REVERENDI PATRIS

PETRI THYRAEI NOVESIENSIS, SOCIETATIS IESV THEOLOGI, ET PROFESSORIS HERBIPOLENSIS DE APPARITIONIBVS Spirituum tractatus duo:

Quorum prior agit

DE APPARITIONIBVS OMNIS GENERIS SPIRITVVM, DEI, ANGELORVM, DAEMONVM, ET Animarum humanarum libro vno.

Cum duplici appendice de Spirituum imaginibus & cultu, deque Purgatorij veritate.

Posterior continet

DIVINARVM SEV DEI IN VETERI TESTAMENTO Apparitionum & locutionum tam externarum, quam internarum libros quatuor nunc primùm editos.

Cum Gratia & priuil. Cæs. Maiest.

COLONIAE AGRIPPINAE
Ex Officina Mater. Cholini, sumptibus Gosuini Cholini.
ANNO M. D. C.

ADMODVM REVERENDIS IN CHRI-
sto Patribus, & Religiosissimis viris, Carthusiarum, in Francia Orientali, Præpositis, P. Ioanni Mulnero, Horti Angelorum Herbipoli; P. Sebastiano Fischero, Cellæ Salutis in Dickelhausen, & P. Ludouico Hagero, Pontis MARIAE, in Astheim; Prioribus, Dominis omni obseruantia dignissimis.

INTER summa à Deo Opt. Max. hominum generi collata beneficia, Admodum Reuerendi in Christo Patres, haud postremum est Sacrarum Veteris Testamenti Scripturarum thesaurus: non solùm, quia rerum præclarè gestarum à sanctissimis Patriarchis historiam certissimam saluberrimamq; continent, nosq; ad virtutum studium excitant: verum etiam, quia Dei in ipsis concilia atq; cogitationes veluti in quodam speculo, intuemur. Quāta sit huius beneficij magnitudo, exiguus animus non concipit: obscurè ij intelligunt, qui quid sit ducem itineris ad æternam felicitatem habere, & quid consiliorum omnipotentis Dei conscium esse, secum paulò altius voluerint expendere. Expendit hoc Apostolus, cum docet, omnem Scripturā, diuinitus inspiratam, vtilem esse ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Expenderunt illi, qui quanquam doctissimi acutissimiq; essent, lectionis tamen huius suauitate, ita capti sunt, vt optimam vitæ suæ partem in illa vna consumserint. Verùm quemadmodum hoc multi vtiliter: ita non pauci quoq; maxima sua aliorumq; pernicie præstiterunt: ex eadem re, tanquam pessimæ araneæ, venena sibi col-

ligentes, vnde alij dulcißima & saluberrima mella hauserunt. Docere hoc possem omnium, quæ nos antecesserunt seculorum historia. Sed pro omnibus seculis, primi Christiani seculi principem S. Petrum, in theatrum adducam: cuius sententia tanto grauiùs ferire nos debet, quanto ipse vir grauior est. Nam cum in altera Epistola sua Cap. 3. priuatam querimoniam de Epistolarum D. Pauli deprauatoribus instituisset, mox eam in omnes Scripturarum falsarios, tanquam in omnes libros impunè grassantes, plus quàm tragicè confert. In quibus, inquit, quædam sunt difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Causam corruptelæ certißimam adiungit, ignorantiam. Quia enim homines illi indocti sunt, hoc est, vt D. Hieronymus Epist. ad Paulinum Presbyterum in classes partitur, agricolæ, cæmētarij, fabri, metallorum lignorumq; cæsores, lanarij, fullones: idcirco dum sacros libros, vt rastra sua, & malleos versant, nullo ingenio, nulla ope diuina adiuti in extrema se animarum præcipitia miseri agunt. Quare ad tanta præcipitia cauenda existimaui semper eos benè de proximorum salute mereri, qui quæ ad Sacrarum Scripturarum intelligentiam facerent, in medium afferrent: Quod alij quidem magnis longisq; commentarijs: alij concionibus & exhortationibus, alij notationibus: alij alijs vijs & medijs, ad easdem tamen Scripturas spectantibus, præstiterunt. Ego hoc, quem vobis Patres offero, dedicoq;, de Diuinis veteris Te-

stamenti Apparitionibus Tractatu, præstare conor. Argumentum initio videbitur fortasse exile, sed, si consideretur, est quàm latissimum, non minus per totum Sacrarum Scripturarum corpus, quam sanguis per corpus humanum, diffusum. Vix enim vllum dederitis veteris Testamenti librum, qui non Deum Opt. Maxi. producat, nunc cum mortalibus sermones familiares miscentem, nunc consilia sua cogitationesq; amicè proferentem: nunc de rebus grauissimis disserentem Neq; hoc vno eodemque modo: sed vario multiplicique. Aliquãdo se sub humana forma exhibet: aliquando vox ipsius tantum auribus percipitur mortalium, ipse sub aspectum non venit: nonnunquam dormientibus assistit, & miras species rerum atq; simulachra offert: nonnunquam etiam menti, singulari & abditissimo quodam modo, illabitur. Qui modi, vt varij sunt, ita obscuri & difficiles: indoctisq; facilè occasionem erroris præbent, nisi qua ratione Deo conueniant, tribuiq; debeant, perspicuè cognoscatur. In vno Diuinarum Apparitionum genere, quàm quidam hallucinati sint, satis demonstrant Manichæi atque Anthropomorphitæ. De Manichæis refert B. Augustinus, lib. contra Adamantium, Cap. 9. eos ex his Apparitionibus impiè conclusisse Vetus Testamentum cum Nouo pugnare: cum hoc disertè testetur Deum visum nunquam: illud sæpissimè eundem mortalium oculis offerat De Anthropomorphitis habet Nicephorus, lib 11. cap. 16. quod tempore Theodosij Maioris, in Ægypto, magna contentione & furore docuerint,

erint, Deũ corporeum esse, & humanis membris, non secus atq; homines mortales constare: hac præcipuè ob causam, quod Scriptura visum et apparuisse asserat, eidẽq; membra, oculos, manus, pedes, os, vultũ passim tribuat. Cum igitur tot Apparitionibus pleni sint omnes veteris Testamẽti libri: & ipsam, quantã quãtam possidemus, ex Dei Reuelatione, Scripturã habeamus: plurima verò in ijs sint et perdifficilia et perobscura: putaui, si non magnum, aliquod saltem ad Sacrarum Scripturarũ intelligentiã lumen afferri posse, si res tã obscuras peculiari libro complecterer. Atq; hæc prima laboris mei causa fuit. Altera est. Dederam ante aliquot annos, quasdam de Apparitionibus Spirituum, pro more Scholarũ nostrarum, Assertiones. In ijs, vt breuiter de humanis & Angelicis Spiritibus, ita breuissimè de omnium Spirituum authore, Deo: cuius tamen, tã in veteri Testamento, quàm Nouo, exstant Apparitiones tam multæ. Has cũ nouitate sua placuisse Lectori intelligerẽ (quod facilè ex editionibus conieci, quas varij Typographi euulgarunt) incitatus sum, vt quæ prius indicarã solùm, copiosius atq; exactius postea explicarem. Dedi igitur duas Disputationes prolixiores: alterã de Dæmoniacis, alteram de Locis Infestis. Sed de Apparitionibus Dei duplex adhuc desiderabatur Tractatio: vna, quæ veteris Testamẽti perstringeret: altera, quæ Noui. In vetus testamentum hoc libello inquisiui: de Nouo alias, si Noui testamenti authori Christo ita placuerit, dabitur disputãdi
di

di occasio. Hic, ne sine Patrono in lucem prodiret, vos mihi, Patres, occurrebatis, quibus hic, qualiscunque labor deberetur. Cum enim omnis occupatio vestra diuina sit, atque in vno studio, lectione & meditatione Sacrarum Scripturarum, quas nocte dieq́ꝫ ex sanctissimi Instituti vestri præscripto versatis, prope tota consistat isq́ue sit vester cibus, vestra summa voluptas, non debui alijs, quàm Scripturarum talibus Commendatoribus, Scripturæ commentationem dedicare. Priuatas causas, si percensere vellem, haberē & honestas, & ex Instituti similitudine prognatas. Sed quia cum priori æquari non videntur, tametsi aliquas vellem, nullas tamen commemorabo. Optimus Maximus Deus, cuius Apparitiones describimus, apparere dignetur in omnium vestrum cordibus, suaq́ue cælesti benedictione vos, vestrosq́ue sanctissimos cœtus replere: vt quem nunc, à Christo peregrinantes, videtis in ænigmate, reuelata tandem facie in cælis beati contemplemini. Herbipoli ex Collegio Societatis Iesu, Calend. Ianuarijs, Anno ab Incarnatione Domini 1600.

VV. RR. PP.

Deuotus

PETRVS THYRAEVS SOC. IESV.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI DE APPARITIONI-bus Spirituum.

Cap.

CAPITA APPENDICIS PRIMAE LIBRI DE APPARITIONIBUS Spirituum.

CAPITA APPENDICIS SECVNDAE, AD librum de Apparitionibus Spirituum, qua ostenditur esse locum aliquem Purgatorium, vbi quædam animæ expiantur ad tempus, antequam ad cælum admittantur & quidem ostenditur hoc.

INDEX CAPITVM LIBRORVM DE DIuinis, Veteris Testamenti, Apparitionibus & Locutionibus, tum externis, tum internis.

CAPITA PRIMI LIBRI, QVI EST de Apparitione Dei Visibili.

Cap.

CAPITA LIBRI SECVNDI, QVI EST DE Vocali Dei Apparitione, siue Locutione.

CAPITA LIBRI TERTII, QVI EST DE Apparitione Dei Imaginaria.

CAPITA LIBRI QVARTI, QVI EST DE Apparitione Dei Intellectuali.

LIBRI

LIBRI DE OMNIS GENERIS SPIRITVVM APPARITIONIBVS

CAPVT I.

Ostenditur quid nomine Spiritus intelligatur, & quot sint Spirituum genera, de quibus disputatio instituta est.

SPIRITVS Latinis, Græcis πνεῦμα, vtrisq; non idem significat: non apud prophanos solùm, verùm etiam sacros autores. Nam & *halitus* est, quo vnà cum cibo & potione vita animantium tenetur (*a*): & *ventus*, qui aêrem turbat (*b*): & *animi elatio* (*c*). Sed & *substantiam quandam à materia separatam* significat(*d*): quo modo nobis de ipso sermo erit. 1.

a Ci. de nat. Deor. b Ver. 6. Aeneid. c Cæsar lib. 3. belli Ciuilis. d Psal. 103. e Ioan. 4.

2. Esse talem aliquam substantiam, testis in primis Deus est, qui Spiritus est, & incorporeus(*e*). Nam si corpus esset, nec excelleret nobilitate; quia mens omni corpore nobilior est: nec motuum principium esset: corpus enim non mouetur, nisi ab alio ipsum sit motum: nec esset supra humanam cognitionem; quoniam nullum potest esse corpus, cui humana cogitatione non adiici aliquid, vel affingi queat.

3. Sed & pręter Deum Spiritus esse, sacra Biblia; & diuini eorum interpretes disertè ostendunt fidelibus: & paganis naturæ rationes cômonstant(*f*): quidquid interim fabulentur Sadducæi(*g*): & nugentur Philosophi(*h*), qui præter corporale principium, nullam aliam rerum causam cognouerunt.

f Aristot. 8. Phys. & 12. Metaphys. g Matt. 22. & Actor. 13. h Aris. 1. Physic. ca. 2.

4. Cùm enim non posint non in vniuerso hoc, Dei insigni opere, vniuersi esse rerum gradus; gradum verô triplicem efficiant corpus & spiritus: & vnius ordinis sit corpus spiritui coniunctum; alterius, corpus sine spiritu; reliqui spiritus citra corpus; huius tertij, quod reliquis duobus illustrius, perfectius, magisque exspectandum erat, ecquid extabit, nisi aliquod sit viuentium genus, sola præditum intelligentia? Deum autem in rerum creatione, quod optimum erat, intermisisse, cui suaderi potest?

5. Nec perfectum hoc vniuersum esse potest, nisi suo factori Deo, ea qua fecit ipsum ratione, quantum detur, simile sit. Atqui similitudinem hanc rectius asignare non possumus, quàm si illam in natura

tura ſeparata ſtatuamus; quæ propius quam vtralibet alia, ad ipſum accedit.

6. Subſtantiarum igitur non vnum eſt genus: ſed aliud quidem prorſus corporeum; aliud prorſus à materia ſeparatum, & ſpirituale, aliud medium, & quaſi ex vtroque compoſitum, ſpiritu ſcilicet & corpore, quale eſt animal.

7. Hinc iam *duo* oriuntur Spirituum genera; quorum alij nullam habent cum materia communionem: alij ita materiæ coniunguntur, vt naturali quadam inclinatione ad ipſam ſemper propendeant, vel ſine ipſa eſſe nequeant.

a *Hebr.* 12. b *Pſal.* 64. 8. Priores illi, non eiuſdem ordinis ſunt omnes. Deus *pater eſt Spirituum* (a) Angeli cum vniuerſa clamant creatura: *Quoniam ipſe fecit nos, & non ipſi nos:* (b) *nos autem opera manuum ipſius.* Et, Deus actus eſt purus: hoc in Angelos conuenire non poteſt. Licet enim ipſis nulla inſit ex materia formaque concretio, ſed formæ ſint abſque materia; c *S. Thom.* 1. *p. q.* 50. ex potentia tamen & actu; ex eſſentia & eſſe; ex ſubiecto & accedente conſtituuntur (c).

d *Aug. lib.* 6. *de Trini. c.* 6. 9. Hinc bene D. Auguſtinus, (d) *Simplex quidem eſt* (inquit) *ſpiritualis creatura in comperatione corporis: quia ſcilicet mole non diffunditur per ſpatium loci: in ſe tamen multiplex eſt.* e *Aug. lib.* 5. *de Trin. ca.* 1. Neque quod Deo dicitur (e) de Angelis affirmari poteſt: *vt ſine qualitate ſint boni: ſine quantitate magni: ſine ſitu dicantur præſidere, ſine habitu omnia continere: ſine loco eſſe vbique; ſine tempore ſempiterni: ſine vlla ſui mutatione mutabilia facere nihilq; pati.*

f *Athanaſ. in Symbolo.* 10. Et quidem Spiritus eſt Pater: Spiritus eſt Filius. Spiritus, qui ex Patre Filioque procedit, Sanctus Spiritus (f): qui *quoniam communis* g *Aug. lib.* 5. *de Trin. cap.* 19. *eſt ambobus* (g), *id vocatur propriè, quod ambo communiter*, vt Auguſtinus loquitur.

11. Angelicorum Spirituum quidam Dei gratia felices ſunt, quidam propria malitia miſeri. Hos Dæmones & Diabolos dicere ſolemus: h 1. *Pet.* 5. illi commune nomen Angelornm retinent. Hi circumeunt quærentes, i *Hebr.* 1. quos deuorent (h): illi *adminiſtratorij ſunt Spiritus:* (i) *in miniſterium miſſi, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.*

k *Dioniſ. de Hierach. lib.* 1. *cap.* 6. 12. In vtroq; genere varij gradus ſunt. (k) Inter felices enim quidam ſupremum occupant locum, vt Seraphin, & Cherubin, & Throni quidam infimum, vt Principatus, Archangeli, Angeli: quidam medium, vt Dominationes, Virtutes, Poteſtates. Et hi non minus, quàm ipſi Ordines, interſe diſtant.

l *Tho.* 1. *p. q.* 109. *art.* 1. 13. Sic & inter infelices ordo quidam eſt, quem ipſe ſecum natum *Ibid.* ra adfert. (l) Eſt & conſenſus voluntatum, (m) quo nocere cupiunt

omnes

omnes; licet alioquin *in inferno nullus sit ordo, sed sempiternus horror inhabitet*(*a*). a Iob 10.

14. Nam inter Dęmones quidam pręstantioris sunt naturę: quidam non ita præstantis. Et primus quidem (vt authorum quorundam (*b*) est opinio) omnibus natura, naturæque viribus præstat, etiam ijs, qui felicitatem, Dei gratia, suisque meritis, sunt consecuti. Alij item eius exemplum imitati, ex singulis ordinibus delapsi, eadem retinuerunt quæ in principio creationis suæ à Deo consecuta fuerũt, naturæ præsidia(*c*).

b *Greg. hom. 34. in Euan. de centum ouibus.*

c *Thom. q. 64. art. 1.*

15. Sic nocendi libido omnibus inest vna: hæcque non ex amicitia, quam inter se habent, proficiscitur; sed ex nequitia, qua hominum saluti inuident, (*d*) & Dei iustitiæ repugnant, eiusque gloriam non ferunt(*e*). Quia verò *inter superbos semper iurgia*(*f*), fit vt, præterquam in hoc vno, ipsorum studia semper sint contraria.

d 1. *Pet.* 5.
e *Thom.* 1. *p. q.* 109. *art.* 2. *ad* 2.
f *Prou.* 3.

16. Hi Spiritus omnis concretionis sunt expertes, dicunturque, & re vera sunt Spiritus. Verùm alterum illud genus duplex est. *Quoddam*, vt loquitur Beatus Gregorius(*g*), *carne tegitur. sed carne non moritur; vt hominum Spiritus. quoddam & carne tegitur, & carne moritur; vt iumentorum omniumque brutorum animantium. Homo itaque* (subiungit) *sicut in medio creatus est, vt esset inferior Angelo, superior iumento: ita aliquid habet commune cum summo; aliquid cum infimo: immortalitatem scilicet spiritus cum Angelo mortalitatem verò carnis cum iumento.*

g *Greg.* 4. *dialog. c.* 3.

17. Sed & hominum Spiritus à cælestibus illis etiam hoc differunt; quòd eam habeant ad corpus affinitatem, vt perpetuò illud quasi appetant: & satis factum sibi nunquam putent, nisi cum ipso copulẽtur, & indiuiduam vitæ societatem ineant.

18. Interim verò liberi à corpore esse possunt, & per se subsistere: quin imò suas etiam operationes perfectè exercere: sed & summo infinitoque bono perfrui: ad quod tamen corpori immersi sese extendere, non, nisi summis conatibus, atque Dei gratia, possunt.

19. Liberi autem à corporis mole hi Spiritus quandoque ad beatas sedes transuolant: quandoque ob demerita, vel Dei præsentia & conspectu priuantur (vt sunt puerorum Spiritus, qui antequam ex hac vita discedant, maculas originalis peccati sacro fonte non eluerũt): vel præter hoc etiã æternis cruciatibus addicuntur, (vt sunt reliquorum damnatorum): quandoque obsordes, quas contraxerunt, & nõdum perfectè cum Dei gratia abluerunt, *igne*, vt vocãt grauissimi authores (*h*), purgatorio expiantur.

h *Aug. serm.* 41. *de Sanctis Greg. lib.* 4. *dialog. c.* 39.

20. Quocirca quemadmodum cælestium Spirituum, post Deum

quidam Angeli ſunt, quidam Dæmones: ita humanorum varia ſunt genera. Aliqui felices ſunt, & cum Chriſto regnant: alij ſunt infelices, & graues pœnas perferunt: denique ſunt quidam nec prorſus miſeri, nec prorſus infelices, qui pro contractis peccatis ad tempus aliquod alicubi ſatisfaciunt. De omnium horum Spirituum (præterquam brutorum qui ſimul cum corpore intereunt) Apparitionibus nobis agendum erit: ſed breuiſsimè.

CAPVT II.

De natura, ratione, & ſpeciebus Apparitionum in genere.

1. APPARITIONES hoc loco vocamus, Spirituum, de quibus diximus, manifeſtationes: in quibus, præter naturæ ordinem, ex diuina diſpẽſatione, ipſi ſe certis modis hominum ſenſibus inſinuant.

2. Quemadmodum verò ſenſuum non vna eademque eſt ratio: ita neque eodem modo ſe ſemper Spiritus offerunt. Quandoque in ſolam mentem illabuntur: quandoque formas quaſdam in interioribus ſenſibus efficiunt, quibus innoteſcunt: quandoque etiam externis ſenſibus percipiuntur, & ſic viuorum rebus interſunt.

a Iſid. lib. 7. cap. 8.

3. Hinc eſt quòd Iſidorus (a) *triplex Apparitionum genus conſtituat:* quarum vna corporalis, alia ſpiritalis ſeu imaginaria, tertia intellectualis dicatur. In prioribus duabus omnes omnino Spiritus alienas oportet mutuentur formas, quibus ſe ſenſibus offerunt: in tertia fieri poteſt, vt ſeipſis mentem occupent.

4. Tertia item diuinior eſt, & rarius cõtingit. Eius quædam imago videtur illa, qua Beati modò perfruuntur, felicitas: vt qui corporis mole ſoluti ſpeculantur Deum, ſicuti eſt (*b*), & non ex ænigmatibus quibuſdam eius aliquantulam cognitionem aucupantur. At corporalis & ænigmatica, ex ſe diuinum habent nihil, quicquid in ipſis eſt, quod naturę leges excedit, hoc totum à Spiritibus, qui percipiuntur, proficiſcitur.

b 1. Cor. 13.

5. Quocirca in his nulla fit homini vis; quandoquidem naturali ſuo funguntur ſenſus officio. in illa verò quandoq; neceſſe eſt altius mens eleuetur, & quaſi à corporeis nexibus abſoluta aliò transferatur, gratiaque diuina adiuuante percipiat (*c*), ad quod propriis viribus pertingere nequit.

c Thom. 1. p. q. 12. art. 4.

6. Corporalis illa Apparitio, viſus & auditus præcipuè, aliquando etiam aliorum ſenſuum fit miniſterio: ſemperq; contingit hominibus vigilantibus, & Spiritibus ſe ſub corporeis formis exhibentibus, aut certè vehementer ſenſum immutantibus. Imaginaria verò

nunc

nunc accidit vigilantibus, nunc sopore pressis; spiritibus non tam se aliena specie insinuantibus, quàm sui ipsorum ideas in hominis imaginatione formantibus, & excellentiori quodam modo, quàm in illa corporali, nobiscum agentibus.

7. Sæpissimè tamen euenit, vt hæc duo genera confundantur: vt scilicet se sensu aliquo externo percipiẽdos offerant, & quasi hominem excitent Spiritus; atque statim deinde totam imaginationem, sensu relicto occupent. Cuius rei exempla in probatissimis historijs quàm plurima licet obseruare.

8. Quæ verò in somnis contingunt Apparitiones, non vnius generis sunt omnes. Quædam Oracula dicuntur; quædam Visiones; quædam Somnia. (*a*) Oraculum est, cùm in somnis grauis quædam persona apparet, & quid euenturum, aut non euenturum; quid faciendũ, aut omittendum, enuntiat. Visio, cùm id, quod quis videt, eodem modo, quo apparuerat, euenit. Somnium est figuris tectum, & sine interpretatione intelligi non potest.

a *Aug. li. de spiritu & anima c.25. & Brunus de Imag. ca.1.l.1.*

9. Et licet omnes has Spirituum, quibus humanis rebus intersunt, atq; nobiscum agunt, communiones, Apparitiones dicere possimus: in illas tamen magis hoc nomen quadrare videtur, in quibus ipsi se sensibus externis, & maximè visui ingerunt: à quo etiam habẽt quòd Visiones dicantur. Tum deinde proximum sibi locum vendicant, quas Imaginarias vocamus, de quibus etiam potissimum nobis sermo habebitur.

10. Sed tamen non quandocunque se in sensus nostras insinuant, & præsentes esse certis externisque argumentis declarant, apparuisse putandi sunt Spiritus. Neque enim apparuit Deus populo legem exspectanti. cuius tamen præsentiam mons fumigans, voces, lampades, sonitus buccinę testabantur (*b*). Neque apparuisse dicimus Spiritum sanctum Apostolis; quando in linguis igneis eius gratiam perceperunt (*c*).

b *Exod.20.*

c *Actuum 2.*

11. Certa oportet sit definitaque forma sub qua appareant: eaque aut naturæ, conditionique Spirituum; aut officio, quod executuri apparent, conueniens. Talem in Deo, Angelis, hominumq; Spiritibus humanam credimus: in Dæmonibus autem (ni fallimur) quamcumque propemodum cuiuscunque viuentis, &c.

12. Nempe species humana naturæ Spirituum humanorum conuenit, eaque, sub diuersis formis, in Dei atq; Angelorum, quæ apud nos exercuerunt, & exercent officia, quadrat egregiè. At hanc, & quamcunque aliam Dæmones possunt induere, vt quorum versutia & nocendi studium non humanas solùm artes, & bestiarum conatus accedit,

a *Iob*.41. cedit, verùm multis etiam modis superat (*a*).

13. Quid quòd nec sufficiat, vt Apparitio dicatur, si quomodocunq; se sub forma certa Spiritus insinuent? Neque enim qui obsessum viderit hominem, se Dæmonis visionem habuisse confitetur. Oportet insuper, vt res, quæ sensibus sese offert, Spiritus repræsentet, & exhibeat: idem cum Spiritus nomen habere posit, atque nos ipsi idem obsequium & officium, quam ipsismet Spiritibus exhiberemus, posimus præstare.

14. Hinc est, quod in Apparitionis genere sit serpentis aspectus, quo se primis parentibus exhibuit Dæmon, eisque, vt legem Dei præuaricarentur, author fuit (*b*): non autem esse posit visio columbe super Christum, (*c*) & linguarum ignearum super Apostolos, quæ Spiritum sanctum testabantur. (*d*) Quoniam quod peccatum Moyses *serpentis astutia* in mundnm inuectum asserit: hoc *inuidiæ Diaboli* tribuit Sapiens: (*e*) At linguas igneas, aut columbam neque Spiritum sanctum dicimus; neque in illis diuinum honorem reuerentiam Spiritui sancto exhibuimus.

b *Gen*.3. c *Matth*.3. d *Actor*.2. e *Sapient*.2.

15. Ad Corpoream igitur Visionem oportet præter speciem concurrat corpus externum, aut certè vehementissima sensus, alia quadā ratione, immutatio. Oportet quodam modo corpori se Spiritus vniat, & non vt rector tantum assistat. Oportet ita vniat, vt & operatio corporis Spiritui, & nomen Spiritus ipsi corpori quodam modo posit attribui. (*f*) imaginaria paucioribus est contenta. Paucissimis illa, quam intellectualem vocamus. De his Apparitionibus plura in libro de Diuinis Apparitionibus: vbi multa, quæ hic seruire possunt.

f *Thom*.1.p. q.51.art.2. ad 2.

CAPVT III.

De Apparitionibus Dei, & præcipuè ijs, quæ olim in veteri lege Patribus exhibitæ fuerunt; quarum rationes & causæ expenduntur.

1 Iximus aliud esse Apparitiones Spirituum, aliud quascunque, quibus per certa argumenta præsentiam suam testantur, manifestationes. Quo circa illud primùm hic constitutum sit; non semper Deum apparuisse, quādo præsentem fuisse cognouimus.

2. Præsens fuit, quando de *rubo Moysen vocauit*, &, vt populum in libertatem assereret, in AEgyptum misit (*g*). quando de *nube loquentem omnis populus audiuit* (*h*). quando *Abrahamum* manus filij sanguine cruentare *prohibuit* (*i*). quando *obediuit hominis voci*, cæliq; cursum impediuit (*k*). quando *tot annis in nube populo dux in terram promissam*

g *Exod*.3. h *Exod*.20. i *Genes*.22. k *Iesug* 10.

missam fuit(*a*). quando *ante Heliam* pallio vultum suum operientem *pertransiit* (*b*). a Psal 94. b 3. Reg. 19.

3. Neque enim vno, sed multis modis Deus hominibus præsens esse dicitur. Quandoque præsentiæ suæ testes sunt signa atque porteta, quæ mirabilia in rebus excitat: aliquando hæc desunt, quando tamen non minus ipse nobis, quàm nos nobis coniuncti sumus.

4. Est, inquiunt Theologi, in rebus omnibus *per essentiam, præsentiam & potentiam*(*c*). *Iouis* inquit quidam, (*d*) *plena sunt omnia. In ipso mouemur, viuimus, & sumus*(*e*) *cælum* (inquit ipse) *& terram ego impleo*(*f*). & Tales Melesius, Physicorum vetustissimus, prudenter obseruauit non factis modò, sed & cogitationibus humanis, Dei oculos interesse. c Super 1. Sent. d Ver. in bue. e Actuum 17. f Ierem. 32.

5. Inest quidem rebus, sed tamen vt locum nullum occupet: quia vacat corpore. Nec loco vllo definitur, quòd Angelis accidit. Nec loco continetur; quia continet loca omnia: ijsque tribuit, tum vt sint, tum vt res in se comprehensas contineant.

6. Sic est in rebus omnibus, vt non sit qualitas mundi: sed substantia, mundi creatrix, sine labore regens, sine onere cōtinens mundum, & omnia ac singula, quæ in eo sunt: inest non parte tantū aliqua; quasi in dimidio mundi sit dimidiatus, & in altero dimidio altera sui parte: sed simul in cælo totus, simul in terra totus, atque ita in alijs totus, & in se ipso totus.

7. Præter hunc modum, quo omnibus adest, inest, & præest, alius est diuinior. *Lōge enim est ab impiorū cogitationib.*(*g*). *Prope est omnibus inuocantib. eum in veritate* (*h*), Pollicetur se nō cu omnibus, sed cū quibusdā *habitaturum* (*i*): *inter ipsos mansionē facturum*(*k*), *ambulaturū* (*l*). *& cænaturum*(*m*) Quia, scilicet, aliquorum defensionem & tutelā suscipit; aliquorum gratiam conatusq; promouet. Veruntamen quibus non adest per gratiam, adest per vindictam. g Prou. 15. h Psal 144. i Leuit. 36. k Ioan. 14. l Leuit. 26. m Apocal. 3.

8. His modis Deus præsens est. Apparet verò, cùm aut diuiniore ratione menti illabitur: aut (de quorum Apparitionum genere nobis sermo est) sub certa definitaque forma se spectandum exhibet. Priori modo visus est paucis, posteriori pluribus.

9. Apparuit in humana specie teste D. Augustino(*n*), primo parenti *Adam*: quando, post præuaricationem diuini præcepti, venit exacturus rationem transgressionis(*o*). Apparuit *Noe*; ipsi secreta cordis sui exposuit: modum construendæ arcæ edocuit: & tandem in constructam inclusit(*p*). Apparuit in specie trium virorū *Abrahæ*, in conualli Mambre sedenti(*q*) Apparuit in Sodomis *Lot*, ipsumque vna cum filiabus ab incendio liberauit(*r*). Apparuit *Iacob* redeunti ex Mesopotamia n Aug. l. 2. de Trinit. c. 10. o Genes. 3. p Genes 7. q Genes. 18. r Genes. 29.

a Geneſ.2. potamia, & inſignes poſteris ipſius fecit promiſsiones (*a*). Apparuit & *Moyſi*, vt quidam exiſtimant, quando in nebulam eſt ingreſſus, & populo à longè ſtante, atque montem fumantem conſpiciente, ſecretorum Dei factus eſt conſcius(*b*)

b Exod.20.

10. Sed & viſus eſt, licet alia quadam, & quæ alterius eſt loci, ratione, ſanctis Prophetis. Iſaias vidit ſedentem in throno altiſsimo (*c*). Ezechiel ſuper Cherubim(*d*). *Aſpiciebã*, inquit Daniel (*e*), *donec throni poſiti ſunt, & Antiquus dierum ſedit. Veſtimentum eius candidum, quaſi nix; & capilli eius, quaſi lana munda. Thronus eius flamma ignis: rota eius ignis accenſus.*

c Iſaiæ 6.
d Ezech.10.
e Daniel.7.

11. Et alia quidem atque alia forma ſe exhibuit Deus. Nempe hac ratione vel ſe cognoſcendum præbuit: vel voluit nos animi ſui cogitationes, & conſilia animaduertere. Nam maieſtatis ſapientiæque inditia ſunt thronus, in quo viſus; cani capilli & vultus grauis: animi verò ſenſa & cogitationes licebat obſeruare, quando Adamum ob violatam legem (*f*), Cain ob cædem fratris (*g*) grauiter perſtringebat: quando Abrahamo familiariſsimè vtebatur (*h*): quando cum Iacob luctabatur(*i*), &c.

f Geneſ.3.
g Geneſ.18.
h Geneſ.18.
i Geneſ.31.

12. Etenim quò rudis ætas aſſurgere per ſe non potuit, eò externis figuris erat adducenda: vt mente cognoſceret, reuereretur, diuinoſque honores conferret, quem oculis corporalibus pręſentem intuebatur: cuius nutu cuncta adminiſtrari, prouidentia gubernari virtute ſuos fines conſequi obſeruabat.

13. Voluit & ſingularem animi candorem, & quo humanum genus ſtudio proſequeretur, Deus hac ratione oſtendere, & (vt ita dicam) quaſi aliquid de iure ſuo atque maieſtate remittere, & ad noſtræ naturæ conditionem deſcendere: vt tanto magis ſibi hominum corda deuinciret; quanto plura diuinæ liberalitatis erga ſe argumenta experirentur.

14. Voluit & attentiores reddere, atque vt in ſalutem ſuam diligentius incumberent, diuiniſque præceptis ſatisfacerent, his externis Apparitionibus efficere: quando ſcelerum ſuorum vltorem etiam oculis corporeis conſpicerent, eumque ſuis actionibus præſentem, & ſecretorum cordis inſpectorem haberent oculatum.

15. Nec mouere debet, quòd, cùm inuiſibilis ſit Deus, ſæpe Patribus viſibiliter apparuiſſe memoretur. *Sicut enim ſonus, quo auditur ſententia in ſilentio intelligentia conſtituta; non eſt hoc, quod ipſa: ita & ſpecies, qua viſus eſt Deus, in natura inuiſibili conſtitutus, non erat, quod ipſe. Veruntamen ipſe in eadem ſpecie corporali videbatur, ſicut illa ſententia in ipſo ſono vocis auditur.* Verba ſunt B. Auguſtini li. 10. de Ciuitate Dei, cap.13.

CAP.

CAPVT IIII.

Expenditur modus, quo Deus olim in veteri lege exhibitus est.

APPARVIT igitur Deus: & non vno, sed variis modis, variisque hominum generibus apparuit, & iustissimis de causis apparuit. Verum, Sitne Deo tribuendum corpus, tanquam proprium in quo apparuit; deinde, si proprium non fuit, Sitne Angelorum ministerio effictum atque formatum, ipsique Angeli Dei personam sustinuerint, & Dei officio functi sint: denique, Quanam ratione in effecto corpore Deus fuisse putandus sit, est quæstio. 1.

2. Fuerunt olim, qui Deo proprium tribuerunt corpus(*a*): partim propterea quòd mens eorum altius, quàm sensus exurgere non posset: partim quòd primus homo, corpore scilicet & anima constans, ad imaginem & similitudinem Dei factus dicatur (*b*): partim etiam quòd passim humanis membris DEVM Sacræ litteræ describant(*c*).

a *Anthropomorphitæ apud Epiphanium.*
b *Genes.1.*
c *Gen.8.Psal.32.Isai.25.&c.*

3. Verùm opinio hæc vel sola verbi Diuini authoritate concidit. B. Pauli vox est(*d*). *Beatus solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium: qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem; quem nemo hominum vidit: sed nec videre potest.* Idem docet, *Regi seculorum inuisibili & immortali, soli Deo tribuendam gloriam & honorem* (*e*). Et vterque Ioannes testantur, *Deum visum nunquam* (*f*).

d *1.Thom.3.*
e *1.Thom.1.*
f *1.Ioh.4. Ioan.1.*

4. Quòd si corpore quodam circumscriberetur Deus, figuramq; referret humanam, esset finitus. At *excelsior est cælo*, inquit Iob, (*g*); *& super stellarum verticem collocatur.* Et, *Magnus* (clamat Propheta) *et laudabilis est nimis, & magnitudinis eius non est finis* (*h*).

g *Iob.22.*
h *Psal.142.*

5. Præterea neque vbique poterit esse (*i*): neque cælum & terram implere (*k*): neque à concretione aliqua se vindicare: sed & compositionem substantiæ & accidentium, aut certè multarum partium subire debebit. Quę quia in rebus his creatis imperfectionis argumēta sunt, non possunt in diuinam illam naturam conuenire.

i *Psal.138.*
k *Iere.23.*

6. Quocirca meritò reiicitur figmentum Tertulliani, qui Deum aliud quoddam, quam nostra hæc sunt, corpus finxit (*l*). Explosa quoque iustissimis de causis hæresis Vadianorum, qui ab errore Anthropomorphitæ dicti: quòd humanis Deum membris, non secus atque homines mortales, præditum esse, perniciosè & impiè docuerint (*m*).

l *Aug. de hæres.c.82.*
m *Niceph.l.2. cap.14.*

7. Neque enim idcirco corpus est Deus, quia mens nostra corpori,

tanquam carceri, inclusa, aut Spirituum non concipit, aut corporeũ fingit: quoniam si quales formas mens nostra conciperet, tales essent ipsarum rerum; nequaquam is esset huius vniuersitatis, quem conspicimus decor & pulchritudo. *Videmus nũc* (inquit ille) *per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc cognoscam, sicut & cognitus sum* (*a*).

a 1. Corinth. 13.

8. Imago & similitudo, ad quam formati sumus, non corporis, sed mentis est. Pulchrè Augustinus (*b*): *Imago Dei, quo nihil melius est, ibi quærenda & inuenienda est, quo nostra natura nihil habet melius; id est, in mente. Eo enim ipso imago Dei mens est; quo eius capax est, eiusq; particeps esse potest.*

b Aug. li. 14. de Trin. c. 18.

9. Præterea, mens ipsa Trinitatem quodã modo effingit. *In ipsa*, inquit Augustinus (*c*), *est Trinitatis memoria, intelligentia, & amoris: Atque hæc tria, non sunt tres vitæ, sed vna vita: nec tres mentes, sed vna mens, vna essentia: Atque singula, non singulis solum, sed & singula omnibus æqualia sunt. Denique & à singulis singula, & à singulis omnia capiuntur*, vt pulcherrimè idem Augustinus explicat.

c Aug. li. [illegible] de Trin. c. 11.

10. Nempe eam perfectionem, præ cæteris omnibus, in prima sui creatione, consecutus est homo: vt omnium omnino rerum, etiam Creatoris sui, quasdam imagines contineat. Vt non immeritò à Philosopho *Rerum similitudo* sit definitus; & in mundi meditullio propterea constitutus, quòd omnium, quæ in mundo sunt, sit particeps.

11. Quòd verò certis definitisque membris Deus describatur: quòd nũc *vultus* eius super facientes mala (*d*): nunc *oculi* ad fideles terræ (*e*): nunc *os* locutum (*f*): nunc *manus* extensa (*g*): nunc caligo sub *pedibus* eius (*h*): nunc *palpebra* interrogent filios hominum (*i*): nunc ex *vtero* ante Luciferum gignat (*k*) hisque similia ipsi tribuantur: non infirmitatis diuinæ sunt argumentum; sed nostræ imbecillitatis subsidium. Sic, nimirum ad maiestatem illam cognoscendam quoquo modo promouemur.

d Psal. 33. e Psal. 100. f Isaiæ 1. g Exod. 3. h Psal. 17. i Psal. 10. k Psal. 109.

12. Nisi fortè Deum velis dicere vrsum: quia clamat propheta (*l*): *Factus est mihi Dominus vrsus*. Nisi vermem: quia in persona Christi loquitur Dauid (*m*): *Ego autem sum vermis, & nõ homo*. Nisi agnum quasi occisum: quia ita se dilecto Ioanni exhibuit (*n*). Nisi sexcenta his similia velis affirmare, à quibus S. Scriptura non abhorret.

l Threnor. 3. m Psalm. 21. n Apocal. 13

13. Ergo *caput* cùm Deo tribuitur, ipsam diuinitatis essentiam, cui tanquam capiti subiecta sunt omnia, intelligimus. Sic *os* Dei sermonem significat. *Palpebra* occulta & incõpræhensibilia iudicia. *Facies* cognitionem diuinitatis, quam expetebat, qui dicebat: *Ostende nobis faciem tuam* (*o*). *Manus* nunc ipsius potestatem (*p*), nunc flagellum & grauem

o Psal. 79. p Ierem. 18.

grauem animaduersionem (*a*). Sic *aures* habere dicitur, quia audit omnia: *oculos*, quia nihil occultum ipsi, nec vlla coram eo inuisibilis creatura (*b*). a *Sophoniæ*.1 b *Hebr*.4.

14. Eadem analogia, qua membra, etiam actiones, quę non nisi corporibus conuenire possunt, Deo tribuit Scriptura. Dicitur *abscondere* faciem (*c*): *sedere* super sedem sanctam suam; (*d*) *descendere* ad homines (*e*) *ambulare* inter bonos (*f*): &c. quibus nostrę magis infirmitati consulitur: quam Dei natura & conditio exprimitur. Vnde bene B. Ambrosius (*g*): *Non irascitur*, inquit, *Deus, quasi mutabilis: sed irasci dicitur, vt exprimatur peccatorum nostrorum acerbitas, quæ diuinam meruit offensam: tanquam eo vsq; increuerit culpa: vt etiam Deus, qui naturaliter non mouetur aut ira, aut odio, aut passione vlla; prouocatus videatur ad iracundiam.* c *Exod*.31. d *Psal*.46. e *Genes*.18. f *Deut*.23. g *Ambros. li. de Noe & arca.*

15. In his omnibus atq; similibus locum habere debet, quod Eucherius his verbis habet (*h*). *Vbicunq;*, inquit *sacra Scriptura sparsim per diuinos libros in Deo motus animæ: seu humana membra describit: id est, caput, capillos, oculos, palpebras, aures, & cætera membra: siue motus animæ: id est, iram, furorem, obliuionem, pœnitentiam, recordationem, & alia his similia: non carnaliter iuxta historiam à rectè intelligentibus scienda sunt, sed spiritualiter omnia de Deo intelligenda & confitenda.* h *Brun. de Imaginib.*

16 Hinc pulchrè Chrysostomus (*i*) omnes Apparitiones veteribus factas diuinę permissionis, non ipsius substantiæ docet fuisse. *Quoniã* (subiungit) *si ipsam vidissent, nulla ex parte differentem vidissent: quippe quæ simplex & pura est, non composita, non descriptibilis; Non iacet, non stat, non ambulat. Hæc enim omnia corporis sunt.* In eãdem sententiam Augustinus (*k*), *Omnes*, inquit, *Visiones Dei, quæcunq; mortalium præbebantur aspectibus; & ex quibus fiebat sonus, quo mortalis attingeretur auditus; sic exhibebantur assumpta, sicut Deus specie qua volebat; vt non in ijs ipsa vllo sensu corporis sentiretur diuina natura, quæ inuisibilis vbique tota est, & nullo continetur loco.* i *Chrys. super Ioan. hom*.14. *in illud, Deum nemo vidit.* k *Aug. qq. super Exod. l*.2.

17. Proprium igitur corpus Deus non habet, sed alienum; quando apparuit. Quæris, Vtrum per se alienum assumpserit, & negotio suo aptarit, an Angelorũ hic ministerio vsus, per ipsos fecerit, quicquid per se fecisse voluit dici? Certè nobis illorum probatur sẽtẽtia, qui omnes has Dei, de quibus egimus Apparitiones Angelorum ministerio exhibitas esse, & perfectas asserunt.

17. Huic sententiæ facit fidem sacra Scriptura; quę in his eadem nũc Angelis, nunc Deo tribuit. Legitur *Deus* apparuisse Abrahæ in cõualle Mambre (*l*), hospitioq; exceptus: & eodem exemplo hospitalitatẽ suadet Apostolus, quasi *Angelis* sit pręstitũ beneficiũ (*m*): Exhibuit se, l *Genes*.18. m *Heb*.13.

a Exod.24. quando Moysi legem tradidit(*a*): & B. Stephanus Iudæos legem in
b Actor.7. dispositione *Angelorum* accepisse pronuntiat (*b*). Audiuimus *Do-*
c Gene.22. *minum* primùm loquentem Abrahamo (*c*): *Accipe filium tuum dile-*
ctum, quem diligis, & cæt. & paulo post obseruamus *Angelum* dicen-
d ibid. tem: *Ne extendas manum tuam super puerum* (*d*). Vbi, quia non pro-
hibet Angelus, quod præcipit Dominus: non prohibitionem solùm,
verùm etiam præceptum ab Angelo profectum esse putamus.

e Aug. contra Adamantum Manichæi discip. cap. 9.

19. Quocirca bene D. Augustinus(*e*) eadem in Angelos quadrare, & Deo conuenire ostendit. *Quemadmodū enim* (inquit) *Verbum Dei, quod est Christus, in Propheta loquitur veritatem: sic & in Angelo ipse loquitur: quando veritatem Angelus annuntiat. Et rectè dicitur, Deus dixit: & Deus apparuit. Et item rectè. Angelus dixit: &, Angelus apparuit: cum illud dicatur ex persona inhabitantis Dei, hoc ex persona seruientis creaturæ:*

20. Sed & Scripturæ mos est, vt rerum imagines iisdem nominibus insigniantur, quibus ipsemet res appellari solent. Cælestium potestatum imagines, quæ ex metallo formatæ, & super arcam testamenti collocatæ erant, nomen *Cherubim* retinent(*f*). Rex Pharao, qui spicarum atque boum imaginem, futuræ sterilitatis nuntias viderat dormiens; nihil se, nisi *spicas & boues* vidisse testatus est(*g*). Et Pincerna Pharaonis in carcere, cum Ioseph, existens, *vitem* se in somnis vidisse dixit, in qua essent tres propagines; & tamen nec vitem, nec propagines, sed rerum illarum imagines vidit(*h*). Et nos cum pictam videmus tabulam, eorū ipsam nominibus compellamus, quorum formas & species refert.

f Exod.25.
g Genes.42.
h Ibidem.

21. Non tamen dicimus hæc Dei potentiam excedere: aut diuinam eius maiestatem minimè decere: aut nobis obesse potuisse. Nam quod per Angulos potuit; quod prohibuit, quin per se ipse potuerit? Et quæ maiestas integra mansit, quando in vnitatem substantiæ humanas miserias suscepit, violata fuisset, si in assumpto corpore se hominibus exhibuisset? Tantum verò abest, vt hæc nobis diuina obfuisset dignatio, vt pluribus nos sibi liberalitatis argumentis deuinxisse.

22. Corpus ergo non fuit Dei, in quo est visus: Sed nec ipsius, verùm Angelorum opera effictum. Qua verò (dicit aliquis) ratione in effícto corpore fuisse putandus est? Certè longè alia, quàm Angeli: longè alia, quàm hnmani Spiritus; qui se aliquando exhibuerunt. Fuerunt illi ita corpore, in quo apparuerunt, definiti, vt extra illud non essent: at Deum non solum non possumus corpore aliquo, sed neque toto mundo definire.

23. Quid

23. Quid, quòd nec vlla actione alia huic, in quo apparuisse dicitur, corpori, Deus affuit, quam quibuscunque aliis naturalibus substantijs adesse solet? Quidquid in hoc negotio factum est, Angelorum perfectum est opera. Id solum habet Deus, quod apparere dicatur. Quòcirca sicut Imperator in sua ipsius imagine, quam pictor exhibet, efficit nihil; cùm tota, quanta quanta est, opus sit pictoris. Imperatorem exhibens; ita in suis apparitionibus, (quæ quędam ipsius imagines sunt) Deus singulare per se fecit nihil.

24. Angelorum ergo, dicis, potius, quàm Dei Visiones esse dicendas, quibus Deus sub humana forma conspicitur. Essent, si res ab effectoribus, non autem à formis, & ipsarum imaginibus nomina sortirentur. At non res id dicuntur, à quo fiunt: sed quod sunt, quodúe repræsentant. Imago Imperatoris non pictor, sed Carolus V. dicitur. Quòd si idcirco Angelorum Apparitiones has dicere volumus; quia Angelorum esse dicamus, cùm sine ipsis vix vlla perficiatur. Vide ca. 23. de Locis Infestis.

25. Interim tamen, etsi in corpore, quo apparuisse dicitur Deus, per se efficiat nihil: in illo tamen, quod sese exhibet, suæ præsentiæ testimonia quandoque obseruantur talia, quæ non Angelorum; sed Dei tantùm opera, effici possunt. Talia sunt intellectus illustrationes, affectus inflammationes, mirabiles animorum motus, miraculorum effectus, aliaque his similia, quæ nulla, nisi diuina virtute perficiuntur. Quæ hoc atque pręcedenti Capite de Dei in veteri Testamento Apparitionibus breuiter sunt dicta, fusius, per Capita triginta octo, explicantur in libro de Diuinis Apparitionibus Veteris Testamenti.

CAPVT V.

De varijs Apparitionibus Dei, quæ in noua lege, & tempore gratiæ fuerunt factæ.

ET hactenus de ijs Apparitionibus, quæ quondã exhibitæ fuerunt. At, qui multifariam, multisque modis olim locutus Patribus; hic nouißimis diebus istis locutus est nobis in Filio (a). *Apparuit enim gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos; vt abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobriè & iustè, & piè viuamus in hoc seculo*(b). Ita Apostolus. 1. a *Hebr.1.* b *ad Tit.2.*

2. Apparuerunt etiam dispertitæ linguæ Apostolis, tanquam testes certisimæ Spiritus sancti præsentiæ (c). Et apertis cælis, Deo Patre testimonium Filio perhibente, visus est idem Spiritus sanctus in specie columbæ super christum à Ioanne baptizatum (d). c *Actuum 2.* d *Matth.3.*

 3 Verùm

3 Verùm has qaualeſcunque manifeſtationes, quibus ſe vel Filius, vel Spiritus ſanctus exhibuit; non eodem modo, quemadmodum illas ſuperiores (de quibus diximus) ad Apparitiones Spirituum referri putamus: licet & Filius Dei Spiritus ſit, & S. Spiritus, ſit Spiritus.

4. Certè Chriſtus non ea ſe ratione corpori coniunxit, qua Patriarchis olim ſe exhibuit in corpore Deus, Neque enim Deus in vnitatem hypoſtaſis vnquam aſſumpſit corpus; neque ita ſibi vniuit, vt reuera, quod videretur, eſſet. Sed neque vitales erant, quæ in ipſo obſeruabātur operationes: neque indiuiduam ſocietatem cum corpore inibat: Quæ tamen, vt de Chriſto confiteamur omnia, & S. Scriptura (*a*), & grauiſsimorum Conciliorum authoritas (*b*), & ſanctiſsimi Patres vnanimi conſenſu docuerunt (*c*).

a *Ioan.1.&c.*
b *Nicenū etc.*
c *Pleriq; om.*
d *Athanaſ. in Symbolo.*

5. ***Quemadmodum*** (inquit Athanaſius) (*d*), ***caro & anima vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Vnus non conuerſione diuinitatis in carnem: ſed aſſumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino, non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ,***

6. Hinc eſt, quòd nec ad Spirituū Apparitiones referamus illas Chriſti manifeſtationes; quibus ſe multis modis poſt reſurrectionem in glorioſo corpore, & Apoſtolis, & ſanctis mulieribus ſpectandum tangendumq; exhibuit. Quoniam qui prius, vt verus homo, apparuit in noſtra carne mortalis: ille, poſt triumphatum diabolum, idem in eadem carne viſus eſt immortalis. ***Videte***, inquit, ***manus meas & pedes, quoniam ego ipſe ſum*** (*e*).

e *Luc.24.*
f *1.Cor.15.*

7. Illa vna, qua nouiſsimè poſt reſurrectionem Paulo tanquam abortiuo ſe oſtendit (*f*), in Apparitionum numero à quibuſdam reponitur. Neque enim putant potuiſſe fieri, vt aut eodem tempore, vnum idemq; numero Chriſti corpus in duobus locis extiterit: in cælo ſcilicet, (quod fides docet,) & vbi ab Apoſtolo videbatur: aut, quod Apoſtolus in terra exiſtens acie oculorum cælos penetrarit, & ad dextram Dei Patris ſedentem Filium conſpexerit.

8. Nos quamuis horum ſententiam temerè non damnemus; illorum tamen magis probamus, qui hanc Chriſti, Apoſtolo factam, manifeſtationem eodem modo, quo alias perfectam eſſe arbitrantur: & idcirco quemadmodum nec alias, ita nec hanc ad Apparitiones, de quibus diſputatio eſt referimus.

9. Omninò, vt Chriſtum in propria perſona, hoc eſt, in ſuo corpore atque anima ſeſe Apoſtolo exhibuiſſe dicamus, veritas reſurrectionis, quam hac manifeſtatione idem Apoſtolus aſtruit, poſtulare videtur. Quem enim primum aſſerit ***ſecundum ſcripturas*** reſurrexiſſe: & poſtea docet viſum eſſe Cephe atque vndecim; preterea quingentis

ſimul fratribus;Iacobo item &Apoſtolis omnibus:eundem ipſum ſibi nouiſsimè viſum eſſe affirmat.

10. Hanc ſententiam confirmat modus loquendi, quo hæc Chriſti Apoſtolo facta manifeſtatio deſcribitur. Barnabas narrat Apoſtolis quomodo *in via Dominum viderit Paulus*(*) Ananias, *Saule frater*, inquit, *Dominus miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas.* Ipſe demum Apoſtolus Apoſtolatum ſuum ab iſto verò veri Domini aſpectu comprobans ait: *Nonne Dominum vidi?* Corinth. 9.

* *Act.* 9.
Ibidem.

11. Interim tamen modus Apparitionis, quo in veteri Teſtamento Deus vſus eſt, à Chriſto non omnino eſt alienus: quin ſæpiſsimè, ni fallimur, frequẽtatus. Sic apparuit Petro Romam relinquenti, & necem iam ſibi paratam fugienti, ſi Athanaſio, Egeſippo, & Ambroſio credimus(*a*). Apparuit poſt grauiſsimas à dæmonib. inflictas pœnas Magno Anthonio, & ſe certaminis, quod cũ Diabolis ſuſceperat, ſpectatorem extitiſſe, teſtatus eſt (*b*). Apparuit inter horrenda ſacrificij nouæ legis myſteria Gregorio Magno(*c*). Apparuit in tribunali ciui Hipponenſi, & ab ipſo graues pœnas, quod iuſiurãdum illi detuliſſet, quem peieraturum nouerat, exegit(*d*).

12. Hoc modo putatur aſtitiſſe Apoſtolo Paulo, vt actuum habet hiſtoria (*e*): eique animum ad omnia fortiter ſubeunda, quæcunque ab aduerſarijs inferrentur, addidiſſe. Eodem modo, & Stephanus intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris eius (*f*).

a *Athan. Apolog. de fug. Amb. orat. de Baſili. traden. Egeſ. lib. 3. de excid. Hier.*
b *Athanaſ. in vita Anton.*
c *Molan. de pictur. cap. 61.*
d *Au. ſer. 117. in ſermon. Louanij nuper impreſſ.*
e *Actuum* 23.
f *Actuum* 7.

13. Verum in effecto ſic Angelorum opera corpore, præter nomẽ & formam repræſentantem, nihil fuit, quod Chriſti eſſe dicere poſſimus. Cùm enim in ipſo ſint diuinitas, corpus & anima, diuinitas effecto corpore non potuit definiri: corpus peregrinum Angelorum eſt opera effectum: proprium manet ad dextram Dei Patris, anima ab hoc ſeparari non poteſt. Quidquid igitur hic eſt, Angelorum opus eſt.

14. Hinc eſt quod Angeli, atq; humani quidam ſpiritus multo rectius apparuiſſe dici poſsint, quàm vlla diuinarum Perſonarum. Quoniam quod in has non conuenit, vt προσώπως adſit corporibus, in quibus exhibẽtur: hoc in Angelorum ſemper: in hominum verò Apparitionibus plerumque vſu venire poteſt.

15. Sed & aliis modis ſe Chriſtus pijs hominibus ſpectandum exhibuit: & non in externa ſolùm, aſſumptaq; forma: nempe ſui ſpeciem in hominis imaginationem, (licet etiam Angelorũ miniſterio imprimens, & ſic ſe cognoſcendum prębens. In hoc genere illę videntur reponendę Apparitiones, quæ in Apoſtolorum Actis referũtur: vbi per noctem

a *Actuum* 18. b *Actuum* 9. noctem Dominus visus est & Paulo (*a*), & Ananiæ(*b*). Et hunc quidem misit, vt Paulo mysteria religionis Christianæ exponeret: illum verò hortatus est, nil metueret aduersarios; audacter verbum Domini prædicaret; esse multos, quos oporteret Christianis Sacramentis initiari.

16. Vtrum verò Filius Dei vnquam, ante assumptam carnem, apparuerit, disputant plerique. Illud certum, grauiter cæcutiuisse Arianos, (vt B (*c*) Ambrosius & Augustinus testantur) quando olim in substantia sua visum, & in varijs se figuris hominibus exhibuisse, idcirco docuerunt: vt Christianis imponerét, & Filium mutationi subiectum, atque Patri non per omnia æqualem astruerent.

c *Ambros. li. de fide contra Arianos c. 9. Aug. de Trin. lib. 2. cap. 9.*

17. Placet autem, quod idem Augustinus his verbis sic habet (*d*). *Ipse Filius, qui est verbum Dei, non solum nouissimis temporibus, cum in carne apparere dignatus est: sed etiam prius à constitutione mundi, cui voluit de Patre annuntiauit, siue loquendo, siue apparendo: vel per Angelicam aliquam potestatem, vel per quamlibet creaturam.* Hoc confirmat quod Pater dans regnum, Filius verò accipiens, apparuerunt Danieli(*e*) in specie corporali(*f*). *Aspiciebam*, inquit, *donec throni positi sunt, & vetustus dierum sedebat.* Et paulo post. *Aspiciebam in visu noctis, & ecce cum cæli nubibus, quasi Filius hominis (veniens) erat, & vsque ad veterem dierum peruenit.*

d *Aug. contra Adamantium Manichæi discip. cap. 9.*

e *Daniel* 7.
f *August. l. 2. de Trinit. ca. 17. & 18.*

18. Apparuit igitur olim Deus Pater: apparuit quoque subinde Filius: verùm Spiritum sanctum vix vnquam apparuisse reperimus. Neque enim sibi vllo modo columbam, quę super Christum descendit (*g*), neque linguas igneas, quæ super Apostolos sunt visæ (*h*), vniuit, aut his exhibitus est; vt apparuisse dici posit. Inditia hæc erant ipsius præsentiæ, &, quodã modo, quid in hominibus operaturus erat, demonstrabant. De hac re, vide cap. 26. de Diuinis veteris Testaměti Apparitionibus lib. 1.

g *Matth.* 3.
h *Actuum* 2.

19. *Venit* (inquit B. Bernardus(*i*), *super Apostolos, in linguis igneis: vt verba ignea loquerentur, & legem igneam lingua ignea prædicarent.* Et alibi(*k*). *Spiritus super Apostolos in igne apparuit propter lumen pariter & ardorem. Quos enim repleuit, & Spiritu feruere, & in veritate cognoscere facit.*

i *Berna. serm. 1. in festo Pentecost.*
k *De eod. festo serm. 2.*

20. Sic quòd in specie columbæ super Christum visus sit descẽdere, *ad mysterium*, inquit Chrysostomus, (*l*) *pertinet omnium, qui postmodum fuerunt baptizandi: vt scirent ideo corporali specie Spiritum sanctum descendisse super Christum: quia post in omnes baptizandos inuisibiliter sua dona esset effusurus.*

l *Chrysost. homil. 4. in Matthæum in Opere Imperfecto.*

21 Vtramq; speciem pulchrè & breuiter, explicat S. Augustinus, his verbis

verbis (*a*): *Duobus*, inquit, *modis ostendit visibiliter Dominus Spiritum sanctum, scilicet per columbam, super Dominum baptizatum; & per ignem, super discipulos congregatos. Ibi simplicitas, hic feruor ostenditur. Ergo, ne Spiritu sanctificati dolum habeant, in columba demonstratus est: & ne simplicitas frigida remaneat, in igne demonstratus est.* Hæc breuiter de Christi Apparitionibus. Plura in libro de Apparitionibus Diuinis noui Testamenti.

a *Aug. tract. 6. in Ioan.*

CAPVT VI.

De bonorum Angelorum Apparitionibus, quas veras esse demonstratur; licet ipsa non omnibus conueniant.

DE Angelorum Apparitionibus multiplex quæstio est. 1.
Cùm enim ipsorum Ordines varij sint(*b*): hoc primũ quæritur, Vtrum ex singulis Ordinibus, an tantum ex certis aliquibus sese hominibus exhibeant. Quæritur, Quot se modis atque formis offerãt. Quas qualésue operationes in assumptis corporib. exerceãt: & Quibus de causis, prę-ter naturæ suæ ordinem, rebus humanis intersint.

b *Thom. 1. p. q. 108.*

2. Nam rebus nostris in assumptis corporibus quandoq; interesse extra controuersiã est. Id Scriptura clarissimis verbis docet. Testatur id experientia. Ratio certissima cõfirmat. Denique probat omnium rectè philosophantium sensus atque consensus.

3. Scriptura Apparitionum Angelorum non vno in loco, sed varijs mentionem facit. Et omni tempore, omni loco, omniumque generũ hominibus ipsos apparuisse, tot suggerit exempla; quot possunt sufficere ad hanc rem etiam Barbaris persuadendam.

4. Apparuerunt statim ab orbe condito primis humani generis, post Deum, authoribus; quando Dei personam sustinuerunt, & varijs rationibus cum Patriarchis egerunt (*c*). Et lex Dei, non hominum tantùm, sed & Angelorum ministerio ad Iudæos perlata est (*d*). Deniq; Actuum Historia (*e*), atque Euangelia (*f*) (quæ principium tẽporis gratiæ explicant) docent plurima per Angelos præstita esse, & perfecta.

5. Et nunc quidem ruri apparuerunt (*g*): nunc inter priuatos parietes domi (*h*): nunc in templo (*i*): nunc in hortis (*k*): nunc in fornace accensa (*l*): nunc in carceribus (*m*): nunc in sepulchris mortuorum (*n*): nunc in locis desertis, & ab omni hominum frequentia separatis (*o*).

6. Sed & omnium generum hominibus sese spectandos exhibuerunt. Gentibus inquam (*p*), Iudæis (*q*), & Christianam fidem profitẽ-

c *Genes. 18. 28. 32. &c.*
d *Actuum 7.*
e *Actuum 5. & 8. &c.*
f *Luc. 1. 2. etc.*
g *Genes. 32.*
h *Iudic. 6.*
i *Luc. 1.*
k *Luc. 22.*
l *Daniel 3.*
m *Actuum 12.*
n *Matth. 28.*
o *Genes. 21.*
p *Act. 10.*
q *Luc. 1.*

tibus (*a*):mulieribus(*b*), & viris (*c*):hominibus integræ & inculpatæ vitæ(*d*),atque barbaris(*e*): ætate prouectis (*f*),& quorum adhuc tenerior est ætas(*g*):nobilibus & generis splendore claris(*h*), atque ignobilibus(*i*).

7. Confirmant hanc rem non ex sacris solùm fontibus haustæ, verùm etiam aliunde petitę historiæ. Gelasio primo Pontifice, in Apulia,ad radices Gargani montis (quem locum incolunt Sipontini) Archangeli Michaêlis fuit illustris apparitio(*k*),eumque sæpius hominibus visum, veteri Sanctorum traditione comprobat Romana Ecclesia. Cæcilia Angelorum visione fruens,rosarum liliorumque media hyeme vernantium odoramentis,quę ipsi de Paradyso allata fuerant, Valerianum & Tiburtium conuertit(*l*). Mariam Magdalenam ab Angelis in cælum tolli,& iterum loco suo restitui, solitarius quidam vidit Presbyter (*m*). Prætextata nobilissima quondam fœmina, iubente viro Hymetio, qui patruus Eustochij virginis fuit, *habitum eius cultumque mutauit*, (verba sunt Hieronymi)(*n*) *& neglectum crinem mundano more pexuit, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium, & ecce tibi, eadem nocte cernit in somnis venisse ad se Angelum terribili voce minitantem pœnas, & hac verba frangentem: Tune ausa es viri imperium præferre Christo? Tu caput virginis Dei tuis sacrilegis attrectare manibus? Quæ iam nunc arescent, vt sentias excruciata, quid feceris, & finito mense quinto ad inferna duceris. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram misera pœnitentiam velox signauit interitus.*

8. Res hæc vires Angelorum non excedit: vt qui in corpora vim habent summã. Neque minuit dignitatem, sed illustrat maximè: quando hac ratione primùm illorum potestas; deinde studium bene de nobis merendi illucescit. Neque rebus humanis incommodat: quando grauissimæ causæ sunt (vt dicemus) cur hoc Angelorum ministerio Deus vti decreuerit.

9. Rebus igitur humanis Angelos interesse posse, atque identidem in aspectabili forma interfuisse, extra controuersiam est. Omnibus verò num hoc conueniat, ex missionibus, quas Scriptura ipsis tribuit (*o*), colligi posse videtur. Certè cum ad externa munia obeunda non mittantur omnes(*p*), sed quidam in vnica Dei contemplatione atque fruitione occupentur; alios apparere posse putamus, alios verò omnino mortalium conspectum fugere.

10. Et quidẽ inferioris Ordinis omnes, atque etiam medij, seu secundæ hierachiæ, mitti, præter illos quos Dominationes vocamus, ratio nominum, quibus compellantur, insinuat: quæ, quod quædam in

his in-

a Acto.12.
b Matth.28.
c Acto 13.
d Luc.1.
e 2.Mach.3.
f Genes.18.
g Daniel.3.
h 2.Mach.3.
i Genes.21.
k Surius tom. 5. in Michael.
l Marulus lib. 6. cap.16.
m Marulus l. 10. cap.16.
n Hierony. ad Lætã de institut. filiæ.
o Exod.23.
p Dionys. c.8. cælest. hierar.

his inferioribus exerceant, & mortalium causa occupentur, importat. Reliquos autem ab hoc officij genere immunes esse, tum eadem nominis ratio, tum grauissima B. Dionysij commonstrat authoritas(a). a Ibid.

11. Quamobrem ex superiorum quatuor Ordinum Angelis nulli corpora assument. Sed neq; ex inferioribus Ordinibus omnes. Licet enim nullos assumere putemus, quos non item mitti sit necesse; non tamen quicunque mittuntur, corpora assumere dicendi sunt: quoniã & rebus nostris adesse possunt, & pro officio suo illas administrare, licet se mortalium oculis non offerant.

12. Angelos Apparuisse legimus atque Archangelos (b): Principatus verò Virtutes atq; Potestates non item. Et Angelos quidem cõmuniora magis officia subiuisse(c), secretiora autem Dei consilia per Archangelos patefacta esse & perfecta, sacra perhibent eloquia(d). b cap. pref. 4. 5. 6. 7. c Ibid. d Luc. 1. Daniel. 10.

13. Quòd si (quo diuinius nullum opus habet Christianitas) Incarnationis mysterium Archangeli ministerio, qui se Virgini in humana specie exhibuit, Deus voluit reuelare (e): quid opus est asserere, ad inferiora minusque excellentia munia subeunda, superiorum Ordinum Spiritus in humanis corporibus apparere? e Greg. homil. 34. in Exod.

14 Nisi fortè, quia Seraphim missus dicitur ad Prophetæ labia purganda(f): idcirco etiam supremos quis mitti, & externa specie se spectandos exhibere arbitretur. Verùm doctissimus vir Dionysius (g) hunc etiam inferioris Ordinis Angelum fuisse confitetur; nomenq; superiorum consequutum aut ab officio, quod ad incendendum Prophetę labia accesserit; aut quòd superioris Ordinis Angeli authoritati in hoc negotio functus sit. f Isaiæ 6. g Dionys. cap. 13. cæl. hierarch.

15. Verùm quod quibusdam tribuimus, vt nostris rebus intersint, non ita de aliis negamus, quasi hoc vel viribus ipsorum repugnet, vel conditionem nequaquam deceat. Possunt profectò omnes apparere: vt tamen omnes appareãt, diuinæ prouidentiæ ratio rebus insita permittere non videtur.

CAPVT VII.

Explicantur modi & rationes, quibus boni Angeli apparuerunt.

1. MODVS, quo apparent Angeli, varius est. Nam vel in assumpto corpore se exhibent, vel propria vi, qua pollent, maxima, sui species in sensibus efficiunt, & in ijs se nobis offerunt.

2. Fuerunt, qui primum Apparitionis genus reiicerent(h), nullamque putarẽt contigisse, per corpoream visionẽ, qua id, quod cernitur h S. Thom. 1. p. q. 51. art. 2.

 extra

a *Aug. l. 15. de Ciuit. Dei. cap. 23.*
b *Genes. 18.*
c *Genes. 19.*

extra videntem est. At vera fuisse corpora, in quibus quandoq; Spiritus cælestes, hominum se sensibus obtulerunt, docet B. Augustinus (*a*) illorum exemplo, qui Abrahæ in conualli Mambre (*b*); & item Lot in Sodomis (*c*) apparuerunt; & ab illis hospitio excepti, Dei consilia patefecerunt.

3. Sed & quæ sub imaginationem cadunt, ita illi, cui reuelatio contingit, exhibentur: vt ad aliorum notitiam peruenire non sit necesse. Iam verò Abrahæ ita se exhibuerunt Angeli; vt & tota familia ipsos intueretur: & qui Lot authores fuerunt, vt Sodomorum consuetudinem relinqueret, impiorum conspectum non fugerunt.

d *Bernar. ser. 5 in Cantica.*
e *Aug. lib. 3. de Trinit. c. 1.*
f *Philo lib.* [illegible] *opificio 6. dierũ Orig. in 1. lib. Periarch. Lactant. Basilium, et omnes fere sui temporis.*
g *Aug. lib. 2. de Genes. ad lit. cap 7.*
h *Dionys. cæl. hie. c. 1. Chrys. hom. 22. in Genes, Cyril. lib. 4. cõ. in Ioan. cap. 10.*
i *Cap. 3.*

4. Vtrum verò ex inferioribus elementis peregrina corpora assumant, eaque in quaslibet corporales species vertant; an potius propria quædam sua transforment, & ad id quod agunt, accommodent, à se non vult quæri D. Bernardus (*d*), mauultque ignorantiam suam fateri, quàm temerè in re difficili quippiam definire Sed & id vires ingenij sui excedere putat beatus Augustinus (*e*); vt qui grauissimos authores secutus (*f*), tam bonos, quàm malos Spiritus subtilia corpora, & quæ magis ad agendum, quàm patiendum sint apta, dicat habere (*g*).

5. Verùm qui ab hac sententia, cum non minus insignibus authoribus (*h*) discedunt, & idcirco omni corpore exuunt Angelos, quia neq; subsistendi, neque intelligendi, neque se ipsos mouendi gratia, vllo indigent: non ipsorum tenuiora indensari, & sic ad hominum sensus accommodari; sed aliena siue peregrina ex elementis formari magnis rationibus commonstrant.

6. Vera igitur, licet peregrina fuerunt corpora, in quibus Spiritus Angelici hominibus visi sunt. His autem non eo coniunguntur modo, quo se noster animus corpori vnit, tanquam ipsorum essent formæ (non enim corpora, sed Spiritus diximus esse (*i*) Angelos). Neque in vnitatem hypostasis, quo modo Christus humanam naturam, illa assumunt (non enim Angelos dicimus esse homines, quando in humana specie apparent). Sed neq; ita naturaliter illis adhærent, vt vicem naturæ quasi subeant: quemadmodum Intelligentias cum cælo coniungimus. Adde, quod neque vt motor tantùm ei, quod mouetur adsunt (*k*): nisi omnia ab Angelis assumi velimus dicere, quæcunque ab ipsis mouentur corpora. Vniuntur vt motor, quem ipsum quod mouetur quodam modo repræsentat, & cognoscendum exhibet.

k *Thom. 1. p. q. 51. art. 2. ad 2.*

7. Assumpta verò corpora non prius, ea specie atque forma fuerũt, qua postquam assumpta sunt, exhibentur: sed simul & assumuntur & figuran-

figurantur(*a*):atque ab eodem,à quo assumuntur,formas figurasque recipiunt. *a Thom. 1. p. q. 51. art. 2. ad 3.*

8. Figurantur autem & efficiuntur,plerunque,non ex aqua & terra: quia non ita subitò ex hominum sensibus se subducere possent, quemadmodum se nostris sensibus subtrahunt Angeli. Neque ex igne:quia circumquaq; cuncta depascerent:sed ex aëre, quem sua virtute condensant, & ad quascunque formas volunt, componunt (*b*). Vide Cap. 16. & cætera, de Diuinis Vet. Testam. Apparitionibus lib.1. *b Thom. 1. p. q. 52. art. 2. ad 3.*

9. Vbi verò semel assumpta fuerunt corpora, non perpetuis temporibus retinentur;sed statim,postquam munia sua expleuerunt,deponuntur;& in priorem formam,non iam Angelorum, aut Dei virtute,sed naturali prorsus redeunt; non secus, atque calefacta aqua infrigescit.

10. Potest nihilominus fieri; vt perpetuis temporibus illa retineant.Possunt & ex aliis elementis assumere.Possunt quoque talia assumere;quibus ipsi non sua virtute formas dent, sed à quibus mutuentur.Hic primus modus.

11. Alter modus, quo se non in assumptis corporibus exhibent, sed sensibus tantùm insinuant,duplex est:quemadmodum & duplex sensuum,in quos vires suas exercere possunt,ratio est. Quandoque interioribus sensibus imaginationem intelligo:quandoque exterioribus percipiuntur.

12. Cùm enim in corpora potestatem habeant Angeli(*c*), & Apparitiones imaginarias ex horum motu frequentissimè oriri etiam Aristoteles doceat (*d*): cumque sensus non solum ab eo moueatur; quod extra ipsum est; verùm etiam à variis formis, quæ simul cum perturbatis Spiritibus atque humoribus in sensus illabuntur: sequitur Angelorum vires non excedere,vt & imaginationem hominis se insinuent,& item in humoribus sui formas imprimant,sicque sensus exteriores occupent (*e*). *c Thom. 1. p. q. 110. ar. d Arist. li. de som. c. 3. e Thom. 1. p. q. 111. art. 3. & 4.*

13. In imaginationem nunc, dormientibus nobis, se insinuant:cuius exemplum ille præbet, qui Ioseph apparuit:eique,vt Herodis furorem declinaret, author fuit:nunc vigilantibus:vt docetur illorum exemplo, qui, phrenesi capti, res miras præsentes esse sibi certissimè pollicentur (*f*). At in exteriores sensus nunquam illabuntur, nisi omnis procul absit somnus.De hac re vide,quæ de Imaginaria Appar. Dei in Vet. Test.dicta. *f Aug. de cura pro mortuis agenda, c. 12.*

14. Quandocunque verò, & quomodocunque in assumptis corporibus apparent,suamque,& non Dei personam sustinét: dignam semper se

 per se

per se suoque munere exequendo formam assumunt: humanam dico, & non aliam. Conuenit hæc ipsis: quia inter omnes præstantissima est. Conuenit & ipsorũ officijs: quia in corporibus talia exercent, quæ aut per solos homines debẽt, aut per solos possunt, optatos fines consequi.

15. Eandem officiorum rationem esse putamus, cur non in specie muliebri, sed virili: non infantis aut pueri; sed maturioris ętate, ipsos semper apparuisse legamus.

16. Quando verò in viri figura se aspectabiles exhibent; non simili semper forma vtuntur. nunc hanc habent, nunc illam: prout officiorum diuersitas requirit. Huius argumentum est, quòd alios obstupuisse legamus ad primum Angelorum intuitum (*a*): alios nihil commotos (*b*): alios non ferentes ipsorum conspectum in terram corruisse, licet etiam leonibus fuerint formidabiles (*c*).

a *Lucæ* 1.
b *Ibid.*
c *Daniel.* 10.

17. Angelus, qui apparuit Ezechieli (*d*), videbatur vir indutus lineis, & atramentarium scriptoris habere in lumbis. qui mulieribus, post gloriosam Christi resurrectionem, in veste vulgenti (*e*). qui Machabæo, in veste candida, auream hastam vibrans (*f*). qui salutaturus intrauit Virginem (si Augustino credimus) (*g*), facie rutilanti, veste coruscante, ingressu mirabili, aspectu terribili.

d *Ezech.* 9.
e *Lucæ* 24.
f 2. *Mach.* 11.
g *Aug. de nati. Dom. serm.* 14.

18. Scilicet hoc ipso habitu muneris sui, atque officij nos commonefacere videntur. Sic Lot in habitu peregrini volunt mutare solũ (*h*), sic *festiuitatis nostra gaudia annuntiant* (verba sunt B. Gregorij) *quando ipso resurrectionis die in candida stola apparent* (*i*).

h *Genes.* 19.
i *Grego. hom. super Mar.* 16.

19. Quocirca, quod Damascenus habet (*k*) *transformari Angelos quomodocunque dominator iusserit Deus*, & sic hominibus apparere, atque diuina reuelare mysteria; non eum habet sensum: quod vtriusque sexus formas assumant; omnesque ætatum gradus, in assumptis corporibus, effingant: sed vult significare vir doctus, non vnã eandemque esse, quæ in omni hoc negotio ipsis deseruire debeat.

k *Damas. l.* 2. *de fide ortho. cap.* 3.

CAPVT VIII.

Explicantur operationes bonorum Angelorum in assumptis corporibus, & insuper earundem Apparitionum varia assignantur caussæ.

1. VLTIPLICES sunt operationes Angelorum in assumptis corporibus. Quædam in ipsis: sed non per ipsa: quædam etiam per ipsa exercentur corpora. Illæ liberæ sunt, nec corporum indigent ministerio: hæ non item.

2. Prioris

2. Prioris generis sunt visio Dei: sui ipsorum, rerumque naturaliũ omnium continua contemplatio: quorundam diuinorum consiliorum cognitio:&, vt vno verbo dicam, illæ omnes, quæ voluntatis atque intellectus opera perficiuntur. Posterioris sunt, cum hominibus sermocinari, itineri socios se præbere, sumere cibum, legationes suas quadam lucis claritate cohonestare, aliæque huiusmodi, quibus se viuis exhibent.

3. Non enim quia nobiscum conuersantur Angeli, felices esse desinunt; & de suo, quod illis vel gratia, vel natura contulit, exercitio, quidquam remittunt. Neque propterea procul à diuino sunt conspectu; quia nostris rebus intersunt. *Angeli*, inquit Saluator (*a*) *eorum semper vident faciem Patris, qui in cælis est.* a Matth. 18.

4. Ad liberas operationes nihil prorsus cõfert corpus assumptum; sed nec quicquam impedit. Quamobrem non tunc ratiocinantur more nostro: non phantasmatum inspectione rerum cognoscunt naturas: non agentis intellectus operam requirunt: non cunctantius de rebus definiunt. quæ in nobis, ob corporis molem, fieri obseruamus omnia.

5. Sunt præterea hæ operationes verè viuentis naturæ: vitalesque dici debent, & quidem multo magis, quàm nostræ; quarum animus est principium & causa. At aliæ illæ, neque sunt, neque dici debent vitales (*b*): propterea, quòd principium sui non in se, sed extra se habeant; non secus atque lapis, qui à proiiciente impellitur. b *Thom. 1. p. q. 51. art. 3.*

6. Est tamen inter has non vitales discrimen. Quædam si naturam ipsarum conditionemque in se spectes, non nisi animante principio efficiuntur: vt sunt videre, audire, &c. quædam ex se animans quidem principium habent; sed tamen ex parte, earum rationem subeunt, quæ sine anima possunt perfici: quales sunt cibum sumere, ambulare, & his similes. Hæ Angelis tribui quodam modo possunt, illæ nequaquam (*c*).

7. Quocirca Angeli in assumptis corporibus possunt dici sonos formare, locumque mutare: videre autem, audire, loqui, gustare, non item. Et motus reuera in ipsis est, quæ moueri videntur, corporibus: visio autem atque auditio, visque loquendi & audiendi nequaquam (*d*). *Cùm essem vobiscum*, (inquit illorum quidam), (*e*), *videbar quidem manducare & bibere, sed ego potu inuisibili & cibo vtor.* c *Ibid.* d *Thom. 1. p. q. 51. art. 3. ad 2.* e *Tobiæ 12.*

8. Neque tamen ob id putare debemus, oculos aliorumque sensuum organa, suum munus non habere in Angelis: quoniam non hęc,

vt per illa sentiant, consequuta sunt: sed partim propterea vt intelligeremus, illis non deesse vim cognoscendi, aliaque opera, quæ nos sensuum ministerio exequimur, perficiendi (a): partim ne, si absque his membris apparerent, nescio quæ monstra Angelos esse suspicaremur.

a Dionys. de cælest. hierar. cap. 15.

9. Ex iam dictis sequitur, nec sitim, nec famem in assumptis corporibus Angelos pati; etiamsi ab alimentis diutissimè abstineant: nec satiari atque inebriari, etiamsi nimio vel potu vel cibo obruantur. sed nec fatigantur longitudine difficultateque itinerum, quę conficiunt: nec difficilius est ipsis breue spatium longo: quàm longissimum breuissimo tempore conficere: licet & reuera corpora moueantur, atque ipsi item in corporibus non secus atque motor cum mobili ferátur.

10. Sequitur & illud, non esse necesse fateamur, eandem prorsus illorum corporum constitutionem esse, quæ est nostrorum: scilicet vt interiorum viscerum eadem sit necessitas, ratio, compositio. Sufficit, vt quæ sensibus se offerunt membra, à nostris non discrepent. quoniam corpora hæc, non vt opera vitæ exerceant, sed vt significēt solum, Spirituumque præsentiam testentur, & diuinæ prouidentiæ consilia clarius manifestent, assumi diximus.

11. Causas restat inquiramus, ob quas Angeli in peregrinis se corporibus exhibēt. Illæ & magnæ, & multæ sunt. quia & varias Angelorũ Apparitiones legimus: & naturæ ordinem excedit, quod nostris sensibus se offerunt.

12. Et primò quidem propter se his corporibus non indigent. Non feliciores sunt cùm habent. Non deterioris conditionis, cùm carent. Sed nec propterea consecuti sunt, quasi facilius hac ratione, vel Dei consilia hominibus innotescant; vel ipsius decreta finem suum commodius consequantur. Omnis ex hominibus, quòd appareāt, quodúe his vel illis formis appareant, ratio petitur.

13. Placet S. Thomæ (b) vt veteris legis Apparitiones quoddam inditium esse dicamus, assumendæ olim per Dei Filium naturæ humanæ: quasi his, tanquam obscuris signis, antiquitas illa fuerit instruenda: vt de Filio Dei crederet, quod Angelici Spiritus quodam modo effingerent & demonstrarent.

b Thom. 1. p. q. 51. art. 2. ad 1. & Aug. lib. 3. de Trinit.

14. Sed & futuræ societatis, quæ nobis in illa vita communis esse debet cum Angelis, non leuia fuerunt argumenta: ne impossibile iudicaremus: quòd cum Angelis communem quandoque in cælis vitam acturi essemus immortalitatem: quando & ipsi cum hominibus

eandem

eandem quaſi vitæ conditionem in hoc infelici rerum ſtatu ſubire voluerunt.

15. Quid, quòd naturæ noſtræ conditio id poſtulare videbatur, vt mens noſtra corpori, tanquam carceri, incluſa, corporeis etiam argumentis promoueretur; eoque duceretur & aſſurgeret externo Angelorum miniſterio, quò per ſe vix penetrare poſſet?

16. Accedit, quòd & religionem, & ſynceram pietatem hæc ratio apparendi non parum promoueat; diuinamque clementiam, & erga genus humanum liberalitatem egregiè commonſtret; quando naturæ ordo quaſi interturbatur, vt rebus noſtris commodius conſulatur.

17. Vide quæſo, quot quantiſque de cauſis, Spiritus illi, quædam quaſi (vt ita dicam) corpora eſſe voluerunt. Viſi ſunt in corporibus, (vt ex multis pauca afferam) vt afflictos erigerent & conſolarentur: (*a*) vt itineris ſe duces & comites præberent (*b*): vt vim elementorũ, ne pijs obeſſent, frangerent (*c*): vt impiorum conatus retardarent, & peccata vlciſcerentur (*d*): vt Dei voluntatem hominibus reuelarent (*e*).

a *Geneſ* 21. b *Tobiæ*. 6. c *Daniel*. 3. d 4. *Reg*. 16. e *Luc*. 1. *Actuum* 8. *&c*.

18. Et tamen hæc omnia per ſe potuit Deus. Potuit & occulto quodam Angelorum perficere miniſterio. Potuit animos noſtros ingredi, informare, & quocunque liberet impellere. Sed quod potuit, noluit; ne fortè mens humana ſibi tribueret, quod Deo erat tribuendum: aut tardius negligentiúſue aduigilaret, quando non externis quaſi machinis impelleretur; ſed interno ſolùm ſpiritu ageretur.

CAPVT IX.

De Apparitionibus Dæmonum, ſeu malorum Angelorum, quas varijs rationibus oſtenditur differre à bonorum Angelorum Apparitionibus.

DAEMONVM Apparitiones multa habent cum Angelorum communia. In quibuſdam verò ab illis diſcrepant. Quocirca longiore hîc opus non eſt diſputatione. Communia habent quòd in effictis & efformatis corporibus appareant: quòd vi ſua illa figurent: quòd, quando placet, deponere poſſint: & id genus alia. Diſcrepant verò nunc formis, nunc functionibus, nunc finium diuerſitate: denique quòd plerique omnes ex his, rebus humanis intereſſe ſoleant. 1.

2. Apparuiſſe, & viſos eſſe, ipſa Scriptura ſacra teſtis eſt. Et olim quidem primis parentibus, in ſerpentis forma (*f*); Sauli verò (vt quorundam eſt opinio) in ſpecie Samuelis Prophetæ ſeſe exhibuerunt

f *Geneſ*. 3.

a 1. Reg. 28. runt (a). tempore verò gratiæ, ita Christum, tentatum à Diabolo,
b Matth. 4. nostris oculis obiicit Matthæus (b), vt vix aliam quàm visibilem formam habuisse, coniicere possimus.

3. Atque, vt vetera relinquamus infinita, & quæ apud prophanos authores plurima inueniuntur: nostra sanè ætas eiusdem argumenti non pauca suppeditat exempla. Fatetur Lutherus (c), se disputatione victum à Diabolo, priuatam Missam aboleuisse. Fatetur alibi (d), se Diabolum bellè nouisse, & multum salis cum eo comedisse. Volunt Basilienses Ecclesiastæ (e), virum grandem Carolstadio concionante, in templo visum, (Diabolum dicunt,) ædes ipsius intrasse: ac filio, vt patri, quòd per se post triduum auferendus esset, indicaret, imperasse. res verbis fidem fecit, sublato tertio die è viuis Carolstadio.

c Luthe. lib. de abroganda Missa.
d Lutherus in serm. quodã.
e Basiliens. in quadam Epist.

4. Apparuerunt autem in alienis formis & corporibus, quoniam cùm sint spiritus, propria non habent, nec formas: similique potestate, eadem, qua Angeli, assumunt, figurant, ad officia quædam peragenda vtuntur, atque deponunt.

5. Adde, quemadmodum illi non infelicioris sunt conditionis, quando nobiscum conuersantur: ita hos perpetuò ipsis decreta supplicia non deserunt, quantumcunque ab inferno remoti esse videantur.

6. Et nunc quidem in externa se specie exhibent; nunc sensus alia quadam ratione occupant. nunc in vigilijs adoriuntur; nunc somno pressis illudunt. Cùm enim opera hæc gratiæ non sint, sed naturæ: illa verò vires suas, per peccatum, non amiserit: non minus Dæmonum, quàm Angelorum virtute hæc effici posse, fateamur necesse est.

7. Primùm differre à bonis Spiritibus in hoc Apparitionum genere Dæmones videntur: quòd illi non omnes in corporibus sese exhibeant, quemadmodum supra demõstratum est (f): inter hos nullus esse credatur, qui hanc conditionem quandoque non subeat, vel affectet; vel quem status ratio, ne subeat, impediat.

f Cap. 6.

8. Quocirca non illi solùm se exhibere spectandos, putandi sunt; qui eorundem cum Angelis & Archangelis Ordinum fuerũt: verùm etiam, quos ob grauiora & naturę & gratiæ dona, superioribus Ordinibus asscriptos fuisse credimus.

9. Nec mirum, si quam natura secum afferebat, & gratia erat confirmatura, vitæ conditionem, non obseruent: sed se suaque natura aliquid (vt ita dicam) indignum tentent: quando iam olim, qua perpeuò frui potuerunt, felicitatem superbè reiecerunt, naturæ simul atq; gratiæ iura violantes.

10. Quocirca non probatur illorum sentẽtia, qui Dæmones ita partiuntur; vt superiorum Ordinum omnes velint in infernum detrusos, ibique, pro meritis, æternas persoluere pœnas: inferiorum verò in aëre versari, olim prioribus illis coniungendos: & hos solùm se sensibus nostris offerre; illos omnino conspectum nostrum fugere.

11. Non enim in aëre illos tantùm errare putamus, qui inferiorum sunt Ordinum: nec credimus omnes inferni locis detineri, qui sunt superiorum. Arbitramur & horum aliquos aërem; & illorum quosdam infernum inhabitare: licet demerita poscere videantur: vt illi, quia plus potuerunt, sed noluerunt; minus iam possint, quàm velint: hi verò, quia minus potuerunt, plus iam & velint & possint.

12. Formis etiam differunt in suis Dæmones Apparitionibus ab Angelorum. Angelis vna est, eademque; humanam dico, & quidem virilem: Dęmonibus varia; nunc humana, nunc quadrupedum, nunc volatilium, nunc reptilium, nunc aliarum bestiarum.

13. Et inter brutorum rationeque carentium formas, quædam ipsis magis sunt familiares, quædam minus. Frequẽtius habitum canis induunt, & serpentis, & hirci, & capri, & araneæ: in quorũdam verò specie aut nunquam, aut certè rarissimè innotuerunt.

14. Certè in columbæ figura, aut similitudine agni Diabolos visos nullus, quod sciam, testatur: non quia non possint illas formas, quemadmodum alias, induere: sed, vel quia non permittuntur; vel quia nõ volunt. Siquidem vel diuina maiestas prohibet, ne quæ species sunt Dei, eas nequam Spiritus assumant: vel tantum ipsorum est erga Creatorem suum odium, vt ne communem quidem, cum Deo, velint habere formam atque similitudinem.

15. Sed nec brutorum tantùm sunt contenti formis, ignotas quoque effingunt atque monstrosas, Centaurorum, Scyllarum biformium, Lernarum, Chimerarum, Gorgonum, Harpeyarum, Eumenidum, Tricipitis Cerberi, & mille aliorum portentorum.

16. Horum omniũ exempla plurima sunt. Apparuit quidam in forma viri, purpura & diademate ornati, Martino (*a*): alius in mulieris, Hilarioni (*b*): alius in pueri, Macario (*c*): in nigri Mauri, puero cuidã, quinque annorum (*d*): in horrendi Draconis, cuidã Theodoro: visusque est cauda pedes, manusq; miseri stringere (*e*). Quos terrores Antonio sub varijs formis maligni Spiritus incusserunt? Nam *& bestiarũ* (verba sunt Athanasij) (*f*) *& serpentum formas induentes, omnia, vbi vir sanctus agebat, protinus repleuere phantasiis leonum, taurorum, luporum, assiduum,*

a *Sulpit. in vita Martin.*
b *Hieron. in vita Hilar.*
c *Pallad. in vit. Mac. Aegypt.*
d *Greg. 4. dialog. c. 18.*
e *Greg. 4. dialog. cap. 37.*
f *Athanas. in vita Anton.*

aspidum, serpentum, scorpionum, nec non & pardorum atque vrsorum. Et hæc singula secundùm suam fremebant naturam. Rugiebat leo occidere volens: taurus mugitu & cornibus minabatur: serpentes sibilo personabant: luporum impetus inhiabat: pardus discolor authoris sui calliditates varias indicabat. Truces omnium vultus: voces horridæ: dirus auditus. Sed & Cornelius Agrippa semper dæmonem secum in specie canis circumduxisse dicitur(*a*), quem tandem Araris fluuius, cùm ille Lugduni animam egisset, excepit.

a *Iouius in Elogijs.*

17. Nempe quemadmodum Angelorum naturæ & officijs vna humana conuenit species; ita conditio Dæmonum, & studiorum ipsorum ratio postulare videtur, vt quascunque formas effingant, & in ijs humanis se aspectibus obiiciant.

18. Porrò corpora, per quę se insinuant, ex aëre condensant atque efformãt plerumque. Et hoc est illis commune cum bonis Spiritibus. Quandoque verò, quod in bonos quadrare non putamus, de mortuorum assumunt, & iisdem, prout libuerit, abutuntur.

19. Atque hinc ritus cœmiteria consecrandi, aliquam causam traxisse videtur: vt scilicet, per orationem, & Dei verbum, Nequam illis Spiritibus, omnis facultas in demortuorum corpora esset ablata: quã habere possent maiorem, in illorũ; qui ob demerita sacris locis prohibentur.

20. Quibus verò sic abutuntur, non illorum putarem corpora, qui in hac vita de Diabolo triumphârunt, quique sancti Spiritus viua quædam templa fuerunt. quoniam hanc iniuriam illis inuri non permittit Deus, in cuius manibus corpora Sanctorum sunt(*b*): & ipsimet Dæmones hæc eadem detestari videntur, non secus, atque canis baculum, quo percussus est.

b *Sapient.3.*

21. Non credibile est, quòd illorum corporibus abutantur, quos in corporibus Deus honorat, vt notat Hieronymus(*c*): quorum vmbrę ipsis fuerunt graues & intolerabiles, vt habet Chrysostomus(*d*): quos ad sepulchra Prothasij rugire, audiente toto Mediolanensi populo, testatur B. Ambrosius(*e*): quorum vilissimo sæpe torti sunt cinere, vt idem Hieronymus loquitur(*f*): & quos ad sepulchrum Cypriani expulsos, grauissimus testis est Gregor. Nazian.: *Pretiosa* (inquit Chrysostomus) *sunt corpora Martyrum, quoniam plagas pro Domino susceperunt, & quia stigmata propter Christum membris suis impressa ferunt. & sicut corona regalis vndique decorata, fulgores varios emittit: ita & Sanctorum Martyrum corpora, sicut pretiosis lapidibus acceptis pro Christo vulneribus distincta, omnium Regum diadematis sunt pretiosiora* (*g*).

c *Hieron. cõt. Vigil.*
d *Chrys. in vit. Babylæ.*
e *Ambr. serm. 91.*
f *Hierony. cont. Vigil.*
g *Chrys. 7. homil. de Nati. 7. Machab.*

22. In illorum corpora putamus Dæmones aliquid posse, qui dum viuerent, ipsis fidele præstiterunt obsequium: & in quorum iam animas crudelem exercent carnificinam. quales sunt, non ij solùm, qui Deum verùm non agnouerunt; verùm etiam illi, qui postquam agnouerunt, non quo decebat religionis cultu atque honore prosecuti sunt.

23. Verùm boni Spiritus mortuorum corpora vix assumunt. Impiorum enim, vt mores; ita meritò detestãtur corpora: bonorum verò in honore habent idcirco; quòd & Deus in ipsis habitârit (*a*): & ad a 1. Cori t.6.
summam immortalitatis gloriam quandoque sint assumenda (*b*): & b Iob.19.
digna censeantur quiete, quę in obsequio Christi se fatigârunt (*c*). At- c Apoc.14.
que hoc tertium sit discrimen.

CAPVT X.

De proprijs quibusdam operationibus, & finibus malorum Angelorum, in assumptis corporibus.

QVAE de operationibus bonorum Angelorum supra diximus (*d*): eadem in malos conueniunt pleraque omnia. Hoc d Supra ca.8
ferè solo hi ab illis deferre videntur; quod quædam operentur, quæ cælestes Spiritus minimè deceant: id est, in assumptis corporibus succubi sint ad viros, incubi verò ad fœminas.

2. Fuerunt qui nullo modo credendum putarint, spirituales naturas coire cum hominibus (*e*). Alij, vel id opinari rem dementia ple- e Tom. Cas.l. 12.coll.c.8.
nam docuerunt (*f*). Quidam etiam, vt hæresim, damnarunt (*g*). Ad f Chrys. hom. 3.in Genes.
horum sententias libenter accedimus, si vel hæc officia ita à Dæmonibus separant, quomodo in viuentes conueniunt: vel natura sua tales g Philast. Brix.c.108. aduersus hæres.
esse pernegant, vt generationi vacare posint.

3. Alioquin congressus hos Dæmonum cum vtriusque sexus hominibus negare, ita temerarium est, vt necessarium sit simul conuellas, & sanctissimorum & grauissimorum hominum grauissimas sententias, & humanis sensibus bellum indicas, & te ignorare fatearis, quanta sit illorum Spirituum in hæc corpora vis atque potestas.

4. B. Augustinus (*h*) contrarium asserere, docet summæ esse impu- h Aug.li.15.
dentiæ: quando incubos mulieribus sæpe improbos, & importunos de Ciuit.Dei
extitisse, atque ipsarum etiam expetiuisse, & peregisse concubitum, cap.23.
suo tempore, innotuerit illorum confessione, qui aut hunc congressum experti fuissent; aut ab expertis posibilem esse credidissent. Et hodie nonnullæ gentes extant, quæ originem habere se gloriantur à

Dæmonibus, qui coierunt cum fœminis virili forma, aut cum viris fœminea(*a*).

a Cōmẽtarius in August. vbi su. vide Nauclе. 2. p. generat. 15.

5. Præterea Innocentius eius nominis octauus; grauißime in illos statuit aduertendos, qui consuetudinem hanc cũ Diabolis haberent. *Non sine ingenti molestia (* inquit *) ad nostrum peruenit auditum, complures vtriusque sexus personas, propriæ salutis immemores, & à fide catholica deuiantes, Dæmonibus incubis & succubis abuti. Quapropter ne labes huius hæreticæ prauitatis in perniciem animarum sua venena diffundat, oportunis remedijs, prout nostro incumbit officio, prouidere volentes, statuimus; vt inquisitores per nos deputati, debitum inquisitionis officium in huiusmodi personas exequantur* (*b*). Qua animaduersione quid opus erat, si aut non fuerunt, aut esse non potuerũt, qui cum Dæmonibus congrederentur?

b Vide Alphō. de iusta hæret. punit. lib. 1. cap. 16.

6. Norunt nequã Spiritus vires naturæ: & quidem perfectius multo, quàm qui multos annos in studio rerum naturaliũ posuerunt(*c*). Et ea est ipsorum in corpora potestas, vt ad quemcunque locum etiã breuißimo tempore ilia transferre poßint(*d*). Quando verò ad hæc duo firmißima præsidia (potestatem dico atque scientiam) malitia, quæ certè summa est in ipsis(*e*), accedit: quid quæso non futurũ quis existimaret?

c Thō. 1. p. q. 57. art. 1.
d Thō. 1. p. q. 110. art. 2.
e Thom. 1. p. q. 63. art. 4.

7. Quanquam non negauerim fieri posse, vt in fœdo hoc negotio quibusdam, & in primis mulieribus, illudatur; dum aut per somnia decipiuntur; aut vigilantes ex vehementi libidinis imaginatione, verè contigisse arbitrantur, quæ sola imaginatione perfecta fuerunt.

8. Geniti verò ex his incubis, non Dęmonum dicendi sunt filij(*f*), sed eius, à quo illi semen subtraxerunt. Sed neq; deterioris sunt hi ab alijs hominibus conditionis; nisi quod aliquam affricet proli insolentiam, quod cum maiori libidinis ardore, quæ in hoc blasphemo congressu accidere solet, concipiatur.

f Thom. 1. p. q. 51. art. 3. ad 6.

9. Hoc igitur fœdæ libidinis exercitium proprium sibi habẽt in assumptis corporibus Dæmones. Ab hoc abhorrent illi, qui cum Deo felicem agunt vitam, beati Spiritus. Neque enim hac ratione hi, vel Dei gloriam, vel hominum salutem (quæ duo studiosè quærũt) promouerent: & illi non parum hoc studiõ in Deum sunt iniurij, & grauißimè hominum animas illaqueant.

10. Quocirca quod alicubi dicitur(*g*) *filios Dei ingressos ad filias hominum, illasq; genuisse gigantes:* non oportet de Angelis intelligas, quasi illi mulierum concubitum expetierint & peregerint. Filij Dei dicuntur, qui à Seth ortus sui initium habentes, in veri Dei cultu perseue-

g Genes. 6.

rauerunt

rauerunt: qui ad filias hominum ingreſsi dicuntur, quando cum filiabus Cain conſuetudinem habuerunt(*a*).

11. Eſt & aliud diſcrimen in hoc Apparitionum genere, inter bonos & malos Spiritus; quod à finibus deſumitur. Alios habent boni, alios mali. Illorum vnus præcipuus eſt, Dei gloria: alter huic deſeruiens, mortalium ſalus. Horũ ſimiliter duplex eſt; Dei contemptus, & ſummum nocendi ſtudium. Vtriq; quæ ad illos fines conſequendos facere poſſunt, non prætermittunt.

a *Ita Auguſtinus, Chryſoſt. Gennadius, Theodo. &c.*

12. Ad ſuos varijs medijs & rationibus in aſſumptis corporibus tendunt Diaboli. Nunc ſibi diuinos vſurpant honores: nunc in Dei ſeſe officia ſcelerate ingerunt: nunc ſe ſimulant cogi ignotis ſignis, tanquam quibuſdam ſacramentis: nunc neſcio quod ſeruitij genus perditis hominibus exhibent.

13. Diuinos honores ipſis impendunt illi maximè, quos Maleficos, Sagas, Strygas ſeu Lamias vocamus: quibus etiam alto in throno ſe ſpectabiles offerunt, bona plurima pollicentur, & patronos defenſoreſque promittunt; ſi abiuratis Chriſtianæ religionis exercitijs, ſe ſuaq; ſtudia ipſis conſecrent, &, quem Deo vero ſolent, in ſuum honorem conuertant.

14. In Dei officia ſe ingerunt, quando occultiſsimarum rerum ſibi tribuunt cognitionem, eaſque prædicunt. Tales ſunt, quæ vel à ſolius Dei, vel ab humana tantùm pendent voluntate atque arbitrio. Eſto res illas certiſsimè cognoſcant, & prædicant; quarum neceſſarias cauſas, ſemperque ſuos effectus producentes, intuentur: coniectura etiam probabili aſſequantur, quæ non ad ſuas cauſas ſemper ſequuntur (*b*). at quarum cauſæ ex ſe dubiæ ſunt & liberę: neque ad ſuos effectus producendos coguntur; illi ſolùm manifeſtæ ſunt, qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt(*c*).

b *Thom. 2. 2. q. 95.*
c *Roma. 5.*

15. Sed & certis ſe verborum formis atque figuris cogi ſimulant: & coacti nunc in aqua, nunc igne, nunc in aere, nunc in terra eorum ſimulachra exhibent, qui occultum quippiam perpetrarunt. Quandoque etiam ſpecies eorum, qui olim ſunt vita functi, Imperatorum atque Principum obiiciunt oculis. Verùm ſimulata eſt hæc neceſſitas. Abſit credamus paucis verbis, aut figuris cogi poſſe: qui ſacris litteris edocti, ſcimus non eſſe poteſtatem, quę cum dęmonum conferri poſsit.

16. *Delectantur* (inquit Porphyrius) *atque alliciuntur varijs generibus lapidum, herbarum, lignorum, animalium.* Sed bene reſpondet B. Auguſtinus (*e*), *non tanquam animalia cibis; ſed tanquam ſignis: quæ ipſis*

d *Iob 41.*
e *Aug. li. 21. de ciuit. ca. 6.*

ipsis tanquam diuini honoris (cuius sunt cupidissimi) *argumenta exhibentur.*

17. Sic certis constellationibus euocati, facilius comparent: non quòd aliàs inferior sit ipsorum virtus, ipsisque astra dominentur: sed occultum nocendi studium produnt; quo errorem afferre nostris mentibus cupiunt, vt diuinum quid in ipsis suspicaremur astris inesse (*a*).

18. Idem nocendi studium ipsos vrget, cur iis noctibus, quæ inter diem Veneris & Sabbati mediæ sunt, frequentius se exhibeant (*b*), & nefandos conuentus, cum perditis hominibus, exerceant: licet Abraham Aben Esra(*c*) diuina id velit fieri dispensatione, Dæmonibusque illo tempore maiorem mortalibus nocendi factam esse potestatem asserat.

a Thõ.1.p.q.51.art.5.ad 2.
b Vt habet Ioan. Bodin. l.3.c.1. de dæmon. Malefic.
c Abraham in art.4. sup. 10. præc.

19. Quandocumque verò certorum hominum species exhibent, non putandum in ipsis, quæ spectantur, simulachris, eorum hominum animas latere, ipsasque motus qui obseruantur, exhibere: ipsæ vel non sunt præsto suis corporibus animæ, vel si quando Deo permittente ex inferno educuntur, corporibus nequaquam, vt veræ ipsorum formæ, vlla Dæmonum vi coniungi possunt(*d*).

d Abulens. su. 1. Reg. c.28. q.24.

20. Deniq; seruitij genus quidam Dæmonum, quos Martinellos, siue Martinetos vocant, præstant. hi singuli singulis illis ad custodiā deputantur, quos Sagas & Maleficos dicimus. Horum officium est, horrendos illos & sceleratos nocturnos conuentus indicere: &, vbi speciem hirci induerint, eodem velocissimè homines per aerē transportare(*e*).

21. Omnia hæc in Dei cedunt grauissimum contemptum, & horrendis supplicijs vindicanda essent. Neque enim mortales possunt (nisi insigniter impij esse velint) aut diuinum honorem his Spiritibus tribuere: aut futurorum ab ipsis cognitionem expetere(*f*): aut certis definitisque signis in occultorum notitiam peruenire: vel vllam ipsorum operam, in quocunque tandem negotio, amicè implorare & experiri(*g*).

e Alphon. à Castro de iusta hær. punit. lib.1.c.16.
f D. Thom. 1. p.q.114.ar.4.
g D. Tho. 2.2. q.90.art.2.

CAPVT XI.

De humanorum Spirituum Apparitionibus, quas ostenditur non esse fabularum loco habendas.

1. DE humanorum Spirituum Apparitionibus multiplex & difficilis est disputatio. Præcipua illa est, qua quæritur, Vtrum rebus humanis quandoque intersint. Cum hac coniunctæ sunt, quæ de Spirituum, qui apparent, conditio-

conditione, operationibus, rationeque cum iisdem agendi, definiũt: & quæ loca, tempora, causas, propter quas apparent, & his similia assignant.

2. Sunt, qui, nescio quas, obscœnas fabulas effingunt, vt vniuersum Apparitionum genus suspectum reddant (a). Sunt, qui præter illas, quas à Christo & Angelis factas esse diximus, alias nullas admittunt (b). Sunt, qui ad superstitionem omnia reuocant, quæcunq; in hoc genere accidunt; & tanquam muliercularum somnia explodunt (c).

a *Melanth. in Calend. Manlij 23. April.*
b *Marbach l. de mirac. aduers. Ising.*
c *Ioan. Riuius de veteri superstit.*

3. Et aliquibus hæc asserere, pro sua authoritate satis est. Alij sunt, qui rem speciosam faciunt, nescio quibus, malè intellectis Scripturis. Quia enim mortui dicuntur dormire (d): negant nostris rebus adesse posse. &: *Puluis sumus* (inquit Propheta) (e), *homo sicut fœnum dies eius, tanquam flos agri efflorebit, & non subsistet, & non cognoscet locum suum amplius.* Sed & *Omnes morimur* (f), *& velut aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.*

d 2. *Pet.* 3. 1. *Cor.* 15. 1. *Thes.* 4.
e *Psalm.* 102.
f 2. *Reg.* 14.

4. Accedit, quòd B. Athanasius (g) animas corpore exutas, nihil amplius commune cum mortalibus habere, sed ad hominum consortio separatas manere, ex eo colligit, quòd dicatur (h), *homo spiritus vadẽs & non rediens.* Sed & Abrahami oratio Christi est authoritate confirmata; qui non mortuos mittendos docet (i), *sed Moysen & Prophetas audiendos.* Neq; enim mortuis habenda fides; si Moyses & Prophetæ non audiantur.

g *Athan. lib. qq. q.* 11.
h *Psalm.* 77.
i *Luc.* 16.

5. B. Augustinus alicubi sic argumentatur (k): *Si rebus viuentium interessent animæ mortuorum: & ipsæ nos, quando eas videmus, alloquerentur in somnis, vt de alijs taceam, me ipsum pia mater nulla nocte desereret, quæ terra mariq; secuta est, vt mecum viueret. Absit enim vt facta sit vita feliciore crudelis. Sed profectò, quod sacer Psalmus* (l) *personat, verum est: quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. Si ergo dereliquerunt nos patres nostri, quomodo nostris rebus & curis intersunt? Si autem parentes non intersunt; qui sunt alij mortuorum, qui nouerint quid agamus, quidue patiamur?* Hæc Augustinus.

k *Aug. lib. de cura pro mort cap.* 13.
l *Psal.* 26.

6. Quid, quòd fieri non posse videatur, vt vel corpora animæ rursus assumant: vel ea sint virtute; vt, quamadmodum Angeli, species sui, in sensibus nostris efficere queant? Adde quòd neque res hæc possit promouere gloriam Dei; neque vllum fructum vel mortalibus hominibus, vel immortalibus animabus afferre?

7. Verùm enimuerò, cùm Apparitionibus his multa faciant fidem; Scriptura scilicet tam noui, quàm veteris Testamenti: probatissimæ

historiæ: grauissimi & de re Christiana optimè meriti viri: quotidiana item experientia: atque etiam ratio, & insignis vtilitas: non possumus, nisi summè impudentes esse velimus; quin iisdem assentiamur.

8. Defunctus Propheta Samuel viuo apparuit Sauli(*a*); & ipsi finē vitæ suæ prædixit (*b*). Scimus Anastasiū Episcopum Nicęnum (*c*), & Cyrillum(*d*)asserere,totam hanc visionem Diaboli esse illusionem: sed non latet nos quoq;, quod grauissimus author B. Augustinus (*e*) vtrumque sensum admittat,vt & verè,& nō verè excitatus Propheta credi possit.

9. Potuit profectò verus fuisse Samuelis spiritus; qui humana forma se exhibuit,& diuina potentia,qui Dæmonem pythonissamq; lateret,exhibitus(*f*): vt Sauli diuinæ iustitiæ, iam in ipso ob demerita complendæ,certissimus testis esset.

10. Verùm esto, hoc vel illudatur,vel reiiciatur exemplum. Libri Machabæorùm (*g*), quorum authoritas grauissima est(*h*),clarissimè docent Oniam sacerdotem, & Hieremiam Prophetam, longè post mortem, Iudæ Machabæo per visum se obtulisse,eidemq; ad debellandos impios patriæ hostes,animum addidisse.

11. Euangelium est, quod de Moyse & Helia fertur. quorum ille iam olim mortem suam obiuerat;hic verò è terra subductus, aut potius raptus,excesserat. Vterque tamen Christo se præsentem in mōte Thabor prębuit(*i*):vterque cum eo collocutus:vterque quibusdam, & non infimis, Apostolis sese exhibuit.

12. Quid, quòd & ipsis Apostolis defuncti apparuerint? ipsique rursus,postquam è vita discesserunt,viuorum rebus interesse voluerint? Refertur (*k*) in ripa fluminis Ebri, prope Cæsaraugustam, Aragonum vrbem,B. Iacobo Virginem Mariam apparuisse:eumque, vt sacellum sibi, quod postea multis claruit miraculis, construeret, admonuisse. Petrus & Paulus apparuerunt Constantino, vt morbi incurabilis remedium præberent (*l*). Philippus & Ioannes Euangelista Theodosio (*m*). Idem Ioannes Gregorio Taumaturgo, eique vigilanti mysterium pietatis aperuit & declarauit(*n*). Extruxit templum Apostolis Iustinianus Imperator(*o*); & Apostoli beneficij memores ad Regis honorem hominibus apparuerunt. Hortatus Carolum Magnum B. Iacobus, Galiciam ex Saracenorum potestate in Christianorum vsum vindicet: eique in hoc negotio insignem operam præstitit(*o*).

13. De B. Virginis Apparitionibus, quæ plurimæ referuntur, tanto minus dubitare oportet, quanto grauiores sunt authores, qui has probant.

a 1.*Reg*.28.
b *Eccl*.49.
c *Anast.li.q. in scrip. q*.37.
d *Cyril.de ad orat. spirituū.*
e *Aug. de cura pro mort. c*.10.
f *Alph.l.1.de iusta hæ. pun. Abulens. in* 1. *Reg*.28.*q*.28.
g 2.*Mach*.15.
h *Cartha*.3.*c*.47.*Florēt.& Triden. Inno*. 1.*ad Eugeb. Gelas.in Cōc. Rom. Cypria. li*.1.*Epist. & Aug.li*.18.*de Ciu.c*.16.*etc.*
i *Matth*.17. *Luca* 9.
k *Petrus Antonius Beuterus in Chron. Hispa. ca*.23.
l 7.*Syno. act*.2.
m *Theod.lib*.5.*cap*.34.
n *Greg. Nyss. in vita eius.*
o *Procop.lib. de ædif.Iusti.*
p *Ludol. Bebēburg. de veterum principum Germa. zelo c.p*.14.

probant. Narrat Gregorius Nissenus (*a*) Gregorio taumaturgo beatam Virginem apparuisse, ea specie; quam vix oculi illius ferre possent. Refert Gregorius Magnus (*b*) Musam quandam fuisse, cui postquam beata Virgo chorum insignium virginum exhibuisset, author fuit sanctioris vitæ. B. Damasceno eadem Virgo apparuit (*c*), & manum, quam Leo Isaurius impiè præscindi iusserat, rogata restituit. Fidem rei fecerunt grauißimus author Ioannes Hierosolymitanus Patriarcha, & in brachio relicta ex vulnere liniola. Cyrillus Alexandrinus redit in gratiam cum B. Chrysostomo, admonitus ab eadem Virgine (*d*). Narses ob belli gloriam, & deuictum Totilam insignis, nullum committit prælium, nisi Deiparę Virginis manifestè apparentis monitis excitatus (*e*). Cyriacus Abbas, & presbyter Lauræ Calamonis, vnà cum Dei Genitrice vidit vtrumque Ioannem, Baptistam & Euangelistam; & scripta Nestorij, non retinenda, sed exurenda cognouit (*f*). Construit templum Virgini Matri Constantinus Magnus: & ipsa Architecto apparet, quáue ratione maximæ columnæ erigi in eodem poßint, ostendit (*g*). Puer quidam vitriarij Iudæi, à patre in ardentem fornacem inijcitur: quòd cum Christianis Eucharistiam, in æde B. Virgini sacra, sumpsisset: sed illæsus egressus, ab illa, cuius in templo imaginem viderat, Virgine; se contra vim ignis defensum fuisse testatus est (*h*). Apparuit Ioanni Patritio, simulque monuit, qua ratione opes suas optimè collocaret; sicut ille iam pridem desiderabat. atque vt fides certior apparitioni constaret, eadem nocte, Liberio Pontifici astitit, & similia monita repetiuit (*i*). Ruperto Tuitiensi adest in somnis: promittit & præstat, quod ille singulari studio implorauit, docile ingenium, & diuinorum intelligentiam (*k*). Idem obtinuit Vdoni Magdenburgensi: licet ille tanto muneri ingratus, & admonitus, peccandi finem noluerit facere, sed horrenda morte turpißimam vitam elegerit concludere (*l*)

14 Nec desunt aliorum Sanctorum Apparitiones. Docet Ambrosius Agnetem apparuisse Constantiæ Constantini Imperatoris filiæ, atque item parentibus ad ipsius monumentum pernoctantibus (*m*). Testatur Orosius Geruasium & Prothasium visos Ambrosio (*n*). Potamianam Virginem Originis discipulam Basilidi tortori, non apparuisse solùm, sed & coronam capiti imposuisse, & futuram martyrij gloriam prædixisse, authores sunt Eusebius (*o*), & Nicephorus (*p*). Probus Rheatinæ vrbis Episcopus, vidit Iuuenalem & Eleutherium Martyres, vt habet Gregorius Magnus (*q*). Felicem Nolanum visum esse, vt mirabiliter ciuitatem defendisse, author est

a *Greg. in eis vita.*
b *Greg. 4. dialog. c. 14.*
c *Ioan. Hier. in vita eius.*
d *Niceph. lib. 14. cap. 28.*
e *Niceph. lib. 1. cap. 13.*
f *Prat. Spirit. cap. 46.*
g *Greg. Turo. de glo. mar. cap. 8.*
h *Greg. Turo. vbi su. c. 8. & Glyca. 4. par. Annal.*
i *Anton. p. 4. titulo 15.*
k *Trith. lib. de Monast. Hirsaug.*
l *Naucl. 2. p. g. 34.*
m *Ambr. ser. 90. de paßione Agnetis.*
n *Orosius lib. 7. cap. 36.*
o *Eusebius li. 5. hist. cap. 5.*
p *Niceph. lib. 5. cap. 7.*
q *Greg. lib. 4. dialog. ca. 12.*

Augustinus(a). Theodorum Martyrem apparuisse, & Euzonium Episcopum admonuisse, ne populus esculentis, Deorum sacrificio pollutis vteretur, post Nectarium habet Nicephorus(b). Cosmas & Damianus periculosè ægrotantem, &(vt Procopius loquitur) morituri speciem præbentem, & medicis desperatum, per somnum & visum apparentes, sanarunt Iustinianum (c). Nota est historia, quæ refert Attilam Hunnorum Regem, Italiam ingredi & vastare parentem; (cùm Leo Pontifex, calamitatem Reipub. Christianæ misertus, obuiam ipsi factus, oratione eundem exterruit) inter alia, id quoque confessum fuisse; non Pontificis se solùm vultu, & oratione permotum; sed vidisse quoque duos senes, dimissa barba, ac venerando & horribili vultu supra caput astitisse, & districtis gladijs pacem extorsisse(d).

15. Longum est recensere, quæ habet Basilius de Mamante(e): Nazianzenus de fratre Cæsario, & variis Martyribus (f): Hieronymus de Paulo (g): Paulinus de Ambrosio (h): Euodius de Stephano Protomartyre (i): Prudentius de Fructuoso, & eius socijs (k): Lucianus de Gamaliele (l): Palladius de Collutho Martyre (m): Theodoretus de S. Ioanne Baptista(n): Athanasius de Ammone (o).

16. Et ne quis propterea minoris ponderis putet esse Apparitiones, quia hæ quasi priuatæ sunt, & non pluribus, sed vni exhibitæ: audiat is B. Augustinum(p). *Non solis* (inquit) *beneficiorum effectibus: verùm etiam ipsis hominum aspectibus, Confessorē apparuisse Felicem, cùm à Barbaris Nola oppugnaretur, audiuimus; non incertis rumoribus, sed testibus certis*. Quid, quòd Elias & Moyses, non vni Apostolorum, sed Petro, Ioanni, & Iacobo, se spectandos exhibuerunt(q)? Samuelis verò spiritus non Pythonissæ solùm, sed & Sauli visus est(r).

17. Verùm opus non est exemplis in re certa pluribus. Habet hîc locum, quo B. Hieronymus Vigilantium perstringit(ſ): *Tu*, inquit, *Deo leges ponis? Tu Apostolis vincula inijcis? vt esse ad diem iudicij cogantur in custodia?* Et illud: *Cùm Diabolus & Dæmones vbique toto orbe vagentur, quare Martyres, post effusionem sanguinis tenebuntur inclusi?*

18. Quòd si sancti homines, dum viuerent, quibusdam apparuerūt, à quibus tamen longissimè aberant; cur simili ratione, post mortem ad viuos redire non possunt? Atqui Vitus apparuit Constantino Magno (t): Melitius Antiochenus Theodosio Magno(u): quem nūquam antea visum, in Episcoporum Synodo vltro agnouit (x): Sed & Augustinus apparuit in Eulogio(y): Nicolaus Constātino iam dicto(z): Ioan-

a *Aug. lib. de cura pro mor. cap. 16.*
b *Simeon Metaph. in Theo. martyr & Niceph lib. 10. cap. 12.*
c *Procop in ædif. Iustinia.*
d *Platina in vita Leonis.*
e *Basilius in vita Mam.*
f *Nazianz. orat. 1. in Iulian.*
g *Hierony. in vita Pauli.*
h *Paulinus in vita Ambros.*
i *Euod. l. 1. de miraculis Ste.*
k *Prudentius in vit. Fruct.*
l *Lucian. de miraculis Ste.*
m *Pallad. in vita Solomo. & aliorum.*
n *Theod. l. 5. Histo. ca. 24.*
o *Athanas. in vit. Antonij*
p *Aug. lib. de cura pro mor. cap 16.*
q *Matth. 17.*
r *1. Reg 28.*
ſ *Hieronym. contra Vigil*
t *Sozom li. 6. cap 33.*
u *Theod. l. 5. c. 6. & 7.* x *Ibid.* y *Aug. de cura pro mort. c. 10.* z *Metaph. in vita Nicolai.*

Ioannes monachus cuidam mulieri religiosissimæ, impatienter eum videre cupienti (a), Paulus item Apostolus vidit virum Ananiam nomine sibi manus imponentem (b).

a *Aug. lib. de cura pro mor. cap. 10.*
b *Actuum 9.*

19. Est ergo sua authoritas Apparitionibus: siue dignitatem attendas Spirituum, qui apparuerunt: siue authoritatem & splendorem eorum, quibus se exhibuerunt: siue grauitatem testium, qui nobis tanquam posteris has per litteras tradiderunt. Vt mirum sit, posse inueniri homines, qui in tanta testium, & exemplorum lumine cæcutiant, & Spirituum Apparitiones nullo loco habendas censeant.

20. Nimis fortè multa de bonorum Spirituum Apparitionibus: cùm tamen de toto genere sit Disputatio. Sed hoc eò fecimus libentius, quòd & hæc assertio toti argumento fidem faciat; & qui Apparitionibus bellum indixerunt, in his ferè solis expugnandis, licet frustra, fatigentur.

21. Verùm non hi tantum Spiritus viuorum rebus interfuisse putandi sunt, qui cum Deo perpetuam felicemque agunt vitam: sed cùm Spirituum humanorum genera tria præcipua sint, vt dictum est (c): præter beatos illos, etiam perpetuò damnatos atq; eos, qui igne purgatorio expiantur, ad nos rediisse, atque adeò redire, libenter fatemur.

c *cap. 1.*

22. Damnatorũ Spirituum duo genera possumus constituere. quidam sunt, qui præter pœnam damni, experiuntur etiam pœnam sensus: quidam (vt infantium non renatorum) solam damni sustinẽt. hos hominum colloquiis sese miscere, compertum est nemini: posse, si is, qui omnia potest, ita iubeat, nemo dubitat. Verisimile tamen putamus, Deum id nunquam, vel rarissimè, iubere; & ipsos id nunquam expetere: vt qui nullum ex hac re ipsi fructum capere, nec aliis, nisi rarò admodum, afferre possunt.

23. Alios illos hominum obtutibus se exhibuisse plurima probant exempla, à grauissimis authoribus, monumentis tradita: quibus fidem in vniuersum abrogare, nihil aliud esset, quàm venerandam antiquitatem aperti mendacij insimulare. Elias quidam in deserto Aegypti vitam agens teste Cyrillo, vidit animam cuiusdam Anconitani Episcopi, diuino tribunali sisti, statimque post ad grauissima supplicia rapi (d). Visus Theodoricus Rex, Arianus, inter Ioannem Pontificem, & Symmachum Patricium vinctis deduci manibus, & detrudi in ollam Vulcani, vt loquitur beatus Gregorius (e) Visa monialis in Ecclesia sancti Laurentij Romæ ante altare per medium secari (f). Et damnatorum Spiritus fuisse, quos certissimis testimonijs

d *Marulus li. 5. cap. 11.*
e *Greg. dial. 4. cap. 30.*
f *Greg. 4. dialog. c. 51.*

visos esse confirmat Alexander ab Alexandro, vix possumus dubitare(a).

a Alex. lib. 5. c. 23. & li. 2. cap. 9.

24. Ad hanc classem (vel certè ad præstigias Dæmonum) etiam illi Spiritus referri videntur, quorum apud prophanos authores fit mẽtio. Refert Plinius spectrum quoddam Athenis se exhibuisse, specie senis, macie & squallore confecti, promissa barba horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerentis (b). Vidit Iulius Proculus, apud Capream Paludem, Romulum, augustiore forma Deum factum, suosque admonentem, vt Deos colerent, & virtutem sequerentur(c). Homeri vmbram Cynocephalea herba euocauit Appion Grammaticus, & ab ea patriam, quibusuẽ parentibus ortus esset, didicit(d). Achillis spiritus apparuit Apollonio(e). Seueri parẽtis Antonio Heliogabulo(f), Pollucis & Castoris in bello Latino apud lacum Iuturnæ.

b Plinius lib. 8. Epistola.

c Plinius de viris Illust. cap. 2.

d Plinius lib. 30. cap. 2.

e Philostrat. in vita Apollon.

f Xiphilinus in Antonino.

25. Visi sunt & illi, qui purgatorio igne expiantur. Paschasius Apostolicæ curiæ Diaconus, post mortem, in Angulanis termis, à Germano Capuano inuentus est luere pœnas, quas contraxit(h). Iustus quidam ob retentas pecunias, graue supplicium pertulit: qui tandem Commodo fratri apparens, se ab illo sanctis sacrificiis liberatum esse exposuit(i). Fuit & Presbyter, qui Centumcellis in balneis frequentissimè reperit, qui sibi operam gratuitam, si quando lauaret, præstabat. Pro quo, vbi, quemadmodum rogarat, Deo sacrificia obtulisset, spiritum fuisse cognouit; cui diuina miseratione hoc modo pro peccatis satisfacere & iuuari contigit(k).

g Valerius li. 1. cap. 6.

h Greg. l. 4. dialog. c. 40.

i Greg. lib. 4. dialog. ca. 55.

k Greg. lib. 4. dialog. ca. 55.

26. Probabile verò est, defunctorum Spiritus, cuiuscunque demum status, vel conditionis extiterint; sedes suas, quas pro meritorum suorum ratione, perpetuò, vel ad tempus assignatas habent; naturali instinctu appetituue nunquam deserere: propterea quòd secundùm naturæ suæ statum causam, propter quam eiusmodi mutationem affectare magnopere debeant, nullam habeant. Siquidem motus omnis plerunque suscipitur propter indigentiam. At animæ beatæ nullius indigent: damnatæ pluribus egent, sed nullius subsidij participes fieri valent: iustæ pœnitentes indigent & iuuari possunt; sed ijs rebus, quas expetendas ipsis & desiderandas natura dictare non potest(l).

l Aug. lib. de cura pro mor. cap. 16.

27. Verùm quia *alij sunt fines rerum humanarum, alij diuinarum: animæ quæ secundùm naturalem conditionem suas sedes non relinquunt; secundùm secretam diuinæ sapientiæ dispositionem, & ordinem, aliquando inde egrediuntur, & se hominibus offerunt.* Ita B. August.

28. Beatæ animæ quotiescunque libitum fuerit, è cælo ad nos descende-

cendere possunt. Si enim quod vellent non possent; aliquam ægritudinem animo conciperent, & beatæ non essent. Damnatæ id nequaquam possunt: neque enim si possent, ad horam in inferno hęrerent, etiamsi suum semper secum ferant carnificem. Siquidem, quę illorum est superbia, gaudent vagandi libertate, & locorum varietate: quemadmodum & ipsi Dæmones infernum horrent, & metuunt: nō quia inibi grauius ipsorum supplicium; sed quia vni loco adhærescere refugiunt.

29. At *dormiunt* (dicis) *mortui*. Sed per dormientes mira fieri, quotidiana docet experientia. Præterea, dormiebant Moyses, Onias, & Hieremias (mortui enim iam fuerant multis seculis): & tamen ille cum Christo visus est multa loqui (*a*): hi sua præsentia animos addunt Iudæi (*b*). Quòd si ipsorum dormire vocas, nunquam in hominum cōspectum redire; corporum tollis resurrexionem: si otium & sensuum omnium quietem; in omnes prorsus animas, ne Deum dicam, es iniuriosus. Somnus hic, huius, quam circumferimus, sarcinæ est depositio, & ipsamet mors: cuius imaginem quidam somnum esse dicebat (*c*).

Supra Thes. 3.
a *Matth. 17.*
b *2. Mach. 15.*
c *Ouidius 2. amor. eleg. 9.*

30. Sic *omnes morimur, & veluti aqua dilabimur* (*d*). & certè, si illæ non reuertuntur; nos quandoque sumus reuersuri. Neque enim errabat, qui dicebat (*e*); *Scio, quia redemptor meus viuit, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum, quem visurus sum ego ipse.* Certum est, omnes animas ad iudicium olim esse prodituras (*f*). Certum est, veterum Patrum spiritus, qui ante Christum natum & passum in limbo detinebantur, ibi iam amplius non detineri (*g*). Similitudine inconstantiam humanæ vitæ ostendit ille locus: quam non oportet, vt per omnia cum eo, ad quod probandum affertur, conueniat. Habet hîc locum, quod in parabolis obseruādum notauit B. Chrysostomus (*h*), vt, quid per parabolam intendatur, inspiciamus, non singulorum rationes curiosè scrutemur.

d *Sup. Thes. 3.*
e *Iob 19.*
f *Corinth. 5.*
g *Psalm. 67.*
h *Chrys. hom. 48. in Matth.*

31. Eadem ratione & *spiritus vadens, atque non rediens*, homo dicitur (*i*), quia scilicet aeri leuissimo comparatur: quo quemadmodum nihil est inconstantius; ita neque hominum vita quicquam magis est incertum. Sed & *vadens, & non rediens spiritus* dicitur; quia, vbi semel egressus è corpore: non iterum per semetipsum, (sed tamen diuina virtute) reuerti potest. *Vadens* etiam est homo, *& nō rediens spiritus*; quia per se quidem potest à Deo recedere: verùm per se ipsum à malo ad bonum redire non potest. Ex se habet, quòd peccare posit: vt autem bene agat, non nisi ex Deo.

i *Supra Thes. 4.*

32. Abra-

a *Ibidem.*

32. Abrahami vox & oratio (*a*), tantum abest, vt hanc nostram assertionem euertat; vt vel maximè confirmet. Neque enim negat fieri posse, vt ad viuos redeat Lazarus, qui epulonis fratres admoneat; sed iudicat non expedire: quando omni exceptione maiores testes sunt, quibus credere possunt, Prophetæ & Moyses.

b *Supra Thesi 5.*

c *Aug. lib. de cura pro mort cap. 11.*

33. B. quoque Augustinus non reiicit Apparitiones Spirituum (*b*), sed pluribus exemplis confirmat (*c*). Petebatur à quodam debitum, quod defunctus pater persoluerat, anxio ipse apparuit in somnis, cautionemque, qua persolutum ostendebatur, indicauit. Carthaginis Rhetor Eulogius, cùm in Ciceronis libris locum obscuriorem reperisset; & tota nocte, qua ratione eundem explicaret, solicitus hæreret: in somnis cernit Augustinum sibi præsentem (qui tamen longè trans mare aberat) & locum egregiè explicantem. Cuma quidam municipij Tulliensis, vir pauper, cùm aliquot dies quasi mortuus iaceret, mirabilia se vidisse, vbi sanitati restitutus est, certissimis argumentis confirmauit. hæc Aug. omnia (*d*).

d *Aug. de cura pro mort.*

34. Non negat D. Augustinus Apparitiones: sed modum, quo rebus nostris intersunt; nũ videlicet *αὐτοπροσώπως*, an *ἑτεροπροσώπως*, difficulter se assequi fatetur (*e*). *Res* (inquit) *hæc altior est, quàm vt à me posit attingi: & abstrusior, quàm vt à me valeat perscrutari: & ideo quid horum duorum sit, an verò fortassis vtrumq; sit, vt aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum; aliquando per Angelos suscipientes personam Martyrum; definire non audeo: mallem à scientibus ista perquirere.*

e *August. vbi supra.*

35. Credit plerumque Angelicas esse hîc operationes: interim tamen aliquando mitti ad viuos, quosdã *αὐτοπροσώπως* *diuina* (inquit) *testatur Scriptura. Nam Samuel Propheta defunctus, viuo apparuit Saul, quemadmodum liber Ecclesiasticus indicat* (cap. 26.) *qui continet in laude Patrum, quòd Samuel etiam mortuus prophetauerit.* Et (subiungit) *si huic ex Hebræorum, quia in eo non est, Canone contradicitur; quid de Moyse dicturi sumus: qui certè in Deuteronomio* (*f*) *mortuus, & in Euangelio* (*g*) *cum Helia, qui mortuus non est, apparuisse legitur viuentibus*? Refert huc visionem Felicis, quem hominum multorum conspectibus apparuisse, certissimis argumentis cõfirmatum est.

f *Deut. 34.*

g *Matth. 17.*

h *Sup. Thes. 5.*

36. Itaque quod de *matre* dicit (*h*), naturæ leges concernit: quod de Spiritibus docet, opus est diuinæ virtutis. *Alia* (inquit) *sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt. Alij sunt rerum humanarum limites, alia diuinarum signa virtutum: quamuis & natura Deus adsit, vt*

sit. &

sit: & miraculis natura non desit, Et hoc Augustinus ca.16. lib. de Cura pro mortuis.
37. Duobus restat respondeamus capitibus; Possit ne fieri, vt ad viuos ipsimet per se αὐτοπροσώπως defuncti redeant: atque vtrum ex re, vel nostra, vel ipsorum sit; vel Dei gloriam promoueat; quòd sedes suas relinquant, & nostris rebus adsint. Et breuis quidem est responsio affirmans: ratio verò modusque paulo latius explicanda videntur.

CAPVT XII.

De forma, & modis, quibus humani Spiritus apparent, deq; eorundem operationibus.

VOBVS modis defunctorum Spiritus hominum rebus adesse possunt. Aut enim signis quibusdam præsentiam suam testantur tantùm; aut etiam cognoscendos se exhibent. Pręsentiæ indicia sunt, verbera, quæ quandoq; infligunt: tristis gemitus: sternutatio: manuum complosio: tumultus excitati, & his similia. Cognoscendos se exhibent, quando formas sui in sensibus nostris relinquunt. 1.
2. Formarum non vna est ratio, sed multiplex: nempe quæ viuentibus respondeat. Itaque nunc virilis est, nunc fœminea: nunc ætate prouectioris, nunc minus prouecti. hoc & exempla commõstrant, & ratio postulare videtur.
3. Nouit Samuelem adesse Saul; quando nondum visus à pythonissa describitur vir senex, amictus pallio (*a*). Oniam & Hieremiam cognouit Iudas (*b*). Petrum & Paulum sibi apparuisse affirmat Constantinus, quando ipsorum imagines exhibitæ fuerũt à Syluestro(*c*), &c.

a 1. *Reg.* 28.
b 2. *Mach.* 15.
c 7. *Synod. act.* 2.

4. Et certè sic conuenit. Cùm enim plerumque idcirco nostris rebus intersint Spiritus, vt cognoscantur: cogniti verò, vel suam, vel nostram agant causam; ea oportebat apparerent forma, qua à quibuscunque alijs distinguerentur, & nos in ipsorum notitiam perueniremus.
5. Tristiorem tamen vultum simulant illi, qui pœnas adhuc persoluũt; hilariorem ij, qui à pœnis liberi, felicem agũt vitam. Et damnati identidem nigro, cæteri candenti colore, vel certè, qui viuis respondeat, conspiciuntur.
6. In his verò formis dupliciter se cognoscendos præbent. Aut enim in externa, & quæ plerumque extra sensum est, in assumpto cor-

pore agnoſcuntur à vigilantibus:aut interiori ſenſu conſpiciuntur etiam à dormientibus.Priori modo ſe exhibuerunt, Ioannes Euangeliſta Gregorio Taumaturgo:Iacobus Apoſtolus Carolo Magno:Felix Confeſſor ciuibus Nolanis:alijq; complures. Poſteriori verò Petrus & Paulus Conſtantino:B. Virgo nunc Ioanni Damaſceno, nunc Ioanni Patritio, &c. Cap. præcedenti de his.

7. Poſterior hic modus difficultates habet pauciores: prior ille plures. In illo quæritur, Vtrum Spiritus humani imaginationem hominis ſuis viribus informare poſsint: in hoc diſputatur, Vtrum ipſi per ſe Spiritus corpora effingant: an potius Angelorum, in hoc negotio, opera vtantur: Diſputatur, Vtrum iam in Angelorum opera effictis & formatis corporibus, ipſi noſtri Spiritus ſint *αὐτοπροσώπως*, an *ἑτεροπροσώπως*: Diſputatur, Vtrum reuera ipſorum ſint, vel ſaltem eſſe poſsint corpora, in quibus ſe exhibent: Diſputatur, Quales ſint operationes, quas in peregrinis corporibus efficiunt.

8. Ad ſpecies in hominis imaginatione, (quoquo tandem modo) formandas,& ſcientia ſumma,& egregia requiritur poteſtas. Hæc cũ non tanta ſit in hominum Spiritibus, quanta in Angelis & Dæmonibus: opera vel malorum vel bonorum Spirituum nequaquam fieri poſſe putamus, vt defunctorum animæ hac ratione ſenſus noſtros occupent & informent.

9. Sic nec corpora, in quibus humanis rebus interſunt, effingunt: Neque enim vi ſua poſſunt elementa condenſare, & vſibus ſuis aptare:neque ſua, quæ aliquando depoſuerunt, valent in priſtinam formam reſtituere. Angelorum opera fit, quicquid in hoc negotio conſpicitur.

10. An verò in iam Angelorum opera efformatis corporibus, ipſi Spiritus degunt? Fieri poſſe non negamus. Factum quandoque teſtatur B. Aug. exemplo Samuelis, & Moyſi (a). An plerumque fiat, is ſcit, qui ad inferos ducit & reducit (b), & (vt loquitur B. Auguſtimus) *cui data eſt dijudicatio Spirituum* (c).

11. Semper fieri, id prohibere videtur: quòd, eodem Auguſtino teſte (d), eundem Spiritum quandoque, eodem tempore, in diuerſis maximeque diſtantibus locis apparuiſſe, certa experientia probatũ ſit: in quibus tamen locis ipſummet reuera fuiſſe, non facile quis dixerit.

12. Licet verò nõ ſemper ſciatur, an Spiritus *αὐτοπροσώπως* adſint: de quibuſdam tamen certo affirmari poſſe exiſtimamus: quòd nunquam ijs, quæ ipſos repræſentant corporibus, adſint, & per ſe viuorũ

a *Aug. de cura pro mort. cap. 15.*
b *1. Reg. 2.*
c *Aug. vbi ſupra.*
d *Aug. vbi ſupra cap. 13.*

rebu-

rebus intersint. Tales sunt, qui non iam Spiritus tantùm sunt; sed suis corporibus rursus coniuncti, cum Christo felicem agunt vitam in cælis.

13. Idem de ijs iudicium ferimus, qui modò quidem nondum beati; alicubi tamen singulari Dei prouidentia, in suis adhuc corporibus vitam agunt amœnam; futurisq; olim temporibus, in Euangelio Christi prædicando, aduersus impotentissimum Christianæ religionis hostem, Antichristum, fidelem nauaturi sunt operam.

14. In priori genere sunt Beatissima Dei Genitrix quam cum corpore & anima in cęlum assumptam esse, libenter cum grauissimis authoribus (*a*) credimus atque illi, qui cum Christo resurgente ad propria corpora redierunt, & vnà tandem cum ipso ad cælum translati, insigne resurrectionis testimonium præbuerũt (*b*). Ad posterius verò pertinẽt Enoch, Elias, &, vt quidam (*c*) censent, discipulus ille, quẽ diligebat Dominus.

15. Hos αὐτοπροσώπως rebus humanis non putamus interesse: propterea, quòd iam ea necessitate suis adsint corporibus, vt relinquere illa nequaquam possint. Quocirca aut necesse est, sua secum deferant corpora, & sic Nostris aspectibus se offerant, (quod quis fieri credat) aut non per se adsint; sed Angelorum opera ipsorũ nobis simulachra offerantur. De Moyse aliâs dictum.

a *Vide Mari. Canisij lib. 5. cap. 5.*
b *Matth. 27. Anselmus ibi. Sophro. de assumpt. B. Vir.*
c *Vide Mari. Canisij ibid. circa finem.*

16. Obseruasse hoc videtur beatus Augustinus (*d*). qui cùm Samuelem αὐτοπροσώπως adfuisse ostẽdisset, & deinde rem non quasi satis certam (quòd hoc exemplum reiici posset) Moysis argumento confirmasset: ita Heliæ, qui socius Moysis fuerat, mentionem facit; vt eius exemplo nihil probasse sit visus. Sic enim loquitur: *Quid de Moyse dicturi sumus, qui certè & in Deuteronomio mortuus (e), & in Euangelio cum Helia (f) qui mortuus non est, legitur apparuisse viuentibus.*

d *Aug. vbi sup. cap. 15.*
e *Deut. 34.*
f *Matth. 17.*

17. Horum igitur Apparitiones eandem conditionem & rationem subeunt, cum Apparitionibus Christi (*g*): eandem item, cum illis, in quibus viui quandoque absentibus visi sunt (*h*): vbi, præter rerum imagines, nihil fuit, quod ipsi sibi Spiritus vendicare potuerunt.

g *Sup. cap. 5.*
h *Sup. cap. 11.*

18. Si qui igitur αὐτοπροσώπως Spiritus nostris rebus intersunt, oportet alij sint à iã dictis. Credimus verò frequẽtius eos corporibus, in quibus conspiciuntur, adesse, qui igne purgatorio expurgantur; quoniam locis non sunt definiti: eos rarius, qui aut perpetuum cruciantur; aut Dei præsentia & conspectu cum summa voluptate perfruuntur.

19. Quicunque verò apparent, non ob id feliciores sunt, aut deterioris conditionis. Nam & beati illi non faciunt suæ felicitatis iacturam: vbique enim Deum præsentem habent, quem intueantur. damnati verò, & purgatorijs cruciatibus mancipati, suas secum vbiq; pœnas circumferunt.

20. Quando verò non ipsi in efformatis sunt corporibus; sed quicquid est, Angelorum opera efficitur; non nobis illudunt: Nec malè dicimus nobis S. Petrum aut Paulum apparuisse; nisi & Deum ab hominibus visum esse negare velimus: & asserere, alienum esse à sacræ Scripturæ consuetudine, rerum similitudines ipsarum rerum nominibus compellare(*a*).

a Sup. cap. 4.

21. Quæris, Possitne fieri, vt quando ipsi per se Spiritus rebus nostris adsunt, in suis, quæ olim habuerunt, corporibus appareant? Fieri posse, demonstratur illorum exemplo, qui post Christi mortem Hierosolymam ingressi, multis se spectandos exhibuerunt: quos propria corpora assumpsisse, propterea credimus; quia nō rursus illa, quæ assumpserant, deposuerunt; sed ad cælos secum transtulerunt.

22. Attamen nunquam factum esse, ratio demonstrat: quod non, vt tales sint, quales apparent, Spiritus redeāt; sed vt se solùm quibusdam signis exhibeant, ad ipsorum proprium, vel nostrum viuentium, cōmodum: hoc verò nō minus effictis, quàm proprijs corporibus præstari potest.

23. Cùm autem adsunt corporibus, non eodem modo ad ipsa se habent, quemadmodum cùm olim communem agerent in suis vitam. Prioribus illis, vt formæ vtebantur: his, vt motores tantùm; & quibus præsentiam suam testentur. Hinc est, vt non naturalis ipsarum ad hæc sit affectio: non cum voluptate illis vtantur: non cum difficultate & lucta deponant: non assumpto nutriant alimento: non negato causa sint, vt dissoluantur. Sed & mutuam sibi olim præstabant operam. Et anima quidem corpori vitam, sensum & motum conferebat: corpus verò animæ functiones, in intelligendo, nō parum promouebat: at nunc corpus animæ confert nihil; anima verò corpori motum tantùm.

b Thom. 1 p. q. 77 art. 8. &c.

c Arist. de sōno & vigilia. c. 1. 2. de ani ma tex. 21. 12. Metaphy. tex 17.

24. Quocirca nulli in assumptis corporibus sunt sensus: nullæ vitales operationes. Adde, quod neque in Animabus ipsis, cùm adsunt, sentiendi sunt facultates: nisi velis dicere, in semine esse germen, & fructum: quia vim habet illa producendi. Hoc non Theologi solùm (*b*); verùm etiam Ehtnici Philosophi cognouerunt(*c*).

25. Cæterùm nullus dubitat, quin animæ superiores illas facultates,

intelle-

intellectum, scilicet, & voluntatem, retineant. Atque hinc est, quòd pro natura illarum virium, quas secum deferunt, & operari posſint, & operentur.

26. Quia verò alius est status ipsarum, quando corporis mole sunt liberatæ; alius, quando corporibus vtuntur: alius quoque modus est intelligendi. In assumpto corpore nõ speculantur phãtasmata, quòd necesse est nobis, dum viuimus(*a*). Sed neque per sensus, quibus tunc carent, phantasmata possunt colligere. a Thom. 1.p. q.54.art.4.

27. Intelligunt nihilominus. Et quidem beatorum Spiritus Deum vident, & cum Deo absolutam habent rerum omnium, prout status illius conditio postulat, cognitionẽ. Intelligunt & qui deterioris sunt conditionis: verùm illa; quæ per species, hîc, per sensus, acquisitas, in intellectu vnà cum scientijs retinent & conseruant. Sed & de nouo quædam intelligere non negamus: verùm id fit non corporis, in quo sunt subsidio; sed per species aut de nouo acquisitas, aut alia ratione subministratas.

28. Quærenti, Vtrum ea, quæ à nobis, ipsis per corpora præsentibus, peraguntur, cognoscant: Respondemus, quòd cùm singulari fiat Dei dispensatione; vt rebus humanis intersint; conditionesque suas non ob id mutent: ipsas non suis viribus, sed Angelorum opera, non secus atque per interpretem cognoscere, quæcunque nos vel ipsis dicere, vel præstare arbitramur. Huc facere videtur, quod B. Gregorius(*b*) habet: *Mortui*(inquit)*vitam in carne viuentium, post eos qualiter disponatur, nesciunt: quia vita spiritus longè est à vita carnis. Et sicut corporea, atque incorporea, diuersa sunt conditione: ita sunt distincta cognitione.* Facit & illud Augustini(*c*). *Nesciunt mortui, etiam Sancti, quid agãt viui, & eorum filij.* b Greg. 12. moral. c.13. c Aug. de cura pro mort. c.16.

29. Sed & id libenter, cum S. Thoma, fatemur(*d*), quandoq; ipsos Spiritus latere, quòd nostris rebus intersint: quemadmodum & viuẽtes alijs in somno apparere docet B. August. suoque exemplo confirmat; & tamen nihil horum scire(*e*). d Thom. 1.p. q.89.ar.8.ad 2. e Aug. de cura pro mort. cap.10.

30. Hoc verò damnatis Spiritibus frequentius putamus accidere: rarius ijs, qui in purgatorio satisfaciunt: rarissimè aut potius nũquam beatis; quorum conditio postulare videtur, vt quæ circa ipsos, & ipsorum nomine peraguntur, cognoscant(*f*). f Thom. 1.p. q.89.art.8.

31. Sed non intelligendi solùm vi valent Spiritus hominum, qui apparent. Insuper & actus virtutum exercent illi, qui felicem agunt vitam, quique nondum pro peccatis satisfecerunt. At qui æternis supplicijs sunt addicti; nihil prorsus faciunt bene: peccant semper.

32. Verùm tamen nec illi ob hoc merentur quidquam:nec hi pœnas suas hac ratione augent. *Vbicunque ceciderit lignum, ibi manet (a). Venit nox, quando nemo potest operari (b). Tempus sementis, est præsens vita,* (inquit Hieronymus) (c). & D. Augustinus *hic omne vult meritum comparari, quo possit post hanc vitam quisque granari vel reuelari(d).*

a *Eccles.* 11.
b *Ioã.* 9.
c *Hieronym.*
d *Aug. in Enchyri. c.* 100.

33. Quare errauit Lutherus, asserens Animas in Purgatorio perpetuò peccare; quamdiu requiem quærũt, & pœnas horrent: quòd quærant quæ sua sunt, non autem Dei voluntatem. Si semper peccant; quis aliquãdo finis purgationis? Non semper peccatum est, pœnas horrere; & requiẽ quærere. An Christum peccasse dicemus, quando à se rogauit *transferri calicem(e)*? & Apostolum, quando *cupiuit dissolui, & esse cum Christo(f)*? quod est sua quærere.

e *Matth.* 26.
f *Philip.* 1.

34. Negauimus Animas mereri, vel demereri; dum in assumptis corporibus bene vel malè faciunt: at satisfacere pro peccatis quasdam non negamus. Non enim illa vita satisfactionem, quemadmodũ meritum excludit, licet alia huius vitæ, quàm illius, in satisfaciendo ratio.

35. Habẽt igitur Animæ in peregrinis corporibus, superiores, quas diximus, facultates. Sed & habent potestatem se, suaque in quibus apparent corpora, mouendi. Si enim se mouere non possent, miserabiliores essent, etiam imperfectissimis, quibusque animantibus; quibus vt se moueant, concessum est. Inanis esset in ipsis naturalis appetitus; quo vtique ad locum se transferre desiderant. Et in vno loco existentes, citra externum adminuculum, inde auelli non possent. Denique cùm corpus, quod informant, de loco in locum moueri possint; cur non poterunt & se solas aliò transferre? Præsertim quando mouendi facultatem per separationem non amittunt?

36. Quòd si & suum, & aliud seiunctum, per suum potuerunt magna facilitate, quocunque liberet, impellere; hanc verò vim, dum hinc discedunt, integram conseruant: quis non videt, ipsas etiam aliquod corpus, quod non informant, moueri posse?

37. Sed, licet mouendi facultas Animabus separatis non debeat adimi: non tamen par ipsis cum Angelis: sed neque par in vtroque statu tribuitur. Est multo minor, quàm Angelis: quia illi naturæ perfectæ sunt, non naturæ partes. Est multo etiam minor, quàm in hac vita habuerunt; quoniam vnio formæ cum propria materia multo est naturalior, multoque validior, quàm cum aliena. Sed nec est tanta in ipsis vis, cùm sunt motores tantùm: quanta est, cum & motores, & formæ sunt simul.

38. Sequitur hinc errare eos, qui Animas corpora vastiora suis ingredi posse arbittantur, illaque quo libitum esset, impellere docent. Sequitur & illud ipsas vel non posse, vel certè expeditè nō posse, mouere sua, quæ semel deseruerunt corpora; si diuina dispensatione ad ipsa redire contingeret.

39. Fatendum verò est, quòd quamuis & se, & alia moueant Animæ; non eodem tamen modo se mouent; quo corpora; sed quo spiritualia & corporis expertia. Sed neque eodem modo corpora sua mouent separatæ & seiunctæ. In corpore enim vt formæ adhuc existentes; nō totam corporis molem simul impellunt: sed dum vnam mouent partem, altera quiescit: & quiescens virtute ex Animabus accepta, mouet deinde aliam. Dum autem extra corpus agunt, non partem post partem mouēt, sed totam simul molem impellunt: licet præstigijs quibusdam aut alia ratione, eiusmodi corpus organicè moueri, posset videri.

CAPVT XIII.

De causis Apparitionum humanorum Spirituum in genere, atq; item illis, quæ singulis Spirituum generibus conueniunt.

CAVSARVM genera quatuor sunt (a). Ea in Spirituum humanorum Apparitionibus inueniuntur omnia. Ipsarum materia plerumque est aer condensatus. Efficiens, Angelus nunc bonus, nunc malus. Forma, species quæ se sensibus offert. Finis, multiplex. De prioribus dictum est satis. De fine nunc præcipua est inquisitio. 1. a *Aristotel. 3. Physic.*

2. Certè multis magnisque de rebus Apparitiones nos admonet: siue vniuersum ipsarum genus attendas: siue causas, ob quas Spiritus diuersi, ex diuersis sedibus ad homines reuertantur, cōsideres. Nempe & nobis egregiè in fide, & vitæ integritate conducunt: & suam ipsi Spiritus quandoque causam agunt: & denique in vtroque, Dei gloria non parum promouetur.

3. Genus Apparitionum primùm omnium docet, Animam hominis non interire cum corpore, brutorum more: vt impiè docuerunt Saraceni (b), & Arabici quidam (c): sed corporis ergastulo exutam (quod diuinæ (d) habent literæ), aliam vitam viuere, longè ab hac diuersam. b *Matth. 22.* c *Vide Aug. lib. de hæres. cap. 83.* d *Matth. 25. & 10. Luc. 6. Sapient. 3. Apoc. 6.*

4. Docet secundo, non impossibilem esse corporum resurrectionem, cuius quædam similitudines sunt hæ Spirituum Apparitiones. Esto, alia sit illorū corporum, alia assumptorum ratio: certè difficilius

32. Verùm tamen nec illi ob hoc merentur quidquam:nec hi pœnas suas hac ratione augent. *Vbicunque ceciderit lignum, ibi manet* (a). *Venit nox, quando nemo potest operari* (b). *Tempus sementis, est præsens vita*, (inquit Hieronymus) (c). & D. Augustinus *hic omne vult meritum comparari, quo possit post hanc vitam quisque grauari vel reuelari* (d).

a *Eccles.* 11.
b *Ioa.* 9.
c *Hieronym.*
d *Aug. in Enchyri. c.* 100.

33. Quare errauit Lutherus, asserens Animas in Purgatorio perpetuò peccare; quamdiu requiem quærũt, & pœnas horrent: quòd quærant quæ sua sunt, non autem Dei voluntatem. Si semper peccant; quis aliquãdo finis purgationis? Non semper peccatum est, pœnas horrere; & requiẽ quærere. An Christum peccasse dicemus, quando à se rogauit *transferri calicem* (e)? & Apostolum, quando *cupiuit dissolui, & esse cum Christo* (f)? quod est sua quærere.

e *Matth.* 26.
f *Philip.* 1.

34. Negauimus Animas mereri, vel demereri; dum in assumptis corporibus bene vel malè faciunt: at satisfacere pro peccatis quasdam non negamus. Non enim illa vita satisfactionem, quemadmodũ meritum excludit, licet alia huius vitæ, quàm illius, in satisfaciendo ratio.

35. Habẽt igitur Animæ in peregrinis corporibus, superiores, quas diximus, facultates. Sed & habent potestatem se, suaque in quibus apparent corpora, mouendi. Si enim se mouere non possent, miserabiliores essent, etiam imperfectissimis, quibusque animantibus; quibus vt se moueant, concessum est. Inanis esset in ipsis naturalis appetitus; quo vtique ad locum se transferre desiderant. Et in vno loco existentes, citra externum adminuculum, inde auelli non possent. Denique cùm corpus, quod informant, de loco in locum moueri possint; cur non poterunt & se solas aliò transferre? Præsertim quando mouendi facultatem per separationem non amittunt?

36. Quòd si & suum, & aliud seiunctum, per suum potuerunt magna facilitate, quocunque liberet, impellere; hanc verò vim, dum hinc discedunt, integram conseruant: quis non videt, ipsas etiam aliquod corpus, quod non informant, moueri posse?

37. Sed, licet mouendi facultas Animabus separatis non debeat adimi: non tamen par ipsis cum Angelis: sed neque par in vtroque statu tribuitur. Est multo minor, quàm Angelis: quia illi naturæ perfectæ sunt, non naturæ partes. Est multo etiam minor, quàm in hac vita habuerunt; quoniam vnio formæ cum propria materia multo est naturalior, multoque validior, quàm cum aliena. Sed nec est tanta in ipsis vis, cùm sunt motores tantùm: quanta est, cum & motores, & formæ sunt simul.

38. Sequi-

38. Sequitur hinc errare eos, qui Animas corpora vastiora suis ingredi posse arbittantur, illaque quo libitum esset, impellere docent. Sequitur & illud ipsas vel non posse, vel certè expeditè nō posse, mouere sua, quæ semel deseruerunt corpora; si diuina dispensatione ad ipsa redire contingeret.

39. Fatendum verò est, quòd quamuis & se, & alia moueant Animæ; non eodem tamen modo se mouent; quo corpora; sed quo spiritualia & corporis expertia. Sed neque eodem modo corpora sua mouent separatæ & seiunctæ. In corpore enim vt formæ adhuc existentes; nō totam corporis molem simul impellunt: sed dum vnam mouent partem, altera quiescit: & quiescens virtute ex Animabus accepta, mouet deinde aliam. Dum autem extra corpus agunt, non partem post partem mouēt, sed totam simul molem impellunt: licet præstigijs quibusdam aut alia ratione, eiusmodi corpus organicè moueri, posset videri.

CAPVT XIII.

De causis Apparitionum humanorum Spirituum in genere, atq; item illis, quæ singulis Spirituum generibus conueniunt.

CAVSARVM genera quatuor sunt (*a*). Ea in Spirituum humanorum Apparitionibus inueniuntur omnia. Ipsarum materia plerumque est aer condensatus. Efficiens, Angelus nunc bonus, nunc malus. Forma, species quæ se sensibus offert. Finis, multiplex. De prioribus dictum est satis. De fine nunc præcipua est inquisitio. 1. *a Aristotel. 3. Physic.*

2. Certè multis magnisque de rebus Apparitiones nos admonet: siue vniuersum ipsarum genus attendas: siue causas, ob quas Spiritus diuersi, ex diuersis sedibus ad homines reuertantur, cōsideres. Nempe & nobis egregiè in fide, & vitæ integritate conducunt: & suam ipsi Spiritus quandoque causam agunt: & denique in vtroque, Dei gloria non parum promouetur.

3. Genus Apparitionum primùm omnium docet, Animam hominis non interire cum corpore, brutorum more: vt impiè docuerunt Saraceni (*b*), & Arabici quidam (*c*): sed corporis ergastulo exutam (quod diuinæ (*d*) habent literæ), aliam vitam viuere, longè ab hac diuersam. *b Matth. 22.* *c Vide Aug. lib. de hæres. cap. 83.* *d Matth. 25. & 10. Luc. 6. Sapient. 3. Apoc. 6.*

4. Docet secundo, non imposibilem esse corporum resurrectionem, cuius quædam similitudines sunt hæ Spirituum Apparitiones. Esto, alia sit illorū corporum, alia assumptorum ratio: certè difficilius

lius non est Deo, proprium restituere Animæ, quàm accommodare alienum.

5. Sed & Deum viuis simul atque defunctis dominari, perspicuè hinc colligitur: quando & defunctorum animas in nego tijs Dei occupari; & Dei nutu atque voluntate gubernari; non secus atque viuentium res, perspicimus.

6. Quid, quòd ipsarum Animarum conditio & natura, non parum hac ratione innotescat? Intelligimus hinc ipsas ad Angelicas mentes, & prorsus spiritales creaturas proximè accedere. Intelligimus non ea lege corpori coniunctas esse; vt sine ipso nequeant subsistere. Intelligimus non ita in intelligẽdo phantasmatibus indigere, vt si ipsis destituantur, prorsus otio debeant dissolui.

7. Adde, quòd, si diligentius animum aduertamus, insignem quoque in hoc negotio, Dei potentiam perspiciamus: quando talem Spiritum creauit, qui & corpore non videatur egere, cum corporis nexibus absolutus, in peregrina se forma exhibet: & à corpore non videatur posse separari; quando corporis mole est circumdatus.

8. Denique societatis, quę nobis cum ipsis cõmunis esse debet, nos admonere videntur: ne idcirco illam deponendã putemus, quia grauem hanc, vt ita dicam, corporum sarcinam deposuerunt: sed tanto studiosius fouendam, & augendam sciremus; quãto ipsi præter status sui conditionem, plura nobis argumenta, eius & conseruandæ & augendæ præbent.

9. Et hi quidem fructus vniuersum Apparitionum genus sequuntur. Fines verò ob quos, vel beati Spiritus, vel perpetuò infelices, vel illi, qui in Purgatorio pœnas luunt, viuentium rebus intersunt, pro conditione status ipsorum, alij sunt, atque alij.

10. Sunt qui beatos Spiritus propterea ad viuos redire contendunt, quòd non statim ad cælos euolent; sed communem corporum gloriam exspectare debeant. Verùm licet Patribus Veteris Testamenti, etiam ab omni culpa & pœnæ reatu liberis, ad tempus exspectandum esset: vbi tamen nunc est absolutum pretium redemptionis humanæ; patefacti sunt cæli, & Sanctis liberrimus in ipsos est ingressus.

11. Profectò non ille clamasset; *Video cælos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei* (a); nisi certò cognouisset, iam iam se ad beatas illas mansiones transferendum; & eum visurum, pro cuius nomine sanguinem profundebat. *Scimus*, clamat alius (b), *quoniam si terestris nostra domus huius habitationis dissoluatur, ædificationem ex Deo habeamus:*

a Actuum 7.
b 2. Corin. 5.

beamus: domum nō manufactam, sed æternam in cælis. Habemus, (inquit) vt obseruat Damascenus (*a*), non habebimus, *quia* scilicet, *protinus habetur illa domus, ex quo hæc dissoluitur.* Sed idem ipse Paulus (*b*) *cupiebat dissolui*; & nō alicubi sub altari latere; sed *esse cum Christo.* Iam Dominus ascendit in altum, & captiuam duxit captiuitatem (*c*), illam videlicet, cui nondum in cælum patebat introitus, quia nondum effusus erat sanguis agni.

a *Damasc. in com.*
b *Philip. 1.*
c *Psal. 67.*

12. Constat præsentem hanc vitam stadium esse; in quo summus ille Agonotheta (*d*), pro cælestis beatitudinis brauio vult nos currere: esse arenam; in qua idem ille contra carnem, Dęmonem, & mūdum, nos vult pugnare (*e*): Atqui post exantlatum diei laborem, absolutamque militiæ molestiam, stipendia statim exolui solent.

d *1. Corint. 9.*
e *2. Timot. 2.*

13. Quocirca bene Augustinus (*f*): *Sanctorum* (inquit) *Animæ, exeuntes de corpore, ad Christum vadunt: exspectantes resurrectionem corporis sui; vt ad integram & perpetuam beatitudinem, cum ipso pariter, immutentur: sicut & peccatorū Animæ, in inferno, sub timore, posita, exspectant resurrectionem sui corporis; vt cum ipso ad pœnam detrudantur æternam.*

f *Aug. de dogmat. Eccles. cap. 78.*

14. Scio fuisse quosdam, & quidem non vulgaris authoritatis homines, qui contrarium asserere videntur (*g*). Hi si dicere voluerunt, plenum illud, & consummatum præmium; quod ex vtriusque partis, animi scilicet & corporis, beatitudine conflatur, non ante extremum iudicij diem perceptum iri; libenter ad illorum sententiam accedimus: si verò ad animam, nullam prorsus felicitatem peruenire; nisi & in corpus sua redundet; contrarium cum definitione Ecclesiæ tuemur.

g *Vide hos in Bibliotheca Sixti Senēsis.*

15. Quocirca quas Animabus, sub altari, Apostolus audiuit (*h*) factas promissiones; non de ipsarum, sed corporum gloria olim conferenda intelligendæ sunt. Et veteris Testamenti Patres, inquit Apostolus (*i*), *ne sine nobis consummarentur, non acceperunt repromissionem*: illam scilicet, quæ absolutū habet præmium corporis & animæ. Quanquam nec sine nobis, id est, noui Testamenti hominibus felicitatem sunt consecuti: quia nimirum eum captiuitate, quam triumphator Christus duxit captiuam, Ioannem Baptistam, Innocentes pueros, & alios fuisse non dubitamus.

h *Benedictus 11. in sua Extrauag. Innocent. 3. ca. Apostol. Conc. Florent. sub Eug. 4.*
i *Apocal. 6.*

16. Non ergo idcirco ad nos redeunt beati Spiritus; quia à cælo adhuc exclusi sunt. Cur igitur? An fortè, quia nostra opera indigent? At repleti sunt ab vbertate domus Dei (*k*). Non quærunt opes: quia gloria, & diuitiæ in domo eius (*l*) Non corporis commoda: quia illud iā deposuerunt. Non rerum nostrarum statum & conditionem cog-

k *Hebr. 11.*
l *Psalm. 35.*

noſcere: quia omnia vident, qui videntem omnia vident(a). Non orationes & ſubſidia, quibus iuuentur; quia nulla re egent.

a Greg. li. 12. Moral. c. 13.

17. Quicquid ab illis in hoc negotio fit, in noſtrum cedit commodum & vtilitatem. Nempe vel, Dei mandata ad nos perferunt(b): vel de ſtatu ſuo nos faciunt certiores(c): vel, quæ nobis vitæ tenenda ratio, edocent(d): vel, vt iram Dei caueamus, hortantur(e): vel, mutuæ nobis charitatis ſunt authores (f): vel, ſanitatem reſtituunt (g): vel, mala impendentia à ceruicibus noſtris depellunt (h): vel, hinc decedentibus ad cælum, viæ ſe duces & comites exhibent(i): vel, alia veræ pietatis & charitatis dona exequuntur.

b Niceph. lib. 10. cap. 12.
c Greg. lib. 4. dialog. c. 40.
d Sup. ca. 11.
e Platina in vita Leonis.
f Niceph. lib. 14. cap. 28.
g Procopius in ædif. Iuſtinian.
h Glicas 4. p. Annal.
i Greg. 4. dialog. cap. 14.

18. Et licet pleraque horum, Dei diſpenſatione, in hunc finem fiat, vt intelligamus ipſos etiam in honore habendos: cultus tamen iiſdē præſtandi, certiora ſigna ſunt; quòd graues quandoque pœnas exigerint ab ijs, qui in ſe fuerunt iniurij: quòd, vt corpora ſua in honore eſſent, admonuerint: quòd ſingularibus priuilegiis ſui ſtudioſos proſecuti ſint.

19. De ſepultura ipſorum corporibus exhibenda, teſtantur Ambroſius (k) & Auguſtinus. Huius hæc ſunt verba(l), *Feruntur*, inquit, *mortui nonnulli, vel in ſomnis, vel alio quocunque modo apparuiſſe viuentibus; atque vbi eorum corpora iacerent inhumata, neſcientibus, locisq; monſtratis admonuiſſe, vt ſibi ſepultura quæ defuerat, præberetur. Hæc* (inquit) *ſi falſa eſſe reſponderimus; contra quorundam ſcripta fidelium. & contra eorum ſenſus, qui talia ſibi accidiſſe confirmant; impudenter venire videbimur.*

k Ambr. ſer. de Geruaſ. & Prothaſ.
l Aug. de cura pro mort. cap. 10.

20. Vindictam eoſdem ſumpſiſſe vno exemplo oſtendiſſe ex Nicephoro ſuffecerit (m) Cùm Cæſar Mauritius imperaret, Chriſtiani quidam parum Chriſtianè in caupona compotabant: & lepidos ſe ſatis eſſe non putabant, niſi inter compotandum, conuitijs in B. Virginem iactis, impurè certarent. Hos ſtatim grauiſsima vltio ſecuta eſt. Hoſpes verò in cuius ædibus blaſphemi conuenerant, non tam grauem quidem, ſed tamen ſuam etiam ſenſit punitionem. Dormienti aſtat beata Virgo, perſtringit verbis: & vitam quidem, rogata, donat, vimine autem genua eius circumcirca, velut exarans, circumſcribit. Id vbi factum, diſparet illa. Hic è ſomno excitatus, à reliquo corpore diſrupta inuenit, & iuſtum Dei iudicium, non oris ſolùm teſtimonio, ſed corporis quoque habitu promulgauit.

m Niceph. copioſ. lib. 18. cap. 33.

21. Verùm offendit hoc quoſdam(n), quòd Sancti defuncti crudeles ſe oſtendant aduerſus ſacrilegos. *Hi*, inquiunt, *Spiritus patefaciunt, & declarant ſe eſſe Spiritus homicidij.* Cur ergo non accuſant Petrum Apoſtolorum principem, propter Ananiam & Saphyram (o)? Eli-

n Centuriatores cent. 6. c. 15. p. rt. 813. & 5 819.
o Actuum 5.

am, propter quinquagenarios (a)? Heliseum Prophetam, propter necatos pueros (b)? Prodidit Beda S. Petrum, Laurentium Cantuariensem Episcopum à grege tenero, ac Christo recens initiato, fugam meditantem, nocte flagellis cecidisse (c). Narrat Tertullianus Christianum quendam nocte diuinitus flagellatum; quòd more Idololatrarum fores coronauerit (d). Refert Eusebius, Natalium Confessorem ab Angelis cęsum; quòd se factioni hæreticæ adiunxerit (e). Testatur Augustinus, vt rem sibi, suisque Hipponensibus notissimam, ciuem quendam Hipponensem, quia iusiurandum ei detulerat, quem peieraturum nouerat, ad Dei tribunal raptum, & grauissimè cæsum esse, & postridie plagarum vestigia in dorso eius apparuisse (f).

a 4. Regum 1.
b 4. Regum 3.
c Beda Hist. Eccles. lib. 2. cap. 6.
d Tertullia. aduersus Praxe.
e Eusebius li. 5. cap. 28.
f Aug. in Sermo. récen. Louanij editis sermo. 117.

23. Et hæc causa est, cur ad expugnandas has Apparitiones, tot tormenta aduehant Aduersarij. quia, scilicet, vident, nō posse se, non summæ impudentiæ argui, si fidem Apparitionibus habeant; & Sanctorū cultum venerationemque euertant.

24. Nec tamen idcirco quis putet nos asserere Sanctos honorandos: quia in corporibus viuorum rebus intersunt, suumque cultum vel verbis, vel alijs rationibus imperant. Dicimus venerandos, quia in cælis degunt cum Christo (g): quia filij sunt, & hæredes Dei (h): quia cohæredes Christi (i): quia in Angelorum consortium admissi (k): quia adepti repromissionem (l): quia hic piè integreque vixerunt (m): quia gloria & honor omni operanti bonum (n): quia honorificantur à Patre, ob ministerium Christo exhibitum (o): denique, quia nostram causam agunt in cælo semper.

g Apocal. 20.
h Roma. 8.
i Ibidem 8.
k Matth. 22.
l Heb. 12.
m Hebræ. 11.
n Roma. 2.
o Ioan. 12.

25. Absit verò, vt cultus Sanctis exhibitus nos Idololatras constituat. Deo supremum, quem possumus, religionis cultum tribuimus, ipsumque vitæ nostræ authorem, & salutis consummatorem libenter profitemur. At Sanctos, tanquam Dei amicos, nostrosque apud Deum patronos, & intercessores, longè inferiori honore prosequimur.

26. Sed & alia de causa has operationes oppugnant: ob quam nos ipsas vehementer probamus. Quia, scilicet, Sanctos cum Christo regnantes, nostras preces & vota percipere pluribus argumentis hinc ostenditur. *Quid à me petis Lucia*, dicebat S. Agatha, *quod ipsa poteris continuò præstare matri tuæ* (p)? Implorat beatæ Virginis opem Damascenus, sibique cupit manum restitui: & ecce ipsa, quasi coram, vocem loquentis audisset, statim votis satisfacit (q). Petit docile ingenium, & diuinorum scientiam Rupertus Tuitiensis: & adest in

p Surius T. 6. in vita Luciæ.
q Supra c. 11.

somnis eadem Virgo, simulque promittit & præstat, quod petitur, (*a*)&c.

17. Quocirca quod B. Augustinus habet(*b*): *Nesciunt mortui, etiam Sancti, quid agant viui, & eorum filij*, ipsorum vires naturales in cognoscendo arguit (*c*); alioquin diuinitus illustrati, quid non vident, qui omnipotentis Dei claritatem vident(*d*)? Sciunt Angeli pœnitentiam peccatorum; alioquin quomodo *gaudent super vno pœnitentiam agente*(*e*)? Gabriel cognouit orationem Danielis(*f*). Raphael preces Tobiæ (*g*): & his similes fore Sanctos, confirmat oratio Christi(*h*). Sed nec orasset multum pro populo Hieremias, si grauem suorũ miseriam non perspexisset(*i*).

18. Et quidem quatuor modis B. Augustinus mortuos de nostris rebus certiores fieri existimat (*k*). *Possunt* (inquit) *audire ab ys, qui hinc ad eos moriendo pergũt. Possunt & ab Angelis, qui rebus nostris sunt presto, percipere spiritu Dei reuelante cognoscere. Possunt denique ex viuis, ad quos quandoque mittuntur, intelligere.*

19. Si verò Spiritus boni nostras preces audiunt: quid quæso peccamus, quando ipsos, vt nostrã causam apud Deum agant, imploramus? Dicis: Audire non possunt, quia mortui sunt: At viuere docet Scriptura(*l*): & audire posse, testatur Augustinus(*m*). Non possunt, pergis, quæ petimus conferre: At non vt dent, sed vt impetrẽt à Deo, qui dare potest, rogantur. Cedit, ais, in iniuriã clementissimi Dei, qui paratissimus est, vt per se omnia tribuat, nullis interueniẽtibus Sanctorum precibus: At non minus clemens olim Deus fuit, quando tamen ad Abrahami preces pepercit Abimelech (*n*): & sacrificijs Iob placari voluit, ne in illos pro meritis animaduerteret, qui grauiter in ipsum deliquerant(*o*).

20. Sequitur & hinc; ipsos Sanctos pro nobis intercedere, & causam nostram apud Deum agere. Quoniam, cùm sciant vota nostra, atque desideria: ipsi verò flagrent incredibili charitate: dubitare non possumus, quin quod possunt, & pro charitate debent, velint. *Non est credendum* (inquit B. Augustinus) (*p*) *tunc Sanctos viscera misericordiæ exuturos, cùm fuerint plenissima & perfectissima sanctitatis: vt qui tunc etiam orabant pro inimicis, cùm ipsi sine peccato non erant.* Hinc bene Origenes(*q*) docet, Sanctorum Animas cum pijs precari: hinc Augustinus, viuentibus opitulari(*r*): Gregorius Nazianzenus nos pascere (*s*): Basilius communes generis humani esse custodes: & optimos curarum socios(*t*): Prudentius salutem hominum seruare(*u*).

21. Sed plures constituimus mediatores. Quid tum? Constituit se Moyses mediatorem inter Deum & populum (*x*). Paulus inter De-

um &

a Ibid.
b Aug. de cura pro mort. cap. 13.
c Thom. 1. p. q. 80. art. 8.
d Greg. 12. Moral. c. 13.
e Luc. 15.
f Daniel. 10.
g Iob. 12.
h Matth. 22.
i 2. Mach. 12.
k Aug. de cura pro mort. c. 4. & 15.
l Matth. 22.
m Aug. vbi sup.
n Genes. 20.
o Iob 42.
p Aug. de Ciuit. cap. 18. & sermo 18. de Sanctis.
q Orig. lib. 8. contra Cels.
r Aug. de cura pro mort. cap. 16.
s Greg. orat. in Cyprian. & Athan.
t Basil. hõ. 32.
u Prudent. in carm. de Agnete Rom.
x Exod. 32.

um & Israëlitas (a). *Unus est mediator Dei & hominum* (b): verùm, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus: quales Sanctos asserere, citra summam Creatoris iniuriam, nemo mortalium potest.

a *Rom.9.*
b *1.Timot.2.*

22. Magnum ergo pondus rebus Christianis afferunt beatorũ Spirituum apparitiones. Nam & fidei dogmata egregiè illustrant: & mores Christianos non parum informant. At non idem finis est damnatorum Spirituum.

23. Qui Animas sceleratorum hominum in Dæmones conuerti asserunt: quod Tertullianum sensisse scribit B. Augustinus(c) & ita Dæmonum studia in effictis corporibus imitari: nõ attendunt Christum docere aliam Dæmonum, aliam Damnatorum conditionem esse; quando maledictos mittit in ignem æternum, paratum Diabolo & Angelis eius(d).

c *August. ad Quoduultdeũ. cap.86.*
d *Matth.25.*

24. Qui putant ipsas nostra suffragia expetere; vt aut mitius cum iis agatur, aut à pœnis illis aliquando absoluantur, aut esse saltem desinant: ignorant, impijs nullam esse spem relinquam (e), nec leuioris quidem supplicij. Ignorant ignem ęternum illis esse paratum(f), ex quo nunquam sunt egressuræ. Ignorant eam esse ipsarum conditionem, vt desinere esse nequaquam posśint(g).

e *Sap.5.*
f *Matth.25.*
g *Vide Sixtũ Senen.lib.6. c.47.biblio.*

25. Qui volunt Apparitiones supplicij esse leuamen: quasi ex inferno egressę, à grauitate pœnarum paululum respirent, & solatiũ quoddam, ex hominum conuersatione, accipiant: nesciunt continuas esse impiorum pœnas (h): & omni prorsus solatio indignas, quæ quam habuerunt bene merendi occasionem, superbè & contumaciter reiecerunt.

h *Luc.16.*

26. Sunt, qui velint ipsarum studium & nocendi libidinem hunc nobiscum conuersandi modum expetere. Sed licet nocere cupiant omnes, & benefacere posśint nihil: in ipsarum tamen nequaquam est potestate, vt corpora induant, & pro libidine, quæcunque volunt, exequantur.

27. In nostrum cedit commodum cumprimis, & diuina fit dispensatione, quòd Spiritus illi appareant, nosque suarum pœnarum certiores reddant. Nempe, vt sciamus, non solùm aliam esse vitam, quæ hanc sequitur; verùm etiam in illa diuinæ iustitiæ haberi rationem singularem; & verisśima esse, quæ de reproborum pœnis pasśim sacra testantur eloquia(i).

i *Matth.8. 22.24.25. Luc.13. Marc.9. Isaie 66.14. Iob.10.&c.*

28. Sed & diuinæ clementiæ erga hominum genus egregium licet hic obseruare argumentum: quando, quibuscunq; potest, rationibus, nostram salutem promouet. Sufficere poterãt ad impios, à vitiorum

cœno, ad meliorem vitam, reuocandos, tot sanctissimorum hominũ illustria exempla; tot libri scripti; tot graues in vtroque Testamento comminationes; Tot egregiæ exhortationes. Præsumi poterat, non credituros mortuis, qui Moysen & Prophetas non audirent: sed tamẽ ne qua neglecta videretur ratio nostram salutem promouendi; non imagines tantùm pœnarum, sed ipsas quãdoque pœnas oculis obijcit, & illorum non sermone tantùm; verùm etiam habitu, & rebus ipsis exprimit, qui illas paterentur.

29. Accedit his, quòd ostendant diuinæ sapientiæ non esse præscribendum modum: quasi addictos æternis suppliciis, vno solùm loco oporteat pœnas persoluere: quando & in aliis locis; visi Spiritus damnatorum, eo ipso vbique iram Dei vindicem adesse posse docuerũt, quòd suas secum pœnas circumferrent.

30. Tertium genus Animarum, quod ad perpetuam felicitatem aspirat, suam præcipuè causam his Apparitionibus agere videtur. Præterquam enim, quòd aliis de rebus nos admonent, duobus inprimis student iustitiæ (inquam) diuinæ satisfacere: & nostram opem atque suffragia implorare.

31. Quia enim suorum peccatorum pœnitentiam, in vita hac perfectam nõ egerunt, ideo quod satisfactioni conuenienti defuit, in altero seculo oportet persoluatur: & quidem in assumptis quandoque corporibus: vt quò maior hac ratione ad ipsas Animas pœna diriuatur, eò profectius satisfiat diuinæ iustitiæ(*a*).

a Greg. 4. dialog. cap. 55.

32. Quid verò prohibet, vt in externa specie postulent, quod continuò studio votis ardentibus vrgent? Neq; enim eo loco ipsas habet diuina clementia, vt de iure suo nihil putet esse remittendum, nullamque miseris impendendam indulgentiam. Vt filios castigat paternè: & per se clementissimus patitur, vt aliorum subinde ope atque subsidio subleuentur.

33. Adde, quòd quemadmodum pleraque religionis Christianæ mysteria etiam externis Apparitionibus confirmantur: ita hoc eodẽ genere, Purgatorij testes esse voluerit Deus animas, quę inde egressæ, ad viuos redirẽt? Mysteriũ Trinitatis, si Augustino credimus(*b*), exhibuerũt tres Angeli visi Abrahamo(*c*): Incarnationis Christi similitudines quędã fuerũt Spiritus Patrib. exhibiti(*d*). Alterius vitę testes sunt defunctorũ Animæ ad viuos reuersę(*e*). honoris & cultus Sãctis impendẽdi, eædẽ animæ(*f*). Possunt ergo fidẽ facere Purgatorio illæ ipsæ, quę inde egressæ, in assũptis corporib. rebus humanis intersunt.

b Aug. li. 2. de Trinit. c. 11.
c Genes. 18.
d Sup. cap. 4.
e Sup. hoc ca.
f Ibid.

34. Quapropter ex hoc loco duobus modis ignis Purgatorij authoritas astruitur. Nam & Animæ se nostro auxilio iuuari testãtur: & Deus in hunc finem ad viuos reuerti ipsas permittit, vt hanc rem, tanquã certissimi testes, confirment.

35. Fortè

35. Fortè ridemur, quid incertis reuelationibus, vt videtur, fidem facimus Purgatorio. Verùm quomodo incertæ vel esse, vel dici possunt; quæ tam multis & insignibus authoritatibus confirmantur? Sed neque ex reuelationibus Purgatorium esse probamus: verùm iustissimè assertum ab omnibus Catholicis, ex iisdem ostendimus. Alioquin si ad hanc rem confirmandam parum exspaciari liceret; nō deessent Scripturæ illustria testimonia: non grauissimorum Conciliorum authoritas: non summorum Pontificum insignia suffragia: non sanctissimorum Patrum sensus atque consensus: Sed nec ratio ipsa: quam prophani authores, tanquam ducē secuti, cognouerunt non statim quascunque Animas ad beatas sedes transuolare: sed quasdam prius, ita ipsarum meritis exigentibus dignis supplicijs expiari. Vt interim taceam Aduersarios: qui non parū hic incōstantes sunt, & trepidant. Vide de hac re Appendicē secundam ad calcem huius Libri.

36. Sed nolimus in hoc negotio esse molesti. Id dicimus, ex harum Animarū nobiscū conuersatione, non id solùm nos discere, vt credamus Purgatorium esse; verùm etiam cognoscere, nō de statu suo illas esse incertas: quòd à quibusdam asseritur *(a)*. Sciunt, quòd tanquā filij à Deo castigentur: eoq; libentius pœnas sustinent, quo certius cōstat, aliquando liberandas esse, & beatis illis mentibus coniungendas *(b)*.

a *Luth. art. 5. & 38. à Leon. damn.*

b *Vide c. 13. Pelta. de Purgatorio.*

37. Didicimus etiam ab iisdem, quibus potissimū rationibus ipsis subueniatur: iis nimirum, quas & antiquitas probauit, & sacræ Scripturæ insigniter commendant. oratione, inquam, eleemosyna, ieiunio, & sacro Missæ sacrificio: quibus se adiuuari ipsæmet testatæ sunt, & adiutas experientia probauit. Vide de hac re Dispu. nostram de Suffragijs quibus defuncti iuuantur.

38. Hinc bene S. Aug. *(c)*; *Orationibus sanctæ Ecclesiæ*, inquit, *& Sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorū Spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari; vt cum ijs misericordius agatur à Domino, quā eorū peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus, id est Apostolis traditū, vniuersa obseruat Ecclesia.* bene item B. Greg. *(d)*. *Animæ*, inquit, *defunctorum, quatuor modis soluuntur: aut oblationibus sacerdotū, aut precibus Sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunijs amicorum.*

c *Aug. serm. 34. de verbis Apost.*

d *Gregor. & hab. c. Animæ 13. q. 2.*

39. Verùm non eadem omnium horum operum ratio est. Siquidē ieiunium rectius inter satisfactoria opera ponitur, quàm inter suffragiorum genera. Licet enim molestum sit, & carni infestum; non ita tamen ad alterum refertur, atque ad ipsum ieiunantem.

40. Sic neque reliquorum suffragiorum omniū vis est vna. Primas obtinet Sacrificiū altaris: tū, quia in ipso vnigenitus Dei Filius offertur? tū quia per Ecclesiā, cuius deuotio est grauissima Deo, offertur: tum

tum denique, quia à temporibus Apoſtolorum ad noſtrum hoc ſeculum tanquam præſentiſsimum remedium, illud frequentauit ſancta & Apoſtolica Eccleſia: vt diſertè docent Chryſoſtomus (*a*), Damaſcenus (*b*), Iſidorus (*c*), Rabanus (*d*).

a Chryſ. hom. 69. ad pop. Antioch. b Damaſ. ſer. pro defunct. c Iſid. lib. Of ficio. d Raba. ſup. 12. cap. 2. Machab.

41. Interim licet hoc Sacrificium multis de cauſis principem locum obtineat: poteſt tamen vſu venire, vt ſatius ſit largas eleemoſynas erogare, quàm ſacrificium Miſſæ frequentare: vt interim taceam eleemoſynas magnam habere in Scripturis commendationem; (*e*) multum valere ad expianda peccata (*f*); & Patres, qui de mortuorum ſuffragijs ſcripſerunt, harum magnam rationem habuiſſe (*g*).

e Deut. 15. Tob. 4. & infinitis locis. f Daniel. 4. g Clemens Epiſt. 1. ad Iacob. Orig. li. 3. in Iob. Athan. lib. de varijs qq. Chryſo. & alij, vbi ſup.

42. Habet igitur poſtremum locum oratio, ſi generatim hac de re loquamur: quamuis propter orantis pietatem, & ſanctimoniam, plus aliquando apud Deum efficere valeat, quàm vel ſacrificium, vel eleemoſyna.

CAPVT XIIII.

De temporibus, locis, atque perſonis, quibus humani Spiritus tam boni, quàm mali, plerumque ſe exhibent.

1. VAE de temporibus, locis, atque perſonis, quibus ſe Spiritus exhibent, dicenda ſunt; ea pleraque omnia, quemadmodum & ipſorum Spirituum ad nos reditiones, ex diuina pendent diſpenſatione. Quocirca in hac re, non quid fieri neceſſe eſt, ſed quid factum, fieriue conueniat, expendendum.

2. Atque vt de Tempore primũ dicamus; Olim in veteri lege, rariores fuerunt Apparitiones; & præter trium hominum, (*h*) nullarũ fit in diuinis literis mentio. Sed nec res, nec hominum conditio illas poſtulare, vel tutò admittere poſſe videbatur.

h Cap. 11.

3. Poſt extremum iudicij diem, nullæ prorſus erunt. quoniam nec vlli omnino erunt Spiritus; ſingulis ad ſua corpora iam reuerſis. Nec ſi eſſent, vllam haberent, cur ſe exhiberent, rationem.

4. Tempore gratiæ ſunt frequentiores: quando etiam plura diuinæ erga humanũ genus clementiæ extant argumenta. Et pulchrè B. Gregorius (*i*). *Quantum præſens ſeculum propinquat ad finem, tantum futurum ſeculum ipſa iam quaſi propinquitate tangitur, & ſignis manifeſtioribus aperitur.*

i Greg. 4. dialog. cap. 41.

5. Qui lunæ accretionem, vel decretionem; aliorum item ſyderum coniunctionem, & oppoſitionem exſpectant; & facilius tum rebus humanis Spiritus intereſſe autumant; grauiter errant: quoniam

ſicu

ficut in Spiritus nihil poſſunt corpora cæleſtia (a); ita neque, vt ad nos reuertantur, promouent: neque, cur minus reuerti poſsint, impediunt.

6. Minus errant, qui quatuor anni temporibus, quæ ob ieiunium & ſacrorum hominum ordinationes, iam à multis ſeculis ſunt celebria (b), facilius redire ad nos exiſtimant. Siquidem beatorum Spiritus tum maximè noſtra conuerſatione delectantur, quando piis operibus diligentius vacamus: & qui ob delicta ſua nondum ſunt expurgati; nos ad ipſos iuuandos, magis tum expeditos, & promptos eſſe experiuntur.

7. Quietum verò ſemper quærere videntur animum. quò fit, vt diurnos tumultus fugiant; & noctibus, quando ab occupationibus mens eſt libera, frequentius adſint. quæ cauſa fuit, vt olim hominibus exhibitæ Apparitiones, pleræque nocte, vel ſomno preſsis acciderint (c).

8. Certum verò eſt, & quidem grauiſsimorum hominum authoritate (d), plurimiſque exemplis, plerumque iuſtis vſuuenire; vt in morte ſua Sanctorum viſiones aſpiciant: ac eorum apparentium ſocietate, in ſupremo illo agone, corroborentur. Vrſinus Nurſię preſbyter, vir ſanctus & caſtus, vidit Petrum & Paulum Apoſtolos (e): Probus Rheatinus Epiſcopus, Iuuenalem & Eleutherium (f): Galla Romana, diuum Petrum (g): Muſa puella B. Virginem (h): Traſilla Felicem Pontificem (i).

9. Sunt etiam (liceat hic parumper ad totum Spirituum genus excurrere) ſunt, inquam, qui morientes à malignis Spiritibus infeſtari, atque per externam formam moleſtari arbitrantur. Quod quemadmodum, ſine ratione, vel authoritate aſſerere, temerarium eſſet; ita ſtatim damnare vel reiicere; cùm multorum conſenſus contrarium habeat, non vacaret reprehenſione. Malimus de hoc nihil aſſerere, quàm temere quidquam definire.

10. Id certum eſt, tam bonorum quàm malorum Spirituum occupationem non paruam eſſe apud morientes: Et bonos quidem, in primis verò illum, qui, vt beatus Hieronymus loquitur (k), *ab ortu natiuitatis vnicuique in cuſtodiam delegatur*, noſtram ſalutem impensè quærere: malos verò eandem maioribus machinis & ardentiori ſtudio oppugnare. Verùm non in hoc negotio aſſumptis corporibus indigent: nec neceſſe habent, vt noſtris ſe ſenſibus ingerant.

11. Certum & illud eſt, quod horrendis exemplis probant B. Gregorius

a *Thom. 1. p. q. 115. art. 5.*

b *Leo, ſer. de ieiun. 10. menſ.*

c *Matth. 2. &c.*

d *Greg. li. 4. dialog. ca. 11.*

e *Greg. moral. cap. 11.*

f *Greg. lib. 4. cap. 12.*

g *Idem Greg.*

h *Idem lib. 4. cap. 14.*

i *Idem Greg.*

k *Hieron. ſu. Matth. 18.*

a Greg. 4. dialog. cap. 18. & 38.
b Bed. in hist. Angl. cap. 14. & 19.
c Sulpit. in vita Mart.

gorius(*a*), & venerabilis Beda(*b*), malignos Spiritus etiam in externis formis, impios adortos, quando ex hac vita fuit discedendum: ipsosque impios lamẽtabili voce questos se damnatos, & infernali draconi in escam traditos. Sic probamus, quod B. Martinus(*c*) experientia didicit, & docuit; in iisdem etiam formis admodum graues & molestos in eodem agone extitisse bonis.

d Bonauent. in 4. dist. 20.

12. Hic erga morientes Spirituum conatus est. In ipso verò animæ à corpore egressu, assistere bonos & malos; nunc vnum, nunc plures, bene docet Bonauentura (*d*): & per bonorum quidem ministerium vult iustorum animas adduci in cælum, vel purgatorium; impiorum verò, per ministerium malorum, ad infernum. Verùm vt ad hæc exercitia præstanda corpora sibi aptent, nulla est ratio, quæ cogat.

13. Etenim assistunt, cùm de animabus iudicium (quod particulare dicimus) exercetur. Hoc verò non subit anima, dum in corpore adhuc est constituta. Quousq; præsens hæc vita decurrit; eousq; semper homo, Dei gratia, per veram pœnitentiam, conuertere se potest ad Deum; aut à Deo, per solum liberum arbitrium, deficere. Subit statim, quando, atque eodem loco, vbi corpus egressa est.

14. Hinc & illud sequitur, nõ esse necesse, vt corporali specie Christus se, quando hoc iudicium exercet, exhibeat: vt plerique magis piè, quàm verè existimant: quin verisimile censemus, quod cùm circumscriptiuè in vno tantùm loco degat; non ipse per se huic semper iudicio præsideat; sed identidem Angelorum opera vtatur: & interim ipsius authoritate fieri dicatur: quia non sua, sed Christi authoritate faciunt Angeli, quidquid hîc faciunt. Sed ad propositum nostrum. Ad loca, quibus Spiritus apparent.

15. Ergo locorum eadem, quæ Temporum, ratio est: vt id certò possit affirmari; quòd certi queat statui nihil, omniaque à diuina pendeant dispensatione: quæ vt tempora, ita loca Spiritibus assignat & permittit.

e Greg. 4. dialog. cap. 21.

16. Sanctorum interim Spiritus sæpiùs iis conspecti sunt locis; vbi vel preces & patrocinia ipsorum expetita, vel corpora sepulta(*e*). Nã & honorem sibi delatum, Deo esse gratum hac ratione demõstrant: & ibi se esse mente atque cognitione, externis signis probant, vbi corpora, in quibus Deo militarunt, conquiescunt.

17. Nondum beati Spiritus, beandi tamen quandoque, duobus potissimum locis cernuntur. Vno, quo se hominum suffragia consequi posse, vt citius ad cælos emigrent, confidunt: altero, vbi pœnas

peccatis,

peccatis suis debitas contraxerunt,& ex diuina dispensatione eas persoluunt(a).

18. Damnatorum proprius locus est infernus. Illum vel habent communem cum Angelis Apostatis, in centro terræ; vel si quando apparent, eo potissimum loco sustinent, vbi peccata, ob quæ infernum meruerunt,contraxerunt.Decet,vt ex eo ipso loco crescat supplicij grauitas; ex quo ab improbis olim maior sumpta est peccandi licentia.

a Greg. 4. dialog. cap. 55.

19. Personæ, quibus Spiritus visi sunt, ad tria genera reuocari possunt; Iudæos,Gentes,& Christianos. & Christianis quidem frequentius apparuerunt,rarius Iudæis rarissimè Gentibus.

20. Qui inter Christianos non ita quemadmodum docet Catholica Ecclesia sentiunt, à bonis Spiritibus rarius molestantur. Hos frequentius conspiciunt,qui fidem,quam à maioribus,& tota antiquitate didicerunt,profitentur.

21. Et ad amicos ferè sæpius, & notos:quàm alios redeunt. Quia & plures & maiores habent rationes, cur ipsis bene velint; atque plura vicissim & ampliora ab ipsis, si indigeant, sperare possunt præsidia.

22. Sed & ijs molestos quandoque Spiritus esse,qui, cùm communem adhuc vitam agerent,ipsis crudeles manus attulerunt,facilè admittimus:tum ob vindictam grauissimi sceleris:tum, quòd plurima huius rei exempla passim inueniantur. Confessus est Pausanias Lacedæmoniorum Rex,ad finem vsque vitæ se graues persecutiones & illusiones perpessum à Spiritu virginis cuiusdam; quam propriis manibus crudeliter confodit(b).Eandem rem egregiis exemplis,alij authores confirmant(c).

b Plutarch. in Pausa.

c Verg. 4. Aeneid. Marsil. Ficin. lib. 16. de immort. animæ. Ioan. Bodin. de dæmo. lib. 2. cap. 3.

23. Neque hoc quærunt Spiritus,vt mulieribus, quàm viris sæpius, se exhibeãt. quapropter verisimile est sæpissimè ipsis Dæmonis præstigiis impositum esse, quando de pluribus sibi factis reuelationibus glorientur.

24. Rarius autem contingit, vt in numerosa multitudine appareant: sæpius vt singulos per se, vel pauciores adoriantur: tum quia tumultum fugiunt & turbas:tum quia non minus cõmodè per paucos, quàm per multos possunt, quod cupiunt,perficere.

25. Quod asserunt quidã,esse certa quędam hominum genera(illos scilicet,qui cassidem secum ex vtero deferũt,& qui diebus illis,quos quatuor anni Tẽpora dicimus,in lucem sunt(d)editi),qui frequẽtius Spiritus videant; quos etiam alij præsentes, videre non possint;inter aniles reponimus fabulas. Etenim si Spiritus corpora induerit; quid

d Ioa. Bodin. de dæm. lib. 3. cap. 1.

prohibet cur ab omnibus conſpiciantur? Si verò corporis prorſus expertes ſunt; non illorum ſolùm, verùm omnium omnino ſenſus refugient.

26. Non tamen negamus à quibuſdam aliquando Spiritus videri; à quibuſdam minimè. Vidit Vrſinus Petrum & Paulum, cùm animam ageret (*a*), & Tarſilla Felicem (*b*): quos tamen præter ipſos, nullus conſpiciebat. Sic puer quidam quinquennis, Diabolum vidit in forma Mauri; quem pater, ipſum in ſinu fouens, minimè cóſpiciebat (*c*). Vidit Beatus Martinus eundem in forma cruentæ beſtiæ: qui tamen aſtantium oculos fugiebat (*d*). Et Chryſorius homo flagitioſus, non verbis ſolùm, ſed & corporis habitu, & vultus pallore deterrimos viros atque nigerrimos Spiritus, coram ſe aſsiſtere, & grauia ſupplicia intentare conſpexit; quos nec filius eius Maximus, nec ex familia quiſquam obſeruauit (*e*). Verùm id longè alia fit ratione, quàm illi arbitrantur.

a Greg. 4. dialog. cap. 11.
b Id. cap. 16.
c Greg. 4. dialog. cap. 8.
d Sulpit. in vita Mart.
e Greg. 4. dialog. cap. 38.

27. Nihil in hoc negotio accidit, ſine Angelorum ſiue bonorum, ſiue malorum opera & induſtria: qui vt in vniuerſam materiam corpoream ſunt potentiſsimi: ita in hominum ſenſus valent non parum. Quocirca vel ipſi ſenſus immutant, vt homines arbitrentur ſe cernere, quæ reuera extra ſenſus non ſunt: vel aciem ſenſuum in functionibus impediunt, ne ſuo officio pro viribus ſatisfacere poſsint.

CAPVT XV.

An liceat quouis modo cum quibuſcunque Spiritibus agere, & communicare.

1. COMMVNICATIO, quæ nobis cum Spiritibus communis eſſe poteſt, duplex eſt. Altera fit verbis; altera rebus. Vtraque, quemadmodum modos, ita difficultates, habet plures. Vtrobique quæritur, quanta, qualiſiie nobis cum ipſis, abſque Dei offenſa, intercedere poteſt. Diſputatio verò ad totum ipſorũ genus ſeſe extendit.

2. Miſcere ſermonem cum Spiritibus, ex ſe culpa vacat. Neq; enim ex illorum genere eſt, quæ ideo mala ſunt, quia prohibita: neque ex illorum, quæ ideo prohibita, quia mala. Hinc eſt, quòd & cum Deo, qui Pater eſt Spirituum; & cum Angelis, tam bonis, quàm malis; & cũ humanis Spiritibus quibuſcunque, mortales plerique, citra vllam ſuam culpam locuti fuerint.

3. Culpa, ſi quæ hîc interuenit, vel ex modo cum ipſis agendi accidit; vel ob rem, de qua oratio inſtituta eſt. Alius eſt modus agendi cum

cum his, alius cum illis. Et quas res ab his citra peccati suspicionem quærere licet, atq; intelligere: eas si ex aliis velis cognoscere, in Creatorem fieres iniurius, & contumeliosus.

4. Ratio & natura dictat, vt ad Deum directus sermo humilis sit, atque reuerens; & qui obsequentis animi præseferat significationem. Cuius cum multorum aliorum, tum præcipuè Abrahami, Moysis, & Dauidis hæ voces præbent argumenta: *Loquar ad Dominum, cùm sim cinis & puluis* (*a*). *Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem* (*b*). *Ego peccaui, ego malum feci* (*c*).

a Genes. 18.
b Exod. 3.
c 2. Reg. 24.

5. Sed & cum Angelis bonis ita loquendum, vt status ipsorum & conditio postulat. nempe, tanquam cum Dei amicis, atque legatis; per quos diuina nobis voluntas innotescit. Et quia contumelia legatorum in ipsos redundat, à quibus legatio est profecta: honor similiter exhibitus, in eosdem tendit; hinc est, vt absque crimine sint veteris Testamenti Patres; quando etiã ita cum Angelis sunt locuti; quomodo si cum Deo locuti fuissent, carerent reprehensione. quoniã in Angelis Deum loquentem audiebant.

6. Cum Dæmonibus nulla nobis potest amica intercedere confabulatio(*d*), siue sermo habendus sit cum ipsis, se in externa specie exhibentibus, siue per obsessos respondẽtibus. Nam & capitales nostræ salutis sunt hostes: & Dei imprimis quærunt contemptum. *Quæ verò societas luci ad tenebras? aut quæ conuentio Christi ad Belial? & quis consensus templo Dei cum Idolis* (*e*)?

d Thom. 22. q. 90. art. 2.
e 2. Corint. 6.

7. Modus sermonem miscendi cum humanis Spiritibus, vix alia ratione reprehensionem, quàm is meretur, qui nobis fuit cum ipsis, adhuc communem vitam agentibus; nisi quòd status cõditio quoddam πρέπον postulare videatur.

8. Ob rem, de qua oratio instituta est, facilius error contingit. Et cum Deo quidem, atque cum bonis Angelis, ijs de rebus sermo habendus est, quibus illi occasionem præbent. Quòd si quid aliud quærendum, certè non sit oportet procul à proposito; vel in inquirendo non simus importuni; nisi de propensa Dei nobis constet voluntate.

9. Hinc est, quòd sancti homines, quibus olim, vel Deus, vel Angeli locuti; tantùm aures præbuerint ad ea, quæ dicebãtur (*f*). Quòd si quid aliud locuti sunt; id vel cum proposita erat re coniunctum: (*g*) vel grati animi declarabat significationem (*h*): vel virium suarũ ad Dei mandata exequenda infirmitatem (*i*): vel studium proximorum necessitatibus subueniẽdi (k): aut eo fine adferebatur, vt de promissionibus sibi factis fierent certiores (*l*).

f Genes. 22.
g Genes. 18.
h Iudic. 6.
i Exod. 3.
k Genes. 18.
l Luc. 1.

10. Ex defunctorũ Spiritibus tria præcipuè cognosci posse videntur.

tur. Primum, quis ipsorum status & conditio. Alterum, quos socios habeant pœnarum, vel gaudiorum. Tertium, sitne ea alterius seculi, in quo degunt, ratio, quam sacris literis edoctus Christianus populus profitetur. Secundum illud, curiosum est. Tertium, ab imperfecta fide proficiscitur. Vtrumque reprehensibile. Primum reprehensione vacat.

11. Vacat, inquam, reprehensione. Nam & ipsi Spiritus plerumque vitę suę conditionē verbis, aut signis produnt: & suo muneri, ad quod perficiēdum, ad viuos redeunt, non ita commode facerent satis, nisi, quibus locis deputati sint, constaret.

12. Sed & Ecclesia, quando de conditione Spirituum, qui se nostris obtutibus offerunt, dubitatur, eam consuetudinem probat; qua adiurationibus coguntur, vt se prodant, causas suæ ad nos reditionis aperiant, viuis molesti esse desinant.

13. Communicatio, quæ per verba cum Diabolis potest intercedere, vel amica est & deprecatoria; vel hostilis (vt ita dicam), & compellēs. Amica suscipitur, vel vt aliquid ab iis addiscamus: vel vt quippiam adipiscamur (*a*). Quæ addisci possunt, vel præteritum tempus respiciunt, vel futurum, vel præsens. Quæ per ipsos in nostrum vsum perueniunt, vel fortunæ sunt bona, vel corporis commoda, vel sciētiæ. Ob quoscunque tandem fines suscipiatur, duplici de causa reprę-hensionem meretur: tum quia à Diabolis illa petuntur: tum quia amicè petuntur.

a *Thom. 2.2. q. 90. art. ad 2.*

14. Compellens vel est diuina, id est diuinis litteris permissa: vel humana malitia excogitata. Illam Christus reliquit Ecclesiæ (*b*): hāc qui vsurpant, ab Ecclesia se separant. Illa ad Diabolos, ex hominum corporibus, expellendos, vel ne corporibus, & rebus nostris damna afferant, arcendos: hæc ob eosdem fines, ob quos amica illa, suscipitur. Illa licita: hæc non illicita solùm; verùm etiam ferro & flamma persequenda.

b *Luc. 10.*

15. Qualis, & quibus de rebus sermo cum Spiritibus institui posit, ex his ferè manifestum est. Nunc quanta ipsorum dictis fides, adhibenda sit, breuiter perstringamus. Etenim delectus in hac re habendus, vt Apostolicus ille Canon (*c*) obseruetur. *Nolite omni Spiritui credere, sed probate Spiritus, si ex Deo sunt.* Neque enim omnibus eadem fides abhibenda, quia neque omnium idem erga nos studium.

c *1. Ioan. 4.*

16. Erga, Deo quippiam asserēnti, non accommodore fidem, prorsus impium est. vt qui nec vnquam fefellit, ne fallere vlla ratione potest. *Est enim Deus verax: omnis autem homo mendax* (*d*). *Et non Deus quasi homo, vt mentiatur* (*e*).

d *Rom. 3.*
e *Num. 23.*

Neç

18. Nec de veritate, quæ ab Angelis asseritur, dubitare licet. Hi non ideo solùm fallere nequeũt, quia beati sunt: verùm etiam propterea, quòd quandocunq; in assumptis corporibus conspiciuntur, Dei mãdata & voluntatem exequuntur: qui quemadmodum non per se, sic nec per vllam creaturam potest decipere.

19. Dæmones vera dicere posse; & plurima, nõ præsentia solùm; verùm etiam præterita & futura certißimè cognoscere, nõ diffitemur. In nullis tamen ipsis fidem habendam, nec ab iisdem veritatem inquirendam ostendit B. Chrysostomus(*a*) ex illo, quòd se confitentibus silentium imposuerit Saluator(*b*). a *Chrys. con. de Lazaro.*

20. Hoc verò de iis intelligendum censemus, quæ non coacti; sed sponte asserunt Diaboli. Quando enim diuina virtute, & sacrorũ hominum adiurationibus adigũtur, vt causas, propter quas mortalibus molesti sunt, fateantur; non dubitandum, quin identidem vera dicãt, & fides ipsis haberi poßit. b *Marci 1.*

21. Humani Spiritus, qui beati sunt, fallunt nunquam. Qui in igne purgatorio adhuc satisfaciunt, vt fallant, causam habent nullam. Quocirca meritò vtrisque fides accommodari potest. Sed & in Deũ, bonosque Angelos redundaret, si quid falsum dicerent: cum dispputatione diuina, & Angelorum opera fiat: quod in assumptis corporibus, nostris rebus intersint, nobisque loquantur.

22. Damnatis summa inest nocendi libido, & ob id studium mentiendi. Sed & Dæmonũ, quibus nulla fides adhibenda, opera; si quando ad viuos redeunt, non parum iuuantur. Quapropter etsi vera dicere poßint, atq; dicant quandoq;: non tamen, vt ipsis credatur, merentur.

23. Communicatio, quæ in rebus consistit, vel obsequiorum est, vel actus coniugalis, quem quidam Spirituum cúm hominibus exercent. Obsequiorum duplex ratio est. quædam nos Spiritibus: quædã ipsi Spiritus viciβim nobis exhibent. Et hæc vel ex imperio possunt proficisci, vel tantùm ad alterius partis preces & vota. Imperare potest superior omnis: precari verò etiam inferior.

24. Hinc sequitur, plurimam esse oportere, & Dei & bonorum Angelorum apud nos authoritatem: & summo studio, quæ pro authoritate imperant, perficienda esse. Quoniam Deus in nos, nostraque omnia potestatem habet omnem. Quæ verò ab Angelis præcipiutur, à diuino imperio profecta esse nequaquam possumus dubitare.

25. Dæmonum in nos nullum est imperium. Quare & nihil poßũt præcipere. Quòd si quoddam à mortalibus in ipsos ius. quandoque extorquent; id, quia præter ius omne constitutum est, vt seruetur, nullo iure effici potest. Precari possunt; sed ob superbiam recusant. Si

aliquando

aliquando ad preces se demittant: nullum omnino aut possunt, aut debent à nobis extorquere obsequium.

26. Sed nec bona consulentibus parendum est. quoniam si quæ cōsulunt, non vt ad nos inde vlla perueniat vtilitas, intendunt. Quęcunque ab ipsis aut dicuntur, aut consuluntur, aut aguntur; ad nostram tandem perniciem spectant omnia. Nam licet bona, bene tamen agere nequeunt quicquam.

a Exod. 20. 32. Deut. 13. 27. 17. Leuit. 24. & 21. Num. 25.

27. Hinc est, quòd grauissimè inter cæteros delinquant(a), qui his Spiritibus se deuouent, & nefandis atq; horrendis sceleribus obstringunt. In quo genere sunt, qui Deo & religioni Christianæ nuntium, coram Dæmonibus remittunt: qui in Deum verbis sunt blasphemi, & rebus contumeliosi: qui cum religione & fide se ipsis obstringunt, ipsósque inuocant: qui diuinos honores tribuunt; qui prolem, quam sperant, ipsis promittunt; in lucem verò iam editam ijsdem consecrant; consecratam, antequam baptismatis sacramento initiatur, crudeliter necant: aliaque obsequia & consceleratos ritus exercent (b).

b Vide Ioan. Bodin. lib. 4. & 5. de dæmonomania Magorum.

28. Sed & impiissimam, & crudelem operam ijsdem præstant, qui ex demortuorum, vel interfectorum infantium corporibus excoquunt pinguedinem; qua post in impijs rebus abutuntur: qui pecoribus & hominibus, mortis, aut nulla arte curabiliū morborum, sunt authores: qui segetes terræ destruunt, & infinitis alijs modis, mortalibus incommodant.

29. Humani Spiritus imperare pro sua authoritate possunt nihil. quoniam in nullo viuentes ipsis subijciuntur. Quòd si imperio vsi leguntur, superioris id fecerunt authoritate: vel certè hoc loquēdi formula facilius voluerunt, quod cupiuerunt, consequi.

30. Quando verò vel aliquid imperant, vel preces suas apud nos deponunt; nunc expedit ipsorum votis fiat satis: vt si iniquum petant nihil, sed tale quippiam, quod vel in Dei potest redundare gloriam; vel nostram salutem promouere; vel ipsis quoq; modo subsidio esse. nunc verò non expedit: vt si his contraria eorum oratio contineat. Hoc accidere potest per impiorum Spiritus: illud in bonis solet vsu venire.

31. Sic definitum sit de obsequio nostro ipsis Spiritibus pręstando. Ipsorum verò obsequio vti, perrarò honestum, sæpissimè perniciosum, & omni periculo plenum.

32. Quam enim operam iure possumus exspectare ab humanis? Esto variis quandoque modis rebus nostris in assumptis corporibus subuenerint; verùm non ideo illa, vt subuenirent, assumpta erant. Sed &

iniquum

iniquum eſt, ſibi pro libidine in Spiritus imperium aſſumere, aut vllum ab iis officij genus expetere.

33. Multo minus conuenit, Dei obſequium exſpectemus. Angelorũ non reiicimus, ſi offerãt: imperare, iudicamus arrogans. Quòd ſi pręſentes rogamus, vt in re licita nobis ſubueniant; non cenſemus iuſtã mereri reprehenſionem.

34. Dæmonum promptiſsimum eſt ſtudium ad quæcunque imperata. Sed & imperium præueniunt: & ſuum vltro obſequium promittunt. Non quòd ſubeſſe affectent: ſed quòd rationes ſuæ libidini ſatisfaciendi, vndecunque arripiant. Nempe hominum ſibi cupiunt deuincire animos; vt poſtquam deuinxerint; quocunque libet, poſſint impellere.

35. Verùm nulla nos honeſtatis ratio, nullum, quantumcunq; magnum, emolumentum, nulla quantumuis vrgens neceſsitas poteſt cogere, vt vel quidquam ipſis amicè imperemus; vel in quocunque negotio, etiam honeſtiſsimo, ipſorum opera vtamur. Quòd ſi Sanctorũ quidam ipſorum opera vſi legũtur; id diuina ipſos reuelatione feciſſe docet B. Thomas(*a*). *a Thom. 2. 2. q. 90. art. 2.*

36. Quocirca peccant grauiter, qui ipſorum auxilio conſilia Principum exquirunt: bella adminiſtrãt: ædificia extruunt: literas aliò transferunt; ex locis diſsitis res nouas procurant: morbis quacunque arte incurabilibus medentur.

37. Peccant grauius, qui Martinellos ſuos, quos diximus(*b*), habent, iiſque quando libitum eſt vtuntur: qui(*c*) vt habetur L. Multi de Maleſ. & Mathem. eorundem opera elementa turbant, aerem mutant, ventos tempeſtateſque ſuſcitant, grandines & lapides terrificos, qui frumentum & fruges deuaſtent, ex alto deſcendere faciunt. *b Supra c. 10* *c L. Multi. de Malef. & Mathe.*

38. Sed adhuc grauius illorum crimen, qui hominum neces & mortem per eoſdem procurãt; & in eos, qui nondum baptizati ſunt, infantes, bis homicidæ exiſtunt, extremamque, & æternam adferunt miſeriam.

39. Præter hæc obſequia, quidam Spirituum præbent & expetunt coniugales complexus: illi ſcilicet, qui è cælo deiecti, noſtram quærunt perniciem. Horum complices multis nominibus peccare, & naturæ leges ſceleratè euertere, exrra omnem controuerſiam eſt.

CAPVT XVI.

Expenduntur rationes, quibus boni à malis Spiritibus dignoſcuntur.

VNVM reſtat perſequamur; vt, ſcilicet, quantum conſequi poſſumus, rationes, quibus cognoſcatur, bonus ne ſit an ma-

lus Spiritus, qui apparet, breuiter perstringamus. Res hæc, quemadmodum suo fructu non caret, ita difficultatem habet non paruam, siue virium nostrarum imbecillitatem; siue Spirituum, qui apparent, solertiam; siue ipsum genus Apparitionum attendas.

2. Vires ingenij nostri tantæ non sunt, vt sibi in hoc negotio sufficere posint. Satan callidisimus est, & sicut in Angelum lucis se trās figurat (*a*); sic & humanam formam induere, & Sanctorum potest personam simulare, atque simplicibus & incautis imponere. Bene docet B. Augustinus (*b*) opus Dæmonum esse, *quòd se in Hæreticos æquè, vt in lucis Angelos transfigurent*.

a 2. Cor. 11.

b Aug. lib. 3. cōtra Vincē. de anima & eius origine c. 3

3. Sed & inter illa, quæ diuinitus, absque vllis nostris meritis, nobis conferuntur, Apostolus refert Spirituum discretionem (*c*), seu, vt B. Augustinus legit, *dijudicationem*: & pauci admodum reperti sunt, qui hac in re excelluerunt.

c. 1. Cor. 12.

4. Refert Eusebius (*d*) Theodotum quendam, aliosque Montanistas, mirabiles visiones iactasse; seque ex ipsis accepisse, mundum breui collapsurum. Vincentius Donatista, teste B. Augustino (*e*), Hæreticum, pro Sancto habuit apparentem: eoque dictante, contra fidem orthodoxam, calamum stringere non dubitauit. Mahomet potuit persuadere mūdo, se in cælum raptum, accepisse per Gabrielem Archangelum, quam in Alcorano tradidit, pernitiosam doctrinā. Nostris temporibus sæpisimè mortalibus esse illusum, atque identidem illudi, quot probant exempla?

d Euseb. lib. 5. cap. 15.

e August. contra Vincen. vbi sup.

5. Est nihilominus modus aliquis, bonos à malis dinstinguendi. Et certisimus quidā est, qui ex diuina pēdet reuelatione, quo olim Antonius Magnus, & Martinus Turonensis, homines sanctisimi, excelluerunt. Proximus huic, qui ex ipsorum Spirituum operationibus, atque iis, quæ sensibus nostris percipiuntur, argumenta suppeditat.

6. Et quibus mali cognoscuntur, aliqua sunt, & satis firma argumētā: quæ bonos prodant, pauca & infirma.

7. Qui enim bonos dixerint, qui humana tantùm se forma, & quidem pulchra, atque amabili, exhibent; non attendunt, & malos se in lucis Angelos transformare (*f*), & non humanam tantùm, verùm etiam Sanctorum formam simulare posse (*g*).

f 2. Cor. 11.

g Sulpit. in vita Martini.

8. Qui ipsos ex mirabilibus distinguūt operibus; quasi maiores vel plures effectus producant boni, quàm mali, ignorant nō minores vires esse malis (*h*), quàm bonis.

h Thom. p. q. 109. ar. 1.

9. Errant, qui putant illos esse bonos, qui bona consulunt, vel à nobis expetunt: quoniam aliud est bona consulere, & expetere: aliud bene. Consulunt & expetunt bona, boni & mali: at bene, boni tantùm.

Certiſsimis hiſtoriis conſtat etiam Diabolos ſuffragia viuorum expetiuiſſe, quaſi his, tanquam purgandæ animæ, iuuari potuiſſent(a). a Vide Ioan. Bodin. de dæmanomania. Magorum, ca. 6. lib. 3.

10. Qui ex operum prauitate & malitia putãt deprehendi Spiritus, quaſi boni ſint, qui bona agunt; cùm mali nihil poſsint facere bene; in hoc quidem bene ſentiunt, quòd malorum operationes peruerſas eſſe definiant: verùm tamen non tam ex operationibus Spiritus; quàm ex Spiritibus operationes metiuntur. Sed & ſæpè ſint ne operationes peruerſo, ſcire nõ poſſumus; propterea, quòd ſecundùm ſpeciem contingit eſſe bonas, quæ ex fine malæ ſunt & deteſtandæ.

11. Qui ex loco certum ſumunt argumentum; & bonos aſſerunt, qui in ſacris locis conſpiciuntur; non attendunt Diabolum quandoque inter Dei filios aſtitiſſe(b): in paradiſo mortalibus grauiſsima dãna attuliſſe. (c): & Chriſtum ſuper pinnaculum templi conſtituiſſe (d): atque adeò non tam refugere ſacra loca, vt etiam cùm difficultate vix ab Energumenis in iiſdem poſsit expelli. b Iob. 1. c Geneſ. 3. d Matth. 4.

12. Non minor eſt difficultas malos cognoſcendi. Qui namque illos definiuerint, malos, qui grauem de mortalibus ſumunt vindictã aut certè iis moleſti ſunt; hi ignorãt etiam felices Spiritus grauiſsima de reprobis ſumpſiſſe ſupplicia: & nõ minus crudeles, quàm nequam Spiritus quandoque extitiſſe (e). e Supra cap. 13.

13. Sic neque mali cenſendi ſunt, qui lucem fugiunt, & noctibus tãtùm ſeſe offerũt. Quoniam & Dæmonia quædam ſunt meridiana(f): & Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis(g): & boni item Spiritus non minus nocte, quàm interdiu cum hominibus conuerſantur. f Pſalm. 90. g Ioan. 11.

14. Nec mali ſunt, qui improbis ſe hominibus, & ſceleratis exhibent. Quoniam neque quicunque cum bonis cõuerſantur, boni ſunt. Et ſi ſanctus Spiritus quãdoque per impios futura prædicit; quid poteſt prohibere, vt ad impios quoque bonos Spiritus acceſſiſſe credamus.

15. Incerta ergo argumenta ſunt, formę pulchritudo & deformitas operum, quæ efficiunt magnitudo & multitudo; ſanctitas exterius ſimulata; vindicta de reprobis ſumpta: locorum item, perſonarum, atque temporum qualitas.

16. Quę verò quandoque improbos produnt Spiritus, ſunt forma, operatio, oratio, cauſa, quæ, vt viuorũ rebus interſint, impulit, & quæ ſummopere fugiunt, Chriſtianæ religionis quædam Symbola. Atq; hæc quandoque concurrunt omnia, & firmiſsimum præbẽt argumẽtum: quandoque ipſorum quædam ſufficientem faciunt fidem.

17. Si enim forma alia, ab humana ſe Spiritus exhibeant, meritò ſuſpe-

ſuſpecti eſſe poſſunt: tum, quia bonos nō niſi humana viios eſſe oſten
a Supra c. 11. dimus(*a*):tum, quia impij peregrina gaudent (*b*); & frequenter ad il-
b Supra ca.9. lam diuina authoritate coguntur.

18. Ex operationibus duplex poteſt ſumi argumentum. Quoniam vel ex ipſo operationum genere: vel earundem modo improbi deprehenduntur. In genere malitia, in modo animorum motus & perturbatio ſpectari debet.

19. Genus operationum, ſi ex ſe deteſtandum ſit, nullo modo in bonos poteſt cadere Spiritus; vt quorum ea conditio eſt, vt peccare
c Thomas 1. poſsint nequaquam (*c*). Quocirca qui concubitus expetunt vel præ-
q. 59. art. 2. bent: qui in Deum ſunt blaſphemi: qui ſacris rebus ſceleratè abutuntur, aliaque his ſimilia perpetrant, inter impios cenſendi ſunt.

20. Modus agendi malorum plerumque primo ſuo congreſſu amicus eſt: poſt verò turbatum relinquit animum. Id magno ſuo & no-
d Geneſ.3. ſtro malo didicit prima omnium mater Eua (*d*): At boni licet pri-
e Daniel. 10. mùm nonnihil turbent; quandoque etiam horrores incutiant (*e*):
f Lucæ 1. tandem tamen mira voluptate, aut certè egregia quiete perfun-
Daniel.10. dunt (*f*).

21. Oratio dupliciter malos prodit: ſi vel iniqua ſit, vel ſuperbi, & arrogantis, aut certè turbati, & vehementis animi oſtentatio. Iniqua eſt, ſi aut falſa contineat, aut mala perſuadeat. Nihil horum poteſt in
g Supra c. 15. bonorum Spirituum oratione deprehendi (*g*). Relinquitur ergo, vt à nequam Spiritibus, ſi quæ talis affertur, proficiſcatur.

22. Sed & ex cauſa, quæ, vt rebus humanis interſint, cogit, deprehenduntur. Quicunque enim ab hominibus ſibi allatam vim ſimulant, quaſi coacti ad nos redeant: dubium non eſt, quin inter malos Spiritus ſint numerandi. Quocirca qui à Necromanticis ad viuos, quibuſcunque tandem verbis vel ſignis, reuocantur, meritò ſuſpecti omnibus eſſe debent.

23. Siquidem Angelos bonos his artibus reuocari nullus dixerit. At animas ſic cogi, vt reuertantur, vix poteſt credi. Beatorum non poſſunt; partim quòd in illos Diabolus non habeat poteſtatem: partim quòd à felicitate, quam ſemel conſecuti ſunt, hac ratione deficerent. Purgandæ, felices quidem non ſunt; ſed tamen nec Dæmonum poteſtati ſubiectæ, cùm ad ciuitatē pertineant Dei. In damnatas poſſunt multa, ſed tamen non tantum, quantū volunt. Quemadmodum verò illas pro ſua voluntate non poſſunt punire; ſed Dei requirunt ſententiam: ita neq; ad viuos reuocare, niſi Deo permittente queunt.

24. Quocirca nihil fecit ars magica, nec pythoniſſæ ſtudium; quā-
h Num. 32. do Samuel ad viuos rediit: Sed nec a Dæmone perſuaſus, paſſus eſt ſe

induci, vt redire voluerit; verùm quemadmodum Balaam consulenti Dæmonem, non Dæmon, sed Deus, responsa dedit (b), ita ad pythonissæ vocem, non Samuel apparuit, sed ipsa vocante, Deus voluit, vt rediret.

25. Symbola Christianæ religionis, quæ detestantur impij Spiritus, quæque ipsos persæpè produnt, præcipua sunt quatuor. Signum, videlicet, S. Crucis, diuini nominis inuocatio, Sanctorum Reliquiæ, & res Dei verbo consecratæ: in quarum numero sunt aqua lustralis, Agnus Dei, quem dicimus, panis, sal, &c.

26. Signo Crucis, inquit Athanasius (a), *omnia magica compescuntur, veneficia inefficacia fiunt, vniuersa idola deseruntur.* Et rursus: *Solo signo Crucis homo vtens, dolos à se Dæmonũ propellit.* Præsente Christiano, qui frontem Cruce signatam gerebat, Diabolum testatum esse, se oracula Imperatori poscenti reddere non posse, docet Lactantius (b). Iulianum Imperatorem, quamuis deserta & prodita Christiana religione, solo singo Crucis Dæmones fugasse, cùm in magno tremore esset, ne ab ipsis discerperetur, tradit Gregorius Nazian. (c) Hilarion *quadam nocte* (verba sunt Hieronymi) *cœpit infantium audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctus quasi muliercularum, leonum rugitus, murmur exercitus, & rursus variarum portenta vocum, vt ante sonitu, quã aspectu caderet. Intellexit hæc esse Dæmonum ludibria, & prouolutus genibus Christi Crucem signabat in fronte: talíq; armatus casside, & lorica fidei circundatus, iacens fortius præliabatur* (d)

27. Longum est omnes persequi, qui Dæmones, & eorum ludibria hoc armorum genere profligârunt; quales sunt inter alios Gregorius Neocæsariensis (e), Antonius (f), Iosephus confessor (g), Marcellus Apameensis (h), Macarius, & Martinus (i), Iudæus etiam nondum renatus (k). Vt non immeritò B. Chrysostomus Crucẽ contra Dæmones *trophæum* appellarit (l): Sophronius verò Hierosolymorum Episcopus, *vniuersorum ex aduerso occursantium insultuum, potissimam profligatricem* dixerit (m).

28. Quocirca impudenter asserunt Magdeburgenses (n), vsum signandi Cruce, nouum esse: & à simplicibus tantùm asseri, magnam vim in eiusmodi signatione sitam. Impudentior verò est Brentius: quando negat Diabolum signo Crucis fugari: & docet fugam tantùm simulare, ad superstitionem (o) (vt ipse impiè loquitur) & magiam confirmandam.

29. Quòd si simplices illi sunt, quos iam recensuimus, grauissimi authores; quos tandem in hoc negotio testes produci volunt? Si verò Diaboli fraus fuit fugere Crucẽ; & hac signatione nulla ipsi adfertur

a *Athanas. de huma verbi & corporali eius aduentu.*
b *Lact. lib. 4. diuin. Instit. cap. 27.*
c *Greg. Naz. Oratione 2. in Iulianum.*
d *Hieron. in vita Hilario.*
e *Greg. Niss. in vita eius.*
f *Athan. in vita eius, & Hier. in vita Pauli.*
g *Epipha. li. 1. hæres. 30.*
h *Theod. lib. 5. cap. 21.*
i *Palladius in vita ipsorum.*
k *Greg. 3. dialog. cap. 7.*
l *Chrys. in Psalm. nuper editos.*
m *Sophron. in homil. de adoranda cruce.*
n *Cẽtu. 4. c. 6.*
o *Alanus dialog. lib. 4. cap. 3.*

vis; qui fit, vt grauissimi morbi sint Crucis signo depulsi? vt præsentissima pericula depulsata? vt res hominum opinione maiores effectæ?

30. Refert August. (a) tanquam rem sibi notissimam, fœminam quandam, quam medici pro deplorata habebant, solo signo Crucis diuinitus à cancro liberatam. Testatur Sulpitius B. Martinum (b): Theodoretus Aphraatem & Macedonium (c): Palladius Isidorum & Beniamin, atque vtrumque Macarium (d), hoc desperatos morbos ab hominibus repulisse. B. Chrysostomus in via, quam horrendus leo magna cum hominum strage frequentabat, Crucem poni iussit, & postridie ad eam leo mortuus est repertus (e). Ad crucem à Gregorio Turonensi (f), & item à Paulino (g) prolatam, ignis, qui prius in omnia sæuiebat, statim se remisit. Hilarion immanem æstuantis maris tempestatem, crucis signo compescuit (h). Donatus Episcopus horrendum draconem interfecit (i). Iulianus Bostriensis Episcopus, calicem ter signans digito, venenum sine noxa bibit (k).

31. Iam ante diximus (l) dæmones ad sepulchra Martyrum rugire; vilissimo puluere torqueri; ab hominibus expelli. Babylæ corpus Daphnem per Gallum Imperatorem translatum, dęmoni statim imposuit silētium; qui tamen miris modis solebat homines, redditis oraculis ludificare. (m)

32. *Est enim ea Sanctorum potestas* inquit Chrysostomus (n) *vt illorū superstitum ne vmbras quidam & vestes ferre possint dæmones: vita antē functorum, & loculos quoque reformident* & alibi: (o). *Vt audaces latronum duces, siue impij sepulchrorum effossores, si fortè, dum prædas agunt, aut spolia capienda conquirunt; in arma vel ornamenta .. Imperatoris incurrerint, quamlibet cupidi prædarum, tamen ita agnitis Regis insignibus deterrentur, vt fugiant: neque cominus accedere, vel attingere audeant: ita profectò & Dæmones, qui verè latronum & principes, & magistri sunt, vbi coronatorum Martyrum viderint corpora posita, longè ilicò à conspectu eorum pauidi fugiunt, & absiliunt.*

33. Huc facit, quod B. Augustinus (p) recitat terram sanctam à locis sanctis Hierosolymorum in Africam allatam, in domo Hesperij cuiusdam aduersus Dæmonum terrores collocatam fuisse, & reliquiarum loco habitam: atque insuper suo aliorumque Episcoporum cōsensu, vbi reposita erat, locum orationis constitutum, & paralyticum ibidem sanatum.

34. Sed neque inuocationem nominis Christi ferunt maligni Spiritus. *Veniat*, inquit Athanasius (q), *qui istorum dictorum experimentū capere velit* (videlicet solo signo Crucis dæmones fugari) *& in ipsis præstigijs Dæmonum, & imposturis vaticiniorum, & in miraculis Magiæ, vtatur*

a Sulpit. in vita B. Martini.
b Theodo. in Philoteo.
c Pallad. in vita ipsorum
d Greg. patriarcha Alexan. in vita eius.
e In vita eius per Clericos script.
f In vita Felicis Natali.
g Hieronym. in eius vita.
h Sozomenus. lib. 7. c. 25.
i Sophro in prato. c. spir. 49.
k Ruff. li. 1. c. 35. Socrat. li. 3. c. 18. Sozō. lib. 3. cap. 18. Theod. lib. 3. c. 10. Metap. in vita Babylæ.
l Chrys. in vita Babylæ.
m Chrys. hom 7. de Natiu. 7. Machab.
n Aug. de Ciuit. lib. 22. cap. 3.
o Athan. de humanit. verbi & corp. tra. li. eius præsentia.
p Hieron. in

vtatur signo Crucis ab ipsis deriso, Nomenq; Christi inuocet; & videbit, quomodo eius rei metu Dæmones fugiant; vaticina conquiescant: Magiæ & venesicia iaceant. Cernit rhedam Hilarion feruentibus rotis super se ruere (loquitur B. Hieronymus), *cumq; inclamasset Iesum ante oculos eius repentino hiatu omnis pompa absorpta est (a).* vita Hilar. vi de Alex. lib. 4. genial. dier. cap. 19. a Epiph. lib. 1. Hæres. 30. b Clemens li 8. Instit. Apost. c. 35.

35. Quid, quòd nō diuinū solùm nō sustinent nomen; verum etiā res ad diuini nominis inuocationem consecratas horreant? Per aquā lustralem refert Epiphanius (*b*) Dæmoniacum quendam liberatū. Oratio ex Clemente Romano (*c*) quæ in aquæ huius consecratione adhiberi solet, sic habet. Domine Sabaoth. Deus virtutum creator aquarum & olei, misericors & *benigne: qui dedisti aquam ad potum, & mundiciem: oleum ad exhilarandam faciem in exultatione lætitiæ: ipse quoque nunc sanctifica hanc aquam, & hoc oleum, in nomine eorum qui attulerunt: & da virtutem sanitatis effectricem, ægretudinum expultricem, Dæmonum fugatricem, omnibusq; insidijs aduersariam: per Christum, qui est spes nostra, quo cum tibi gloria, honor, & cultus, cum sancto Spiritu, Amen.*

36. Quocirca quicquid vel de aquæ benedictæ aspersione, vel de incensionibus luminarium sacrificatorum, vel suffimentis herbarū consecratarum, vel aliis Ecclesiæ Catholicæ ritibus, garriunt Hæretici, nihil nos moratur. Credimus & cum venerāda Antiquitate profitemur, non vanum, non superstitiosum; sed pium esse istorum omnium vsum, & Diabolis intollerabilem; cùm inanis non possit esse Ecclesiæ precatio, quæ ad has creaturas accedit.

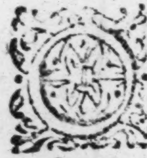
37. Hæc igitur sunt, quæ impios Spiritus frequentissimè produnt. At non statim boni cēsendi, si hæc, in iis qui apparent, desunt, aut etiam contraria his conspiciantur: quoniam & sancti personam induere possunt Nequam Spiritus: & opus externa specie excellens atque piū præstare: & orationem effingere iustam atque humilem; & vltro se nostris sensibus offerre: & secrorum symbolorum vsum sustinere.

38. Difficile tamen est, contraria omnia, in Nequam Spiritu reperire. Quoniam etsi simulare posit reliqua, non tamen potest, aut profectò diu non potest, quin superbum prodat animum. Ex omnibus igitur his aliquot argumentum sumi potest, vt bonum credamus Spiritum, qui apparet; ex singulorum defectu Nequam iudicamus.

CAP-

CAP. VII.

Expenduntur rationes, quibus boni inter se Spiritus distinguuntur.

Sstendimus quomodo mali Spiritus à bonis distinguũtur: at quoniam tam bonorum, quàm malorum ordines sunt varij; restat quibus inditijs & argumentis cognosci posit, in quo genere bonorum sint, vel malorum, qui ad nos redeunt, inquiramus.

2. Et quidem hos ab inuicem discernere posse, pulchrum est; verũ tamen non ita, vt prius illud, necessarium. Neque enim multum potest nobis incõmodare, si ignoremus: neque magnam vtilitatem afferre, si cognoscamus: siquidem mali omnes suspecti debẽt esse, cùm bene nobis, aut non posint, aut non velint: boni verò nulla ratione sunt timendi: quia prodesse cupiunt omnes; obesse verò, aut non possunt, aut non volunt.

3. Interim tamen tanto res habet plus difficultatis, quanto minus vtilitatis; præsertim quando societas & conuictus Spirituum efficit, vt quasi idem velint, posint, & agant bonorum hominum Spiritus, quod Angeli; & malorum sit idem quasi studium, quod Dæmonum. Certè B. Augustinus (a) mauult in hoc negotio ignorantiam fateri, & discipulum se præstare, quàm temere aliquid definire, & præceptorem agere.

a Aug. de cura pro mor. ca 16.

4. Sed tamen res talis non est; vt vel vanum sit, vel superstitiosũ, in illa percipienda mentem occupare. Probandos enim vult Spiritus Scriptura. Ipsi se quandoque produnt, & sunt, quibus datur discretio Spirituum: quemadmodum aliis gratia curationum, aliis operationes virtutum, aliis genera linguarum, aliis interpretatio sermonum.

5. Sed neque tanta est res, vt vires humani ingenij excedat. Non enim quę difficilia intellectu sunt, illa statim imposibilia cẽsenda: verum in iis percipiẽdis plus operæ & laboris ponendum. Et magnam adfert voluptatem, etiam pauca de rebus difficilibus intelligere.

6. Age igitur à bonis initium sumamus, & primùm discutiamus, Quibus argumentis deprehendi posit, humanus ne sit Spiritus, qui apparet, an angelicus. Quod quæritur non id est, vtrum ex Angelis aliquis semper adsit, quando sub humana forma Spiritus cernitur: nec quæritur, vnde deprehẽdi posit, an αὐτοπροσώπως adsit Spiritus humanus. Quæritur, vnde posit cognosci, quòd Spiritus, qui apparet (qualiscunque tandem sit) vel hominis, vel Angeli personam referat; ipsusque vel humanus vel Angelicus dicatur.

7. Primum illud ad propositum negotium facit nihil. Plurimam enim

enim in omnibus omnino Apparitionibus Angelorũ diximus esse operam quin verò nullam esse iudicamus, quæ ipsorum ministerio nō initium sumat: nullam fortè, quæ carere posit toto, quo perdurat tēpore.

8. Secundum ad propositum multùm facit. Quia necesse est humani Spiritus sit apparitio, si in corpore, quod se sensibus offert, ipse sit αὐτοπροσώπως Veruntamē hoc nō necessarium. Potest Angelus, quēadmodum Dei, ita & hominum, tam purgandorum, quàm beatorum Spiritus repræsentare & exhibere.

9. Deprehendi verò hi Spiritus, & discerni non possunt ex corporum, in quibus apparent, forma. Quoniam vna humana vtrisque, Angelicis videlicet & humanis Spiritibus communis est.

10. Deprehendi nō possunt ex formę venustase, & splendore, quasi angelici habeant augustiorem; qualem B. Augustinus (*a*) tribuit Gabrieli: hominum verò Spiritus hac inferiorem. Quoniam & Angelis homines conferendos esse testatur veritas (*b*): & fulgebunt iusti velu ti sol (*c*): & grauissimis historiis potest demonstrari, etiam humanorum Spirituum splendorem, vultusque maiestatem, intuentium oculos perstrinxisse.

a *Aug. serm. 15. de Natiuit Christi.*
b *Matth. 22.*
c *Matth. 13.*

11. Sed nec vindicta de quibusdam hominibus per bonos Spiritus sumpta, Angelos, apparuisse, sufficiens argumentum est. Quoniam sicuti per Angelos, ita & beatos hominum Spiritus, in re probos grauissimè animaduersum esse, superius demonstratum est (*d*).

12. Duplicibus tamen argumentis innotescunt. Horum quædam necessaria sunt, & certam faciunt fidem, quædam probabilem opinionem. Certam fidem faciunt, diuinitus facta reuelatio; & ipsorũ qui apparent Spirituum confesio: probabilem opinionem, nunc exterior forma, nunc oratio.

Cap. 13. Thom. 20.

13. Diiudicationem Spirituum diximus esse Dei donum. Cui igitur hoc collatum est, id est, qui Deo reuelante cōditionem Spiritus agnoscit, non potest, nisi in Deum velit esse iniurius, dubium habere animum: sed necessarium credat, quod sibi diuinitus est reuelatum.

14. Sic non est quòd quicquam dubitemus de ipsorum Spirituum confesione. Quicunque enim viuorum rebus intersunt, siue nostrâ causâ agant, siue rebus suis consulant. Deo sic permitente, ad nos redeunt. quo fit, vt quos se confitentur, eo loco ipsos habere absque vlla hæsitatione posimus.

15. Exterior forma tribus modis distinguit & prodit humanos; Si enim se barbatos exhibeant: si in sexu fœmineo: si habitu corporis tristiori; non inter angelicos, sed humanos, Spiritus referendi sunt.

a Supra ca.7. Conuenit Angelis florens ætas, vt diximus(a);non metiuntur sexum fœmineum; quia viriles habent animos: nec tristior ipsorum potest esse aspectus;quia gaudium & exultationem ex perpetua Dei visione obtinent.

16. In oratione Spirituum interdum ea est obseruare,quæ in Angelos possunt tantùm conuenire: interdum, quæ in solos humanos Spiritus. Subsidij postulatio non potest vlla ratione Angelis asscribi. Remota verò ab humana cognitione indicare,difficulter possũt Spiritus hominum. Igitur qui opem implorant, & nostra subsidia expetunt;humani sunt:qui futura prædicunt, & illa, ad quæ animarum separatarum cognitio pertingere non potest,angelici.

17. Atque hę rationes, vel humanos vel Angelicos produnt Spiritus. Verùm non eædem omnes humanos inter se distinguunt,quemadmodum neque Angelorum Apparitiones à diuinis. In vtrisque præter vnam reuelationem,atque ipsorum propriam confessionem, vix inueniri potest quippiam, quod nos in ipsorũ notitiã inducere possit.

18. Qui enim ita distinxerint bonos hominum Spiritus;quasi beati sint, qui in assumptis corporibus faciunt miracula, & rebus nostris præter naturæ ordinem subueniunt, ignorant etiam per eos,qui adhuc purgantur,Deum olim mirabilia esse operatum; & non minora quam per beatos perfecisse.

19. Sic,qui diuinas Apparitiones ab ãgelicis distinguũt: vt Dei dicant esse illas,in quibus Spiritus,propria virtute, ea perficiunt, quæ à solo possunt proficisci Deo;ignorant etiã ab Angelis hæc in assumptis corporibus esse peracta:ignorant ab hominibus nequaquam percipi posse,vnde illa Spiritibus adsit virtus, qua res admiratione dignas perpetrant.

20. Interim tamen produnt quandoque humanorum Spirituum conditionem,ipsorum, quas apud nos deponunt,preces. Qui enim nostram opem implorant; nondum in beatorum sunt numero constituti:beatis conuenit,vt beneficia conferant,non expectent.

12. Et Christum quandoque prodit,atque ab Angelis separat exterior forma,& habitus. At quem attendisse videntur illi, quibus se olim exhibuit;quando sine vlla cunctatione, diuinum ipsi honorem exhibuerunt. *Dominus Iesus*, (inquit B.Martinus) *non se purpuratum aut diademate coronatum exhibet &c.* (b).

b Sulpit.in vita Martini.

CAP. XVIII.

Inuestigantur rationes,quæ malos inter se spiritus distinguũt, & produnt.

Malos

Alos à malis Spiritibus, damnatorum, inquam, hominum, à Dæmonibus distinguere, res quibusdam est impossibilis, & humanas vires excedens; quibusdam admodum difficilis. 1.

2. Qui, cum Tertulliano impiorum Animas, postquam corpora, in quibus inclusæ fuerunt, deposuerunt; in Dæmones verti asserunt, necessariò debent concedere, omnia defunctorum Spiritus posse, quæcunque possunt Dæmones: & ob id nihil esse reliquum, quo quis hos ab illis possit discernere.

3. Qui, cum Origene eandem volunt esse rationem & naturam humanorum Spirituum, & prorsus incorporearum mentium nisi quod illi ob demerita ad corpora damnentur, idem oportet cum prioribus confiteantur: nisi aliud esse dicas, in Dæmones transformari: aliud eandem cum ipsis naturam habere, conditionemque subire.

4. Sed neque eadem est Animarum & cælestium Spirituum conditio; quia studia vtrorumque sunt diuersa; Neque illę in hos possunt conuerti; quia virtute nulla nisi diuina fieri potest, vt desinere esse queant.

5. Quòd si studia damnatorum hominũ proximè ad conatus Diabolorum accedunt; non ob id necesse est, ipsorum naturam hi induant. Quoniam à peruersa proficiscitur voluntate, & malè faciẽdi obstinato animo, vt maiora tentent; quàm vires ipsorum patiantur.

6. Non igitur his duabus rationibus sublata est omnis causa has Apparitiones distinguendi. Difficultas interim manet summa. Quoniã præterquam quòd damnatorum Spiritus rarissimè viuorum rebus ἀυτοπροσώπως intersint: etiã quicquid in his malorum Apparitionibus fit, totum propemodum Diabolorum opera perficitur; & quæcunque alios Spiritus ab inuicem distinguunt, vix hic locum habet vllum.

7. Neque enim ipsorum nobis fidem potest facere libera confessio, qua se hos, vel illos profitentur: quia mendaces sunt, & fallunt libenter. Nec oratio, qua futura prædicunt: quia de dictorum veritate possumus semper dubitare. Neque exterior hominis forma & species; quia vtrisque illa communis est. Neque operatio, quia tentant vtrique summa: licet non summa possint æquè.

8. Qui dixerint hominum esse Spiritus, quidam malis commissis dolent; quasi id Dæmonibus non conueniat; ignorant damnatos non de malis commissis, sed ob pœnarum acerbitatem, quas grauissimas sustinent, dolore(a). a Thom. Sub. q. 98. art. 28.

a Thom. Sup. q. 98. art. 28.

9. Sic neque necesse est, vt Diabolos credamus, qui mortalibus molesti sunt, atque tumultus, siue nocturnos, siue diurnos excitãt. Quoniam etsi hæc aut à Dæmonibus fiant, aut certè sine opera Dæmonũ fieri nequeant; ab impiorum tamen etiam Spiritibus eadem identidem perpetrarij, libenter concedimus.

10. Ex reuelatrone igitur Dei pendere videtur, vt malos quis inter se distinguat. Sed & confesio illorum quandoque potest facere fidem: quando nimirum non libera est, sed vi diuinorum verborum atque Exorcismis extorta. Per hanc enim quemadmodum, quod nolunt, ex humanis coguntur cedere corporibus: ita & conditiones suas aperire compelluntur.

11. Prodit præterea quandoque forma Dæmones. Prodit humanos Spiritus aliquando, quæ de ipsis sumi cernuntur, supplicia. Quoniam enim humani vnam habent, ni fallimur, semper humanam, alij verò & illam, & quãcunque aliam, fit, vt si quando non humana, sed peregrina, brutorum animantium forma se Spiritus mali exhibeãt, Dæmonum loco, non humanarum Animarum sint habendi.

12. Sic ex genere suppliciorum agniti sunt Anconitanus quidam Episcopus, Theodoricus item Arianorum Episcopus, atque illi omnes, qui à Dæmonibus, hinc inde raptari, cruciari, & grauia sustinere supplicia visi sunt, de quibus Capite vndecimo.

APPEN-

APPENDIX PRIMA AD LIBRVM DE SPIRITVVM APparitionibus, in qua de eorundem Imaginibus agitur.

QVoniam Spiritus non in peregrinis solùm corporibus, verum etiam Imaginibus exhibentur: non putauimus à proposita Disputatione esse alienum, si de his quoque pauca subiũgeremus: & quid Imagines cum Apparitionibus commune habeant, in quòue discrepent, explicaremus, singulorumq́; rationes aßignaremus. Sumpserunt quidem illæ ex Apparitionibus initium, attamen non quæcunq; in Imaginibus exhibẽtur, in apparentibus Spiritibus obseruata fuerunt: licet interim iustis de caußis, illorum plurima probentur. Hic porro non totũ Spirituum genus persecuti sumus: sed illud tantùm, quod prorsus spiritale est, Dei scilicet & Angelorum. Humanorum enim aut Imagines certæ non sunt: aut potius ipsorum hominum, quàm apparentium Spirituum dicendæ sunt. Sic de cultu, qui Dei Imaginibus exhibetur, pauca adiecimus. De illo verò, qui Angelorum, nihil: tum, quòd hic non tantam difficultatem, quantam ille habere videatur: tum, quòd ex Dei Imaginum cultu, de horum quiuis facilè iudicare poßit.

CAPVT I.

De sacris Dei Imaginibus, quibus Apparitiones occasionem dederunt: deq́; ipsarum multiplici vsu.

EX Dei Apparitionibus & manifestationibus, quædam Imagines, apud Christianos, in vsu esse cœperunt. Quod enim scriptura fecit verbis, hoc artifex effinxit signis. Nec peccat putabatur incurrere penicillus, vbi sine crimine fuit calamus. Licita censebatur Imago, vbi probabatur litera.

2. Illæ verò numero tres sunt. Vna Dei Patris est; altera Spiritus sancti: tertia superbenedictæ Trinitatis. Nam Filij personam, quæ repræsentant, non ex similibus Apparitionibus profectæ sunt: sed habitus, quo vt homo inuentus est, per omnia nobis, præterquam in peccato(*a*) similis, ipsis occasionem certissimam præbuit.

a *Hebr.* 4.

3. Pater vno eodemque modo figuratur, vt speciem senis, & dierũ antiqui referat. Spiritus sanctus vna similiter columbæ forma exhibetur. Trinitatis alia atque alia imago reperitur.

4. Communior est illa, qua vnà cum Patre, & specie columbæ, pingitur Filius; eo, quo nobiscum in terris conuersatus est, modo. Altera qua tres viri ita figurãtur; vt nullus alio aut forma, aut ætate videatur maior. Tertia, qua vnus quasi homo cum triplici vultu, aut capite exhibetur. Quartæ cuiusdam mentionem facit Ioannes Gerson(*b*), qua ita in Virginis vtero formata perhibetur, vt tota carnem humanam assumpsisse videatur.

b *Gerson. in serm. habito Parisiis in Natiuit Domini Tomo 4. fol. 47.*

5. Ex his duæ à grauissimis viris improbatæ sunt(*c*); Duæ verò piũ vsum habere possunt. Reijcitur quarta; quòd grauis erroris occasio sit, & quasi tota Trinitas carnem assumpserit, videatur demonstrare. Reprobatur tertia, quòd Trinitatem, nescio qualem, nostrum oculis nostris obijciat. Vtraque parum habet decoris; parum, vel nihil Christianam pietatem promouet.

c *Latomus de cultu Imagin. Ioan. Hessels in decalogo c. 66. Anto. p. 3. t. 8. c. 4. 1.*

6. Secundæ illi occasionem dedit visio Abrahamo exhibita(*d*). De qua sic B. Augustinus(*e*): *Cum* (inquit) *tres viri visi sint: nec quisquam in ijs vel forma, vel ætate, vel potestate, cæteris maior dictus sit: cur non hic accipiamus visibiliter insinuatam, per creaturam visibilem:* Trinitatis *æqualitatem, atque in tribus personis vnam eandemq; substantiam.*

d *Genes.* 18.
e *Aug. lib. 2. de Trin. c. 11.*

7. Primam verò, & Ecclesiæ authoritas; & Patrum consensus, atq; ipsa approbat sacra Scriptura. Hæc siquidem Patrem proponit tanquam antiquum dierum(*f*): Spiritus sancti præsentiam in specie columbæ demonstrat. (*g*) Filium humanam naturam ex Virgine assũpsisse variis rationibus confirmat.

Daniel. 7.
f *Matth.* 3.
g *Paulinus Epistol.* 12.

8. Commendat has Imagines, in primis veneranda Antiquitas: Habuit Nolensis Ecclesia, ante annos mille, & amplius, sanctæ Trinitatis Imagi-

Imaginem, cum ascriptis à S.Paulino his versibus (*a*):

Pleno chorruscat Trinitas mysterio.
Stat Christus agnus: vox Patris cælo tonat:
Et per columbam Spiritus sanctus fluit. Sic columbas aureas & argẽteas in forma Spiritus sancti super diuina lauacra & altaria appensas fuisse asserit, & iustè defendit, contra Seuerum Hæresiarcham, Synodus Constantinopolitana (*b*). Et in columba Eucharistiam asseruauit Basilius Magnus (*c*). Meminit eiusdem picturæ semel atque iterum S.Paulinus Epist. 12.

a *Synod. Cōst. Tomo* 3. *fol.* 736.

b *Amphiloch in vita Basilij*

6. Quòd si antiquissimus vsus est Agni, digito Præcursoris demōstrari: atque ipsum Tharasius, in confessione fidei suę (*d*), inter alia rectè decreta recipit: Si Constantinus, illo antiquior (*e*), in labio fontis; vbi baptizatus est, eandem Imaginem maximis sumptibus constituit; quid est quòd vel de Patris, vel de Spiritus sancti, vel de totius Trinitatis Imaginibus dubitare possimus.

c *Synod.* 7. *act.* 3.

10. Si quod Scriptura fingit verbis; hoc artifex potest signis; quid prohibet, aut omnibus tẽporibus fuisse Dei Imagines, aut certè omnibus esse potuisse?

d *Teste Damaso in Syluestro.*

11. Esto quandoq; prohibitæ, & populo Iudaico interdictæ fuerint Dei Imagines (*f*): sed tamen, nòn ob id interdictæ fuerunt; quia de genere earum essent rerum, quæ per se malæ sunt: sed quòd periculũ esset, ne ipsas pro Diis coleret: néue incommutabile nomẽ lignis tribueret & lapidibus (*g*). Sed nec vnquam tam necessarius Imaginum vsus fuit, quin ob certas causas interdici potuerit.

e *Exod.* 20.

f *Sapient.* 14.

g *Dam. lib.* 4. *de fide ortho. ca.* 17. *Cōcil. Nice.* 2. *act.*

21. Reperiuntur verò homines, qui prorsus ipsas è medio sublatas volunt. Et alij quidem propterea, quòd Imagines sint; alij quod Spirituum sint Imagines, quos certa forma affingere, nihil sit aliud, quàm grauissimo errori occasionem præbere. Priores vniuersis Imaginibus bellum indicunt: Posteriores has Dei, de quibus sermo est, tollũt.

h *Num.* 21. *Iosue.* 22. *Gal.* 3. *Exo.* 52. & 72 8. *Constan. c.* 3. & 7. &c.

13. Priores illos, iam veneranda Antiquitas (*h*): veteris nouiq; Testamenti exempla (*i*); grauissimorum Conciliorum authoritas (*k*) Patrum omnium sensus atque consensus (*l*): Mirabilia, quæ per Imagines olim Deus, nostrisq; temporibus exhibuit (*m*); condemnant. Posterioribus illud breuiter sit dictum, non minus rudiores posse in errorem induci sacrarum Scripturarum authoritate; quæ Deo membra tribuit: quàm simulachris & Imaginibus; quæ quod scripturæ auribus inserunt, oculis obijciunt.

i *Tertul. lib.* 2. *Cont. Marc. Diony. de cælesti. Hie. ca.* 15. *Euseb. lib.* 7. *Hist. c.* 14. *Basil. in ora.*

14. Non quod est Deus, Imago Docet: sed quibus se figuris spectãdũ proponit, demōstrat. Nec Imago naturã; sed personã, quę oculis se-

tione in S. Barlaam. Chryſ. oration. in S. Meletium. Aug. lib. 1. de conſenſu Euã. c. 10. &c. Greg. lib. 6. Epiſt. 53. Damaſc. lib. 4. fide ortho. c. 16 & 16. &c.

a Damaſt. li. 4. Eccle. hiſt. cap. 26. Nice. 2. act. 5. &c. Simeon Metaph. in vita D. Luc. & Theod. in col. lib. 1. Niceph. lib. 2. cap. 34. &c.

b Actuum 17

c Trident. 25.

d Aug. de Doct. Chriſt. lib. 3. c. 5.

e Greg. lib. 7. Epiſt. 53.

f Rom. 1.

g Greg. lib. 7. Epiſt. 109. Nicen. 2. Gre. Nyſ. oratione in Theodo. martyr.

h Damaſ. lib. 4. cap. 17. Auguſt. lib.

ſe & ſenſibus offert, effingit. Neque enim cũ Imaginẽ hominis videmus, dicimus nos animal ratione præditum; ſed hominẽ videre. Inuiſibilis Dei natura per Imaginem exprimi nullo modo poteſt. *Non debemus* (inquit Apoſtolus) *æſtimare auro, aut argento, aut lapidi ſculpturæ artis & cogitationis diuinum eſſe ſimile* (*a*) *Cui enim ſimilem faciemus Deum? aut quàm Imaginem ponemus* ei? dicitur Iſaię 40.

15. Quocirca oportet hic locum habeat, quòd grauiſsimè definit Synodus Tridentina (*b*). *Quòd ſi aliquando* (iuquit) *hiſtorias & narrationes ſacræ Scripturæ, cùm indoctæ plebi expediet, exprimi & figurari contigerit: doceatur populus, nõ propterea diuinitatem figurari: quaſi corporis oculis conſpici, vel coloribus & figuris exprimi poſsit. Miſerabilis* (inquit Auguſt.) *animæ noſtræ ſeruitus eſt; ſigna pro rebus accipere, & ſuper creaturam corpoream, oculum mentis ad hauriendum æternum lumen leuare non poſſe* (*c*).

16. Nulla igitur iniuria fit Deo, quando eius Imago figuratur. Nihil incommodatur rudi populo: quia inſtruendus eſt, vt rudis eſſe deſinat. Addo cum Gregorio (*d*) quòd abs re non facimus; ſi per viſibilia inuiſibilia demonſtremus: quia & Apoſtolus, ex iis quæ ſenſibus noſtris obuia ſunt: docet mentem potuiſſe ad diuinitatem cognoſcendã aſſurgere (*e*).

17. Quòd ſi myſterium Trinitatis, vniuerſo populo Chriſtiano credẽdum, in Symbolo, proponitur: certè, quò manifeſtius illę propheticæ viſiones, per quas Trinitatis Perſonas ſacræ literæ inſinuant; oculis rudium, per conuenientes picturas exhibentur, eò magis in eo diuino propoſito ſatisfieri poſſe videtur.

18. Neque enim populus per conciones tantùm inſtruendus eſt: ſed etiam per Imagines iuuandus. Et perfectius hærent, quæ ſubiecta ſunt oculis; quam quæ dimiſſa per aures. Et pulchre docet B. Gregorius (*f*), eos; qui literas ignorant, in parietibus videndo legere, dũ picturas intuentur; quæ in codicibus legere non valuerunt.

19. Valet igitur ante omnia hic Imaginum vſus ad Dei, Trinitatiſque qualemcunque cognitionem populo Chriſtiano inſinuandam, & diuinam illam maieſtatem, quãtum per humanas vires licet; quomodocunque obumbrandam: Sed & docti, hoc Imaginum Dei atq; Trinitatis vſu ea, quæ vel didicerunt, vel legerunt, in mentem reuocant, memoriamque confirmant: quemadmodum ſacrorum Bibliorum hiſtoriã facilimè diſcet, qui identidem inſigniũ virorum geſta in tabulis depicta intuebitur (*g*).

20. Quid, quòd eædem Imagines, & beneficiorum, & humanitatis Dei nos commonefaciunt? quando nũc ipſum cum Adam atque Noe

familiarisſimè conuerſantem(a),& generis propagationem, numeroſamque prolem promittentem; nunc dona ſua in Apoſtolos profundentem pictura obijcit(b).

22. Conc. Fauſtum c. 73.
a Geneſ 7.
b Actuum 1.

21. At nec inſtruunt ſolùm; nec ſolum memoriam iuuant, beneficiaque collata ad mentem reuocant: verùm etiam amorem noſtrum erga Deum imperant,& quaſi extorquent. Quia non in ipſa pictura hæret animus: ſed pictura animum ad eum quem repræſentat, deducit (c). Certè à fletu ſibi non tẽperabat Gregorius Nyſſenus(q); quãdo picturam Abrahæ, filium Iſaac immolantis conſpiciebat. Et B. Chryſoſtomus ex cera fuſilem picturã, pietate plenam amauit plurimum(e).

c Greg. lib. 7. Epiſt. 53.
d Actio 4. in 7. Synod.
e Chryſ. in oratione quòd veteris & noui teſt. vnus ſit legiſlat.

CAPVT II.

De duplici cultu, qui Dei Imaginibus à Catholicis exhibetur.

HIc vſus Imaginum Dei atque Trinitatis apud Catholicos. Quocirca manifeſtum eſt iuſtis de cauſis, illas & retinendas & magno loco habendas eſſe. Cultus verò, qui iis Chriſtiano ritu exhibetur, nõ ob iam dictas cauſas præſtatur; ſed idcirco, quia Imagines ſunt, defertur.

2. Hîc duplex eſſe poteſt. Nam aut idem cum illo eſt, quem ipſi Creatori exhibemus: aut longè illo inferior. Idem erit, ſi mens per Imaginem in Creatorem transferatur, longè alius, ſi in ipſa Imagine hæreat, eamque, vt ſacram quandam rem, reuereatur.

3. Sanctæ ſiquidem,& ſacræ ſunt Imagines; non propter materiam, non propter colores, non per manus impoſitionem, non per canonicam aliquam conſecrationem, ſed hoc ipſo, quòd ad aliquid ſanctum ſignificandum ſunt conſtitutæ: quemadmodum & ſanctæ literæ ſunt; qui Chriſti Euangelium continent.

4. Honor & cultus, qui Imagini, vt rei ſanctæ, exhibetur, longisſimè diſtat ab illo, qui Deo præſtatur: longe ab illo, qui Sanctis cum Chriſto regnantibus: longè ab illo, qui virtute præditis hominibus. In hos enim propriè poteſt honor conuenire. Verùm quemadmodũ ſacra ſunt,& in honore habentur, quæ ad diuinum cultum ſunt deſtinata; templa, vaſa quibus in templis vtimur, aliaque id genus; ita etiã: ſacris Imaginibus ſuum honorem deferimus.

5. Hoc eſt quod his verbis expreſsit Nicæna Synodus ſecunda(f). *Venerandis & ſanctis Imaginibus ſalutationem & honorariam Adorationem omnes exhibeant; non (ſecundum fidem noſtram) veram latriam; quæ ſolùm diuinæ naturæ competit: ſed quemadmodum typo venerãdæ & viuificantis Crucis,& ſanctis Euangeliis,& reliquis ſacris oblationibus ſuffitorum,& luminarium reuerenter accedimus.*

f Synod. Nicen. act. 7.

6. Nam si cultus & honor, rei oportet respondeat dignitati: ex eo- que summæ dignitati, summus honor debetur: mediocri mediocris conueniat: cùm etiam sacris rebus maior insit dignitas, minor verò ijs, quæ res sacras significent; certè honor aliquis in Imagines est conferendus.

7. Si natura duce fit, vt omnium, quæ sensibus obijciuntur, Imagines necessariò in animo formemus; easque vel amemus, cùm videntur pulchræ & iucundæ; vel odio habeamus, cùm sunt ingratæ & fœdæ; vel veneremur, cùm sunt sacræ: certissimum verò sit, maximo honore dignam esse speciem illam, quæ Deum repræsentat: quod, quæso, peccatum est, eundem honorem tribuere pictis, & extra mẽtem positis Imaginibus, quem ijs, quas mente concipimus, natura defert?

8. Verùm cùm ita Imagine vtimur, vt medium quoddam sit, quo mens in Deum fertur; animusque non in ipsa quiescit, sed per ipsam in Deum assurgit, Deumque in Imagine intuetur; tũc necesse est, nisi in Deum prorsus impij, & blasphemi inueniri velimus, eundem Imagini, quem Deo tribuamus honorem: propterea, quòd vnus idemq́; motus est, quo mens in Deum, atque ipsam fertur Imaginem.

9. Quòd si nulla vestis, tam verè corpori vnitur vestito, quàm Imago rei, quam repræsentat; eo saltem tempore, quo rem præsentem exhibet: vestique cum corpore verè eundem cultum, absque crimine, tribuimus; nullum peccatum est, Deum in Imagine, tanquam in veste, adorare.

10. B. Augustinus(*a*) humanã Christi naturam, quæ Filio vnita est, cultu latriæ adorari posse, docet exemplo purpuræ regiæ, quam simul cum Rege tutò adoramus: & non poterit idem honor Deo ipsiusque Imagini exhiberi: quando ipsa Deum repræsentat, animusque inter Deum, & ipsam non distinguit? sed Deum & cum Imagine, & in Imagine, & per Imaginem videt?

a *August. de verbis Dom. serm. 58.*

11. Certè non duo sunt hîc, quæ adorantur; sed vnũ colitur in alio, & tantum abest, vt in hoc negotio Idololatriȩ crimen committatur, & diuinus honor ad creaturas transferatur; vt etiam multo minus Imagini, in hoc adorationis genere, quam in priori illo tributum esse videatur.

12. Omnem hic cultum Deo tribuimus: Imagini nihil. In hunc sensum loquitur Ambrosius(*b*): *Qui coronat*, inquit, *Imaginem Imperatoris: illum vtique honorat, cuius Imaginem coronauit: & qui statuam contempserit Imperatoris; Imperatori vtique, cuius statuam consputauerit, fecisse videtur.*

b *Ambros. serm. 10 in Psalm. 118.*

13. Docui

13. Docuit natura gentes virorum illustrium statuas ponere,atque in statuis ipsos celebrare. Tulit non minus acerbè Theodosius depositam fuisse,ab Antiochenis,Placillæ statuā: quàm si viuæ vxori contumeliam intulissent(*a*). B. Chrysostomus Theodosium ob Imaginum subuersionē & læsum & contumelia affectum conqueritur(*b*). a *Trip. lib.9. cap.32.*

14. Quocirca,in his Dei,Trinitatisq; Imaginibus, ante omnia illud obseruandum, quod rudem populum docendum decreuit Synodus Tridentina(*c*), Nouerit, scilicet, Deum non ijsdem,quibus depingitur membris circumscribi. Tum deinde, sciendum non statim reprehendendos pictores, quòd quædam in picturis exprimant, quibus ipsæ historiæ, vnde Imagines petuntur, nullam certam authoritatem præbent. b *Chrys.ad pop. Antioch. ho.2.& 3. & Trip.lib.10. cap.15.* c *Trident. sess.25.*

15. Quæ enim à pictoribus adiunguntur,& Scripturarum sacrarum non nituntuntur authoritate;illa,si aut necessariò addēda censentur, aut certè conuenienter,& probabiliter; & communi Ecclesiæ cōsensu permittuntur,omni meritò reprehensione vacare debent.

16. Sed nec omnium, quæ in his imaginibus inueniuntur,quęrenda ratio est. Hic locum habere debet, quod in parabolis Euāgelicis obseruandum docuit Chrysostomus(*d*),vt nō nimia cura agamur; sed vt cùm quid per parabolam intendatur, didicerimus; inde vtilitate collecta,nihil vlterius anxio conatu inuestigemus. d *Chrysost. hom.48.in Matth.*

CAPVT III.

De Imaginibus tam bonorum quàm malorum Angelorum, quæ ex ipsorum Apparitionibus profecta videntur;deq; earum ratione & causis.

APparitiones Angelorum, tam bonorum, quam malorum, non literis solùm declaratæ sunt, verùm etiam Imaginibus expressæ. Quocirca,hoc loco, quid ipsæ Imagines cum Apparitionibus commune habeant, & quæ ipsarum sit ratio, breuiter est expendendum:præsertim quando tota hæc res nullo fundamento quibusdam niti videatur, sed ab hominum sola voluntate pendêre. 1.

2. In bonorum igitur Angelorum Imaginibus, & exterior forma, & corporis habitus,& cum ipsis coniuncta,aduertenda sunt.

3. Forma duplex est, quoniam aut integro perfectoque corpore depinguntur,aut solo,& quidem alato capite figurantur. Vtrobique verò speciem humanam referunt,fulgentique aspectu & liberali,atque adolescentis forma,animos intuentium ad se rapiunt.

4. Habitus corporis quandoque omnino nullus est: vt cùm, sine vestibus,nudi exhibentur:quandoque ipsis dignus. Et hic nunc mi-

litaris est, & ad pugnandum accommodatus: nunc qui pacis sit argumentum; vt cùm vestitu cãdido induti, zonis circa pectus & lumbos præcincti, lapidibus pretiosis ornati, duabus alis pennati, & nubibus circundati, sed tamen discalceati, conspiciuntur.

5. Coniuncta cum his sunt, gladius versatilis, crux, flagella, cithara, aliaque cùm dominicæ passionis, tum musica instrumẽta: virga item regia, bilibris, thuribula, locus, & his similia.

6. Omnibus his occasionem dedit partim scriptura, quę ipsos hoc ferè modo apparuisse demonstrat: partim totius Antiquitatis consensus: partim ratio, quæ vel ornatum in his quærit, vel mentem instituit, aut confirmat.

7. Perfectæ ipsorum formæ authoritatem identidem dant Sacræ literæ: quæ quotiescunque Spiritus illos oculis nostris obiiciunt; sub humana & quidem perfecta, apparuisse multis argumentis insinuãt. Sed & perfectam habuisse speciem videntur, quos in ipso templi sacrario asseruari voluit Deus (a): & quos ex lignis oliuarum fabrefactos atque auro tectos, in medio interioris templi constituit Salomon (b).

a *Exod.25.*

b *3.Reg.c.6.*

8. Imperfecta forma ex sola videtur ratione pendere. Docet enim non membra in Angelis esse quærenda; ne ipsos corpora suspicaremur: sed duplici virtute excellere: vi, scilicet, intelligendi, cuius argumentum caput est; & promptitudine, quàm celerrimè diuina mandata exequendi; quod quidam in alis obseruant.

9. Sed aliarum leuitas Dionysio (c) significat, quòd terreni corporis sarcina liberi, toti, absque vlla admixtione vel pondere, ad cælestia ferantur, & in diuinarum rerum contemplatione iugiter occupentur.

c *Diony.c.15. de cæl. Hier.*

10. Fulgentem aspectum obseruatum esse in ipsis Apparitionibus, trepidatio illorum, quibus se exhibuerunt, demonstrat (d). Sed & ratio eundem postulare videtur. siquidem in illorum olim societatẽ assumendi, fulgebunt sicut splendor firmamenti (e): & B. Augustinus (f) non alio, quàm fulgenti aspectu, Gabrielem ad Virginem salutandam ingressum esse, apertè fatetur.

d *Luc.1. Marc.16. Matt.28.etc.*

e *Daniel.12.*

f *Aug.ser.14. de Natiuitat. Domini.*

11. Iuuenilis ætatis plurima argumenta præbet Scriptura. quia iuuenes vocat (g). Sed & officiorum ratio, & vitæ conditio hanc postulare videbantur. Vitæ quidem conditio; ne tempore putares senescere, & ætate consumi: officiorum verò ratio; ne si infantis aut senis personam referrent, ad munia sua exequendum, iudicarentur inepti.

g *Marc.16. &c.*

12. Nuditas in hominibus verecundiam parit, in Angelis virtutis argumentum est: sanctitatis inquam, castitatis, immortalitatis, atque inno-

innocentiæ: quibus etiam primi illi parentes vestiti, nec ipsa nuditate confundebantur; cùm non esset in corpore cui verecundia deberetur nec quicquam putabant velandum: quia nihil sentiebant refrenandum (*a*).

13. In habitu militari Angelum proponit Historia Machabæorum. (*b*) *Apparuit* (inquit) *præcedens eos eques in veste candida, armis aureis, hastam vibrans.* Simili modo iam olim ante annos octingentos, & eo amplius, depictum fuisse possumus credere, qui Assyriorum centum octoginta quinque millia vna nocte trucidauit (*c*): quam ex cera fusilem picturam, pietate plenam, se vidisse testatur, & amasse B. Chrysostomus (*d*).

14. Vestitus candidus, & innocentiæ, & gaudij signum est. Quocirca & Angeli hoc ipso vitæ suæ integritatem testantur: atque item gaudium, quod tum ipsi habuerunt, tum homines concipere oportebat, si quando in hoc habitu conspecti sunt. Apparuerũt in vestibus albis; & animos addunt Iudæis (*e*): luctum interdicũt mulieribus: & mortalium genus, in primis verò Apostolos, ob lætissimam Christi ascẽsionem recreant (*f*).

15. Neque tamen ita candidum ipsis habitum tribuimus, vt quemcunque alium damnemus. Seuerum quendam Hæresiarcham arguit Ioannes Gabalon Episcopus, quod putauerit nõ decere Angelos purpureas, sed albas vestes. *Ignorat* (inquit) *sanctis Potestatibus non esse curæ, quo vestitu vtantur* (*g*).

16. Et candido quidem habitu, nõ quocunque; sed sacerdotali pinguntur. Quia, scilicet, sacerdotum quasi munus subeunt: quando & pro nobis preces fundunt: & nostram causam apud Deum agunt: & hominum salutem varijs rationibus & modis promouent.

17. Zona, qua præcincti hominibus apparent; expeditos & aptos ad ministeria exequenda declarat. Sed & continentiæ atque castitatis est argumennum (*h*): quæ quia non corporis solùm, verùmetiam mentis inuenitur in Angelis: fit, vt & circa pectus & circa lumbos præcincti conspiciantur.

18. Lapidum, & pretiosarum gemmarum ornatus, partim ex ipsa Antiquitate; sed tamen ex ratione præcipuè videtur esse profectus. Constantinus enim Magnus (*i*) in Basilica Constantiniana, quę Lateranensis modo dicitur, inter cæteras Imagines, quatuor Angelos ex argento, in quinis pedibus posuit, qui pensabant singuli libras centum quinque, cum gemmis Alabandenis.

19. Et hæ quidem gemmæ non parum ad ornatum faciebant. Sed tamen variarum quoque virtutum splendorem testabantur: non secus,

a *Aug. de genes. ad literam lib. 11. cap. 1.*
b *2. Mac. c. 2.*
c *4 Reg. 14.*
d *Chrys. in oratione quòd veteris & noui Test. vnus sit legislat. vide princip. act. 4. sept. synod.*
e *2. Mach. 2.*
f *Marci 16.*
g *Molanus de picturis.*
h *Greg. li. 28. Moral. cap. 8.*
i *Teste Damaso in Pontific.*

cus,atque duodecim illæ,quatuor ordinibus distinctæ,& in Rationali infixæ,Sacerdotem summum sui officij commonefaciebant(*a*). Exod.18.

20. Nempe(vt pauca de pluribus assignemus) Saphirus cærulei coloris ipsorum castitatis argumentum est. Chrystallus, qui vt habet Basilius(*b*), cum aere contendit,& ei similis in perspicuitate videtur, purissimæ substantiæ: Hyacinthus rubeus, cælestis conuersationis: Smaragdus viridissimus, virentis semper,& nunquam deficientis naturæ(*c*).

b *Basilius in opere hexa. hom.2.*
c *Vide apud Brun.lib.de Imag.c.12.*

21. Alarum iam olim meminit Chrysostomus(*d*):monetque Gabrielem volitantem à pictoribus delineari,nobisque repręsentari:nō quòd Deus illum pennatum condiderit; sed ob sublimes & excelsas cælestis naturæ vires; atque vt illum è supremo domicilio & cælesti collegio,ad terram nostra causa deuenisse, gratis animis reputemus.

d *Chrys.hom 3.de incomp. dei natura.*

22. Nubibus plerumque circumdantur; vel quia in cælis eorum propria est,sedes:vt quòd Dei in nubibus aliquando personam sustinuerunt(*e*):vel quia sicut solis splendor ad humanum aspectum, per interpositas nubes transfertur;ita lux diuinæ veritatis,quam illi reuerenter suscipiunt,in mortales pro cuiusque captu,secunda deriuatione transfunditur(*f*).

e *Exod.16. Deut.31. Matth.17. & 24.Luc.22. Actuum 1.*
f *Greg.in 1 ob lib.27.c.6. Dionys.c.4. cæl.Hier.*

22. Etenim non solùm Angeli ab Angelis illuminantur, & informantur:etiam diuinæ prouidentię ratio postulat; vt homines,per ipsos,in multorum veniant cognitionem.Et Angelis quidem per partes offerunt,quod ipsi quasi vniuersim perspiciunt: hominibus verò res diuinas in simulachris quibusdam à se effictis obijciunt, & non paruas vires intellectui ipsorum afferunt(*g*):

g *Thom.1.p.q 111. art. 1. in Cor.*

23. Discalceati figurantur. Nam sic Patriarchis olim apparuisse credi potest(*h*). Sed & Dei ministris familiare est hoc modo mitti, quemadmodum docent exempla Isaiæ,(*i*)Apostolorum (*k*). Accedit quòd Sanctos viros, quorum studium est in terris angelicam vitā ducere,calceis abstinuisse legamus (*l*) :Denique hoc significatur eos qui commune cum Angelis officiū habent,solutos esse debere à prauis affectibus,vt facilius spirituale iter gradiantur.

h *Genes.18.*
i *Isaiæ 20.*
k *Exod.3.*
l *Matth.10.*
m *Epiph.l.2. tom.1.hæres. 52.& lib.3. tom.2.hæ. 28.*

24. Instrumenta qnoque sanctis Spiritibus ars pictorū affinxit. Illa verò partim Dei vel iram,vel misericordiam,vel iustitiam ad mentem nobis reuocant;partim Angelorum testantur authoritatem,officium,& vitæ conditionem, Passionis insignia,testes sunt diuinę misericordiæ:gladius versatilis, iræ, iustitiæ, libra,cum qua S. Michael pingitur.Ipsorum verò potestatem declarant virga regia,officium, tuba:conditionem:instrumenta musica.

25. Omnibus his authoritatem Sacræ literæ dare videntur. Videbimus

bimus signum filij hominis in illo die, vtique Angelorum ministerio deferri (*a*): Postquam eiectus Paradiso fuit primus parens, constitutus est Cherub, qui gladio flammeo atque versatili aditum ad ipsum prohiberet(*b*). Appensus in statera dicitur Balthasar, & inuetus minus habere.(*c*) Virga vsus est Angelus, qui Gedeoni author fuit belli cōtra Madian suscipiendi(*d*) Tuba canit, qui à quatuor mundi partibus mortales ad studiorum suorum fructus percipiēdos euocabit(*e*). Instrumenta musica insignem voluptatem, qua perpetuò perfruuntur, testari videntur.

a *Matth.* 24.
b *Genes.* 5
c *Daniel* 5.
d *Iudicum* 4.
e *Matth.* 15.

26. Et thuribula illis tribuuntur: vt intelligamus nostras Deo preces offerre(*f*). Et in columnis altariū constituuntur: vt significemus tremendis Missæ sacrificiis præsentes assistere: quemadmodum egregiè declarant Ambrosius(*g*), Chrysostomus(*h*), & Innocētius tertius(*i*).

f *Iob.* 3 & 12
g *Ambrosius Lucæ.*
h *Chrys. hō.* 21. *in Act.* & 3. *contra Arm.* & *lib.* 6. *c.* 7. *de Sacerdot.*
i *Innocent. li.* 2. *de sacro altaris minist̄.* 1. *cap* 24.

27. Hæc de bonorum Spirituum Imaginibus. At Dæmones nulla certa forma, nullo certo habitu exprimuntur. quia nec vllo certo habitu formaue se offerunt. Effinguntur in forma variarum beluarū tam quadrupedum, quàm reptilium & volatilium Sed & in hominis forma, & non tantùm viri, verùm etiam mulieris: & nunc quidem venusta, nunc turpi, atq; quæ ipsorū ingenio respondet, horribili, cum vnguibus, cornibus, & cauda, &c.

28. Ratio horum varia esse potest. Primum manifestum est, quòd se variis formis exhibuerint(*k*): eas igitur ars imitatur. Deinde Sacræ litteræ ita ipsos depingunt, vt quascunque formas, sine honoris proprij periculo, admittere posse videantur: & nunc quidem aspitis, nūc draconis, nunc Basilisci, nunc aquilæ, nunc vulturis nominibus compellant(*l*).

k *Thes.* 160.
l *Brun. de imag. c.* 14.

29. B. Iob vnum aliquem ipsorum his coloribus depingit *Sternutatio eius*(inquit) *splendor ignis, & oculi eius vt palpebræ diluculi: de ore eius lampades procedunt, sicut tædæ ignis accensæ: de naribus eius procedit fumus, sicut ollæ succensæ atque feruentis. Halitus eius prunas ardere facit.*(*m*).

m *Iob.* 41.

30. Sed & ingenium eius & potestas non parum ex quibuscunque deformibus formis perspicitur. Rapacitatem testantur vngulæ: cauda fraudem: crudelitatem trux vultus: cornua potētiam, quæ tanta est, vt non sit potestas super terram, quæ comparetur illi, qui factus est (*n*) vt nullum timeat.

n *Iob. ibid.*

APPEN-

APPENDIX SECVNDA, AD LIBRVM DE APPARITIONIBVS Spirituum, in qua, quod Cap. 13. insinuatur, demonstratur Purgatorium.

AD Thesin trigesimoquinto Cap. decimotertio, syluam quasi quandam locorum adiecimus, in prima huius de Apparitionibus Spirituum Disputationis editione: quibus fidem Purgatorio fecimus. Potuissemus loca ipsa ad longum asscribere: verum quia propositum nobis non erat astruere Purgatorium: sed Apparitiones Spirituum explicare, satis fuit loca ipsa indicasse. Nunc quia rursus prodit Disputatio, loca & sententias ad longum adijcimus: tum quòd intellexerimus has à quibusdam postulari: tum vt os obstruamus ijs, qui Assertionem de Purgatorio passim asserunt esse rem de lana caprina, & in certis tantum niti Animarum quarundam Apparitionibus. In Thesi verò sex quasi classes locorum distinximus. In prima sunt Sacræ Scripturæ testimonia: in secunda Conciliorum definitiones: in tertia summorum Pontificum suffragia: in quarta Patrum sententiæ: in quinta rationes naturales, cum sententia Gentilium: in sexta confessio aduersariorum, qui Catholicæ & Apostolicæ doctrinæ se hostes profitentur. Has classes in sententijs afferendis seruabimus, & quia Apparitiones argumento huic occasionem dederunt, aliquas, septimo loco pro purgatorio adijcimus.

CAPVT PRIMVM.

Prima classis argumentorum, pro assertione Purgatorij, desumptorum ex sacris veteris & noui Testamenti Scripturis.

Secundo Machab. duodecimo. 1.

VIR (*inquit Scriptura*) fortissimus Iudas, facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam, offerre pro peccatis mortuorum sacrificium: bene ac religiosè de resurrectione cogitans. Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum, pro mortuis orare. Et quia considerabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo, & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. *Ita 2. Machab. 12.*

Ex hoc loco complura obseruatione digna colliguntur. Primò, esse post hanc vitam quendam Purgatorium locum, vbi Animæ defunctorum expiantur; distinctum ab inferno, vbi nulla redemptio; & à cælo, vbi nulla miseria. Secundò, Non expiari semper in morte, & cum morte, omnes peccatorum reliquias; sed quasdam quandoque relinqui, in futura vita expiandas. Tertiò, Quibus rebus iuuentur defunctorum Animæ; oratione, scilicet, & sacrificio: sub quibus alia his similia pietatis officia continentur. Quartò, Quibusnam defunctorum Spiritibus prosint viuorum suffragia: ijs nimirum, quos morali coniectura, cum pietate dormitionem accepisse constat. Quintò, Posse hominem piè & sanctè mori, & tamen habere debitum aliquod soluendum. Sextò, Parentandi consuetudinem non esse rem nouam. Septimò, Non esse rem quæstus, aut alterius cuiusquam causa institutam. Octauò, Esse de fide, cogitationem, qua & corde credimus, & opere testatum facimus, Suffragia, quæ pro defunctis fiũt, defunctorum Spiritibus prodesse: esse salubrem & sanctam. Nonò, Aduersariorum doctrinam huic doctrinæ insultantem, & cum insigni pietate, & cum animarũ pernitie esse coniunctam, adeoque hæretica.

Primo Corinth. tertio. 2.

Deinde ex Apostolo hæc veritas confirmatur 1. Corinth. 3. vbi sic loquitur: Vt Sapiens Architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est; quod est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos: ligna, fænum, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit: quia in igne reuelabitur. Et vniuscuiusque opus quale erit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædifi-

ædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per Ignem.

Multa hic sanctissimus Apostolus: sed pro nostro instituto sequentia. Primo, Esse post iudicium aliquem locum, vbi expiantur animæ, quæ super fundamentum, ab Apostolo positum, struxerunt lignum, fænum, stipulam: & expiantur, vt admittantur ad cælum, fiantq; salua. Secundò, Quæ nam illa sint, à quibus expiatur in Purgatorio Animæ: videlicet lignum, fænum, stipula, id est, venialia, & parua peccata. Tertiò, Quod genus supplicij sustineant Animæ in Purgatorio, videlicet Ignis. Vnde & Purgatorij ignis denominatio.

2. *Ita hunc locum exponunt Origenes, in Hierem. Homil. 12. Theodoretus Cyri Episcopus, in 3 cap. 1. Corinth. Oecumenius, in 3. 1. Corinth. Cyrillus libr. 14 in Leuit. Cyprianus, libr. 4. Epist. 22. Ambrosius 1. Corinth. 3. Hieronymus, ibidem. Augustinus, in Psalm. 37. Gregorius, 4. Dialogorum cap. 35 &c.*

Duobus his Scripturæ locis euidentibus, & illustribus, accedunt alij, minus forte euidentes, & illustres; qui partim ex Veteri partim ex Nouo Testamento desumpti sunt.

Ex veteri sunt sequentes Tobiæ quarto.

3. Panem tuum, & viuum super sepulturam iusti constitue: & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

Frustra Panis & vinum super sepulturam iusti constituũtur: si hæc defunctum non iuuant. Si verò iuuant, nec felix est, qui nullius egeat; nec desperatæ salutis, vt iuuari non possit. Alicubi igitur (hoc Purgatorium vocamus) patitur; vnde liberari potest. Secundò obserua viuentium pijs officijs, vt v. g. eleemosyna iuuari defunctos, qui in Purgatorio sunt. Tertio obserua, Quibusnam defunctis Purgatorius locus destinatus sit. Iustis scilicet, id est, qui hinc in Dei gratia discedunt. Impijs in Purgatorio nullus locus est: impijs nihil prosunt defunctorum suffragia.

1. Regum vltimo, & 2. Reg. primo.

4. Habitatores Iabes Galaad, cum audissent mortuum Saul, tulerunt cadauer eius, & cadauera filiorum eius; veneruntque Iabes Galaad: & combusserunt ea igni: & tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Iabes; & ieiunauerunt septem diebus. Pro ijsdem ieiunauit Dauid. 2 Regum 1.

Quorsum hoc ieiunium? Voluerunt id prodesse defunctorum Spiritibus, vt Beda exponit, & bene. Si enim signum tristitiæ fuisset, non verò defunctos aliquid solatij voluissent per id obtinere, non certorum (septem) dierum ieiunium suscepissent: ieiunasset quoque pro filio infante David post

mortem

mortem: quod non fecit. quia sciebat ipsi viuorum suffragijs non opus, vt opus Saul, suisq; filijs. Obserua quoque Ieiunium esse inter opera, quibus defuncti iuuantur.

Psalmo 65. 5.

Transiuimus per ignem, & aquam; & eduxisti nos in refrigerium.

Non contemnimus alias huius loci expositiones: sed valde placet sententia Origenis: & Ambrosij; qui per aquam Baptismum, per ignem Purgatorium intelligunt. Hic, inquit Ambrosius, per aquam transimus: ibi per ignem. Per aquam, vt abluantur peccata; per ignem, vt exurantur. Vide Orig. Homil. 25 in Num. Ambros. in Psal. 36. & serm. 3. in Psal. 118. Obserua rursus hic rationem nominis Ignis Purgatorij.

Isaiæ 4. 6.

Purgabit Dominus sordes filiorum, & filiarum Sion: & sanguinem emundabit de medio eorum spiritu iudicij, & spiritu Combustionis.

Malachiæ 3. 7.

Ipse sedebit, quasi ignis conflans, & purgabit filios Leui, & colabit eos, quasi aurum, & quasi argentum, vt erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.

In vtroque hoc loco intelligit B. Augustinus Purgatorium. Quis eius sententiam damnauerit? Ex his, quæ dicta sunt, inquit 20. de ciuitate Dei, cap. 25. videtur euidentius apparere in illo iudicio, quasdam quorundam purgatorias pœnas futuras.

Zachariæ 9. 8.

Tu autem in sanguine Testamenti tui, eduxisti vinctos tuos, de lacu, in quo non est aqua.

Loquitur Propheta de descensu Christi, secundum animam, ad inferos, quando corpus sepulchro cōcludebatur: docetq; eduxisse vinctos suos de lacu, in quo nulla aqua consolationis. Et qui illi vincti? An damnati? Illi educti nō sunt. Ignis, & supplicium eis æterna sunt. An Patres, qui in Limbo? At illi non propriè vincti, nec in lacu, vbi non aqua consolationis. Illi ergo vincti sunt, qui propter peccata Purgatorij ignis graues pœnas sustinebat. Atq; hoc est, quod B. August. lib. 12. in Genes. cap. 33. docet Christum descendisse ad inferos, & eorum multos, qui in inferno, id est Purgatorio, cruciabantur inde liberasse.

Ex nouo Testamento sequentes. Matth. 12. 9.

Omne (*inquit Dominus*) peccatum, & blasphemia, remittetur hominibus: Spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem di-

xerit verbum in Spiritum sanctum, non remittetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuro.

Quando Dominus dicit, (inquit Petrus Cluniacensis, Epist. contra Petrobusianos) Qui dixerit Verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuro: *ostendit veniam quidem peccatorum in hoc seculo, dignis semper concedi: remissionem tamen pœnarum, quam peccata exigunt, in seculo futuro aliquando differri. Et pulchrè in eundem locum B. Gregorius, 4. Dialog. cap. 39. quod de vno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Idem habet alijs verbis B. Aug. lib. 21. de Ciuit. Dei, cap. 24.*

Ad Philippenses 2.

10. In nomine Iesu flectetur omne genu cęlestiũ, terrestriũ & infernorũ.

Apocalypsis 5.

11. Audiui omnem creaturam, quæ est in cælo, super terram, & infra terram, dicentem sedenti in throno & Agno: Benedictio, & honor, & gloria, & potestas in secula seculorum.

Qui illi infra terram? qui inferni? Certè non damnati. In inferno, *inquit David, Psal. 8.* quis confitebitur tibi. *Idem Psal. 113.* Non laudabunt te, qui descendunt in infernum. *An fortè Spiritus patrum in limbo? An limbus iam exhaustus erat, quando hæc Apostoli dicebant: iam duxerat Dominus captiuam captiuitatem. Ephes. 4. Illi igitur sunt, qui purgatorio loco concluduntur; qui voluntatis genua Domino incurrat; & vt filij parentis disciplinam piè suscipiunt.*

1. Corinth. 15.

12. Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt? vt quid baptizantur pro ijs?

Baptizari hic idem est, quod affligi ieiunio, oratione, alijsq; pœnitentiæ operibus: quemadmodum eadem vox accipitur, Marci 10. & Luc. 12. Suscipiebant igitur olim viuentes Christiani molestias atque opera difficilia in gratiam defunctorum. Cur verò? vt hæc ipsis prodessent. Sed quibus? Non beatis: quia nulla re ipsi indigent. Non dãnatis: quia nihil ipsis potest prodesse. Medijs igitur, qui & quodam modo sunt miseri; quia opera aliorum indigent, & seuerè puniuntur: & quodam modo felices; quia certa spe salutem habent, mox re ipsa obtenturi illa. Tales nullos nouimus; nisi, qui in Purgatorio degunt. Vtitur autem Resurrectionis vocabulo, nõ ea solum de causa, quo eorum obuiam eat errori, quibus impiè erat persuasum eundem corporum, & animarum esse interitum; verùm ideo maximè; vt intelligamus, præter carnis resurrectionem, mortalibus omnibus communem; quandam esse aliam mysticam, puta animarum ex peccatis, vel eorum reliquijs, solis iustis propriam. Quemadmodum enim duplex mors: vna animæ, altera

corpo-

corporis: ita duplex resurrectio, altera animæ ex peccato peccatiue reliquijs: de qua hic sermo: altera corporum ex puluere.

Matth. 5. & Luc. 12.

Esto consentiens aduersario tuo citò, dũ es cum eo in via: ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tortori; & mittaris in carcerem. Amen dico tibi; nõ exies inde, donec reddas nouissimum quadrantẽ. 13.

Via in qua sumus, præsens est vita: in hac oportet simus cõsentientes aduersario, id est; Deo, siue Dei legi, aduersa & difficilia carni præcipiẽtis. Nisi enim consentiamus; futurũ est, vt aduersarius tradat nos iudici Christo; & hic tortoribus, id est Angelis: & mittamur in carcerem, id est, locum inferum, vbi multæ mansiones aliæ pro damnatis, aliæ pro his, qui purgãtur: Ex hoc loco tum cõtinget primum exire, & à carceris molestijs liberari, quando nouissimus quadrans fuerit persolutus, teste Domino. Vbi porro hæc solutio fit? in Gehenna? Vbi nulla redemptio. In Purgatorio? Ita omnino, vt plerique Patres exponunt, & bene.

Luc. 23.

Memento mei dum veneris in regnum tuum. 14.

Nõ dubito quin à Spiritu sancto edoctus latro hæc verba dixerit. Quomodo vero petijt sui memoriam apud Dominũ esse post hanc vitam, si non credidit post hanc vitam remitti peccata? & animas auxilio indigere atque iuuari posse? id est, Purgatorium esse? Certè B. Aug. li. 6. in Iulianum, cap. 5. hinc probat aliqua peccata remitti post mortem.

Alij alia S. Scripturæ loca proferunt. Nobis hæc sufficiunt

Vir prudens iudicet, sitque bona sequens Ratiocinatio.

Doctrina quæ fundamentum habet in Sacris literis, noui atq; veteris Testamenti, meritò tenetur, & defenditur.

Doctrina de Purgatorio omnino est talis, quẽadmodũ demõstratũ est: Ergo doctrina de Purgatorio meritò tenetur & defenditur.

CAPVT II.

Secunda Classis argumentorum pro Assertione Purgatorij, quæ ex definitionibus sumuntur Conciliorum partim Generalium, partim Prouincialium siue Particularium.

Concilium Carthag. III. can. 29. celebratum in Africa, circa annum Domini 417. 1.

PLacuit vt Sacramenta Altaris, non nisi à ieiunis hominibus celebrẽtur, excepto vno die Anniuersario, quo Cæna Domini celebratur. Nam si aliquorũ pomeridiano tempore defunctorũ, siue Episcoporũ, siue cæterorum cõmemoratio facienda est, solis orationibus fiat, si illi qui faciunt iam pransi inueniantur.

Concilium Purgatorium hoc ipso astruit, quo modum quo animæ purgandæ iuuentur, præscribit. Quantum verò ex Missæ sacrificio lucrum animæ exspectare possint, haud obscurè hinc colligitur.

2. *Carthaginense IIII. Can. 29. 79. & 95. approbatum in Trullana Synodo.*

Pœnitentes, qui attentè leges pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere, vel in mari mortui fuerint, vbi eis subueniri non posit, memoria eorum, & orationibus & oblationibus commẽdetur. Rursum idem: Qui oblationes defunctorũ, aut negant Ecclesijs, aut cũ difficultate reddunt, tanquam egentium necatores, excommunicentur.

Et hoc Concilium, vt prius, suis, quæ probat & vrget, suffragijs, Purgatorium probat.

3. *Concilium Vasense seu Vasionense primum in Gallia Can. II. celebratum sub Leone I. qui vixit circa annum Domini 450.*

Qui oblationes defunctorum retinent, & Ecclesiis tradere demorantur, vt infideles ab Ecclesiæ sunt abiiciendi. Quia vsq; ad exinanitionem fidei peruenire certum est, hanc pietatis diuinæ exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum plenitudine: & pauperes consolatione aliomoniæ, & necessaria sustentatione fraudantur. Hi ergo tales, quasi egentium necatores, nec credentes iudicium Dei, habendi sunt. Vnde & quidam Patrum (*Hiero.*) hoc scriptis suis inseruit congruenti sententia, qua ait: Amico quicquam rapere, furtum est. Ecclesiam verò fraudare, sacrilegium est.

Grauitatem peccati illorum, ostendit Concilium; qui quæ animabus post hanc vitam cupiuerunt esse solatia, fraudulenter impediunt. Et dum hoc ostendit, animabus docet post hanc vitam solatium à viuis afferri, quibus verò alijs, quàm quæ sunt in Purgatorio?

4. *Item Vasense secundum Can. 4. circa eadem tempora celebratum.*

In omnibus Missis, siue matutinis, siue quadragesimalibus, siue in alijs, quæ pro defunctorum commemorationibus fiunt, semper Sanctus, Sanctus, Sanctus, eo ordine, quoad Missas publicas, dici debeat: Quia tam dulcis & desiderabilis vox, etiamsi diu noctuq; posit dici, fastidium non poterit generare.

Commemorationes, quæ pro defunctis in diuinis fiunt, hoc fine fiunt, vt defunctis ad refrigerium prosint. Defuncti hi non ij sunt, qui cũ Christo in cælo agunt; aut socij sunt Dæmonum in inferno: sed qui purgatorijs pœnis expiantur: alij esse non possunt.

5. *Concilium Valentinum in Hispania sub Symmacho, Can. 4. circa annum 500.*

Si Antistes repentino obitu decesserit, & collimetanei Sacerdotes (vt fieri solet) de longinquo minimè adesse potuerint; vna die tantùm cum sua nocte, exanimatum corpusculum Sacerdotis maneat: Nec sine fratrum & Religiosorum frequentia, vel psallentium excubatio-

cubatione seruatum, à Presbyteris, cum omni diligentia in loco conditum seorsum, non statim humetur: sed honorificè commendetur; donec sine mora inuitato vndecunque Pontifice, Sacerdotis corpus ab ipso solenniter, vt decet, tumuletur.

Non pompæ funebris tantùm rationem habet Concilium; etiam Psalmos postulat: vtique illos, quibus defuncti Anima Deo commendatur, & iuuatur. Similibus & nos quotidie Purgatorium confirmamus.

Concilium Aurelatense secundum in Gallia can. 15. celebratum sub Vigilio circa annum Domini, 552.

Oblationem defunctorum, qui in aliquo crimine, fuerunt interempti, recipi debere censemus, si tamen non ipsi sibi mortem probentur propriis manibus intulisse. 6.

Nota, quòd Purgatorium, quod defunctis nimabus constitutum est, non omnibus seruiat, ijs scilicet, qui peccarũt peccatum ad mortem. Idem cum Maioribus nostris docemus hodie.

Concilium Bracharense primum in Hispania sub Honorio primo circa annum Domini 630. can. 34. & 39.

Qui sibi ipsis quolibet modo culpabili inferunt mortem, nulla pro iis fiat commemoratio, nec cum Psalmis sepeliantur. 7.

Et infra: Si quid ex collatione fidelium, aut per festiuitates Martyrum, aut per commemorationem defunctorum offertur, apud vnum clericorum fideliter colligatur, & cõstituto tempore, aut semel, aut bis in anno, inter omnes clericos diuidatur.

Astruit Concilium consuetudinem pro defunctis & orandi, & celebrandi. Vtrumq; probat eandem maiores nobiscum de Purgatorio sententiam habuisse. Neque enim vllis defunctis prodest aut oratio, aut sacrificium, nisi in Purgatorio existentibus.

Concilium Bracharense secundum eodem ferè tempore Can. 10.

Cognouimus quosdam Presbyteros in huius præsumptionis audacia retineri, vt Missas mortuorum etiam post acceptum merum, vel oblationem, ausi sunt consecrare: Ideoque hac præfixæ euidentis sententiæ admonitione seruetur, vt si quis Presbyter, post hoc edictum nostrum, amplius in hac vesania fuerit deprehensus, hoc est nõ ieiunus, sed quocunque cibo præsumpto oblationem consecraue rit in Altari, continuò officio priuatus, à proprio Episcopo deponatur. 8.

Et hæ Missæ, ante nongentos annos celebratæ, Purgatorio patrocinãtur hoc ipso, quod pro defunctis sint celebratæ.

Concilium

9. *Concilium Antisiodorense in Gallia circa annum Domini 615. Can. 17.*

Quicunque se propria voluntate in aquam iactauerit, aut collo ligatus se suspenderit, aut de arbore præcipitauerit, aut ferro percusserit, aut qualibet oratione voluntariæ se morti tradiderit, istorum oblata non recipiantur.

Eadem huius Concilij sententia, quæ superius, Arelatensis II. & Bracharensis I. eodem igitur modo hinc, vt ex illis Purgatorium astruitur.

10. *Concilium VVormatiense in Germania Can. 10. celebratum circa annum Domini 868.*

His qui suspenduntur in patibulis ne denegetur sepultura & oblationes pro iis fiant, & Missæ celebrentur, &c.

Ergo horum aliqui ad Purgatorium descendunt.

11. *Concilium Triburiense in Germania, Can. 15. 16. & 31. celebratum circa annum Domini 895.*

Vbicunque facultas rerum, aut temporum opportunitas suppedit, sepulturam morientium apud Ecclesiam, vbi est Episcopi sedes, ordinamus celebrari: Si autem hoc, propter itineris longinquitatem, aut adiacentem alicuius importunitatem, impossibile videatur, expectet eum terra sepulturæ suæ, quo Canonicorum aut Monachorum, siue sanctimonialium congregatio communiter degat, vt eorum orationibus iudici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum, quam merito non obtinet, illorum intercessionibus percipiat.

Idem rursus: Interdictum sit omnibus Christianis, terram mortuis vendere, & debitam sepulturam denegare: nisi fortè proximi aut defuncti amici, propter nomen Dei, & redemptionem animæ viri, gratis donare velint.

Iterum: Si iuuentus fuerit quis furtum, aut rapinam exercere: & in ipso diabolico actu mortem meretur incurrere, nullus pro eo præsumat orare, aut eleemosynam dare, & eleemosyna pro eo data, in memoriam nec clericorum, nec pauperum veniat, sed execrabilis sordescat.

Ex primo, id est, 15. Can. intelligis quantum præsidij Maiores posuerint in oratione viuorum pro defunctis facta: Ex secundo, id est, 16. etiam eleemosynam viuorum ipsis prodesse: In 3. id est, 31 esse quosdam, quibus viuentium suffragia, propter peccata, negantur. Ex omnibus, supponi locum purgandis quibusdam Animabus destinatum.

12. *Concilium Toletanum septimum in Hispania, cau. 2. celebratum sub Martino I. circa annum Domini 650.*

Si quis Sacerdotum ad humãda decedentis Episcopi membra venire

nire commonitus,distulerit,appellantibus clericis, obeuntis Episcopi,tempore anni vnius,nec faciendi Missam,nec communicandi omnino habeat licentiam.Presbyteri autem & cæteri clerici,quibus maior honoris locus,apud eandem Ecclesiam fuerit, cuius Sacerdos obierit,si omni solicitudine pro exequiis,aut iam mortui, aut iam morituri ad commonendum Episcopum tardi inueniantur, totius anni spatio, ad pænitentiam,monasteriis,deputentur.

Qui ad exequias mortui vocantur: vt pro mortuo orent,eiusq; animam Deo commendent,vocantur. Mortuis ergo prosunt suffragia viuorum. Quibus verò? ijs tantum,qui sunt in Purgatorio.

Concilium Epaunense,siue Epauuense sub Gelasio I.circa annum Domini 496.

Si aliquis fuerit mortuus, qui iam sit confessus, & testimonium habeat bonũ, & non poterit venire ad Sacerdotẽ, si præoccupauerit eum mors in domo, aut in via: faciant pro eo oblationem ad altare parentis eius,& dent redemptionem pro captiuis. 13.

Captiuos,pro quibus dicitur danda redemptio,quidam mortuos intelligunt; Secundùm hos certo astruitur locus in quo datur redemptio. qualis non est infernus,sed Purgatorium. Alij viuos intelligunt,quibus præstitum beneficium redemptionis,potest prodesse defunctis.& hi,hoc ipso,Purgatorium admittunt quo concedunt mortuos posse iuuari.

Concilium Gabilonense I.in Gallia.can.39.celebratum anno Domini 813.

Visum est præterea nobis,vt in omnibus Missarũ solennibus pro Spiritibus defunctorum,loco competenti, in Ecclesia ad Dominum deprecetur.Sicut enim nulla dies excipitur,qua non pro viuentibus, & quibuslibet necessitatibus Dominum deprecemur: ita nulla dies excipi debet,quin pro animabus fidelium,preces Domino, in Missarum,solennibus fundantur. 14.

Plus Concilium hoc tribuit sacrificio Missæ,quàm modò Aduersarij. sic omnino locum Purgatorio relinquit: quod prorsus nullum volunt Aduersarij,

Concilium Toletanum III.præsentibus Episcopis totius Hispaniæ & Galitiæ: et Rege Reccaredo, post triduanam ieiunium celebratum circa annum Domini.580.

Psalmis tantummodò,& Psalentium vocibus debent ad sepulturã deferri. 15.

Profectò,non tantùm in gratiam viuorum, qui hinc consolationem possunt accipere: verùm etiam defunctorum, quibus viuentium hymni & preces prosunt ad veniam,& redemptionem ex loco Purgatorij.

Concilium Lateranense,maximum omnium, quod fuit in Europa,in quo præter omnium Regum Legatos,fuerunt Patres 1285.celebratum anno Domini 1285. In eius Can.66.sic.

Ad Apostolicam audientiam frequenti relatione peruenit, quòd quidem Clerici, pro exequijs mortuorum, & benedictione nubentium,& similibus pecuniam exigunt, & extorquent; & si fortè cupiditate eorum non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt,&c.

Ecce vt totus mundus illo tempore & exequias celebrat,& Purgatoriū agnoscit. An totus errauit?

17. *Concilium Constantiense, anno Domini 1414. in Germania quidem celebratum, sed ab omnibus propemodum Christianis, id est, quatuor Patriarch 29. Cardinalibus 47. Archiepiscopis. 160. Episcopis, Abbatibus & doctis 564. præsente pp. & Imp. confirmatum & approbatum.*

Concilium hoc inter alios, quos condemnat Ioannis VVichleffij articulos, eum etiam recenset, quo asserit, non esse fundatum in Euāgelio, quod Christus Missam, in qua solenni ritu pro defunctorum salute oratur, ordinauerit.

Et hic vel totus mundus, id est, Ecclesia, errat, vel certum est esse Purgatorium: & defunctorum quorundam animas viuentium suffragijs iuuari.

18. *Concilium Florentinum, anno 1438. celebratum ab Orientalibus & Occidentalibus. In cuius Decreto sequentia.*

Accipite potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia Dei, pro viuis & defunctis. *Et paulò ante:* Definimus pœnitentes, qui in Dei charitate decesserunt, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfaciunt, eorum animas pœnis purgatorijs purgari, & cætera.

Concilium hoc & purgatorium astruit, & docet purgandos iuuari suffragijs viuorum, maximè verò sacrificio Missæ.

19. *Concilium Tridentinum, sessione 6. can. 30. celebratum nostra ætate.*

Si quis post acceptam iustificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti, ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, vt nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exoluendæ, vel in hoc seculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna cælorum aditus patere posit, anathema sit. *Eadem rursum confirmat sess. 25. cap. 7.*

Et hoc Concilium Generale fuit, vt præcedentia tria: & quamuis illis tempore, non tamen auctoritate posterius est. Eandem autem Purgatorij fidem omnino vrget.

Nunc lector iudicet, vtrum hoc caput malè hac ratiocinatione concludamus.

Super-

Superbi ingenij, & arrogantis ſpiritus omnis ille eſt, qui ſuum priuatum iudicium præfert omnibus, qui omnibus temporibus, in quibuſcunque orbis Chriſtiani partibus, rexerunt & adminiſtrarunt Chriſti Eccleſiam:

Sed quicunque Purgatorium negat, & mortuorum ſuffragia tollit, priuatum ſuum iudicium præfert omnibus, qui omnibus temporibus, in quibuſcunque orbis Chriſtiani partibus rexerunt, & adminiſtrarunt Eccleſiam Chriſti: vt ex hoc capite eſt clarum:

Ergo eſt ingenij ſuperbi, & arrogantis ſpiritus: & profectò non Chriſti.

CAPVT III.

Tertia claſſis argumentorum pro aſſertione Purgatorij quæ petuntur ab authoritate ſummorum Pontificum ſucceſſorum S. Petri.

Clemens Epiſtola 1. ad F. Domini.

INFIRMOS, (inquit B. Petrus), referente Clemente, oportet viſitare, ſitientes potare, nudos veſtire, mortuos ſepelire, & diligenter eorum exequias peragere, pro iiſque orare, & eleemoſynas dare. 1.

Non ſolùm Purgatorium admittit Apoſtolus Petrus: vult quoque purgandos noſtris orationibus et eleemoſynis diligenter iuuandos. Quam hodie aliter docent Noncatholici?

Clemens lib. 6. Conſtit. Apoſtol. cap. 30. Vixit anno Chriſti 90. 2.

Rogemus fratres, vt benignus Deus, qui ipſius animam ſuſcepit, dimittat ei omne delictum voluntarium & inuoluntarium.

Vide vt poſt hanc mortem relinquuntur aliquando quædam delicta, quæ condonentur. Vbi verò? An in cælo? Nullum ibi delictum. An in inferno? Nulla ibi redemptio. In purgatorio ergo.

Symmachus, & habetur 16. q. 1. c. In canonibus. Vixit anno Chriſti 500. 3.

Valde iniquum, & ingens ſacrilegium eſt, quæcunque pro remedio peccatorum, vel pro ſalute animarum ſuarum, aut requiæ, vnuſquiſque venerabili Eccleſiæ contulerit, aut certè reliquerit; ab his, à quibus maximè ſeruari conuenit Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus, & ſuper omnia, à Principibus & primis Regionum, in aliud transferri & commutari.

Ergo olim Chriſtiani quædam legabant Eccleſiæ, pro requie ſuarum animarum, Nota quoque graue peccatum eorum, qui legata retinebant. Vtrumque probat Purgatorium.

4. *Gregorius 4. Dialog. cap. 55. Vixit anno Christi 590.*

Si culpę post mortem insolubiles non sunt, multum solet animas, etiam post mortem sacra oblatio Hostiæ salutaris adiuuare; ita vt hanc nonnunquam ipsæ Animæ defunctorum expetere videantur.

Quòd oblatio salutaris Hostiæ defunctos iuuerit; quodq́ ijdem eandem expetiuerint, docet Caput septimum huius Appendicis. Iuuit autem solos in Purgatorio existentes: quemadmodum & soli illi expetiuerunt.

5. *Gregorius II. epist. ad Bonifacium. Vixit anno 745.*

Sancta sic tenet Ecclesia: vt quisque pro suis mortuis verè Christianis offerat oblationes: vt Presbyter eorum memoriam faciat.

Ecclesiæ sanctæ doctrina est, esse alicubi (in Purgatorio) mortuos, qui viuentium suffragijs iuuantur.

6. *Innocentius III. habetur de Celeb. Miss. c. cum Marthæ. Vixit anno 1200.*

Defunctorum alij sunt valde boni, alij valde mali: alij mediocriter boni, alij mediocriter mali. Vnde suffragia quæ fiunt à fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum: pro valde malis, consolationes viuorum: expiationes verò pro mediocriter bonis: & propitiationes pro mediocriter malis.

Nota propitiationes & expiationes seruire defunctis, quorum animæ in igne purgatorio expiantur.

7. *Idem Innocentius III. & habetur de sepultura c. fraternitatem*

Fraternitatem tuam credimus non ignorare mortuorum sepulchra & cæmeteria apud illas Ecclesias & Monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum conuentus sunt constituti; & orationes atq; Missarum solemnia tam pro viuis, quam pro defunctis frequentiùs celebrantur.

Etiam Hæretici hoc non ignorant: sed tamen quia solemnia negant defunctis prodesse, hæretici dicuntur bene, & verè sunt.

8. *Honorius III. habetur de Celeb. Miss. cap. Cùm creatura. Vixit anno Domini 1220.*

Mandamus quatenus nullum in vos torporem negligentiæ obrepere permittatis, quo minùs pro Anniuersarijs defunctorũ Missarum solemnia celebretis.

At si nullum Purgatorium, nulla post hanc vitam peccatorum expiatio, quorsum Anniuersaria defunctorum?

9. *Eugenius IIII. in decreto Vnionis Concil. Florentini, circa annum 1438.*

Definimus, si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus, de commissis satisfecerint, & omissis

missis, eorum animas pœnis Purgatorij purgari: & vt pœnis huiusmodi releuentur, prodesse his viuorum suffragia, Missarum, scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, & aliæ pœnitentiæ officia, quæ à fidelibus, pro alijs fidelibus fieri consueuerunt, secundùm Ecclesiæ instituta.

Multa Decretum hoc continet. Nam & disertis verbis Purgatorium astruit: & præterea docet, quibus illud constitutum sit: per quos item possint illi iuuari, & quibus operibus iuuentur: & consuetudinem in Ecclesia receptam esse, adeoq; ex Ecclesiæ esse institutione, vt pietatis officijs viui subueniant piè defunctis. Porrò Decreto huic morti iam vicinus subscripsit Iosephus Patriarcha Constantinopolitanus, hac verborum forma: Quoniam ad extremum vitæ meæ perueni, idcirco pro meo munere dilectis filijs benignitatem Dei his literis palam faciam. Nam quæ Domini nostri Iesu Christi Catholica & Apostolica Ecclesia Romæ veteris sentit ac celebrat, ea omnia quoque me sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimum acquiesco. Beatissimum autem Patrum Patrem veteris Romæ Papam, Domini nostri Iesu Christi Vicariũ esse credo; & Animarum esse Purgatorium non inficior.

Plura in hanc sententiam ex alijs Romanæ Ecclesiæ Pontificibus afferri possent. Sed cui hæc non sufficiunt, non sufficient plura. Id certò dicimus ex Pontificibus Romanis nullum fuisse, qui Purgatorium negarit.

Hinc sic argumentamur.

Non possunt erroris argui, qui in rebus fidei illorum stant sententiæ & iudicio, quos Christus suæ Ecclesiæ præfecit, & quorum voluit atque mandauit audiendam esse vocem, & tenendam sententiam.

Sed quicunque Purgatorium admittunt, illorum stant & acquiescunt sententię, quos Christus suæ præfecit Ecclesiæ, & quorum voluit audiendam vocem, & tenendam sententiam, vt probatum est: Ergo non possunt erroris argui, qui Purgatorium admittunt & credunt.

CAPVT IIII.

Quarta Classis argumentorum, pro Assertione Purgatorij, quæ Patrum, tam Græcorum, quam Latinorum sententiæ suggerunt.

B. Iacobus Hierosolymorum Antistes Apostolus Domini nostri Iesu Christi in Lyturgia sua, cuius meminit Synodus Trullana cap. 32. I.

MEMENTO Domine Deus noster, Spirituum vniuersæ carnis, quorum memoriam egimus, & quorum non egimus, orthodo-

orthodoxorum, & rectè de fide sentientium, ab Abel iusto vsque ad hodiernum diem. Fac eos requiescere in regione viuentium, in regno tuo, in delicijs paradisi, &c.

Et esse Purgatorium docet Apostolus; & ab Abel iusto fuisse: & ijs esse deputatum, qui de fide rectè sentiunt: & orationibus viuorum hos iuuari: & consuetudinem Ecclesiæ fuisse, vt pro ipsis orarent.

2. *Dionysius Areopagita à S. Paulo conuersus, & à Clemente S. Petri discipulo missus in Galliam: Vixit circa annum Domini 80. Hic lib. de Ecclesi. Hierarchia cap. 7. sic habet.*

Deinde accedens summus Sacerdos orationem sacratißimam super eo (defuncto) facit, & post orationem ipse summus sacerdos salutat dormientem, & post eum præsentes omnes. Precatur autem diuinam clementiam, vt cuncta dimittat, per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto, eumque in luce statuat, & regione viuorũ, in sinu Abrahæ, Isaac, & Iacob: in loco vbi aufugit dolor, tristitia, & gemitus.

En, vt Apostolorum temporibus preces defunctorum causa sint fusa. Eodem cap. subiungit viuorũ preces non omnibus mortuis prodesse, sed ijs tantùm qui digni sunt. Idem hodie docent Catholici.

3. *Origenes lib. 8. cap. 10. in Epistolam ad Roma. & Hom. 6. in Exodum. Vixit circa annum Domini 230. in Aegypto.*

Verum hæc ipsa purgatio, quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis tẽporibus, quãtisue seculis de peccatoribus exigat cruciatus, solus scire potest ille, cui pater omne iudiciũ tradidit. Idẽ: *hom, 9. in Exod.* Veniendũ ergo est omnibus ad ignem; veniendum ad conflatorium. Sedet Dominus, cõflat, & purgat filios Leui. Sed & illuc cõuenitur: si quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parũ tanquã plumbum igni resoluitur: ac purgatur; & totum remanet aurum purũ. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, vt amplius decoquatur, vt etsi parũ aliquid auri sit, purgatum tamẽ resideat. Quod si aliquis totus plumbeus illuc venerit; fiet de illo, hoc est quod scriptum: Demergatur in profundum, tanquam plumbum in aqua validißima.

Non solùm asserit his locis Origenes Purgatorium esse: insinuat etiam fundamentum habere in Sacris literis, tam noui, quam veteris Testamenti, scilicet Malachiæ. 3. & 1. Corinth. 3. Vide eundem Orig. Homil 12. in Hieremiam.

4. *Athanasius Alexandrinus Episcopus, vixit circa annum 350. in Aegypto apud Damasc. serm. de Dorm.*

Si quis diem obierit, licet in aerem deponatur inhumatus, ne omiseris

feris oleum & ceram, inuocato Christo Deo, ad sepulchrum accendere. Accepta enim Deo sunt, plurimamq; secum referũt retributionem. Oleum enim & cera holocaustum est: incruentæ autem hostiæ oblatio, propitiatio est: quod verò in pauperes collocatur beneficiũ, omnis bonæ retributionis argumentum est.

Tribus pietatis generibus, quæ in defunctorum gratiam præstant viuẽtes, confirmat Purgatorium Athanasius; eleemosynis, incruento sacrificio, & vsu lampadum atque cereorum.

Gregorius Nazianzenus Orat. 7. Vixit anno 380. in Græcia. 4.

Deo animas nostras addicamus, nec non & eorũ, qui ante nos sunt dissoluti, tanquã qui in via iam fuere paratiori. Et infra: Nũc (inquit) ô vitæ & mortis Domine, suscipe Cæsareum peregrinationis, nostræ primitias, sine nouissimũ primum, tuis concedimus rationibus, quibus omnia feruntur.

Frustra vir sanctus & doctissimus mortuos Deo commendaret: frustra alios ad idem hortaretur: si non putaret viuentium suffragia mortuis prodesse; ijs, qui nec prorsus sunt infelices, nec prorsus felices; quales sunt, qui certi sunt de salute, quamuis pœnas ad tempus sustineant purgatorias.

Basilius Magnus in Liturgia. Vixit anno 380. in Græcia. 5.

Qui in ipso perfectissimo, & salutari festo supplices quidem expiationes, pro his, qui in inferis detinentur, suscipere dignatus es, exaudi nos te rogantes, quoniam nõ mortui laudabunt te, nec qui sunt in inferno confitebũtur tibi: sed nos qui viuimus, pro eorum animis supplicamus. Rursum: Memento Deus omnium dormiẽtium, in spe resurrectionis vitæ æternæ, refrigera eos vbi visitat lux vultus tui.

Expiationes, quæ admittuntur pro ijs qui in inferno sunt, illæ sunt, quæ fiunt pro Spiritibus, qui in Purgatorio expiantur, ijdem sunt quibus optamus refrigerium.

Chrysostomus Constant. Patriarcha, Hom. 32. in Matth. & hom. 3. in 1. ad Philip. Vixit anno 380. in Græcia. 6.

Cur post mortem tuorum pauperes conuocas? Cur Presbyteros, vt velint pro eo orare, obsecras? Non ignoro te responsurum, vt defunctus requiem adipiscatur, vt propitium iudicem inueniat. Rursum: Defleamus istos (mortuos) iuuemus eos pro vicibus, procuremus illis aliquid auxilij, modici quidem, attamẽ iuuemus eos. Quomodo? qua ratione? precantes adhortemur & alios, vt pro ipsis orẽt, pauperibns indesinenter pro illis eleemosynas demus, & cætera. Et alibi rursum: Non tamen ab Apostolis hæc sancita fuerunt, nempe vt in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio.

Potestne-

Poteſtne aliquid clarius dici pro Purgatorio? Nota quoque Apoſtolicã eſſe Traditionem pro defunctis tremendum Altaris ſacrificium offerre; & orare.

7. *Ioan. Damaſcenus ſerm. de his, qui in fide dormierunt. Vixit anno 730. in Syria.*

Serpens ille, cuius ſtudium eſt bona, Deoque accepta opera vitiare, iugulare, hoſtiles dolos ſtruere: quòd & fraterna charitate percellitur, fide diſrumpitur, compaſsione rotatur, vt eſt præuaricator legum, nonnullis inſpirat figmentum adulterinum, ſacriſque conſtitutionibus aduerſum, nempè bona opera, grataque Deo opera omnia, defunctis nihil prodeſſe.

Notent Hæretici, & Purgatorij hoſtes, quem Magiſtrum ſequuntur,
8. *dum Purgatorium negant: non Chriſtum ſed ſerpentem antiquum.*

Theophilactus Bulgarus Archiepiſcopus in cap. 12. Lucæ, Vixit anno 880. in Græcia.

Oblationes & diſtributiones, quæ fiunt pro defunctis, non parum cõducunt etiam his, qui in grauibus peccatis mortui ſunt. Non omnino igitur, poſteaquam occidit, mittit in gehẽnam: ſed poteſtatem habet mittendi. Ne igitur ceſses per eleemoſynas, & interceſsiones propitium reddere Dominum, qui poteſtatem habet mittendi, non ſemper autem poteſtate hac vtentem, ſed & valentem remittere quiddam.

Et docet Purgatorium Theophilactus: & hortatur, vt in Purgatorio exiſtentes iuuemus. Priùs credamus, poſteriùs præſtemus: & quod corde creditur ad iuſtitiam, opere iuuabit ad ſalutem & nobis & defunctis.

9. *Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus, lib. 3. Hæreſ. 78. Vixit anno 390 in Græcia.*

Quod (inquit) proferantur nomina vitę defunctorum quid magis vtile? Quid commodiùs, quàm quod præſentes credunt, quod hi, qui deceſserunt, viuunt: & non ſunt nulli: ſed ſunt & viuunt apud Dominũ? Et infra: Proſunt autem & preces, quæ pro ipſis fiunt, etiamſi totam culpam non abſcindant: Deinde verò, rurſus ad propoſiti argumenti ſequentiam veniam, quòd Eccleſia neceſſariò hoc perficit, traditionibus à Patribus accepta, Quis autem poterit ſtatutum matris diſsoluere? aut legem patris?

Nota probare virum ſanctum conſuetudinem orandi pro defunctis, docere illam eſſe fructuoſam ipſis: eſſe ex Traditione à Patribus acceptam malos eſſe & Dei, & Eccleſiæ filios, qui diſſoluunt eandem

Sequuntur Patres Latini, qui eandem cum Græcis fidẽ de Purgatorio, & mortuorum ſuffragiis tenent.

10. *Tertullianus Carthaginenſis in Africa, quem Magiſtrum ſuum vocat Cyprianus. Vixit circa annum 200. hic in Exhortatione ad Caſtitatem & libro de Monogamia docet, vt ſequitur.*

Et iam apud Deum repete, pro cuius Spiritu poſtules, pro quo oblationes

lationes annuas reddas. Rursum: Ergo perseueret in ea, cum eo necesse est, quem cum repudiare non poterit, nec si quidem nuptura, si repudiare potuisset, & pro anima eius (defuncti mariti) oret, & refrigerium interim adpostulet ei, & in prima resurrectione consortium: & offerat annuis diebus dormitionis eius.

Etiam Tertulliani tempore, ante annos mille trecentos, fiebant oblationes, pro defunctis, atque orationes. An verò tum nullum Purgatorium?

Cyprianus sanctißimus Christi Martyr lib. I. Epist. 9. Vixit anno Christi 240. in Africa. 11.

Sacrificia (inquit) pro eis (Celerina, Laurentio, & Ignatio) semper, vt meministis, offerimus; quoties martyrum pasiones, & dies anniuersarios cum adoratione celebramus. Rursum: Quod (inquit) Episcopi antecessores nostri religiosè considerantes censuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam, vel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur.

Tempore Cypriani, & consuetudo fuit orandi pro defunctis: & grauis pœna defunctis orationis & sacrificij beneficium negare. Utrumque probat Purgatorium locum quibusdam defunctis esse destinatum.

Hieronymus in vita S. Paulæ. Vixit anno 380. in Syria.

Ex hinc non vlulatus, non planctus, vt inter seculi homines fieri solet, sed Psalmorum linguis diuersis examina concrepabant. Et infra: Hebræo, Græco, Latino, Syroque sermone Psalmi in ordine personabant, non solum triduo, donec subter Ecclesiam, & iuxta specum Domini conderetur: Sed per omnem hebdomadam, cunctis, qui venerant suum funus, & proprias credentibus lachrymas. Rursum: Nec dum Spiritum exhalauerat, & iam fama volans tanti prænuncia luctus, totius vrbis populum ad exequias congregabat. Sonabant Psalmi, & aurata tecta templorum, reboans in sublime quatiebat alleluia: hic iuuenum chorus, ille senum, qui carmine laudes fœmineas & facta ferant. 12.

Receptam recenset & commemorat S. Hieronymus parentandi consuetudinem; quæ procul dubio, non tam in gratiarum fiebat actionem, quam in defunctorum commendationem, & commodum.

B. Ambrosius, in oratione funebri Gratiani. & Valent. fratris item Satyri & Theodosij. Vixit anno 380. in Italia. 13.

Beati ambo, si quid orationes meę valebunt, Nulla dies vos silentio prǽteribit: nulla inhonoratos vos mea transibit oratio: nulla vox non donatos aliqua precum mearum contextione transcur-

ret, Omnibus vos oblationibus frequentabo. Rursum: Tibi nunc omnipotens Deus innoxiam commendo animam, (Satyri): tibi hostiam meam offero, cape propitius, ac sereniùs fraternum munus, Sacrificium Sacerdotis, hæc mei iam liba præmitto: Idem. Da requiem perfecto seruo tuo Theodosio, requiem, quam præparasti Sanctis tuis, illo conuertatur anima eius, vnde descendit.

Et orationibus & oblationibus prosequitur defunctos Impp. & fratrem S. Ambrosius. An de Purgatorio dubitauit? aut errauit?

14. *B. Augustinus. lib. 9. Confess. cap. 12. & lib. 21. cap. 23. de Ciuit. Vixit anno Domini 380 in Africa.*

Cum corpus matris meæ Monicę elatum est, imus & redimus sine lachrymis. Nam neque in ijs precibus, quas tibi fudimus, cum offeretur, pro ea sacrificium precij nostri, iam iuxta sepulchrum posito cadauere, priusquam deponeretur, sicut illic fieri solet; nec in ijs precibus ego fleui: Idem. Temporaneas pœnas, alij in hac vita tantùm, alij post mortem, alij & nunc & tunc, veruntamen ante iudicium illud seuerissimum nouissimumq; patiuntur.

Sacrificium offert pro anima defunctæ Matris Augustinus: & rursus docet in alio seculo quadam peccata expiari temporalibus pœnis, quales sunt non illæ quas in Inferno, sed in Purgatorio contingit pati.

15. *Poßidonius in vita B. Augustini. Vixit anno 400. in Africa.*

Membris omnibus sui corporis incolumis, integro aspectu atque auditu, vt scriptum est, nobis adstantibus & videntibus, ac cum eo pariter orantibus obdormiuit in pace, cum patribus suis enutritus in bona senectute; & nobis coram positis. Pro eius commendāda corporis depositione. Sacrificium Deo oblatum est, & sepultus est. Testamentum autem nullum fecit, quia vnde faceret, pauper Christi non habuit.

Sacrificium Missæ pro defuncto B. Augustino oblatum est. Vtique non in gratiarum tantum actionem; verum etiam defuncti commendationem.

16. *Gregorius Magnus lib. 2. Dialog. cap. 23. Vixit anno Domini 600. in Italia.*

Eas quippe, se communione priuare dixerat, nisi mores suos, & verba corrigerent. Tunc seruo Dei cum graui mærore indicatum est: qui manu sua protinus oblationem dedit, dicens: Ite & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & vlterius excommunicatę non erunt. Quæ dum pro iis oblatio fuisset immolata, & à Diacono iuxta morem clamatum est, vt non communicantes ab Ecclesia exirent, illæ exire vlterius visæ non sunt.

De hoc

De hoc vide quæ inferius, capite septimo, ad exemplum quartum dicuntur.

Paulinus Episcopus Nolanus, Epistola ad Panmachium. Vixit anno Domini 420. in Italia.

Veniam ad prædicationem operum tuorum, & ad pios actus. Suæ 7.
enim cuique parti debita persoluisti: Lachrymas fundens corpori, eleemosynas verò animæ infundens. Et infra. Illa (vxor tua) tuis honoratur meritis: tuis iam pascitur panibus: tuis affluit opibus. Item Epistola ad Delphinum. Petimus vt paterna affectione compatiens huic nostro dolori meminisse digneris, illum quondam spiritualem tibi filium gratia Dei fuisse progenitum: & ideo tuæ specialiter curæ hanc esse causam, ne pietatem tuam, quæ de nobis filijs gloriabatur, dilapidata hæreditariæ portionis substantia, confundamus: sed potiùs, vt orationibus tuis condonetur tibi, vt & illius animam, vel de minimo sanctitatis tuæ digito distillans refrigerij guta respergat.

Et hic quantum fidelium preces pro defunctis deprompta valeant perspicuè docetur.

Dictis Authoribus possemus alios addere. Sed malumus his, præcipuis & antiquioribus esse contenti: ne multitudo tædium pariat. Hoc solum dicimus, quæ horum; illam esse omnium aliorum sententiam, & bene dici in Apologia Confessionis Augustanæ: Scimus bene, Maiores atque Patres loqui de Oratione, pro defunctis facienda: quam neq; Nos damnamus. *Vide Scherer in qq. de Purgatorio.*

Prudens Lector hinc sic rationabitur.

Non temerè, sed prudenter, & magna cum ratione iam creditur, quod crediderunt & docuerunt Ecclesiæ lumina, viri sanctissimi, & doctissimi, omnibus tẽporibus, sed maximè quibus florebat quondã Ecclesia, in Africa, Syria, Italia, Gallia, Græcia, &c. id est, vniuerso propemodum orbe.

Sed Purgatorium crediderunt & docuerunt Ecclesiæ lumina, in florente maximè Ecclesia, per totum orbem: quemadmodum hoc capite probatum est.

Ergo non temerè iam, sed prudenter, magnaque cum ratione creditur Purgatorium.

CAPVT V.

Continens causas, quas lumen naturale, & ingenia omnibus ratio, pro purgatorij assertione, suppeditat. 1.

Magna vis rationis naturalis; vt in rebus omnibus astruendis, ita in Assertione Purgatorij. Neque enim ex sacris scripturis tan-

tùm, aut Patrum ſententijs, ſuffragijsq́ʒ ſummorum Pontificum, atque adeò definitionibus Conciliorum ſua fides conſtat Purgatorio; verùm etiam ipſa ratio, omnibus ingenita, ipſum ſuadet. quod ex ſequentibus haud obſcurè colligitur.

Principiò, ratio naturalis vrget ijs aſſentiamur, quæ haud obſcura in ſacris literis fundamenta habent: Maiorum item ſenſu atque conſenſu ſunt confirmata, hæc enim non temerè, ſed prudenter, & cum iudicio creduntur. At verò Purgatorij Aſſertio & ſua in ſacris literis habet fundamenta: & Maiorum ſenſu atque conſenſu eſt confirmata, quemadmodum probatum eſt. Non igitur temerè illi contingit aſſentiri.

2. Deinde, Norunt omnes, niſi fortè rationi ſunt deſtituti, & prorſus in Catholicæ religionis myſterijs peregrini, ad regnum cælorum non patere aditum niſi mundis. *Nihil coinquinatum intrabit in illud*, inquit ſanctiſsimus Ioannes, Apocalypſ. 2. Norunt quoque non tam perfectas eſſe vitæ humanæ rationes & conditiones: quin aliquando à rectitudinis linea exorbitent: *In multis offendimus omnes*. dicitur Iacob. 3. Norunt tertiò non omnium peccatorum eandem eſſe grauitatem, quædam eſſe venialia, quæ Apoſtolus, 1. Corinth. 3. comparat *ligno, fœno, ſtipulæ*, quæ externam damnationem non afferunt: Quid ſi igitur cum his, ex hac vita contingat diſcedere? an polluti intrabũt in cælum? aut pro leuibus his culpis æternum adibunt ſupplicium? Neutrum bene dicitur. Relinquitur ergo eſſe Purgatorium, vbi leues hæ culpæ poterunt expiari.

3. Tertio: Manet quandoque poſt dimiſſam culpam pœnæ ſubeundæ, peccatorum commiſſorum quaſi vindictæ, Sed harum non vna omnium conditio: aliæ alijs ſunt maiores: prout peccata, quibus pœnæ reſpondent, inæqualia ſunt. quædam enim maiora ſunt, quædam minora.

Quid ſi igitur hinc contingat diſcedere aliquos, qui quamuis peccatorum veniam per Pœnitentiæ Sacramentum obtinuiſſent, dignos tamen pœnitentiæ fructus non feciſſent, hiſne ſtatum aditum ad cælum patere dicemus? non minus, quàm qui integram inculpatamque vitam egerunt? Quomodo igitur verum, quod dicitur, Apocalypſ. 18. *Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentorum?*

4. Quartò: In quibus omnes Gentes conſentiunt, à naturali lumine illa proficiſci eſt neceſſe. Neque enim poteſt eſſe aliud principium, quod omnes omnino inſtituat, niſi lumen, & ratio naturalis, quæ in omnibus eſt. Iam verò omnes Gentes, atque populi in Aſſertione

Purga-

Purgatorij consentiunt;etiam illæ,quæ diuinitus institutæ non sunt. quòd sic docemus. Quoniam pro Hebræis est liber Machabæorum, 2 cap. 12. Pro Mahumetanis Alcoranum, vbi disertè Purgatorium asseritur. Pro Ethnicis, Cicero in somnio Scipionis, in fine, Literę Iudicæ, Plato item in Phædone atque Gorgia; vbi tria hominum genera fecit eorum, qui ad iudicium euocãtur, post mortem. Vnum eorum, qui piè iusteque vixerunt: & hos dicit statim transmitti ad insulas beatorum. Alterum eorum, qui peccata curabilia perpetrârunt; & hos asserit ad tempus exerceri pœnis, donec scelus eluatur. Tertiũ eorum, qui peccata incurabilia commiserũt; & hos dicit in tartarum deijci, in æternum puniendos; quorum supplicia quidem ipsis nihil prosunt, sed tamen alijs prosunt ad exemplum. Cum his consentit Virgilius. Ille 6. Aeniedos sic habet:

Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes; penitusq; necesse est
Multa diu concreta malis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt, &c.

Porrò quæ hoc capite diximus, hac ratiocinatione proponimus dijudicanda.

In quo omnes homines, rationis naturalis dictamen sequentes, consentiunt, id meritò, & nõ temerè creditur à Christianis; maximè, si verbo Dei, sacris Concilijs, sanctorumque Ecclesiæ, Patrum sentẽtijs illud non repugnet.

Sed dum Christiani credunt Purgatorium, credunt id; in quo omnes homines, rationis naturalis dictamen sequentes, consentiunt, quodque conforme est (tantùm abest quod repugnet) Verbo Dei, sacris Concilijs, Patrum Ecclesiæ sententijs.

Meritò igitur, & non temerè credunt Christiani Purgatorium.

CAPVT VI.

Quo Aduersariorum, & Hæreticorum sententia Purgatorium asseritur.

Martinus Lutherus,
Art. 37. ex iis, quos Leo X. damnauit.

EGo credo Purgatorium esse: & consulo, suadeoque credendum: sed neminem volo cogi. 1.

Idem Lutherus in Disput. Lypsica.

Ego, qui credo fortiter, imò, ausim dicere, scio Purgatorium esse: facilè persuadeor in Scripturis de eo fieri mentionem. Nolo mihi suspitionem fieri, quod faueam Hæreticis aut Bohemis. Ego nihil de

Purgatorio noui, nisi animas ibi pati, nostris operibus & orationibus adiuuandas.

Lutheri solùm Confessionem de Purgatorio ascribimus, aliorum sententijs omissis, quod in Magistro discipulos quasi audiamus. Quamuis enim diuersæ repugnantesq́, nostris temporibus sint sectæ: ex vna tamen Lutheri schola omnes prodijsse vix potest vlli esse dubium.

Dictam autem Confessionem Lutheri adiecimus: non quod hanc solam ipsius esse credamus, sed quod de hac nullum sit dubium. Interim, vt homo varius fuit atque mutabilis, ita inconstans & varius, in hac sua confessione. Neq; enim dubium, quin disertè, & palam quoq; negarit Purgatorium; vt patet in libro, de abroganda Missa priuata: & in libro, ad VValdenses, de Eucharistia.

Porrò quomodo ex allegata ipsius Confessione fides de Purgatorio vel confirmari possit in Catholico, vel concipi in Noncatholico breuiter hic docemus.

Pro Catholico, hoc est, quòd ab hostibus suæ fidei accipiat testimonium.

Pro Noncatholico sunt argumenta nouem, quæ pro Purgatorij Assertione hac breui sua Confessione insinuat Lutherus. Primùm enim credit esse Purgatorium. Ego inquit credo Purgatorium esse. quid ni credat vnus, quod credit totus mundus. Secundò, non temere credit, sed Scripturis sacris persuasus, quæ Purgatorij meminerunt. Tertiò, non in fide sua nutat. Ego, inquit, fortiter credo. Quartò hac confessione vult se distingui ab Hæreticis, & Bohemis. Quintò, censet Hæreticos habendos qui Purgatorium negant. quoniam hoc demonstrat se non fauere Hæreticis, quod Purgatorium credat; quasi Hæretici sint, vt sunt, qui negant. Sextò, quod non solùm credit, verùm etiam scit esse Purgatoriũ, hoc, suspicor, lumine ipsum vrgente, cuius mentionem Capite præcedenti fecimus. Septimò, consulit, & suadet credendum Purgatorium: Bene, quia non putat erraturos vllos in eo, quod ipse, & scit esse, & credit esse, & fortiter credit esse, &c. Octauò, conditionem loci atq; incolarum eius explicat. Est, inquit, locus, vbi animæ puniuntur. Nonò, modos insinuat, quibus animæ iuuantur: qui sunt, orationes, & bona opera. Quot & quàm sunt hæc magna argumenta pro Purgatorio?

Idem Lutherus, Homil. in festo Omnium Sanctorum, docet licere domi, inter priuatos parietes, pro animabus parentum defunctorum orare. Ibidem hanc orationis formam docet seruandam. O Deus, si eo statu est defuncti anima, vt iuuari possit, Deus meus, miserere eius, et ipsam adiuua.

Dicitur forsitan non in hac Purgatorij Assertione perstitisse Lutherus: sententiam mutasse: Verum cum prius Purgatorium asseruerit, post negarit; cur ad posteriorem sententiam acceditur, priori relicta? præsertim

cum prior hæc habeat pro se vniuersum mundum: illo suspecta esse possit, ob violatam Deo fidem, aliaq; non leuia, quæ plurimi in Luthero notarunt, crimina. Neque enim quisquam ignorat præsentissimum esse in fide naufragium malam vitam.

Certè ad priorem accedendum esse intelliget, qui hanc Raciocinationem expendet.

Hominibus varijs & inconstantibus, si fides adhibenda est, tum potius est adhibenda, quando eorum oratio consentit cum aliorum oratione: quàm quando ab aliorum oratione discordat.

Sed cum varius Lutherus Purgatorium asserit, oratio ipsius consentit cum aliorum oratione; cum negat ab aliorum discordat.

Ergo potius Luthero credendum, cum asserit Purgatorium, quã cum negat.

Præterea idem Lutherus, in Resol. Conclusio. 15. hoc se confirmat, contra Hæreticos, in sua, quam de Purgatorio habet sententia, quod B. Augustinus, ante mille, centum annos, pro patre & matre ipse orauerit, & aliorum, pro ijsdem, orationes postulauerit. Rursus, quod eiusdem Augustini mater, Monica, iam animam agens, rogauerit sui memoriam fieri apud altare Dei, id est, in Sacrificio Missæ.

Rursus, in Confess. Cœnæ Dominicæ, Anno 1528. Tom. 2. VVittenb. Ien. 3. docet non esse peccatum, semel atque iterum pro defunctis sic orare: Miserere, Deus, animæ defuncti, si quidem ea ipsius est conditio, vt iuuari possit. In declaratione: verò Articul. Scio, inquit, nos teneri ad iuuandũ animas in Purgatorio, oratione, ieiunio, eleemosyna, et alijs quibus possumus medijs pietatis.

CAPVT VII.

Varijs Spirituum, qui purgati sunt, & viuentium suffragijs fuerunt adiuti, Apparitionibus, confirmatur fides Purgatorij.

De Spiritu Paschasij, Apostolicæ sedis Diaconi, viso à Germano Capuano Episcopo in Thermis Angularibus. Ex 4. lib. Dialogorum, Cap. 39. B. Gregorij Magni. I.

POST multum temporis (intellige à morte Paschasij) Germano Capuano Episcopo Medici pro corporis salute dictauerant, vt in Angularibus Thermis lauaretur. Ille ingressus Thermas, Paschasium Diaconum, obsequentem in caloribus, inuenit. Viso illo vehementer extimuit; & quid illic tantus vir (Apostolicæ sedis Diaconus) ageret, inquisiuit. Cui ille, Pro nulla alia causa, inquit, in hoc pœnali loco deputatus sum, nisi quia in parte Laurentij

Laurentij, contra Symmachum sensi. Sed quæso te, pro me Dominũ deprecare, atque in hoc cognosces quod exauditus sis; si, huc rediens, me non inueneris. Fecit vir Domini, Germanus, quod rogatus fuit: & post paucos dies rediens, iam dictum Paschasium, in eodem loco, minimè inuenit.

Nota I. animas defunctorum non vno loco puniri: nec eo solùm, qui Purgatorium vulgo dicitur. Quemadmodum Angeli in terra hominibus ministrant; & tamen vident faciem Patris, qui in cœlis est: ita extra Purgatorium locum esse possunt animæ; & tamen Purgatorias pœnas sustinere. Nota deinde, orationibus iuuari defunctorum animas. Nota tertiò, easdem de salute sua esse certas. Nota quartò, alia esse hominum, alia Dei iudicia: sæpe qui hominibus sancti videntur, apud Deum habent quod persoluant.

2. *DE SPIRITV, QVI APPARVIT CVIDAM, VEnerabilis vitæ Presbytero Centumcellensi, & per hostiam sacram adiutus est. Ex eiusdem Magni Gregorij, lib. 4. cap. 55. Dialog.*

Presbyter quidam, in diœcesi Centumcellensis vrbis, in loco in quo aquæ calidæ vapores nimios faciunt, quotiens corporis necessitas vrgebat, lauari cõsueuerat. Vbi, dum die quadam fuisset ingressus, inuenit quendam incognitum virum, ad suum obsequium præparatum: qui sibi de pedibus calceamenta abstraheret; Vestimenta susciperet, & exeunti de caloribus sabana præberet; atque omne ministerium, cum magno famulatum, perageret. Cumque hoc sæpius fieret; idem Presbyter, die quadam, ad Balnea iturus, intra semetipsum cogitans, dixit: Viro illi, qui mihi solet tam deuotissimè, ad lauandum, obsequi, ingratus apparere non debeo; sed aliquid me necesse est ei pro munere portare, Tunc duas secum oblationum coronas detulit. Qui mox, vt peruenit ad locum, hominem inuenit, atq; ex more, eius obsequio, in omnibus, vsus est. Lauit itaque, & cum iam vestitus voluisset egredi, hoc quod secum detulerat obsequenti sibi viro pro benedictione obtulit; petẽs, vt benignè susciperet, quod ei gratia charitatis offerret. Cui ille mœrens, afflictusque respondit: Mihi ista, quare das Pater? Iste panis sanctus est; ego hunc manducare non possum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fui; sed pro meis culpis hîc post mortem deputatus sum. Si autem mihi præstare vis, omnipotenti Deo, pro me, offer hunc panem; vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc exauditum te esse cognosce, cum huc ad lauandum veneris, & me minimè repereris. In quibus

quibus verbis disparuit; & is, qui homo videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit. Idem verò presbyter hebdomada continua, se pro eo, in lachrymis afflixit: salutarem hostiam quotidie obtulit: & reuersus post, ad balneum, eum iam minimè inuenit.

Tria, quæ ad propositum pertinent, hinc licet colligere, primum, graues admodùm esse purgatorias pœnas, hoc ostendit diligentissimum obsequium spiritus, qui apparuit. Secundum, quosdam extra purgatorium, eo loco puniri, & purgari; vbi peccarunt. Tertium, Sacrificium Missæ plurimùm prodesse animabus Purgatorij.

DE SPIRITV IVSTI MONACHI, QVI Fratri suo Copioso apparuit. Ex eiusdem Gregorij lib. 4. cap. 55. Dialogorum.

Non silendum puto, inquit B. Gregorius, quod actum in meo Monasterio, ante triennium reminiscor. Quidam namque Monachus, Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus: qui mihi in eodem monasterio constituto, sedulò obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic igitur languore corporis præuentus, ad extremum deductus est. Cui in ipsa sua molestia frater germanus, Copiosus nomine, seruiebat; qui ipse quoque nunc, in hac vrbe, per eandem medicinæ artem, temporalis vitæ stipendia sectatur. Sed prædictus Iustus, cùm iam se ad extremum peruenisse cognouisset, eidem Copioso fratri suo, quia occultatos tres aureos haberet innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit cælari: sed subtiliter indagantes, atque illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt, absconsos in medicamine. Quod, mox vt mihi nunciatum est, tantum malum de fratre, qui nobiscũ cõmuniter vixerat, æquanimiter ferre non potui: quippe eiusdem mei monasterij semper regula fuerat, vt cuncti fratres ita viuerent cõmuniter, quatenus eis singulis nulla propria habere liceret. Tunc nimio mœrore percussus cogitare cæpi, vel quid ad purgationẽ morientis facerem: vel quid ad exemplum viuentibus fratribus præuiderem. Precioso igitur eiusdem monasterij præposito, ad me, accersito, dixi: Vide, vt nullus ex fratribus, ad eum morientem se iungat, nec sermonem consolationis ex ore cuiuslibet eorum percipiat, sed cum in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus carnalis frater dicat: Quia propter aureos, quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abominatus sit; vt saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transuerberet, atque à peccato, quod perpetrauit purget. Cùm verò mortuus fuerit; corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur: sed quolibet in sterquilinio fossam facite, & in ea cor-

pus eius proijcite;ibique super eum tres aureos,quos reliquit, iactate,omnes simul clamantes:pecunia tua tecum sit in perditione. & sic eum terra operite. In quibus vtrisque rebus, vnam morienti,alteram verò volui prodesse fratribus viuentibus: vt & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret;& istos auaritię tanta damnatio terreret,atq; à culpa prohiberet,quod ita factum est.Nam cum idem Iustus peruenisset ad mortem,atque anxiè se quæreret commendari fratribus: & nullus è fratribus se ei applicari, & loqui dignaretur, ei carnalis frater, cur ab omnibus fratribus esset abominatus, indicauit. Qui protinus de reatu suo vehementer ingemuit, atque in ipsa sua tristitia,è corpore, exiuit,qui ita sepultus, vt dixeram. Sed fratres eius omnes ex eadem eius sententia conturbati,cœperunt singuli extrema quæque, & vilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat,ad mediū proferre, vehementerq; formidare, ne quid apud eos esset,vnde reprehendi potuissent. Cum verò, post morten eius, triginta iam dies essent reuoluti, cœpit animus meus defuncto fratri compati;eiusque cum dolore graui supplicia pensare,& si quod esset ereptionis eius remedium, quærere. Tunc euocato ad me eodem Pretioso, monasterij mei præpositi, tristis dixi: Diu est,quod frater ille,qui defunctus est,in igne cruciatur:debemus illi aliquid charitatis impendere,& in quantum possumus,vt eripiatur,adiuuare. Vade itaque,ab hodierna die, diebus triginta continuis offerre sacrificium stude, vt nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione eius hostia salutaris non offeratur. Qui protinus abscessit, & dictis paruit. Nobis autem alia curantibus, atque dies euolutos non numerantibus; idem frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo germano Copioso, per visionem apparuit. Quem ille, cum vidisset, inquisiuit,dicens: Quid est frater: quomodo es?cui respondit: Nunc vsque malè fui,sed iam modo bene sum: quia hodie communionem recepi.Quod idem Copiosus pergens protinus indicauit fratribus in monasterio. Fratres verò solicitè computauerūt dies:& ipse dies exstiterat,quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta.Cumque & Copiosus nesciret quid pro eo fratres agerēt:& fratres ignorassent, quid de illo Copiosus vidisset, vno eodemque tempore, dum cognoscit ille quid isti egerant, atque isti cognoscunt, quid ille viderat; concordante simul visione, & sacrificio, res apertè claruit, quia frater qui defunctus fuerat, per salutarem hostiam euasit supplicium.

Obserua, grauiter peccare Religiosos, qui contra votum paupertatis, quod fecerunt, propria retinent. Deinde, non semper pœnam omnem cum culpa tolli, sed sæpe aliquam, dimissa culpa, reseruari persoluendam. Tertiò,

igne ex

igne expiari animas Purgatorij. Quartò, Easdem iuuari sacro Missæ sacrificio. Quintò, non eam esse huius sacrificij vim, vt mox omnem pœnam tollat. Sextò alios diutius pœnas purgatorias sustinere & citius liberari: alios non ita diu, & liberari citius. Septimò, magnam esse vim Excommunicationis, eamq; in mortuos quosq; locum habere.

DE DVABVS MONIALIBVS FOEMINIS, sacra oblatione à purgatorij ignis pœnis, per S. Benedictum absolutis. Ex cap. 23. lib. 2. B. Gregorij Dialog.

Non longè à Monasterio eius (Benedicti), duæ quædam sanctimoniales fœminę nobiliori genere exortæ, in loco proprio conuersabantur, quibus quidam religiosus vir, ad exterioris vitæ vsum præbebat obsequium. Sed sicut solet nonnullis nobilitas generis parare ignobilitatem mentis, vt minus se in hoc mundo despiciant, qui plus se cæteris aliquid fuisse meminerunt, necdum prædictæ sanctimoniales fœminæ perfectè lignam suam, sub habitus sui freno restrinxerant, & eundem religiosum virum, qui ad exteriora necessaria eis obsequium præbebat, incautis sermonibus ad iracundiam prouocabant. Qui dum diu ista toleraret, perrexit ad Dei hominem (Benedictum) quantasque pateretur verborũ contumelias enarrauit. Vir autem Dei hæc de illis audiens, protinus mandauit dicens: Corrigite linguam vestram: quia si non emendaueritis, excommunico vos. Quam scilicet excommunicationis sententiam, non proferendo intulit, sed minando. Illæ autem à pristinis moribus nihil mutatæ, intra paucos dies defunctæ sunt, atque in Ecclesia sepultæ. Cumque in eadem Ecclesia Missarum solemnia celebrarentur; atque ex more Diaconis clamaret: Si quis non communicat, det locum: nutrix earum, quæ pro ijs oblationem Domino offerre consueuerat, eas de sepulchris suis progredi, & exire videbat. Quod dum sæpius cerneret, quia ad vocem diaconi clamantis exibant foras, atque intra Ecclesiam permanere non poterant, ad memoriam reduxit, quæ vir Dei illis, adhuc viuentibus, mandauit. Eas quippe communione priuare dixerat, nisi mores suos & verba corrigerent. Tunc seruo Dei cum graui mœrore indicatum est: qui manu sua protinus oblationem dedit dicens: Ita & hanc oblationem pro ijs offerri Domino facite, & vlterius excommunicatæ non erunt. Quæ dum oblatio pro ijs fuisset oblata, & à Diacono iuxta morem clamatum est, vt non communicantes de Ecclesia exirent, illæ exire ab Ecclesia vlterius visæ nõ sunt. Hactenus B. Gregorius.

Ex hac historia non solùm Purgatorium astruitur, verùm etiam apertè colligitur, iustam Ecclesiæ censuram, etiam post mortem, vim suam retinere. Infertur & illud, gratias & venias pontificias cæteraq; eiusmodi ad Purgatorium quoque se extendere. Nam si Deus Opt. Max. ratam habet eam excommunicationem quæ decernitur in demortuos: rursus si iustè in viuos lata mortuos ligat, cur Ecclesiæ condonationes, quæ pro mortuorum salute fiunt, respuat? His adde peccata Venialia etiam ad Purgatorium pertinere; & in eodem illa expiari: qualia videntur fuisse virginum harum, quarum fit mentio.

5. *DE SPIRITV VITALINAE CVIVSDAM religiosæ Virginis, quæ oratione S. Martini à purgatorijs pœnis liberata, & multis apparuit. Ex cap. 5. lib. de Gloria Confessorum, B. Gregorij Turonensis.*

Vitalina quædam religiosa, apud Arthonam, Aruernensem vicum, quiescit. Ad eius tumulum B. Martinus veniens dedit salutationem. & illa, vt sibi dignaretur benedicere flagitauit. Postquam autem expleuerunt orationem, conuersus vir beatus, Dic, ait, sanctissima virgo, si iam Dei præsentiam meruisti. Quæ ait: Restitit mihi vna causa, quæ facilis in sæculo videbatur. Sexta enim feria, qua Redemptorem mundi, passum nouimus, aquis ablui caput. Recedens autem B. Confessor à tumulo Virginis, ait suis. Væ nobis, qui in hoc mundo versamur; si hæc virgo, Christo sacrata, hinc offendiculum meruit, quod sexta feria abluit caput. quid nos faciemus, quos quotidie fallax sęculum peccare persuadet. Post hæc accedens ad tumulum virginis, ait, Gaude nunc Vitalina, soror beatissima. Post triduum enim Maiestati diuinæ præsentaberis: & discessit ab eo loco. Post hæc multis per visum virgo ostensa est, & beneficia petita præbuit, & diem obitus sui, in quo commemoratio eius celebraretur, edixit. Quod non aliter sentiendum est, nisi quia beati Antistitis obtentu, Dominicæ Maiestatis præsentiam meruisset, vt hæc deinceps ageret, &c.

Rursus obserua, etiam leuia, & quæ dicimus, venialia peccata in Purgatorio expiari, & ob id contemnenda non esse. Præterea, mortuos plus iuuare suffragia hominum sanctorum & iustorum, quā peccatorum & iniustorum, quamuis hæc etiam iuuent.

6. *DE SPIRITV ET ANIMA SORORIS S. MAlachiæ Episcopi, quæ post mortem fratri suo, Malachiæ apparuit, & per eundē frequenti Eucharistiæ oblatione, a Purgatorio est liberata. Ex D. Bernardo in vita S. Malachiæ Episcopi.*

Mortu-

Mortua est soror eius (Malachiæ). Nec prætereundæ visiones, quas vidit de ea. Huius siquidem Sanctus (Malachias) carnalem exhorruerat vitam: & tanto zelo, vt se deuouerit non visurum eam in carne viuentem. At illa carne soluta, solutum est votum, & cæpit videre in Spiritu, quam in carne noluit. Quadam nocte audiuit per somnium vocem sibi dicentis, sororem eius stare foris, in atrio: &, ecce, per triginta dies totos nihil gustasse. Qui euigilans, citò intellexit cuius escæ inedia maceret, & diligenter discusso numero dierum, quem audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro ea panem de cęlo viuum non obtulisset. Tum ille, qui sororis non animam oderat, sed peccatum; beneficentiam quam intermiserat rursum adoritur. Neque id frustra. Non multum post, visa est illi peruenisse ad limen Ecclesiæ: necdum tamen posse intrare: apparere etiam in veste pulla. Cumque ille perseueraret, curans ne qua die solita stipe frustraretur: secundò vidit eam in veste subcandida, admissam quidem intra Ecclesiam; sed altare contingere non permitti. Tertiò tandem visa est aggregari cætui candidatorum, & in veste candida.

Orant Sancti pro defunctis, nec frustra; pro iysdemq́ sacrificium Missæ offerunt: atq́ illud ipsis prodest ad salutem atq́ refrigerium: verùm non semel factum, sed sæpiùs repetitum, prout peccata postulant defunctorum. Nota & illud, defunctorum animas illis libentiùs apparere, à quibus certiora possunt exspectare suffragia, quemadmodum certiora à Malachia fratre exspectauit eius soror quàm ab alijs.

DE SPIRITV FRATRIS CVIVSDAM, QVI S. Bernardo apparuit; & orationibus, atq́ sanctis oblationibus eius à purgatorijs pœnis est liberatus. Ex lib. 1. cap. 10. S. Bernardi, per VVilhelm. Abbatem. 7.

Frater quidam bonæ intentionis, sed durioris erga cæteros fratres conuersationis; & minùs, quàm deberet, compatiens, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies viro Dei apparuit, vultu lugubri, & habitu miserabili; significans non ad votum sibi cuncta succedere. Interrogatus autem, quid sibi esset; quatuor dilaceratis se traditum querebatur. Ad quod verbum continuò impulsus est, & quasi præcipitanter expulsus à facie viri Dei. Qui grauiùs ingemiscens post tergum eius, clamauit. Præcipio tibi, in nomine Domini, vt qualiter tecum agatur, in proximo mihi iterum innotescas. Et conuersus ad orationem pro eo, & oblationem hostiæ salutaris, aliquos etiam fratrum, quorum ampliorem nouerat sanctitatem, eidem similiter subuenire monebat. Nec verò destitit, donec sicut præceperat, per aliam reuelationem cognita eius liberatione, meruit consolari.

Oratio & oblatio sacrificij incruenti, ex sententia S. Bernardi, prosunt defunctis & plus hæc prosunt à sanctis, & pijs hominibus præstita; quàm alijs; ex eiusdem Bernardi sententia. Obserua etiam constantia esse oportere pro defunctis suffragia. Neq; enim mox ad vnum omnis peccati pœna tollitur.

8. DE SPIRITV SIVE ANIMA MATRIS *S. Elisabethæ filiæ Regis Hungariæ, quæ filiæ apparuit, eiusq; precibus quas petiuerat, adiuta est. Ex Iacobo Montano, cap. 23. in vita S. Elisabethæ Regis Hungarorum filiæ.*

Extinctæ matris vmbra noctu dormienti Elisabethæ visa est obuersari: lugubrique vultu, & flexis poplitibus orare, sui quamprimum misereretur. Ob vitam enim negligentius actam, igne se pœnas soluere. moxque hoc viso expergefactæ, ac post effusas ad Deum preces lachrymasque, denuo in soporem depressæ, iterum apparere: ac immortales gratias agere pro matura liberatione: dicereque tanti apud Deum preces eius reputari, vt tam vita functis, quam iis, qui adhuc superessent, subuenire auxilio possint.

Et hinc discis, quorum suffragia, præ reliquis, expetunt animæ purgandæ: charorum scilicet amicorum, & piorum hominum. Obserua & igne expiari defunctorum animas; Et iuuari ardentibus maximè precibus.

9. DE SPIRITV ET ANIMA CVIVSDAM MO*nialis, quæ ex purgatorijs pœnis liberata est opera S. Tettæ, virginis religiosæ & nobilis, sororis Regis Angliæ. Ex vita S. Liobæ virginis, cap. 3. & 4. conscripta iussu Rabbani Mauri, à Rudolpho, eius discipulo.*

Erat in illo Virginum monasterio (cui præerat Tetta) sanctimonialis, alijs pręposita. Hæc dum nimis indiscretè disciplinam exercet in subditis, omnium, & maximè iuuenum, in se odia concitauit. Defuncta tandem & sepulturæ tradita: tumulusque super sepulchrum eius congesto terræ aggere compositus est. Sed tamen non quieuit animus iuuenum odientium eam. Quod cum mater congregationis, Venerabilis Tetta, comperisset, temerariam iuuencularum pręsumptionem correptionis vigore compescens, perrexit ad tumulum, & mirum in modum conspexit terram, quæ desuper congesta erat, sub sedisse, & vsque ad semipedis spatium infra summitatem sepulchri descendisse. Quo viso vehementer expauit. Intellexit enim ex defunctu terrę pœnam sepultæ & seueritatem iusti iudicij Dei perpendit ex detrimento sepulchri. Conuocatis ergo omnibus in vnum sororibus, cæpit eas increpare, propter crudelitatem illarum, & duritiā

cordis

cordis, quod ob factam sibi iniuriam essent implacabiles, & cætera. Admonuit etiã eas de cætero pro defuncta sorore obsecrare. Cumque vnanimiter exhortationibus eius annuissent; indixit eis triduanum ieiunium; monens vnamquamque psalmodijs, & vigilijs, & precibus sanctis, pro ea, studiosius insistere Die autem tertio, expleto ieiunio, cum omni congregatione Virginum basilicam intrauit, & illis litanias facientibus, & nomen Saluatoris inuocantibus, ipsa cum lachrymis, ante altare pro anima defunctæ sororis rogatura prosternitur. Cumque in oratione prostitisset, fossa sepulchri, quæ prius fere vacua videbatur, humo excrescente paulatim cæpit repleri: ita, vt vno eodemque momento, & ipsa ab oratione resurgeret, & terra sepulchrum complanaret. Qua de re manifestè ostenditur, quod cum monumentum, visibiliter ad priorem statum redijt, per orationes sanctæ Virginis, defunctæ animam virtus diuina inuisibiliter absoluit.

Bene concludit Rudolphus per orationes sanctæ virginis defunctam animam esse absolutam: sed tamen non frustra fuerunt aliarum virginum ieiunia, orationes, vigiliæ. Etiam viuentium ieiunia defunctis prosunt, quamuis non omnium viuentium ieiunia; vt omnium orationis fidelium.

DE ANIMA SIMONIS CVIVSDAM VIRI NObilis & religiosi, à Purgatorijs pœnis liberata, per Lutgardem virginem. Res gesta habetur in vita Lutgardis scripta à Thoma Cantipratensi libro secundo. 10.

Per idem ferè tempus Simon quidam, vir nobilis, Teuto natione, literis egregiè institutus, Cistertiensium Ordinem complexus, Abbas Foniacensis est factus. Etsi autem ille ferueret desiderio, tamen acerbiori zelo in subditos inuehebatur, morteque immatura decessit. Habuit is, cum viueret, Lutgardem, pro vitæ sanctimonia, charissimam: multumq; illi, sua morte, mærorem attulit. Sed vbi defunctũ cognouit, mox ieiunio & afflictiones pro eo suscepit, rogans Dominum, vt animam eius liberaret Cumque multis precibus id à Diacono contenderet; respõdit ei Dominus: Bono animo esto, tui causa benigne faciam ei, pro quo oras. At illa vehementius instans, secundo audiuit eum propediem liberatum iri. Dixit verò ad Dominum: Quidquid mihi vis impertiri solatij, id illi anima in Purgatorio largiaris. Neque ego vllo pacto cessabo à lachrymis: nec tuis consolationibus me vnquam patiar recreari, nisi illum videam liberatum.

Tum

Tum verò non eſt paſſus Dominus eam diutius affligi, ſed apparens illi, adduxit ſecum animam è pœnis liberatam: dixitq; ei: Aequo animo eſto dilecta: Ecce hęc eſt anima, pro qua poſtulas. Illa mox humi proſtrata in faciem pro eius liberatione Dominũ benedixit. Anima autẽ exultabũda & laudans, Lutgardo gratias egit, & ad potiora tranſiens, cum magna gloria cęlos penetrauit. Is idem Simon poſtea Lutgardo crebrò apparuit, & inter cætera dixit ei, vndecim annos ſe in Purgatorio pœnas fuiſſe luiturum, niſi ipſa ſuis precibus ſibi opem tuliſſet.

Probitas & innocentia vitæ, magnam affert iuſtis apud Deum confidentiam, ijdem plus cæteris apud Deum poſſunt, & ſuis precibus plurimùm proſunt defunctis, Purgatoriiq; aliorum pœnas, ſuis operibus redimunt. Hæc hinc diſce.

DE SPIRITV ARNOLPHI PRESBYTERI, QVI apparuit S. Remberto Archiepiſcopo Bremenſi, à quo etiam adiutus fuit. Surius hiſtoriam refert Tom. 1. ex quodam Manuſcripto Codice.

Cum adhuc Rembertus eſſet in miniſterio deceſſoris ſui Anſcharij, apparuit ei Arnolphus Presbyter, iam pridem defunctus: & percontanti, quo in ſtatu res eius eſſent in illo ſeculo, dolenter reſpondit. Ego cum adhuc in corpore eſſem, ſalutem animæ meæ negligẽter curabam; nęc ſeruabam eam, quæ meam decuiſſet perſonam, morum grauitatem, otio ſæpe vacans, & quandoque etiam tempore indicti ieiunij carnem comedens, aliaque ſimiliter vetita in cibo & potu frequenter vſurpans: ob quas culpas hactenus indignus fui admitti ad conſpectum Dei. Sed ſi tua fraternitas pane & ſale, & aqua contenta à cæteris alimentis interim abſtinens, quadraginta dierum ieiunium pro me ſuſcipere vellet; credo, per Dei miſericordiam huius repulſæ, quam patior, pœna me abſolutum iri. Cui cum ille ſe ita facturum, vt ipſi videbatur, eſſet pollicitus, expergefactus me, vt conueniendi Epiſcopum copia oblata fuit, viſionem omnem illi expoſuit, acceptoque ab eo conſilio, per dies quadraginta non niſi pane ſolo, & aqua vſus eſt. Expletis autem huius abſtinentiæ diebus, preſbyter ille, pro cuius ſalute hæc agebantur, apparuit cuidam fœminę, petijtque ab ea, vt gratias ageret ſeruo Dei Remberto, pro cibi, & potus parſimonia, eius cauſa tolerata; quam vſque adeò ſibi profuiſſe aiebat, vt priùs negatum ipſi Dei conſpectum, & cæleſtis aulæ ingreſſum, propter eam permiſſum ſibi gauderet.

Non nulla peccata ſunt, quæ contra præcepta Eccleſiæ committuntur, Id hinc diſcis. Illud præterea, contraria peccata contrarijs virtutibus curari.

rari: Ieiunium quoque viuorum defunctis prodesse ad remissionem pœnæ, alias persoluendæ; Inprimis verò animas quasdam in alia vita purgari antequam ad cælum admittantur.

DE POENIS, QVAS S. SEVERINVS COLONIensis Episcopus in Purgatorio sustinuit. Ex Epist. 13. Petri Damiani, ad Desiderium Abbatem.

Araldi, prudentis & religiosi viri, qui Bremensi præminet monasterio, (inquit Damianus) didici relatione, quod scribo: quod etiam literis iudicium esse dicebat. Clericus, inquit, Coloniensis Ecclesiæ vadum fluminis transibat: & ecce B. Seuerinus eiusdem Ecclesiæ nuper Episcopus, equi eius habenas apprehendit, eumque retinens sistit. Cumque ille in stuporem versus, & grauiter admiratus, cur illic tam clarus, & tam celebris famę vir, moraretur, inquireret: Da mihi, ait, manum tuam: & quæ circa me sunt, non auditu disce, sed tactu. Cumque datam manum fluctibus Episcopus impressisset; tantus eam ardor absorbuit, vt vndique carnes eius resolutæ diffluerent, & ossa nuda vix hærentibus articulis remanerent. Ad quem Clericus; Cum nomen, inquit, tuum in tanta benedictione sit apud nos; & fama tua consonis totius Ecclesiæ pręconijs celebretur; cur te pestilens hæc vorago perstringit, tantoque (proh dolor) incēdio cruciaris? Ad quem S. Episcopus; Nihil, ait, aliud mansit in me remāsit vltione plectendum, pręter hoc tantum: quia dum in aula regia constitutus, imperialibus me concilijs vehementer implicui, canonicæ synaxis officia per distincta horarum spatia non persolui. Mane quippe, simul omnia coaceruans, tota die negotijs ingruentibus secura libertatæ vocabam. Ob hanc itaque negligentiam horarum, ardoris huius fero supplicium. Tu verò omnipotentis Dei clementiam humiliter implora; vt manum tuam in salutis pristinæ restituat statum. Quod cum factum fuisset: Vade, inquit, fili, obsecra fratres nostros Ecclesię Clericos, & alios spirituales viros, vt pro me preces fundant, indigentibus subsidia conferant, sacrificiorum votis insistant. His enim peractis, ego mox de vinculo pœnæ huius indubitanter expediar, & exspectantibus me beatorum ciuium choris lætus adiungor. 12.

Marginale scholium ad hunc locum ita habet in exemplari quod Appendix Bibliotheca SS. Patrũ inscribitur. Ecce hic palam cernis & Purgatorium esse, & oblata pro defunctis suffragia prodesse.

DE SPIRITIBVS MILITVM, IN VVORMAtiensi campo visurum, ex Chronico Hirsagiensi, circa annum Domini 1098.

Non longè à VVormatia multis diebus & noctibus maxima multitudo 13.

titudo armatorum equitum, & peditum apparuit; tanquam ad placiti colloquium, seu bellum processura:& nunc huc,nūc illuc,quasi per turmas discurrentes,circa nonam horam noctis,ad viciniū montem, ex quo prodire consueuerunt, reuertebantur. Tandem nocte quadam Monachus Limburgensis Cænobij,non procul à monte,de quo exire solebant distantis, assumptis secū quibusdam alijs,ad locū infestū accesit: muniensq; se signaculo S. Crucis,exeuntesde mōte, qui essent,per virtutē sanctæ & indiuiduæ Trinitatis,vt dicerent,adiurauit. Qui vnus ex turma: Nos phantasma, inquit,sumus;nec militum viuentium turba;sed animæ hominum, quondam in hoc mundo Principi terrenorum militantium,nō ante multos annos, in hoc loco interfectorum.Arma,habitus & equi,quæ nobis, dum viueremus,instrumenta fuerunt peccati:etiam nunc post mortem in nobis sunt, quædam inditia tormenti. Omne,quod iam cernitis circa nos, totum ignitum est nobis, quamque vos ignem nostrum minimè videatis.Cumque Monachus, vtrum ab hominibus iuuari possent,inquireret,respondit Spiritus:Ieiunijs & orationibus,& maximè oblatione corporis & sanguinis Christi adiuuari possumus & rogamus. His dictis omnis illa multitudo Spirituum,quasi vna voce clamabat trina vice: Orate pro nobis: Orate pro nobis: Orate pro nobis.Mox omnes in ignem resoluti videbantur: Sed & mons ipse, quasi arderet, ignem & maximum fragorem arborum & strepitum emisit.

Et hic tria Suffragiorum genera sunt,quibus piè defunctorum in Christo Spiritus iuuantur.

Porro & hoc caput hac Ratiocinatione concludimus.

Qui præclaræ sanctitatis homines, viri & fœminæ, & inter illos præcipuè, qui ex inferis,ad nos per miraculum redierunt, de futuræ vitæ statu nobis tradiderunt, nemo facilè falsa dixerit & commentitia.

Sed inter alia hi tradiderunt esse quendam locum, vbi animæ quædam expurgantur, antequam ad cælestia regna transeant. Ergo nemo hæc facilè dixerit falsa,& commentitia. Atque hæc ad Thesin 33. Cap.13.

PVRGAN.

PVRGANDORVM SPIRITVVM PER Aristotelicas Categorias deductio Theologica, centum Thesibus comprehensa, ex qua, vtcunque, conditio & status Animarum Purgatorij cognoscitur.

Substantiæ sunt Purgandi Spiritus; sed imperfectæ: veruntamen multis perfectis perfectiores: omnibus ijs scilicet, quæ materiam tanquam sui partem, requirunt. 1.

Imperfectæ sunt, quia hominũ partes: illæ, quas animas dicimus: Solæ enim Animæ purgantur præter animas Spiritus nullus. 2.

Veruntamen non omnes animæ purgantur. Quia non Gentiliũ: non Hæreticorum: nec iam etiam iudæorum. 3.

Sed nec omnium Christianorum. Quia non in omnibus, quod expurgetur, reperitur. Quid purgabis in super niuem dealbatis? qui cum innocentia hinc discedunt? qui peccata, quæ commiserunt, dignis pœnitentiæ fructibus expiarunt? 4.

Quid quod quidam in Purgandorum numero non sint, quamuis graui peccati pondere grauentur? Hi sunt, qui cum solo originali, quod ab ortu contraxerũt; discedunt. 5.

Qui igitur purgantur? Christiani, Iusti, an iniusti? Iusti, & soli iusti. Omnes, an aliqui? Aliqui. Et qui illi? Quicunque cum venialibus, ex hac vita, discesserunt: quicunq; pro mortalibus, dignis pœnitentiæ fructibus, non satisfecerunt. 6.

Duo hæc sunt purgandorũ Spirituum genera. Præter hæc non alia. Quicunq; ad horum alterum pertinent, nisi expolientur, cœlestibus ædificijs apti non sunt. 7.

Quantitas, quæ Molis dicitur, in his non quæritur, quia materiæ, quæ huius fundamentum est, sunt expertes. Inuenitur tamen aliquando, apud ipsos, quamuis rarißimè. Quando? Dum in assumptis, Angelorum opera, corporibus, rebus Viuentium intersunt. alias nunqnam. 8.

Quantitas Virtutis, quæ vocatur, inuenitur. Quanta verò? Quanta ipsorum fuit, dum propria corpora circumferrent. Omnino tanta? hac ex parte minor: illa maior. 9.

Discreta inuenitur: non quæ est ex diuisione continui; sed suppositorum constat multitudine. Magnus numerus purgandorum Spirituum est, fuit, erit. Tantus, vt quidam multitudini hominum æquent; quamuis malè. 10.

Inuenitur Durationis quantitas. quia longo, breuiq; tempore purgantur: non instanti; quod indiuisibile quidam, quamuis impropiè, tempus appellant. 11.

Et quanto quæso purgantur? Nouit Deus. experiuntur Spiritus. Nos non æquali omnes. non breuißimo omnes. non longißimo omnes. quosdam breui: quosdam longo. 12.

Errant; qui ad diem iudicij purgandorum Spirituum tempus prorogant. Errant, qui vnius anni spatio metiuntur breuißimum. Errant, qui longißimum spatio annorum decem. 13.

Purgantur, donec persoluant nouißimum quadrantem: quem alij citius; 14.

quia minus debent; alij tardius; quia plus debent, persoluunt.

15. Qualitas, quoad primae eius genera omnia, ad Spiritus purgandos se non extendit. Species generum quorundam in ipsis plurimae; sed duorum maximè; naturalium Potentiarum, atque Habituum.

16. Potentiarum quędã in ipsis sunt, tanquam in radice: quędã formaliter. Prioris generis sunt, quae sine corporis opera defunctiones suas exercere nequeunt: posterioris, quae quãuis corpore aliquãdo vtãtur, tamẽ corpore, absolutè, nõ indigẽt.

17. Priores variae sunt; posteriores duae, aut, si mauis, tres; intellectus, voluntas, et mouendi vis.

18. Ex his intellectus, & voluntas subiecta sunt habituum, qui in ipsis tanquam proprijs sedibus residẽt: & habituum plurimorum, diuersissimorum, virtute praestantissimorum: quamuis inaequalium.

19. Quorum verò? Intellectus Supernalium atque Naturalium: qui quanuis non eodem modo, ad eadem tamen ipsis seruiunt, dum corpora sua circumferunt, et à corporibus sunt expediti.

20. In supernaturlibus sunt Fides, Dona quaedam Spiritus sancti, Prudentia, atq; Character. plures haud puto.

21. Fides illa, quae inter virtutes Theologicas primatum obtinet, hac ipsos vsque ad regni caelorum portas comitatur. Non vlterius? Non vlterius.

22. Dona, quibus iusti in rebus fidei perspiciendis iuuantur, quam diu ipsis fides deseruit.

23. Prudentia illa, quae in infusarum virtutum numero habetur. & iustos in hac vita deserit nunquam.

24. Character, qui Sacramentorum alter effectus est; & semel animae infixus, inde euelli non potest.

25. In Naturalibus sunt habitus, quos intellectiuos vocãt: si quidẽ ipsos, dũ in corporibus agerent, habuerunt, Neq; n. morte tolluntur. non cum vita praesenti exspirant.

26. Hi intellectus habitus. Voluntatis haud pauciores; si non plures. Nam & ipsa Supernaturalibus instructa est, & Naturalibus.

27. In Supernaturalibus eadem hic genera, quae in intellectu in Naturalibus similiter.

28. Ex virtutibus Theologicis sunt Spes, & Charitas: quarũ prior ad caelorũ portas comitatur: posterior easdẽ ingreditur, nec herum suum deserit aliquando.

29. Ex Spiritus sancti donis sunt pleraque. quae vt Charitatis sunt indiuidui comites, ita ijsdem cum Charitate sedibus morantur.

30. Ex virtutibus, quas Cardinales infusas dicimus, est Iustitia duplex, & sociae eius plurimae. quae si actus suos singulae exercere non possunt: hoc quod possunt, praestant, subiectum suum ornant egregiè

31. Dictae omnes Supernaturales sunt. Ex Naturalibus, si ex hac vita discedentes Iustitia inuenit comitatur: alias nequaquam.

Quid

Quid de Temperantia, atq; Fortitudine? quibus illis? infusis an acquisitus? vtrisq;. Dubiū inter doctos. nos formaliter cōuenire negamus. & has & illas. 32.

Hic quē diximus, Purgandorū spirituum, potentias secundū, præcipuus ornatus est. Hac virtutū instructi egregia suppellectile, etiā in sua miseria maxima. 33.

Relatio in ipsis multiplex, quoniam ad multos. Deum, Angelos, Dæmones, viuentes, pœnarum socios, damnatos.

Dei sunt filij, & quanuis non omnes, quidam chariores multis adhuc viuentibus: quidam quibusdam cælitibus. etiam Angelis: etiam Archangelis: etiam supremorum multorum ordinum spiritibus. 34.

Angelorum sunt conciues: quanuis non re; spe tamen certißima; quæ non potest confundere: quin imo fide quæ efficit: vt de societate ipsorum sibi obtingenda dubitare non poßint. 35.

Dæmonum sunt hostes: & ipsorū hostes Dæmones. hi tamen non ipsis; ipsi vero his molesti esse possunt: & sunt aliquando. 36.

Viuētium amici sunt: etiam peccatorum: etiā infidelium, de quorū salute spes est aliqua. Amicitiam autem & animo fouent, & rebus ipsis persæpe ostendunt. 37.

Sociorum in pœnis socij sunt: & boni socij. Socij in certa spe salutis: in benefaciendi studio, & omnium, & singulorum. Personarum acceptio apud ipsos locū non habet. 38.

Damnatorum sunt inimici: non contra charitatis iura, sed zelo diuinæ Iustitiæ, quia quæ patiuntur & merentur, illis fauent supplicia. 39.

Quemadmodum variæ sunt Relationes, ita Relationum fundamenta varia, multipliciaq;. Filij Dei sunt, per gratiam. conciues Angelorum, per merita. hostes Dæmonum, per ipsorum peccatum. viuentium amici per charitatem. Bonorū socij per præmiorum identitatem: inimici Damnatorum, per Iustitiæ zelum. 40.

Actio his spiritibus omnino tribui debet. Agunt enim. imo non possunt non agere, non possunt non viuere. 41.

Quomodo vero agunt? Quid agunt? Quo fructu agunt? Non se, varia, paruo. Explico. 42.

Quomodo igitur? non sua substantia. Illa non nisi remotum actionum principiū est: & potius illa agere dicitur, quam per illam ipsi agere. principia actionum ipsorum sunt præcipua, intellectus & voluntas. his agunt. 43.

Quid verò? intellectu Vera percipiunt. Voluntate Recta volunt. 44.

In Veris, quæ percipiunt, quædam præterita sunt, quædam futura, quædam præsentia. 45.

Ad præterita refero quæcunque in hac vita cognouerunt, quorum speciebus destituti non sunt. 46.

Ad futura, quæ ex his possunt conijcere: siue certa fide, siue probabili coniectura siue demonstrationis neceßitate. 47.

Ad præsentia, quæ coram quasi conspiciunt; vt sunt pœnarum socij, loci qualitas, tormentorum ratio, & similia. 48.

49. *Quid de absentibus? Hæc, quamuis quodammodo præsentia sint, & tunc sint, quando ipsi sunt, non cognoscunt. Ergone ignorant, quæ apud nos geruntur? quæ ipsorum causa viuentes faciunt? ignorant.*

50. *Nullo modo scire possunt? Vno. Quo? per reuelationem. Quorum? Viuorum, qui hinc discedunt ad ipsos. Angelorum etiam, maximè propriorum, quos omnem ipsorum curam deposuisse verisimile non est.*

51. *Recta, quæ volunt, quædam Spei Actiones sunt: quædam Charitatis officia: quædam operationes Iustitiæ.*

52. *Sperant beatitudinem, & summis desiderijs ad ipsam anhelant: Dei nixi misericordia: & suis, non quæ iam sibi comparant, sed olim, in corpore, compararunt, meritis.*

53. *Officia Charitatis exhibent, Deo maximè, & viuentibus. Pro his orant: illum amant: & ita, vt etiam quæ ipsius voluntate, & imperio patiuntur supplicia, & ferant libenter, & maiora pati, si quidem ille ita iuberet, non reformidarent.*

54. *Ad Iustitiæ operationes refero; quòd sua iusta agnoscunt, voluntque supplicia: quòd damnatorum probent tormenta: Deique regnum cupiant crescere, expulsis inde cunctis vitiorum sordibus.*

55. *Quidquid agunt ex proposito, virtutis opus est. Nulla ipsorum actio indifferens. nulla peccatum: ne veniale quidem. Possunt non bene agere. non possunt agere malè.*

56. *Hæc agunt, quæ diximus, & ita agunt, vt diximus. Sed quo fructu? Multo inferiori iam, quàm dum viuerent. poterant tunc agendo mereri sibi, alijs: iam nec sibi, nec alijs.*

57. *Actiones ipsorum, dum viuerent, potuerant esse impetratoriæ, meritoriæ, satisfactoriæ. iam nō possunt esse meritoriæ: non satisfactoriæ: sed tamē impetratoriæ.*

58. *Et impetratoriæ possunt esse alijs; non sibi, vt verisimile. Ipsis nouißimus quadrans est persoluendus, nisi aliunde inuentur.*

59. *Paßio, si quòd natura ex se potest, attendas, in Spiritus cadere non potest: illa præsertim, quæ corporum & virtute contrariarum qualitatem peragitur.*

60. *Patiuntur tamen hi Spiritus: sed non à Spiritibus. Patiuntur à corporibus: et à corporum patiuntur qualitatibus: & ab ijsdem grauia patiuntur tormenta: & in quibus possunt partibus patiuntur: patientißimi semper.*

61. *Patiuntur, quia hoc ipsorum meritis debetur. Quæ malè agendo debita contraxerunt, bene patiendo persoluunt, iustißimè misericordißimè.*

62. *Patiuntur non à Spiritibus. quibus enim? Angelis bonis? nihil minus. Angelis malis? indignum. Spiritibus hominum? non hoc ipsorum officium. Deo authore Spirituum? per se neminem ille punit.*

63. *A corporibus patiuntur: igne inquā. non quia Deo alia media desint, quibus ipsorū peccata vindicet: sed: quia ita vult; Quod vult, vult ratione recta, iustisque de causis.*

64. *A corporeis patiuntur qualitatibus. quia ignis in ipsos agit, veris, quamuis miris, modis.*

Patiun-

Patiuntur grauißima tormenta.id ignis nomen, à quo pati dicuntur, insinuat. ignis enim vis agendi grauißima, inter omnia, quæ agere apta nata sunt, corpora. 65.

Sed si iusta pœna; quomodo omnium grauißima? an omnium debita grauißima? Nec omnium est pœna grauißima. Leuem quidam, quidam leuiorem, quidam etiam leuißimam patiuntur. 66.

In quibus possunt partibus patiuntur. in intellectu: in voluntate. hæ præcipuæ si non solæ, partes sunt, quibus pati possunt. 67.

In pœnis nulla ipsorum quærimonia: nulla impatientia: nullum impatientiæ signum. patientia insignis; laude, quamuis non merito, digna. 69.

Vbi, vero patiuntur? Non in cælo. non in inferno. non in Patrum aut puerorum limbo. non in terra, aere, aqua: sed suo nomini conuenientißimo loco. 69.

Cælum beatorum est sedes, illorum inquam, in quibus nihil coinquinatum labe peccati: nihil dubito persoluendo grauatum: nihil quod non, vt aurum in igne probatum. 70.

Infernus damnatorum locus est, quibus nulla ad cælestia regna spes, quæ his Spiritibus est certißima, & perspectißima. 71.

Limbus Patrum aut puerorū, non pœnarum, suppliciorumq; est schola, sed carcer: non beatorum olim Patrum & puerorum: nunc puerorum tantùm. 72.

Terra data est filijs hominum, quemadmodum cælum cæli Domino. Viuentium habitatio est: non vita defunctorum, qualescunq; sint illi. 73.

Aqua piscibus destinata: volucribus cæli aer. & si alios fines habent, vt Purgandorum Spirituum sint proprius locus, non habent. 74.

Purgatorium est Vbi, siue Locus Purgandorum Spirituum. locus infra terram. supra infernum. inferno proximus. 75.

An solus is? vt plurimum hic. certè proprius hic. Alius quandoque seruit. terra inquam: tum frequentius, cum rebus viuentium Spiritus interesse sæpius obseruantur. 79.

Quamuis verò quandoque extra Purgatorium locum sint Spiritus, non sunt tamen sine Purgatorio. Vbicunque sunt, suas secum purgatorias pœnas circumferunt, & purgantur. 77.

Ad hoc Vbi, siue purgatorium locum perueniunt, non soli. quomodo viam in ignota regione inuenirent? Ducem itineris habent fidelem. 79.

Et quidem Angelum ducem habent. Malum, an bonum? Bonum; & illum eūdem, qui ipsis datus est, quando primum corporibus vniti fuerunt. 80.

Ducis hic officio fungitur non vectoris: non impulsoris. quia præcedentem sequuntur non inuiti, & coacti: sed sponte; & libentes. 81.

In itinere moram nullam faciunt. quid opus? Si tamen alicubi quosdam hærere contingat, (contingit aliquando:) quamuis non sint tum in purgatorio loco, sunt tamen in purgatorio igne. 82.

Vt ad Vbi siue purgatorium locum perueniunt; ita inde discedunt: comitati, si non pluribus; certè suo semper proprio Angelo custode. 83.

Quando

84. *Quando purgantur? Non dum corpora adhuc inhabitant, quamuis iam sint ipsa relicturi. Non post aliquot tempora, aut temporis etiam breuißimum spatium. Mox à morte, post latam à Iudice sententiam purgatorio incipit.*

85. *Omnibus propemodum temporibus purgatio hæc viguit, Omnibus inquã, quib⁹ mortales hanc præsentem, cum mortali vita, commutare cœperunt.*

86. *Viguit tẽpora legis Naturæ: ad duo propemodũ millia annorũ. Ad 2000. annorũ, tempore legis Moysis. Ad duo propemodũ millia annorũ, tẽpore legis Gratiæ.*

87. *An etiam quando Christus ad inferos descendit, & captiuam accepit Captiuitatem? Certè si purgandos animos ex pœnis eripuit omnes, Purgatorium reliquit, illudq; mox in redemptorum locum alios suscepit.*

88. *Vigebit autem non omni tẽpore. Necq; enim post diem Iudicij. Quod si dies illa inueniat quadã in Spiritibus purganda: illa ignis, qui cõflagrationis dicitur, perfectè expiabit: & quidẽ æquali tempore: quãuis purganda futura sint inæqualia.*

89. *Situs in purgandis Spiritibus frustra quæritur. quoniam ille corporum est, non Spirituum. Si, quis loci sit, vbi purgantur, quæritur, iam superius diximus vicinũ esse inferno. Sed quantus, qualisq; locus?*

90. *Vt magnus sit admodum, necesse non est quoniam non corporibus purgandis destinatus est, sed spiritibus: quorum multitudo, quàm maxima, minimo loco & esse, & cum voluptate esse, & cum molestia esse potest.*

91. *Vt sit minimus vix est credibile; cùm portio quædam sit inferni, qui paruus non est, & inferno, post diem Iudicij, restituenda.*

92. *Obscurus verò admodum locus est Nec mirum, quia in visceribus terræ, quo solis lumen radijs suis penetrare nequit.*

93. *Num illustratur infernali igne, quo abundat? Non illustratur. Lumen ille ignis non præbet si quod præbet: non tantum, vt loco illustrando sufficiat.*

94. *Nulli in hoc loco Dæmones. nulli damnati. nulli damnatorum, vel purgandorum hominum corpora. nulla animalia. nulli vermes: serpentes. bufones. Ignis ibi & purgandæ animæ: præterea nihil.*

95. *Boni Angeli aliquando inueniuntur, non vt purgentur: mundißimi sunt: sed pro Spirituum purgandorum solatio & officio.*

96. *Habitus eadem, quæ Situs est ratio corporum est. frustra in Spiritibus quæritur. Si quis tamẽ Spiritibus suas vestes, conuenientemq; Habitum tribuere velit, cum sacris literis, inueniet non nudos, sed egregiè vestitos.*

97. *Et vestitos vestem nuptialem. Nec mirum. Iam ingressuri ad nuptias filij Dei. à quibus profectò, si hac destituti comparerent cum ignominia repellerentur.*

98. *Forte hanc vestem, postquam bene purgati, induũtur? Non induuntur. Induuntur dum eandẽ sibi comparant, dum communem hanc nobiscũ vitam agunt. purgati iam induũtur stolã gloriæ.*

99. *Et non igne purgatorio illa cunsumitur? Non consumitur, Perfectior accesione aliqua redditur. A næuis & maculis solùm, quas contraxit expurgatur, suoq; nitori restituitur.*

100. *Charitas hæc vestis est. quæ non ita in hac vita comparari dicitur, quasi proprijs hominũ viribus, aut etiam meritis habeatur: sed quia non congeneratur. Quæ tamẽ meritis non habetur, meritis conseruatur, illustrior redditur, incrementum sumit, difficilius perditur.*

LIBER PRIMVS, DE DIVINA, SIVE DEI, IN VETERI TESTAMENTO APPARITIONE ET LOCVTIONE Oculari seu Visibili.

CAPVT I.

Explicatur, quid nomine Diuinarum Apparitionum intelligatur, & de quibusnam sit præsens Disputatio.

DIVINAS *Apparitiones*, hoc loco, non omnes illas intelligimus, quæ vel Deo efficiente, præcipiente, aut permittente fiunt; vel etiam quibus diuinum aliquid propositum est, quod ad mortales peruenit: sed in quibus Deus se rationali creaturæ, quodam singulari modo, exhibet. 1.

Multæ multarum rerum, Deo efficiente fiunt, & ad hominum notitiam perueniunt Apparitiones. Plures fiunt eodẽ *præcipiente*: & non solùm efficiente. Adhuc plures ipso *permittente*. Et in his, quæ, ipso aut efficiente, aut præcipiente, aut permittente fiunt, diuinum quid propositum potest esse, quod in hominum cedat commodum, vel detrimentum: has tamen pro Diuinis Apparitionibus non habemus. 2.

Diuinæ ab *obiecto* nomen habent. In harum genere illas reponimus, quibus nõ creaturas, sed se, ita mortalibus Deus exhibet, vt ipsis adesse, cum ipsis agere, loqui & conuersari, quodam singulari, & non vsitato, modo dici debeat. 3.

Singularis hic, & non vsitatus *modus*, illos excludit; quibus alioquin aut omnibus rebus, aut rationali creaturæ, solet adesse. Adest omnibus, cõmuni illa ratione, per essentiam, præsentiam, & potentiã. Adest rationali creaturę modo altiori, nunc per gratiã, nunc per pœnã. Veruntamen his aut non Apparere dicendus est; aut non apparere ea ratione, qua nos de Apparitionibus loquimur. 4.

Noster modus postulat, vt præterquam nobis adsit per essentiam, præsentiam & potentiam: præterquam adsit per gratiã vel pœnam; etiam *forma*, aut *voce*, (quali quali tandem) præsentiam suam testetur; atque in *sensus nostros*, siue externos, siue internos incurrat, aut *intellectum* rationemque occupet, & quasi obsideat. 5.

Quocirca liberius hîc de Dei, siue Diuinis Apparitionibus loqui- 6.

R mur,

mur, quàm cap. 3. Disputationis nostræ de Apparitionibus Spirituũ. Multas hîc Dei Apparitiones admittimus, quas ibi exclusimus. Ibi illas tantùm admisimus, in quibus sub humana, & ferè externa specie se Deus exhibuit: hîc plures complectemur; quemadmodum sequenti Capite erit manifestum.

7. Deus verò, & in Noua, & in Veteri Lege apparuit. Res omnium confeßione est certißima. Nobis non omnes hæ vtriusque Legis Apparitiones sunt discutiendæ. Propositæ sunt illæ, quæ in Veteri Lege, ante Christum incarnatum, olim acciderunt; quarum in plerisque veteris Testamenti Libris fit mentio. Alias illas, quæ Gratiæ tempore contigerunt, melior, alias, dabitur occasio discutiendi.

8. Et quas *Apparitiones* nunc dicimus, aliquando, in hac Disputatione, vocamus *Reuelationes*; aliquando etiam *Locutiones*; rerũ parua admodum differentia. Nam, nunc Deo sub externa forma apparet, & simul loquitur, atque mortalibus secreta sua reuelat. & rursus; nunc suam tantùm speciem exhibet, & loqui videtur nihil. aliquando etiam tantùm loquitur, & nulla se forma exhibet: aliquando arcana sua reuelat, quando nec sub aliqua specie percipitur, nec loqui auditur.

CAPVT II.

Quadruplex distinguitur Apparitio Dei in Veteri Testamento: & simul ostenditur quid inter singulas sit discriminis.

QVADRVPLICEM Dei apparitionem distinguere possumus. Primam dicemus *Visibilem* siue Ocularem, alteram *Vocalem* siue Auricularem, tertiam *Imaginariam*, quartam *Intellectualem*. Distinctionem hanc suggerit doctißimus Tostatus, Episcopus Abulensis, pluribus locis, sed præcipuè quæst. 2. super caput 9. tertij Regum. Verba eius describimus. *Multi*, inquit, *sunt modi, quibus Deus hominibus Apparet. Vnus est, quod veniat aliquis Angelus Dei, sumpta figura humana, & videatur atque loquatur. Sic apparuit Gedeoni, Iudic. 6. sic etiam Manue, & vxori eius, Iudic. 13. Secundò apparet in sola voce: vt cum ad vigilantem hominem vox aliqua mittitur, & nulla loquentis videtur effigies. Sic fuit Israelitis, quibus Deus locutus est, dando ipsis legem. Exod. 20. Deuteronom. 5. Sic quoque Moyses audiebat vocem loquentis Dei ad se, de Propitiatorio. Num. 7. Sic apparuit etiam Samueli; cum ter Deus ipsum vocauit, ipse verò se ab Heli*

vocari

vocari æstimauit. 1. Regum 3. Tertio modo apparet Deus hominibus per somnia. De hoc Num. 12. Si quis Propheta Domini est inter vos; aut visione apparebo ei, aut per somnium loquar ad eum. Huc pertinent illa, de quibus dicitur, quod quibusdam apparuit Deus per noctem: vt de Daniele, Dan. 7. de Abimelech Rege Gerare, Genes. 20. de Iacob eunte in Ægyptum, Genes. 46. Quartus modus est per immutationem intellectus; vt quando Deus alicuius intellectum eleuat ad intelligendum super naturaliter, quod aliter non poterat intelligere Hoc fit dupliciter. aliquando cum ecstasi vel raptu. sicut fuit in B Paulo 2. Corinth 13. aliquando sine ecstasi. & sic fuit in Elisæo. 4. Regum 3. & multis alijs Prophetis. Hæc Tostatus.

Itaque *Visibilem* siue Ocularem dicemus, non illam, qua Deus personaliter est præsens, seque per se immediatè exhibet; sed qua persona quædam, Angelus inquam, qui Dei persouam sustinet, se viuentiũ oculis offert. *Vocalem*, qua nihil Dei videtur; sed ipsius tantũ vox percipitur. *Imaginariam*, qua se nunc vigilantibus, nunc etiam somno oppressis, per simulachra, quæ in phantasia concipiuntur, insinuat. *Intellectualem*, qua menti atque intellectui obiicitur. 2.

Non inconueniens est hæc diuinæ Apparitionis distinctio. Finis, qui in Apparitione Deo propositus est, ipsam suggerit. Hic est, vt Deus innotescat & intelligatur. Pro diuersitate igitur modorum, quibus Deus cognoscitur Apparitio est distinguenda. At *quatuor* modis Deus cognoscitur; visu, in Apparitione visibili, auditu, in Vocali: imaginatione, in Imaginaria, intellectu, in Intellectuali. 3.

Ex dictis prima, inter Apparitiones, differentia petitur: illa scilicet, quam *vires & potentiæ*, quibus ipsæ perficiuntur, suppeditant. Nam prima est visus: altera auditus: tertia imaginationis: quarta intellectus. Singulæ suis potentijs respondent, quamuis non in suis singulę potentijs subsistant: sed quædam ex his se ad alias insinuant. 4.

Atque hæc secunda est differentia. Quædam enim ipsarum *vna* tantùm potentia perficiuntur: quædam *pluribus*, Visibilis & Vocalis non subsistunt in visu, vel auditu. ab his trãseunt ad maginationem, & intellectum: quemadmodum pleraque, quæ sub exteriores cadũt sensus, mox hinc in suis speciebus, & imaginibus transeunt ad phantasiam, & intellectum. Sic Imaginaria se sola non perficitur: ad Intellectualem quoque ipsa, tanquam perfectiorem, tendit, in eaque suam sortitur perfectionem. At intellectualis potest se sola subsistere, & perfecta esse, absque sensuum exteriorum, aut etiam imaginationis, cooperatione. 5.

6. Tertam differentiam *eadem potentiæ*, quibus perficiuntur, suggerunt. Harum enim ratione contingit vnam alia esse præstantiorem; pro dignitate, scilicet, potentiarum, à quibus sortiuntur nomina. Nam nec ipsarum omnium æqualis dignitas. eo vnaquæq; præstantior est, quò à materia abstractior. Quocirca cùm hîc auditum visus; visum imaginatio; imaginationem excedat intellectus; præstantissima Apparitionũ erit Intellectualis: post hanc Imaginaria: post Imaginariam visibilis; vltimum locum habebit Vocalis. Vide S. Thomam. 22. q. 174. art. 2.

7. Differunt quartò *subiectorum amplitudine*. Ad plurimos se extendit illa Intellectualis; omnes, scilicet, rationales, & intellectuales creaturas; apud quas omnes aliæ illæ locum habere nequeunt. Imaginaria non ad tot se extendit, cùm creaturarum intellectualium quædam sint destitutæ vi imaginandi. Veruntamen hæc pluribus conuenit, quam aut Visibilis, aut Vocalis: quia imaginandi vi quidam valent, qui sensuum auditus & visus subsidio destituuntur, in quibus ob id nec Visibilis nec Vocalis Apparitio locum habent.

8. Differunt quintò *perfectione* rerum, quæ immediatè in his Apparitionibus percipiuntur. Multò præstantiores sunt illæ, quæ ab eleuatioribus potentiis suscipiuntur. Quid mirum? Ex suscipientium conditione æstimantur quæ ab illis suscipiuntur. quæ ab intellectu; res sunt prorsus spiritales, ab omni materia abstractæ: quæ à sensibus externis; corporeæ: quæ ab imaginatione; inter vtrasque quodam modo, mediæ. Plures differentias in reliqua Disputatione licebit obseruare. Hæ modo sufficiant.

DE APPARITIONE DEI Visibili siue Oculari.

CAPVT III.

Dari Dei Apparitionem Visibilem; qua sub externa forma apparuit, docetur multis SS. Scripturarum exemplis.

1. MVLTA sunt, quæ de *Visibili*, externaque Deî inuisibilis Apparitione disputationem habêt, & vtilem, & difficilem: sed præcipua ad *tria* prima Capita reuocantur. Primò quæritur, *fuerintne* aliquæ inuisibilis Dei Visibiles Apparitiones, & quæ illæ. Deinde, quæ ipsarum *causa*. Denique, quæ *circumstantiæ*.

Primum Caput difficultatem, quamuis non magnam, aliquam tamen habet. Nam sub visibili, & spectabili forma inuisibilem Deum

aliquando

aliquando apparuisse, nemo, mediocriter in sacris Scripturis versatus, negat: quando verò apparuerit, & visus sit, non ita facilè à quoquam docetur.

Abulensis Episcopus, Tostatus, in 3. Regum, cap. 9. à nobis, præcedenti Cap. citatus, *secundò* Deum sic apparuisse asserit. primo Gedeoni, Iudicum 6. quem & fortissimum virum appellauit, & tristitia graui oppressum, spe libertatis recuperandæ recreauit. deinde Manne, & vxori ipsius, parentibus Sampsonis, Iudic. 13. eosque noua & insigni prole beandos significauit. 3.

Nos, in illa, De Apparitionibus Spirituum Disputatione, alia *sex* exempla protulimus. Nam primò, sub spectabili specie, apparuit omnium parenti Adamo; quando, post præuaricationem diuini præcepti, venit exacturus rationem transgressionis, Genes. 3. Secundò apparuit Noe: ipsi secreta cordis sui exposuit: modum construendæ arcæ edocuit: & tandem in constructam inclusit, Genes. 7. Apparuit tertiò, in specie trium virorum, Abrahæ, sedenti in conualle Mambre, cum eoque de extrema clade Sodomitis afferenda, alijsque grauibus rebus locutus: Genes. 18. Quartò apud Sodomitas apparuit Loth, eundemque, vna cum filiabus, ab incendio eripuit, Genes. 19. Apparuit quintò Iacob: redeunti de Mesopotamia: & insignes posteris fecit promissiones, Genes. 32. Apparuit denique Moysi; quando nebulam est ingressus; & populo à longe stante, atque montem fumantem conspiciente, ipse secretorum Dei factus est conscius. Exod. 20. 4.

Præter has Dei Apparitiones, *aliam* eiusdem generis insinuat Caietanus, in 4. Cap. Genes. scribens. Putat enim in spectabili forma visum esse, quando obiurgaturus, ob patratum fratricidium, accessit Cain; dixitq; futurum, vt *maledictus sit super terrā, vagus item ac profugus.* Idem Caietanus teste Pererio, in 12. cap. Genes. Deum in corporea specie docet apparuisse Agar, ancillæ Abraham. Genes. 16. Sic eundem simili modo apparuisse Iosue (*5.* ca.) testatur Eusebius lib. 1. Historiar. cap. 4. 5.

Forsitan & alijs quibusdam visus est Deus. In summa, Si quæ iam diximus, vera sunt, de *vndecim* Dei visibilibus Apparitionibus, quibus diuersis hominibus apparuit, certi sumus. Et primam dicemus factam primis parentibus: alteram eorum filio, Cain: tertiam Noe: quartam Agar ancillæ: quintam Abrahamo: sextam Loth: septimam Iacobo: octauam Moysi: nonam Iosue: decimam Gedeoni: parentibus Sampsonis vndecimam. Sunt qui dictis addunt duodecimam factam Nabuchodonosor Regi, apud Danielem, cap. 3. verum quid 6.

de illa sentiendū sit explicabitur Capite 25. præsentis Disputationis.

7. Sed in dictis omnibus Apparitionibus, sub *spectabili & visibili forma*; Deus sit visus Vtrum visum esse *certò* affirmari debeat, dubium forsitan esse potest; præsertim cum illarum quædā in aliarum Apparitionum numero reponendæ videantur. Quid in singulis rationi consentaneum existimemus, aperimus.

8. *Primam illam*, primis parentibus factam, in hoc Apparitionum genere reponendam esse credimus. Docet hoc lib. 2. de Trinit. ca. 10. B. Augustinus. verba eius hæc sunt. *In specie hominis videtur Deus locutus cum Adam; cum vocem Dei ambulantis dicitur audiuisse in paradiso. Quomodo enim*, inquit, *possit ad literam intelligi Dei ambulatio & locutio, nisi in specie humana, non video.* In eadem sententia videtur fuisse Irenæus, lib. 3. aduersus Hæreses, cap. 37. quando docet Adamū post præuaricationem vocatum esse ad Deum; & idcirco se abscondisse, quod indignum se putauerit, qui veniret *in conspectum* & colloquium Dei. In eadem Pererius, in versum 8. tertij cap. Genes. dicit enim Deum Adamo *terribilem & formidabilem* se representasse: item aduentum suum præsignificasse voce, id est, vt ipse exponit, *ingenti terrificoq; sonitu & fragore*. Sed & textus hic nobis fauet. Nam & ambulasse Dominus auditus est; & sonitum atque fragorem in ambulando excitasse: & transgressores suæ legis sibi præsentari voluisse: & quęstionem cum ijs instituisse? & excusationes audiuisse; & post cognitionem causæ, iusta in ipsos pœna, dicta sententia, animaduertisse, &c.

9. Ijsdem propemodum argumenta, vt *secundam* Apparitionem ad hanc classem pertinere dicamus, inducimur. Nam & Tostatus verisimile censet Deum, in forma *viri*, Cain apparuisse: & Caietanus, vt diximus, existimat eandem formam fuisse *sensibilem & externam*. Suadet quoq; hoc oratio mutua; quę inter Dominū & Cain intercesit: & inprimis vox Cain, qua se conqueritur eijciendū à *facie* Dei. illud etiā; quod ibidē dicitur, Cain egressus à *facie* Domini, id est, vt inter alias expositiones habet Pererius, à loco & terra, vbi Deus sub *spectabili forma* humanę naturæ, cum primis hominibus familiariter solet loqui.

10. Apparitionem *tertiam*, id est, Noe factam, Visibilem fuisse iam dicta Pererij auctoritate inducti credimus. Nam & Noe inter primos *illos homines* fuit, cum quibus Deus sub aspectabili forma humanæ naturæ, est conuersatus. Nec parum huc facit, quod cum Deo dicatur Noe *ambulasse*; ab eodem de arca construenda institutus: ab eo-

11. dem in constructam arcam inclusus de foris.

In hoc quoque apparitionum genere Caietanus, vt diximus, recenset illam *Agar* factam. Quamuis enim Angelus ipsi apparuisse, & visus esse dicatur, cap.16. Angelum tamen Dei personam sustinuisse existimat Caietanus. Nec malè, quemadmodum verba Agar ostendunt. Sic enim loquitur, cap.16. *Vidi posteriora videntis me. Propterea* (additur) *appellauit puteum illum: Puteum viuentis, & videntis me.* Esse enim *Viuentem & Videntem* simpliciter & absolutè dictum (notat hoc Pererius) vnius Dei sunt propria. Ipse solus ex se viuit, & vitam habet æternam, ipse est causa, cur viuant, quæcunq; viuunt. Hinc illa in sacris Scripturis, *Viuo ego* Ezech. c.18. &, *Viuit Dominus*, 4. Reg. 2. &, *Apud te est fons vitæ.* Psal.35. &, *Ego sum via, veritas & vita,* Ioan. 14. Similiter proprium Dei est *Videntem* esse; siue id absolutè significet esse scientem; cum ipse sciat omnia, non solum quæ sunt, aut fuerunt, aut erunt: sed & quęcunq; fieri possunt, aut etiam nō possunt: siue illud, *videre Dei*, significet misericorditer respicere in periculis, in angustijs, in calamitatibus versantes. Hūc enim diuinæ misericordiæ respectum super afflictos & calamitosos homines, vt proprium Dei, multis locis refert & prædicat diuina Scriptura. 12.

Quod *Abrahamo* apparuerit sub spectabili forma, nominatiuus *Viri* significat. Idē, quod Abrahamus dicatur vidisse *viros*, ijs *pronus factus*, eos in *domū recepisse*; *conuiuio excepisset*, *cū ijs profectus: sermonē*, haud breuē, *miscuisse*. Nisi fortè non Dei, sed Angelorū quis hanc Apparitionē dicat; quod Apostolus, ad Hebræos cap. 13. hospitalitatem commendet ex eo, quòd Angeli sint hospitio excepti, alludens ad hoc exemplum. At principium & finis capitis 18. *Deum* apparuisse apertè testatur. *Apparuit*, dicitur initio Capitis, *Abrahamo Dominus* (hebraicè Iehouah) *in conualle Mambre, sedenti in ostio tabernaculi sui*, in ipso feruore diei. Finis verò eiusdē capitis sic habet: *Abijtq; Dominus* (hebraicè Iehouah) *postquam cessauit loqui ad Abraham.* Id cōfirmat oratio Abrahami. perinde enim cum Angelo loquitur, ac si loqueretur cum Deo: *Non hoc est tuum*, inquit, *qui iudicas omnem terram.* Hanc ob rationem Eusebius libr.1. cap.2. docet Deum esse, qui Abrahamo apparuit. De hac Apparitione vide pulchram disputationem apud Iustinum, Dialogo, contra Triphonem. 13.

Easdem ob causas Apparitionem *Loth* factam, putamus inuisibilium esse numero. Nam & ille *viros* vidit: & ille viros *pronus adorauit; in domum suam recepit: cum ijsdem sermonem miscuit: et ab ijsdem per manus apprehēsus extra Sodomam est eductus.* Quòd verò Dei personā sustinuerint, primū insinuat id, quòd ijdē illi fuerint, teste Pererio, in c.18. Ge. qui hospitio sunt excepti ab Abrahamo siquidē ab Abraha-

Abrahamo egressi, mox deflexerunt ad Loth. Deinde, quod singulari numero, quamuis duo fuerint, illos alloquatur Loth; quo numero Abrahamum, in tribus Angelis vnum Deum agnouisse, docet S. Augustinus 16. de Ciuit. Dei, cap. 29. Tertiò denique, quod eodem capite *Dominus* sit, qui dicitur deleturus ciuitatem; cum tamen *Angeli* dicant *Se* non posse delere ciuitatem, nec quicquam facere; donec Loth, Segor ingressus, saluet se & filias. Meminit & huius Apparitionis Clemens lib. 5. Constitut. Apost. cap. 21.

14. Iacobo Visibilem Apparitionem factam esse sacrę Scripturę verba haud obscurè demonstrant. In hunc enim modum illam describunt. cap. 32. *Ecce vir luctabatur cum eo, vsq; manè. Qui cùm videret, quòd eum superare non posset, tetigit neruum famoris eius, & statim emarcuit. Dixitq; ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit. Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Ait ergo. Quod nomen est tibi. Respondit, Iacob. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines praualebis? Interrogauit eum Iacob. Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quaris nomen meum, quod est mirabile. Et benedixit ei, in eodem loco; vocauitq; Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Dominum, facie ad faciem, & salua facta est anima mea, &c.* Hanc inter Visibiles recenset Leo, Epist. 13. ad Pulcheriam.

15. Visibiliter, atque adeo sub humana forma Deum *Moysi* apparuisse in monte Sina; quando primum legem accepit, quidam ex eo colligunt, quod plus aliquid tributum sit ipsi, quàm populo, qui Dei voces audiebat. Itaque censent Moysen ad conspectum Dei admissum fuisse, familiaresque cum ipso habuisse sermones. Hanc sententiam nos in illa de Apparitionibus Spirituum Disputatione secuti sumus. Sed hæc ex sacris literis colligi certò nequeunt. Quocirca alij, inter quos est Tostatus, hanc, cuius Exod. 20. mentio fit, Apparitionem, ad secundum genus Verbalium scilicet, referunt. Veruntamen Deus qui Moysi se non exhibuit videndum, cùm primùm, pro legis tabulis, montem ascendit: exhibuit, cùm ascendit secundò, quemadmodum alias cap. 23. huius Disputat. ex sententia Tostati, contra Rabbi Cahadiagon, docebimus.

16. A *Iosue Duce* Deum corporeis oculis visum esse docet Eusebius, vt diximus Thes. 5. Colligit id inde, quòd non aliter Iosue, quàm Moysi apparuerit in rubo; vbi Deum sub externa specie visum esse credit Iustinus in Triphone. Sed aliæ sunt in Iosue historia pro hac re argumenta nō parua. Sic enim legimus. *Cum esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se, euaginatū tenentem gladium. perrexitq; ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum.*

Qui

Qui respondit: Nequaquam: sed sum Princeps exercitus Domini: & nũc venio. Cecidit Iosue pronus in terram. & adorãs, ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum. Solue, inquit, calceamentum tuum. locus enim in quo stas, sanctus est. fecitq; Iosue, vt sibi fuerat imperatum.

Apparitionẽ *Gedeoni* (Iudic 6.) factam inter Visibiles omnino reponendam censemur. Magnum pro hoc argumentum præstant, quę in illa dicuntur. Diuinam esse quidam difficulter admittunt: mallentque Angelicam dici, quod *Angeli* in ipsa fiat mentio: sed qui prius Angelus Domini dicitur, (tex.14.) Dominus postea vocatur. *Respondit* (dicitur text.14.) *ad eum Dominus* (Hebraicè Iehouah) *& ait; Vade in hac fortitudine tua.* Et rursus (text. 16.) *Dixitq; ei Dominus: Ego ero tecum.* Accedit, quod pro Domino eundem agnouerit Gedeon; siquidem sacrificium, quod non nisi Deo offertur, ipsi promittit. Sed nec ipse Angelus sacrificium recusat, quin imo ad sacrificium quod hortatur Gedeonẽ. Quid quod idẽ, ille hîc apparuisse Gedeoni dici possit, qui ipsi postea in somno visus est, atque vt aram Baal euerteret, author fuit? At Dominus is fuit. sic enim eodem capite, text. 25. legitur. *Nocte illa dixit ad eum Dominus: Tolle taurum patris tui,* & cætera. & paulo post, *fecit sicut præcepit illi Dominus.* 17

Difficilius in diuinarum Apparitionũ numero ponitur *illa Manue*, & vxori ipsius (Iudic.13.) facta. Quidquid propemodum in illa dicitur, ad solius Angeli officium videtur pertinere. Nec facilè intelligatur, quàm ob causam inter *diuinas* referri debeat: nisi quis omnes Angelorum, quibus diuina voluntas innotescit, *diuinas Apparitiones* voluerit dicere. Sed tamen grauissima Tostati authoritas contemni non debet facilè, præsertim in rebus, vbi citra salutis & fidei dispendium licet sentire, quod licere quis sibi cum ratione persuaserit. Fortè pro Tostato est, quod interrogatus Angelus de nomine, eodem modo responderit, quo in persona Dei alius respondit Patriarchæ Iacob: *Cur*, inquiens, *quæris nomen meum, quod est mirabile.* Fortè & illud; quod cum Angelus disparuisset, dixerit Manue vxori, *Morte moriemur, quia vidimus Dominum.* Fortè & responsio vxoris; *Si Dominus nos vellet occidere de manibus nostris holocaustum non suscepisset.* 18.

Facilius inter Diuinas admittitur (Iudicum 2.) populo Israelitico exhibita. Nam quod Dei personam sustineat Angelus ibidem, ipsius oratio probat. Beneficia, quæ commemorat, sæpius à Deo dicũtur collata. Pactum, cuius meminit, pactum fuit ipsius Dei, quod cum Israelo iniit. Sed orationẽ audiamus. *Ascendit* (habet scriptura) 19.

Angelus Domini de Galgala, ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Aegypto & introduxi in terram, pro qua iuraui Patribus vestris: & pollicitus sum, vt non facerem irritum pactum meum vobiscum, in sempiternum: ita duntaxat, vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum subuerteretis. Et noluistis audire vocem meam, &c. Cui hęc melius, quã Deo, oratio conuenit? In numero igitur Diuinarũ, & quidem Visibilium Apparitionum, hanc ponerem. Verùm quoniam nullius hîc authoritate fulcior, ad secundam classem Vocalium refero, quod credi posit hic Angelum, nõ sub visibili forma apparuisse, sed ex nube, aut cælo loqui auditum.

20. Atque his, vt putamus, Deus sub externa forma visus est. An verò his *semel* tantum? an etiam *sæpius*? Existimamus si non pluribus, aliquibus sæpius apparuisse. Nam primo parenti etiam ante diuini præcepti præuaricationem exhibitus est; tum, scilicet, quando eundem Deus *tulit*, & posuit in paradiso voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum. Scio duobus modis illud *tulisse* posse exponi: vno vt Deus interiori monitu docuerit, quò esset eundum Adamo, quemadmodum in desertum à Spiritu ductus est Dominus noster: altero, vt quemadmodum Enoch, Abacuc, & Philippus abrepti sunt à spiritu Dei, & in remota loca delati, ita Adamus ex loco vbi creatus erat, in paradisum, spiritu Dei, sit translatus: hæc scio. Sed tamen, præter hos duos modos, tertius est, vt sub *forma visibili* Deus Adamum per manum apprehenderit, &, velut Raphael Tobiam, ipsum in paradisum duxerit. Hunc modum libentius complectimur: quòd B. Augustinus illum magis probet, quemadmodum suorum Commentariorum in Genesim, Tom. 1. notat Pererius. Præterea Abrahamo sub spectabili forma sæpius apparuisse Deum docet Nicephorus, libr. 1. cap 3. & Eusebius lib. 1. cap. 3. Et sub hoc eundem visum esse Moysi in rubo credit Iustinus in Triphone. Visum quoque in diuersorio, Exod. 4. non sine magnis argumentis creditur. Neque enim illa Domini apparitio in somnis est facta: Res ipsa hoc testatur. Neque fuit Vocalis: quia nulla vox audita. Fuit igitur visibilis. Atq; hoc confirmat, quod mox viso Domino terribili atq; occidendum parato, vxor Moysis petram acutissimam arripuerit, filiumque circumciderit.

NOTA.

NOTATIO.

DE CAVSIS VISIBILIVM DEI APPARItionum, quænam inquirendæ, in hac Disputatione & quod initium instituendum à forma.

PRimum caput præsentis disputationis absoluimus. Ostendimus inuisibilem Deum sub visibili specie hominibus aliquando apparuisse. Sequitur, vt Apparitionis Causas inuestigemus: non illas solùm, quæ in re, quæ apparet existunt: verum etiam extra ipsam sunt constitutæ: Causas, inquam, formalem, materialem, efficientem & finalem: quarum hæ duæ posteriores sunt externæ, priores duæ internæ. A forma facimus initium.

CAPVT IIII.

An in Visibilibus Dei Apparitionibus, ipse olim in Veteri Lege sub humana, an aliqua alia forma sit visus.

FORMAM hoc loco vocamus, speciē, qua Deus in viuentium oculos incurrit; qua apparet & conspicitur. Qualis hæc in visibili corpore inuisibilis Dei fuerit, de *triplici* potest esse controuersia: forma, scilicet, quarundam rerum inanimatarum; animalium quorundam brutorum; & hominum, siue humana. Et fortè pro singulis est ratio. Pro *humana* multæ Scripturæ loca, quibus diuinas has Apparitiones probamus: quæ, pro humana, multa præbent & magna argumenta. Pro *brutorum forma*, etiam quædam Scripturæ videntur seruire; illæ, scilicet, quæ Deum nunc vrsum, nunc leonem vocant; nunc aliorum animalium nominibus indigitant. Pro *rei inanimatæ*, pictura, quæ apud Aegyptios circumlata fuit; qua Deum exprimunt sceptro, in cuius suprema parte oculus residet. de quo Cyrillus lib. 9. contra Iulianum: & post Cyrillum Ioan. Molanus de picturis cap. 3. 1.

Veruntamen *sub nulla rei inanimatæ forma Deus vnquam apparuit.* 2. Neque enim res inanimæ Deo ita commodè seruire potuerunt, quemadmodum animatæ. Neque diuinam Maiestatem decebat, vt sub his se exhiberet. Erroris quoque causam facilè mortales habuissent;

ſent; ſi diuinum numen in rebus inſenſibilibus latere obſeruaſſent.

3. Nec hîc quidquam aut debet, aut poteſt probare Aegyptiorum figura. Non illa ex ſimili Dei Apparitione profecta eſt; quemadmodum plerȩque apud Chriſtianos. ſigno quodam inſinuarunt Aegyptij, quæ vis Deo inſit, quáue poteſtate diuinum numē ſit præditum; intelligendi videlicet, quod in apice *oculus* demonſtrat: & gubernandi: quod *ſceptrum* indicat. In Deo ſiquidem ſunt omnes theſauri ſapientiȩ & ſcientiæ. Deus vniuerſum mundum gubernat; Quanquá & per ſceptrum ſtans detur intelligi, quod diuina natura nullo modo poſsit labefactari: ſed ſemper ſtet, omnia ſuſtineat, omnia firmet.

Similiter *ſub nullis brutorum ammantium formis ſe Deus mortalium*
4. *oculis ſubiecit*. Quas negamus in Angelos cadere debere; Deo tribuemus? In pœná peccati illæ Dæmonibus tribuuntur; Deum, qui peccatum deteſtatur, eiuſq; vindex eſt, cōcedemus? Et quo, quȩſo, loco vnquam Deus, ſub cuiuſcunque etiam, animãtis bruti forma conſpectus eſt?

Brutorum animantiū quandoq; ipſi nomina tribuuntur? Quid mi-
5. rum? Tribuuntur & rerū inanimatarum: vitis, ſcilicet, ſolis, petræ, & ſimiliū: verum tribuuntur; non quia ſub ſimilibus ſe exhibuit hominibus; ſed quia horū animantium proprietates quaſi exprimit & demonſtrat: Leonis atq; vrſi feritatem, erga reprobos & diſcolos: agni manſuetudinem, erga eos, qui ad cor redeunt, erratorumq; veniam ſupplices precantur.

Una humana forma eſt, qua Deus ſe ſpectandū exhibuit. Inſpiciamus
6. quotquot recenſuimus ſuperiori cap. Apparitiones. quod dicimus haud obſcuris argumētis demonſtrant: aliæ quidem, quod *virorum* meminerunt; aliæ, quod *Angelorum*; aliæ, quod *actionum*, quæ nonniſi hominibus conuenire poſſunt.

Et humana forma à Deo non malè eſt aſſumpta. Ná & iuſtius hæc
7. Deo conueniebat: & melius officijs, quæ in his Apparitionibus propoſita erant deſeruiebat: & ad ingeniū homini, quibus Deus apparebat, magis erat accōmodata. Fuit quoq; hæc præclarus index grauiſſimi Chriſtianæ Religionis Myſterij, quod in filij Dei incarnatione perficiendum erat.

Deus entium omnium eſt perfectiſsimum præſtantiſsimumque.
8. *Quis ſimilis mei?* inquit ipſe apud Prophetam Iſaiá, cap. 44. Ieremias verò de eodē: *Non, inquit, eſt ſimilis tui Domine. Magnus es tu: & magnum nomē tuum in fortitudine: &c.* Conueniat igitur; vt, ſi qua ſe vellet, optima præſtantiſsimaque forma mortalibus inſinuaret: ne aut non perfectiſsimus haberetur; aut perfectiſsimam formam videretur non poſſe aſſumere. At inter omnes, quæ ſub aſpectum cadunt nulla eſt, quæ humaná ſuperet, de qua ob id Poeta.

Pronaq; cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cælumq; tueri
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Rursus nouum non est Deum passim, quibus potest argumentis, suũ erga homines, amorẽ demonstrare: vicissim quoq; hominum erga se amorem excitare. At similitudo, amoris maximè est conciliatrix. *Omne animal*, inquit ille (Eccl. 13.) *diligit sibi simile.* Par igitur erat, vt sub humana forma appareret: vt hinc quoque intelligerent homines, se diligi à Deo: & Deum vicissim à se diligendum esse. 9.

Posuit quoq; hîc Deus attendisse; quod homines, in prima sui cõditione, ad suam imaginem & similitudinem formarit. *Faciamus*, dixerat, *hominem ad Imaginẽ & similitudinẽ nostrã.* Huius verò ipsos frequentẽ oportere habere memoriã, partim illud *faciamus*, pluraliter probatũ (quod rarissimũ est apud Deum) demonstrat; partim, quod toties, primo Moysis libro, homo ad imaginem & similitudinem Dei factus dicitur. Quid verò, si alia, quã humana, forma Deus se exhibuisset? nõne de similitudine & imagine, in se relicta, dubitare homines potuissent? Quamuis enim de externa ibi Deus locutus non sit, sed interna; quia tamen illa huius est quasi index; de interna dubitassent, quando externam, quamuis peregrinam, non similem; sed dissimilem obseruassent. 10.

Functionibus etiam atq; officijs, quæ in his Apparitionibus Deo erant proposita, humana aptissimè seruit. Quid ita? Quia hominibus apparebat Deus, vt cum ipsis conuersaretur; sua ipsis consilia explicaret; de diuinis rebus instrueret: afflictos cõsolaretur, deiectos erigeret, &c. quæ his officijs forma magis deseruit; quã illius creaturæ, quæ sola rationis est particeps? quæ sola consolationẽ admittit? sola in viam alios ab errore potest reuocare? futura intelligere? Et quæ præter humanam, est hîc alia? 11.

Prçterea hominibus etiã, quibus Deus se exhibet, prodest, quod humanã formã assumat. Primùm hinc colligũt corpus suũ, formamq; exteriorem, non Dæmonum siue immundorum Spirituũ esse opus, quemadmodũ malè docuerunt impij Manachæi; sed Dei Opt. Max. quod constanter confitentur Catholici. Huius, inquam, Formæ humanæ admonentur assumptione: cum meritò credere possint & debeant Deum Dæmonum opera in arduis, magnis & diuinis negotijs qualia in his Apparitionibus perficiuntur, vti nequaquam velle. 12.

Deinde, agnoscunt dignitatẽ formæ, quã à Deo Opt. Max. in prima sui cõditione, sunt cõsecuti. Neq; enim illam paruo loco habere possunt; quã assumere aliquando dignatur, & prudentissimus & potentissimus, rerum omnium, quæcunq; sunt, erunt, fuerunt, artifex, quibuscunq; aliis quarumcunq; rerũ relictis. 13.

14. Hinc iam diuinæ bonitatis misericordiam erga se, clementiamque intelligunt,& gratiarum actionis identidem admonetur. Illam intelligunt;quando tanto se beneficio,diuinitus,obseruant cumulatos esse: huius admonentur; quia beneficiorum illa conditio, vt eorum memores continuo excitent ad grati animi significationem testandam.

15. Cognoscunt quoque ex hac humanæ formæ,à Deo assumptione quid de Ipso sentire debeant. Quemadmodum suspensa hedera symbolum est venalis vini: ita in assumptæ humanæ formæ membris datur intelligi, quibus Deus instructus sit. Oculi scientiæ ipsius, quodque omnia inspiciat, argumentum sunt. Os,quod cogitationes suas,atque consilia alijs posit communicare. Manus,quod ipsi vires non desint. Pedes, quod virtute polleat se mouendi,nec vni loco sit affixus, &c.

16. Denique,à Deo alienum non est, quod quæ sequentibus temporibus est perfecturus, præcedentibus sęculis, quibusdam quasi figuris,& vmbris insinuet. Hoc in nostris Sacramentis,illa,quæ in Veteri lege recepta erant, probant omnia. At magnum opus, arduũ opus, diuinum opus, in fine sæculorum perfecturus erat. Daturus erat Filium; qui, quam nos circumferimus, assumpturus erat carnem: habitu & forma,vt homo inter homines erat conuersaturus. An non conueniebat, vt huius tanti Mysterij vmbra aliqua atque figura præiret? Quæ verò hic magis seruire potuit; quàm vt Deus hominem simularet aliquando, quem olim reuera in vnitatem hypostasis esset assumpturus? Ad hanc rationem alludit aliquando S. Augustinus. *Ipse*, inquit, *Filius,qui est Verbum Dei,non solùm nouissimis temporibus,cum in carne apparere dignatus est; sed etiam prius à constitutione mundi, cui voluit de Patre annunciauit: siue loquendo, siue apparendo: vel per angelicam aliquam potestatem, vel per quamlibet creaturam.* Ita S. Augustinus ad Amantium, Manichæi discipulum, cap.9. Apertius hanc rationem indicat Leo. Epist.13. ad Pulcheriam Imperatricem. *Illa*, inquit, *forma magis huius hominis erant indices,cuius veritatem ex præcedentibus Patrum stirpe sumendam, significationes mystica nunciabant.*

CAPVT V.

Sub quo sexu Deus olim apparuerit, quando sub externa humanaq; forma est visus: & cur potius hunc, quàm illum, elegerit.

1. VARIA sunt discrimina in humana forma. Et hæc, in hac Visibili Dei inuisibilis Apparitione, discutienda sunt. Nec, vt

vt spero, temerè aut otiosè: quia plerorumque etiam meminerunt Sacræ literæ. Discrimina hæc vel ad sexum pertinent: vel ad ætatem: vel ad formæ dignitatem & splendorem: vel ad illa, quæ formam extrinsecus afficiũt. In sexu quæritur; vtrum apparuerit in virili an fœmineo. In ætate; vtrum in puerili, an adulta, an senio confecta. In formæ dignitate; an venusta, an obscura. In iis, quæ formam afficiũt; an sine vestibus, an vestitus; & quo, qualiúe habitu. Hoc capite *sexũ* discernemus.

Certùm hîc est, *Deum sub virili sexu aliquando visum esse.* Clara sunt pro hoc diuina Scripturarum oracula. Quando Abrahamo, sedenti in Conualle Mambre, apparuit, dicuntur tres *viri* fuisse; qui Deum exhibuerunt. Genes. 18. Hanc præcipuam inter omnes Apparitiones, & Sanctissimæ indiuiduæque Trinitatis testatricem censet Caietanus. Iidem *viri* fuerunt, qui ab Abrahamo egresi, in persona Dei, hospitio recepti sunt à Loth, Genes. 19. Sic *vir* dicitur, qui luctabatur cum Iacob, in septima Apparitione, Genes. 32. Et *vir*, qui apparuit parentibus Sampsonis, Iudicum 13. Et *vir*, qui contra Iosue stetit, Ios. 5. Et, si Tostato credimus, sub *viri* specie se Deus obtulit Cain; quando, post patratum fratricidium, ipsum reprehendit, Genesis 4. 2.

In Apparitionibus alijs, quamuis *Viri* nomen non exprimitur; sexus tamen virilis haud obscurè insinuatur, compellatione *Angeli.* In omnibus, quibus Deum apparuisse, superius, ca. 2. docuimus, *Angelorum* fit mentio; si tres dempseris: primam illam, qua se primis parentibus exhibuit, Genes. 3. alteram, qua apparuit Cain, Genes. 4. tertiam, in qua cum Noe egit, Genes. 6. Sed *Angelos*, quemadmodum non alia, quàm virili, forma pingunt pictores: ita nec alia apparuisse cuiquam, quod sciam, venit in mentem. Iam verò Dei Apparitiones, per *Angelos*, quemadmodum postea cap. 24. dicturi sumus, exhibitæ sunt & perfectæ: sub virili igitur specie, & forma exhibitę. Atque hoc extra controuersiam est. 3.

Sed, vtrum qui *aliquando* sub sexu virili certò deprehensus est, *semper* sub virili Deus apparuit? Hoc forsitan dubitationem habet. Quamuis enim in recensitis à nobis Apparitionibus, sub *viri* specie, vel forma *Angelorum* apparuisse probatum sit; non tamen simpliciter absoluteque probatum est, sub virili semper apparuisse: propterea; quod præter illas, quas nos recensuimus, aliæ potuerunt fuisse Dei Apparitiones, de quibus dubium est, Vtrum *virili*, an *fœminea* specie Deum exhibuerint. 4.

Deinde

5 Deinde, neque satis firma videntur esse præsidia, quibus Assertionem nostram astruximus. Docuimus *Viri* nomine in iis Dominum indigitari, atque Angelum vocari, quæ sexum prodant. At, inter recensitas à nobis Apparitiones, sunt, in quib. nec *viri* nomẽ inuenitur, nec *Angeli*: vt prima, secũda, & tertia: Dei nihilominus in his fit mẽtio: quid si hîc non masculinum; sed fæmineum genus retulit Deus.

6 Accedit, quòd nec satis firmum appareat, quod ab *Angelis* sumitur argumentum. Hi sub *fæminea* forma possunt pingi. quia sub eadem possunt sculpi. Quid si sculptas proferamus? Profert Benedictus Arrias, in li. de Sacris Fabricis: vbi explicans Propitiatoriũ; cùm ad duo Cherubin venit, qui sedentem in Tabernaculo Dominum excipiebant, sic loquitur: *Erant autem maris & fœminæ specie varij. cætera omnino sibi æquales, inuicemq; sibi similes, seseq; mutuo aspicientes.*

7. Quid, quod nec satis magnum argumentum suggerit nomen *Viri*. Neque enim *vir* semper sexum significat. pro homine, qui fœminam non excludit, accipitur in Sacris literis, non raro. quemadmodum Psalm. 1. *Beatus vir, qui non abijt in consilio impiorum.* & Psal. 111. *Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis.* & Eccles. 14. *Beatus vir, qui in sapientia morabitur.* Et ad Eph. 4. *donec occurramus omnes in virum perfectum.* Et Holofernes quoque fæminas intelligit, quando Iudith sic allocutus est Cap. 11. *Noli pauere in corde tuo: quoniam ego nunquam nocui Viro, qui voluit seruire Nabuchodonosor.*

8. Denique, cum personarum acceptor Deus non sit, Actuum ca. 10. Cùm æqualis sit ei cura de omnibus, Eccles. 41. Cum tam fœminam crearit, quam masculum, Gen. 2. nomine, qui *viri* specie se exhibuit; & hoc ipso virilem sexum commendauit; etiam, si non semper, aliquando saltem, sub *fæminea* debuit comparere; ne hic sexus à Deo contemptus videretur.

9. Sed tamen quemadmodum demonstrauimus Deum *aliquando* sub virili forma apparuisse; ita, quãdiu alijs rationibus non persuadebimur, *semper* sub virili; & *nũquam* sub fœminea apparuisse dicemus. Nihil nos mouent, quæ in contrarium afferantur argumenta.

10. Non negamus potuisse alias Dei extitisse Apparitiones: sed vtrum quoque aliæ extiterint, præter illas, à nobis recensitas, dubitamus. Extiterint quoq; aliæ: sed & omnibus vna producatur, qua Deus sexum *fœmineum* simularit. Excogitentur etiam aliæ; quales quales esse possint: qua tandem conuenisse, vt sub fœminea forma Deus exhiberetur, dici debet?

11. Fatentur quoque, inter nostras, quas secundo Cap. recensuimus, quasdam esse, in quibus neque *Viri*, neque *Angeli* nomen sexũ prodit

sed quia

sed quia illæ paucæ sunt; (tres tantùm) ex alijs (quæ numero superant) de his iudicium ferendum est. vt taceatur in dictis tribus pro nobis esse grauissimorum virorum sententiã, qui in his sub *viri* specie Deum se exhibuisse affirmant: taceatur genus grammaticum hîc nobis patrocinari; Masculini generis Deus est, absolutè, sine articulo sumptus: & quidem apud omnes Gentes, Hebræos, Græcos, Latinos, Germanos, Gallos, Italos, Hispanos, & cætera. Masculum igitur, non fœminam referet Deus, mortalium conspectui oblatus.

Quod de *Angelis* argumentum produximus, cur satis firmum non sit, nondum videmus Producitur alter Cherub, pictus & fictus specie fœminę ab Arria. sed, vtrum benè? Certè (Exo. 25.) vbi exacta forma Propitiatorij futuri designatur: (Ex. 37.) vbi iam perfectũ idẽ describitur: alijs item locis Scripturę, duorum Cherubin, qui extendant alas, & Propitiatorium tegant, seque mutuo respiciant, fit mentio: quod *maris & fœminæ* specie differãt. nequaquam. Tostatus verò disertis verbis vtrumque *virilem* formam retulisse fatetur. Sed de hoc nos plura in sequentibus. 12.

Similiter suũ robur putamus obtinere illud aliud, quod ex *Viri* nomine petiuimus. Esto, *Viri* nomẽ vtrumq; genus aliquando complectatur: & promiscuè hominem significet, qui & vir esse posit & mulier: at plerumq; sexus nomen esse nemo negauerit. Et quidẽ ijs locis, quæ nos produximus, sexũ significare non dubitabit, qui meminisse voluerit sexum significare, quoties in rerũ gestarũ (quę particularium sunt) historia ponitur. Quòd verò apud Prophetas aliquando, aut hagiographos, vt vocamus, Scriptores, qui vniuersales plerunque continent propositiones, non sexum, sed hominem significet, mirum videri non debet, nec assertionem nostram infringit. 13.

Ad illud de personarum Acceptione facilè responderet, qui nuper edito libello (nescio an ingenij ostentãdi causa) docuit mulieres ad humanũ genus nõ pertinere. Nos homines esse dicimus & docemus: nec à viris, nisi accidente, differre. Sed tamen personarum acceptor Deus dicendus non est, quando viri, non fœminæ formam, in hac Visibili Apparitione assumit: quia fœminæ hîc nullam iniuriam facit: quamuis viro faciat gratiam. Acceptio enim personarũ, siue iniuria eius personæ, quę relinquitur, accidit nunquam. An forsitã etiam personarum acceptorem Christum Dominum dicemus, quando virilem nõ fœmineam formam, in assumptione nostræ naturæ elegit? 14.

15. Maneat igitur Deum sub virili, tantum specie esse visum. Verum cur hanc potius, quàm illam assumpsit? Nunquid & *fœmineam* potuit assumere? Potuit quàm maximè. Qui potuit neutram assumere; potuit ex vtraque, quam vellet. Quidni igitur assumpsit? Quia vt hanc, non illam assumeret, rationes habere potuit. Quas illas? Sequentes; si conijcere licet.

16. Prima est, quòd quicunque Deum concipiunt; sub *Viri*, non fœminæ, specie concipiant. Quocirca si sub fœminea aliquando appareret, difficulter sibi mortales persuasissent Deum esse præsentem: difficulter etiam ijs, quæ ab ipso dicerentur, fidem adhibuissent; quã tamen vt eius dictis adhiberent, maximè in his Visilibus Apparitionibus, erat necessarium.

17. Altera est, quòd perfectiora Deo tribuenda esse censeant omnes. Quocirca & ipse nisi grauissimæ contrarium persuadeant, rationes, perfectiora solet assumere. At quemadmodum *viri* multis modis fœminis; ita virilis forma multis modis fœminea præstat. Hanc igitur relinquet: illam assumet; si quando ratio, vt alterutra illarum assumatur, postulat.

18. Tertia sit, quòd virilis magis seruire videatur functionibus, quas Deus sub spectabili forma, apud mortales exercet. Exercet varias, quemadmodũ allata à nobis, secundo capite, exempla demõstrant. Verùm exercent quales, quales velit; exercuerit quales, quales velit; *fœminea* aut seruire non potuit; aut nõ ita commodè potuit seruire: seruiuit verò commodissimè virilis.

19. Accedit his quarta. quòd quemadmodum corpora sub quibus Deus apparere dicitur, opera sunt Angelorum; ita & corporum formæ atque figuræ. Angeli igitur, quemadmodũ se mortalibus quandoque in effictis corporibus exhibent; ita Deum Optimum Maximum. At se sub *fœminea specie* nunquam exhibuerunt; exhiberent Deum?

20. Denique, quæ quinta sit ratio, Dei hæ primis temporibus exhibitæ Apparitiones, vmbra quædam sunt & imago admirandæ illius Apparitionis, quam Filius in humana natura perfecit, teste B. Augustino cap. 9. ad Adamantium Manichęi discipulum. conueniebat igitur, vt quam proximè illam accederet externa, qua olim visus est, forma atque ideo accederet *virili*: quia vir erat futurus, qui humanam naturam in vnitatem hypostasis diuiuæ assumeret, secundum illud: *fœmina circumdabit virum*. Ierem. 31.

CAP.

CAPVT VI.

Quam ætatem præ se tulerit olim Deus, quando mortalibus apparuit, & cum iisdem est conuersatus: qua causa item ætatis simulata.

VARIAS hominum ætates distinguunt Scriptores. Varro quinque gradus facit. In primo, vsque ad annum decimum quintum, *Pueros* dictos vult; quod sint pueri, id est, impuberes In secundo, ad annum trigesimum, *Adolescentes*, ab adolescendo nominatos. In tertio, vsque ad annum quadragesimũ, *Iuuenes* appellatos; eò, quòd Rempub. in re militari iuuare possent. In quarto autem gradu, vsque ad annum sexagesimum, *Seniores* nũcupatos; quod tunc corpus senescere incipiat. Inde vsque ad finem vitæ vniuscuiusque, quintum gradum factum, in quo qui essent, *Senes* esse appellatos: quod ea ætate corpus in senio laboraret. Quoniã igitur Deum humana forma apparuisse certum est: dubitare nõ possumus quin tali forma se exhibuerit, quæ alicuius *ætatis* esset index. Qualis hæc fuerit hoc capite inquirimus. 1.

Omnium tamen graduum, quos Varro recenset, nobis ratio habenda non est. Ad tres præcipuos omnes reuocamus: aut certè de tribus nostra erit inquisitio: ascendente ætate, constante, descendente: siue de puerili, virili seu adulta, & senili. Quæcunque puerilis non est, nec senilis: virilis nobis adulta dicetur: quæ virilem nõ accedet, puerilis: quæ excedet, senilis. 2.

Metiemur etiam ætatem non annorum numero. Quid enim? An fortè annorum, quibus Deus fuit ratio habenda? an quibus sub spectabili corpore humanaque fuit figura? Prius tempus (liceat ita nominare) ne cogitatione quidem possumus concipere. *Deus æternus Dominus* (inquit Isaias, cap. 40. Et Regius Propheta Dauid Psal. 89.) *A seculo, & vsque in seculum tu es Deus. Numerus annorum eius inæstimabilis est*, inquit Iob, cap. 36. Posterius, nunquam vel vnius anni fuit. 3.

Metiemur ætatem ex forma externa, quæ ætatis solet esse index. Nam quorum cæsariem canescere, & faciem contrahi videmus, solemus *Senes* dicere; quamuis de annorum ætatis numero ipsorum nobis non constet: & *Pueros*, qui paruæ sunt staturæ, nihilque ostentant virile: & *Viros*, qui firmiora, & magis adulta circumferunt corpora, maioribusque viribus videntur pollere. His modis ætates discriminant, & sacri, & profani Scriptores. Ex his de ætate apparentis diuini Numinis iudicium feremus. 4.

5. *Qua igitur forma ætateque Deus visus?* Ex tribus sumenda coniectura. Ex ipsis Dei Visibilibus Apparitionibus, olim factis. Ex Apparitionibus Dei Imaginarijs, de quibus postremo loco, huius Disputationis. Denique ex picturis, quibus Pictores Deum videntium oculis obijciunt.

6. Apparitiones Visibiles(quæ propriè sunt huius loci) duobus nominibus ætatem insinuant, *Viri*, scilicet, & *Angeli*. Nam in alijs quidem Deus *Vir* vocatur, in alijs *Angelus*. Vir vocatur in illis, Abrahamo, Iacobo, duobus Patriarchis, atque Parentibus Sampsonis factis: Angelus in omnibus alijs; si duas vel tres exceperis.

7. Et hæc qualem ætatem insinuat? Non extremarum alteram; sed mediam *Virilem*, scilicet, siue *adultam*. Quamuis enim *Viri* nomen persæpe sexum indicet; non minùs tamen frequenter ætatem, & quidem mediā illam inter vtramque. Exemplo sint sequentia Scripturæ loca 15. Exo. *Dominus, quasi Vir, pugnator*. Iosue 17. *Qui fuit vir pugnator*. Iudicū 6. ibid. *Dominus tecum, virorum fortissime*. & 1. Reg. 4. *Confortamini, & estote Viri*. 1. Cor. 13. *Quando factus sum vir, euacuaui quæ erāt paruuli*. Ephes. 4. *Donec occurramus omnes, in virum perfectum*. Idē expresſius insinuat illud *viriliter agite*, toties in Sacris literis repetitū vt Deut. 13. Iosue 1. Paralip. 19. 22. 28. 2. Paralip. 32. Psalm. 26. & 30. 1. Mach. 2. 1. Corinth. 16.

8. Eandem ætatem insinuat nomen *Angelorum*. Nos hanc mediam semper, & extremarum alteram, nunquā præ se tulisse legimus; quādo apparuerunt. Nunquam visi sunt specie senis. Nunquam specie pueri, sub specie viri, aut iuuenis semper; quemadmodum docent qui visi sunt mulieribus, post Christi resurrectionem: qui flagellarunt Heliodorum, 2. Mach. 3. & qui se Tobiæ comitem, & ducem itineris præbuit, Tobiæ 5.

9. Ex dictis de *vna* Dei forma siue ætate coniectura non improbabilis accipitur: quod sub specie *perfecti viri* apparuerit. Verùm quia in omnibus Dei Apparitionibus Visibilibus, nec *Angeli* fit mentio, nec *viri*, vt dictum est: vtrum in omnibus aliis, vt his sub simili *perfecti viri* specie exhibitus sit, dubium est; præsertim, cum aliam quandā formam eidem tribuant, & Imaginaria Apparitio exhibita Danieli: & pictorum manus, qua passim, cum Trinitatis Mysterium, aut opus Creationis mundi pingitur, exhibetur.

10. Species hæc *senis* est: de qua sic Daniel, cap. 7. *Aspiciebam, donec cæli positi sunt; & Antiquus dierum sedit. Vestimentum eius candidum, quasi nix: & capilli capitis eius, quasi lana munda. Thronus eius sicut flamma ignis: rotæ eius ignis accensus. Fluuius igneus rapidusq; egrediebatur à faci-*

facie eius. millia millium ministrabant ei: & decies millies centena millia assistebant ei.

Cùm igitur alia quadam specie *senis* inquam Deus visus sit, in Imaginaria, quàm Propheta Daniel habuit, Apparitione: eadem Deum Patrem mortaliũ oculis obijciant Pictores: quæritur, an eadem quoque, in assumpto corpore, sit visus, tum maximè: quando apparuisse dicitur, & *Angeli* vel *viri* qui ipsum repræsentarunt, nulla fit mentio. Adhoc *duo* dicimus. 11.

Vnum est, certum hic asseri posse nihil. Cùm enim de hoc nihil nobis aut sacrarum Scripturarum testimonio constet: aut Ecclesiæ authoritate, Maiorumque traditione: hoc inter illa reponimus, quæ absque salutis dispendio & recipere possumus, & repudiare. Non necesse est credamus forma *senis* apparuisse aliquando Deum. Non necesse est credamus semper apparuisse specie *viri* integri & perfecti. 12. 13.

Alterum est. Probabile nihilominus videri, ea aliquãdo in asũpto corpore visum esse forma, qua describitur à Daniele Propheta. Primùm quidem, quod passim ita à pictoribus pingatur. Deinde quòd, cum Deum *senis* specie describat Daniel, eam formam videatur insinuare, quàm Deum habere plerique omnes credebant. Denique, quòd cùm constaret ab æterno ipsum fuisse, *Antiqui* dierum species ipsi magis, quam iuuenis conueniat.

Ex dictis concludimus probabiliter admodum dici, *duplici*, senis inquam, atque virili: aut certe vna virili *forma* Deum olim in assumpto corpore, hominum oculis conspectum esse: sub *puerili* visum nunquam. Sed quæ dictarum formarum rationes? Hoc vbi breuiter exposuerimus, præsens Caput concludimus. 14.

Antiquus ergo dierum, siue senex apparuit, quòd sit longæuus, siue, vt Scriptura loquitur, *plenus dierum*, Iob. 42. præterea, quòd ante omnes dies omniaque tempora: quòd author sit conditorque omnis antiquitatis, dierum & temporum: quòdque eminentur atque excellenter in se contineat omnem temporis antiquitatem. Ita, teste Pererio, Dionysius, lib. de diuinis Nominibus cap. 10. Danielis sententiam exponit. B. Hieronymus Deum sub specie senis induci existimat, vt hoc ipso demonstraretur grauitas, maturitas, tranquillitas animi in iudicando: quippe quæ frequẽtiùs in senibus, quàm iuuenibus insunt secundum illud, Iob, cap. 12. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* Apud Deum est fortitudo & sapientia, ipse habet consilium & intelligentiam. 15.

Florenti verò atque *iuuenili ætate* apparuit: vt simul significaretur cum illa Dei antiquitate incorruptum vigorem, & nullatenus diminutam 16.

nutam pulchritudinem esse coniunctam. Et hoc habet Pererius, quemadmodum prius, ad septimum Caput Danielis Prophetæ.

17. Quod autem in alijs Apparitionibus hanc, id est, *senis* formam simulauerit, in aliis illam, *iuuenis* inquam: opus ad quod patraturus aduenerat, videbatur postulare. Vbi *Viri* atque *Angeli* fit mentio, illa propemodum opera exercet, quæ expeditos vegetosque requirunt: vbi solius Dei: & vt putamus specie atque imagine *senis* affuit: iudicem & magni alicuius operis molitorem agit, qui prudentiam maximè sapientiamque requirunt, quarum indicia sunt cani, prouectaque ætas: quemadmodum haud obscurè indicat Beatus Hieronymus iam à nobis citatus.

18. *Puerilis* ætas ipsum non decebat: quoniam propter opera, & quidem excellentia in assumpto corpore apparebat Deus. At opera hęc à puerulis non exspectabantur: & in pueris prudentiam non tam requirimus; quam admiramur.

CAPVT VII.

An splendida & illustris; an potius obscura, aut certè communis fuerit forma, qua se Deus exhibuit in externo corpore: & quæ causa formæ.

1. DEMONSTRATVM est sub humana specie Deum apparuisse: exhibitum sub sexu virili: ætate perfecta & matura. Omnia hæc ad *externam* formam pertinent. Est aliud discrimen in eadem forma, quod hoc, & sequenti capite est inuestigandum. Illud formæ magis intrinsecum est: & ipsi nunc venustatem quandam addit, nunc deformitatem. Nam in quorundam facie & forma, nescio quæ, gratia relucet, quę intuentium oculos recreat, & animos ad se rapit: in quorundam quidquid propemodum apparet, vel offendit, vel displicet illi formosi dicuntur: hi deformes.

2. Et ferè in omni forma discrimen hoc inuenitur. Omnis ferè homo aut est deformis, aut formosus. Et quoniam ars imitatur naturam fit, vt discrimē hoc quoque in pictis atque sculptis hominibus obseruetur: horum alij dicantur formosi, alij deformes Nec desiderari debet in forma humana qua aut Deus conspicitur, aut Angeli: non solum, quia hi formæ, sub qua apparent, quidam quasi sunt artifices & architecti: verum etiam, quia plus aliquid, quam ars efficiut, dum viuos quasi homines similant.

Quæ ig-

Qua igitur forma Deus, in assumpto corpore, apparuit? deformi, an eximia? *Prorsus eximia*, prorsus pulchra: quæ plena esset grauitatis, & insignem spiraret maiestatem: siue Deum illa referret specie venerabilis senis; siue florentis adolescentis. Et merito.

An omni gratia & maiestate vultus destitutus fuit; qui rebus creatis omnibus suam dat venustatem & splẽdorem? *Qui finxit aurem*, inquit Propheta Psal. 93. *non audiet? qui finxit oculum non considerat.* Addo ego. Qui mortalibus quibusdam illam vultus venustatem indidit; vt pluribus fuerint stupori: omnes in sui amorem rapuerint; ipse, si quando mortalibus se volet offerre spectandum, nullam propriæ venustatis curam habebit? Pro suo ornatu non erit sollicitus; qui *lilia & fœnum agri, quæ hodie sunt, & cras in clibanum mittuntur, sic vestit; vt nec Salomon in omni gloria sit coopertus, sicut vnum ex ijs?* Matth. 6. 3.

Homines splendoris vultus sui, externæque formæ domini non sunt. non sibi illam dant: aliunde accipiunt. Si quam vellent, possent eligere speciem; primam eligerent dignissimamque. At Deus, quando in assumpto corpore apparet, quam vult formam eligit: quam vult acceptat, sibi optat, nulloque labore assumit, retinet, conseruat. Quidni igitur accipiet venustam? gratiosum? maiestatis & grauitatis plenam? 4.

Quemadmodum in alijs formarum generibus præstantiorem eligit Deus, dum apparet: animantis, v. g. præ inanimi: hominis, præ cęterorum animantiũ: & inter homines formas viri, præ mulieris: senis aut constantis maturæque ætatis, pro infirmæ puerorum: ita credi debet, quòd in hoc genere assumpserit illam, quæ plus habet dignitatis. 5.

Non inferiori ab Angelis forma Deum apparuisse credũt omnes. At in maiestate & formæ dignitate. hos visos esse extra controuersiam est. Hoc de eo, qui Virgini matri, in Filij Dei Incarnitione, apparuit, docet B. Augustinus de Natiuit. Domini Serm. 14. De alijs liber secundus Machabæorum, cap. 3. vbi sic legitur. *Alij etiam apparuerunt duo iuuenes* (Angeli) *virtute decori, optimi gloria, speciosiq; amictu.* Et S. Lucas cum dignitatem vultus S. Stephani describit, Actuum cap. 6. refert quòd viderint *faciem eius, tanquam faciem Angeli.* Et vxor Manue, Iudicum 3. ex eo venit in suspitionem, quod qui sibi loquebatur, Angelus esset, quia *vultum angelicum*, id est, maiestatis & gratiæ plenum, haberet. 6.

Quid, quòd eximia forma Deum apparere *debuisse* credi posit apparuisse enim voluit, vt agnosceretur, suaque præsentia suis dictis autho- 7.

authoritatem addere. At si communi vsitataq; omnibus forma apparuisset; si nulla singularis in vultu fuisset gratia; quomodo, statim, vt locutus esset, mortalibus fuisset agnitus? quid dictis ipsius authoritatem fecisset? quid ab hominibus fidem extorsisset?

8. Esto, ipsum etiam *vox* prodiderit: prodiderit maiestas, incessus; aut exterior cultus. Ipse præterea interiùs mentibus præsentium suam præsentiam singulari quadam illustratione suggesserit: at tamen, quoniam vultus maximè vnumquemque prodit, hoc etiam se prodidisse, præsentiamque suam testatum esse voluisse, credi debet.

9. Et omnino vultus indicio singulari Deū proditum esse est probabile. Primis maximè temporibus: quando & primi parentes, & ipsorum filius, Cain & Noe, & aliorum plerique, mox illum, qui cū ipsis ageret, eos peccati argueret, de futuris rebus instrueret, cognouerunt esse Deum. Obseruabant, scilicet, excellens quiddam, & illustre, in apparente, sibique loquente persona; quod aliud, quàm præsentem Deum testari, persuadere sibi non potuerunt.

10. Assensus, quem & hi, & alij, quibus Deus apparuit, loquenti præbuerunt, manifestius, quod dicimus, probat. Si enim in vultu nihil, quod non quiuis homines haberent, obseruassent; haud dubium eiusdem secum conditionis existimassent: & ob id reprehensionem non admisissent, & futura prædicenti non credidissent: vel grauis etiam quid in importunum censorem statuissent.

11. Ex opinione quoque, quam omnes de Deo habent colligitur, insigni atq; illustri forma ipsum innotescere oportuisse. Nihil de Deo nisi nihil eximium, concipiunt omnes. Quando igitur apparebat, etiam forma, qua apparebat, opinionem hanc confirmare debebat: ne quem opinione iam magnum atque excellentem concepissent, ex abiecta forma colligerent contemptibilem. Neque enim apud homines nouum est, contemnere corpore deformes; quamuis etiam insignibus dotibus atque virtutibus animus sit instructus.

12. Denique ipse pro nobis hîc militant Apparitiones: maximè illæ Abrahamo, Moysi & parētibus Sampsonis factę. Quid mouit Abrahamum, Genes. 18 vt cum, sedens ad ostium tabernaculi sui, obseruaret, quibus eleemosynæ beneficium præstaret, mox vbi tres viros (Deum referebant) conspiceret, ipsis occurreret? pronus adoraret? Dominos vocaret? gratiam sibi fieri testaretur, si ad se diuerterent, & humanitatis ipsis officium posset impendere? quid, inquam, mouit, si non formæ dignitas? Et Moyses, quòd (Exod. 33.) non nisi posteriora Dei videre potuit; an non insinuat maiestatem vultus diuini

uini tantam fuisse; quantam ferre nequiuerint oculi humani? Apparitionem verò Dei sibi factam vxor Manue, sic describit, Iudicũ 13. *Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis.*

CAPVT VIII.

Quis fuerit decor, dignitas, atq; maiestas formæ illius, qua se Deus, olim, in Veteri lege spectandum exhibuit.

AD decorem dignitatemque formæ internam, de qua nunc loquimur, & sub qua Deum viuentium oculis se obtulisse, si quando visibilis apparuit: diximus; duo facere videntur: membrorum, scilicet, pulchrã compositio atque proportio, cũ coloris venustate coniuncta: & præterea lumen quoddã atq; splendor his insitus. Prioris beneficio formosi & grati fuerunt Absolon, Sara, Esther, Iudith, Abisag, filiæ Iob, Rebecca: posterioris, Moyses atque Christus: ille in veteri, hic in nouo Testamento. De Absolone dicitur, 2. Reg. 14. *Sicut Absolon, vir non fuit pulcher in Israel, & decorus nimis, à vestigio pedis vsque ad verticem, non erat in eo vlla macula.* De Sara, Gene. 12. quod erat *pulchra nimis*. De Esther, Esth. 2. quod erat *formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis*. De Iudith, Iud. 10. quod Dominus in illa *pulchritudinem amplianerit, vt incomparabili decore omnium oculis appareret; &, quod qui illam viderent obstupuerint; mirati nimis pulchritudinem eius*. De Abisag, 3. Reg. 1. *quod erat puella pulchra nimis*. De filiabus Iob, cap. vltimo, quod *non fuerint inuentæ mulieres speciosæ, sicut filiæ Iob, in vniuersa terra*, De Rebecca, Genes. 14. quod *puella decora nimis, virgoq; pulcherrima*. De Moyse, 2. Corinth. 3. quod *non potuerint filij Israel in faciem eius intendere, propter gloriam vultus eius: &, quod posuerit velamen super faciem suam, ne intenderẽt filij Israel in faciem eius* De Christo, Matt. 17. quod *resplenduerit facies eius sicut sol; vestimenta autem eius facta sint alba, sicut nix.* 1.

Duo verò iam dicta nõ ita necessaria sunt, vt si alterum desit, sua humanæ formæ pulchritudo defuisse dici debeat. Speciosissimus aliquis pulcherrimusque dici potest, cui vel alterum, prius illud suppetit, quemadmodum probant priora exempla. Quando tamen vtraque concurrunt, maior est formæ gratia, dignitas, maiestas. 2.

Quoniam igitur demonstratum est, præcedenti capite, plenam decoris dignitatisque fuisse formam, qua Deus olim in assumpto corpore visus est, restat inquiramus, quidnam hunc decorem dignitatemq; formæ attulerit, an primum illud, an secundum, an vtrumque. 3.

4. Iudicium ex ipsis Apparitionibus, quas Sacræ literæ referunt, petendum est. Quamuis enim formas quasdam eximias haud obscurè liceat accipere, ex varijs reuelationibus, etiam ijs, quarum meminerunt Scripturæ; vt fuerunt Danielis, Ioannis Euangelistæ, & Prophetarum: quia tamen in dictis reuelationibus, Deus sub sensum externum non venit: quædam etiam ipsarum Dei tantùm conditionem insinuarunt, & formę magnam rationem non habuerunt; nostræ nobis tantum seruire possunt, in quibus diuina maiestas sub *visibilibus* formis in mortalium oculos incurrit.

5. Porrò Apparitionum Visibilium quædam *disertis verbis* maiestatem diuini vultus & formæ exprimunt: quædam eandem *haud obscurè* insinuant: quædam *vix indicant*; vt illæ, in quibus quidem Deus apparuisse dicitur, sed tamen ita, vt non solùm formæ venustatem nequeas deprehendere, verum etiam nec certò assequi, humanaúe Deus forma apparuerit.

6. Quæ formę dignitatem, & maiestatem *exprimunt*, duæ sunt. Vna Samsonis matri exhibita est: de qua ita Liber Iudicum, cap. 15. *Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis.* Altera exhibita est Moysi, de qua sic, Exod. 12. *Locus est apud me,* (loquitur Deus) *& stabis supra petram. Cumq́ue transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ: & protegam dextera mea, donec transeam: tollamq́ue manum meam, & videbis posteriora mea. faciem autem meam videre non poteris.* De qua Apparitione Tostatus hæc. *Primò* sensibilem illam fuisse, tum ratione corporis, quod luce radiabat; tum ratione lucis, quæ corpus ornabat. *Deinde* lucem corporis, tantam fuisse, quãtam nullum vnquam corpus, ex aere conflatum, aut habuit, aut aliquando est habiturum. *Tertio*, huic luci præterea additam fuisse venustatem, (ipse vocat *accidentalem perfectionem*) quæ ita afficiebat mortalium oculos, vt afficere res nulla magis potuerit. *Quartò*, Lucem hãc non æqualiter in omni parte corporis, quod conspiciebatur, fuisse: sed intensissimam in anteriori, (facie): & tantam; vt saluo vita nullus mortalium illam potuerit inspicere (quæ causa quoque fuit, vt Deus Moysem transiens, faciei ipsius manum opposuerit) minus intensam in posteriori (dorso) vt quam oculi mortalium salua vita possent ferre: vnde & posteriora Moysi videnda præbuit Deus. Hęc Tostatus.

7. Quæ formæ maiestatem dignitatemque *insinuant*, sunt quatuor. Primum illa Abrahamo facta, Genes. 18. Deinde, illa exhibita Agar ancillæ, Genes. 16. tertiò, qua Deus visus est Loth, Genes. 19. quartò, qua apparuit Gedeoni, Iudic. 8. Harum enim quædam, id est, tres

posterior.

posteriores, vultus formæque maiestatem produnt, hoc ipso, quod *Agelorum*; quos singuli, & meritò, concipiunt esse speciosissimos, meminerunt: in quarta eandem significat Abrahami, vt diximus, cursitatio, festinatio, adoratio, humilis obsecratio, &c.

Quatuor reliquæ formæ dignitatem non explicant, non insinuant. Veruntamen in his suam dignitatem maiestatemq; diuinæ formæ non defuisse, partim licet conijcere ex formis, sub quibus aliâs conspectus est Deus: partim ex ijs, quæ præcedenti capite sunt dicta. 8.

Quid ex omnibus? Hoc, scilicet, *duo præclara ornamenta* fuisse humanæ formæ, qua Deus in assumpto corpore est visus, alterum cuiusdã fuit excellentis luminis, quo corpus vulgebat: alterum insignis membrorum proportio, cum suaui coloris venustate coniuncta. Prius fuit in corpore, quod Moysi exhibitũ fuit: posterius, quo visus alijs. 9.

Posterius hoc, Deo conuenisse, probant, quæ pręcedenti capite sunt allatæ, rationes: prius expediuisse, principio Christi, gloriosa, in mortali adhuc corpore, Apparitio demonstrat. Par erat, ne diuino numini illa forma maiestas, & splendor lucis in Veteri lege deesset: quæ multum dignitatis atque venustatis filio Dei, olim erat allatura, in lege Noua: Deinde vrget maiestas vultus Moysis, ob similẽ splendorem admirabilis; ne scilicet Dominus minus seruo suo videretur habuisse. 10.

Præterea exemplar quoddam illius perfectionis, in diuino, vt ita dicam, corpore erat dandum; quam in suis corporibus, Beati olim, post gloriosam resurrectionem, obseruabunt, quamque futuram, iam constantissima fide credunt. Neque enim possunt dubitare in viuo incorruptibilique corpore accidere posse; quod obseruant in non viuo, in corruptibili, quale fuit quod Deus assumpsit. At perfectio hæc in fulgore, maximoque splendore consistit: *Fulgebũt iusti, sicut sol, in regno Patris eorum*, inquit Dominus, Matth. 13. Et Salomon, Sap. 3. *Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent*. Et sanctissimus Daniel, cap. 12. *Qui docti fuerint*, inquit, *fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuos æternitates*. Omnino autem Deum, & sui corporis ficti, & Filij atque Moysis veri claritate mentis fidelium de gloria corporum beatorum futura confirmare voluisse credi potest, quãdo etiam, vt Cyrillus Hieros. Catech. 18. loquitur, *vermibus paruulis lucidum dedit corpus, vt eo splenderẽt; vt ex apparentibus crederetur id, quod exspectatur*. 11.

12. Rursus, cùm Deus in his, de quibus nunc sermo est, Apparitionibus, se oculis viuentium obiecerit; nónne congruum erat, vt, si non semper, aliquando offerret in præstantissimo visiuæ potentiæ obiecto? ille Deus; qui summum esset bonum, rerumque omnium perfectio? At inter ea, quæ in oculos incurrunt, præstãtior nulla qualitas est lumine. Vide Cursum Conimbric. sup. 2. de Cælo, cap. 7. q. 5. ar. 2. vbi præstantia luminis, multis rationibus demonstratur.

CAPVT IX.

Quomodo decor formaq; dignitas fuerit in corpore, sub quo Deus apparuit & visus est mortalibus.

1. ODVM inquirimus, quo decor maiestasque diuino corpori, in quo Deus est visus, affuit. & præcipua de splendore est quæstio. Quamuis enim præter hunc, duo alia possint ad examen vocari, membrorum scilicet proportio; præterea coloris venustas, quæ cum splendore decorem maiestatemq; diuinæ formæ attulerunt, vnus tamen splendor est, qui quoniam plures suggerit difficultates, hîc diligentiùs inspiciendus est, & discutiendus. De hoc enim quæritur, An in *solo* intuentium sensu fuerit, non autem in externo, & extra sensum, corpore. Deinde, Si in
1. corpore aliquo, illone, quod Deum referebat, an alio aliquo *externo*
2. vicino; quod splendorem ex se ad Dei corpus transuerberauit. Et si
3. in priori illo, An priorem formam, cui accesit, quodam modo *im-*
4. *mutauerit*, an non. Et si non immutauit, An solum splendor hic in *fa-*
5. *cie* diuini corporis sedem habuerit; an fuerit diffusus per tot cũorpus. Rursus, Si per totum corpus diffusus, Vtrum in corporis tantum
6. fuerit *superficie*, an corpus totum penetrauerit. Præterea siue hoc, si-
7. ue illud dicatur, An non solùm lucidum reddiderit corpus; sed etiã
8. *fulgidum.* Deinde, Tantáne lux illa fuerit, vt mortalium oculis *capi*
9. non potuerit. Item, fueritne *naturalis*, an supernaturalis. Denique, An eiusdem rationis, cum aliorum corporum, quæ singulari lumine aliquando fuerunt illustria. Hæc de lumine & splendore corporis diuini discutienda. A primo principium facimus.

2. Quæritur igitur, An in *solo* Moysis diuinum numen, siue Dei posteriora aspicientis, & intuentis, sensu splendor hic fuerit? Respondemus non fuisse. Quemadmodum non Phantasticum, aut imaginariũ corpus fuit, sub quo Deus visus est, & apparuit; ita neq; splendor aut lux imaginaria fuit & phantastica. Præterea, potestne vlla imaginaria tantam in sensus impreßionem facere, quantam hæc fecisse asseritur?

Quæritur,

Quæritur, An si extra sensum quoque hic splendor fuit; fuerit saltem non in diuino illo corpore, quo se Deus exhibebat; sed *alio proximo*, quod sui luminis radios in diuinum transfuderit? quemadmodum v. g. sol illud illuminare dicitur, in quod radios coniicit? Respondemus in diuino, non in externo corpore fuisse: tum quia sacræ Scripturæ verba insinuant: tum quia si externum radios suos in diuinum coniecisset, illique claritatem communicasset, multum illud, diuinum hoc suo splendore superasset: quod dici non debet. 3.

Quæritur, An splendor priori formæ accidens, ipsam aliquo modo *immutarit?* Respondemus non immutasse: quemadmodum neq; Christi formam, qui in ipsius transfiguratione accesit splendor: vt sequentibus verbis testatur Euthymius ca.34. in Matthæum. *Transformatus est*, inquit, *Dominus, corpore quidem in propria figura manente, diuino verò splendore modicum quiddam in eo detegente, ac faciem illustrante, speciemq; illius ad maiorem Dei similitudinem immutante.* 4.

Quæritur, An *facies* tantùm splenduerit illius corporis; non verò *totum corpus*? Respondemus & faciem splenduisse, & corpus totum. Id apud Tostatū, probat eiusdē corporis manus, quæ & ipsa summo splendore perfusa fuit, ideoq; ne suo splēdore visui Moysis noceret, nube putat fuisse inuolutā. Probant eiusdē corporis posteriora, quæ etiam Moyses videns, dicitur vidisse omne bonum, eodem Tostato teste, quia, scilicet, tanta luce vidit micare, quantam hîc corruptibilis oculus, cum maxima sui voluptate potest inspicere. Forsitā hîc nobis seruit claritas, qua Filius Dei, mirabilis apparuit in mōte Thabor. Illa in omnibus Christi membris fuit, Hieron. teste, Epist. 61. ad Pam. aduersus errores Ioannis Hieroso. verba eius hæc sunt. *Dominus noster in mōte transfiguratus est in gloria: nō vt manus ac pedes, cæteraq; eius membra perderet; & subitò in rotūditate vel solis, vel sphæra volueretur: sed eadē membra solis fulgore rutilantia Apostolorum oculos perstringerent. Et facies eius*, inquit, *fulgebat sicut sol. Vbi autē facies nominatur, existimo, quod & cætera membra conspecta sint.* Ita Hieronymus. 5.

Quæritur, An splēdor in *superficie* corporis tantùm fuerit, an verò totū corpus penetrauerit? Respondemus & in superficie fuisse; & totum corpus penetrasse: quemadmodū ignis in carbone incēso, non in eius tantùm est superficie, sed totū carbonē peruadit. Quid mirum? Claritas corporum glorificatorum, quorum species quædā & imago hoc diuinum corpus fuit, tota corpora peruadit, quemadmodū in 4. Sent. docent Doctores Scholastici, vt vocamus. Sed in præsenti argumento nobis Dei visi posteriora etiam seruiunt, ad quæ claritas, in anteriori parte existens, se diffudit. 6.

7. Quæritur, An *fulserit* illud corpus etiam,& non tantum fuit lucidum? Reſpondemus, & lucidum fuiſſe & fulgidum. Hoc, ni fallimur, cornuta Moyſis facies probat, quæ fulgore diuini luminis tantum ſplendorem contraxit, vt & radios à ſe in intuētium oculos traiecerit: & neceſſe fuerit Iudæis velamen oculis opponere; ſi quando faciem eius vellent inſpicere. Et corporum glorificatorum hîc fauet conditio; de quorum fulgore primum vox Dei, Matth. 13. *Fulgebunt iuſti ſicut ſol.* Deinde Salomon, Sap. 3. *Fulgebunt iuſti tanquam ſcintillæ.* tertiò B. Gregorius atque Laurentius Iuſtinianus. Gregorius ſic habet, lib. 18. in Iob. cap. 27. expones illa verba, cap. 28. *Non adæquabitur ei aurum vel vitrum. Quid*, inquit, *in auro vel vitro accipimus, niſi illam ſupernam patriam, illam beatorum ciuium ſocietatem? quorum corda ſibi inuicem & claritate fulgent & puritate tranſlucent?* Iuſtinianus lib. de diſciplina & perfectione monaſticæ conuerſationis ſic loquitur (cap. 23. *Nimia quoq; claritate fulgebit corpus glorioſum; ita, vt ſolis ſepties tranſcendat ſplendorem. Non autem lumine ſuo intuentium ſe reuerberabit aſpectum; ſed ineffabili quodam modo confortabit, clarificabitq;: eritq; tota eius ſubſtantia corporis viſibilis, adeo vt viſcerum cæterorumq; membrorum harmonia, Conditoris declaret magiſteriũ admirandum.* Ita Laurentius Iuſtinianus.

8. Quæritur, Tantáne lux atque ſplendor illius corporis fuerit, vt *ſalua vita oculi* mortalium ferre nequiuerint? Exiſtimat id Toſtatus. Nos ſalua tanti viri auctoritate illam ob obiecto viſiuæ potentiæ nõ excludimus: quamuis aut ægre, aut nullo modo viſu potuerit percipi humano. Eiuſdem illam, qua facies Domini claruit, cenſemus eſſe rationis, cum ea; quam in poſterioribus conſpexit Moyſes. De hoc plura quando de cauſa Efficiente harum Apparitionum. ca. 28. 29.

9. Quæritur, Fueritné lux *naturalis*, an *ſupernaturalis*? Reſpondemus naturalem dici poſſe: quamuis ſupernaturalem velit eſſe Toſtatus; quemadmodum & corpus ſupernaturale dicit; ſolaque diuina, non creata virtute productum, in quo illa reſedit. Et de hoc plura, cum de Efficiente harum Apparitionum cauſa.

10. Quæritur, An *eiuſdem fuerit rationis*, cum aliorum corporum, qui ſimili aliquando luce claruerunt? Reſpondemus probabiliter dici, non diuerſam fuiſſe à ſolis, aliorumque lucidorum, quorumcunque, corporum naturali luce. Diuerſam nihilominus fuiſſe ab illa, quæ beatorum corporibus, poſt communem omnium reſurrectionem communicabitur. Prius illud non admittit Toſtatus: poſterius non admittit S. Thomas in 4. diſt. 44. q. 2. ar. 4. Sed pro priori eſt: quod ex cauſis naturalibus videatur eſſe producta. Pro poſteriori,

riori, quod lux beatorum corporum differat specie à solis, ignis, aliorumque lucidorum corporum luce, quemadmodum bene probat Soarez, Disp. 48. Tom. 2. in 3 partem S. Thomæ. Atque hoc insinuat Sanctissimus Paulus, ad Philip. 3. cum corpus *humilitatis nostra docet reformandum & configuratum iri corpori claritatis Dei*, non solis. Insinuat summus Theologus S. Ioannes, Apocal. 21. cum cœlestem beatitudinem his verbis describit, *Ciuitas illa*, inquit, *non eget sole, neque luna; vt luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit illam, & lucerna eius est Agnus.* Et rursus: *Vidi*, inquit, *ciuitatem sanctam habentem claritatem Dei*, non solis. Quod si hanc beatorũ lucem Scriptura interdum comparet cum luce solis, quemadmodum cum de Christo dicitur, *splenduit facies eius, sicut sol.* Matth. 17. & de Sanctis: *Fulgebunt iusti, sicut sol.* non hoc vnitatem naturæ vtriusq; insinuat: sed, quemadmodum notant Patres, idcirco fit; quod in rerum sensibilium numero exemplum aliud non sit, quo intellectus noster posit manum, quasi, duci, ad admirabilem illam claritatem gloriosorum corporum concipiendam.

CAPVT X.

Quis corporis, in quo Deus apparuit, fuerit externus habitus, & ornatus.

ORNATVS formæ quidam internus est, quidam externus. Ille corpori inest, hic eidem adiacet. Qui priorem, beneficio naturæ, habent, hoc posteriori eundem sæpius augẽt. Qui priori carent, hoc, qualem qualem possunt, sibi asciscunt. De priori actum præcedentibus duobus Capitibus: de posteriori præsenti. 1.

Ornatus hic quoniam externus est, & aliunde accedit, ex ijs, quæ corpori adiacent petitur. Hæc verò vno nomine *Habitus* à philosophis vocantur. vnde & ab ijs definitur, quod sit *corporum, & eorum quæ circa corpus sunt adiacentia.* 2.

Soli vero humanæ formæ propriè debetur. quia solum hominem Deus produxit nudum, imbellem, tenerum, inermem, mollissima carne, leui cute. Nihil vsquam in membris eius, quod pro vestitu, vel armis ad pugnam & violentiam datum videri posit. Pro his omnibus (quod tamen multo est præstantius) donatus est *mente*, atque *manibus*, plurimarum artiũ ministris, quibus sibi parare queat, quæcunque ad corpus suum tuendum & ornandum necessaria præsidia. 3.

Duplex autem hic Habitus distinguitur: vnus *Indumenti* dicitur, 4.

alter

alter *Ornamenti*. Ille per se ad ornatum nihil facit. naturæ tantùm seruit, vel verecundiæ, vel vtilitati, vel necessitati. Hic necessitati non seruit aut vtilitati, aut verecundiæ; sed ad venustatem facit atque splendorem. Vtriusque nobis in his Visibilibus Apparitionibus habenda ratio.

5. Præter iam datam, alia eius est diuisio, proposito nostro magis seruiens: qua in habitum *vsitatum* distinguitur, & *peregrinum*. Illum sic vocamus, quod in vsu sit apud eos, cum quibus versamur. Hunc peregrinum, quod insolens quid, & minimè receptum, habeat; aut certè, quòd non in vsu sit atque consuetudine apud mortales.

6. De hoc habitu & extrinseca, vt ita dicam, forma, præsens quæstio est: & quidem non simplex. Quærimus enim, vtrum sub externo quodam habitu obseruatus sit Deus, quando apparuit; an potius nudus, siue non vestitus? Rursus, si vestitus, An habitu peregrino, an vsitato & recepto? Et in *genere* hæc quæruntur. Ad nullum certum certæ gentis habitum descendimus: ne vel nimium videamur curiosi; aut, in re ad explicandum difficili, frustra laborare.

7. Otiosa verò quæstio non est, qua ei habitum quærimus, & vestes; qui habitu vestibusque non indiget. Nec humana forma indiget: hac tamen exhibitus est mortalibus. Et Angeli vestibus non indigent: sed tamen quidam in Christi resurrectione prodeunt *in albis*, Marci 16. secundo verò Machabæorum libro, capite tertio, alius *arma fert aurea insidens equo; cui mox succedunt duo, virtute decori, optimi gloria, speciosi amictu*, & ca. 10. eiusdem li. alij eodem fere habitu producuntur, & alius cap. 11.

8. Quo modo igitur apparuit Deus? *Nudus an vestitus*? & si vestitus, *habitu peregrino, an vsitato*? Omni modo apparuisse videri potest, quamuis non in omni Apparitione. Apparuit primis parentibus nudis; an ipse vestitus? Apparuit cæteris omnibus indutis; an ipse nudus? Et si quibusdam (vt verisimile est) apparuit in habitu vsitato; quis dicet in eodem apparuisse omnibus? cum vsitata non sit, nec naturalis Apparitio? & in peregrino habitu, vt videtur, debuerit inuisibilis Deus videri? & habitu non vsitato agnosci non homo, sed Deus?

Hæc pro *omni habitu* seruiunt. Sed tamen rem ipsam non tangunt.
9. Veritas, si alicunde, ex *tribus* petenda videtur: ex diuinis Scripturis: ex humanis picturis: ex ratione. Et quidem ex Scripturis argumentum sumptum est grauissimum: leuissimum ex picturis: aliquod,

quod, quod ſuggerit ratio. Sed in præſenti quid Scriptura? pictura? ratio?

Scriptura, in nulla recenſitarum, à nobis Cap. ſecundo, Apparitionum habitus meminit. In omnibus ſolam internã formam inſinuat, vel deſcribit: in nulla externam. Quod ſi quibuſdam aliis locis Deo habitus, externusque ornatus tribuitur, vt tribuitur aliquando: nobis hæc ſatis firmum argumentum pro habitu Dei non præbent: propterea, quod illa non de noſtris, id eſt, viſibilibus Apparitionibus agant: ſed Imaginariis, aut aliis propoſito noſtro minimèe ſeruientibus. 10.

Pictura quidem cum habitu Deum offert: ſed tamen certum nullum perſuadet; etiam quando in noſtris Apparitionibus Deum effingit. Artis opus eſt pictura: opus naturæ imitatur, Si verò natura Deum non exhibuit, id eſt, ſi ſe Deus ſub certò habitu non oſtendit; quid eſt, quod pictura imitatur? Sed & pictura, dum Deũ ſub habitu offert; aut conſulit Dei pudori noſtræq; verecundiæ: aut ita offert, vt aliis, non Viſibilibus Apparitionibus eſt viſus. Taceo quod 11.

pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Omnis igitur coniectura ex *Ratione* petenda eſt. Sed hęc, vt diximus, vtrumque habitum ſuadet: aliquando etiam neutrum. Quid verò perſuadet? *Tria*, quę tribus Aſſertionibus concludimus: vtrum bene, penes melius ſentientes eſto iudicium. 12.

Prima eſt: Sub peregrino vſitatoque habitu Deum nunquam eſſe viſum. Quid enim? ille ipſe apparuiſſet; quem aliquando in ſuis non erat laturus? erat vindicaturus? *Viſitabo*, inquit ad Sophoniam, cap. 1. *ſuper Principes, & ſuper filios Regis, & ſuper omnes, qui induti ſunt veſte peregrina.* Præterea cùm hoc fine apparuerit, vt agnoſceretur, peregrinam habitum, qui ne prodamur efficit, aſſumpſiſſet? voluiſſetq; non agnoſci, qui vt agnoſceretur veniſſet? 13.

Secunda ſit. Sub vſitato, & iis, quibus apparuit, familiari habitu, *vt plurimum*, apparuiſſe, admodum eſt veriſimile. Veriſimile, quia quemadmodum cum hominibus conuerſaturus, humanam nõ alias formas aſſumpſit: ita credi poteſt humanum, & familiarem iis, ad quos venit, aſſumpſiſſe habitum. Quantum fieri poteſt, ad mores ingeniumque hominum, Deus, quando ad homines diuertit, accõmodat. Obſeruauit, & notauit id Iuſtinus, quæſt. 115. ad Orthodoxos: & probauit Filius Dei, dum nunc hortulanum, nunc peregrinum ſimulauit, poſt Reſurrectionem. Sed & ſummum ſacrarum ſcripturarum ſilentium pro hac forma familiarique habitu militat. Neque 14.

enim verisimile est, si peregrino, inusitatoque, & qui admirationem excitasset, aut stuporem incussisset, apparuisset; quin huius aliquam mentionem fecissent.

15. Cæterum, *vt plurimum*, vsitato, aliisque familiari habitu diximus visum esse Deum. Neque enim eo omnibus se exhibuisse videtur. Aliquando sine omni habitu apparuisse est verisimile. Hoc tertiæ Assertionis loco sit dictum. Pro qua seruit hîc, quæ pro præcedenti, ratio. Ad ingenium, diximus, moresque hominum Deus se accommodat. Accommodauit igitur, in prima, qua se sub spectabili forma, exhibuit, Apparitione. Iam verò, nudis se hominibus ibi, & omni externo habitu destitutis exhibuit: primis scilicet parentibus, antequam de vestibus illi quicquam scirent. Caruerit igitur & ipse, tum, habitu externo.

16. Vt quid etiam vestibus tum, externoque habitu opus. Quæ causę homines ad vestes cogunt, in Deo illæ locum non habent. Illi vel necessitatis causa vestes assumunt; ad tegendum, scilicet, & tuendum corpus, aduersus cœli, & aeris iniurias: vel verecundiæ, & honestatis; ad velandam quarundam corporis partium obscœnitatem: vel ad vitium aliquod & deformitatem corporis occultandum: vel ad ornatum & pulchritudinem: vel ad discernendos varios dignitatis, & potestatis hominum gradus. Quæ quæso harum causarum locum habuit, quando cum nudis primis parentibus agebat?

17. Non decuit, forsitan dicet aliquis, hæc nuditas Deum, propter primorũ parentum verecundiam: qui nec ipsi propriam nuditatem sustinuerũt: vnde & *folia ficus consuerũt, & sibi perizomata fecerunt*, sicut Genes. 3. dicitur. At antequã peccarent, aut erubescerẽt, Deus se Adamo exhibuit, quando eundem transtulit in paradisum. Nisi fortè dicatur nuditatem *per se* probro dari. Sed dici hoc non debet. Multis de causis vsu venit, vt nec probro sit, nec dedecori. Non est quando quis rationis non est compos; vt patet in pueris, & amentibus: quando nimius aliquem timor obruit; quomodo sine culpa sunt, qui, vt incendium euadant, nudi in publicum prosiliunt: quando consuetudo nulla est vestibus vtendi; vt in Brasilia accidit, aliisque quibusdam regionibus, vbi omnes nudo sunt corpore. Sic mos lauandi in balneis nuditatis aufert pudorem. Addimus dictis, quod etiam post primorum parentum peccatum, potuerit Deus ipsorum verecundię in assumpto corpore prouidere: lumine, inquam, de quo præcedenti capite, quo radiare potuit. habuissetq; hîc locum, quod Regius Propheta, alia quadam ratione dixit: Psal. 103. *Amictus lumine, sicut vestimento*. Certè hoc lumine fit, vt neque beati, post resurrectionem,

nem, quamuis nudi, erucescant. Nuditas hæc magno erit, illis decori & gloriæ, teste Pererio, lib. 4 in Genes.

Eodem modo (nudum) exhibitum esse Deum Moysi facilè persuademur. veruntamen, *tunc*, quando ille in spelunca latens, non nisi *posteriora Dei*, vt Scriptura loquitur, vidit. Forma enim humana apparuisse docet doctissimus Tostatus: vt verò habitu externo illa aut tegeretur, aut ornaretur, nullo modo erat necesse. Vestimētum ipsi sufficientissimum fuit lumen, quo coruscabat; quodq; oculos Moysis perstringebat. Rabbi tamen Salomon, teste Tostato, in 34. Exo. putat hic Deum indutum fuisse vestem quandam sacerdotalem, quæ bonitatis & clementiæ diuinæ esset index & testis: ab hac etiam vult Iudæos in hanc consuetudinem venisse; vt simili veste sacerdatem induant, quando communibus votis Deum deprecaturi, conueniunt. 18.

Quænam de altera Causarum, materiali scilicet, Corporis sub quo Deus apparuit sunt examinanda & definienda.

Formam, qua in assumpto corpore inuisibilis Deus, olim mortalibus exhibitus est, inspeximus, & curiosius perlustrauimus: nunc *Materiam* in qua illa sedem habuit, & ex qua corpus factum formatumque est, scrutabimur. Cum enim forma hæc in genere sit illarū, quæ *mortales* dicuntur; vtique in *materia* quodam residebit, Rursus cū corporea sit, alicuius erit corporis, quod ex *materia* aliqua oportet sit fabricatum.

Et initio materia *in qua* ipsa forma resedit, erit inquirenda; tum deinde *ex qua* ipsum fabricatum. Illam *subiectum* vocant docti: hæc commune *materia* uomen retinet. Ibi definiendum, Verúmne fuerit corpus, an phantasticum, in quo Deus apparuit. Et si verum, An viuum animatumque. Rursus, Quæ illius corporis constitutio: hîc, Vtrum ex nihilo à Deo effictum: Vtrum ex cælo allatum: Vtrū factum ex corporibus mixtis; an simplicibus elementis, & quibus.

CAPVT VI.

Verumne, an phantasticum & imaginariū fuerit corpus, sub quo Deus inuisibilis apparuit visibilis.

PHANTASTICVM aut *imaginarium* corpus reuera corpus non est: quemadmodum nec reuera homo est, homo imaginarius, & phantasticus. Species tamen est corporis: qua, quia rem aliquam, tanquam corpus concipimus, corpus dicere solemus. Itaque corpus hoc in sola est imaginatione; & præter *Esse*, quod in imaginatione habet, aliud nullum habet. Hęc vna imaginarij, siue phantastici cor- 1.

poris notio. Solet quoque *imaginarium* & *phantaſticum* dici, quod extra imaginationem eſt,& in ſenſus externos incurrit, illiſque percipi exiſtimatur, ſiue hoc fiat ſpeciebus corporis internis ad viſus ſenſum defluentibus,& idolum quoddam, velut corpus, conſtituentibus: ſiue exterius ſenſibus noſtris,per Spiritus aliquos,imponatur; vt exiſtiment ſe percipere,quod reuera non percipiunt. Prius illud ſæpe in phreneticis accidit: poſterius in ijs, quorum oculos Dæmon faſcinat.

2. Huic phantaſtico corpori *verum* corpus opponimus, quod non in ſola hæret imaginatione; nec in ſolis nudiſque eſt externis ſenſibus: ſed quòd extra ipſos videntes eſt, quod ſuis veris cõſtat dimenſionibus, longitudine, latitudine, profunditate: & vt verè ſenſibus percipitur, ita verè extra ſenſus eſt; non minus, quam quicunque, qui ſe oculis noſtris ingerit, homo.

3. Quæſtio nunc noſtra eſt, *Quale nam* corpus illud fuerit, in quo, ſub humana forma Deus ſe exhibuit, & quidem in illis, de quibus eſt ſermo, Apparitionibus Viſibilibus. Nam quemadmodum aliæ quædam ſunt Apparitiones Imaginariæ; ita mirum non eſt, ſi imaginarium fuerit corpus, ſub quo, in iis, viſus eſt Deus.

4. Fuerunt, qui Chriſto phantaſticum, & apparens corpus tribuerunt, Hæretici: vt Marcion, contra quem ſcripſit Tertullianus, lib. de Carne Chriſti: Lucanus, & Cerdon, quos Epiphanius, hæreſ. 41. damnat: Manichęi etiam, vt conſtat ex Auguſtino, hæreſ. 46. & Prodianitæ, teſte Philaſtrio, de Hæreſ. Denique Priſcillianiſtæ, vt refert Leo Pontifex, Epiſt 93. cap. 4. & 17. Forſitan & hi, non niſi imaginarium tribuiſſent Deo, quando ſub corporea forma olim apparuit in veteri Teſtamento. Et iuſtius hoc Deo in veteri, quam Chriſto in nouo Teſtamento; propterea, quod multo maior Chriſto, quã Deo olim fuerit neceſsitas, & corpus, & verũ corpus, & diuiniori modo aſſumendi. Sed quoniam hæc ſentẽtia iam damnata eſt, pro Dei corpore phantaſtico nihil facit.

5. Interim ex hoc, quòd verum cerpus aſſumpſit Chriſtus: verum quoque aſſumpſiſſe Deum in veteri lege non licet colligere. quia, vt diximus, longè alia, Chriſti noſtro gratiæ tempore, ratio; quàm Dei olim. Nec quia hoc ex illo aſtruere non licet, phantaſticum habuiſſe Deum aſſerendum eſt. Aſſerendum, adeoque aſſerimus *verum ſolidum* corpus habuiſſe, quod ſuis conſtaret dimentionibus: Hoc inquam aſſerimus, & magnis iuſtiſsimiſque de cauſis aſſerimus.

6. Primò, quia phantaſticum corpus plerumque extra ſenſus aut

Externos

externos,aut internos nullum *Esse* habet:at sub corpore tali visus est Deus;quod extra sensus suum perfectũ *Esse* haberet,non minus propemodum,quam quodcunque aliud.

Deinde phantasticum non ab omnibus semper conspicitur. Possunt aliqui esse præsentissimi, qui illud conspiciunt, quibus tamen hoc ne in cogitationem quidem venit. At cum se Deus in corpore exhibuit,omnium,qui præsentes fuerunt,oculis expositus fuit.Non hi viderunt,illi non viderunt. 7.

Maius argumentum est,quod ab operationibus officijsque illius, sub quo Deus visus est,corporis,petitur. illæ tales fuerunt, quæ *vero*,non phantastico, corpori conuenirent: quales sunt.manibus apprehendere,atque ex vno in alium locum deducere; quemadmodũ deduxit Adamum,Genes.3. commedere atque bibere;quemadmodum commedit & bibit in domo Abraham. Genes.*18*. virgam manibus gestare atq; mouere;quemadmodum gestauit,& mouit,quando egit cum Gedeone, Iudic.6.luctari; quemadmodù luctatus est cum Iacob Patriarcha, Genes. 32. loqui; quemadmodum cum omnibus,quibus se exhibuit,locutus est Deus. 8.

Sed &, si quando imaginarium corpus se offert, in sensus externos potest nihil:aut potest admodum parum. Quãtum verò potuit corpus,sub quo aliquando conspiciebatur Deus?illud maximè, sub quo Deum vidit Moyses?Nec sensus illud ferre potuerunt:nec vita, si Tostato credimus,vllis ipsum intuentibus esse salua. 9.

Diximus aliquoties,ex B.Augustini sententia,hac Visibili Apparitione,qua se olim exhibuit,voluisse Deum speciem dare eius, qua nouissimus diebus, filius Dei mundo est reuelatus, corporis, Si igitur non verum corpus olim assumpsisset Deus; nonne erroris occasionem ijs præbuisset, qui filio phsntasticum corpus attribuerunt. 10.

Denique,quid prohibet, cur minus verum assumpsisse dici debeat?Forsitan non potuit? *At omnipotens nomen* eius. Exod 15.Forsitan potuit: sed necesse non fuit. Verum non necessitate rei, sed voluntate Dei has Apparitiones metimur. Forsitan non conueniebat? Et cur quæso? An quia verum corpus non Dei, sed Dæmonis esset opus? Manichæorum est hæc, iam multis sæculis damnata sententia. 11.

Potuit igitur Deus verum corpus assumere. Nihil prohibet, cur minus assumeret.Conueniebat vt assumeret. Multa, quod assumpseret,probant. Assumpserit igitur. Sed quale quæso? Hoc sequenti Capite definiendum est. 12.

CAPVT XII.

An viuum corpus fuerit, sub quo Deus mortalibus olim exhibitus est.

1. CORPORIS veri diuisiones aliæ atque aliæ sunt, apud alios atque alios. Præcipua, aut inter præcipuas est, quæ in *viuum*, & *non viuum* diuiditur. Viuũ dicitur, quod sui motus in se habet principium. Non viuũ, cui motus ab extrinseco affertur. Quale fuit, quod circumtulit olim Deus, quando inter mortales est visus?

2. Omnino quis viuum dixerit, qui rem altius secum non expenderit. tum quod conuenire videatur, vt viuum haberet, qui & vita esset: & cui omnia (quod Deo tribuitur) viuere dicuntur: tùm quòd quæ res viua corpora produnt, (vt sunt locutio, commestio, ambulatio, sermocinatio, hisq; similia) in eo, quo Deus apparuit corpore, oberuata sint cumulatissimè.

3. Interim tamen *viuũ corpus* non fuit, sub quo apparuit Deus. Quo enim vita vixit, si vixit? Aliqua enim vixerit, necesse est. qua vero? vegetatiuaúe, an sensitiua, an rationali? Si prima illa; nõ differebat à plantis. quis hoc dixerit? si secunda; eadem ipsius, quæ brutorum animantium conditio. Nec hoc quis concesserit. at si tertia; in genere humano fuerit: fuerit homo. siquidẽ Homo definitur corpore atq; anima constans animal. Hoc verò diciné potest? Si potest: Non iam in fine sæculorum Deus homo factus est. fuerit homo ab orbe condito; quando etiam primis humani generis, post Deum, authoribus & propagatoribus apparuit.

4. Nisi fortè viuum corpus dicatur; non, quia aliqua, qua nostra corpora viuunt, anima vixerit: sed quia quod in nostris animæ efficiunt, hoc suppleuerit Deus. Verum nec hoc rectè philosophantium chorus admittit. Permittunt hi Deo officium causarum Efficientium; at formalium, à quibus vita est, non permittunt: sed nec permitti posse existimant; non minus, quam causarum materialium.

5. Præterea, si hoc constituatur; quidni viuum corpus dici posset Deus ipse? Quemadmodum enim, quod ex corpore & anima humana constat, vere homo dicitur: ita vere dicitur corpus viuum; quod compositum est ex viuo corpore, atque Deitate, Cui verò vel per somnium venit in mentem, vt Deum viuum corpus dicat?

Quæ viua sunt corpora, maximè si perfectius viuentium sunt; primùm

primùm concipiuntur: deinde paulatim formantur, firmantur, viris & robur acquirunt: diuersis constant membris. Vnde & hæterodenea dicuntur atque organica. Nihil horum in corporibus, sub quibus Deus apparuit, obseruatum est vnquam. Non concipiuntur: non formantur paulatim: non firmantur: non robur accipiunt & vires: non sunt hæterogenea atque organica: quamuis talia etiam videantur.

Rursus, quæ viua sunt, egerrimè vitam deserunt, propter summam coniunctionem, quæ inter ipsa est, & spiritum quo viuunt. Relinquunt quoque cum doloris sensu vehementi. Res quotidiana experientia certa est. At in his corporibus dolor nullus obseruatur. Vitam quoque, & spiritum deserunt facilimè. 7.

Adde, quod quę viua aliquando corpora sunt adeoque vixerunt, illa postquā deponuntur atque relinquuntur ab ijs, quorum beneficio viuunt, dicantur mortua. Neque enim aliud est mors, quam priuatio vitæ in eo, qui vixit. Quis vero vnquam de Dei mortuo corpore quidquam audiuit: Et tamen audiuisse debent merito omnes, propterea; quod corpus, quod aliquando assumpsit, deposuerit, reliquerit. 8.

Nec quidquam mouere nos debet, quod viuum corpus dicatur decere diuinam Maiestatem. Quamuis enim Deus Opt. Max. vita sit; & in ipsum maximè conueniat, quod Dei filius dixit, *Ego sum vita*: quamuis ipsi omnia viuant: non tamen necesse est, vt quæ ipse sibi, in se, vel alijs vnit, aut sibi suisque vsibus accommodat, ipsius conditiones induant; id fiant, quod Deus est. An fortè cuncta hæc volumus in diuinam transire naturam? Dum res sibi assumit Deus, suas rebus relinquit conditiones, resque quod sunt, manent. Si viuentes assumit, assumptæ viuunt: si assumit non viuentes, non ob id conditionem mutabunt, viuereque incipient. 9.

Sic nec firmum satis argumentum, quod ex operationibus sumitur: Non vitales sunt allatæ operationes; locutio, commestio, ambulatio, sermocinatio, &c. specie vitalium decipiunt: quemadmodum affabrè depictus homo, hominem verum mentitur. Non sunt operationes illæ ab intrinseco principio corporis illius, in quo obseruantur: à Deo, vel Angelo, qui cum corpore essentialem vnionem non habet, in alieno corpore efficiuntur. Sed nec propriè merentur nomina commestionis, locutionis, ambulationis, sermocinationis: quemadmodum posterius dicetur. 10.

CAP.

CAPVT XIII.

An corpus, ſub quo Deus apparuit, fuerit organicum, & humano per omnia ſimile.

1. QVAMVIS viuum corpus non fuerit, ſub quo Deus apparuit; vt probatum eſt; veri tamen corporis imaginem ſpeciemque retulit; hominis inquam; quod conuicimus, cùm de forma, ſub qua Deus apparuit, ageremus. Nunc quouſque imago hæc, atque ſimilitudo ſe extendat, quærimus: vtrum, videlicet, ad omnia, quæ in humano corpore inueniuntur; an verò ad aliqua tantùm. Atque hoc eſt, quod ſuperiùs, Notatione, ante cap. 11. dicebamus, huc pertinere, vt explicetur, quæ corporis eius, in quo Deus exhibitus eſt, fuerit *conſtitutio*.

2. Quod proponimus, definiri commodè nequit, niſi (quod breuiſsimè pro inſtituti ratione facimus) prius, quæ humani corporis *conſtitutio* ſit explicetur. Illa igitur duplicibus partibus cõſtat; quoſdam *Externas* poſſumus dicere, quaſdam *Internas*. Externas, quæ viſui ſunt obuiæ: vt ſunt manus, oculi, pedes, caput, &c. Internas, quæ ſub his latent; vt ſunt, in capite, cerebrum; in oculis, tunicellæ; in ventre infimo, inteſtina cùm vaſis ſeminariis; in medio, panniculi tres, quibus inuoluuntur diaphragma, mediaſtinus, tunica cingẽs coſtas; in ſupremo, cor, pulmo, &c. Externę illæ oſsibus pleræque conſtant, carnibus, venis, cartilaginę atque humoribus. Sic Internæ ſuas habẽt partes. Quales quales verò ſunt, ſuos certos in corpore habent ſitus & poſitiones: quemadmodum norunt Medici, & ſenſus docent.

3. Eſt & aliud quiddã in humani corporis partibus: quòd quædam certis facultatibus, (Philoſophi potentias vocant) ſint inſtructæ; & aliæ quidem interioribus, vt memoria, phantaſia & ſenſu communi: aliæ verò exterioribus; vt videndi, audiendi, tangendi, guſtandi, olfaciendi. Verùm harum in præſenti ratio habenda non eſt, quemadmodum nec in corpore, de quo noſtra Diſputatio eſt, illæ inueniuntur: priores tantùm ſunt diſcutiendæ. De quibus ſic ſentimus.

4. Principio, Non illa eſt *poſitio*, atque ſuis membrorum internorum, in hoc corpore; qui in humano viuo obſeruatur; quemq; Deus Opt. Maximus illi indidit. In humano hîc omnino eſt neceſſarius, partim vt ſe vitamque ſuam homo conſeruet: partim vt vitales operationes exercere valeat. In corpore quod Deus aſſumpſit, nec vita erat conſeruanda; quia nulla erat: nec vitales exercendæ operationes; quia in eodem nullum erat principium, vnde illæ poſſent proficiſci.

5. Deinde, nec ipſæ, in hoc corpore, fuerũt *Internæ partes*, ſiue membra. Nullum cerebrum: nullus venter, aut inferior aut ſuperior, aut

medius;

medius: nullæ in oculis tunicellæ: nulla inteſtina. Commune Philoſophorum eſt axioma, Deum atque Naturam nihil facere fruſtra. At fruſtra, in hoc corpore, cerebrum; quod inter alia, ſomno ſeruit; quoniam ſomnum non capit Deus: fruſtra venter; cum nullus pro ipſe cibus: fruſtra in oculis tunicellæ; quia hîc non ſeruiunt viſioni: fruſtra inteſtina; quia nulla per ipſa egeſtio. Legendus Abulenſis, q. 13. ſuper caput 7. Exodi.

Tertio, Nec in membris, quæ ſub ſenſum cadebant, *carnes*, fuerunt, aut *oſſa*; quemadmodum nec in toto, quod cõſpiciebatur, corpore; nec in vlla totius corporis parte. Hoc non ſolùm ea ratione dictum volumus, qua carnes atque oſſa viuentium tantum partes eſſe dicuntur; verum etiam, qua ratione illa conueniunt mortuis. Quapropter non viua tantum carne, & viuis oſsibus; ſed quoque mortua carne, mortuiſque oſsibus corpus illud deſtinuimus: ſumma, *omni carne, omnibus oſſibus*. Et de viuis dubium eſt nullum; quia vita carebat corpus: De mortuis etiam nullum; quia hæc eorum tantum ſunt, quæ aliquando vixerunt. Legendus Abulenſ. quæſt. citata. 6.

Addo, quod nec veros pedes, nec veras manus, veros oculos veraque crura habuerit corpus illud: atque, vt vno verbo omnia complectar, *nullum verum humani corporis membrum*. Aſſertionis huius eadem, quæ præcedentis ratio, quoniam nec viua potuerunt dici illa membra, neque mortua. Hoc quoque ex ſententia Toſtati Abul. eadem quæſtione. 7.

Quocirca corpus, ſub quo Deus apparuit; præterea corporis eius partes, eodem ſe modo ad verum viuumque hominis corpus habuerunt; quo homo in imagine pictus, aut opera ſculptoris, in quacunque materia effigiatus, ad verum viuumque, quem natura produxit. Quemadmodum ibi præter hominis externam imaginem nihil eſt; ita in corpore, ſub quo Deus conſpiciebatur, præter externam hominis formam, hominis erat nihil. Si quid eſt, quòd in hoc corpore humanum dici poteſt; ſola eſt effigies, atq; ſimilitudo, quæ in oculos incurrit. 8.

Ad nihil igitur, dicet aliquis, corpus hoc Deo ſeruiebat? Reſpondemus, Ad nihil. Veruntamen, quod *Deo* non ſeruiebat; ſeruiebat *nobis*. Scilicet, vt præſentem intelligeremus: maiori in obſeruantia haberemus: cognoſceremus quibus rebus eſſet inſtructus: quo ſtudio, quaque beneuolentia homines proſequeretur, & cætera. 9.

Verum de his, quando de Apparitionum diuinarum finibus.

CAPVT XIIII.

An corpus, sub quo Deus se exhibuit, fuerit immediate creatum à Deo an potius aliunde assumptum.

1. SVBIECTVM *in quo*, sub forma humana Deus apparuit inuenimus: ipsum nunc penitius inspiciendum est, atque vnde profectum inuestigandum: Vtrum, scilicet, ex nulla præiacente materia, an ex aliqua? & quanam? Quorum corporum? compositorum siue mixtorum, an simplicium? & quorum? Hoc Capite primum constituendum est, Vtrum ex *nulla præiacente materia* confectum sit.

2. Et de multis corporibus, sub quibus Deus visus est, difficultas nulla est. Certum est ipsa, nō ex *nihilo*, sed iam existente materia esse compacta: de vno verò difficultas non parua; illo videlicet, sub quo exhibitus est Moysi, Exod. 33. cum ille, secundò legem accepturus, Sinai montem ascendit, & ex *posteriorum Dei*, vt Scriptura loquitur, visione, facie cornuta descendit.

3. Apparitionem hanc quamuis alij atque alij, aliter atque aliter accidisse exponant, doctissimus tamen Tostatus in visibili corpore, & quod humanam formam referret, docet perfectam esse: censetque corpus illud non ex aliqua iam existentium corporum materia fuisse conflatum, sed de nouo adeoque ex nihilo esse creatum.

4. Præcipua eius, qua nititur ratio est, quod *lux*, qua illud corpus clarebat, omnem creatam lucem excederet; etiam ipsius ignis; etiam ipsius solis. quocirca nec in vllo, iam à Deo, factorū corporum esse potuit; nec ex mistione coniunctioneque quorumcunque corporum productorum, in alio aliquo effici. Omnino igitur *oportuit*, inquit Tostatus, *nouum à Deo corpus produci*, in quo illa reciperetur.

5. Et superasse quamcunque creatam lucem inde colligit; quod salua vita nemo ipsam posset intueri. *Non videbit me homo*, dixerat Deus, *& viuet*. At quamcunque creatam, etiam solis, salua vita, potest intueri homo; quamuis forsitan non saluo visus sensu: quin & saluo visus sensu. Ostendit id primum exemplo Aquilarum, qui, teste Isidoro, libro 12. Etymolog. hoc probant pullos suos non esse degeneres sed generosos, si radios solares constante visu ferre possint. Deinde Gymnosophistarum, qui, vt ipse loquitur, *irreuerberatis oculis solem in rota in arenis calidissimis existentes, attentissimi,*

ſimè, quantum volunt ſpeculantur. Et de his Iſidorus, lib. 8. Etymolog. Ex lib. de proprietatibus rerum, lib. 15. cap. de Aethiopia.

Cum igitur *lux* illa alterius ſit ordinis et naturæ, à quacunque alia; oportuit & ſubiectum ipſius alterius ordinis atq; naturæ eſſe à quocunque ſubiecto eorum, quæ in rerum natura ſunt, & lucis ſunt capacia. Rurſus, cùm quæcunque in his inferioribus (imò in rebus creatis omnibus) vim agendi efficiendiué habent, perfectiores ſe res producere nequeant; neque velum erit corpus, quod lumen illud potuit produxiſſe. Quocirca *lux* illa, cum *corpore*, quod illa clarebat, alium, præter Deum, authorem habere non potuit: ideoque, & ipſam, & corpus oportuit de nouo, ex *nihilo*, eſſe productus. Ita Toſtatus. 12. Nos tria dicimus 6

Primum eſt. Non *ſemper* à Deo immediatè producta, atque ex *nihilo* facta eſſe corpora, ſub quibus ſe mortalibus in hominis ſpecie exhibuit, cum iiſdemque eſt conuerſatus. Pro huius Aſſertionis confirmatione nullis opus eſt argumentis. Res omnium rectè Philoſophantium ſententia eſt certa. 7.

Alterum eſt, Erroris (multò minus hæreſeos) damnari non debet ſententia doctiſsimi Toſtati. Quamuis enim aliter exponi poſsit Apparitio illa, Moyſi, cap. 33. Exod. facta: temerè tamen damnari, non debet quod Toſtatus ſuggerit Deum ſub humana forma, tanta luce claruiſſe; quãtam homo ferre non poſſet: & cuius nullum productorum corporum: ſed nouum, ex nihilo à Deo creatum, eſſet capax. Quod dicimus, confirmant quæ pro ſua ſentẽtia Toſtatus affert argumenta. 8.

Veruntamen, (quod tertio loco dictum volumus) quemadmodum aliud nullum, in quo Deus aliquando apparuit, & viſus eſt: ita neque illud, in quo poſteriora Dei vidit Moyſes, à Deo immediatè creatum, ſiue de nouo productum eſſe exiſtimemus. Eadem materia huius: quæ cæterorum omnium fuit. Clamant omnes ad *miracula* confugiendum non eſſe: vbi nulla vrget, vel cogit neceſsitas. At hoc ex nihilo productum corpus, non ſine magno miraculo admittere poſsumus. 9.

Si in hac Moyſi facta Apparitione miraculum admittemus, cur non item in aliis? Et ſi non tantum, quantum in hac: cur non aliquantum? Si verò in aliis nullum: cur hic tam egregium? tam excellens? tam diuinum? Quidquid in aliis Apparitionibus, quod ad corporis conſtitutionem pertinet, perfectum eſt, mediantibus naturalibus cauſis, perfectum eſt. Nihil virtute diuina: nihil ſupernaturali. & in illa igitur, qua Moyſi viſus eſt Deus, nihil diuinum, nihil ſupernaturale agnoſcemus. 10.

11. Dubium non est, quin quod filius Dei, in fine seculorum, corpus assumpsit, & in quo cum mortalibus est conuersatus, multò præstantius sit illo, quòd sibi asciuit Deus, quando Moysi est exhibitus. At in hoc nullum creationis miraculum agnoscimus. Ex virgineo sanguine, & non ex nihilo fabricatum esse, cum vniuersa confitemur Ecclesia Catholica.

12. Sed alia forsitan ratio corporis Christi, quod ex Virgine Matre sumptum est; alia eorum corporum, sub quibus Deus aliâs visus est: alia illius, sub quo apparuit Moysi, Exod. 33. Age, igitur, hoc discutiamus. Videamus tantaúe sit inter hæc diuersitatis; vt hoc, Moysi visum, in nostrorum corporũ ordine, id est, inter illa, quæ prima molitione à Deo facta sunt reponi non debeat.

13. Negat reponi Tostatus, propter immensam *lucem*, qualitatem inquam; quæ quamcunque cuiuscunque naturalis corporis, naturalẽ qualitatem excederet. Vnum igitur hic Tostatus asserit: alterum infert & colligit. Asserit lumen, quo corpus illud fulgebat, quodcunque creatum lumen excessisse. Infert hinc, in aliquo prius creatorũ corporum subsistere non potuisse: opus fuisse illi, nouo, & quidem ex nihilo producto corpore.

14. Primum omnium non satis firma videtur illa, quam Tostatus facit consecutio. An non supernaturalis aliquãdo forma & qualitas, in naturali subiecto potest subsistere? Nihil dico de anima humana; quæ quamuis immediatè à Deo creetur, & quasi supernaturalis sit ordinis, in naturali tamen subiecto suam naturalem habet sedem. Nihil dico de virtutibus Theologicis, alijsque diuinitus infusis habitibus, & donis; quę & ipsa naturali anima contenta sunt: dotes corporum glorificatorum, atque in primis ipsorum claritas, quæ supernaturalis sunt ordinis, an noua prorsus corpora, in quibus sint, postulant? Non postulant. Eadem non specie tantùm; eadẽ omnino numero erunt nostra, quæ iam circumferimus corpora, cum illis; quæ in communi omnium resurrectione induemus: quamuis nunc grauia sint & obscura; tum agilia, & splendorem solis sua claritate superatura. Hæc fides docet. Sed de *consecutione* nihil.

15. Etiam quod *assumitur* non satis est certum, tum in se, tum ob rationem, qua tamen inductus videtur Tostatus.

16. In se non ita certum, quod assumitur. Quid enim, si quis dicat lumen solis, quod creatum est, maius fuisse, adeoque excessisse lucem, qua claruit corpus à Moyse visum? Quid si dicat eandem superasse lumen, & claritatem, qua perfundendi sunt, post resurrectionem, beati? de quorum corporibus Laurentius Iustinianus lib. de disci-

pli-

plina & perfectione monasticæ conuersationis, cap.23. habet, quod solis splendorem *septies* sint superatura?

Sed nec omnino assertionem probat ratio Tostati; qua inde colligit lucem hanc longè quamcunque creatam superare; quod viuentium oculi salua vita ipsam ferre nequeant. Nam, ne dicam non temere posse dici, illud, *Non videbit me homo, & viuet*: hunc sensum habere; quod difficile sit hominem salua vita Deum sub ea claritate videre (quemadmodum in Scriptura quod difficile est, impossibile persæpe dicitur) ne hoc, inquam, dicam; multa sunt, quæ sua præsentia mortem afferunt, nec tamen ordinem rerum naturalium egrediuntur. Indicauit Abegail marito suo Nabal, quid in ipsum statuisset Dauid, 1.Reg. 25. *emortuum est cor eius intrinsecus*, vt ibidem dicitur, *& factus est quasi lapis*. Quid ergo? an nuncium hoc, aut cogitatus, differt à quocunque alio, quo similia indicantur, vel concipiuntur, non tamen præsentem mortem afferunt? 17.

Lumine solis aut ignis non dicitur afferri mors: v: afferri suo lumine insinuat Deus, inquiens: *Non videbit me homo, & viuet*. Sed, quid si tam vicinum alicui sit corpus ingentis ignis, aut solis; quam Moysi fuit corpus illud radians diuinum? Certè solis lumine aut ignis posse afferri mortem, hinc coniectura accipitur; quòd quidā inspectione aliquorum rerum: alij earundem auditione ita obstupuerint, vt mox mortui conciderint. 18.

CAPVT XV.

An corpus, sub quo Deus apparuit, fuerit allatum ex cælo.

CREATVM à Deo, immediatè, non fuit corpus: sub quo ipse prioribus temporibus visus est. Hoc præcedenti cap. est probatum. Vnde igitur est? An forsitan allatū *ex cælo*? Hoc præsenti cap. inquirendum. 1.

Fuerunt olim Hæretici, qui corpus, à Christo Domino assumptum, in quo opus redemptionis humanæ perfecit, diuinitus ipsum attulisse docuerunt, propterea: quod alicubi dicatur, 1. Corinth. 15. *Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cælo, cælestis*. Ita censerunt Gnostici, apud Irenæum, lib.1. cap.5. Valentinus, teste B. Augustino, hæres.11. & Tertulliano, lib. de Præscript. Hæreticorum. Vtrum hi quoque senserint Deum suum, in quo olim visus est, diuinitus attulisse, & in eo hominibus apparuisse, dubito. 2.

Quidquid sit, in priori illo grauiter errarunt: & hoc nomine merito, tanquam hæretici damnati sunt. Non attulit Christus corpus suum de cælo, Incarnatus est de Spiritu sancto; *natus ex Maria vir-* 3.

gine. *Semen Abrahæ apprehendit.* (Hebr.2.) *factus est ex semine David, secundum carnem.* (Rom.1.) *Verbum caro factum est* (.Ioan.1.) *Quia pueri communicauerunt carni & sanguini: & Filius Dei participauit iisdem.*

4. *Cælestis* verò homo dicitur: aut quia cælestem vitam vixit, ab omni labe peccati immunem; vt exponit Beda, post Augustinum, in dictum locum: aut propter gloriam, quàm à principio habuit secundum animam, quæque corpori etiam tum debebatur, quamuis eidem, ante resurrectionem, non fuerit communicata: vt Chrysost. hom.42. in 1. ad Corinth. aut ratione diuini & cælestis suppositi, vt habet Nazianzenus, Orat.15. aut propter ineffabilem modum conceptionis supra totum naturę ordinem, cęlesti quodam virtute perfectæ. sicut Ambros. interpretatur, super 15. Corinth.

5. Veruntamen quamuis de Christo sine hæreseos crimine sentire non liceat, quod de cælo suum corpus attulerit: non tamen mox idem crimen incurrunt, qui de cælo allatum censent, in quo visus est Deus, olim Patriarchis, aliisque sanctis viris: An quoque sunt sine *errore*? Non sunt. quemadmodum sequentibus docemus.

6. Dupliciter intelligi potest cælitus ablatum esse corpus hoc, vt ita dicam, diuinum; de quo nostra est disputatio. Vno modo, vt ex aliquo orbium cælestium pars sit detracta, & huic Deus formam effigiemque hominis indiderit; posteaq; assumpserit, & in assumpta apparuerit. Altero modo, vt orbibus cælestibus nulla sit vis ablata, nec ipsi vlla sui parte sint minuti; sed supra ipsos corpus aut ante fuerint, aut tunc creatum; quod Deus deferens, sibi apud mortales, in hominis forma voluerit seruire. Vtrum vero dici potest, si in cælitus allato corpore apparuit? Neutrum profecto.

7. Nullam Deus cælestibus orbibus vim intulit vnquam. Nulla, ne minima quidem, ipsos parte priuauit. Tam reliquit omni tempore integerrima: quam integerrimè ab initio condidit: quam integerrimè ad finem sæculorum, quin imo in omnem æternitatem est conseruaturus. Hoc & Christiani fatentur constanter: & præter Christianos cognouerunt Magistri naturæ, Philosophi; imprimis princeps & Coriphæus omnium Magnus Aristoteles. Apud omnes receptissimum est Axioma: *Cæli sunt ingenerabiles atque incorruptiles.*

8. Deinde, Ex quo orbe pars aliqua pro hoc corpore formando desumpta esset? An ex infimo, quem Lunæ vocamus? an ex supremo? an ex

an ex mediorum aliquo? Vt ex infimo assumpta sit, dignitas assumentis vix patitur. qui profectò, si sibi in his inferioribus conueniens aptumque satis non potuit inuenire; ex superiori aliquo orbium atque digniore partem mutuatus est. Sed iam respondendum est, quo modo hanc per inferiores orbes potuit ad has inferiores partes transferre; sine maxima naturę molestia? sine magno miraculo? corporum cælestium aut penetratione, aut ruptione?

Rursus, Postquam portionem hanc cælo detraxit (si detraxit) Deus aliunde corpus in detractæ partis locum substituit? aut hians aliquod foramen reliquit? Posterius perfectio cælorum non patitur: si, quod dicitur, verum est: *Turpe est omne foramen.* Si verò suppleuit; vnde, quo suppleret accepit? Nisi forte mollia, & fluida dicamus esse cælestia corpora, quæ mox, parte ipsorum aliqua dempta confluant, defictumque compleant. 9.

Propterea, Quomodo Deus sub corpore illo potuit ab hominibus videri? Cælestium corporum hæc natura est, vt sint transparentia, & visum nequeant terminare. Quo modo item potuit tangi? Primis illis secundisque tactibilibus qualitatibus, siue quibus tactus non est, destituti sunt cæli. Et tamen visus est sub assumpto corpore, Deus tactus est, sub assumpto corpore, Deus. 10.

Denique, Postquam corpus hoc Deus deposuit (Neque enim semper retinuit, quemadmodum nec semper, sub corporea forma conspicitur) postquam igitur hoc corpus deposuit: cælóne siue orbibus cælestibus portionem ablatam remisit; an inter illa, quæ sub cælo sunt corpora reliquit? Si remisit, redeunt priora, quæ iam assignauimus, monstra naturæ. Si reliquit, permiscuit ęterna corruptibilibus; cælestia terrenis; infima summis. quò fine verò? aut in quem vsum? 11.

Non igitur ex *cælestibus orbibus* confectum corpus, quod Deus olim assumpsit. An fortè supra cælos aliquod fuit, quod inde ad nos delatum? Nec hoc cum rationi dici potest. Quemadmodum constans est omnium rectè philosophantium opinio, corpora cælestia omnis ortus interitusque esse expertia; ita non minus constans, supra ipsa nullum esse corpus: ipsa esse fines atque terminos mundi à Deo conditi, corporumque omnium. 12.

Forsitan dicetur, creatum à Deo, ibidem, aliquod corpus indeque ad mundum hunc inferiorem translatum. Potest quidem, ibidem corpus creari: at vel nostrum de quo est quæstio, vel aliud aliquod ibi creatum esse, quia dixerit? cum vt crearetur, nulla necessitas postularit? 13.

14. Crearit etiam ibidem Deus corpus: sed quomodo tandem illud ad nos peruenit? per tot medios, vastissimosque orbes? An hi creato illi cesserunt? an non hoc; sed corpus nostrum orbes penetrauit? Si cesserunt; errant quicunque cælestium corporum illam dicunt esse conditionē; vt constantissima sint: æterna sint: dissolui non valeant. Si non cesserunt; sed diuinum hoc orbes penetrauit; penetratio fit corporum; quam tantopere natura refugit, vt non, nisi diuina virtute (quis illam hîc admittet?) coacta, patiatur.

15. Quærimus etiam, Quanto tempore ad nos corpus illud peruenire debuit: vt peruerterit in instanti; natura non permittit: vt in breuissimo; vix credi potest, propterea, quod Mathematici non quidam inter nos: & decimam sphæram, 75577155 constituant miliaria, quæ profecto, si confici debeant, longum tempus requirunt.

16. Et, quale illud corpus potuit fuisse? Eiusdemúe cum nostris hisce sublunaribus rationis, & conditionis? At tum quid illo, tam longe petito, opus erat; cum nostra hæc suffecissent? An cęlestium naturam habuit? At cælestia Deo hîc non potuisse seruire demonstrauimus. An & illa, & hæc virtute dignitateque superauit? at multò tum minus potuit Deo seruire.

17. Libet quoq; hoc interrogare, Vbinám relictum corpus sit, postquam iam vsibus Dei seruire desijt, atque depositum fuit? Non verisimile est Deum voluisse idem rursus supra cælos transferri, vt quoties indigeret, sciret vnde petere posset. Quod verò cùm his inferioribus relinqueret, nec dignitas illius corporis permittit, nec Dei sapientia, qui in rerum natura nihil patitur esse frustra; quemadmodum profecto frustra tot sæculis illud corpus iam fuisset.

CAPVT XVI.

An corpus, quod Deus assumpsit, formatum fuerit ex corporibus mixtis, ijs quæ sub cælo sunt.

1. NONDVM materiā habemus, ex qua Dei, id est, in quo Deus apparuit, corpus confectum est. Non factum est ex nihilo. Non factum ex cælo, vel aliquo, quod supra cælum potest fingi, corpore. Quæramus igitur in sublunaribus corporibut, quænam materiam vel præbuerint, vel præbere potuerit. Nisi ex his aliquod inueniamus, non restat vbi quæramus.

2. Duplicia verò sub cælo corpora sunt: simplicia atque mixta. Illa ex aliis corporibus non conflantur: hæc ex simplicibus composita sunt: vnde & mixta dicuntur. Simplicia quatuor tantùm inueniūtur, quæ communi *Elementorum* nomine indigitantur, quod quasi principia

cipia ſint, atque elementa aliorum. Mixta ſunt duplicis generis. Quædam *perfecta* vocantur, quæ ex quatuor elementis conſtant: quædam *imperfecta*; in quibus non omnia elementa concurrunt, ſed nunc pauciora, id eſt, duo; nunc plura, id eſt tria. Sed vtra materiam Dei corpori ſuppeditant? Non *mixta*. Id ſequentibus & explicamus & docemus.

Non negamus, quin Deus, (quemadmodum & Angeli) mixta corpora valeat aſſumere: aut ex mixtis ſibi aliquod effingere, in quo ſe viuentium oculis obiiciat. Forſitan & Angeli; qui Dei ſæpe hic vices ſuſtinent, talia aliquando aſſumpſerunt, & ſuis vſibus accommodarunt. Certè Dæmones, qui & ipſi in aſſumptis corporibus aliquando conſpiciuntur, & poſſe hæc aſſumere, & aſſumpſiſſe non raro, credimus; & multis modis probat Diſputatio de Locis Infeſtis. 3.

Sed tamen quod his, maximè *perfectioribus* illis vtatur Deus, veriſimile non eſt. tum quod ſimplicia illa in hoc negotio commodiùs ſeruiant: tum quod hęc vſibus his nullo modo videantur commoda. Prius illud ſequenti capite docebitur: poſterius ex ſubiectis rationibus, quas breuiter perſtringimus. (Neque enim in re clara opus eſt pluribus) manifeſtum erit. 4.

Primùm; quando Viſibiles hæ Apparitiones fiunt; ſubitò formantur ipſa corpora abſque aliorum aut corruptione, aut graui alteratione. Res omnium iudicio eſt certa. At mixta illa, ſi in formam effigiemque humanam tranſire debent, certè aut neceſſe eſt corrumpantur, aut graues ſubeant alterationes. 5.

Deinde, credi non debet, quod mixta hæc Deus velit deſtruere; cum amet omnia, quæcunque creauit; nullaque neceſsitas ſit, quæ vt his vtatur, cogat. Quidni igitur vtetur iis, ex quibus omnia mixta conflata ſunt? Vt quemadmodum in quo apparet, hominem refert; ita eo vtatur; ex quo ſecundum aliquid ſui homo eſt compactus? hoc verò mixtum corpus non eſt. 6.

Præterea, ſi ex mixtis corporibus aliquod hic vellet ſeruire; humanum maximè vellet; cum quotieſcunque apparet, ſub humano appareat, vt docuimus Cap. 4. huius Diſputationis. At ex humano ſibi conflat nullum: nullum aſſumit humanum. Ex quali quæſo? vel quale? viui adhuc hominis an mortui? vt mortui, indignum: vt viui indecens. 7.

Mortuorum corpora in honore habentur. & vt habeantur ſuadet ratio: cogunt leges; Ciuiles & Eccleſiaſticæ (patet hoc capite 86. Diſputationis de Locis Infeſtis. Sed & Sácti, Dei homines, in honore illa eſſe habenda docuerunt ſuo exemplo. Et benè iuſtiſsimeq; fieri 8.

Deus multis modis demonstrauit, omnibus propemodum temporibus. Illa igitur ipse resoluet? his vsibus accommodabit?

Viuorum corpora, si assumit; vel ita assumit, vt sua ipsis vita maneat; sed tamen illæ ipse agat, moueat, & quæ vult, in ipsis, & per ipsa, exhibeat atque perficiat. (quemadmodum Dæmones in obsessis hominibus) vel vt vita priuet, dum iisdem vtitur. Hoc secundum quis de Deo cogitauerit? primum vero fieri non posse illa demonstrant, quibus superius probatum est, non viuum esse corpus, quo se Deus exhibet pluribus in re certa non opus.

CAPVT XVII.

An corpus, sub quo Deus visus est, ex elementis conflatum fuerit.

1. EX *Elementis* constitui corpus, sub quo Deus, vel Angeli aliquando visi sunt, ex dictis quiuis facilè concluserit. Cum enim non ex nihilo fiat, sed aliquo: atque hoc sit corpus, aut cæleste, aut supra cælum existens: aut mixtum, residens sub cælo; necessario erit simplex, sub cælo, id est, ex elementorum numero aliquod. Hæc enim sola sub cælo simplicia corpora dicuntur.

2. Atque hoc constantissimè docent Sacrosanctæ Theologiæ Doctores, & in rerum naturalium cognitione exercitatissimi Magistri, in doctissimis suis, quæ in *8.* distinctionem libri secundi, Petri Lombardi, scripserunt Commentarijs. Nec malè, cum enim hęc omnium rerum principia sint; quidni quoque materiam subministrabũt corpore, in quo visus est aliquando Deus? An fortè hic seruire non *potuerunt*? an potuerunt quidem, sed non *debuerunt*?

3. Potuisse inde manifestum est, quod quæcunque in corporibus & per corpora, in quibus Deus apparuit, perfecta sunt, eo quoq;, quod ex elementis conflatur, possint confici: qualia sunt. humanam formã induere: colorem in se recipere: de loco in locum moueri: sonum siue vocem edere: cibum ad se recipere: eundem recusare: homines ad se rapere, virgas gestare, &c.

4. Si verò seruire potuerunt elementa, non tamen debuerunt hîc Deo; quæ huius causa? An quia Deum his vti non conueniebat? An quia ipsa elementa indigna, quæ hîc Deo seruirent? An denique, quia opera, quæ à Deo in assumpto corpore perficiebantur, in elementa non conueniebant?

5. Dei Maiestati hæc corpora non officiunt. Quemadmodum dignitati, & splendori solis nihil incommodat, siue radios in hæc, siue illa, aurea vel sordida, corpora conijciat: ita diuinæ maiestati nihil,

quod

quod se, sub his corporibus, mortaliũ oculis offerat conspiciendum.

Nec indigna sunt his officijs elementa. quia per hæc nulla ipsis dignitas accedit: quemadmodum neque instrumento; quod ipso non pannosus aliquis, sed excellentis ingenij vtatur Magister. 6.

Quod vero opera hic in elementa non conueniant; vel non rectè dicitur, vel ad rem facit nihil. Quæ enim passionem important; vt cuicunque alteri corpori, ita elementis possunt conuenire. Quæ actionem significant; illa vel non corpori, vel non propriè corpori; sed Deo, aut certè Angelo, Dei hic personam sustinenti, tribuuntur. 7.

CAPVT XVIII.

An corpori, sub quo Deus apparuit, conflando seruierint omnia, & sola elementa.

QVATVOR sunt elementa, siue, sub cælestibus orbibus, simplicia corpora, ignis, aer, aqua, terra. Ita hactenus ferè docuerunt, & docent Philosophi. Hæc materiam corpori, quod Deus assumpsit quando sub humana specie est visus, subministrasse, & conuenienter subministrasse, dictum est, & probatum præcedentibus Cap. Sed subministraruntué omnia & singula? Hoc nunc constituendum est: Examinemus prius extrema; tum media. Forsitan hæc satisfacient. 1.

Terra igitur (hinc initium sumamus) non fuit ex qua diuina (ita vocemus) corpora confecta fuerunt. Tria hoc demonstrant. Primum, corpora hæc mox fiunt: subito formas, quas, qui apparent, desiderant, recipiunt: & qua ratione vtrumque perficiatur, nullo sensu deprehenditur. At si terra ipsis seruiret; non ita subito conficerentur: non subitò quasuis formas reciperent, & quomodo vtraque fierent non oculorum tantum, verumetiam tactus iudicio posset constare 2.

Deinde, affectiones qualitatesque terræ retinerent hæc corpora; aut profectò nõ nisi magna vi adhibita deponerent. At in hisce corporibus terræ qualitatum affectionumque nullam deprehendimus. Non ita solida sunt firmaque, vt terra: non grauia & tanta, vt terra: non eos semper colores referunt, quos terra. 3.

Denique, omnino quando hæc corpora relinquerentur terræ aliquis pugillus remaneret, in quem resoluta fuisset; quemadmodum post igne consumptũ corpus, relinquuntur cineres. At corpora hæc mox ex intuentium oculis disparent: & sui, veluti inanes vmbræ, relinquunt post se nihil. 4.

5. In altero extremo *Ignis* est. Nec ex hoc corpora quæ diuinis visibus seruiunt, componuntur. Quamuis enim ille terra esset aptior, quid faciliùs, quam terra, quasuis formas recipiat; ne tamen assumatur vis agendi, quæ in igne maxima est, prohibet. Quomodo non omnia vicina corpora diuinum consumeret, si ex igne compactum esset atque conflatum? Et oculi intuentium quo modo ipsa ferre possent?

6. Nec est, quod raritatem ignis elementaris quis hic opponat: vim argumenti auget illa non parum. Quo enim solidior densiorque ignis, eò vis agendi ipsius maior, quemadmodum candés ferrum probat. Itaq; si ignea essent hæc corpora, cum solida sint, & densa, quemadmodum, sub minori mole, plus ignis haberēt; ita in vicina corpora atrocius grassarentur, & seuirent.

7. Accedit, quòd hæc viderentur sursum ferri, mox vt à Deo deponuntur, Sursum siquidem proprius locus ignis est. At non sursum tendunt deposita. Mox ex oculis præsentium euanescunt. Et, vt sursum tendere visa sint aliqua (vt illud, in quo parentibus Sampsonis visus est Dominus, quod *cum flamma ascendisse*, dicitur Iud. 13.) non tamen omnia. Vt interim taceam dici posse, nec illud sursum te tendisse; sed in flamma; quæ supra se exurgebat, euanuisse.

8. *Media* igitur elementa sunt, quæ Dei corpori formando seruiunt? Ita omnino existimamus. An vtraque? aer & aqua? *Aer*, aut solus, aut præcipuè. Ita docent Scholastici Doctores in Magistrum, lib. 2. dist. 8. Bonauētura ibidem. quæst. 2. his adiungit B. Gregorium, atque Bedam. Gregorius sic loquitur: *Nunquam Abraham Angelos* (Deum) *videre potuisset, nisi corpus ex aere assumpsissent:* Bedæ hæc sunt verba: *Angeli ad nos venientes, corpus ex aere sumunt.*

9. Quod hi docent, id hac ratione confirmari probarique credimus, Corpus, quod vel Deus, vel Angeli assumunt, si quando mortalibus sese exhibent, sub visibili specie, oportet tale sit, quod facile componatur & formetur: colorum humanorum sit capax: & si deponatur atque dissoluatur, nihil sui, quod in oculos pręsentium incurrat, post se relinquat. Sed tale maxime est hic aer: Aer igitur erit corpus, quod à Deo, vel Angelis assumitur, quando sub visibili specie mortalibus apparent.

10. De priori propositione dubium nullum est. quia subitò corpora hæc fieri obseruamus: subitò ex oculis euanescere: formas quoque, coloresque humanos ita subitò concipere atque deponere; sicuti subitò & formantur & dissoluuntur. Nihil quoque sui, post se relinquunt, quando deponuntur. Quid ni igitur ex similibus corporibus conflantur?

Iam

Iam verò *aeri* conueniunt hæc omnia. facilè condensatur, componitur atque compingitur: quemadmodum & facilè rarescit, colorum variorum est capax: probat hoc Iris. sed & compactus si dissoluatur, non comparet: vt ob id meritò nihil sui relinquere dicendus sit. Colligitur igitur *aerem* Deo in visibilibus Apparitionibus seruire.

Vnum tamen dictis addendum, nomine *aeris* nos etiam vnumquoque vaporem, atque adeo nubes comprehendere: tum, quod in puro naturalique aere colores, qui in his assumptis corporibus obseruantur, non videantur esse recipi: enim, quod in iisdem tanta aliquando condensatio, alteratioque fiat, quantam purus aer, salua sua substantia, non admitteret. 11.

Itaque & Bonauentura, cum sententiam illorum, qui elementarem aerem his corporibus seruire credunt, exposuisset, posterius hoc, quod asserimus, magis probat. Verba eius adscribimus. *Sunt*, inquit, *qui dicunt corpus assumptum ex elementari simplici aere formari, hoc modo. Natura elementaris, ex qua corpus format Angelus, est aeris elementum, quod de sui natura est rarefactabile, & condensabile, si adsit virtus, qua hoc possit. Unde sicut nunc videmus aquam solidari in cristallum vel glaciem ex frigore: sic contingit aliqua virtute occulta, qua non latet Angelos, aerem condensari posse, secundum plus & minus, ad voluntatem Angeli operantis. Hoc autem corpus dum condensatur, potest suscipere figuram & effigiem: & ita corpori organico effici conforme. Potest nihilominus in vna parte condensari plus; in alia minus, in alia minime. & secundum hoc in se habere diuersos colores: & ita corpori humano effici, quasi in omnibus simile. Sed adhuc* (addit Bonauentura) *quia hoc difficile est intelligere, quo modo ex aere, sine alterius elementi commixtione, fiat corpus solidum, & diuersis coloribus coloratum; cum colores pruducere non sit artus, nisi mediante auxilio naturæ; ideo tertia via detur adhuc probabiliter: scilicet, quod corpus assumptum, ab Angelo, corpus purè elementare non est: non quia sit ex quatuor elementis: neque quia sit ex puro, & simplici elemento formatum; sed quia principaliter formatur ex aere cum aliqua admixtione alterius. sicuti videmus in nube, quæ non est corpus plenè mixtum; habet tamen in se naturas plurium elementorum. Per hunc modum, & corpus ab Angelo assumptum, principaliter, ab aere intelligitur esse formatum, concurrente ad hoc natura alicuius vaporis terrei, vel aquei; qui quidem tam faciat ad varietatem condensationis; quam ad multiformitatem coloris. Hanc autem non oportet Angelo de longinquo mendicare; cum aer, pro magna sui parte, sit commixtus vaporibus.* Hactenus Bonauentura. 12.

CAPVT XIX.

Docetur in consideratione causæ Efficientis trium rationem esse habenda.

1. TRia in Visibili Dei Apparitione, de qua agimus, inueniuntur, & sub videntium aspectum cadunt: corpus, forma, & operationes. *Corpus* est, quod circumfertur, in quo forma residet, & per quod operationes, quæ fiunt videntur exerceri. *Forma*, sub qua corpus in oculos mortalium incurrit. *Operationes*, quędam quasi sunt ipsius corporis functiones & officia.

2. Horum omniũ causa efficians inquirenda est; veruntamẽ ita, vt in singulis, vel aliquibus ipsorum, tria inuestigẽtur; quis nam ipsa *effecerit*: quis *assumpserit*: & quis *modus*, quo vel effecta sint, vel assumpta.

3. *Fictio* in dictis omnibus locum habet: ideoq; inquirendum, quis corpus effinxerit, in quo Deus apparuit: quis effinxerit formam, sub qua apparuit: quis etiam effector & author operationum, quę in formato corpore exercebantur,

4. *Assumptio* propriè locum habet in corpore; forma quoque tum; quando ipsa necessario cum corpore coniuncta est, alias nõ item. Ad operationes ipsa se non extendit. Eiusdem quoque modus inquirendus est, quo corpus indiuiduaque eius forma assumpta est. Itaq; hic inuestigandum; Quis corpus, quod sub sensum cadebat, vna cum forma assumpserit: rursus Quomodo vtraque assumpserit.

5. *Modus* in fictione & corporis, & formæ; atque item in operationibus perscrutandus; & in corporis, indiuiduæq; eius formę assumptione. Explicandũ, Quo modo effictum corpus: quo modo forma; quo modo operationes. Rursus, Quo modo assumptum corpus eiusque indiuidua forma.

6. Assumptionem verò à fictione, siue molitione corporis distinguimus, hîc, dum causam *Efficientem* inquirimus. quia alius potest esse efficiens causa corporis formandi, alius formatum productumque assumere, in eoque operationes suas functionesque exercere.

7. Quod dicimus clarum est in rebus arte elaboratis. Hæ sæpissimè alias causas habent efficientes, à quibus productæ sunt; alias, quæ res iam productas & factas assumunt, ijs vtuntur, per eas officia sua exequuntur, munia exercent. Sartor, v.g. vestem conficit; & eius dicitur causa efficiens: verum illam assumit homo nudus; & se vel

 eadem

eadem ornat, vel contra aeris iniurias, aut cæli inclementiam munit & defendit.

Clarum est idem in rebus naturalibus. Deus in prima ipsarum molitione, corpus finxit humanum. at illud non Deus, qui finxit, assumpsit; sed ab eodem Deo condita rationalis anima. Et nostrorum corporum vera sunt efficiensque causa nostri parentes: sed assumuntur ab animabus, quæ non à parentibus propagantur, sed diuinitus, à Deo, infunduntur. 8.

Adhuc clarius in Incarnationis supernaturali mysterio perspicitur quod dicimus. Ibi alius est, qui humanum Christi corpus effinxit: alius, qui assumpsit. Effinxit non solus Filius: assumpsit tamen solus Filius. Quemadmodum posterius hoc fide Christiana instructi, profiteri cogimur; ita prioris contrarium, siue hæresis apertissima nota dicere non possumus. In Christi corpore formando tota Trinitas operam suam locauit; quia, vt habet commune Theologorum axioma, *Opera Dei ad extra sunt indiuisa*: sed tamen solus Christus corpus assumpsit: quia de illo solo verum est, quod dicitur: *Et homo factus est*. 9.

In præsenti quoque negotio Apparitionum diuinarum locũ habet distinctio hæc fictionis siue formationis, atque assumptionis, quoniam in his quidam tribuunt alteri efficientiam, vt ita dicam, corporis, sub quo Deus apparuit; alteri verò eiusdem assumptionẽ: & ab vno negant potuisse fieri corpus: hoc putant ab eodem potuisse assumi: & quod assumi ab hoc negant, ab hoc fieri formarique astruunt. 10.

Veruntamen necesse non est, *semper* alium esse, qui corpus efficiat; alium qui assumat. Nonne idem quandoque sartor & vestem conficit; & mox eandẽ assumit, seque induit? Et Christus Dominus, nonne vna cum Patre, & Sancto Spiritu sacratissimum suum corpus formauit; atque ipse deinde factum formatumque assumpsit? 11.

Et in hoc diuinarum Apparitionum opere idem vsuuenire potest: vt idem ille, qui corpus confecit formauitque: formatum à se confectumq; induat. Et rursus, alius esse potest, qui conficiat; & alius, qui assumat, atque circumferat. Quomodo verò res se habeat, sequentibus explicandum est. 12.

Eius prius admonendus Lector, de *duobus* tantum efficientibus vniuersam hanc disputationem institui; Deo, videlicet, & Angelis. Cum enim horum duorum tanquam efficientium causarum, eorũ, quæ in diuinis hisce Apparitionibus inueniuntur, tantum in Sacris Scripturis fiat mentio; profectò omnia, vel Deum, vel Angelos habebunt authores & causas efficientes. 13.

CAP.

CAPVT XX.

Quisnam finxerit corpus, in quo inuisibilis Deus olim mortalibus visibilis apparuit.

NOn ignoramus vniuersa, quæ in rerum natura sunt, vnum solumque Deum habere authorem. Credimus ipsum esse
1. *omnipotentem factorem cæli & terræ, visibilium atque inuisibilium*. Cum sanctissimo Ioanne (cap.1.) dicimus: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Placet confessio Esther (cap.13.) *Tu*, inquientis, *fecisti cælum & terram, & quidquid cœli ambitu continetur.*

Hæc, inquam, non ignoramus: hæc credimus, agnoscimus, profitemur. Nec tamen frustra quærimus; Quisnam *corporis*, in quo Deus olim visus est, sit conditor. Quoniam licet, in prima orbis molitio-
2. ne, omnia per Deum sint condita, posterioribus tamen temporibus quædam, præter Deum, possunt alios habere authores; quemadmodum in omnibus naturalibus rebus, quas quotidie produci producereue conspicimus, obseruamus.

Sed & in his ipsis rebus, quas quotidie, aut nouas videmus producere; aut de nouo produci, Deum nequaquam excludimus. *In ipso viuimus, & mouemur & sumus*: Act.17. *Ex ipso, & in ipso, & per ipsum sunt*
3. *õnia*: Coloss.1. Ita cũ agentibus õnibus agit; vt sine ipso possint nihil. ita iuuat; vt potiores in agendo partes obtineat. vt idcirco iustissimè ipsa quoq; naturæ opera eidem sacra scriptura tribuat. *Pelle & carnibus*, inquit non indoctus Iob, cap. 10. *vestisti me: ossibus & neruis compegisti me: & sicut lac me coagulasti.* Et Christus, Matth. 6. *Si fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur*, Deus sic vestit, &c. & Dauid, Psalm.146. *Qui producit in montibus fœnum*, &c.

Quamuis igitur omnia per se solum in principio fecerit Deus Opt. Max. quãuis, posterioribus tẽporibus, cum omnibus agentibus
4. concurrat; & quidem immediatè; non frustra tamen nostra instituitur quæstio: non frustra quæritur, Quis corpus, in quo Deus olim mortalibus est visus, finxerit; quia vtrum à *solo* Deo factum sit controuersia esse potest; an potius ab Angelorum aliquo, Deo nihilominus concurrente, adiuuante, cooperante.

Et de *solo* Corpore quæstio est; non de corporis forma, & specie. de hac posteriùs agendum: hîc solius corporis rationem habemus.
5. Nec tamen de omni, sub quo visus est; sed illo solo, sub quo apparuit Moysi, Exod. 33. cum secundo ille montem, legem à Deo accepturus, ascendisset. In cæteris, quibus Deus exhibitus est, corpori-

bus,cum præter aerem vaporemque nihil agnoſcamus, nō tam corporis,quàm formæ author quærendus eſt: propterea, quod antequā aſſumerentur,illa iam extiterint.

Difficultas verò omnis, ex opinione doctiſsimi Toſtati Abulenſis oritur, quemadmodum cap. 14. indicauimus. Putat ille hoc corpus ab alio confectum eſſe;ab alio eſſe aſſumptum. Aſſumptum immediatè ab Angelo; Dei tamen perſonam ſuſtinente: confectum à ſolo Deo,idque per creationem. Fundamentum aſſertionis ſuæ omne ponit in *lumine*, quo corpus ſplenduit: quod exiſtimat in nullo creatorum à Deo olim corporum potuiſſe ſubſiſtere: atque idcirco opus fuiſſe alio,quod non niſi per creationem(quæ ſolius Dei eſt opus)eſſe potuit.Ita Toſtatus. 6.

Huic Toſtati opinioni non aſſentimur.Primum negauimus qualitatem illam,(lucem intelligo,qua radiabat corpus viſum Moyſi.) exceſsiſſe ordinem rerum naturalium.Putauimus etiam,quod,quāuis ordinem naturalium rerum exceſsiſſet; potuerit nihilominus ſubſiſtere in ſubiecto naturali. Negauimus corpus, in quo lumen extitit,naturalia ſuperaſſe. Naturale credimus fuiſſe corpus, quod conſpiciebatur. Dei igitur operam in hoc creando non putauimus poſtulandam;ſuffeciſſe naturalem. Vide caput decimum quartum Diſput.præſentis. 7.

Addimus dictis, diſputari poſſe, Vtrum (etiam ſi ſupernaturale illud corpus conſtituatur) Angelorum opera produci potuerit. Neque enim contemnendæ authoritatis ſunt viri; qui Angelos quoque ad rerum creationem concurrere poſſe credunt:non quidem tanquam,*per ſe*,agentes cauſas;ſed tanquam inſtrumenta diuinæ,& omnipotentis virtutis;cuius ſolius per ſe opus eſt creatio. Verum huc confugere neceſſe non eſt. Non exiſtimamus ex nihilo productum corpus,ſub quo Deum vidit Moyſes. 8.

Quamuis verò hæc ita ſe habere credamus:non tamen neceſſe eſt mox negemus Deum eſſe;qui per ſe immediatè,abſque vllius Angeli opera, corpus hoc finxerit: non ob id eſt neceſſe Angelum ipſius authorem conſtituamus. quoniam vt diuinitùs olim facta corpora, iam Angelus agere poteſt; mouere item, & ſuis vſibus accommodare;ita poteſt Deus Optimus Maximus. Quidni poſsit Deus,quod poteſt quæcunque creatura? Deus, inquam, omnis creaturæ author? 9.

Quocirca,quamuis neceſſe non ſit, dicere, corpus à Deo confectū formatumque eſſe: poteſt tamen credi à Deo eſſe confectum, & ad eam formam redactum, qua ſub Deus in illo eſt viſus Moyſi. Nihil 10.

prohibet, cur minus dicamus, quædam per solum Deum fieri, quæ per creaturas à Deo factas perficiuntur. Verum, quod fieri potuit, an quoque perfectum? Respondemus negatiuè: A Deo non esse factum: factum esse ab Angelo.

11. Quid opus erat Dei opera, in rebus, quas natura, naturalesque caussæ possunt perficere? Creauit semel Diuinum Numen res omnes: singulis suas certas virtutes, & perfectiones indidit & ingenerauit. Cur quæso? Scilicet, vt illas exercerent, illis vterentur: atque ita Creatoris omnipotentis virtus & maiestas, etiam in ipsis creaturis, eluceret & agnosceretur. Non igitur otiosæ debent illæ esse. Debeat, quod diuinum Numen postulat, talentum, vt ita dicam, quod acceperunt, expendere. Ita iam non solus Deus est, qui hominem producit: producit quoque hominem homo, & sol. Non Deus est, qui herbas se solo producit: *germinet*, inquit, *terra herbam virentem, & facientem semen: & lignum pomiferum faciens fructum, iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram.* Genesis primo.

12. Quod igitur natura *per se*, suis viribus potest, hoc relinquit naturæ Deus. Quod per se non potest, hoc ipse sua omnipotente virtute supplet. Iam verò naturæ vires non excessit hoc corpus, sub quo Moysi Deus visus est. Tantam virtutem Angelis contulit, quanta ad hoc formandum opus erat. Angelis igitur hanc occupationem reliquerit: in se opus hoc non susceperit.

13. Veruntamen non ita reliquit, vt ipse manum subtraxerit. Iam superius diximus, *per ipsum, cum ipso, in ipso omnia viuere, moueri, esse, operari.* Sed non solus ipse operatus est & operatur: operatur quoque Angelus. Angelus est, qui corpus fingit, effingit & format. Quod qua ratione dicatur, sequēs cap. declarabit, in quo formæ huius corporis author quæritur.

CAPVT XXI.

Quisnam formæ, in qua Deus apparuit, fuerit præcipuus author & artifex.

1. MVLTIPLICES in corpore, sub quo Deus est visus, formas obseruauimus, superius, Capite 4. Et aliæ internæ sunt, aliæ externæ. Externas in habitu diximus consistere: Internas vel sexus esse indices, vel ætatis, vel dignitatis & maiestatis.

Differre-

Differre ſingulos inter ſe dubium nullum eſt. An porrò *authoribus* differant, nunc in diſputationem venit. Definitio huius ex vno pendet, vt conſtituatur, Vtrum omnes *vnius ſunt ordinis*, in diuerſorum. Si vnius ordinis, ſunt omnes; vnum omnes poſſunt habere authorem: Si diuerſorum; diuerſis forſitan opus erit authoribus. 2.

Ordo verò hic, qua diſtingui poſſe formas has inſinuamus, diſcrimine rerum naturalium & transnaturalium continetur. Quapropter ante omnia hic definiendum; Omneſuè ſint in ordine rerum naturalium, quas ipſa natura poteſt per ſe producere: an quædam in genere rerum naturalium, quædam ſupernaturalium, ad quos producendas natura ſufficiens non eſt. 3.

Sed tamen neque ſi omnes ſint in ordine rerum naturalium, idẽ naturalæ ſui principium omnes, authoremq; habere dicendum eſt. Quoniam poſſunt quædam in naturalium ordine eſſe, quas externũ agens, ſe ſolo, producere nequit, quamuis etiam omnibus viribus eò contentat. Calor, v.g. color, albedo, res quidem naturales ſunt; ſed tamen ab agentibus naturalibus, quantumuis præſtantibus per ſe fieri produciuæ nequeunt. hæ ſimileſq; producuntur ſolo præſidio illorum corporum, quorum ingenita vi ipſæ ex potentia materiæ, vt in ſcholis loquimur, educuntur. 4.

Duplicis igitur generis formæ ſunt, quæ ordinem retum, naturalium excedunt; & ob id non eundem authorem poſſunt habere, cũ ijs, quæ naturales dicuntur. Aliæ ſunt prorſus ſupernales, quoad ſuũ *Eſſe*, aliæ, quæ quamuis *Eſſe* naturale habeant, modo tamen non naturali producuntur, & ob id ſupernaturales dicuntur, quoad fieri. Cuius verò generis ſunt formæ, ſub quibus olim Deus exhibitus eſt? Cuius? 5.

Toſtatus Abulenſis vnam exiſtimat ſupernaturalem: fuiſſe: *lumẽ* ſcilicet, quod Moyſis oculi ferre non potuerunt, Exod. 33. quocirca & huius authorem conſtituit non Angelum, ſed Deum. Rationem eius ſuperius poſuimus & expoſuimus. 6.

Nos omnes naturales fuiſſe credimus, &, quemadmodum exiſtimamus, non infirmis rationibus aſtruximus. Quamuis enim excellens admodum lumen illud fuerit; obiectum tamen viſiuæ potentiæ non excedebat; nec tantum à creato lumine diſcrepabat, vt in eodem, cum *creato*, ordine poni non debeat. Ruſus quam- 7.

uis formæ quædam(v.g.colores,calores &c)in diuino hoc corpore ſint obſeruatæ,quas,*per ſe*,non poſsit vllus creatus Spiritus producere:quia tamen naturalium corporum ſubſidio illæ,per Angelos,pro ductæ ſunt,à naturalium quslitatum numero excludendæ non ſunt; non ſolum ratione ſui *Eſſe* naturalis,quod habent;verumetiam ratione ſui productionis,& *fieri*.

8\. Quid ex his omnibus? quid?Vnum eſſe authorem omnium formarum,ſub quibus Deus olim,in viſibili forma,in mortalium oculos incurrit:formarum inquam;externarum, atque item internarũ, ſiue illæ conſtitutionem corporis ſequantur, vt ſunt,quæ ſexũ produnt atque ętatem:ſiue corpori,tanquam ornamenta quædam,accidant,vt ſunt decor faciei atq; corporis maieſtas.

9\. Et *quis* hic author?vel Deus,vel Angelus. Quoniam, vt ſuperius diximus,qui,in Diuinarum Apparitionum opere,efficientium cauſarum partes ſuſtinent,Aut Deus eſt,qui apparere dicitur,aut Angelus,qui Dei hic miniſtrum aget,& perſonam ſuſtinet;quemadmodũ poſterius eſt demonſtrandum. Verum vter ex duobus?nõ Deus;ſed Angelus.

Cur non *Deus*?An quia ipſas producere nequit?An nõ hoc;ſed quia
10\. vt producat,non conuenit?Non,quia nequit.Qui fęnum agri ſic veſtit,vt in omni gloria ſua ſimiliter nõ ſit veſtitus ſapientiſsimus Rex Salomon;quid in formam poſſet dare corpori, ſub quo mortalibus ſeſe exhibuit?

11\. Quam tamen formam per ſe dare potuit, vt per ſe daret,non conueniebat:ne,ſcilicet,fruſtra ſuis facultatibus atque virtutibus res inſtruxiſſe videretur:ne ordinem,decus vniuerſi, quẽ ſemel rebus ingenerauit, euerteret: ne ſuauem diſpoſitionem,qua ad finem fortiter pertingit,diſſolueret.

12\. *Angelis* autem commodiſsimè officium hoc atq; munus tribuitur:non idcirco tantum,quia alius nullus erat;qui ſubiret,verum etiam,quia Angeli,quæcunque in hoc negotio Apparitionis fieri neneſſe eſt,& norunt optimè,& qua virtute inſtructi ſunt, perficere nullo negotio poſſunt,& volunt.

Accedit, quod cùm in hoc opere Apparitionum Deo ſeruiatur,
13\. omnino conueniat,ab ijs ſeruiatur,qui ab Apoſtolo(Hebr.2.)*adminiſtratorij* vocantur *ſpiritus*: quorum officium Deo aſsiſtere: Dei in omnibus voluntatem exequi;mandata perficere: imperata facere.

Pluribus opus non eſt.quæ ſuperius diximus, omnino, quod hic
14\. concluſum volumus demonſtrant. Quomodo? Quia diximus corpus,ſub quo Deus apparuit,Angelorum eſſe opus. At eadem actione,

qua

qua corpus fingitur; fingitur formatum, refertque ſpeciem atque effigiem humanam. Quemadmodum igitur corporis author non Deus eſt, ſed Angelus; ita formæ atque figuræ, quæ *cum* corpore producitur, imo quæ *in* corpore producitur, author Angelus eſt, nõ Deus.

CAPVT XXII.

Quomodo corpora, & formæ, quæ Dei viſibilibus Apparitionibus ſeruierunt ſint producta.

MODVM, quo corpora, corporumque formæ, quæ Deum aliquando repræſentarunt, producantur, inquirimus: imo verò non corporum, ſed formarum tantum inquirimus. Corpora ſiquidem non tam hic fiunt, aut producuntur; quas alias formas, figuraſque induunt, & ab vſitatis ſibi quodam modo degenerant; cum reuera ipſa, eadẽ permaneant, quæ fuerunt. 1.

2. Modus hic vel ex *agentis* parte poteſt inquiri; illius ſcilicet, qui formã producit aut inducit: vel ex parte *ſubiectorũ*, ſiue corporum, quæ formas recipiunt. Ibi vel *naturalis* poteſt diſtingui, vel *ſupernaturalis*. Naturalis dicetur, ſi naturalibus ſuis viribus agens formas inducat: ſupernaturalis, ſi poteſtate diuinitus ſibi communicata iuuetur in eo, vbi naturalis non ſufficit. Ex parte corporum diſtinctio hæc locum non habet; propterea, quod omnium formarũ, ſub quibus Deus apparuit; corpora ſint natura ſua capacia.

3. De priori modo hic quæſtio non eſt. Nec opus. Res eſt certiſſima. Nihil agitur hic ſupernaturale. nulla hic ſupernaturalis agentis virtus eſt neceſſaria. Quidquid fit, agitur, producitur, educitur, inducitur, viribus naturalibus fit Spiritus illius, quem cauſam efficientẽ, in hoc Apparitionum genere, præcedentibus Capitibus, adſtrinximus. Ille nouit, qua ratione conficere debeat, quæ conſpiciuntur, & in oculos incurrunt: ille eadem, vi ſibi ingenita, abſque vlla moleſtia, poteſt perficere, atque adeo perficit, expeditiſſimè, celerrimè, perfectiſſimè.

4. De poſteriori modo noſtra quæſtio eſt. Quęritur enim, quomodo forma effigieſque, qua Deus conſpicitur, in ſubiecta materia producatur: An *educatur* è ſubiecto: an in ſubiecto *formetur*: an aliunde *adducatur*. Aliquo ſiquidem horum *trium* modorum neceſſe eſt adſit. Et quidem educitur, ſi quæ in ſubiecti potentia, tanquam in ſemine, latet, vi externi agentis (quod actiua paſſiuis adhibeat) in ſubiecto, actu, cum ſubiecti quodã alteratione eſſe incipiat. Formatur, quæ ſubiecto accedit, abſq; vlla intrinſeca ipſius alteratione; quem-

admodum forma Mercurij lapidi. Aliunde affertur, quæ neutro modo est in potentia subiecti. Hoc igitur est, quod quæritur. Quid respondetur.

5. Respondetur Externam illam (de qua superius Cap. 10.) posse dici aliunde afferri, si tamen ad corpus, cui adiaciebat, referatur. Internarum verò quasdam in subiecto formari: quasdam è subiecto, tanquam ex materia atque semine, in quo latent, educi.

6. Exteriam dicimus *aliunde* afferri. Quid mirum? Nomen hoc ipsum insinuat. prodit quoque res, quæ sub nomine latet. Siquidem forma hæc in genere *Habitus* ponitur: At habitus extra ipsos est, qui illo vtuntur: aliunde corpori affertur: vnde & *corporis, eorumq; quæ circa corpus sunt* definitur *adiacentia* à Philosophis.

7. Internas verò nunc *formari* in subiecto, nunc *educti* de subiecto intelliget, qui ipsarum conditionem attentius vellet expendere. Nam ipsarum quædam tantum sunt quantitatis termini & fines: atque à quantitate non, nisi ratione, distinctæ. hæ ad quartam qualitatis speciem pertinent. quædam sunt propriè qualitates, à quantitate, cui adueniunt, distinctæ. hæ ad tertiam pertinent qualitatum, illarum, quæ *patibiles* vocantur. Priores illæ formantur in subiecto: posteriores educuntur ex subiecto. Prioris generis sunt, quæ virilem sexum, ætatemque produnt, pulchra quoque membrorum proportio, atque compositio: posterioris, quæ harum formarum sunt quædam ornamenta, vt colorum venustas & claritas.

8. Priores non educuntur de potentia subiecti: quemadmodum de potentia vini, aut cuiuscunque liquoris educi non dicitur forma, quam ex vase, in quo continetur, accipit: nec de potentia ignis; quod sphæralem, sub sphæra lunæ, formam habeat: aut aeris, quod similem habeat, sub orbe ignis. Quemadmodum corpora hæc formas accipiunt, pro corporum, quibus, continentur figura: ita formam virilem, senilem, venustam, accipiunt corpora, sub quibus DEVS apparet, pro Angeli, corpora formantis, voluntate.

9. Posteriores pleræque de potentia subiectorum educuntur. Neque enim Angelus, seipso, *immediatè*, quem vult, colorem inducit, aut quod vult, lumen. Actiua passiuis coniungit: & illis agentibus, his patientibus, pro ipsorum modo inducuntur: & inducuntur variæ atque variæ, prout agentium & patientium alia est, atque alia conditio.

Itaque in prioribus illis *immediatum* agens est Angelus: in posterioribus non Angelus; sed, quod ab Angelo adhibetur, corpus. 10.
Et in illis corpus, quod assumitur, patitur tantũ, & agit nihil: in his, si corporum vnum patitur, mutationemque sustinet, alterum certè agit atque operatur. Ibi corporibus vtitur Angelus, tanquam obiectis, in quæ agit: hîc, tanquam instrumentis, quibus formas producit.

Omnis huius discriminis ratio, vt diximus, petitur ex ipsarum 11.
formarum differentia, Angelorumque potestate. Differentiam formarum exposuimus. Potestas Angelorum, quanta quanta est in corpora, ex solo locali motu est metienda. Corpora, quoad motum localem tantum ipsis subiecta sunt. quocirca & quo volunt, possunt impellere: & quomodo volunt componere. Quæcunque igitur formæ, solo motu locali interueniente afferri possunt; illarum per se immediati authores erunt Angeli: illasque non *de* potentia subiecti dicentur educere, sed *in* subiectum inducere; quales sunt, quæ termini sunt atque fines quantitatis. quæ verò sole locali motu produci nequeunt; sed ipsorum corporum requirunt synergiam atque cooperationem, illas, non *immediatè*, per se, inducent, sed de potentia subiecti educent; quia, scilicet, actiua passiuis, quæ illas educunt, applicant: atque tales fere sunt qualitates patibiles.

Et in posterioribus his, quia opus naturæ interuenit; natura ipsa, quomodo eædem fiant, demonstrat: priores verò illæ fiunt aeris, siue illius, in quo sunt corporis, condensatione atque compositione: quod quemadmodum quamcunque, ita quam Angeli volunt, formam figuramque recipit, absque vlla ipsius cooperatione. 12.

Hæc in genere dicta sufficiant. Particulariora ad scholas pertinent maximè, quæ de colore, atque lumine corporis, sub quo Deus mortalibus se exhibuit, dici possunt videndus etiam Tostatus Abulensis, q.354. in 13. Genes. & q.47. in 4. Matthæi atque item in cap.17. Matthæi 14. 13.

CAPVT XXIII.

An filius Dei corpus assumpserit personaliter q; apparuerit in visibilibus illis, quæ Deum referebant, Apparitionibus.

NEc paucorum, nec obscurorum, nec nouorum hominum 1.
opinio est, qui Deum ipsum corpus, sub quo visus dicitur, & appa-

& apparuisse, volunt *assumpsisse*: Ita sentit Nicephorus, lib.1. cap.1. & 2. Ita Eusebius, lib.1.cap.3. Ita Ambrosius, lib.de his, qui initiantur, cap.4.in fine. Ita Leo Magnus, Epist.13, ad Pulcheriam. Ita Orgines, hom.1.in 6.ca.Isaiæ. Ita Tertullianus, lib.contra Iudæos, fol. 168.ex editione Pamelij. Ita Clemens, lib.5. cap.21. Apost. Constit. Ita Patres Concilij Sirmiensis.

2. Et Sacris literis omnino conformis videtur hæc opinio, id licet colligere ex tribus. primò, quod disertis verbis dicatur *Deus* visus atque apparuisse, vt non solùm probant Apparitiones factæ primis parentibus, Cain, atque Noe: verum etiam illa Moysi facta; qua & petiuisse scribitur videre faciem Dei, & eundem vidisse facie ad faciem. Deinde, quod quæ dicta sunt, ab illo, qui apparuit, & visus est; in *Angelum* conuenire nequaquam potuerint: quale inter alia est illud, Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus, non habebis Deos alienos.* Denique, quod etiam, vbi Angeli dicuntur apparuisse, Scriptura orationis forma, Deum apparuisse insinuet: cum, quæ Angelus loquitur, à se patrata esse; sint patrata à Deo, quemadmodum videre licet Iudicum 2. vbi Angelus ita loquitur, vt Deus aliter loqui, in simili causa, non potuerit. *Eduxi vos*, (inquit) *de Aegypto*, & cætera.

3. Propterea, res ipsa videtur postulare, vt Deus *per se*, dicatur corpus assumpsisse Alioquin non tam Deus, quàm Angelus dicendus est apparuisse: scilicet, si & Angelus, non Deus, dicatur, vt probatum est, corpus formasse: & iam constituatur Angelum esse, non Deum, qui formatum corpus *assumpsit*. Quid enim in hisce Apparitionibus Deus habebit? quid ipsi relinquetur? quid erit ipsius? præsertim cum nec externam formam, eius imaginem dicere possimus. *Quam enim imaginem ponemus ei?* Isaiæ 40.

4. Et si omnia Angelorum opera perfecta sunt in his Apparitionibus: Si Angeli & corpora formarunt: & corpora assumpserunt: & in corporibus perfecerunt omnia, quodq; sub hominum conspectũ venerunt, cur toties *Dei* fit mentio? cur aliquando solius Dei? nulla Angelorum?

5. Nec contenti sunt hac Assertione plerique dictorum Authorum. Personam quoque in Trinitatem designant, quæ corpus assumpserit: Verbum, scilicet, Dei, alteram illam, quę, ab æterno, ex Patre genita, nouissimè, ante annos 1598. carnem ex Virgine Matre assumpsit. Quasi priori illa corporis assumptione ideam quandam illius dare voluerit, qua mirabiliter apparuit in fine seculorum. Quid quod quidam docuerint & Patrem apparuisse in Melchisedec? quidam eti-

dam eti-

dam etiam in eodem apparuisse spiritum sanctum? Sed authores proprijs verbis loquentes audiamus.

Nicephorus igitur sic loquitur, lib 1. cap.2. sub finem *Atque equidem Christum in hominis specie ipsi Abrahæ frequentius, progenitisq; eius, apparuisse creditur: quandoque per se ipsum, quandoque per administros suos Angelos: oraculis eos admonens, & docens de rebus optimis. Quod quidem cuiuis vel inde facile est existimare & credere. Angelum enim Dominum, vel Deum, appellare mos non est: sed ita simpliciter, nude, scilicet, nomine Angelum: illum verè semper insignibus & excellentibus extollit, & celebrat nominibus; Deumq; & Dominum aperte & clarè vocat*. Idem Nicephorus, cap.3. sub finem sic habet. *Postquam tanta malignitas virorumq; omnium grauedo, perinde atque damnosa quadam ebrietas, per omnes ferè est grassata, caliginemq; eorum animis offudit, ipsum omnium optimum Dei Verbum, magnitudine bonitatis coactum, nunc per naturæ legem; nunc per Angelorum aduentum & præsentiam; quandoq; etiam per semetipsum mysticis & arcanis Apparitionibus, paucis quibusdam, qui antiquitus pietate & amore Dei clari extiterunt viris, alicubi se exhibuit, hominis forma assumpta*. 6.

Eusebius hæc habet lib.1. cap.2. *Ne suspicari quidem fas est Visiones illas Deum repræsentantes (vt sunt illa facta Abrahamo & Iacobo:) quæ sunt sacris literis prodita, Angelis, voluntati Dei seruientibus, eiusq; sedulo obeuntibus ministeria, attribuendas esse. quandoquidem cum quisque ex istorum numero hominibus visus sit, non occultat sane Scriptura; sed nominatim Angelum, non Deum, neque Dominum, hominibus locutum esse asseuerat; sicut infinitis Scripturarum testimonijs est comprobatum perfacilè*. Circa finem verò eiusdem Cap. eandem sententiam, eisdem propemodum verbis refert, quibus proximè Nicephorus, cap.3. 7.

Ambrosium credere verè Deum apparuisse sub humana specie 8.
coniectura accipitur ex columba, sub qua credidit verè Spiritum sanctum apparuisse, lib. de his, qui Mysterijs initiantur, cap.4. Sic enim loquitur sub finem. *Quare Spiritus*, inquit, *descendit sicut columba? nisi vt tu videas columbam etiam illam; quam Noë iustus emisit ex arca, illius columbæ esse speciem; vt typum agnosceres sacramenti? Et fortassis dices: Cum illa vera columba fuerit, quæ emissa est, hic quasi columba descenderit super Christum; quomodo illic speciem fuisse dicimus; hic veritatem? cum secũdum Græcos in specie columbæ super aquam diuinitatis spiritum descendisse sit scriptum? Sed quid tam verum; quã diuinitas, quæ manet semper? creatura autem non potest veritas esse; sed species, quæ facile soluitur & mutatur. Simul, quia eorum, qui baptizan-*

tur, non in specie esse debeat, sed vera simplicitas. Unde & Dominus ait. Estote astuti, sicut serpentes; & simplices, sicut columbæ. Meritò ergo, sicut columba, descendit; vt admoneret nos simplicitatem columbæ habere debere. Speciem autem pro veritate accipiendam legimus & de Christo; Et specie inuentus est, vt homo. Et de Patre Deo; Neque speciem eius vidistis.

9. Leo, Epist. 13. ad Pulcheriam, cum damnat Eutychis hæresim, qui Christum negabat veram carnem assumpsisse, sic loquitur: *Poterat omnipotentia Filij Dei, sic ad docendos iustificandosq́; homines apparere; quomodo & Patriarchis & Prophetis, in carnis specie apparuit; cum aut luctamen iniját, aut sermonem conseruit: cumq́; officia hospitalitatis non abnuit, vel etiam appositum cibum sumpsit.*

10. Origenes, Homil. 1. in sextum cap. Isaiæ, vnum ex Seraphim, qui visus est Isaiæ, docet fuisse Christum. *Quis*, inquit, *est iste vnus de Seraphim? Dominus meus, Iesus Christus. iste iuxta dispensationem carnis missus est, habens in manu sua carbonem, & dicens: Ignem veni mittere in terram.*

11. Tertullianus, lib. aduersus Iudæos, textu 114. secundum distinctionem Pamelij, sic habet: *Qui ad Moysen loquebatur, ipse Filius Dei, qui & semper videbatur. Deum enim Patrem nemo vidit vnquam, & vixit: & ideo constat ipsum Dei filium Moysi esse locutum, & dixisse ad populum: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam.*

12. Clemens, lib. 5. Apost. Const. 21. cap. sic loquitur: *Hunc Christum vidit Iacob, vti hominem: & dixit: Vidi Deum facie ad faciem: & saluata est anima mea. Hunc Abraham accepto hospitio iudicem, suumq́; Dominum confessus est. Hunc Moyses in rubo vidit. Hunc vidit Iesus Naue, dux exercitus Domini armatum, simul pugnantem ad Hiericho.*

13. Denique hoc omnino vrgere videntur Patres Concilij Sirmiensis, sub Iulio primo, à Constantino Imp. coacto, de quo Nicephorus, lib. 9. cap. 31. & Socrates, lib. 1. cap. 39. & Ezomenus, lib. 4. cap. 6. Sic enim loquuntur, can. 13 *Si quis dixerit, quod contra Iacob non est luctatus Filius Dei, anathema sit.*

14. Dictis addamus beatum Augustinum, qui lib. contra Adamantium, Manichæi discipulum, cap. 9, sequentia habet. *Ipse Filius, qui est verbum Dei, non solum nouissimis temporibus, cum in carne adparere dignatus est: sed etiam prius, à constitutione mundi, cui voluit de Patre annunciauit; siue loquendo, siue apparendo, vel per angelicam aliquam potestatem, vel per quamlibet creaturam.*

Horum

Horum omnium sententiam confirmat tertium Caput prophetiæ Danielis; vbi species quarti illius, qui in fornace, cum tribus aliis conspiciebatur, dicitur *similis filio Dei*. Quamuis enim credi posit, cum Dionisio Carthusiano, quartum illum vocari *filium Dei*, à Nabuchodonosor; non quod iudicauerit verè esse filium Dei: sed existimauerit fuisse aliquem illorum, quas stulta gentilitas credebat ex Deo, & homine generatos, & postea deificatos: aut dici *filium Dei*, propter vultus habitusque egregiam & excellentem dignitatem atque maiestatem: tamen *verè Dei filium fuisse*, crediderunt plerique, quemadmodum docet B. Hieronymus. Et ipse quidem eos non nominat: pro ipso verò eosdem nominat Pererius noster, Tertullianū, Augustinum atque Hippolytum. Tertullianus, lib. 4. contra Marcionem, textu 117. hunc dicit illum, qui cum *cœli nubibus venturus est index viuorum atq; mortuorum*. Idem habet aduersus Praxeam, textu 101. B. Augustini sunt sequentia, in Concione ad Catechuminos, aduersus Paganos, Iudæos & Hæreticos, cap. 15. *O alienigena*, inquit, *vnde tibi hoc? Quis tibi annunciauit Filium Dei? qua lex, quis Propheta annunciauit tibi filium Dei? Nondum quidem mundo nascitur: & similitudo nascentis à te cognoscitur. Vnde tibi hoc? Quis tibi istud nunciauit, nisi quia sic te Deus illuminauit: vt cum illic apud te captiui tenerentur inimici Iudæi; sic diceres testimonium Filio Dei.* Hippolitus ita habet: *Dic mihi Nabuchodonosor, quando, & vbi vidisti filium Dei, vt hunc Dei filium confiteris. Quis cor tuum pupugit; vt hoc verbum posses edere? Quibus oculis potuisti tantas has diuitias, veluti in speculo, prospicere? Cur tibi soli, & nulli præterea Satraparum tuorum innotuit? Sed quando scriptum est, Cor Regis in manu Domini: hæc profectò est manus Domini; vt cognoscens eum in camino, ipsum prædicaret & glorificaret. Nec vacat id mysterio. Quod enim Iudæi filium Dei hominem factum, non erant agnituri, nec recepturi; præmonstrat Scriptura, Gentes eum esse agnituras, & recepturas; quem iam Rex Babylonis, in Fornace videns, agnouit, & filium Dei est confessus. Sed quia nondum Iesus ex Virgine natus erat, ideo quarti illius nomen Rex non ponit.* Eadem est sententia, & oratio Ruperti, in lib. 6. de Victoria Verbi Dei, cap. 21. quo in loco ad hunc modum scribit. *Quis*, inquit, *dignè sufficit admirari, vbinam viderit Rex ille Filium Dei; vt in medio ignis, eius similitudinem agnoscere posset? Dixit enim, Et species quarti similis Filio Dei. Sic loqui solent qui quamlibet Speciem aliquando visam, alicui consideratam, mente retentam, memoriaq; signatam, alio tempore, siue alio loco, in persona aliqua recognoscunt. Iste, inquiunt, similis est ei, quem vidi. Sic enim in libro Tobiæ, intuens iuniorem Tobiam dixit: Quam similis est iuuenis*

iste consobrino meo? Viderat enim ille patrem: & in filio similem aduertebat speciem. Iste autem Rex, vbi viderat Filium Dei; vt speciem eius recognoscere posset in eo, qui cum Azaria, & cum socijs eius, in medio ignis, deambulabat. Nunquam viderat Filium Dei. Sed nec vnquam legendo, vel audiendo didicerat, quis aut qualis esset Filius Dei. Nonne ergo mente non sua loquutus est? Nonne in magno excessu & stupore sic affectus est? Quem stuporem indicauit Scriptura, cum dixit: Tunc Rex obstupuit; & surrexit propere. Sicut igitur dormiens viderat statuā profundissimorum mysteriorum plenam: sic nunc obstupescens, nec intelligens, quod videbat, aut dicebat, nominat Filium Dei, & seruos eius prædicat. Sed vtcunque sit, nihilominus tamen speciosa fuit hæc victoria, & insigne præconium Filij Dei; quòd illum manifesta confessione prius confessus est inimicus, quam amicus: persecutor, quam sectator: gentilis, quam Iudæus. Quis, ex omnibus Prophetis, tam apertè nomen illud expressit, appellans Filium Dei? Non enim tutum erat æternam Filij ex Patre Deo generationem Iudæis carnalibus enunciare: vnde oportebat Prophetas claudere, ligare & signare testimonia eius in Scriptura. Per hunc autem Regem, summum, ex mundi Principibus, quem Iudæus aut gentilis arguere non posset, cuius opprimere os non auderet mundus; hoc nomen Filij Dei primitus enunciatum, & euulgatum est. Illud quoque non prætereundum, visionem illius quarti descendentis in fornacem, ad illos tres iuuenes liberandos, figuram fuisse eius, quod Filius Dei facturus erat in Ecclesia sua. Quando enim non affuit Filius Dei agonizantibus seruis suis, propter ipsum; futurū erat, vt euulgato Euangelio publicis editis, & proscriptionibus, fidem S. Trinitatis impugnaret Rex magnæ Babilonis, Diabolus. Et ita factum est, Paganis Romani imperij Regibus Diabolo famulantibus. Nonne cum pijs Martyribus Filius Dei, & in flammis, & in cæteris agonibus semper præsens fuit? Num, quia Laurentius, igne assatus super craticulam, emisit spiritum, ideo Filius Dei absens fuit? Imo præsentior illi fuit; & gloriosius in eo triumphauit; quàm si excussisset carbones, & ignitam craticulam, quasi ventum roris flantem, fecisset. Transiuit per ignem; & flamma illi non nocuit; & ardor ignis in eo non fuit: quia fides læsa non est; imo, sicut aurum per ignem, probata est. Quemadmodum igitur, per Filium Dei, custoditi sunt illi tres iuuenes: sic, per inuisibilem præsentiā Filij Dei, illæsa permansit in Martyribus fides Christi; & Romanum imperium sonantius, & dulcius, quam Rex ille Babilonis, tandē cōfiteri meruit Christū Filium Dei. Hactenus pulchrè Rupertus.

15. Atque hæc pro aliorum sententia. Quid nos? non quidem de toto negotio; sed præsenti Assertione? Hoc Assertis concludimus *septem.* Primum sit: Fidei Catholicæ, atque orthodoxæ non repugnare, ideoque

Ideoque sine Hæreseos nota dici posse, Deum, *per se*, immediatè corpus assumpsisse, in quo olim mortalibus sit visus. Neque enim quisquam, quod equidem sciam, hoc tanquam hæreticum, damnauit: Neque hæreseos damnati sunt, qui ita senserunt: Neque res est, quæ nullo modo fieri posit. Vt interim taceam, posse fieri facilimè: graues esse authores, qui ita accidisse credãt; & credant non leuibus, nec paucis, argumentis persuasi.

Secundum sit: Si assumpsisse corpus Deus concedatur; non malè dici & credi, *Filium Dei* assumpsisse. Nonne pro hoc Historiographorum, & Patrum sunt diserta grauisimaque testimonia? Et si horum forsitan non admittitur sententia; nónne visio Nabuchodonosor Regi exhibita; qua Filium Dei conspexisse dicitur in medio trium adolescentum, iam neci destinatorum, magnum hîc argumentum præbet. 17.

Forsitan dicitur hîc parum vrgere visionem Nabuchodonosor factam, quod dicere nequiuerit quartum illum esse *similem* Filio Dei; cum quæ Filij Dei imago fuerit, ignorarit. At *manum* Dei hic agnoscit Hippolitus. Sed & institutione Danielis potuit edoctus fuisse Rex de Filio Dei, eiusque incarnatione; occasione ingentis *statuæ* à se visæ; in qua insignis & Christi, & regni ipsius fit mentio hisce verbis: *In diebus autem Regnorum illorum, suscitabit Deus cœli Regnum, quod in æternum non dissipabitur: & Regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet, & consumet vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æternum. Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, &c.* 18.

Forsitan dicitur parum vrgere visionem; quòd illa indignus sit Rex talis; superbisimus, impijssimus, & qui ob scelera ad brutorum animantiũ conditionem, iusto Dei iudicio, peruenit. Sed vtrum alij omnes, quibus Diuinæ Apparitiones factæ, semper illis fuerunt digni? primi parentes? maximè post Diuinæ præcepti præuaricationẽ? Cain, post patratum homicidium? Israelitæ, post Dei mandatũ violatum? Iud. 2. Et quibus visus est, in assumpta *carne vera*, verus Dei Filius, meruerúntne, vt incarnatum videunt Verbum? etiam illi, qui Cruce affixerunt? Non est Nabuchodonosori visio hæc concessa, propter eius dignitatem, meritaque personæ; sed vt in eo demonstraretur futura Gentilium fidei in Christum magnitudo, cuius gentilitatis Rex hic quendam quasi typum gerebat. 19.

Forsitan & hoc contra visionem hanc, Filiumque Dei obijcitur; quòd quem prius Rex asserit *similem* Filio *Dei*; postmodum vocet 20.

Angelum; quasi nomina *Filij*, nihil aliud notarit, quam *Angelum*. Sic enim loquitur: *Benedictus Deus, qui misit Angelum suum, & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum.* Idem quoque insinuat ipse Daniel; quando docet *Domini Angelum* descendisse in fornacem; & excussisse flammam ignis de fornace. Sed neque hoc argumentum filium Dei excludit. Norunt docti etiam *Angelum* vocari Dei filium, in Scripturis. *Vocabitur*, dicitur Isaiæ 9. *nomen eius magni consilij Angelus*. In quem locum & Græci & latini varias rationes congerunt, cur Angelus dicatur filius Dei, Videndus Iustinus, Apolog. 2. pro Christianis. Tertullianus, libro de Carne Christi. Eusebius, de Demonstrat. Euang. lib. 1. cap. 4. & lib. 5. cap. 28. & lib. 7. cap. 4. & lib. 9 cap. 8. Hilarius lib. 4. de Trinitate. Athanas. lib. de beatitudine Christi. Cyprianus, lib. 2. aduersus Iudæos, cap. 20. Basilius, lib. 2. contra Eunomium. Chrysostomus, homil. 80. in Ioan. Ambrosius, lib. 6. Comment. in Lucam. Augustinus lib. 2. de Trinitate ca. 13. Atque hæc pro secundo Asserto.

21. Tertium sit, Filium Dei, si aliquando corpus assumpsit, in veteri Testamento, non illud assumpsisse in *vnitatem hypostasis diuinæ*: quemadmodum in fine sæculorum humanam naturam assumpsit. Hoc pluribus astruerit necesse non est. Soli humanitati est concessum, vt in vnitatem diuinæ hypostasis assumeretur. Ita communis omnium habet sententia. Ita fides Catholica.

22. Quartum sit. Quando olim, in diuinis Visilibusque Apparitionibus, Filius Dei corpus assumpsisse dicitur: nec *Pater*: nec *Spiritus sanctus* ab illa assumptione fuerũt exclusi: non ea tentum ratione: quod, vna cum Filio, tanquam principium actuum illam perfecerunt; verum etiam, quod, quemadmodum ad personam Filij, ita & Patris, & Spiritus sancti assumptio sit terminata: scilicet, vt assumptionis terminus fuerit indiuisus Deus, non vna, ab alia diuisa, Persona. Assertionis illam rationem esse suspicor: quod vnio hæc hypostatica non fuerit: qualis illa, in Christi fuit incarnatione: quodque vix aliud videatur esse, ab ipsa corporis molitione & officio Deum repræsentandi: quod cum vni tantum, præ alijs, personæ tribui debeat, non intelligo. Hinc est, quod Patres nunc vocent Filium Dei, qui apparuit: nunc Patrem; quemadmodum inter alias Clemenè, libro 7. Apost. Constit, cap. 34. vbi omnes Apparitiones Patri, Deo Abraham Isaac & Iacob tribuit. Et B. Augustinus, lib. 2. de Trinitate cap. 10. sic habet. *Hic autem, vbi scriptum est: Dixit Dominus Deus ad Adam; cur non ipsa Trinitas intelligatur, nihil dici potest.* plura, pro hac re, ibidem habet. Capite verò 18. sic loquitur: *Per subiectam creaturam exhibentu*
hæ.

hæc omnia (Apparitiones intellige) *visibilia & sensibilia; ad significandum inuisibilem atque intelligibilem Deum, non solum Patrem, sed & Filium & Spiritum sanctum: ex quo omnia, & per quem omnia.* Sic cap. 14. docet se putare non distingui Trinitatem, cum in exitu filiorum Israel. *Deus* dicitur ipsos præcessisse in columba nubis. Denique, cap. vltimo, post magnam Disputationem ita concludit. *Per subiectam materiam non solum filium, vel Spiritum sanctum, sed etiam Patrē, corporali specie, siue similitudine, mortalibus sensibus significationē sui dare potuisse credendum est.*

Quintum Assertum esto: Quod quamuis indiuisus Deus, corpus, in quo visus est assumpserit, optimè tamen *Filius* dicatur apparuisse. Ratio huius ex Incarnationis mysterio petitur. Hæc *vni* tantum personæ, filio scilicet, conuenit. Huius species atque index quidam fuit illa, olim in Veteri Testamento exhibita. Conueniebat igitur, vt qui hîc appareret; & diceretur & haberetur tanquam Dei Filius; scilicet, vt in vmbra rei veritas quodam modo ostenderetur & intelligeretur. Hanc rationem insinuant Rupertus & Hippolitus, superius à nobis citati. 23.

Sextum Assertum est. Filius Dei, si corpus assumpsit aliquando, & apparuit, non eo modo apparuisse atque assumpsisse corpus, dicēdus est, quo assumpsisse & apparuisse crediderunt & docuerunt *Ariani.* Illi, in substantia voluerunt esse visum, varijsque se figuris exhibuisse: vt, scilicet, Christianis hac ratione imponerent, filiumque mutationi obnoxium, & Patri non per omnia æqualem astruerent: quemadmodum, lib. 2. de Trinitate, cap. 9. explicat fusius B. Augustinus. Cōtrarium docet fides Catholica. & quia Catholica fides docet, nec res est præsentis loci, pluribus demonstranda est. 24.

Denique septimum Assertum est. Filius Dei non eodem modo corpus assumpsit, si assumpsit aliquando, quemadmodum *Angeli* assumpsisse leguntur, & creduntur. Differentia hæc in duobus consistit. Primum in illo, quod Angeli ita illis corporibus potuerint cōcludi, conclusique fuerint; vt extra corpora, quæ conspiciebantur, non fuerint. Alterum, quod plerumq; necesse fuerit ipsos vna cum corporibus, in quibus fuerunt moueri. Neutrum in Die Apparitionibus locum habet. Nunquam ita corpori fuit inclusus filius Dei; quin & extra, quod conspiciebatur, corpus, fuerit: totumque simul mundum sua præsentia complerit. Nunquam ita corpori fuit iuclusus, vt ad motum corporis ipse quoque moueretur, quemadmodum in Scholis docent Theologi. 25.

CAPVT XXIIII.

Deum, aut filium Dei nunquam, per se, corpus assumpsisse: omnesq; Apparitiones diuinas, per Angelos, esse factas.

1. QVAE aliorum de persona, assumente corpus, sub quo Deus cóspiciebatur, in visibilibus Apparitionibus, fuerit opinio explicatum est. Dictum etiam, quid probabiliter ex ipsorum sententia, dici posit. Vtrum horum ita adhæreamus opinioni, vt contrarium negemus posse dici: aut potius contrarium probemus, in sequentibus definiendum est.

2. Et ne longum faciamus; quod sentimus, veritatique consentaneum credimus, duabus præpositionibus includimus. Prima dicimus Deum *per se*, nunquam corpus assumpsisse, si quando, olim in Veteri Testamento, dicitur visus. Altera inferimus, Omnes Apparitiones visibiles, in eodem Testamento, Dei nomine factas, *Angelorum* ministerio & opera, qui corpora, & aptarunt, & assumpserunt, Deique personam sustinuerunt esse perfectas.

3. Vt prius illud asseramus, mouet nos, primo quidem sylua Doctorum Scholasticorum. Quamuis enim contraria sententia etiam pro se viros excellentis ingenij & doctrinæ habeat; & ob id temerè reijci non debeat: in rebus tamen, vbi suus hominum ingenio locus relinquitur, si nec diuinarum Scripturarum authoritate, nec rationum pondere in contrarium vrgemur; non temerè Scholasticorum Doctorum sententiæ subscribitur: præsertim, si non pauci sint, qui conspirent, atque consentiant: quemadmodum in præsenti negotio non sint pauci. qui vel in librum secundum Sententiarum Petri Lóbardi, vel primam partem summæ Theologicæ S. Thomæ Commentaria reliquerunt.

4. Nec desunt pro sententia hac rationes. Primam suggerit doctissimus Dionysius Areopagita. Communis illius, & in scholis recepta est sententia; Deum hunc mundum & quæcunque in mundo fiunt, non *per se*, sed *causas secundas* administrare. Quidni igitur in hoc quoque opere earundem causarum ministerio vtetur?

5. Quid enim hic est (secunda hæc sit ratio), quid fit, aut præstatur; quod Dei operam *immediatè* ita requirat, vt ipsum *per se* corpus assumere sit necesse? Quidquid fit per assumptum corpus, causarum secundarum naturali virtute perfici potest: & potest commodè perfici: & potest perfici conuenientissimè. Itaque non Dei híc opera imploretur. sed alijs, vt corpus assumant & circumferant relinquatur.

Locutus

Locutus estDeus olim mortalium generi: veruntamen non immediatè *per seipsum*, sed per Prophetas. Vindictam sumpsit Deus, nunc de ingrato suo populo, nunc de infidelibus gentibus: veruntamen non *per seipsum*, sed per Spiritus, nunc bonos nunc malos. Mundum hunc inferiorem illuminat; veruntamen per solem, nō *per seipsum*. Dat escam pullis coruorum; sed per ipsorum parentes, non *per se*. Summa, pertingit ad finem *fortiter*; sed tamen *suauiter*: cooperantibus videlicet causis secundis. Cur igitur in hoc opere *solus* occupabitur? Cur non Angelis ministris relinquet, quod & præstare possunt, &, vt præstent, ratio officij ipsorum postulat? 6.

Atque hoc Alterum est nostrorum Assertorum, *Angelos*, scilicet, hæc corpora assumere; atque Dei, in ipsis, personam sustinere, munere fungi. Omnino hoc ex priori Asserto concluditur. quoniam, quemadmodum capite 21 dicebamus, non nisi alterum, vel *Deum*, vel *Angelum*, in hoc Efficientium causarū genere agnoscimus. Quod Dei opera non fit; necesse est fiat Angeli. 7.

Huius sententiæ sunt, quorum superius meminimus Doctores Scholastici. sed ex sanctissimis quoque Patribus non pauci, inprimis Dionysius, Gregorius, Hieronymus, Augustinus. Verba ipsorum adscribimus. Dionysij hæc sunt, lib. 4. de Cæleſt. Hierachia. *Per Angelos*, inquit, *nobis donata sunt diuina Reuelationes: & gloriosos ante legem, & post legem Patres Angeli ad diuinum reducebant; quod agendum introducentes, & ad rectam veritatis viam ex errore, & vita immunda reducentes, &c. Si autem quis dixerit. & inde immediatè fuisse quibusdam Sanctorum Theophanias, discat & hoc sapienter ex sacratissimis eloquijs, quomodo hoc quidem quod est Dei occultum nemo vidit, neque videbit. Theophaniæ autem Sanctis factæ sunt secundum docentes Deum, perq́3 quasdam sacras videntibus proportionabilium visionum manifestationes*. & paulo post. *Docet autem sapienter & hoc Theologia, per Angelos, eam ad nos peruenire, tanquam diuino legali ordine, illud legaliter ponente, hoc est prima, secunda in diuinum reduci*. B. Gregorius, 28. Moralium, cap. 2. omnem Dei locutionem, quam non per se ipsam exercet, id est, quæ non fit sola vi internæ inspirationis, docet fieri per Angelos: quocirca & nostras Apparitiones conplectitur quibus non per internas inspirationes nobis loquitur, sed in humana, quo se exhibet forma. Hieronymus sic loquitur in illud ad Gal. 3. Lex per Angelos: *Quod ait*, inquit, *Apostolus: Lex per Angelos, hoc vult intelligi, quod in omni veteri Testamento, vbi Angelus primum visus refertur, & postea, quasi Deus, loquens inducitur, Angelus quidem verè ex ministris pluribus quicunq́3 sit visus,* 8.

sed in illo Mediator loquatur, qui dicit: Ego sum [*Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob*.B. Augustini, lib.3. de Trinit. cap.11. hæc sunt verba: *Omnia quæ Patribus visa sunt, cum Deus illis, secundum dispensationem suam temporibus congruam præstaretur; per creaturam facta esse est manifestum.* Denique finis capitis, & libri hic est: *Sed iam satis, quantum existimo pro captu nostro disputatum; constitutumq; & probabilitate rationis quantum homo, vel potius quantum ego potui: & firmitate authoritatis, quantum de Scripturis diuina eloquia potuerunt; quod antiquis Patribus nostris, ante incarnationem Saluatoris, cum Deus apparere dicebatur, voces illæ, & species corporales per Angelos factæ sint; siue ipsis loquentibus, vel aliquid agentibus ex persona Dei: siue assumentibus ex creatura, quod ipsi non essent, vbi Deus figuratè demonstraretur hominibus.*

9. Hæc egregiè confirmant Sacræ literæ. Nam & in his Apparitionibus frequenter *Angelorum* meminerunt: & quæ nunc Deo tribuunt, nunc tribuunt *Angelis*. Legitur, Genes. 18. *Deus* apparuisse, in Mambre conualle, Abrahamo, hospitioque ab eodem acceptus: & hoc eodem exemplo hospitalitatem probet Apostolus, Hebræo.13. quasi *Angelus* sit præstitum beneficium. Exhibuit *se* Moysi, quando secundò legem tradidit, Exo.33. & S. Stephanus pronunciat Iudæos accepisse legem *in dispositione Angelorum*, Act.7. Audiuimus *Dominum* primùm dicentem Abrahamo, Genes. 22. *Accipe filium tuum dilectum, &c.* & paulo post obseruamus *Angelum* prohibentem manus inferri puero. Ibidē. *Filius Dei* visus est Nabuchodonosori Regi quartus, ille, qui tres pueros in fornace conseruauit, Daniel. 3. & paulo post dicitur, *Angelum Domini* descendisse in fornacem, & excussisse flammam ignis. Denique vt B. Augustinus exponit lib.3 de Trinit. cap.11. idcirco D. Paulus abundantius vult nos obseruare ea, quæ audiuimus, quod nobis in lege noua locutus sit *Deus*: cū in veteri locutus sit *Angelus*.

10. Quocirca optimè idem Augustinus, cap. 9. libri contra Adamātium, Manichæi discipulum, eadem dicit quadrare in Angelos, & conuenire Deo. *Quemadmodum enim*, inquit, *Verbum* Dei, *quod est Christus, in propheta loquitur veritatē; sic in Angelo ipse loquitur, quando veritatem Angelus annunciat. Et rectè dicitur*: Deus *dixit: & Deus apparuit: & item rectè, Angelus dixit, & Angelus apparuit; cum illud dicatur ex persona inhabitantis* Dei; *hoc ex persona seruientis creaturæ.* Ita Augustinus.

11. Sed & Scripturæ mos est, vt rerum imagines iisdem nominibus insigniantur, quibus ipsæmet res appellari solent. Cælestium potestatum

statum imagines, quæ ex metallo formatæ & super arcam Testamenti collatæ erant, nomen *Cherubim* retinent: Exod.25. Rex Pharao, qui spicarum atque boum imagines, futuræ fertilitatis nuncias viderat dormiens; nihil se, nisi *boues & spicas* vidisse testatus est: Genes.41 Et eiusdem Pharaonis pincerna, cum Ioseph, in carcere existens, *vitem* in somnis se vidisse dixit, in qua essent tres propagines & tamen nec vitem, nec propagines, sed rerum illarum imagines viderat. Ibidem. Et nos cum pictam videmus tabulam, eorum ipsam nominibus compellamus, quorum formas & species refert.

Ex dictis inferimus Deum *nulla alia* actione huic, in quo apparuisse dicitur, corpori adfuisse, quam quibuscunque alijs naturalibus substantijs adesse solet. Quidquid enim in hoc negotio fit; Angelorum fit opera. hoc solum habet Deus, quod dicatur *apparere*. Angeli corpus formant: Angeli corpus assumunt: Angeli corpus mouent: Angeli in, & per corpus operantur. Quocirca quemadmodum in sua ipsius imagine, quam pictor exhibet, efficit nihil; cum tota, quantacunque sit, sit opus pictoris: ita in suis Apparitionibus, quædam ipsius sunt imagines, Deus singulare *per se* facit nihil. 12.

Sed dicet aliquis, (Verba referimus B. Augustini, quæ habet 3. de Trinit.cap.11.) *Cur ergo scriptum est: Deus dixit ad Moysen, & non potius:* Dixit *Angelus ad Moysen? Quia* (respondet idem Augustinus) *cum verba Iudicis præco pronunciat; non scribitur, in gestis, Ille præco dixit, sed ille Iudex: sic etiam loquente Prophetà sancto, etsi dicamus, Propheta dixit; nihil aliud, quam* Dominum *dixisse intelligi volumus. Et si dicamus,* Dominus *dixit, prophetam non subtrahimus, sed quis per eum dixerit, admonemus.* 13.

CAPVT XXV.

Respondetur argumentis, quibus doceri videbatur, Dei *filium corpus assumpsisse olim, & sub humana forma & effigie apparuisse mortalibus.*

ASSERTIONI nostræ, quam præcedenti capite astruximus, *tria* sunt contraria, ad quæ, hoc capite, respondendum est; vt dubitandi locus nullus relinquatur animo solicito. Opinio & sententia insignium authorum, rationes non contemnendæ, & sacrarum Scripturarum authoritas. Quid ad singula? Quod sequitur. 1.

2. Authores *authoribus* opponimus: multis multos: doctis doctos: sapientibus sapientes: sanctis sanctos: claris claros. Quocirca, quamuis priores non damnemus erroris; ad horum tamen libet accedere sententiam: quod maioribus hi, quam illi, fundamentis niti videantur. Accedit, quod plerique ipsorum eo modo, in hoc negotio Deo omnia tribuant, quo Scriptura: Quid si igitur dicamus eosdem sensisse Deum non aliter apparuisse, & corpus assumpsisse, quàm apparuisse, & assumpsisse explicat Scriptura? At Scriptura disertissimis verbis, quæ nunc tribuit Deo, postea tribuit Angelo; quemadmodum Capite præcedenti, pluribus exemplis demonstratum est.

3. Quod si quidam omnino hîc Deum non verè Angelum volunt corpus assumpsisse: pauci admodum illi sunt: vt vix præter Nicephorum, atque Eusebium, vnus, quod sciam, aut alter. At horum in hoc negotio tantum persuadere debet authoritas, quantum rationes, quibus nituntur. *Rationes* igitur discutiamus, & tam ipsorum, & si quæ aliæ, pro ipsorum sententia militant.

4. Eusebius & Nicephorus vrgent illud, quod quibusdam in Veteri Testamento dicatur apparuisse, non *Angelus*; sed *Dominus*. at Angelum, inquiunt, Dominum dici, aut Deum consuetudo Scripturæ non est. Quid verò si ostendamus, in Scriptura, & Deum vocari Angelum: & Angelum vocari Deum? Certè prius illud superius ostensum est in Christo; quem (quamuis verus sit Deus) Angelum vocat Isaias, cap II. *vocabitur*, inquiens, *magni consilij Angelus*. Eadem Isaię authoritate Angeli nomen Deo conuenire in Filium Dei, ostendit Dionysius, lib. de Cęlest. Hierarchia, ca. 4. Taceo, quod disertis verbis *Angelus* dicatur, qui apparuit Gedeoni: ille item, qui visus parentibus Sampsonis: & tamen tam hic, quam ille ab ijsdem vocatus est *Dominus* non semel. An male?

5. Sic Angelum Deum dici posse Christi oratio confirmat. Cum enim ille, quodam tempore argueretur, quod se *Deum* diceret; sine crimine à se fieri ostendit ex eo, quod etiam mortales homines *Dij* appellentur. *Scriptum est*, inquit, *Dij estis, & filij excelsi omnes*. Si homines Dij dici possunt, non poterunt, qui multis modis naturæ præstantia superant Angeli? Maius hîc argumentum præbet nostræ Apparitiones. Id sic docemus. Ille, qui legem, in duabus tabulis exaratam, Moysi tradidit, Angelus fuit: ex sententia Sanctissimi Pauli, ad Hebr. cap. 13. Sed idem ille sic loquitur, Exod 20. *Ego sum Dominus Deus tuus*. Ecce tibi, quod qui Angelus est, dicatur Deus. Angelus, scilicet, naturæ conditione: Deus ministerio & officio; quia Dei personam

ſonam repræſentabat;non minus,quam qui in Scenam prodit exhibens perſonam Alexandri Magni, Alexander dicitur,quamuis verè filius ſit pauperis ruſtici. Atque hoc eſt, quod B. Auguſtinus cap. 9. contra Adamantium Manichæum, dicebat *Deum dici propter inhabitantem perſonam Dei: Angelum ex perſona ſeruientis creatura.*

Ex B. Ambroſio probatur Deus aſſumpſiſſe corpus olim, quòd (vt videtur inſinuare) *diuinitas verè fuerit in colũba,* quæ ſuper Chriſtum eſt viſa. Sed,primùm, nos de ijs apparitionibus loquimur, quibus olim Deus,in veteri Teſtamento,ſe mortalibus exhibuit. Deinde, negamus columbam, quæ ſuper Chriſtum viſa eſt, hoc differre ab illa,quã Noe emiſit,quòd hanc Spiritus S.aſſumpſerit, illam non aſſumpſerit: ſed quod hæc veræ Chriſti diuinitati teſtimonium dederit: illa non dederit. Alioquin,ſi quod res eſt, fatendum eſt:nec *vera* fuit columba, quæ ſuper Chriſtum deſcendit, ſed columbæ imago & ſpecies; nec *ſpeciem* & imaginem illam columbæ Spiritus ſanctus aſſumpſit.Prius docet Auguſtinus,lib.2.de Trinit.cap.5. poſterius idem Auguſtinus,4.de Trinit. cap. vltimo. Vtrumque inſinuat Euangeliſta Matthæus,cap.3. 6.

Sanctiſsimus Leo nullam rationem dat ſuæ ſententiæ. Sententia verò eius, ſi non pro nobis eſt; non contra nos eſt. Et nos dicimus Chriſtum,*in carnis ſpecie*,olim apparuiſſe:& apparuiſſe Deum. Ipſe, quem Diſputationi huic titulum præfiximus,hoc probat. Sed quæſtio eſt, Vtrum *per ſe* apparuerit;*per ſe* corpus aſſumpſerit;an per Angelos. Euocatus fuit ab inferis Samuel; & miſcuit ſermonem cum Saul. Scriptura hoc docet,1. Regum,28 ſed dubitant multi,nec ſine ratione, Vtrum,*per ſe* apparuerit; *per ſe* ſermonem miſcuerit Et Necromanticos nouimus; qui Alexandrum Magnum atque Iulium Cæſarem incantationibus ad ſuperos reuocarunt, eoſque ſpectandos exhibuerunt: & tamen dubium nullum eſt, quin quidquid apparuit, Dæmonis fuerint præſtigiæ; Alexandri, & Iulij nudæ laruæ. Leo igitur Maximus docuit Chriſtum olim apparuiſſe: at *per ſe* immediatè; & non per Angelos ſanctos apparuiſſe, non docet. 7.

Eodem modo ad Originem reſpondetur. Neque enim ipſe dat aſſertionis ſuæ vllam cauſam. quanquam & dici poſſet dictionem *Eſt*, pro *ſignificat* poſitam eſſe: vt Seraphim dicatur *eſſe*, id eſt, *ſignificare* Chriſtum,phraſi,in Sacris literis, vſitata; quemadmodum ſequẽtes orationes probant. *Vos eſtis lux mundi*, Matth.5. *Ioannes eſt Elias*, Matth.11. *Ego ſum vitis, & vos palmites*. Ioan.15. *Ioannes erat lucerna* 8.

 lucens,

lucens, & ardens, Ioan 5. & (quo loco videat B. Augustinus, 2. de Trinitate. cap. 7) *Petra erat Christus*. 1. Corinth. 10.

9. Nec alio modo putatur locutus Tertullianus, quod Origines. Nõ vult dici posse, *Patrem* apparuisse: posse dici apparuisse *Filium*. Verũ de modo, quo, vel Pater, vel Filius potuerit apparuisse, non disputat; de quo hic nostra est disputatio. quemadmodum neque Patres Concilij Sirmiensis, de quibus Thes. 13. Capite 23. qui anathemate feriunt eos, qui Christum negant luctatum cum Iacob: neque Clemens Romanus; quando vult Christum visum esse Abrahamo, Isaaco, Iacobo, &c.

10. Et hoc authoribus prioris sententiæ responsum sit: hoc dictum ad rationes, quibus nituntur, Sed quid ad illas alias, initio Capitis vigesimi tertij, allatas? quod *Deus* dicatur visus? quod quæ à viso dicta, in *Angelos* non conueniant? quod etiam cum Angeli apparuerunt, *Deũ* corpus assumpsisse Scriptura insinuet? Hæc tria præsidia continet Thesis 2. dicti Capitis. Respondemus verò, optimè verissimeque dici hæc, quamuis etiam *Deus* non sit, qui corpus assumpserit. Scripturæ mos est, vt rerum imagines iisdem nominibus insigniantur, quibus res ipsæ solent appellari. Probatum hoc Thesi 11. capitis præcedentis. Vsus loquentium obtinuit, vt qui in Theatris Principum Regumq; personas agunt, Principum & Regum nomina sortiantur; atque, sicuti Principes, mandata dent; sicut Principes honorẽ acceptẽt. Et quemadmodum nos, cum in imaginem Imperatoris oculos cõijcimus. Imperatorem nos videre dicimus; ita si pictus Imperator loqui posset; & interrogaretur, quonam esset; Imperator ego sum, responderet; quamuis reuera non Imperator sit, sed Imperatoris nuda imago.

11. Vrgetur quoque, quod nisi Deus corpus assumpsisse dicatur, nihil, in his Apparitionibus, inueniatur, quod ipsi tribuere possimus; nec ipsam quidem externam imaginem & formam. Huic quoque Capite præcedenti responsum est. Nihil hic est, quod sibi proprium Deus vendicet: nec ipsam quidem externam imaginem. Hoc solum habet; quod *apparere* dicatur. Quemadmodum Alexander, in scenam productus, apparere dicitur, & loqui: cum tamen vox sit loquentis pueri qui Alexandri personam sustinet, facies atque motus omnisq; actio eiusdem pueri vestes viri alicuius nobilis, à quo easdem puer mutuatus est.

12. Quæretur forsitan & illud, Cur, si per Angelos in hisce Apparitionibus perfecta sunt omnia; non, Dei nomine supresso, *solius* Angeli fiat mentio. Duas huius causas assignat doctissimus Tostatus, quæst. 7. in 19. Genes. Prior est; ne, si Dei nulla mentio fieret, putaretur ipse nihil agere;

hil agere: venirentque mortales in opinionem, vt cum impijs dicant: *Cardines cæli obambulat, & noſtra non conſiderat.* Iob 22. Altera eſt, ne, ſi omnia Angeli dicerentur facere, ipſis diuinum numen mortales tribuerẽt: illi maxime, qui ad Idololatriam propenſo ſunt animo.

Sed magis forſitan premit quartus ille, qui in fornace Babilonica *ſimilis* dicitur *Filio Dei:* de quo Theſi 15. cap. 23. propterea, quod & nomen prodat illum fuiſſe verbum Patris; & confirmat idem grauiſsimorum virorum, Tertulliani, Auguſtini, Hippoliti atque Roberti authoritas. Verùm hîc quoque eſt, quod reſpondeatur. Primum dici poteſt, ex opinione Gentilium locutũ eſſe Nabuchodonoſorem, qui plures credebant Deos: quaſi horum vnius filium aliquem notarit Rex. Poteſt quoque dici, per *filium Dei*, non alium, quàm Angelum ſignificari. Hanc ſententiam Hieronymus probat; confirmatque authoritate Septuaginta Interpretum, qui pro *filio Dei* verterunt *Angelum*. Nec malè, vt videtur. Nam & ibidem dicitur *Angelus* deſcendiſſe in fornacem, atque flammam ignis excuſsiſſe: ex Scriptura *Angelos* aliquando *filios Dei* vocat; quemadmodum Iob, cap. 1. vbi ſic legitur, *Cùm veniſſent filij* Dei, *vt aſſiſterent coram Domino*: & rurſus, cap. 38. *Vbi eras, cum me laudarent aſtra matutina; & iubelarent omnes filij* Dei. vbi quoque Septuaginta legunt, omnes *Angeli* Dei. Denique & hoc dici poteſt: quod per *filium Dei* eximius aliquis, & ſingularis homo intelligatur, qui magnam vultu habituque, præ ſe, grauitatem maieſtatemque ferret: quomodo & *Montes Dei* vocantur qui faſtigio nubes, quaſi attingunt. Pſalm. 67. & *Cedri Dei*, qui excellentis ſunt magnitudinis, Pſalmo 79. 12.

De *Melchiſedec*, cuius meminit Theſis 5. cap. 23. multæ & variæ fuerunt ſententiæ: ſed pleræque falſæ. fuerunt non pauci, qui hominem eſſe, negarunt, & diuinam quandam mentem affirmarunt. ſuſpicor propterea, quod ab Apoſtolo, ad Heb. 14. dicatur *eſſe ſine patre, ſine matre, ſine genealogia*. Rurſus, quia *neque initium* dicitur *habuiſſe, neque finem dierum*, quidam affirmarunt fuiſſe perſonam aliquam ex Trinitate. Quam verò? Alij dixerunt Spiritum ſanctum; propterea, quod cap. 7. dicatur *aſſimilatus filio* Dei. Huius ſententiæ author fuit quidã Hierax, teſte Euſebio, hereſ. 67. Alij filium Dei aſſeruerunt: ideoq; dictum ab Apoſtolo; *aſſimilatus filio* Dei: voluntq; ad idẽ perſuadendũ valere illud *ſine patre, ſine matre*. Sunt qui virtutem filio maiorem putauerunt, ſuſpicor cæleſtem patrem, vt qui (vt Melchiſedec) non trahit originem ab aliquo, ſicut Filius à Patre. 13.

Meminit

Meminit horum B. Augustinus Hæres. 55. Denique sunt, qui Angelũ crediderunt, sub hominis simulata specie: quam sententiam tribuunt Origeni. Verum communẽ opinionem nos sequimur, & Melchisedech verum credimus fuisse hominẽ, cum B. August. Hæres 34. Ephiphanio, Hæres. 67. Hieronymo epist. 128. ad Euagrium. Quocirca nullum est argumentum quod à Melchisedech petitur.

CAPVT XXVI.

Vnde constet Apparitionem esse, Dei siue diuinam; & non Angelicam; si quæ in Apparitione fiunt, per Angelos fiunt omnia.

1. DIFFERRE Dei, Angelorumq; Apparitiones nemo dubitat. Verùm, cum dictum iam sit, nihil quasi, in dictis Apparitionibus, quas Diuinas, vocamus, inueniri, quod sibi soli, & quasi proprium, Deus vendicet; quæstio oritur, *Vnde* constare debeat Apparitionem aliquam Dei esse, & dici posse? & cur potius nõ omnes dicendæ sint Angelorum? cum ipsorum, & quasi solorum, in his Apparitionibus omnis sit occupatio. Huic respondendum est, antequam vlteriùs progrediamur. Vnde igitur, Dei cognoscuntur?

2. Qui putant distingui Dei, siue diuinas, & Angelicas, maiestate ipsius Apparitionis; quasi Dei, siue Diuinæ illæ sint, in qua magna maiestate Spiritus, sub corporea forma, conspiciuntur: illæ Angelorũ in quibus minor est maiestas, vel nulla, vehementer errant. quia Dei esse possunt, adeoq; fuerunt, in quibus nulla vel parua maiestas obseruata est: & Angelorum, in quibus magna & excellens. Dei fuit primis parentibus, post præuaricationem diuini præcepti, exhibita: rursus quæ Cain; quæ Agar; quæ Abrahamo atque Loth accidit: at quæ hîc maiestas? Contra, Angelorum fuit, quę Pastoribus, Christo nato, cõcessa est; & quæ mulieribus, post Christi resurrectionem. quanta verò in vtraq; maiestas? vt de posteriori nihil dicam, de priori sic S. Lucas: *Ecce, Angelus Dei stetit iuxta illos; & claritas Dei circumfulsit illos: & timuerunt timore magno. Et subitò, cum Angelo, facta est multitudo militiæ cælestis laudantium Deum, &c.*

3. Sic errant, qui Dei illas omnes, & solas esse censent, quæ acciderunt antequam Angelorum in Sacris literis facta mentio: Angelorũ, quæ postquam Angeli innotuerunt, sunt peractæ. Errant, inquã, quia quamuis, fortè, prius illud sit verum; quod priores omnes, quæ ante caput 16. Geneseos (quo primùm Angelorum fit mentio) describuntur Diuinæ dici posint: posteriùs tamen euertunt plurimæ; quas nos superius, capite 2. recensuimus, & in numero Diuinarum, cum grauissimis authoribus, posuimus; quamuis etiam multis annis post perfectæ

fectæ sint, quando iam Angeli mundo innotuerant, & cum hominibus fuerant conuersati.

Nec illæ Dei dicendæ sunt, in quibus magnus timor, tremor atque trepidatio spectatoribus fuit allata: Angelorum, in quibus horum nihil. Dei fuerunt, quæ contigerunt Cain, Agar, Abrahamo: de quorum tremore atque trepidatione legimus nihil. Et Angelorum, si non semper, sæpe cum timore atque trepidatione fuisse coniunctas, insinuat oratio parentis Sampsonis, *Morte*, dicentis, *moriemur, quia vidimus Dominum*: qui aliquoties, ibidem, *Angelus*, dicitur. Iudicum cap 13. 4.

Gregorius de Valentia, in 1. partem S. Thomæ Aquinatis, q. 51. puncto 2. ex rebus ipsis putat colligi, quæ sit Diuina & quæ sit Angelica Apparitio. Verba eius adscribimus. *Quando* inquit, *Angelus appareat in persona Dei: & quando in persona sua, licet vtroq; tempore ab Angelo, immediatè, corpus assumatur; colligi potest ex ipsa re, qua per talem Apparitionem geritur. Nam si ea propriè competit non Angelo, sed Deo; in persona Dei tunc Angelus apparet: vt cum data est lex Moysi: & cum legitur, Genes. 3. apparuisse Deus deambulans, post meridiem; &c. Si autem ea res competat propriè Angelo; in persona sua tunc Angelus apparet, Vt cum Angelus apparuit Tobiæ, missus à Deo tanquam socius itineris, & etiam B. Virgini, vt nuncius mysterij Dominicæ Incarnationis*. Hæc Valentia. Nos de eodem paulo fusius per sequentes Notas. 5.

Primum, igitur, illas Diuinas, & Dei Apparitiones dicemus, quibus Sacræ literæ testimonium perhibent, quod Deus apparuerit. Et merito. Ea enim Sacrarum literarum est certitudo; vt falsi contineant nihil: magnoque & constanti animo omnibus earum pronunciatis adhærere firmissimè possumus Ea, inquit, B. Augustinus, 3 lib. de Trinit. cap. 11. *extat authoritas diuinarum Scripturarum, vt mens nostra deuiare non debeat*. 6.

Secundo, Diuinas, siue Dei dicemus, in quibus, qui apparet, & corpus assumpsit Angelus, se Deum appellat. Ita meritò in Diuinarum, & Dei numero illam Moysi factam reponimus, qua, qui apparebat, sic loquebatur: *Ego sum Dominus Deus tuus*. Vtrum harum, præter vnam illam, plures habemus, difficilè est dictu. 7.

Tertio, in Diuinarum classe erunt, in quibus, qui apparet, ea, quasi in propria persona, repetit, quæ Deum dixisse, fecisse, ex alijs Scripturæ locis, est manifestum: hoc argumento ducti credimus illam esse diuinam, quæ Iudicum, 2. cap. describitur, vbi Angelus ob suum, quod cum Iudæorum populo pactum inijt (pactum Deus 8.

inierat) violatum Iudæos arguit. *Pollicitus sum*, inquit Angelus (in persona scilicet Dei) *vt nō facerem irritum pactum meum vobiscum, ita dūtaxat; vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ: &c.*

9. Quarto, inde Diuinas colligimus, si illi, quibus apparitiones factę, his, qui apparerent, honorem diuinum tribuerent. Cum enim plerumque singulariter Deo, hi chari fuerint, vtique & diuinum numen sibi præsens esse æstimare potuerunt, & in opinione sua confirmari; quando præsenti, quæ Dei sunt, tribuebant; & horum nomine non reprehendebantur. Hoc signo deprehendimus Deum fuisse, qui Abrahamo apparuit, Genes. 18. Sic enim ipsi locutus est patriarcha: *Tu es, qui iudicas omnem terram*. hoc enim, cui, nisi soli Deo, conuenit?

10. Ex his ferè indiciis, illas, quarum in Scripturis mentio fit deprehendimus Diuinas, siue Dei, esse apparitiones, non Angelorum. Ad quæ cum grauiorum sanctorumque authorum sententia accedit, magis confirmamur; cum vt Apostolus Petrus loquitur (2. cap. 1.) *Spiritu sancto inspirati, locuti sint sancti Dei homines*. Et hæc pro distinctione Apparitionum Dei, & Angelorum. Nunc reliqua prosequamur.

CAPVT XXVII.

Quomodo Deus, aut in Dei persona Angelus, assumpserit formatum corpus, in quo mortalibus apparuit.

1. QVAE ab aliquo assumuntur, *vnum* plerumque fiunt cum eo, quod illa assumit. Res in omni genere est clara. Ex carne humana assumpta, & assumento Verbo vnus fit Christus: Ex anima assumente corpus, vnus fit homo: ex homine assumente albedinem; vnum album: ex lignis assumptis ad ædificium, vnum ædificium. ex militibus assumptis ad militiam, vnus exercitus: ex lapidibus his ad priores assumptis, vnus lapidum aceruus: ex fabro & securi, vnus secans, denique ex Angelo & cælo, quod ille mouet, vnum corpus cæleste motum quidam constitunt.

2. Vniones hæ, quæ ex rebus assumptis, & assumentibus conflantur, non vnius rationis sunt omnes. Quædam enim vniri dicuntur *substātialiter*; quędam *accidentaliter*. Distinctio est Frācisci Soarez, Tom. 1. Partis 3 Comm. ad Articulum 6. q 3. D. Thomæ Aquinatis. Et substantialiter vniri dicuntur; quæ coniunguntur ad componendum aliquid in genere substantiæ. *Accidentaliter*; ex quorum vnione, quod resultat, non est aliquid per se vnum in genere substantiæ. Et pleræq; ex dictis. Accidentales sunt aliquæ etiam substantiales, præsertim prima & secunda.

3. Quoniam verò demonstratum est, in Dei Apparitionibus, à Deo, vel Angelo Dei personam sustinente, assumi corpus: etiam explicā-

dum est, *qualis nam vnio* ex assumente Spiritu, & assumpto corpore resultet: siue, *quo modo* corpus ab Angelo, siue Deo, assumi dici debeat. Quod quidem sequentibus propositionibus, pro instituti nostri ratione, fauimus breuissimè.

Prima sit: Deus, siue Angelus, qui Dei personam sustinet, non assumpsit, nec vniuit sibi corpus *hypostaticè*. Dubium hic nullum. Quoniam si olim Deus corpus assumpsit, & sibi hypostaticè vniuit, concidit nostra fides, quæ nouissimis temporibus Verbum Patris carnem assumpsisse, sibique humanam naturam vniuisse disertis verbis tradit. *Vbi venit plenitudo temporis*, inquit Apostolus ad Gal. 4. *misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege. Nouissimè, diebus istis*, loquitur ad Hebr. 1. *locutus est nobis in filio*. Et Glossa, super illud Gal. 3. ordinata per Angelos, *Magno Dei concilio factum est, vt post hominis casum, non illica Dei filius mitteretur*. Accedit, quod hypostatica vnio in vno tantum, stupendoque opere, filius, scilicet, Dei incarnatione, locum habeat: quodq; sine graui miraculo, quale in his Apparitionibus non agnoscimus, non perficiatur. Vide pro hoc argumento plura apud S. Augustinum, 2. de Trinit. cap. 11. 4.

Secunda Propositio: Deus, siue Angelus in persona Dei, non ita corpus assumpsit, sibique vniuit, quomodo *anima assumit sibi, & vnit corpus*, quod vegetat. Vnio animæ & corporis substantialis est. *Anima & corpus*, inquit Athanasius in Symbolo, *vnus homo est*. An fortè corpus & persona, quæ corpus assumit, vnus est, vel Deus, vel Angelus? Et quemadmodum corpus est pars hominis substantialis, ita substantialis, aut Dei, aut Angeli pars est corpus, quod assumitur? *Deus Spiritus est* (Ioan. 4.) quemadmodum & Angelus (Psalm. 103.) at *Spiritus carnem & ossa* (id est, corpus) *non habet*. Lucæ, 24. Præterea & viuum esset corpus, quod assumeretur. Sed & hoc non minus à veritate alienum, quam priora illa. Adde quod hæc vnio ex partibus fiat imperfectis, & vt in scholis loquimur, ex incompletis substantijs. at perfectæ, numerisque omnibus absolutæ sunt substantiæ, & Deus, siue Angelus, qui corpus assumit; & corpus, quod à Deo vel Angelo assumitur. 5.

Tertia. Deus siue Angelus, dum corpus assumpsit, sibiq; vniuit, nō quod vnum per accidens sic constituerunt; quemadmodum *ex subiecto, & quod ipsi inhæret accidente*, vnum quid efficitur. Vtrum enim, in hac vnione, accidens constituens? Deum, an corpus? Deus est præstantissimum perfectissimumque entium omnium, Ens, inquā entium: Corpus, quod assumitur, aut aer est in genere substantiæ, aut vix ab aere differens substantia. 6.

7. Quarta. Non quemadmodum vnum *quid ex pluribus componentibus partibus* conficitur, (v. g. ex tecto, parietibus, & fundamento, domus) ita vnum conficiunt corpus, quod assumitur; & Spiritus assumens. Partes omnes imperfectionem quandam dicunt; & perfectione sua carent, quamdiu extra totum sunt, quod componunt. An verò imperfectus Deus, dum corpus non circumfert? Imperfectum hoc corpus, dum à Deo, vel Angelo, sub humana, & sibi peregrina, forma non circumfertur?

8. Quinta. Non, quemadmodum *multi milites vnum conflant exercitum* cum suo Duce, ita vnum quid conficiunt Deus, siue Angelus, & assumptum corpus. Crescit dignitas exercitus accessione nouorum militum: hic pluribus corporibus horror incuteretur intuentibus. Exercitus cum Duce facit vnum, quasi regimen & Rempub. hîc simile nihil potest dici. Non manet Dux, si suo destituatur exercitu: manet Deus, quamuis nullum corpus circumferat: quamuis nullum etiam in tota vniuersitate esset, sub quo apparere posset, corpus.

9. Sexta. Deus, siue Angelus, cum corpore, quod assumitur, non *fit vnum per accidens*; quemadmodum vnus fit aceruus lapidum ex pluribus lapidibus. In hoc toto, siue vno, nullus est ordo: in toto siue vno, quod ex corpore nostro fit, atque Deo siue Angelo, insignis est ordo. vnum præest; alterum subest: vnum mouet; alterum mouetur: vnum imperata dat, alterum data exequitur.

10. Septima. Non ita vnum quid fit, & componitur ex Deo siue Angelo, & assumpto corpore; quemadmodum *ex principali agente, atque instrumento*, vnum agens. Nam instrumentorum plerumque, siue coniuncta illa sint, siue separata, ea est conditio, vt sine ipsis principalia agentia, aut nullo modo, aut non ita commodè, officia sua atque functiones perficiant. At siue Deus sit, siue Angelus, qui in corpere apparet, corpore iuuatur nihil, in vlla omnino, quæ per hoc formatum corpus, exercetur actione.

11. Octaua. Deus, siue Angelus, ita se habent cum corpore, quod assumitur, atque ita vnum quid efficiunt; quemadmodum se habent, vnumque aliquod efficiunt, *mouens & corpus mobile*. Etenim Deus, siue Angelus est, qui mouet: corpus; in quo motus suscipitur, & quod mouetur. Quocirca, quemadmodum in obsessis hominibus Dæmones sunt, tanquam motores corporum; in quibus latitant: ita assumptis corporibus Deus, siue, Dei loco, Angelus.

12. Nona. Angelus, siue Deus, dum in assumpto corpore apparet, non necesse est semper corpore definiatur. quin imo, si Deus immediatè

per

per se corpus assumit, corpore definiri non potest. Si assumit Angelus, potest, si velit definiri; quamuis, vt semper definiatur, necesse non sit. Et de Deo quidem res est certa. Infinitus est: circumscribi non potest. *Magnus Dominus*, inquit Propheta. Psalm. 144. *& laudabilis nimis, magnitudinis eius nō est finis*: & Baruc, cap. 3. *Magnus Dominus, & non habet finem, excelsus & immensus.* & Athanasius, in Simbolo: *Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus sanctus.* De Angelis verò norunt verum esse docti, quod asrrimus: quoniam nunc ita possunt esse in corpore, quod assumunt, vt extra illud non sint: nunc verò, quamuis in assumpto latitent, illudque agant; etiam extra ipsum sunt.

Decima. Angelus (sed non Deus per se) est plerumque in corpore, quod assumit, & mouet, ad *modum mobilis per accidens.* Nam si corpus moueatur sursum, deorsum: & ipse poterit moueri sursum, deorsum. quemadmodum, vt Aristoteles loquitur, 8. Phys. motis nobis, mouentur ea, quæ in nobis sunt. Veruntamen vt *semper* ipse, moto corpore, moueatur, necesse non est, cum in gyrum, ipse immobilis existens, illud agitare posit. Deo hoc conuenire non potest: quamuis etiam *per se, immediate*, & corpus assumat, & assumptum moueat. Omnino ipse immobilis est. Nullo modo ita corpore concluditur, vt extra corpus nō sit. Et hactenus de modo Assumptionis. 13.

CAPVT XXVIII.

De causa effectrice officiorum atque operationum, quæ obseruabantur in corporibus, à Deo, vel Angelis, Dei personam sustinentibus, assumptis.

VARIAE fuerunt Dei operationes, in corpore, sub quo se hominum generi visibilem exhibuit. Patet hoc ex Apparitionibus à nobis superius cap. 3. recensitis. In omnibus legitur vidisse, audijsse, locutus: In alijs quoque alias atque alias operationes est obseruare. Ad primos parentes venit ambulans, Cain grauiori oratione perstrinxit. Agar suasit reditum ad suam dominam. Noe consilia cogitationum suarum exposuit, & arcæ inclusit. Cum Abrahamo est conuiuatus. Loth apprehendit per manum; & eduxit de ciuitate mox in cinerem redigenda, Luctatus est cum Iacob. Moysi porrexit tabulas; & manum, ne splendor faciei mortem afferret eidem opposuit. Isaiæ corpus suum opposuit. Gedeonis tetigit sacrificium virga quam manu tenebat. Apud Manue, flamma oblati sacrificij ascendit sursum, & euanuit. Israelitas in 1.

magna concione reprehendit. Hæ hiſque ſimiles ſunt operationes, vt docet caput 3. Diſputationis præſentis.

2. Omnes verò ad *duo* prima genera reuocari poſſe videntur. Quędam dici poſſunt *Vitales* (vtrum ſint, poſtea definiendum): quædam *Non Vitales*. Vitales dicemus, quæ conuenire poſſunt viuentibus, & ijs qui motus ſui, in ſe, principium habent. Non vitales, quæ etiam in non viuentia cadunt. Prioris generis ſunt locutio, repræhenſio, & cætera. Poſterioris motus ſurſum, pulſio, tractio, & cætera.

3. Quales quales ſunt, propoſitum hîc eſt, ipſarum *effectrices* cauſas aſsignare. Et magno labore haud opus: quod *tria* tantum in hiſce Apparitionibus inueniantur, quæ ipſarum principium eſſe poſsint; & de *vno* tantum, quod illud ſit, conſtitui debeat. Tria illa ſunt, *Deus*, qui apparere dicitur; *Corpus*, in quo apparet; Angelus, qui Apparitiones exhibet. Quid igitur conſtituendum.

4. Primùm, *Corpus* operationum, quæ in ipſo notantur, & conſpiciuntur effectiuum principium nullo modo dici debet. Philoſophia nos hîc docet. Quodcunque corpus operationis alicuius, *quæ in ipſo eſt*, principium eſt, ſeu principium habet intrinſecum, viuum eſt. Corpus hoc, quo ſub, ſiue, in quo, Deus apparet, viuum non eſt. Non igitur principium efficiens operationis ſuæ, in ſe habet. Aſſumptio, probata eſt ſuperius, cap. 12. Maiorem propoſitiouem Ariſtoteles, *8*. Phyſicorum, cum communi ferè omnium ſententia, ex eo confirmat: quod quamdiu ſe corpore mouere, obſeruamus, viuere ipſa. & vita nondum deſtituta credamus.

5. Secundò dicimus, *Deum* principium, & efficientem cauſam harum operationum non eſſe. Non negamus Deum ad ipſas incipiendas, conſeruandas, perficiendas concurrere: ſuperius hoc demonſtratum eſt, docuimus omnino concurrere: concurrere immediatè, non minus; quam ipſa agentia naturalia, ad ſuas operationes: ſed negamus *per ſe*, ipſas producere. Cur Deum operationum authorem conſtituemus, qui negamus Deũ corpus finxiſſe? (cap. 20.) aſſumpſiſſe? (cap. 24.)

6. *Angeline*, igitur ſunt harum operationum principia? cauſæ efficientes? Omnino ſunt. Omnium ſunt? Omnium ſunt. Soli ſunt? ſoli ſunt. Quomodo? quia, quod aliud principium vel vnius, vel omnium eſſe, dicere oporteat, *nullum* ſuper eſt. Sed & rectè hoc dicitur. quia nec quidquam in his Apparitionum operibus eſt, quod

quod Angelorum vim potestatemq; excedat: nec quicquam, quod ipsos nequaquam deceat.

Quæcunque in hisce operationibus obseruata sunt, interueniente motu locali corporis, quod assumptum fuit, peragi potuerunt, peracta que sunt omnia. Sensuum hoc probat iudicium. At commune Theologorum axioma est *materiam corporalem, quoad motum localem, subiectã esse Spiritibus angelicis*. Vires igitur naturæ Angelorũ non superant Operationes dictæ. 7.

Fortasis nõ conueniebat ab Angelis proficisci. At si per Angelos perfectæ sunt, & non, nisi per Angelos fieri commodè potuerunt; quomodo, vt ab ipsis proficiscerentur, non conueniebat? præsertim, cum & per *bonos* Angelos, qui cum ratione & iudicio agunt omnia, sint perfectæ; & perfectæ Dei voluntate, ne dicam imperio; & perfectæ ab ipsis, Dei personam sustinentibus? 8.

Administratorij Spiritus sunt Angeli. an hominum tantum? Etiã sunt Dei; cui seruire summa voluptas est ipsis: & quidem in rebus omnibus: in Dei volũtate hominibus denuncianda; in peccatis mortalium vindicandis: in miseris afflictisque consolandis: in errantibus ad viam reducendis: in ad vitam extremumque iudicium reuocandis, &c. Quod igitur absurdum, si hîc Deo operas suas locent? 9.

CAPVT XXIX.

Quomodo operationes, & officia Angelis authoribus, Dei tamen personam sustinentibus, facta, ipsis Angelis tribui debeant.

MVLTA certis causis efficientibus, à quibus producuntur, tribuuntur, quæ tamen de hisce causis nõ dicuntur. Vnius, vel solius, Dei exemplo res est clara. Deus quemadmodũ est finis, ita principium, & efficiẽs causa operationum omnium, quæ apud nos sunt: sed tamen nec ipsum commedere quis dixerit, nec filios procreare: quamuis sine ipso nulla commestio, nulla filiorum procreatio. Multa quoque, imo plura sunt, quæ causis efficientibus tribuuntur, & de iisdem causis dicuntur: quemadmodum commestio, atque filiorum procreatio, & hominis est opus, & de homine dicitur. Quoniam igitur, præcedenti Cap. dictum est, omnium, quæ in assumpto corpore fiunt, Angelos esse causas efficientes; An quoque *omnia de Angelis* dicuntur, hic definiendum est. 1.

Et

2. Et de quinque, vel ſex, actionum ſiue operationum generibus (ad quæ omnes reuocari poſſe videntur) eſt quæſtio: ſcilicet viſione, auditione, locutione, commeſtione, motu tam illo, qui patientis eſt, quàm qui eſt agentis. De his quæritur, An de Angelo, qui Dei perſonam, in aſſumpto corpore ſuſtinuit, dici poſsit, quod viderit audiuerit, locutus ſit, commederit, motus ſit, mouerit. Et quidem duplex quæſtio eſt: prior, Vtrum *abſolutè* hæc de illo dici poſsint: poſterior, Vtrum ita, *propriè*, quemadmodum v.g. de hominibus. Neque enim idem eſt *abſolutè* aliquid de aliquo dici, *propriè*. Abſoluta dictio diuiditur in propriam, & impropriam. Quocirca poteſt aliqua eſſe impropria, & nihilominus vera, abſolutè prolata. Quid igitur conſtituendum? Id ſubiunctis Aſſertionibus docemus.

3. *Omnes actiones*, quarum meminimus, *rectè tribuunt Angelis*, ſiue Dei perſonam illi ſuſtineant; ſiue propriam, in aſſumpto corpore, agant. Docemus ſequentibus Scripturæ locis. De Angelis, quos hoſpitio ſuſcepit Abraham, clarum eſt, quod *viderint*, quia, Geneſ. 18. dicuntur oculos direxiſſe contra Sodomam: quòd ijdem *audiuerint*, probant ipſorum reſpōſa nunc Abrahamo, nunc Saræ, nunc Loth facta: quòd *locuti* ſint plures, pluribus locis manifeſtum; pro multis ſint, qui Chriſti reſurrectionē, & natiuitatem annunciarunt. *Commediſſe* legitur ille, qui dux Tobiæ fuit, cap. 7. Tobiæ. Idem *motus* eſt, quemadmodum hęc ipſius oratio, cap 5. demonſtrat: *Noui viam, quæ ducit in regionem Medorum; & omnia itinera eius frequenter ambulaui.* Quod *alia mouerint*, ſaxum ab oſtio monumenti remotum probat, Matt 28. Hæc Sacrarum Scripturarum oracula. An falſa?

4. Cæterū, Eueniúntne dictæ actiones ita Angelis, quemadmodum hominibus aliiſque viuentibus? Hoc ſecundum eorum, quæ definienda hoc capite. Sub alia orationis forma idem id quærunt Theologi, Vtrum, videlicet, Angeli in aſſumptis corporibus *Vitales* operationes exerceant. Cui quamuis paucis poſsit, & vno verbo propemodum, reſponderi; lucis tamen maioris cauſa, placet ſingulas ſupradictas actiones excutere, & inſpicere.

5. *Viſio* igitur, per aſſumptum corpus, exerceri nequit; nec, quòd Angeli videant, *propriè* dici poteſt. Viuētis, organicią; corporis opus eſt viſio; adeoque in actione quadam paſsioneque conſiſtit: & paſsio quidem perficitur receptione ſpeciei in organo; actio operatione atque exercitio, quod vis videndi, ſpecie informata elicit. Quid horum hic inuenitur? Corpus quidem eſt, quod circumſert Angelus; at non viuum eſt: non organicum eſt: nulla eſt anima inſtructum: nullam ſpeciem ſuſcipit: nullius in ſe actionis principium habet.

Quocirca

Quocirca necesse non est, vt Angelus, quæ cognoscere debet, illa oculis habeat obiecta. Ita facilè cognoscit, quæ post ipsum sunt; quàm quæ in oculos incurrunt. Sed nec necesse est oculos aperiat, & in rem præsentem, quàm in assumpto corpore cognoscit, cõiiciat. Ita perfectè rem clausis, vt apertis oculis cognoscit. Nihil iuuant oculi aperti, vt præsentia cognoscat: nihil impediunt clausi; cur minus eadem cognoscat. Tantum quoque os, atque nares ad visionem iuuent; quàm oculi Ita Tostatus, in cap. 76. Exodi: & bene. 6.

Nec auditus siue *auditio*, per assumptum corpus exercita est. In assumpto corpore *propriè* non fuit auditus. Huius eadem, quæ præcedentis Assertionis ratio. Vitalis etiam hæc operatio est. Vbicunque igitur principium vitæ defuit, quemadmodum defuit in assumpto, ab Angelis corpore, ipsa locum non habet. Sed nec sine miringa auditio fit: quis verò hanc in Angelico corpore, quod vix aliud est, quàm concretus aer inquirat? quis inueniat? 7.

Itaq; quæ auditu percipere Angelus dicitur, non tam auditu percipere dicendus est, quam percipere *ad eum modum*, quo voces percipiunt, qui auditu instructi sunt Alioquin vox ab homine (cui cum Angelo est sermo) ad aures Angeli perlata, tantùm apud eundem valet, quantum surdo facta. Non ad miringam transit: non eandem diuerberat, aut sui speciem ad ipsam transmittit. Quemadmodum colorem videt nullũ Angelus; ita sonum nullum audit. Nec læditur auditus vehemẽtiori aut grauiori sono; nec recreatur leni aut suauiori. nec ad auditionẽ iuuat, si summa vocis intensione in aures ipsius inclames. Summa: non audit, quamuis non surdus. & hoc Tostatus, vbi supra: & bene. 8.

Loquuntúrne in alienis corporibus Angeli, vt in suis homines? Omnino id dixerit, qui oculos in præsentium os cõiecerit; linguam, dentes, labiorum contractionem compressionem, protensionem, dilatationem obseruauerit. Sed tamen *propriè* loqui dicendi non sunt. An loqui contingit sine ore? sine lingua? labijs? dentibus? maxillis? & quidem viuis vocis instrumentis? Mortui, quamuis hęc instrumenta habeant; non tamen loquuntur: quia viua non habent. At nec viuunt in Angelis. Ad similitudinem igitur loquentium se habent Angeli: Nec magis loqui dicendi sunt, quàm statua, si quæ industrij artificis opera vocem similet. 9.

Sed tamen hæc locutionis instrumenta, lingua, scilicet, dentes, labia, maxillæ, plus Angelos hic iuuant; quàm oculi, atque aures ad visionem, & auditionem. Nihil confert oculus visioni: nihil auris auditioni: Dentes verò, os, labia, maxillæ, quamuis voci non seruiant, 10.

seruiunt tamen sono: Et Angeli, qui hisce instrumentis non voces; veros possunt sonos edere; vereque sonos edunt, cum nobis loqui, & ad nos verbo facere videntur.

11. Quid de *Comestione*? Pro omnibus respondet vnus Raphael. *Cum* (inquit ille, Tob. 12. (*per voluntatem Dei essem vobiscum, videbar quidem vobiscum manducare, & bibere: sed ego inuisibili cibo, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor*. Si quidem comedere esset cibum mandere, traijcere, eijcere, possent dici verè comedere: at aliud præter hæc postulat: videlicet, vt per ingenitam corpori viuenti vim attrahatur; per eandem in substantiam aliti vel conuertatur, vel certè posit conuerti. quod in incorporatis Angelis locum non habet.

12. Ex quo illud facilè colligitur Comestionem Christi (illam, qua post resurrectionem cibum sumpsisse dicitur) multum distare ab Angelorum: imo distare tantum, quantum imago ab ipso corpore. Videbatur esse comestio, quàm in Angelis obseruabant Tobias, Abraham, Loth: non erat comestio. In Christo & videbatur, & vera erat comestio; non minus, quam nostra viuentium; hoc dempto: quod in Christo alimentum non conuerteretur in Christum, vt in nos illud experimur conuerti.

13. Sequitur & illud, *gustum* in Angelis nullũ fuisse, si quando sunt, visi comedere, & bibere; qui tamen in nobis comedentibus & bibentibus suum vsum habet. Quocirca nec recreabantur minus acerbisimis cibis, quàm gratisimis: nec cruciabantur minus gratisimis, quam acerbisimis. Nec hi præ illis magis placebant: nec hi præ illis displicebant. Gustus in ipsis nullus fuit.

14. An saltem *verò mouerint*, quæ visi sunt mouere externa corpora? Omnino mouerunt. Et ita propriè, atque homines? Ita propriè, si non magis. Cur hoc, & non priora? quia priora fieri debuerunt per virtutem, ipsis rebus, quæ videre, audire, comedere, bibere dicuntur, insitam. At necesse non est, vt, si motus *propriè* alicui rei afferri debeat, id in re sit, cui motum affert. sufficit asistat. Quid, quod, quæ asistunt, aliquando melius externa corpora moueant; quàm quæ in corporibus, quæ mouentur, insunt? Exemplo sunt ipsi, qui cælos mouent, Angeli.

15. Et quid de *illis corporibus*, quæ assumpserunt? an hęc quoque vt externa, *propriè*, mouerunt? Etiam hæc *propriè* mouerunt. Veruntamē non ita, quemadmodum sua homines: etiam tum, quando in ipsis fuerunt corporibus toti: quoniam, quamuis in corporibus fuerint, extrinseca tamen motus corporum fuerunt principia: & virtus, qua

corpora

corpora mouebant, extra corpora erat. Verum homines sua mouēt per virtutem externam. vt proinde, cum hominem progredi videmus, dicere possimus; hoc corpus se mouet: cum videmus progredi in assumpto corpore Angelum, si dicamus; hoc corpus se mouet, grauiter erremus.

Rursus, si quando homines progrediuntur, aut se loco mouent, assignari potest pars, quæ ab anima primum mota, post aliam mouet, quemadmodum lib 8 Physicorum docet Aristoteles. Non ita assumptum, à se, corpus mouent Angeli, Omnes partes mouentur simul: Et ab Angelo, qui corpus assumit, immediatè mouentur: non vna est, quæ prius mota aliam mouet. Itaque in hominibus quædam partes sunt instrumēta motus, etiam eius qui est ab anima: apud Angelos, si quædam sunt instrumenta motus in corporibus externis: nulla sunt instrumenta motus eius, qui in assumpto fit corpore. 16.

Mouentur quoque, in assumptis corporibus, Angeli, siue suam personam agant, siue sustineant Dei. & *verè* mouentur. veruntamen nō *per se*; sed *per accidens*, pro corporum, scilicet, in quibus sunt conditione, quemadmodum ***motis nobis mouentur ea, quæ in nobis sunt, vt Philosophus loquitur.*** 17

Interim licet ipsos moueri contingat motis corporibus, in quibus sunt; non tamen semper necesse est moueri, etiam motis corporibus. Quid si, intra *sphæram actiuitatis*, vt in scholis loquimur, *Angelorum*, corpora moueantur? an fortè tū quoq; necesse erit Angelos moueri? Non erit. Quemadmodum corpori possunt assistere, illudq; ipsorū motores; ita in corporib. possunt latere, & intra actiuitatis suæ sphæram mouere, absque eo, quod ipsi, vel ad latum vnguem moueatur. 18.

Ex quo manifestum est, non rarò assumpta hæc corpora moueri; & Angelos, qui in corporibus sunt, non moueri quia, videlicet sphæra actiuitatis ipsorum, corpora, quæ assumpserunt, excedit. Partes verò corporū sępissime moueri, ipsis quiescentibus, multò magis est manifestum. Itaq; quando ipsis per corpora loquentibus, mouetur lingua, quando commednetibus, os & dētes: quando videntibus, oculi & palpebræ; quando tangentibus, manus; &c. non necesse est vllum in ipsis esse motum. 19.

Quandoque verò cum corporibus mouentur, non de extremo transuolant ad extremum, sine medio. Omnino oportet, vt quemadmodum corpora, ita ipsi cum corporibus, per medium, ab extremo ad extremum perueniant Quid, quod nec à corporibus expediti hoc ipsis concedatur: præsertim, si extrema petere debeant, quæ actiuitatis suæ sphæram excedant? Sed hæc Scholis relinquenda. 20.

CAPVT XXX.

An dicta officia, operationes, atque functiones, quæ Angeli, in Dei persona exequuntur, eodem modo tribui possint Deo, quo Angelis.

1. DVOBVS modis intelligi potest *sex* officia, atque functiones, de quibus præcedentibus capitibus Deo tribui. Vnus est, vt tribuantur ipsi, quamuis etiam per Angelos, & non immediatè, *per se*, ista exequutus sit. quo modo hactenus de ijs locuti sumus. Alter, vt ipse *per se* immediatè illa sit executus; non verò opera & ministerio Angelorum. vtrobique quæritur, An quemadmodum de Angelis; ita de Deo dicantur; an, fortassis, aliter de Deo, aliter de Angelis.

2. In priori sensu res difficultatem magnam non habet. Quando enim Angeli Dei sustinent personam, dubium non est, quin Deo tribuantur; quæ in ipsis obseruantur. Quapropter quemadmodum de Angelis dicimus, quod viderint, audiuerint, commederint, locuti sint, corpora mouerint, moti sint; ita eadem omnia de Deo rectè dicemus.

3. Atque hoc Sacrarum Scripturarum nobis seruit authoritas. Nam Deum *vidisse*, probat oratio Agar, Genes. 16. quæ se conspexisse confitetur posteriora videntis se. *Audiuisse* clamorem Sodomorum ipsemet fatetur Abrahæ, Genes. 18. *Loquitur* porrò omnibus propemodum, quibus visus dicitur, Apparitionibus. Quod alia *mouerit*, testatur raptus Loth, ex manibus Sodomorum, Genes. 19. Quod *ipse motus*, ambulatio in paradiso Genes. 3. præterea transitus apud Moysen, Exod. 33. & cum flamma hostiæ, in cælum ascensus, Iudic. 6.

4. Nec mirum videri debet, quod Deo hæc tribuantur; cùm de eodem dicantur, & benè, quæ multo minus eidem conuenire videntur, qualia sunt, quæ in passionum numero reponuntur. Pœnitere siquidem dicitur, Genes. 6. quod hominem creauerit: tristari, quod vindictam sumpturus de hostibus, Isaiæ primo: gaudere super peccatore pœnitentiam agente, Luc. 25. Admittunt & has propositiones Theologi (licet harum alia, quàm priorum ratio) Deus natus, Deus traditus, in crucem actus, passus, mortuus, sepultus, & cætera.

5. Et ratio confirmat atque docet, optimè de Deo dici, quæ superius, cap. 28. tribuimus Angelis, Dei personam sustinentibus. Si enim apparere Deus bene dicitur, & videri atque audiri; quomodo non videre? audire? loqui? commedere? ambulare? mouere? moueri? Neque

que enim aliud est Apparitio Dei, de qua sermo est, quàm, vt sub humana forma oculis se videntium ingerat, & cum ipsis societatem quandam & communionem habeat.

Et loquendi receptissimus vsus idem probat. In proscenio, si, v. g. prodeat is, qui Alaxandri Magni personam sustinet, oculi in ipsum conijciuntur omnium; &, quæcunque in ipso obseruantur, Alexandro tribuuntur: vox, incessus, grauitas, dignitas, imperium; quamuis reuera non Alexander sit præsto, sed puer, Alexandri personam sustinens. Quocirca & hîc, quæ Angelis, Dei personam sustinentibus tribuuntur non immerito ipsi Deo asscribuntur; tum maximè, quando (quod hîc fit) is, qui alterius personam sustinet, nihil committit indignum persona illius, cuius vices supplet: & multo magis, quando pro ipsius imperio & voluntate agit omnia. 6.

Faciunt quoque pro hac sententia *quadruplices* orationis formæ, in sacris literis vsitatæ. Prima est, qua Deus sibi attribuit, quæ suis in hac vita mortali accidunt. Sic se esuriuisse dicit, se sitiuisse, fuisse captiuum, & in carcere; quando aliquis ex minimis suorum esuriuit, sitiuit, in carcere fuit, & captiuus. Altera, qua beneficium suis impensum, sibi reputat factum. *Quamdiu*, inquit Matth. 25. *vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*: Tertia, qua agere ipse dicitur, quæ agunt illi, quos suos, quasi vicarios, in Ecclesia, constituit; quo pertinet illud, quod dicitur: *Spiritus Patris est, qui loquitur in vobis*, Matth. 10. & illud: *An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus?* 2. Corinth. 13. Quarta, quod pati dicatur iniurias atque contumelias, quas patiuntur sui, vt indicant sequentes sententiæ: *Tangent pupillam oculi mei*. Zacha. 2. *Non te reiecerunt, sed me, ne regnem super illos*. 1. Reg. 8. *Qui vos spernit, me spernit*, Matt. 10. *Vos semper Spiritui sancto restitistis*. Actu 7. 7.

Atque hoc ita constitutum sit. Huic addimus, quod quemadmodum hæc non ita *propriè* dicuntur de Angelis, sicut de hominibus, atque viuentibus: sic nec ita *propriè* dicuntur de Deo. Quid nimirum? De Deo dicuntur non sui, sed Angelorum ratione, qui Dei, in his Apparitionibus, personam sustinent. At de Angelis non omnia *propriè* dici, aliàs demonstratum est: Hæc igitur *propriè* de Deo dicentur. 8.

Verum, quod si Deus *per seipsum*, corpus assumpsisset, & Angelorum in his Apparitionibus operam recusasset, an, *vel tum* maiori iure hæc ipsi conuenirent, quàm Angelis? Hoc secundo loco definiendum est; & breuissimè, quemadmodum reliqua. 9.

10. Siquidem in vnitatem, hypostasis assumpsisset corpus, vtique maiori iure conuenirent, non dicta solum officia & functiones, verum quæcunque de eodem assumpto corpore dicerentur: quemadmodum, in simili negotio, nos fides instruit; vt Dei attributa homimini tribuamus; & hominis in Deum conferamus; non alia de causa, quam quia in vnitatem diuinæ hypostaseos naturam humanam assumpsit Deus.

11. At tantum mysterium non agnoscimus in Apparitionibus, quibus se Deus mortalibus, in assumpta carne, exhibuit: multo hoc illud inferius est. Quocirca hic non alio modo hæc Deo, quam Angelis tribuimus, vno *motu locali*, non quo alia monet, sed quo ipse moueri dicitur, dempto. Hic nullo modo in Deum, quemadmodum in Angelos, Dei personam sustinentes conuenit.

12. Angelos loco moueri diximus, ad motum corporum, quæ assumpserunt Deum, quamuis per se corpus assumpsisset, moto tamen corpore moueri non dicemus. Prorsus immutabilis est, verisime dixit: *Ego sum Deus, & non mutor*. Ratio huius est quia non, quemadmodum Angeli, corpore definitur, sed quamuis in assumpto est corpore, non tamen illo solo est, etiam extra ipsum est, cum in ipso est, quia *vbique* est.

13. Quocirca eadem ratio motus localis, in hoc, à Deo assumpto, corpore esset, quæ fuit, & est in assumpto ex Virgine Matre Maria. Mouebatur corpus illud, sed non diuina, quæ corpus assumpserat, natura: vt quæ omnem locum complebat, extra nullum erat. Motum quoque hoc corpus fuisset, sed quæ assumpsisset, diuinitas, mota non fuisset. Hæc altioris sunt contemplationis.

DE FINIBVS APPARITIOnum Dei visibilium.

CAPVT XXXI.

Deo nullam necessitatem incubuisse, vt sub visibili forma appareret; quod tamen apparuit, ex fine, qui ipsi propositus fuit, pendere.

1. POSTREMA, inter causas Apparitionum Dei Visibilium est *finis*. In hoc inuestigando frustra, forsitan, quidam laborem suscipi existimauerit, idcirco; quod à Dei pendeat voluntate, cuius iudicia multa abyssus, & viæ inuestigabiles: nullo quoque vtatur consiliario.

Verum

Verum quamuis hoc in rebus *futuris* verum sit, intelligere, scilicet velle quid, quasue ob causas Deus velit; in præteritis tamen factorum operumue ipsius causas quandoque inuenire est facile: & indagare nec curiosum, nec temerarium: præsertim, cum in certis definitisque *attributis* proprietatibusq; Dei pedem figere possimus, atque ex his, de ipsius voluntate, & proposito iudicium facere. 2.

Attributa hæc præcipue *quatuor* sunt: potentia, sapientia, bonitas, 3.
iustitia. Deo hæc inesse norunt omnes. ex his de fine atque proposito, quod in rebus omnibus spectat, iudicium accipi, non temere, cognoscet; qui altius secum volet repetere, in operibus omnibus ipsum, nunc potentiæ, nunc sapientiæ, nunc bonitatis, nunc iustitiæ rationem habere.

Fines igitur licebit, in Dei Apparitionibus, scrutari. Sed tamen 4.
opus est labore; vt, vt videtur, non paruo: propterea, quod plurima sint in Apparitionibus, quæ singula suos proprios q. fines habeant; & ratio postulet, vt horum omnium fines assignentur; si Apparitionum fines perfectè debeant esse explicati.

Et quæ illa plurima? Omnia ad *tria* prima quasi principia reuo- 5.
cantur, quibus alij atque alij fines assignandi. *Corpus* primũ est, quod assumitur. *Forma* deinde, sub qua Deus apparuit. *Angelus*, per quem apparuit. Et quamuis in tertio hoc vnus finis assignandus; eius scilicet, cur Deus Angeli opera hîc voluerit vti; in duobus tamen præcedentibus sunt plures; quemadmodum & de corpore plura sunt definita; & plura de forma.

Corpus, diximus cap. II. non phantasticum fuit, sed vtrum; sub quo 6.
Deus apparuit: veruntamen non viuum; non organicum: non ex nihilo creatum: non ex cælo allatum: conflatum, non ex mixtis, sed simplicibus corporibus: non quibusuis; sed aere maximè. Horum omnium sui sunt fines; cum sint agentium opera atque effectus. De quot igitur finibus hic habendus sermo?

Et varia sunt obseruata in *forma*. scilicet, quod humana fuerit, sub 7.
qua Deus apparuit: fuerit virilis: fuerit prouectæ ætatis, quæ vel perfectum referret virum, vel venerabilem senem: fuerit plena maiestatis & splendoris: eandem habitus ornarit exterior, & cætera. Et hæc omnia magno cum consilio Deus Optimus Maximus fieri voluit. Si vero etiam huius causæ explicandæ, qui finis erit finium?

Propterea, & in *circumstantijs* Apparitionum Dei, de quibus po- 8.
sterius agendum erit, alij atque alij fines esse possunt, & sunt; quemadmodum aliæ & aliæ circumstantiæ. Nam in his sunt personæ:

ſunt tempora: ſunt loca; & his ſimilia, quorum etiam rationem Deum habuiſſe, tam eſt certum, quam quod apparuit.

9. In *fine* igitur Apparitionum Dei inueſtigando modus ſeruandus eſt. Non hæc omnia ad longum ſunt diſcutienda. hærendum in *genere* ſolum cauſæ, cur ſub viſibili & ſpectabili forma, inuiſibilis Deus, aliquando apparere voluerit, inquirendæ. Reliquorum omnium, quæ de forma, corpore atque Angelo dicta ſunt, & de circumſtantiis dicenda, vel ex his generalibus cauſæ propriæ accipiendæ: vel venandæ ex ijs, quæ partim dicta & corpore, forma & Angelo; partim dicentur de circumſtantijs.

10. Ante omnia verò conſtituendum eſt, *finem ſolum* eſſe, vnde omnis, ſi qua Deo (vel Angelo, in perſona Dei) fuit in aſſumpto corpore apparendi, neceſsitas peti debet. Nulla ipſi aliunde potuit efferri. Hoc quamuis doctiores facile intelligant, opere pretium tamen fuerit hic docere. Si porro dicemus.

11. *Neceſſitas* omnis, aut *abſoluta* eſt, aut ex *hypotheſi*. Ita Ariſtoteles 5. Metaphyſicorum. Abſoluta vel naturam ſequitur, vel naturæ partes: quæ ſunt in rebus phyſicis, materia & forma. Ex hypotheſi, vel ex fine eſt, vel ex cauſa efficiente; cum qua coniunxero legem ſuperioris, & proprium decretum. Sola, ſi qua Deo fuit ſub viſibili forma apparendi, *ex fine*, vt diximus, peti debet.

12. Et de *abſoluta* res eſt manifeſtiſsima. Nam neque materia cõſtat neque forma Deus: vnde abſoluta illa peti debet. Fortaſsis natura ſua corpus poſtolat? forſitan corpus eſt Deus? At Corpus non eſt. Corpus Deus eſſe non poteſt. Poteſt eſſe: poteſt ſe exhibere ſine corpore quocunque.

13. Exploſa eſt ex Chriſtianorum ſcholis & animis Anthropomorphitarum opinio, Deum corpus quoddam (neſcio quale) aſſerentiũ. Veritatis lumen, contrarium demonſtrans, nobis illuxit diuinitus. Illius teſtes ſunt hæc Sacrarum Scripturarum oracula: *Deus Spiritus eſt*; Ioan. 3 *Regi ſæculorum immortali, & inuiſibili, ſoli Deo, honor & gloria*, 1. Timoth. 1. *Deus lucem habitat inacceſſibilem*, 1. Timoth. 3. *Deum vidit vnquam*. Ioan. 1.

14. Deus, inquit B. Ambroſius, lib. 1. ſuper Lucam, non corporalibus oculis quæritur; nec circumſcribitur viſu, nec tactu tenetur, nec auditur affatu, nec ſentitur inceſſu: & cum abſens eſt, videtur, & cum præſens eſt, non videtur, Pluribus Patribus pro hac ſententia opus non eſt. quæ vnius eſt, omnium eſt confeſsio.

15. Idem plerique Ethnici cognouerunt. *Si Deus eſt animus*, inquit Cato, *nobis vt carmina dicunt*. *Deus*, inquit Pythagoras, vt eſt apud Lactan-

Lactantium, lib. de Ira Dei, *est incorporabilis mens, quæ per omnem rerum naturam diffusa, & intenta, vitalem sensum cunctis amantibus tribuit.* De Aristotelis sententia omnibus constat. Forsitan & hæc causa est, cur Socrates apud Zenophontem dixerit *formam Dei non oportere inquiri.*

Si corpore constat Deus, vnumúe illud est, certum definitumq; an plura? Vt plura vnus idemque omnino Deus, aut certè varium habeat, nullo modo conuenit. At si aliquod habet, oportet prorsus varium habeat, seu plura; cùm alia atque alia forma olim cõspectus sit à pluribus. 16.

Præterea, finitumné illud corpus est an infinitum? Infinitum esse nequit, quia corpus omne figura terminisque circumscribitur. At finitum vt habeat infinitus Deus, non conuenit; Deus inquam, qui *excelsior est calis*, Iob. 22. *cuius magnitudinis non est finis*. Psalmo 142. 17.

Rursus, Vbi illud corpus constituemus, si quod habet? Vbique esse nequit, quemadmodum vbique est Deus, Psal. 138. Cælum & terram implere non potest, quemadmodum implet Deus, Ierem. 23. A concretione compositioneque liberum esse non potest; quemadmodum liberrimus est Deus, Ioan. 3. pluribus non opus. Atq; hoc de absoluta necessitate. 18.

Nec ex *hypothesi* quoque, illa; quæ ex causa efficiente sumitur, necessarium fuit Deum corpus assumere: quoniam vel sine vi atque violentia hæc necessitas rebus non affertur: vt certè ab extrinseco affertur: quemadmodum ex proijciente habet lapis, quod sursum feratur necessario: aqua, quod calefiat ab igne. Quis vero vim Deo afferat? quis præualebit Omnipotenti? 19.

Fortè ad assumendum corpus *lege* cogetur voluntateque superioris? At *maiorem se non habet*, inquit Apostolus ad Hebr. 6. Dei est leges dare, & mandata; non accipere. 20.

Fortè vrgetur proprio *decreto*? Verùm vnde de eo potest constare mortalibus? Et qui omnia, libera facit voluntate; profectò libera quoque voluntate, se eo dimittit, vt in assumpto corpore, cum mortalibus agat, & conuersetur. 21.

Quid ex dictis omnibus? Hoc, quod superius indicauimus, Necessitatem, si quæ Deo fuit corpus assumendi, ex *fine* esse petendam, Veruntamen quemadmodum nullus finis Apparitionis Dei assignari potest, qui effectum, etiam sine Apparitione assumptoque corpore, habere non potuerit; non ex fine *simpliciter* necessarium fuis- 22.

ſe dicemus, quod Deus apparuerit, ſed *ad bene eſſe*, quod vocant quemadmodum in ſequentibus manifeſtum erit.

CAPVT XXXII.

Malè dici, idcirco apparuiſſe Deum, ſub ſpectabili forma, vt filius crederetur eſſe minor Patre.

1. QVOD in rebus omnibus propemodum accidit, vt *veros* fines habeant; *apparentes* ipſis tribuantur: *falſi* affingantur: id in Dei Viſibilibus Apparitionibus etiam locum habuit. Nam præter *veros* iuſtoſque, & *apparentes* fines, quos damnare temerarium eſt; eiſdem *falſi* adiuncti ſunt.

2. Inter falſos vnus eſt, ab Arianis excogitatus, cuius B. Ambroſius meminit, lib. de fide, contra Arianos, cap. *8.* & B. Auguſtinus, lib. 2. cap. *9.* de Trinitate; qui filium ſub viſibili ſpecie alia atque alia, olim apparuiſſe dixerant, vt hoc ipſo daretur omnibus intelligi, filium non per omnia Patri eſſe æqualem: ſed multò Patre inferiorem. Omnes enim Apparitiones Veteribus factas à Filio, non Patre factas eſſe contendunt. Patrem eſſe inuiſibilem, immutabilem: Filium, (quia ſub alia atque alia forma apparuit,) eſſe viſibilem, mutabilem. ideoque non de ſubſtantia Patris, ſed Patre inferiorem. Verba Ambroſij adſcribimus: *Aiunt*, inquit, *cùm ſit Deus Pater omnipotens, inuiſibilis, inconuertibilis, immutabilis, perfectus, ſemper idem, aeternus. Filius verò viſibilis, quia ſæpe Patribus viſus, & conuertibilis atque mutabilis, quia in varijs figuris quibuſdam ſe monſtrauit. Qui ſi de Patris, inquiunt, eſſet ſubſtantia, nunquam fieri poſſet, vt ante carnis aſſumptionem viſibilis, aut mutabilis cerneretur; quia potius in æqualitate, qua Pater eſt, permanſiſſet, ex cuius ſubſtantia erat: quia quod de Patre eſt, nec videri, nec mutari, nec conuerti poſſe credendum eſt*. Hæc Ambroſius. Quæ quidem omnia ad *quinque* Aſſerta reuocari poſſunt. Primum eſt: Filium Dei olim inuiſibili ſpecie apparuiſſe. Secundum, apparuiſſe ſecundùm ſubſtantiam: adeoque eſſe viſibilem. Tertium non apparuiſſe vnquam Patrem, vt qui prorſus ſit inuiſibilis. Quartum filium, alia atque alia forma apparuiſſe. Quintum, ob hęc filium non per omnia Patri æqualem, nec de Patris eſſe ſubſtantia.

3. Sed falſa aſſerunt Ariani: & ex falſis falſa concludunt. Oſtendimus breuiſsimè. Principio, non ſatis certum eſt, filium Dei, olim, viſibili ſpecie, apparuiſſe: & vt hoc concedatur, non neceſſe eſt, ita dicatur apparuiſſe, quo modo volunt Ariani: quaſi ipſe, *per ſe*, corpus aſſumpſerit, in quo viſus eſt. quoniam, quamuis fieri hoc potuerit,

tuerit, factum tamen non esse, & à pluribus creditur, & cum maiori fundaméto creditur; quemadmodum superius, ca 24. demonstratū est.

Verùm, vt hoc sit, certum est filium Dei, non secundum *substantiam suam*, aut visibilem esse, aut apparuisse. Non minus inuisibilis Filius, quàm Pater. Non minus secundum substantiam suam apparuit Pater, quàm Filius. An ideo secundùm substantiam suam visibilis esse dicendus est Filius, quia visibilis apparuit. Quidni igitur, & secundum substantiā suam visibiles dicimus esse Angelos, qui & ipsi visi sunt Maioribus? Argumentū hoc Ambros. est loco citato. Quid, quod ex ipsis quoque Visibilibus Apparitionibus doceri posit inuisibilem esse substantiam Filij. Et hoc docet atque probat Ambrosius ex illa, in qua dictum Moysi (Exod. 33.) *Non poteris videre faciem meam.* Quemadmodum rerum species in speculo exceptæ, non res ipsæ sunt; ita forma externa & visibilis, qua Christus conspiciebatur, non erat ipsa substantia Christi. Et hoc Ambrosius. 4.

Nihil Christi diuinitati incommodauit assumptum olim corpus, quemadmodum, cùm hominem, in fine sæculorum, induere dignatus est; non labem æternitati intulit: quemadmodū cùm, teste Apostolo, *se exinaniuit serui formam accipiens*, non ita exinaniuit, vt aliud quàm fuerit, fieret. Sicuti solis, cùm nube tegitur, claritas comprimitur, non cæcatur; & lumen illud, quod toto orbe diffusum claro splendore cuncta perfundit, paruo admodū obstaculo nubis includitur, nó aufertur; & homo ille, qué Dominus Iesus Saluator noster induit, Deū tamen in illo non intercepit, sed abscondit: sic sua Christo mansit integra inuisibilisque diuinitas, quamuis sub visibili forma consp iceretur. Hoc quoque B. Ambrosius. 5.

Dicebatur quoque ab Arianis Patrem non apparuisse. Quid si dicatur apparuisse apud Danielem? Sic enim ille loquitur, cap. 7. *Aspiciebam donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum, quasi nix: & capilli capitis eius, quasi lana munda. Thronus eius flamma ignis, rota eius ignis accēdens.* Imaginaria forsitan hæc dicitur visio fuisse, & in somno accidisse. Sit ita. At quo modo probabitur omnes Apparitiones Dei, visibiles in veteri Testamento ad Filium pertinere, non ad Patrem? Beatissimus Augustinus plerasque omnes, quæ olim factæ sunt, percurrit: & ostendit ipsas non minus Patri conuenire, & Spiritui sancto, quàm Filio. Nos ne longiores simus, Lectorem remittimus ad 2. & 3. librum eiusdem de Trinitate. 6.

7. Nec quidquam nos mouet, quod *Inuisibilis dicatur Pater*: & ob id apparere dici non posit. Inuisibilis nobis est Filius; & apparuit. Inuisibilis Spiritus sanctus, & apparuit. Inuisibiles sunt Spiritus Angelici; & apparuerunt sub visibilibus formis frequentissimè, & in nouo & in veteri Vestamento. Inuisibiles animæ mortalium; & tamen postquam corpora deposuerunt, apparent aliquando. Manet Pater inuisibilis; & tamen potest apparere. quoniam, vt B. Ambrosius loquitur, *quando apparet, non apparet, prout est; sed prout homo Deũ capere potest*. Figura seu species Dei fuit, quod videbatur; & Dei quidam quasi habitus, non Deus.

8. Dicitur, quartò, Filium alia atque alia adparuisse. Sed si Apparitiones non tantum filij fuerunt, verum etiam Patris: alia quoque atque alia forma apparuit Pater. An idcirco & Patrem dicent mutabilem Ariani; quemadmodum, ex diuersis formis, mutabilem colligunt filium? & vnus idemque Angelus, sub quot, & quam varijs formis potest apparere? an idcirco alia atque alia ipsius substantia; aut saltem mutabilis dicendus est?

9. Non filij necessitati; non filij conditioni; non filij naturæ tribuit B. Ambrosius, quod alijs atque alijs formis apparuit, sed potentiæ diuinitatis eius. Addit & varietate Apparitionum significare voluisse illam, quàm peracturus erat in fine sæculorum; quando humanam naturam indutus, cum hominibus esset conuersaturus. Verba eius hæc sunt: *Abraha in forma humani corporis apparuit; quo postremis temporibus in homine venturus esse demonstraretur. Iacob etiam alibi in Angelo, alibi aque videatur in homine; qui ideo se in Angelo monstrauit: vt nimirum se magni consilij indicaret: in homine verò, cum quo colluctatus fuisse dicitur; vt imaginem futuræ colluctationis, quam cum Israel habiturus erat, cum secundum hominem aduenisset, indicaret.* Moysi in rubo, in forma ignis apparuit, vt lumen credentibus, *incredulis iudicium demonstraret. Populum Israel in columna nubis per diem; & per noctẽ in columna ignis, quasi dux itineris præcedebat; & baptismi gratiam per nubem, & Spiritus sancti donum, per ignem ostenderet.*

10. Quæ cum ita sint; cum nulla sint rationum pondera, quæ, ex Apparitionibus filij Dei, afferunt Ariani, vt alterius substantiæ probent filium esse à patre; nemo non intelligit, ipsos & malè concludere filium patre esse minorem: & male asserere, idcirco sub visibili, variaque specie apparuisse, vt mortales ad dogma hoc credendum induceret. Non minor est Patre filius: non alterius substantiæ à Pa-

tre

tre est filius. Non debuit igitur; non potuit igitur apparuisse; vt hoc sua Apparitione persuaderet.

CAPVT XXXIII.

Malè dici idcirco apparuisse Deum, sub spectabili forma, quòd quas apud mortales operationes exercere voluit, non, nisi per assumptum corpus, potuit exercere.

APPARVISSE in assumpto corpore Deum (siue Angelum, in persona Dei) hominibus, & inter homines conuersatum esse propter officia quædam, dubium non est: *debuisse* propter hæc apparere, & non, nisi per assumptum corpus, illa præstare, & exequi potuisse nec credi debet, nec dici potest, salua fide Catholica. 1.

Prius illud ipsæ probant Apparitiones. In singulis quædam singularia officia atq; functiones est obseruare. Idem confirmat ratio. Quæcunque enim res aliquid assumunt, hoc fine assumunt, vt assumpto vel fruantur. vel vtantur. Et Deus igitur, si corpus assumit. (vt in Apparitionibus assumit) vel eo fruetur, vel vtetur. Frui dici non debet, cum ipse sibi sit summa felicitas. Si vtitur ad operationem referet, in qua rerum omnium vsus perficitur. 2.

Posterius commune, in scholis receptissimum, axioma docet: qua, quæcunque Deus, per causas secundas præstat, *seipso* præstare posse asseritur. Neque enim vllius indiget. sibi sufficientissimus est. Poterit igitur seipso perficere, quæcunque per assumptum corpus, quouis modo, aut olim peregit, aut aliquando est peracturus. 3.

Quod dicimus, clarius demonstrant ipsi, qui Deo (vel Angelis in persona Dei) propositi fuerunt fines. Hi quemadmodum bene perfecti sunt in assumpto corpore ita perfici haud minus bene potuissent absque vllo vllius corporis externi subsidio. Id sic docemus. 4.

Ad duo prima genera reuocari videntur fines omnes. In omnibus Apparitionibus propositus Deo fuit, aut mentem mortalium, quibus apparuit illuminare; aut excitare affectum. Mens vel de præteritis informabatur, vel de præsentibus, vel de futuris. Affectus vel à molo reuocabatur, vel ad bonum inducebatur. Ad nullum horum perficiendum corpore indiget Deus. 5.

Potest mens institui, quamuis, qui instituit, in oculos non incurrat. Et quidem multis modis potest. Nunc ab ipso Deo: vt instituta est illius, qui dicebat: *Audiam, quid in me loquatur Dominus*: nunc 6.

 etiam

etiam per Angelos siue bonos siue malos: quemadmodum in somnis edocti plures, quorum Scriptura meminit: nunc etiam per homines, qui quamuis præsentes non videantur, possunt tamen audiri, & audiuntur quotidie.

7. Mentem sequitur affectus, amplectitur quod ille probat; respuit quod damnat. Et solius mentis iudicio contentus est: quibus rationibus ipsa instruatur non curat, an auditu in rerum veniat cognitionem, an visu, aut diuiniori quadam illuminatione per Deum, vel Angelos facta.

8. Accedit ad hæc, quòd non aliud Deo propositum sit in hoc Apparitionum visibilium genere, quàm aliis tribus, de quibus capite 2. nisi quòd hîc clarioribus argumentis se exhibent, familiariusq; cum mortalibus conuersetur. At in illis nullo indiget corpore assumpto: nullum quoque assumit. quæcunque facit, vel solis externis vocibus absoluuntur, vel perficiuntur imaginationis atque intellectus functionibus: quemadmodum reliqua huius Disputationis pars docebit.

CAPVT XXXIV.

Multos esse apparentes, & quasi secundarios fines, propter quos credi potest, sub visibili humanaq; forma apparere voluisse Deum olim in veteri Testamento.

1. QVAMMVIS dici absolutè non debeat, hoc omnino fine Deũ, in assumpto corpore, apparuisse, vt sui notitiam, in hominum animis, aut ingeneraret, aut confirmaret: ad vtrumque tamen plurimum eius Visibiles Apparitiones profuisse nemo potest dubitare: vt ob id, non sine ratione, hoc inter eos fines referamus, qui quamuis rerum *proprij* non sint, & veri; *apparentes* tamen videantur, & proximè ad veros illos accedere.

2. Prius illud manifestum est. Multa huius sunt magna, & clara argumenta: non postremum, quod primus homo, humani generis parens suppeditat. Quanta illum Deus, etiam nõdum visus, scientia instruxit? & quidem non rerum tantum à Deo creatarum, verùm etiam ipsius rerum creatarum authoris & conditoris?

3. Sic res omnes Deum ipsum nos docent. Omnes clamant, *quoniam ipse* (Deus) *fecit nos, & nõ ipsi nos. Inuisibilia Dei*, inquit Apostolus, Rō. 1. *per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Cæli enarrant gloriã Dei*, Psalm,

Psalm.18. *A magnitudine speciei*, dicitur Sap. 13. *& creaturæ posse Creatorem cognoscibiliter videri & doceri*. Et Dionysius Aeropagita, cap. 7. de Diuinis nominibus docet Deus cognosci *ex creaturarum omnium ordinatissima dispositione*. Similiter his Iustinus, Respõsione ad quęst. 6. Gentium. Verba eius adiungimus: *Unde*, inquit, *cognosci potest; Sitne Deus omnino? Ex eorum*, respondet, *quæ sunt concretione, constitutione, & stabilitate*. Similiter Tertullianus, lib. 1. contra Martion. *Creator*, inquit, *ex hoc Deus, & indubitatus Deus; quia omnia ipsius*. Similiter Athanasius, oratione contra Idola, ad Macarium. *Ipsa*, inquit, *rerum natura exclamat, ostenditq; suum Creatorem*. & paulo ante. *Quemadmodum*, inquit, *cytharam pulcherrimè constructam conspiciens, aut etiam eius cantum audiens, nihil aliud, quàm ipsum cytharæ conditorem, atque cytharæ dum mente reputat, etiamsi de facie ipsi ignotum: eodem modo nobis is, qui res vniuersas procreauit, easque moderatur, & conseruat, sese declarat: etiamsi animis nostris ingeniisque comprehendi nequeat*. Similiter Ambrosius, in 1. ad Rom. *Opus*, inquit, *fecit Deus, quod sua visibilitate demonstrat suum opificem*. vt ob id optimè dixerit Eusebius, lib. 7. de præparatione Euang. cap. 2. ita ex creaturis cognosci Deum; sicut cognosci potest *domum non sine artifice ædificari; nec pannum fieri absq; texente*.

Itaque mirum non est & Gentes, ex rerum naturalium considerratione in Dei, ipsarum Creatoris venisse notitiā. Docet id Apostolus Paulus, ad Rom. 1. sed confirmat Epicurus, apud Ciceronem, lib. 1. de Natura Deorum, vbi asserit. Gentes omnes *perceptionem quandam habere, quod Deus sit, naturaliter hominum animis, sine lege, sine more, sine instituto, sine doctrina insertam*. Et Plato, in Symposio, *ex pulchritudine rerum creatarum confirmat pulchritudinem. quandam admirandam diuinæ naturæ, de repente, conspici*. 4.

Quæ cùm ita sint, necesse non fuit, vt Deus vel primo homini, vel posteris eius, *hoc fine*, in assumpto corpore se exhiberet, vt *sui notitiam* ipsis ingeneraret. hanc partim Deo reuelante, partim natura docente potuerunt habere. Confirmat quòd dicimus, quod de nullo eorum, quibus Deus apparuit, legamus; quod vel diuinum numen ignorauerit, vel de eodem dubitauerit. quin verò omnes, in diuinis rebus videantur fuisse instructissimi: quemadmodum partim sermo cum Deo habitus, partim religionis & pietatis insignia exercitia, magnis & multis argumentis demonstrant. 5.

Nihilo-

6. Nihilominus, quam de Deo mortales notitiam habuerunt, illa Dei in assumptis corporibus, Apparitionibus, & probata est, & corroborata: & quidem multis rationibus.

7. Primum, minus *de illo potuerunt* dubitare, quem non ex rebus creatis tantum cognoscerent: non auditu tantum, esse, à suis progenitoribus accepissent: non fidei tantum lumine crederent; verum etiam, cuius formam, effigiemque oculis intuerentur, verba & sermones auribus perciperent: cum quo sua consilia communicarent, & tantũ non manibus pedibusque apprehenderent.

8. Deinde, tantopere commendatam sacris litteris, clarius potuerunt cognoscere *humanitatem* & beneuolentiam. Cognouerunt illã ex seipsis: ex donis, tã naturalibus, quã supernaturalibus, sibi cõmunicatis: ex omnibus, quas sibi seruire, haud obscuris argumentis deprehendebant, rebus creatis: sed quanta hæc diuini numinis fuit humanitas, quod ad conditionem suarum creaturarum, quodam modo descenderit? cum ipsis egerit? egerit modo, non sibi, sed miseris mortalibus conuenientissimo?

9. Potuerunt quoque Dei singularem *prouidentiam* clarius perspicere. quando etiam minimas res ipsi curæ fuisse, ex non paucis Apparitionibus collegerunt. & magnas cum minimis ita administrare suauiter, vt in suos fines singulos dirigat fortiter.

10. Potuerunt clarius deprehendere *iustitiam*: quando de reprobis vident coram, sumere grauem vindictam; vt in Sodomis obseruarunt, vicinisque populis: quando iustos & bonos beneficiis persequi; vt notarunt in Abrahamo: quando innocentium curam tutelamque suscipere: vt suscepit Loth, filiarumque ipsius: quando alios ad officium suum vrgere; vt vrsit Agar ancillam Abrahæ.

11. Potuerunt de Dei plenius instrui confirmarique *misericordia*: quando non stimulo scientiæ, quo peccatores grauissimè vrget, cõtentus, se ipsis, sub spectabili forma, exhibet: grauitatem pœnæ illis ob oculos ponit: ad pœnitentiã vrget, & se paratissimum, qui quoscunque in gratiam recipiat, ostendit: quemadmodum hæc egregiè præstitit, dum & primis parentibus, & ipsorum filijs, post peccatum exhibitus est.

12. Denique, etiam opinio, quã de Dei *potentia* atque scientia habuerunt, hac ratione est confirmata. Vtraque egregiè relucet in Diuinis Apparitionibus: cum quędã ipsorum, quę in illis accidunt, nec mens perfectè possit comprehendere, nec viribus solis naturalibus videantur posse perfici: quæ ob id hic opificis postulant & probant scientiam simul & potentiam.

CAP.

CAPVT XXXV.

Quis præcipuus finis fuerit, propter quem, sub visibili forma, in assumpto corpore, Deus olim apparere voluerit mortalibus.

VNVS *præcipuè* finis Deo, cum, sub spectabili visibiliq; forma, hominibus apparere dignatus est, propositus videtur: sed qui de magnis rebus & olim eos, quibus apparuit, & nos, qui Apparitiones ipsis factas recolimus, admonere merito potest. 1.

Finis hic est, vt modo, *hominum generi conuenientissimo*, cum mortalibus ageret, & conuersaretur. Breuissimè hoc dictum. sed verissimè quoque dictum constabit: si probatum sit; & Deum id voluisse, & præterea ad hoc spectabilem visibilemque formam, qua se exhiberet, fuisse necessariam. 2.

De priori illo minus dubitabit, qui quot, & quanta diuini numinis ergá genus humanum. extent humanitatis argumenta, sed imprimis quid ipsi in prima hominis conditione propositum fuerit, altius secum repetere voluerit. vtrinque intelliget præterire Deum voluisse nihil, quod quouis modo homini ad finem, ad quem conditus est, posit proficere. 3.

Finis est æterna beatitudo, quo quidem Dei gratia, sed tamen suis quoque meritis, homo debuit peruenire: finis profecto, qui, præter homines angelicosque mentes, nulli conferendus fuit: finis, quem nec mens concipere, nec lingua satis commendare potest: finis, ad quem homini voluit seruire, quæcunque ab ipso essent creata; quæcunque cæli ambitu continentur. Qui verò hominem ad egregium finem creauit, Deus Opt. Max potuitne aliquid intermittere, quod eidem ad hunc obtinendum erat profuturum? 4.

Quanta autem præter hanc, nos blandi, voluntatem, eiusdem Dei, erga mortales, extant clementiæ, bonitatisque argumenta? in nobis? extra nos? omnibus locis? omnibus temporibus? Et cuius tot extant argumenta; ille in hoc vno nobis voluisset deesse? & modo nobis conuenientisimo? ipsique facilimo? id est non nobiscum agere. 5.

Fortè *conuenientissimus* hominum generi non est modus; vt sub spectabili forma se Deus exhibeat. Est maximè conueniens. Quamuis enim mentem cum spiritibus cælestibus communem habeat, & idcirco rerum sensibilium opera, in cognoscendis naturis minimè indigere videatur: non eadem tamen illarum mentium est conditio, & humanæ, quam diu in corpore est. In hoc inclusa tum com- 6.

modiſsimè perfectiſsimeq; operationes ſuas exequitur, cum per res ſenſibiles, & quæ in externos ſenſus impreſsionem faciunt, res ipſas intelligit.

7. Cognouerunt id plerique philoſophorum gentium. quam ob cauſam quoque *intelligentem* dixerunt *oportere ſpeculari phantaſmata*: & rurſus; *Nihil eſſe in intellectu, quod non fuerit in ſenſu.* Alij prætereà (quamuis malè) tantam exiſtimarunt mentis corporiſque coniunctionem eſſe, vt niſi illa huius auxilio iuuetur, præſtare poſsit nihil.

8. Sed *meritiſſimè* quoq; hoc fieri ratio perſuadet. Ita, ſcilicet, (quod in rebus naturalibus omnibus, adeoque artibus, hominumque officijs fit) imperfectiora perfectioribus deſeruiunt: corpus menti: corporales operationes mentalibus.

9. Cæterum, in eo, quod hoc Apparitionis genere ſe Deus humano ingenio accommodat, ſingularem inprimis ſuam demonſtrat, erga genus humanum *bonitatem* & *clementiam*. Neq; enim ſatis ipſi fuit, ſi volūtatem ſuam mortalibus ipſe explicaret, quibus poſſet, & ipſis ſufficeret, modis; niſi & conuertiſsima, qualem hanc eſſe docuimus, ratione explicaret.

10. Auget verò Dei clementiam hoc, quod præterquam ad intellectum mentemque inſtruendam plurimum valeat hic modus: etiam ad animos mortalium ad quiduis agendum perficiendumque potuit vrgere, & excitare vehementius: quando eo minus Deum ſibi præſentem eſſe, à vitijs auocantem, & ad virtutum ſtudia excitantem debuerunt dubitare, quo pluribus, & certioribus argumētis de ipſius præſentia conſtabat.

11. Hinc eſt, vt tanta animorum nunc promptitudo, nunc mutatio in ijs obſeruata ſit, quibus Deus, ſub ſpectabili forma, appareret: quorum plerique, ſi interius tantum loquentem, vel etiam corda ipſorum pulſantem habuiſſent, aut de Dei præſentia potuiſſent fortè dubitare: aut ad voluntatem Dei perficiendam fuiſſe tardiores.

12. Porrò, quemadmodum homines, ex hoc diuinæ Apparitionis genere, Dei erga clementiam clarius cognoſcunt; ita haud difficulter intelligunt, quantum, tantùm ſe amantem, debeant *redamare*. Digniſsimum eſt amantem te ames, gratus ſis beneficia in te conferenti: & quidem conferenti in immeritum: tanta quoque, & talia; quanta & qualia eſſe poſſunt, quem diuinum numen, hoc modo, in creaturā ſuam confert.

13. Intelligunt & *commendatiſſima* eſſe oportere, quęcunque à Deo,

sub hac visibili forma proponuntur; propterea, quòd credi debeat, eò magis illa Deo esse cordi, hominibusque commendata esse cupere, quò pluribus rationibus vrgeri videntur. Non enim sua consilia tantum hic menti iugerit; sed per externam quoque vocem, in sensibili corpore eadem ad mẽtem transmittit; & vt firmius menti imprimatur, quasi adlaborat.

DE CIRCVMSTANTIIS DIuinarum Apparitionum visibilium.

CAPVT XXXVI.

Quibus, qualibusq; personis Deus, sub humana spectabiliq; forma, apparuerit olim, in Veteri Testamento.

CAVSAE Apparitionum Dei Visibilium, sub spectabili forma, explicatæ sunt: restat discutiantur quædam ipsarum *Circumstantiæ*. inter alias hæ: *personæ, tempora, loca*, quibus apparuit. Res quoniam singularem difficultatem non habet, breuissime non tam explicanda est, quàm attingenda. 1.

In *personis* igitur notaueris, ***nullum***, propemodum, ***hominum genus*** fuisse, cui non Deus, sub spectabili forma, exhibitus sit (quamuis certis quibusdam frequentius) Quod dicimus constabit si hominum genera & distinxerimus ratione sexus, ætatis, professionis, probitatis atque conditionis; & singula percurrerimus. 2.

Discretionem *sexus*, in suis Apparitionibus Visibilibus, nullam obseruauit Deus. quemadmodum viris; ita apparuit fœminis. Viri fuerunt Adam, Cain, Noe, Abraham, Loth, Iacob, Moyses, & cætera. Fœminæ Eua omnium mater, Sara vxor Abraham, eiusdem ancilla Agar, &c. Quid mirum? vtroque sexus Dei est curæ: vtrique sua Apparitione potuit prodesse, Sed tamen *frequentius* viris, quàm fœminis apparuit; si, nullas alias, præter illas, quarum vetus Testamẽtum meminit, Apparitiones, admittamus. 3.

Ætatis, si non magnam, aliquam saltem rationem habuisse videtur Deus. Maturis, & rationis consilio vtentibus visus est. Et cur, quæso, pueris? cur ratione adhuc destitutis? Apparuit, vt cum hominibus ageret: sua ipsis consilia communicaret: de diuinis rebus instrueret. Nihil hîc pueri. Nihil rationis vsu destituti plurimũ alij. 4.

Professio, quę homines distinguit, fidei est: quam aliã hi habẽt, aliam alij nostris temporibus. Et olim, cũ Deus apparere dignatus est, omnium fuit fides quidã veram habebant; &, vt debeant, diuinũ numẽ venerabantur; alij ꝓ vero Deo colebãt Idola. Quales quales sint, 5.

ad Deum pertinent vtrique, Deo de vtrisq; cura. An quoque vtrisque appauit? Fidelibus apparuisse extra controuersiam est. de Infidelibus dubium aliquod. Sed tamen & his visum dici potest, quanquam quod viderent, ignoraret. Merito: quia illis vtiliter; his cum suo fructu paruo, vel nullo.

6. *Probitas* quoque homines distinguit. quosdam probos dicimus; quosdam improbos: non apud mortales, sed Deum. De prioribus intelligitur, quod à Deo dictum refertur, *Delitiæ meæ esse cum filijs hominum*, Prouerb. 8. De posterioribus illud, Sapient. 14. *Odio est Deo impio, & impietas eius.* Verum vtrum vt has iustitia distinguit & iniustitia; ita Deus quoque; vt probis aliquando sub spectabili forma apparuerit: sub eadem nunquam visus sit improbis? Non distinguit. In improborum numero, quibus Deus apparuit, fuerunt primi parentes, post diuini præcepti præuaricationem. Fuit Cain fratris homicida. vt de alijs nihil dicam.

7. *Conditio* hominum duplex est. quidam priuati dicuntur, proprijs scilicet, rebus studentes: quidam publici; quibus cura administrandæ Reipub. incubuit. Vtrique, cum hominum genere, omni tempore perdurarunt. Et vtrorumq; rationem habet Deus, quamuis maiorem publicorum. Vtrisque quoque apparuit Deus. Intelliget, & credet hoc, qui Apparitiones à nobis, Cap. 2. relatas, voluerit percurrere.

8. Cæterum, quamuis, vt diximus, vix vllam personarum rationem Deus, in Apparitionibus suis Visibilibus, habuerit: quibusdam tamen *frequentius* est visus: cum quibusdam familiarius egit. Frequentius apparuit viris, quam mulieribus: fidelibus, quam infidelibus: probis, quam improbis: publicis, quàm priuatis. Confirmat hoc exemplo, capite secundo allata. Cur verò? An ex illis potuit vberiorem suarum Apparitionum fructum exspectare? an præ his magis digni.

CAPVT XXXVII.

Quibus temporibus Deus, sub humana spectabiliq; forma, potissimum apparere voluerit.

1. NON omnis temporis hîc habenda est ratio, sed illius tantum, quod legem nouam, quod Saluator mundo intulit, antecesʃit. Titulus huic Disputationi præfixus hoc demóstrat. De ijs Dei Apparitionibus nobis est sermo, quę in lege veteri acciderunt; tempore, videlicet, ab orbe condito ad Christum vsque Dominum.

Tempo-

Temporis huius variæ sunt differentiæ. prima, sui diuisione diuiditur in diurnum & nocturnum; alia, in sacrum & profanum. tertia, in varias ferias. quarta, in vernum, hyemale, æstiuale & autumnale. quinta, secundum partis eius, in principium medium & finem. 2.

Priorum quatuor differentiarum hic ratio habenda non est. tum quod parum intersit scire, qua feria, prima an sexta; sacro item an profano, hyeme an æstate, &c. apparuerit Deus: tum quia certò hic constitui potest nihil: tum denique, quia nec Deus rationē certam hic vllam obseruauit. Verum, quia quintę rationem magnam habuisse videtur, illa illiusque causæ inuestigandæ. 3.

In quinta igitur differentia trium temporum habenda est ratio. primum eius, quod initium eius fuit: deinde eius, quod ipsum conclusit: tertio, intermedij. Initium non indiuisibili momento absoluimus, quo esset incepit tempus: nec finem illo, quo desinit. aliquot annorum secula intelligimus, quemadmodum & intermedio. Initium dicimus totum ab Adamo vsque ad Moysen. Medium à Moyse vsque ad transmigrationem Babilonicam. Finem à transmigratione Babilonica ad Christum, per annos, mille & plures. De his tribus quæstio: Vtrum *his omnibus*, sub spectabili forma, se exhibuerit, an aliquibus: & *quibus? quibusue de causis.* 4.

Primo apparuisse prorsus clarum est. Apparuit mox à mundo cōdito primis parentibus. apparuit ipsorum filio Cain. apparuit Noe. apparuit Abrahamo eiusdemque vxori. apparuit eiusdem nepoti, nepotisque filiabus. 5.

Sic *Secundo*, id est, intermedio apparuisse dubium non est. Testes huius sunt, primum Moyses, cui aliquoties se exhibuit. Deinde Gedeon. postremum patentes Sampsonis. Omito turbam flentium, cuius mentio fit Iudic. 2. 6.

Tertio apparuisse potuit Deus. quod apparuerit, dici nequit. Vnde enim constat? quæ probet Scriptura, nulla produci potest: Apud Scriptores profanos summum silentium. Sed nec ratio, quod apparuisse debuerit, persuadet. Quod si alicubi Dei Apparitionum fit mentio (quemadmodum Danielis cap. 7. apparuisse dicitur) non ad hoc sed aliud aliquod Apparitionum genus illæ reducendæ sunt. 7.

Et vt posteriori tempore nunquam ita *medio*, non ita frequenter visus est Deus, vt primo apparuit. Apparitiones ipsæ huius testes sūt. Confirmat actiones hominum, quibus Deus apparuit. hi priori tēpore non ita, ad Dei præsentiam, consternati fuerunt, vt posteriori 8.

Gedeon, parentes Sampsonis, atque Israelitæ. quasi illi ad Dei Apparitiones assueuerit; his ipsæ insolitæ fuerint, rariusque euenerint.

9. Verum, cur posteriori tẽpore *nunquam* Deus, sub spectabili forma, exhibitus? cur frequentius priori? An priori fuerunt homines, qui *vitæ suæ sanctitate* meruerunt, vt diuino (sic loqui liceat conspectu fruerentur? posteriori non fuerunt? At posteriori quoque homines sanctissimos Deo charissimos fuisse negari non debet. Vbiq; Deus habet, qui ipsum colant, religioseque obseruent: Omnibus tẽporibus habet. Cum nulli putarentur aliquando Deicolæ, respósum est Prophetæ Eliæ, 3. Reg. 19. *Derelinquam mihi, in Israel, septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal.* Sed nec sanctitas tantum probitasque vitæ hominibus causæ fuit; vt sub humana forma Deum conspicerent: quoniam & illi conspexerunt, quorum mores corrupti, vita peruersa; quique perpetratis grauibus criminibus Deum offendissent non leuiter.

10. An priori tẽpore fuerunt, quibus *necesse* fuit, vt Deus sua consilia, sub humana specie explicaret; quos ad virtutum studium sic excitaret, sic à malo auocaret? At primum, nulla vnquam fuit necessitas huius spectabilis Dei Apparitionis. Quidquid sub humana forma, inter mortales præstitit, & executus est Deus, id potuit præstare eadem deposita; quemadmodum & frequentissimè præstitit. Deinde, quanta apud priores potuit necessitas fecisse, tanta & apud posteriores.

11. An priori tempore *rudiores* fuerũt mortales; vt ob id Deus in assumpto corpore cũ ipsis debuit agere, & ita de diuinis rebus informare? posteriori magis fuerũt excitati; qui sensibilium rerum opera, in Dei voluntate cognoscenda non indigerent? At posteriori quoq; rudes fuisse nemo ignorat, priori autem ob ruditatem apparuisse, si de aliquibus concedatur; profectò de omnibus, imo pluribus dici, non sine summa ipsorum iniuria, potest.

12. Ratio igitur quare priori, non posteriori, tempore; illis, præ his, hominib⁹, in assumpto corpore, Deus exhibere se voluerit, præcipua est *diuina voluntas*. Quemadmodum Dei filius carnem assumpsit, nó mox à mundo condito; non Moysis ætate; sed nouissimis temporib. quia ita voluit; prioribus temporibus non voluit; ita sub spectabili forma, in peregrino corpore, voluit conspici, non posterioribus, quibus non placuit; sed prioribus, quibus sic placuit.

13. Voluntas tamen Dei *ratione* destituta non fuit. Omnia magno iudicio agit. Quemadmodum etiam temporis habuit rationem, in incarnationis mysterio; ita habuit & in Apparitionis negotio. Et hîc, vt ibi, consilio maturo vsus est.

Consilij rationes ipse nouit perfectißimè. Nos, quia ipsius consiliarij non sumus, certum quid asserere non sumus. quod diuinando & coniectura non assequimur, hoc est, verisimile videri posterioribus, aut nunquam, aut rarißimè apparuisse; partim, quia tum secula potuerunt magis esse corrupta: partim, quia, quæ prioribus temporibus Apparitiones factæ primis hominibus, atque Patriarchis: non minus ijs, qui sequentibus seculis vixerunt, seruire potuerunt, quam seruierunt prioribus: partim etiam, quia posterioribus temporibus tot præsidia mortalibus, ad omnem honestatem, & pietatem præsta fuerunt, vt his Apparitionibus opus non fuerit. 14.

CAPVT XXXVIII.

Quibus potissimum locis Deus olim, sub humana forma, se in assumpto corpore, exhibuerit?

QVod de personis diximus, capite trigesimo sexto, idem de *locis* hîc dicendum putamus: horum quoq;, vel *nullam, vel paruam* rationem Deum, in suis Apparitionibus habuisse. 1
Quocirca quemadmodum omnibus propemodum personis apparuit; ita apparuit *omnibus* propemodum *locis*. Nullum videtur exclusisse: à nullo abhorruisse.

Apparuit, in *paradiso*, primis parentibus, loco, si vllus alius sub cælo, diuino numini aptißimo, & commodatißimo. Veruntamen commoditatis huius rationem non habuit Deus. idem cum primis parentibus extra paradisum constitutis egisset, quod perfecit in paradiso: nec minus feliciter, quam in paradiso. 2

Apparuit in *monte*, Moysi: & hîc, loco aptißimo, quique diuinæ Maiestati suo situ aliquod dabat testimonium. Sed tamen, vt ibi se exhiberet, ibi mandata daret necesse non fuit Qui legem suam in credentiū cordibus scribere solet, quid opus habuit altißimo monte? Mons nihilominus, vt diximus, authoritatem legislatoris augebat: faciebatque, vt quæ inde mandata darentur. Iudæorum populus promptiori studio susciperet, maiori reuerentia conseruaret, diligentius obseruaret. 3

Apparuit in *agris*, & locis, ab hominum frequeutia, separatis; & pluribus quidem, frequentiusque. Fortè, quia his melius potuit sua communicare consilia: fortè hîc attentiores habere anditores, sibique obsequentiores: forte etiam, quod multitudinem putauit declinandam, cum Apparitiones eius plerunque ad paucos pertinerent. 4

Non

5. Non tamen ſemper deſertis locis viſus eſt Deus. etiam inter *priuatos parietes* apparere dignatus eſt, in domo, inquam Abrahæ, à quo hoſpitio exceptus & amicè habitus eſt. quia & hîc melius potuit ſua conſilia cum Patriarcha, quàm alibi, communicare.

6. Et in *ciuitatibus* apparuit Deus. Diſcedens ſiquidem ab Abrahamo, vt habet 19. cap. Geneſ. venit Sodomam veſpere, ibique & hoſpitio & conuiuio exceptus à Loth, eidem ciuitatis miſerandum prædixit excidium. Veruntamen hîc, quamuis in populoſa ciuitate, cum ſolo tamen Loth negotium habuit, cuius ſolius etiam cauſa venerat.

7. Et vbique propemodum, ſi vnam, aut alteram Apparitionem accipias, vel *vnum aliquem*, vel certe pauciſsimos, cũ quibus, in aſſumpta homana forma, ageret, elegit. Multitudinem numeroſam ſemper ferè declinauit; quemadmodum & quando Prophetas de rebus diuinis inſtruxit, eoſdem à multitudine ſeparauit. An forſitan diuinæ huius Apparitionis non erant capaces omnes? an non ad omnes, quæ agebantur pertinebant? an quæ tractabantur, non à ſe immediatè alios voluit accipere; ſed his, cum quibus ipſi ſermo? his, inquam, tanquam diuinæ Maieſtatis internuncijs quaſi & miniſtris.

FINIS PRIMI LIBRI, QVI EST DE APparitione Dei Oculari ſiue Viſibili.

LIBER SECVNDVS, DE DIVINA, SIVE DEI, IN VETERI TESTAMENTO APPARITIONE ET LOCVTIONE VOcali seu Auriculari.

CAPVT PRIMVM.

Explicatur, in quo propria ratio Vocalis Apparitionis Dei consistat, siue qua Dei locutio, de qua est Disputatio.

DE Visibili Dei Apparitione, sub externa & spectabili forma, in assumpto corpore, actum est præcedenti huius Tractatus libro: sequitur nunc, vt de altera, quã *Vocalem* diximus, agamus: sed breuiùs, quam de priori; quod quæ de illa dicta, multa hîc seruire debeant. 1.

Vocalem autem dicimus, qua Dei vox sensu percipitur, siue Deus auditur loqui; non à quibuscunque; sed hominibus tantum: nec quocunque sensu; sed externo tantum auditus: nec quocunque modo; sed certo & singulari, quemadmodum mox declarabitur. quapropter & rectiùs forsitan Dei *Locutio*, quam Apparitio dicetur. 2.

Deus igitur aliquando *secum* locutus est: ab omni æternitate quidem, quando loquendo produxit Verbum, filium: in tempore verò, quando nunc dixit: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: nunc, *Non est bonum, hominem esse solum*: nunc, *Non permanebit Spiritus meus in homine*. Genes. 6. nunc, *Delebo hominem, quem creaui, à facie terræ*. Ibidem. Sed tamen locutiones hæ Dei, huius loci non sunt. quia nec hic locutus est Deus hominibus; nec vlla eius vox sub sensum externum venit. Tertio, quod hic propriè Deum locutum non velit Tostatus, cum *locutio*, inquit, *fiat ad alium, & maximè ad ignorantem*. 3.

Locutus quoque aliquando est Spiritibus angelicis: & iam eisdẽ in cælo, & potest loqui & loquitur. Ita docent Theologi; inprimis S. Thomas 1. part. quæst. 107. art. 1. 2. 3. &c. & confirmat ratio. Quot enim, per Angelos, Dei ad mortales mandata facta? Et hæc, quomodo scire potuerunt Spiritus, nisi loquentem Deum, & mandata dantem audiuissent? Sed nec huius loci sunt hę Dei, ad Angelos, Locutiones. 4.

5. Locutus etiam dicitur Deus ratione destitutis creaturis. locutus rebus destitutis sensu. *Dixit enim*, inquit Moyses, Genes.1 *Fiat lux, & facta est*. dixit, *Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, & ita factum est*. Benedixit, & rebus à se creatis; *Crescite*, inquiens, *& multiplicamini, & replete aquas maris*. Nec hæc Locutio ad nostram classem pertinet. quia nec Vocalis illa fuit; nec ad homines est facta, Nostra sub *externum sensum* cadit. Nostra ad *homines* tantum pertinet.

6. Sed nec omnis ad homines facta locutio hîc locum habet. Potest Deus, interius, ad cor hominis loqui. Neque enim aures corpus tantum habet: habet quoque suas aures mens. & illa audit, & audit corpus. Secundum hoc quidam, *Audiam*, inquit, *Quid loquatur in me Dominus*, Psal. 84. & rursus: *Domine audiui auditionem tuam & timui*. Habac. 3. *Veritas incommutabilis*, inquit, B. August. lib. 16. de Ciuit. Dei, cap. 6. *aliquando per seipsam loquitur ineffabiliter, rationalis creaturæ mentibus*. Locutio hæc, quia externa non est, non ad secundum genus Apparitionis Vocalis pertinet.

7. Est insuper externa quædam Dei locutio, quæ non in secundo Apparitionum siue nostrarum Locutionum est ordine. Quid enim, si non *tantùm* loqui audiatur Deus; verum etiam simul sub forma cõspiciatur humana? Quemadmodum Deus exhibitus est primis parẽtibus. Cain, Noe, Abrahamo? Apparitiones quidem atq; Locutiones Dei hîc agnoscimus: veruntamen *Visibiles*, non *Vocales*, quæ minus quid illis prioribus habent.

8. *Vocales* dicimus, quibus ita Deus loquens, sensu externo percipitur; vt interim, sub humana forma, in oculos mortalium non incurrat: Quod si accidit, vt accidit aliquãdo, fiet; vt quamuis ratione Dei auditi, Vocales fortè dici posſint; non tamen in *Vocalium*, sed *Visibilium* numero habendæ sint; & digniori honorari nomine: quemadmodum excellentiori modo Deus apparet, dum non auditur tantũ, sed coram etiam, oculis corporeis conspicitur.

9. Quamuis, porrò, in hac Dei Locutione, siue Vocali Apparitione, Deus ipse, sub humana forma non conspiciatur, sed tantùm audiatur & idcirco potius *audiri*, quàm *apparere* dicendus sit: quia tamen plerumque aliquid etiam hîc in oculos incurrit, quo præsens esse cognoscitur; ab hoc, Dei hæc manifestatio, præter Locutionis nomen, habet quod Apparitio dicatur. Neq; enim propriè dixeris *apparere*, quod nõ, aliquo saltem modo, sub oculorum sensum cadit.

Et hoc nom Sacra Scriptura ipsi tribuit frequenter. De hac enim Lucutione, siue Vocali Apparitione intelligitur, quod, Exod. 30. &

Leuit.16.dixit Deus se *appariturum* super tabernaculum, in quo mãna fuit repositum. quod, Exod.3.dicatur *apparuisse* in flamma, Exod. 16.& Num.14.atq; 16. *apparuisse* in nube Deut. 31. *apparuisse* in colũna nubis.&c.

Duplex igitur huius Apparitionis nomen est: quemadmodum duplex, quo Deus percipitur obiectum: alterũ auditus alterũ visus. 10.
Auditus est vox, quæ auditur; visus, corp⁹, ex quo vox audiri videtur Ratione illius dicitur *Locutio*, ratione huius *Apparitio*. Quoniã verò vocis atq; locutionis præcipua habetur ratio, præcipua quoq; nostra consideratio erit de Dei Locutione: Eiusque modi, cõditi, author, fines, atque materia erunt explicanda. Sed principio doceamus Deum *humana externaq;* aliquando *voce* locutum esse.

CAPVT II.

Varijs Scripturæ exemplis docetur Dei vocalis Apparitio: siue Deũ externa voce locutum esse, & auditum. nec tamen visum.

DEVM Opt. Max. *locutum* esse ante mundi conditionem dubium non est. Diserta Sacrarum Scripturarum verba asserunt, & in rerum sensibilium creatione atque distinxione; & in hominis formatione esse locutum. Ibi dixit, *fiat lux: fiat, firmamentum: Congregentur aquæ; germinet terra: fiant luminaria: producant aquæ reptile: Cerscite & multiplicamini*: &c. hîc *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram* &c. Sed Locutionem hanc præsentis loci non esse ex dictis clarum est. Non hominibus hic locutus est Deus. Si secum est locutus, voce humana non indiguit: quemadmodum neque si Angelis, quibus Deum, quamuis malè, quidam volunt locutum. 1.

Primis parentibus *locutum* esse, etiam sacris Sripturæ verbis est manifestum. An verò ita vt sub humana simul conspiceretur semper forma? Conspectum aliquando esse diximus superius, cap.2.de Visibili Dei Apparitione. Aliquando solum auditum esse, & non conspectum, ille locus videtur insinuare, vbi, Genes.3. describitur deambulasse in paradiso, ad auram, post meridiem; & vocasse ad se Adamum dicens: *Adam vbi es*? (quamuis vocem illam, tum ab. Adamo velit esse auditam Tostatus, quando iam Deum præsentem conspexit. quod si concedamus, ad primum Apparitionum genus hæc reuocabitur) 2.

Abrahamo nonies locutus est Deus, vt historia Moysis docet. primum, quando relicta patria iussit ipsum proficisci in terram Chanaam, Genes.12. secundò, quãdo eandem terram semini eius promisit, 3.

postquam mandato Domini paruit, Ibidem Gen. 12. tertio, quando, postquam Loth cessit terram Sodomorum, illa promissio secundo reperita est, Genes. 13. quartò cū promisit posteritatem, quæ sua multitudine esset æquatura stellas cęli, Genes. 15. quintò, præceptum dedit circuncisionis, Genes. 17. sexto, cum tres Angelos humana, specie hospitio excepit, Genes. 18. septimò, cum iussus est filium cum ancilla eijcere; quod vxor vrgebat, Gene. 21. Octauò, cum Isaac filium iussus immolare, Gene. 22. Nonò, cum eundem immolare prohibetur. Ibidem. Omnibus his locis locutus Deus Abrahamo. Sed non humana, & externa voce omnibus. quocirca nec omnes hæ locutiones huius loci. An saltem aliqua vel plures? Si aliqua, vna nona, hic locum habet.

4. Nec ita locutum esse Deum; vt sub humana forma etiam sit visus, diximus lib. 1 superius, cap. 2. An aliquando locutus etiā & nō visus Certò hoc constare non potest. si alicubi; tum est locutus, cum post egressum suum ex arca oblationemq; holocausti hæc Dei verba vir sanctus accepit: *Nequaquam vltra maledicam terræ propter hominem: sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* &c. Genes 8. Nec huic obstat, quod vbi noster textus habet, *Ait ad eum Dominus*, hebraicè sit *dixit ad cor suum*, græcè, *dixit recogitans*, Chaldaicè, *dixit per verbum suum*: nō, inquam, hoc obstat, Nō enim negat Deum humana voce esse locutum, sed insinuat magno iudicio esse locutum, ratumque eius fuisse decretum.

5. Externa voce Deum locutum Moysi antequam Aegyptiacum ingrederetur iter, tertiò; docet tertium & quartum caput Exodi. & si non locutiones hæ omnes, certè prima est huius loci, qua in flāma ignis dicitur apparuisse de medio rubi, Exod. 3. & Moysi consilium suum, de populo ex ægypto educendo, aperuisse. Est quoque huius loci alia: quando primum in montem Sinai ascendit, legem accepturus; de qua Exod. 20. Præterea plures aliæ, quæ Exod. 16. & 10. Num. 14. t. 10. & 16 t. 19. & 20. t. 6. alijsque locis referuntur, quibus Deus eidem Moysi in nube apparuisse, & locutus dicitur.

6. Cum Moyse Deum loquentem audiuerunt Aaron frater, & Maria, soror: Num. 12. Et primum quidem obiter dicentem audiuerunt omnes; egrederentur castra, atque comparerent, in Tabernaculo fæderis. deinde prolixius eundem audiuerunt Aaron & Maria, commēdantem fratrem Moysen, & ipsos, ob murmur redarguentem. Ad cōmendationem Moysit faciebas, quod dicebat: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei: vel per somnium loquar ad eum. At non talis seruus meus Moyses: qui in omni domo mea fidelissimus est:*

ore enim ad os loquar ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt. Ad reprehensionem ipsorum, quod sequitur: *Quare non timuistis detrahere seruo meo Moysi, &c.*

Similiter cum Moyse loquentem audiuerunt aliquando Deum Israelitæ: & eodem, quo Moyses modo audiuerunt. *Loquente Domino*: Moysi dicitur, Exod. 10. *audiebat voces cunctus populus, & lampades, & sonitum buccinæ, & montem fumigantem; & perterriti dixerunt; Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur*. Et hanc locutionem in 2. Apparitionum genere reponit Tostatus. 7.

Iudicum secundò, dicitur Angelus (Dei personam sustinens,) ascendisse de Galgalis: recensuisse beneficia Israelitico populo collata: arguisse summæ ingratitudinis: pœnam peccati disertis verbis denunciasse. Omnia, vt videtur, humana externaque voce peracta sunt; quemadmodum & Scriptura insinuat, & probat totius populi gemitus. Apparitio hæc atque Dei Locutio, si non ad primum Apparitionum genus pertinet, certè ab hoc secundo excludi vix potest. 8.

Iudicum vigesimo, legitur, quod, cum Israelitæ infeliciter contra Beniamitas fratres pugnassent, Dominum his verbis consuluerint; *exire vltra debemus ad pugnam, contra filios Beniamin, fratres nostros; an quiescere?* Quibus Dominus: Ascendite; cras *enim mittam eos in manus vestras*: Et hæc locutio, forsitan huius loci est. Sed de ea quid certius, inferius, quando de Vrim & Thummim agemus. 9.

Locutus quoque est Dominus Samueli, & quamuis visus non sit, omnino tamen credi potest aures eius voce externa percelluisse; si non quando primò, secundò, & tertiò vocatus; certè quando intellexit à Domino se vocatum: & vocatus audiuit, quod Deus facturus esset *rem in Israel, quam quicunque audiret, ambæ eius aures tinnirent*. Vide cap. 3 libri primi Regum. 10.

Et Dauid, locutus est Deus: sæpiùs consultus: aliquando etiam non consultus. Et si non semper, sæpe, vt credi potest, voce externa, quæ ad corporis aures perueniret. Res pluribus sacræ Scripturæ locis doceri potest. Vide cap. 3. primi Reg. &c. 11.

Locutus quoque videtur Eliæ, hoc modo: quemadmodum Tertius Regum docet, cap. 19. sic enim legimus. *Sermo Domini factus est ad eum* (Eliam latitantem in spelunca.) *Quid hic agis Elia?* & rursus: *Vade & reuertere in viam tuam*, & plura, quæ ibidem sequuntur, de quibus postea nos pluribus. 12.

13. Et Iobo locutus est Dominus de turbine, magnumque cum ipso sermonem miscuit, cap. 38 libri Iob. atque, vt historia insinuat, locutus est voce externa. Verisimile quoque eodem modo locutum amico Iob, Eliphaz, quando eundem cum socijs, (capite vltimo,) iubet placare iratum se sumptis, & in sacrificium oblatis septem tauris totidemque arietibus. *Sumite*, inquit, *vobis septem tauros, & septem arietes: & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis, &c.*

14. Sæpius Deum hoc modo locutum esse: locutum quoque pluribus hominibus vix dubitamus. Verum siue sæpius locutus sit, siue non: siue pluribus: siue paucioribus: dubium non est, præter Intellectualem, quæ interius in mente peragitur, locutionem: præter locutionem, qua simul sub forma humana videtur Deus: dare externam aliquam: qua quamuis externa forma non videatur, *externa tamen voce loqui verè auditur.* quod hoc capite ostendere nobis fuit propositum.

CAPVT III.

Quæ & quot sint præcipua genera & modi, quibus Deus olim per externam vocem, quamuis sub humana forma se non exhiberet, locutus sit.

1. MODOS, quibus Deus loqui dicitur, *decem* recenset B. Gregorius, lib. 28. Moral. cap. 2. & sequentibus vsque ad septimum. sed qui omnes, ad duos primos, reuocantur. *Duobus*, inquit, *modis Locutio diuina* distinguitur. An per *semetipsum* loquitur Dominus; aut per *creaturam angelicam eius ad nos verba formantur. Cum per semetipsum loquitur, vnum modum obseruat. Sola enim nobis vis interna inspirationis aperitur. Cum per Angelum; habet varios.* (nouem). *Nunc voluntatem suam indicat solis verbis. quēadmodū petenti Domino: Pater clarifica filium tuum, respondit protinus; Et clarificaui & clarificabo. Aliquando* solis rebus *demonstrat: cum nihil verbo dicitur; sed ea, quæ futura sunt, assumpta ex elementis imagine nunciantur. sicut Ezechiel. 1. ipsi, per speciem Electri, Incarnationis mysterium aperitur: Aliquando* simul rebus & verbis: *cum quibusdam motibus insinuat hoc, quod sermonibus narrat. Ita Adamus Domini increpantis verba audiuit, in medio paradisi, quando venit deambulans, ad auram, post meridiem. Aliquando* imaginibus cordis oculis ostensis, *per Angelos loquitur; sicut paulo, Actuum 16. in visione noctis, vir Macedo apparuit, qui transire eum in Macedoniam rogauit. Aliquando* imaginibus & ante corporeos oculos, ad tempus,

ex aere assumptis, *per Angelos loquitur: sicut Abrahamo, per Angelos ab humana forma apparentes, locutus est Genes.* 18. *Aliquando* cælestibus substantijs *loquitur: sicut, baptizato Domino, vox de nube sonuit, dicens: Hic est filius meus dilectus, Matth.17. Aliquando loquitur*, terrenis substantijs, *sic verba in ore asinæ formauit, cum Balaam corripuit. Num.22 Aliquando* simul & terrenis, & cælestibus: *sicut ad Moysen in monte, cum iussionis suæ verba edidit, ignemq; rubumq; sociauit. Exod.3. atque aliud inferius, aliud superius iunxit. Denique & per Angelos nonnunquam* humanis cordibus virtutem suæ inspirationis infudit. *Vnde & Zacharias ait, cap.2. Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Dum ad se quidem, sed* in se *tamen loqui Angelum dicit, liquido ostendit, quod is, qui ad ipsum verba faceret, per corpoream speciem extra non esset* Hęc paulo fusius Gregorius: & doctè. veruntamen huius loci non sunt *omnes* hi modi. Externa tantum locutio & quæ verbis fit, ad secundum genus Diuinarum Apparitionum pertinet.

B. Augustinus, *16.* de Ciuit. Dei, cap. *6. tres* modos recenset. *Veritas*, inquit, *incommutabilis, aut per se ipsam loquitur ineffabiliter rationalis creaturæ mentibus: aut per mutabilem creaturam loquitur, siue spiritualibus imaginibus spiritui nostro, siue corporalibus vocibus nostri corporis sensui*. Sed nec ista distinctio nobis seruit; quamuis optima sit. Vnum solum dictorum membrorũ, quo *corporalibus vocibus* sensui nostro loqui dicitur, ad hoc Apparitionum genus, & hanc Dei locutionem, de qua nobis est sermo, pertinet. 2.

Alphonsus Tostatus item, quæst.1. in cap; 20. Iosue, varios modos diuinæ Locutionis distinguit. sed quæstione 18. in 3. Regum, cap.13. quinque ponit præcipuos. *Prima sit* inquit: *in effigie assumpta. altera, sine effigie assumpta: ita, vt tantum vox audiatur. tertia, per immutationem phantasiæ, in somno, quomodo Deus communiter solet loqui Prophetis, veteris Testamenti. quarta fit, per immutationem intellectus, sine aliqua exteriori apparitione, siue voce, siue somno; sed tamẽ per ecstasin. Quinta, per immutationem intellectus, sine ecstasi.* Vide hic Tostatum. Sed nec hæ omnes huius loci sunt. 3.

Externa Dei locutio, quæ verbis, ad mortales fit, hic nobis tantũ distinguenda est: eius tantum genera, siue modi discutiendi. Melius verò, ni fallimur, distingui illa non potest; quàm per *eos modos*, quos alios, atque alios, Deum obseruasse legimus; quando arcana cordis sui, externa voce, mortalibus patefecit. Nunc enim per *nubem* locutus est Deus: nunc per *ardentem rubum*: nunc per *ignem*: nunc in *turbine*: nunc in *sibilo*: nunc de *Propitiatorio*: nunc de *cælo*: nunc per *vrim Thummim*. Omnium exempla suppeditant Sacræ literæ. 4.

Per

5\. Per *nubem* sæpius locutus est Deus Moysi. Exodi 16. sic legimus. *Ecce gloria Dei apparuit in nube: & locutus est Dominus ad Moysen dicens: Audiui murmurationes filiorum Israel, loquere ad eos, &c.* Numerorum 16. hoc modo: *Cumq́; oriretur seditio & tumultus increscerer, Moyses & Araon fugerunt in tabernaculum fœderis; quod postquam ingressi sunt, operuit nubes: & apparuit gloria Domini: dixitq́; Dominus ad Moysen; Recedite &c.* Deut 31. ita *Apparuit Dominus, in columna nubis: dixitq́; ad Moysen: Ecce tu dormies cum Patribus, &c.*

6\. Eidem Moysi locutus est Deus per *ardentem rubum*. Historia rei gestæ ab eodem Moyse, his verbis, describitur, Exod. 2. *Moyses venit ad montem Dei Oreb. Apparuitq́; ei Dominus, in flamma ignis, de medio rubi, & ait ei: Moyses, Moyses? Qui respondit, Adsum. Et ille: Ne appropies, inquit, huc: Solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est. Et ait: Ego sum Deus patris tui: Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, &c.* An alijs apparuerit locutusque sit Deus, per *rubum*, incertum. Esdræ 4. cap. 14. per eundem legitur locutus Esdræ: sed liber hic cononicam authoritatem non habet.

7\. De medio *ignis* locutus est Deus Israelitis, in monte Oreb. *Locutus est*, (dicitur, Deut. 4.) *Dominus ad vos, de medio ignis. vocem verborum eius audistis: & formam penitus non vidistis.* & paulo post. *Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est Dominus in Oreb, de medio ignis.* & cap. 5. *facie ad faciem locutus est nobis, in monte, de medio ignis.* Eandem locutionem repetit Dominus, Deut. 9. tex. 10. & 10. text. 4. sed pluribus persequitur Moyses cap. 19. & 20. Exodi.

8\. De *turbine* Iob audiuit loquentem Dominum. Sic enim legimus, Iob cap. 38. *Respondens autem Dominus Iob, de turbine, dixit: Quis est iste, inuoluens sententias sermonibus imperitis?* vidi ibidem longissimũ sermonem Domini. An idem Dominus de turbine locutus sit amicis Iob, cap. vltimo, non quidem dicitur; sed tamen locutum esse nõ sine ratione præsumitur.

9\. In *sibilo* locutus est Eliæ, 3. Regum 19. Non enim, vt Dominus prædixerat, *in spiritu, non in commotione, non in igne: sed in sibilo auræ tenuis.* quocirca cum hunc obseruaret Propheta, operuit vultum suum pallio: & primum quidem Dominum audiuit interrogãtem, quid ibi, in spelunca, ageret, tum mandata dantem de vnguendis Hazael, Iehu, & atque Elisæo: primum illum, in Regem Syriæ; alterum, in Regem Israel; tertium in Prophetam Domini.

10\. De *propitiatorio* se responsa daturum promisit Deus. *Inde*, inquit, Exod.

Exod.25. *præcipiam, & loquar ad te, supra Propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam Testimonij cuncta, quæ mandabo, per te, filijs Israel*: Dedisse potest docere Moyses. Nam Numer.7. sic legimus. *Cumq; ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis; vt consulrret Dominum, audiebat vocem loquentis ad se, de Propitiatorio, quod erat super arcam Testamenti, inter duos Cherubin, vnde & loquebdtur ei.*

Sic Deum aliquando auditum esse de *cælo* dubium non est. Pro hoc est ipsius vox factæ super Christum, Matth.3. *Hic est filius meus dilectus*: & illa, Ioan, 12. *Clarificaui & clarificabo.* Et, vt in nostris, Veteris Testamenti Locutionibus maneamus, illa ad Samuelem puerum facta, 1. Regum 3. illa, qua Abraham prohibitus est manum extendere in filium, Gene.22. & illa forsitan, quam audierunt Israelitæ Iudic.2. capite.

Per *Vrim & Thummim* creditur Dauid quæsiuisse, & accepisse diuinum responsum, 1. Regum 23. *Si tradent me*, quærebat Dauid, *Viri Ceile in manus eius: & descendet Saul, sicut audiuit seruus tuus? Domine Deus Israel, indica seruo tuo. Et respondit Dominus: Descendet. tradent.* 12.
& ca.30. *Persequar latrunculos hos, & comprehendā eos, an non? Dixitq; Dominus: Persequere; absq; dubio enim comprehendes eos, & excuties eis prædam.*

CAPVT IIII.

De Dei, in veteri Testamento Locutione, per nubem facta.

IN omnibus propemodum iam recensitis modis, quibus Deus & locutus dicitur, & auditus, aliquid est commune; 1.
aliquid proprium. Commune est, quod sensibilis quædam vox percipiatur: quod Deus se quasi occultet: quod de diuinis rebus homines erudiantur, &c. Proprium quod hîc *nubes* fuerit, ex qua vox prodierit; ibi *rubus ardens*, alibi *ignis*, clibi *turbo*, vel quid simile vtraque, quia ad Dei Apparitionem Vocalem, siue Locutionem eius externam pertinent, examinanda sunt. principium instituimus à proprijs: & quidem à *Nube*.

Duplicis *Nubis*, inter alias, in sacris literis fit mentio. Ex vtra 2.
Deus locutus sit, forte dubium est. Vna potest dici *dirigens*; altera *protegens*. Illa dux populo Israelitico fuit, in deserto: hæc eundem ab æstu solis defendit. Vtriusque mentio fit, Num. 14. *Habitatores terræ huius* (loquitur Moyses Domino) *audiuerunt quod tu Domine in populo tuo sis: & Nubes tua protegat eos: & in columna Nubis præcedis eos.*

e *s*. Prior est, in qua loquutus Dominus; non posterior. Vide Tostat. quæstio. 10 in 33. Exodi.

3. Nubis huius varia, in Scripturis, nomina. Aliquando simpliciter *nubes* dicitur, vt Exod. 40. *operuit nubes tabernaculum testimonij*. Aliquando *nubes Domini*. Exod. 48. *Nubes Domini incubabat per diem tabernaculo*. Aliquando *Caligo*. Exod. 20. *Accessit Moyses in caliginem*. Aliquando *tenebræ*. Deut. 4. *Accessistis ad montis radices, in quo tenebræ & caligo*. Aliquando *columna ignis sic* Num. 14. *In columna ignis* dicitur per noctem præcessisse Deus. Aliquando *ignis*. Exod. 40. *Ignis in nocte videntibus cunctis populis apparebat*. Aliquando *gloria Domini*. vt 2. Paral. 5. *compleuerat gloria Domini, domum Domini*. Aliquando *maiestas Domini*, vt 2. Paral. 7. *Maiestas domini impleuit domum Domini*.

4. Et quæ nominum *ratio*? Res non distinguunt diuersas. Eadem res & nubes fuit, & ignis, & columna ignis, & caligo, & tenebræ, & gloria, atque maiestas Domini. Potest id aliunde clarum esse, sed maximè, 2. paral. 5. vbi eandem omnino rem ijsdem nominibus compellat. *Impletur*, dicitur ibi, *Domus Dei nube, ne possent sacerdotes stare, & ministrare, propter caliginem. Compleuerat enim gloria Domini domum Domini*.

5. Sed tamen rei vnius diuersas conditiones diuersa hęc nomina insinuant. *Nubes* dicitur, quia speciem nubis referebat. *Columna nubis*, à forma, quàm habebat. *Nubes* Dei, quod Dei quoddam singulare esset opus, & instrumentum. *Caligo*, ab obscuritate, quæ eidem inerat. Eandem ob causam *tenebræ*. *Ignis*, quod luceret nocte, & quoddam ex se in castra lumen diffunderet. *Ignis columna*, ob formam, quam plerúq; & interdiu, & nocte referebat. *Domini gloria atq; maiestas*, quod Deum gloriosum, & omnibus dominantem, præsentem testaretur.

6. Nubis vero *speciem* referebat, non sensui tantum interiori, quem imaginationem dicimus, sed exteriori quoque. Neque enim ab vno tantum, cui Deus locuturus, conspiciebatur: sed à copiosa sæpius multitudine, ad quam nullus diuinus erat sermo. Pręterea, sua præsentia sæpe templi, aut tabernaculi aditu alios prohibebat. Moueri quoque nunc huc, nunc illuc videbatur. quæ profectò, si imaginatione tantũ Nubes constitisset, obseruata minimè fuissent.

7. Quamuis autem extra hominis sensum fuerit: vtrum tamen vera, an *apparens nubes* fuerit, quæri potest, & ambigi. Certè vera nubes iis locis, vbi hæc nostra conspecta est, non conuenit: vera sedes suas, non prope terram habet, in inferioribus locis; sed superioribus. Do-

centes

sent hoc, rerum Magistri, Philosophi: sensus demonstrat: confirmat ratio Sed tamen veram fuisse quemadmodum nullus negat, ita non temerè asseritur: quamuis extra locum suum, Dei voluntate, atque Angelorum ministerio, fuerit. 8.

Quomodo igitur *Ignis*? An non sibi contraria *nubes* & *ignis*? *Verus ignis* nubes illa non fuit. speciem ignis tantum præseferebat. Illuminabat, & fulgebat, vt ignis: non ardebat, nec calefaciebat, vt ignis. Hoc Scriptura insinuat, quando, quam nunc ignem nominat, nunc vocat *speciem ignis*; imo quasi speciem ignis, vt obseruauit Exod. 13 quæst. 14. Tostatus. Et si verus ignis, quomodo non tabernaculum cōsumpsit? cum nunc eidem incubaret? nunc ingrediens totum occuparet? 9. nunc circundans inuolueret?

Illuminabat verò *nocte* tantum. Vnde 2. Esdræ 9. dicitur, *Columna Nubis nō recessit ab ijs per diem, & columna ignis per noctem.* Interdiu quid eius lumine opus, cum sufficientissimum præberet magnus Sol? Et castra illuminabat: *quanto lumine*? quanto tot hominum millibus, tot tribubus distinctis residentibus opus erat. Quanquam & præter hoc, quod castra nocte illuminaret; etiam ducis officio aliquando functa sit. sic enim iam citato loco legitur. *Columna ignis non recessit ab ijs, per noctem; vt ostenderet ijs iter, per quod ingrederentur.* Et Exod. 13. *Dominus autem præcedebat eos, ostendendo viam, per diem, in columna nubis, & per noctem, in columna Ignis, vt dux esset itineris vtroque tempore.* 10.

Quod *tenebræ atq; caligo* dicitur, idem est, ac si nubes tenebrosa dicatur, ac caliginosa; quemadmodum quoque dicitur, Exod. 14. Obscura siquidem interdiu erat, ob sui densitatem. hinc & densissima dicitur Exod, 19. non, vt quædam aliæ nubes, transparens. Neq; enim commodè se ducem itineris præbuisset, tam numeroso præsertim populo, quantum genus Isacidum constituebat, si transparens fuisset & rarior; intuentiumque ipsam visum non terminasset. Non assentimur illis, qui densitatem hanc volunt seruijsse ad solis ardorem à castris arcendum. Nubes, cuius mentionem Thesi 2. fecimus hîc seruiuit: hęc tanto exercitui, maximè cum tabernaculo plerumq; incubaret, non suffecisset. 11.

Paradoxum porrò videri non debet, quod eadem & *ignis* dicatur, & *caligo atque tenebræ* quia neque *verus* ignis fuit, vt diximus, neque eodem tempore ignis meretur, & nomen habet, atque caliginis & tenebrarum. Interdiu nomen tenebrarum atque caliginis, quemadmodum & simpliciter Nubis habebat; nocte ignis. quia quæ nocte, quasi ignis, lucebat, interdiu, veluti crasior nubes, erat obscura.

12. An *manus* in ipsa lumen nocte, quam interdiu? Certè interdiu non omni lumine carebat. Videbatur enim, & Nubes agnoscebatur. Et quod interdiu aliquantum fuit; potuit accedentibus noctis tenebris illustrius apparere, & maius videri, quamuis luminis gradibus non cresceret: Maius enim (solis v.g.) lumen obfuscat minus, planetarum scilicet, (quæ tamen sole recedente maius lumen accipere videntur, quamuis non accipiant) Et hîc ita potuit accidisse. Veruntamē, quid prohibet, si noua quadam lumine accesione nubem nocte dicamus creuisse?

13. *Columnæ* nomen, vt diximus, formam nubis indicat: & duplici nomine ab hanc alijs nubibus distinguit. Cæteræ figuram certam non habeant: nunc hanc habent, nunc aliam: prout nouæ materiæ adiectione, aut detractione crescunt vel decrescunt; aut ventorum impulsu concutiuntur. Deinde fluere vidētur, aut iacere. Nostra *columnam* sua figura refert. Nostra non fluit, aut iacet: stat per modum columnæ erecta. Tostatus q.13. in 13. Exod.

14. Figuram tamen *semper* eandem non videtur seruasse. videtur aliquando defluxisse aut fluxisse. Quo modo? quia, quæ per modum columnæ, aut populum præcedebat, aut super tabernaculum erecta consistebat, aliquando tabernaculi ostium occupabat: aliquando tabernaculum ingrediebatur & implebat: aliquando ita tabernaculum exterius inuoluebat; vt tantum nubes, non tabernaculum conspiceretur fluxisse tunc ipsam aliquantulum credi potest; aut certè non omnino eandem, quam prius, figuram formamque retinuisse. Vide Tostatum, q.10. in Exod. 33.

15. Forsitan ob hanc causam *Nubes Dei* dicitur: quasi non naturæ sit nubes, sed auctoris naturæ, Dei: siue non naturalis, sed diuina. Vt vt hoc sit, si non propter hanc *Dei* dicitur, ob quatuor alias (quas miracula Tostatus vocat, q.13. in 40 Exod.) merito id nomen obtinet. ob locationem, permansionem, immutabilitatem, motum: quæ singularia habuit præ alijs.

16. *Locus* aliarum est media aeris regio: nostræ non media; sed infima; in qua illæ viribus proprijs consistere nequeunt. Hærebat enim plerunque tabernaculo; quasi humi fixum erat. Quid quod ipsam quandoque terram lambebat? quando vel ostium tabernaculi occupabat, vel tabernaculum ingrediebatur?

17. Aliæ rarisimè consistunt: huc atque illuc nunc vi ventorum impelluntur, nunc solis radijs attrahuntur, nunc à vicinis protruduntur. *Hærebat* nostra tabernaculo pluribus quandoque diebus, mensibus pluribus. quandocunque, & quamdiu populo, vno in loco, consisten-

consistendum erat, fixa & immobilis persistebat.

Et perpetua quasi aliarum est *vicissitudo.* generantur, corrumpuntur; crescunt decrescunt: condensantur, rarantur. Quæ Deo loquenti, & populo proficiscenti, in deserto, seruiebat, constans erat. vna semper, eademque videbatur. non vna alij succedat. Et, quod mirum; tot annis, quibus populus ille errabat, constans erat. *Nunquam defuit columna nubis per diem,* dicitur Exod. 13 *nunquam columna ignis per noctem.* & Nehemiæ 9. *Tu autem*, inquiunt Leuitæ, *Domine in misericordijs tuis non demisisti eos* (patres nostros) *in deserto: columna nubis non recessit ab ijs; per diem, vt duceret eos in viam: & columna ignis, per noctem, vt ostenderet ijs, per quod ingrederentur.* 18.

Motus eius maxime præter naturam fuit. Vnus propemodum est aliarum omnium, lateraris. Vel enim ab oriente in occidentem, vel contra: vel ab austro ad Aquilonem, vel contra, mouentur. Omnis ipsarum alius motus ad hos quasi accedit. Nostra nubes nihil simile habuit. Nunc progrediebatur: nunc ascendebat: nunc descendebat Aliæ se ventis spirantibus accommodant, aut vim solis sequũtur: hæc contrarium ventis sæpe cursum tenuit, & à sole identidem recesit. Aliæ velocisimè aliquando impelluntur; nostra gradienti populo se semper accommodabat, tardiusque incedebat. 19.

Atque ob has causas nostra, *Dei Nubes* dici potest, quod non aliarum conditiones subiret. Sed & *Dei* dici potest etiã propterea, quod non viribus naturæ esset producta, ad aliarum modum; sed virtute quadam, vires corporalium atque naturalium rerum superante, Angelorum, inquam, qui eandem quoque, vt produxerant, ita ne concideret, conseruabant. 20.

Dei etiam hoc nomine dici potest, quod Deum præsentem esse demonstraret Quocirca & Moyses, quandocunque Dominum consulturus erat, ad nubem confugiebat, & coram nube, quascunque habebat, Deo necesitates proponebat, Dei responsa exspectabat & accipiebat. 21.

Denique *Dei* dicitur, quod gloriæ & maiestatis Dei imaginem & euidens esset argumentum. Quamuis enim alijs rationibus gloriam & maiestatem suam Deus potuerit declarare; in supero tamen corpore, quod cælo est vicinius, magis declarabat: quemadmodum idẽ ipse, quamuis vbique sit; in cælo tamen sedem habere, residere, & dominari dicitur. vt mirum non sit, toties in sacris Scripturis *Nubes* diuinæ maiestati testimonium dare. *ponit ipse arcum suum in nubibus,* Genes. 9. misericordiæ suæ, atque fœderis; quod humanum genus de terra delecturus non sit, testimonium. dicitur *ascendere super nu-* 22.

bem leuem, Isaiæ 19. *In nube demonstrauit gloriam suam* tribus Apostolis Dominus, Matth. 17. *Nubes suscepit eum ab oculis discipulorum*, cũ cælos conscẽdit, Acto. 1. *Super nubem sedere dicitur*, Apocalyp. 14. *nubes & caligo in circuitu eius*, Psalm. 96. *Cum nubibus veniet ad iudicandum viuos & mortuos*, Matth. 24.

23. Atq; hoc postremũ suspicor esse causam, cur Nubes hæc, *& gloria Dei, & maiestatis Dei* nomẽ obtinuerit, in sacris literis: vt gloria atq; maiestas Dei dicatur apparuisse, descendisse, visa esse; quando *Nubes hac* apparuit, descendit, visa est. Neque enim parum ad Dei facit gloriam & maiestatem, quod ipsi quoq; *nubes* deseruiãt, & vt id præstẽt, sua quasi propria munia atque officia relinquant. Nisi fortè *gloriam Dei eiusque maiestatem* dicere velimus ipsum Deum gloriosum atque magnificum, cuius præsentiæ testis esset *nubes*.

24. Hæc quæ diximus, ipsa nomina de Nube nostra suggerunt. Ex his alia haud difficulter licet colligere. Primum est, *quatuor Nubis huius officia & functiones* fuisse. primum est ducem esse itineris; & viam, qua progrediendũ est, ostendere. secundum, de nocte, in castris præbere lumen. tertium, instrumẽtum esse, per quod Deus loqui sua hominibus consilia patefacere, & vota vicissim hominum voluerit intelligere. quartum denique maiestatis Dei atq; gloriæ ipsius esse testimonium.

25. His quatuor adderem quintum; quod hac eadem Nube demonstrarit *placuisse* sibi, quod suo nomini extructum fuerat Tabernaculum. Neque enim rarum est Deum diuinitus, & quibusdam q. prodigiis demõstrare, quas res probet, quibusue recreetur. Leuitici 9. probat sacerdotum consecrationem igne diuinitus demisso. Tertio Regum 8. templum à Salomone exstructum, nebula, quæ templum ita impleuit, vt eius aditu prohiberentur Sacerdotes teste Tostato, 3. Reg 8. q. 7. Itaque & hic constructum Tabernaculum probare potuit hac prodigiosa q. *Nube*.

26. Deinde ex dictis *quantitas* eiusdem Nubis colligitur. Parua esse non potuit, quæ & tabernaculum aliquando inuoluit; & tam numeroso populo, in tot tribus distincto, obiecta fuit, quamque intuendo sciuerunt vniuersi, quod iter ingrediendum fuit. Et *altior* quoq; debuit esse, quam latior. Id quidem *columna* nomen insinuat, sed ratio probat. Nam debuit ab omnibus conspici; ad quod altitudo faciebat. debuit in biuio hanc, non illam viam demonstrare: quod si latior fuisset, præstare non potuisset. Tostatus legendus in 17. Matth. q. 74.

27. Colligitur tertiò, *quibus locis* sedes suas habuerit. A Tabernaculo

vix fuit diuisa. Illi vel insistebat, & q. incubabat; vel cooperiebat; vel ingrediebatur, vel ostiũ occupabat, siue illud esset in medio castrorum; vt fuit maius illud, quod Deus præceperat: siue extra castra; vt erat illud, cuius mentio fit, Exod. 33. Sed tamen, quando castra mouenda; vniuersum exercitum præcedebat: atque tunc vexillo tribui Iudæ insedisse verisimile est, vt insedisse censet Tostatus, quæstione. 11. in 40. Caput Exod. Forte eidem insedit, antequam Tabernaculũ fuit exstructum.

Veruntamen non vbicunque Nubes, reperiebatur, ex illa responsum dabat, & loquebatur Deus. Alia aliis locis officia habebat. Si sub- 28.
limius in aere castra præcedebat, ducem præbebat se itineris. Si Tabernaculo insidere aut vexillo tribus Iudæ conspiciebatur, Dei demonstrabat præsentiam, &, erga populum suum, promptum studiũ. Si Tabernaculum compleret, testimonium erat Tabernaculũ Deo placere. Tum ex ea loquebatur Deus, quando vel ostium Tabernaculi obsidebat, vel Tabernaculum ingrediebatur.

Hæc de Nube, ex qua Deus locutus. Quo modo verò locutus: qua 29.
lingua, quam ob causam ex obscura Nube, & quis vocis verus propriusque author fuerit, aliaque his similia, alium locum postulant. Nũc alteram Locutionem per *Rubum incombustum* factam excutiamus.

CAPVT V.

De Dei in veteri Testamento Locutione, facta Moysi, per Rubum incombustum, quamuis ardentem.

QVEMADMODVM Nubes, in qua Deus dicitur apparuisse 1.
atque locutus, varia in Sacris literis habet nomina: ita quoque *Rubus*, in quo apparuit, & locutus est Moysi, Exod. 3. Nunc simpliciter *Rubus* dicitur, vt Actuum 7. *Deus apparuit illi* (MOYSI) *in rubo*, nunc *ignis flamma*, ibidem: *Apparuit illi in deserto montis Sinai, in igne flammæ rubi*. nunc *flamma ignis*, Exod. 3. *Apparuit Dominus Moysi in flamma ignis*. nunc *visio magna*, Exod 3. *vadam & videbo visionem hanc magnam*.

Et hæc nomina non diuersarum rerum sunt, sed vnius, aliter atq; 2.
aliter se habentis, aut, ad summum, duarum certo modo se afficientium. Quidquid ibi conspiciebatur, vnde diuina vox prodiret, *rubus* erat, & *ignis*. quocirca & rubus incombustus aliquando dicitur, & rubus ardens.

Neque enim aliud hîc *flamma ignis* est: aliud *ignis flamma*; aliud 3.
ignis. Præter rubum quidquid erat, ignis erat: qui *flamma* dicitur, quod ad-

quod ad modum flammæ ardentis se haberet. & *ignis flamma*, quod sine igne flamma consistere non posit, imo ipsus sit ignis.

4. *Visionem magnam*, eundem Rubum vocat Moyses, nullo respectu habito ad Deum. quoniam cum hoc nomine compellaret, nondum constabat Deum in Rubo appariturum aut locuturum. *Magnam* vocat, quod res esset admodum insolita, Rubum in medio ignis positum esse, ardere etiam; & non conflagrare, non consumi.

5. Alioquin comparatione Dei meritisimè *magna* dici posset, quod qui in ea esset, & ex ea loqueretur, magnus esset. *Magnus enim Dominus noster*, inquit David, Psalm. 43. *Et quis sicut Dominus Deus noster?* Psalm. 112. *Tanquam momentum stateræ; sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram*: Sap. 11. Et Isaiæ 40 *Ecce gentes, quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce insulæ, quasi puluis exiguus: & libanus non ad accedendum, & animalia eius non sufficiunt ad holocaustum. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo: & quasi nihilum & inane replete sunt ei.*

6. *Magna* & significatione dici potest. scilicet, quia magnas res significabat. Quas vero? Primum quidem conditionem populi Israelitici, pro quo in libertatem asserendo Moyses vocabatur. Quemadmodum enim Rubus quamuis paruus in igne constitutus non consumebatur: ita, paruus Iudęorum populus, quamuis igne tribulationis quasi excoqueretur ab Agyptiis, consumendus non erat. Deinde illæsam integramque virginitatem sanctisimæ Dei genetricis, cuius ille egregium fuit argumentum: vt non immeritò Ecclesia dicat, *Rubum quem viderat Moyses incombustum, conseruatam agnouimus, tuam laudabilem virginitatem.*

Verùm, vt diximus, horum rationem non habuit Moyses. Mirũ
7. ipsi videbatur, & magnum, Rubum ardere, flammamque emittere; nec tamen comburi id est consumi.

8. Sed quid si ideo non combustius, quia humiditate sua igni ardenti restitit: nulla tum res insolita; nulla noua. Dici hoc non potest, quia humidium qnidquid erat, poterat sua virtute exsiccare ignis. Non enim paruo tempore Rubus in igne hæsit. Primùm enim postquam Moyses interiora deserti ingressus esset, ardentem conspexit. miratus de hinc, vnde in deserto ignis. creuit admiratio, quod quem aliquantulum conspiceret ardentem, non consumeretur. Constituit hinc apud se rem explorare. Accedentem prohibet vox, de Rubo prodiens, nisi discaltiatum. voci paret, Ruboque discalciatis appropiat: adstat curiosius intuetur: nondum destitit ignis: quin imo omnis (longa satis) cum Deo sermocinatio, ardente semper Rubo, perfecta est.

secta est Tempus hæc requirunt.

Forsitan verus ignis non fuit,qui Rubum occupabat:quemadmo dum nec ille, qui nocte se ducem itineris Israelitis, in deserto, præbuit,&castra illustrauit Multũ hic ab illo differebat. Verissimus hic fuit, quocirca & nunquam alio, quam *ignis*,nomine,in sacris literis, appellatur; cum ille *quasi ignis* quandoque dicatur. Et si verus non fuit; nullum hîc miraculum; quod tamen agnoscit Moyses & cum Moyse vniuersa agnoscit Ecclesia; tum in Rubo, tum in sanctissima Dei genetrice, cuius integram virginitatem hic Rubus significabat. 9.

At si verus ignis, *vnde allatus*? An ex inferioribus terræ locis erupit? Non erupit. Ex quibus enim? Ex inferno? Non illum Deus alijs, quam cruciandis damnatis vult seruire. Ex visceribus fortè terræ, quæ quibusdam in locis ignem fouet & continet? At si hoc, & antea aliquando ibidem ignis fuisset obseruatus,& postea.sed nec idẽ ignis Rubum ibidem permisisset illæsum. 10.

Ex cæli forsitan dimissus eo loco, vbi ignis esse dicitur, proximo illo orbibus cælestibus.Sed ignis ille, propter sui raritatem, non cõspicitur:&, vt Tostatus existimat, ex supero loco ad inferũ, vbi Rubus crescebat, transferri non potuit, ob frigidam aeris intermedij regionem,quæ eundem extinxisset. 11.

Productus est igitur eo loci, vbi conspectus, A *quo* verò? A Deo, inquit Tostatus.Immediatè,an opera Angelorum mediante?Imme diatè à Deo; respondet idem Tostatus. Non damnamus docti viri sententiam. Sed tamen, quid prohibet opera Angelorum dici productum? potuerunt illi, vt in scholis loquimur, *actiua passiuis* coniungere,illumque hac ratione produxisse, quemadmodũ igne multò maiora produxerunt. Certè Angelorum opera Deus, in omnibus propemodum similibus rebus, vti solet: Cur hîc vti noluerit, non video. 12.

Magna igitur visio, magna res; quod verus Ignis verum lignum, Rubum, non consumeret. Et *cur* non consumpsit? Quia Deus, ne consumeret, prohibuit. An quoque hoc per Angelos? Potuit. sed tamen per se prohibuit: eodem, suspicor, modo, quo ingentem illam flammam (quæ etiam Babilonicam fornacem 49. cubitis superauit) ne Danieli cum socijs, vel minimum nocumentum afferret, impediuit. 13.

Prohibuisse vero & hic, & ibi dicitur: non vim igni inferendo: non ignem à corpore auertendo; sed cum igne ad actionem ignis non concurrendo. Concursum suum, dũ agentibus his inferioribus 14.

Deus negat,& subtrahit,omnem iis agendi vim quasi adimit:propterea,quod,nisi ipse coagat,ille agere nullo modo posit. *In ipso viuimus,mouemur & sumus* . & tritum apud Philosophos est axioma: *In virtute prima causa agere secundas*.& illud. *A causis aquiuocis* (qualis est Deus) *effectus omnes pendere in esse,in fieri,in conseruari.*

15. Cæterum vt Ignis ille Rubum non comburebat, & consumebat: ita neque calefaciebat, neque calefaciendi vim habebat. Calefactio igni seruit ad combustionem. Instrumentum quoddam quasi est, quo res alias à se, in se conuertit.Et si calefecisset,quomodo calorem diuturnitate tẽporis in Rubo non auxisset? quomodo nõ consumpsisset?dissoluisset?Ideoque non hic tum *magnam visionem* Moyses agnouisset.

16. Lucebat nihilominus hic Ignis:ardebat, flammas emittebat,materiam illi suggerente&præbente,alio ex quo alebatur corpore:non Rubo;quem inuoluebat.Atque hoc corpus sicut fomentum præbuit;ita & combustionem,& vim ignis,quam Rubus non pertulit, suscepit,detrimentumque accepit,& sensit.

17. Corpus hoc aerem proximum fuisse docet Tostatus. An solus hic? Dubito.verisimile non solum fuisse,si vt superius diximus, ignis huius author non solus fuit Deus,sed, Dei minister,Angelus,cuius vires tantæ non videntur;vt per se, immediatè, aerem in ignem conuertat.

18. Nulla igitur Rubo vis per ignem allata, nulla per ignem Rubo qualitas illata. Rubum solum inuoluebat ignis: omnibus eius lateribus solum se applicabat.partes quasi lambebat: ideoque Rubus ardens dicitur,denominatione prorsus,vt in scholis loquimur, *extrinseca*; eo videlicet modo,quo homo dicitur calceatus,vestitus,ocreatus,armatus.

19. Sed quid Deo loqui cupienti *opus Rubo*? Cur non potius voluit prodire vocem ex terra?cur non ex cęlo:cur non ex arboribus, quibus,haud dubium, mons Oreb, vbi Rubus, abundauit? Cur & Rubum voluit ardentem esse & igneum? Communem quam hæc Locutio,cum aliis causam habet, postea dabimus: hîc propriam inquirimus.Quæ igitur dictorum causa?

20. Causa præcipua Dei voluntas est.qui quoniam Moysi apparuit,& locutus est,*quia voluit*; ita in Rubo tantùm, & quidem in Rubo ardente apparuit,&locutus est,*quia voluit*.Quod si voluntatis suę causas habuit,vt habuisse certum est,de iis nos(nisi aliunde edocti fuerimus) definire certi quid quamuis non posimus coniectare tamen possumus,quemadmodum & coniicimus.

Dete-

De *terra* igitur noluit ſuam vocem audiri Deus: quia, forſitan, non ipſi conueniebat. Qui rebus omnibus terrenis erat ſuperior, profectò ſuperioribus potius, quàm inferioribus vti debuit; ſi quando creaturas ſibi voluit ſeruire. Communis omnium eſt opinio, Deo præſtantiora tribuenda: Deum præſtantioribus vti. *Cœlum cœli Domino*, etiam impij dicunt, *terram dedit filijs hominum*.

Debuit igitur, inquit aliquis; *de cælo*, voluiſſe vocem prodire. Non hoc neceſſe erat. Licet enim potuerit. licet etiam aliquando inde auditus: homini tamen Paſtori, & curam pecoris, in deſertis locis agenti, qualis Moyſes erat, conueniebat, & expediebat, eo loci, vbi ipſe agebat; & ex eo loco audire, qui gregi ſuo pabulum præbebat; quique oculis ipſius obſeruaretur. Familiare admodum Deo eſt hominum ſe ingenio moribuſque accommodare. 22.

Hæc ratio pro *arboribus* quoque à Deo repudiatis ſeruit. Quamuis & dici poſsit, nihil Deum commune habere voluiſſe cum Dæmonibus; quos per arborem locutos eſſe, in India, refert Alexander ad Ariſtotelem præceptorem ſuum Epiſtola, tranſlata è græco in latinum, per Cornelium Nepotem. 23.

Sed nec *arbores* ſignificationi ſeruiebant: ſeruiebat autem Rubus. Maieſtas quandam eſt arborum, reſpectu Rubi. Arboris nomen non meretur Rubus. Et populus, quem Rubus ſignificabat, & ſanctiſsima Virgo Mater, nullo propemodum loco habebantur. De populo docet id grauiſsima, quam ſeruiebat, ſeruitus de Virgine Matre propria confeſsio, *Ancillam Domini* ſe ſecundò profitentis. 24.

Idem populus, eadem Virgo Mater poſtulant Rubum incombuſtum. Hoc enim datur inelligi & populum illum non conſumi tribulatione, & Virginē Matrem peperiſſe ſine virili ſemine, ſalua virginitate. Et populo etiam hoc nomine conuenit Rubus ardens & non combuſtus, teſte Beda ſuper Exod. 3. quod quidem multo tempore affuerit illis flamma & feruor Spiritus ſancti, & tamen ſemper Deo reſtiterit, vt eorum peccata igne Spiritus ſancti conſumi non potuerint, nec ipſorum durities ipſa lege tanquam flamma, aut Chriſti doctrina, emoliri. 25.

Loci quoque ratio, in hac Dei Apparitione & locutione, prætereunda nō eſt: quia & eius rationē, Deus habuiſſe videtur. In deſerto ſiquidē deſcribitur appàruiſſe in mōte Oreb: quē & S. vocat Moyſes 26.

& Dei,& quem,nisi discalciato non licuit tangere. *Solue*, dicebat Dominus Moysi,cap. 3. Exod. *calciamentum de pedibus tuis; locus enim in quo stas, terra sancta est.* In loco hoc *quatuor* rerum causæ explicandæ. Primum, Cur solitudinem, & desertum locum Dominus idoneum Locutioni existimauerit,& elegerit,præ culto,& hominum frequẽtia celebri. 2. Cur montem, præ valle? 3. Cur sanctum, præ profano. Deniq; Cur *Dei* iste appelletur locus.

27. *Solitudo* diuinis oraculis seruit. Neque enim ita facilè in solitudine, vt ciuitatibus,& hominum frequentia,mens distrahitur. Hinc alicubi Deus Opt Oseæ 2. *Ecce ego lactabo eam: ducam eam in solitudinẽ, & loquar ad cor eius.* Et à *Spiritu ductus est Dominus in desertum*; cũ maximè diuinis meditationibus operam esset daturus; & de Baptista dicitur:

Antra deserti teneris sub annis.
Ciuium turmas fugiens petisti,
Ne leui saltem maculare vitam
Famine posses.

Sic in *solitudinibus errabant*, quos tantopere commẽdat Apostolus Paulus, ad Heb. 11. Et qui olim, familiarius agere, cum Deo cupiebãt, tum in veteri, tum in nouo Testamento, *eremi* fuerũt studiosi cultores. Forsitan & hic locum habet, quod Arioli & Magi responderunt Nabuchodonosor, Dan. 2. *Dijs non esse cum hominibus conuersationem.*

Mons Deo excelso maximè conuenire omnes iudicant. vnde & Deo, in *monte*, templum ædificauit Salomon. Et qui falsis Diis olim delubra construxerunt, *montes*, præ reliquis locis, delegerunt, quemadmodum veteris Testamenti historia pluribus locis confirmat. Hinc de Deo loquens, propheta, *Leuaui*, inquit Psalm. 120 *oculos meos in montem vnde venit auxilium mihi.* & Psalm. 3. *Exaudiuit me, de monte sancto suo.*

28. Mons hic *Dei* dicitur. Cur vero? An quia valde altus? quemadmodum Psalm. 35. *iustitia tua sicut montes Dei.* An quia excellens? sicuti *cedros Dei*, & *viros Dei* Scriptura vocat excellẽtes. An quia Deus ibi visus? quemadmodum locum, vbi Deũ vidit Iacob, vocauit Phanuel; Genesi 32. An quia mira quædam Deus ibi est operatus? Omnia hæc hic locum habere possunt: postremũ maximè: quod haud pauca sint & parua, quæ in eodẽ Dominus perpetrauit. Apparuit hic Moysi in Rubo, in hoc, Moyse eleuatis manibus orante Iosue debellauit Amalecitas. Exod. 17. in huius quadam spelunca stans Elias vidit, & audiuit Deum in sibilo auræ tenuis. 3. Reg. 19. Huius petra percussa sitiendi populo præbuit flumen aquarum. Psal. 105.

29. Et quia Deo iã tunc in magnis rebus perficiendis seruiebat, *sanctus* dicitur

dicitur; quemadmodum *sancta* dicuntur, quæcunque Deo, Sanctorum Sancto, seruiunt; homines, tempora, loca, vasa; quamuis harum quædam, præter hoc, etiam ob consecrationem *sancta* dicuntur, & sunt; qua locus hic sanctus non fuit.

Atque hæc causa fuit, cur iubeatur Moyses *soluere calceamenta de pedibus*, antequam ad montem accedat. Sancta pollutis, seu immundis pedibus calcanda non sunt. Deo Deique, & sanctis locis sua debetur reuerentia. irreuerentia, diuinitus non semel vindicata est. Id etiam nunc agnoscunt Saraceni; qui fana sua ingredientes calceamenta deponunt. Id olim cognouerũt Philistini, quando idcirco religioni sibi duxerunt, si limen templi Dagon, calcarent, quod in eo ipsorum Deus Dagõ mutilatus iacuisset 1 Reg. 5. Et Sacerdotes, inquit Rabbi Moyses Gerundensis, in templo calceati non sunt. 31.

Oreb hic mons dictus, Horeb & Choreb. Et B. Hieronymus eundem hunc censet cũ monte Sinai. Vnde & legem Domini datam legimus, nunc in monte Oreb. Sed magis probatur esse distinctos; hunc ab illo, quamuis radicibus cohæreant: (quæ forsitan causa fuit vt sępius confundantur) & Oreb multo inferiorem esse altitudine monte Sinai. 32.

CAPVT VI.

De Dei in veteri Testamento Locutione externa, per ignem facta.

LOCVTIO Dei *per ignem* facta admodum celebris est in Sacris Literis. Sæpissimè eius fit mentio. magno verborum apparatu describitur: tanquam res admodum prodigiosa repetitur identidem. Patet hoc pluribus locis, sed præcipuè Deut. 4 & 5. Exod 19. & 20. Et illis quidem Deut. refertur locutus: *Locutus est*, inquit Moyses, *ad vos Deus, de medio ignis*: Exod. vero 19 & 20. qua maiestate locutus sit describitur. Nam (vt ibidem indicatur) primum mandata accepit à Deo Moyses populo deferenda. hæc erant: *se per triduum ad Deum audiendum comparet: vestes lauet: ab vxoribus abstineat: montem, in quo locuturus est Deus, non accedat, nisi perire velit*. Deinde cum iam dies tertia inclaresceret, dicitur Deus magno apparatu descendisse. *Cæperunt enim*, inquit Moyses, *audiri tonitrua, micare fulgura; & nubes densissima operire montem: clangorq́; buccinæ vehementius perstrepere*. Adducitur dehinc populus ad radicem montis vocem Domini auditurus: & populus quidem ibiq́; persistit; Moyses verò verticem montis conscendit. *Mox mons cæpit fumare; & fumus ex eo ascendere, quasi ex fornace: & sonitus buccinæ paulatim crescere, prolixiusq́; tendere, eratq́; omnis mons terribilis*. Locutus 1.

tus Dominus verba legis. *Cunctus autẽ populus*, inquit Moyses, *videbat voces, & lampades, & sonitum buccinæ, montemq; fumantem: & perterriti, ac pauore concussi dixerunt Moysi; Loquere tu nobis; non loquatur nobis Dominus, ne moriamur.* Hæc locutio.

2. In qua quædam historicam postulant considerationem: quædam Physicã: quædam moralem: quędam allegoricam. In *historica* expendendum, quando acciderit Locutio, quando item Moyses mandata illa populo tradenda acceperit: quod illud triduum, quo se populus debuit temporare: quis mons: an totum ignis occupârit: quantum distabat, in monte, à populo Moyses: quod periculum vitæ imminebat accedenti ad montem: an alius sonitus buccinæ à voce Dei: quæ sanctificatio, quæ præscribitur. In *Physica*, quomodo Deus dicatur descendisse: qualia illa tonitrua: fulgura: lampades; quæ videbantur & audiebantur: qualis nubes: qualis buccina, buccinæque sonus: qualis fumus & ignis. In *morali*, cur vniuerso populo loqui, & apparere Deus voluerit: cur mox ab egressu Aegypti: cur in monte: cur cum tanto apparatu: cur in igne, & quidem tanto: cur noluerit populum montem accedere, sed Moysen tantum: cur accedentem certo mortis genere voluerit occumbere: cur nec pecori montem tangenti parcere: cur triduum pręparari ad Deum audiendum: cur lauari vestes; non accedere vxores. In *Allegorica*, quarum rerum pleraque ex dictis sint signa: quarum item verum nos admoneant. Hæc expẽdenda omnia.

3. Sed omnibus præmittẽda duo. Primum est, Cur hanc Locutionẽ Dei ab *igne* denominemus, nõ à *nube*, nõ à *fulgore*, non à *fumo*, nõ à *buccina*, quorũ tamen omniũ, in eadẽ, haud obscura fit mentio. Respondemus nos hîc niti authoritate Scripturę, quæ eodem nomine ipsam plerunque indigitat. Nec malè. Quamuis enim & aliorũ celebris hîc fiat mentio, vox tamen ad *populum* facta ex *igne*, montem occupante, proficisci visa est. Ad populum, inquam facta: quia quamuis eandem etiam Moyses, ex *igne*, audiuerit. cum Deo tamen, etiam in nube, in montis vertice sermonem miscuit, quemadmodum in 19. Exod. testatur Tostatus, & insinuat Scriptura.

4. Alterum est, Triplicem posse distingui Locutionem Dei per *ignẽ*. Prima dici potest illa, quæ in ardenti rubo Moysi facta est. Altera, quæ in columna ignis, quæ & columna nubis dicitur (quãuis in eadem, vt columna ignis dicitur, Deus locutus nõ legatur.) Tertia est, qua vniuerso populo, hîc, in monte Sinai locutus est. Magnam esse inter has differentiam, si non alia, profecto docent tẽpora, loca, personæ, quibus acciderũt. Porro quam huius est loci, vnica illa est, quæ

ad vniuersum facta est populum. Cuius rationes sequentibus explicemus. Ab historicis incipimus.

Accidit igitur hæc Locutio *tertio mense egressionis filiorum Israel de terra Ægypti*: vt habet initium cap. 19. Exod. id est, mense Maio, Hebræi Siuam vocant, qui tertius fuit à Martio. Hebræis Nisan; cuius decimo quinto die, vt habetur Numer. 33. t 3. dicuntur profecti ex Aegypto. 5.

Quæ verò *die*? Tertium insinuat Scriptura. *Sint parati*, loquebatur Deus Moysi, postquam ad Sinai montem peruenerunt, *in diem tertium*. Verum *quo* tertio? mensisné tertij? Ita quidem B. August. epist. 119. cap. 18. & quæst. 70. in Exod. At tertius hic non est quinquagesimus, vt fuit is, quo lex data fuit; sed 47. Deinde, si tertio lex data; oportebat multo plura esse facta, quam patitur tempus vnius diei. Nam, inprimis dicuntur filij Israel tertio mense peruenisse in desertum Sinai: ex quo apparet aliquam partem diei illius primæ consumptam esse in itinere. Non enim credibile est eos peruenisse summo manè, cum non consueuerint noctu iter facere. Deinde, vbi peruenerunt, fixerunt tabernacula sua; in quo plurimum temporis consumebatur: præsertim in tanta multitudine hominum, quæ mille millibus constabat. Præterea, post fixa tabernacula ascendit Moyses in montem Sinai, qui altissimus erat: & cum Deo locutus descendit: conuocauitque omnes maiores natu: concionem ad illos habuit, & per ipsos ad omnem populum. Rursus secundo in montem conscêdit, iterumque descendit, & cum populo locutus, iussit lauarent vestimenta sua. Lotis porro vestimentis, inquit Scriptura, *dixit ijs Moyses*: *Estote parati in diem tertium*. Quis hîc credat vna eademque die tabernacula erecta; Moysen bis ascendisse; bis descendisse, bis populo concionatum? 6.

Placet Caietanus, qui *sexta* die tertij mensis, vult legem esse datam. Vnde verba ista: *Estote parati, in diem tertium*, docet esse dicta quarta die mensis. placet inquam, quoniam si quindecim diebus Martij; quibus populus, post decimum quintum diem, quo egressus est, & in itinere fuit, addantur viginti nouem Aprilis (tot enim diebus constabat mensis lunaris, inter duos, qui singuli triginta dies habebant, quot Martio damus; & Maio) redundabunt dies quatuor & quadraginta; quibus si sex addas, quinquagenarius resultat numerus. Vide de hoc plura apud Bellar. Tom. 1. cap. 13. De cultu Sanctorum, fol. 2260. 7.

Ex his patet, quodnam illud fuerit *triduum*. Non fuit vltimum mensis Aprilis, non fuit Maij principium; dies, videlicet primus, & 8.

secun-

secundus. Fuit Maij dies tertius, quartus & quintus. Vt idcirco credi debeat tertio die Moysen dixisse populo, curaret, esset *paratus in diē tertium*: paratus vero iam venerit die sexto, ad legem Domini audiendam.

9. Mandata igitur quæ Moysi data, vt illa populo, Dei nomine, traderet, partim initio mensis Maij data sunt; primo videlicet, & secundo die, partim triduo illo, quo aliquoties accessit montem. Nam & antequam montem ascenderat, populoque, vt se ad Deum audiendū componeret, suaderet, à Domino vocatus est, Deique voluntatem de monte non concendendo intellexit: & ipso triduo, aliquoties, super eadem re est admonitus.

10. Et in *monte Sinai* hæc mandata Moysi data, & per Moysen Iudæorum populo: populo verò immediatè præcepta decalogi. *Monte* inquam *Arabia*, quemadmodum loquitur Apostolus ad Galat. cap. 4. monte vastissimo, & qui, Bellonio teste, lib. 2. cap. 64. Obseruationū celsitudine superat montem Oetam in Græcia, & Idam in Creta, & ex quo vtrumque littus sinus Arabici, aliter *mare rubrum* nūcupati, licet cōspicere: de quo Theatrum Terræ sanctæ, quod septem milia graduum in altitudine contineat, demptis locis, in quibus rectis passibus ascenditur, & non per gradus.

11. *Totum hunc montem ab igne* occupatum fuisse cum verba Dominus faceret ex eo videtur coniectura accipi; quod cap. 19. tex. 18. dicatur, *Totus autem mons fumabat*: & rursus ibidem, *Omnis mons erat terribilis*. At occupatum *totum* fuisse necesse non est dicamus. Quemadmodum videre dicimur templum aliquod, aut montem *totum*, quādo vnam eius faciem totam videmus; ita credi potest dictum esse *totum montem* ab igne occupatum fuisse, quando quidquid castris Iudæorum fuit oppositum, & in populi oculos incurrit, ignis occupauit. Iam verò castra non vniuersum montem obsederunt: *è regione montis fixit tentoria Israel*: dicitur cap. 19. tex. 2.

12. In hoc monte alia fuit *statio* Moysi; alia populo: si non quoties montem ascendit Moyses (sæpius enim ascendit) certè quando legē Deus populo promulgauit. Tum ad radicem montis consistit populus: at Moyses iugum siue verticem montis occupauit; aut non procul inde à Domino abfuit.

13. Et *omni populo* necesse fuit montem non contingere. Contingere graui pæna prohibebatur. Vox Dei erat: *Cauete, ne ascendatis in montem, nec tangatis fines eius. Omnis, qui tetigerit montem, morietur*. Quo vindice? Deóne, an hominibus? hominibus suspicor. Id genus mortis quo accedens ad montem afficiendus dicitur, insinuat: *Manu*, inquit,

inquit Dominus, *non tangent eum: lapidibus obruetur, aut iaculis cõ-*
fodietur. Vtrumque ministerio hominum affertur.

De *sonitu buccinæ*, qui ex monte audiebatur, hoc potest esse du- 14.
bium. Vtrum alius fuerit à Dei *voce* Decalogum promulgantis, an idem cum voce Dei. Saluo alijs suo iudicio, duplicem existimamus fuisse sonitum buccinæ: alterum, qui promulgationem legis præcessit, de quo text. 19. cap. 19 alterum, qui ipsam legem protulit, de quo text. 18. cap. 20. Priorem alium credimus fuisse à *voce*; quoniam ipsam legem præcessit: posteriorem eundem cum *voce* Quid enim? An simul Dei vox, atque sonitus buccinæ certabant? simul aures populi feriebant? Quomodo non sonitus buccinæ loquentis Dei vocem impediuit? Sed & populi deprecatio, rogantis, *ne Dominus, sed Moyses ipsis loqueretur*, hoc insinuat. Videbatur enim vox Dei legem promulgantis, sensim increscere, & sua prolixitate fieri terribilior, viresque maiores assumere: quocirca, cum tandem sibi intollerabilem futuram timerent, Moysis vocem sunt precati, Dei deprecati.

De *sanctificatione*, quam Moyses, ex Dei mandato, præcepit du- 15.
bium est, quid ipsa postulet. Fortè dici potest continentiam coniugalem ad triduum: vt illud, *Abstineant ab vxoribus*, sit explicatio huius: *sanctifica populum*. Tostatus intelligit ocium ab operibus profanis. Non hoc displicet, quia & sic sabbatum sanctificari passim, in veteri lege, docuit Dominus. Sed tamen non omnia profana atq; seruilia officia hic Dominus exclusit: quoniam vestium præcepit lotionem. Nisi illam, propterea à profanis operibus, excipiamus, quod sancto negotio seruiebat: aut dicamus præcessisse dies, quibus populus sanctificandus; quod insinuat textus 14. cap. 19. *Cumq; lauassent vestimenta sua, ait ad illos: Estote parati in diem tertium*. Hæc *Historica*. inquiramus *Physica*.

Hic primum quæritur, Quomodo Deus dicatur *descendisse*. An 16.
fortè cælum, quod *sedes eius* dicitur Isaiæ 66 reliquit? Nõ relinquit. *Cælum & terrã ego*, inquit, *impleo*. Ierem. 23. *Descendisse* dicitur, quia effectum aliquẽ in his inferioribus exercuit, ad quem singulariori quodã ratione concurrere fuit necesse. quanquã non ipse, per se, sed ministerio Angelorum, quemadmodũ postea docebimus, propriè discendisse dicendus sit.

Deinde qualia illa *Tonitrua*? Non vera fuisse, forsitan ex tempore 17.
& loco, quis conijciet, quod tonitrua non inferis; sed superis locis: nõ in Maio; sed posterioribus temporibus excitentur. Idem de *Nube* indicium. Sed quid prohibet vel *Nubem* ex supero loco dimissam;

 vel

vel actiua passiuis, Angelorum opera, applicata fuisse, & inferis locis alienoque tempore productam, *tonitrua* excitasse? Vtrunq; probabile.

18. An idem de *fulgoribus*? placet magis specie tenus hæc fuisse: *vera fulgura* non fuisse. quemadmodum & species *ignis* fuit; non verus ignis: species *lampadarum*; non veræ lampades: species *fumi*; non verus fumus. Et ex *igne* quidem de alijs iudicium sumitur. de fumo: de lampadibus: de fulgure. *Ignem* porro non *verum* fuisse inde coniectura accipitur, quod nec vllum detrimentum monti per ipsum allatum sit, quamuis fuerit maximus, visusq; *calos attingere*, vt dicitur Deut. 4. text. 11. nec obfuerit Moysi, qui summitatem ardentis montis occupabat: nec populum à se caloris vehementia, quod necesse fuisset, arcuerit. Quid quod nec Dei præcepto opus fuisset, ne quis mōtem accederet? accedens autem mortem subiret? Ipse calor per se populum arcere potuisset. Taceo quod maximum fomentum eundem habere oportuerit: quod difficulter quis assignauerit.

19. Nisi fortè eandem huius *ignis* dicas fuisse conditionem, quæ fuit ardentis in Rubo: vt, scilicet vim eius hoc ipso Deus impediuerit; quod cum eo, ad agendum non concurret. At in illo Rubi miraculum & visionē magnam agnoscit Moyses; & cum Moyse vniuersus Christianissimus: hîc miraculum cognoscimus. sed nec miraculo opus.

20. Quid de *sonitu buccinæ*? Verus sonitus fuit. quia aures diuerberabat: auribus percipiebatur, & suo fragore timorem audiētibus incutiebat. At *buccina*, specie tantum buccina fuit, non verè. Sonus tamē buccinæ dicitur, quod similis ei esset, quē buccinæ vere reddere solent. Fabula est Iudæorū, inter alias, vna: quod sonitum hunc cornu arietis factum comminiscuntur. Sed *ad Moralia*.

21. *Moralia* hîc vocamus, quæ à Dei voluntate pendent; & certos fines habent, ob quos Deus illa voluerit fieri. Hi varij in re (vt hic est) varia sunt. singulos percurramus. Primum igitur quæstio est: Cur *vniuerso* populo apparere, & loqui voluerit Deus. *Descendet enim*, dicitur, tex. 11. ca. 19. *Dominus corā omni plebe*. Vniuerso populo loqui, & apparere voluit Deus. quia quę dicturus erat, ad vniuersum populum pertinebant; non ad Moysen tantum; non ad Principes tantum; non ad Sacerdotes tantum aut Seniores. Omnibus mortalibus necesse est vnum Deum colere: nomen Dei non profanare; sanctificare sabbatum; honorare parentes: paoximo non incommodare in corpore, vxore, fortunis, &c.

22. Et *mox* ab egressu Aegypti; die, scilicet, quinquagesima vbi, locus

atque

atq; oportunitas data eſt,(quemadmodũ in deſerto Sinai data eſt, vbi populus tẽtoria fecerat)locutus eſt Dominus.quia,videlicet, Rẽpub.iam inſtituere voluit, quã in Aegypto, ſub infidelibus Regibus habere non potuit. At Reſpub. ſi quidem ſubſiſtere & conſeruari debeat,legibus oportet cõſtet,& religionis cultu. legibus igitur & hæc Reſpub.ornari debuit;& quidem diuinis:cum verum Deum ſui authorẽ agnoſceret. Hinc eſt, quod hoc loco non tantũ leges promulgantem Dominũ populus audiuerit; verumetiam eaſdẽ digito Dei, in tabulis duabus ſcriptas,per Moyſen,acceperit.

Montem,ex qua legẽ ferret,elegit Deus:eandem ob cauſam,propter quam Moyſi in Oreb monte apparuit. Accedit, quod legiſlatores ex loco editiori leges permulgare ſoleãt; quemadmodum & ſuã ex monte Chriſtus. Ex altiori etiam loco ad milites orationem habent Duces belli, vt Lipſius notauit alicubi. Scilicet locus authoritatem legiſlatori addit,vt debet:ſcilicet ſic facilius ad aures ſubditorum feruntur mandata,quæ dantur. 23.

Apparatus Dei perſone conuenit: ſed inprimis,quando legem erat daturus:quã maximè cupiebat eſſe cõmendatã & cõmẽdatã populo, qui legẽfacilè erat violaturus.Hinc quoq;, præter apparatũ qui partim legẽ datã præcedebat, partim obſeruabatur cũ daretur, vt erant tonitrua, fulgura,fumus,ignis,ſonitus buccinæ,&c.) verbis etiã ſuis, ſibi authoritatẽ addidit, & populo timorẽ incuſsit. *Ego*, inquit, *ſum Dominus Deus tuus, fortis zelotes: viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum,qui me oderunt,&c.* 24.

Huc quoq; *ignis* facit; & quidem tantus, qui cælum videbatur attingere,quo *maiorem ferre nõ potuiſſet populus*,quemadmodũ dicitur, tex.16.Deut.18. Huc facit *vox maxima*, quæ audiebatur, vt vocatur Deut.5 & 22. & quæ ex *ipſo* iudicabatur prodire *cælo*, Deut.4. text.35. Huc,quod *ſimile unquam auditum ſit,aut factum*,vt Deut.4.text. 32. dicitur. Timor,ſcilicet,populo erat incutiendus. Quocirca & poſtquam populus perterritus dixiſſet vltro: *Non audiam vocem Domini Dei mei, nec ignẽ hunc maximũ videbo,ne moriar:* reſpõdit Dominus Moyſi,Deut.18.tex.16.*Bene omnia locuti ſunt*.& alibi, Deut.9.tex.28. *Bene omnia locuti ſunt, quis det talem eos habere mentem, vt timeãt me, & cuſtodiant vniuerſa mandata mea, & omni tempore:vt bene ſit ijs, & filijs eorum in ſempiternum.* 25.

Quod *acceſſu montis prohibitus populus;admiſſus Moyſes*:ad Moyſis fecit authoritatem,quam oportebat ipſi dari,& cõfirmari diuinitus, illi,qui,in terris, Dei ſuſtineret perſonam: & Dux atque Imperator populi,cum poteſtate erat ſumma. Quo etiã facit 40. dierũ Moyſis, 26.

cum

cum Deo, in monte, conuersatio: rursus quod coram populo, ipsi de nube loqueretur Deus: quod pauca per se populo, plurima traderet per Moysen, quemadmodum & legis tabulas.

27. Prohibitio accessus montis *leuis* non erat. indicat id grauissima pœna mortis. quia sua Deo reuerentia, & esse debet, & esse integra. Habet hîc locum illud, *procul hinc procul este profani*. Sancta non profanorum pedibus calcanda. Temeritas Ozæ in sustentanda arca grauiter est vindicata, 2. Reg. 6. quemadmodum & Balthasaris, profanantis suppellectilem sacram, Danielis 5.

28. Et ad *pecus* atque *iumentum* hæc prohibitio pertinebat. etiam ipsi mors subeunda, si montem tetigisset. An quoque, vt populus, tangẽdo peccasset. Non peccasset. Pœnam tamen peccati sustinuisset. quia sæpe in rebus fortunæ peccatæ hominum vindicat Deus, & non in corpore, aut anima tantum peccantium. Debuit quoque intelligere populus serium esse Dei præceptum; cuius præuaricationẽ etiam in brutis animantibus non dissimularet.

28. *Præparatio tridui*, antequam ad Deum audiendum admitteretur populus, Dei docebat maiestatẽ. Nec Reges, nec Principes, mox omnibus ad se aditũ permittũt. Excitabat deinde desideriũ cognoscendi, quæ Deus erat promulgaturus. atque vt audiendi desiderium excitabat; ita efficiebat, vt audita firmius animo imprimerẽtur: maximè cu[illegible]. & pauca essent, quæ dicerentur: & tanto cum apparatu dicerentur

30. *Locu[illegible] vestium* quoque præcipiebatur populo Dominũ loquentem audituro. Eandem, suspicor, ob causam, ob quam vestimenta voluit mutare Iacob suos, qui cum ipso ascensuri in Bethel, Gene. 35. Admonendus erat populus Dominum munditiem mentis postulare. Verum hi lauare iubentur, illi mutare: quia his, vel illis, forsitan, nullæ erant, cum quibus mutarent: aut si aliquibus erant; non erant omnibus, in tanta multitudine; vt paucis in familia Iacob esse potuerunt. Fortè & hic Deus voluit ipsos beneficij admonere, quod in vestibus poterant agnoscere; quæ tanto itinere consumptę non fuerunt; nec erant consumendæ: secundum illud Deut. 29. *Adduxit vos Dominus quadraginta annis per desertum. non sunt attrita vestimenta vestra; nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.*

31. *Continentia coniugalis thori triduana* non præcipitur, quasi matrimonium ex genere sit malorum. Sanctũ fuit olim. sanctum est modo, & sacramentum. Sed tamen mentem hæbetat, dissoluit, & vt Apostolus loquitur 1. Corint. 7. *diuidit*. Cupiebat verò sibi mentem maximè præberi Deus, in re tam seria, quam hîc erat propositurus.

Huius

Huius autem, quomodo melius potuit admoneri Iudæorum populus, quam dum à proprijs vxoribus iubetur abstinere? Hactenus *Moralia*.

Allegorica nimis multa hæc Dei Apparitio atq; locutio suggerit. 32.
Nobis præcipua suffecerit insinuasse. Itaque *altus mons*, ex quo Deus populo disiito legē dedit, significat legislatores atque perfectos Ecclesiæ, debere à populo multum distare vita moribusque: existimare se esse ciuitatem super montem constitutam: versari in omnium oculis: omnibus probitatis & honestatis exempla præbere oportere: *Discretio Moysis* à populo declarat non æqualem omnium in Ecclesia esse conditionē. alios Dei ministros esse: qui Dei mandata ad populum transferant: & vota populi Deo præsentent: alios longè esse inferioris ordinis, quibus priorū opera sit necessaria; & quos ab ipsis mādata oporteat accipere. Illo, *quod mōtis accessus quibusdam sit prohibitus*; datur intelligi Deo summam reuerentiam deberi. *Maiestas*, qua se exhibuit; quod timendus, & in honore habendus. *Abstinentia ab vxoribus* causa, fortè, fuit legis Ecclesiasticæ, quæ abstinentiam actus coniugalis vrget tum temporis, quando Dei acceditur mensa, in qua corpus sanguisq; dominicus proponitur. Sic *lotio vestimentorum* munditiam cordis significat; quam ad illam mensam afferre est necesse. Quod etiam *iumenta*, quæ montem tangerent, essent interficienda, arguet grauitatem peccati: monetque solitudinis pro Dei mandatis exequendis gerendæ. Sed hæc forsitan non ita pro nostro instituto. Esto ergo finis.

CAPVT VII.

De Dei in veteri Testamento Locutione per sibilum auræ leuis, qualis facta est ad Eliam Tesbitem.

LOCVTIO Dei per *sibilum tenuis auræ* ad Eliam Tesbitem 1.
facta est; & 3. Reg. 19. ca. describitur, & vt eodem propemodū loco accidit; vbi aliquoties Dominus locutus est Moysi per *nubem* (vbi & Iudæorum populo per *ignem*) ita & plurima cū illis habet communia. Nos quæ huic sunt propria discutiemus. Quod vt commodius præstemus, maiorique cum luce Lectoris, rem gestam vniuersam, ex sacra historia asscribimus. *Cum venisset Elias* (fugiens persecutionem Iezabel) *in Bersabee Iuda, & sederat subter vnam iuniperum, petiuit animæ suæ, vt moreretur; & ait: Sufficit mihi Domine: tolle animam meam. Neq; enim melior sum, quam Patres mei. Proiecitq; se, & obdormiuit in vmbra iuniperi. Et ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit ei: Surge & comede. Respexit; & ecce ad caput suū subcinericium*

panis & vas aquæ. Cōmedit ergo & bibit. & rursum obdormiuit. Reuersusq; est Angelus Domini secundò, & tetigit eum, dixitq; illi: Surge & commede; grandis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, commedit, & bibit: & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, vsq; ad montem Dei Oreb. Cumq; venisset illuc, mansit in spelunca. & ecce sermo Domini ad eum: dixitq; illi: Quid hic agis Elia? At ille respondit: zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: quia dereliquerunt pactum Domini, filij Israel. Altaria tua destruxerūt: Prophetas tuos occiderunt gladio: & relictus sum ego solus: & quærunt animam meā, vt auferant eam. Et ait ei: Egredere, & sta in monte, coram Domino: & ecce Dominus transit, & spiritus grandis & fortis, subuertens montes, & conterens petras ante Dominum. Non in spiritu Dominus: & post spiritum commotio: Non in commotione Dominus: & post commotionem ignis: Nō in igne Dominus: & post ignem sibilus auræ tenuis. Quod cum audisset Elias operuit vultum suum pallio: & egressus stetit in ostio speluncæ. Et ecce vox ad eum dicens, Quid hic agis Elia? Et ille ait: zelo zelatus sum, pro Domino Deo exercituum. Quia dereliquerunt pactum tuum filij Israel. altaria tua destruxerunt; & Prophetas tuos occiderunt gladio: & derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam, vt auferant eam. Et ait Dominus ad eum: Vade, & reuertere in viam tuā, per desertum in Damascum: cumq; perueneris illuc, vnges Hazael Regem super Syriam: & Iehu filium Namsi vnges Regem super Israel: Eliseum autem filiū Saphat, qui est de Abelmeula vnges Prophetam pro te. Et erit quicunq; fugerit gladium Hazael: occidit eum Iehu: & quicunq; fugerunt gladium Iehu, interficiet eum Eliseus. Et derelinquam mihi in Israel, septem milia virorum,
2. *quorum genua non sunt incuruata ante Baal, &c.*

Quadruplex hic. sermo ad Eliā factus describitur. duplex in deserto sub iunipero: duplex item iu spelunca montis Oreb. In prioribus duobus excitatur à somno: iubeturque surgere. & commedere: significatur quoque, vt se ad iter accingat. In posterioribus rogatus quid agat in spelunca; respondit se zelo Domini agi; deploratq; suorum temporum miseriam. Iussus deinde, vt Dominū præstoletur:
3. præstolatur; mandata accipit de Hazael, Iehu, Eliseo.

Priores illæ locutiones præsentis loci non sunt ob duplicem causam. Vna est, quod Angelus in vtraque locutus perhibeatur, qui in his Dei videtur nuncium egisse. altera est, quod in somnis vtraq; acciderit; quales, quamuis etiam à Deo fiant, non ad hoc Apparitionū genus pertinent, sed aliud, quo in somnis apparere Deus, & cū mortalibus agere perhibetur. de quo in sequentibus. Vtranque causam
4. haud obscurè insinuat Scriptura.

Posteriores vtræque *videntur* esse loci præsentis; quia & sensibilem vocem

vocem vigilans audiuit Elias;& Dei illā fuisse,tum author libri Reg. insinuat, tum oratio respondentis Eliȩ. Author Libri docet *sermonē Domini*(non Angeli) factū ad Eliam; rursus *Dominum locutū* ad Eliā; *Dominum* ab eo exspectandū. Oratio Eliæ; qua de nullo, nisi de Domino potest intelligi, *Altaria Tua, destruxerunt: Prophetas Tuos occiderunt*. Altaria solius Dei sunt: Prophetiæ solius Dei sunt.

Veruntamen vtraque posteriorum non huc pertinet: sed altera tantum: postrema, scilicet, inter quatuor. Tertia illa potius Angeli dicenda est, quam Dei: quamuis in eadem cum Angelo ita loquatur Propheta, quemadmodum in postrema cum Deo. Angeli, inquam, potius dicenda est, qui Prophetam instruxit:&, quasi, ad Deum audiendum & conspiciendum prȩparauit, veluti olim Moyses populum Israeliticum; quando ad montem Sinai erat accessurus, & Deum de cælo loquentem auditurus. 5.

Iussit enim vt speluncam, in qua latebat egrederetur: Dominumq; venturum & transiturum præstolaretur: aduentum autē ipsius præcessurum triplicia signa: in quarto Dominum proditurum. Signorū primum futurum ventum fortem & grandem, qui montes videatur posse subuertere, & conterere petras: alterum commotionem, id est, terræ motum, aut montis aut loci vicini, vbi Elias degebat: tertium ignem ipsum præteruolantem: In horum signorum nullo Dominū aut appariturum aut locuturum Hoc est quod dicit; *Non in spiritum Dominus: non in cōmotione Dominus: non in igne Dominus*: intellige aut apparebit, aut loquetur: post hȩ signa vēturus Dominus, in *sibilo auræ tenuis*. An hæc à Deo dicta esse credi potest: An potest nō credi dicta esse ab Angelo? 6.

Et quamuis etiam postrema Locutio, quā Deo asscribimus per Angelū perfecta sit (quemadmodū Angelorū opera perfeci omnes postea docebimus) nō tamē Angelo, vt priores tres tribui debet. Quia in prioribus illis tribus Angelus propriā personam sustinuit, & Dei tātū minister fuit: in hac postrema sustinuit personā Dei, quēadmodū & in omnibus alijs, in quibus Deus cū mortalibus egisset dicitur. 7.

Postrema igitur Locutio Deo tribuitur: priores Angelos. quia tamen, quemadmodū Angeli Deo, ita Angelorū Locutiones hæ, Dei siue diuinæ seruiunt; & Angelis suis illis Eliam ad diuinam illam cōpararunt: non tantū, quæ ad Dei, per se, pertinēt discutienda sunt, verum etiam, quȩ illam præcesserūt, & ad eandem quædam quasi præambula fuerunt; quæque cum illa coniuncta sunt. Præcesserunt tria signa externa; in quarto locutus est Deus. Coniuncta fuerunt situs, & habitus Eliæ: dicitur enim & *stitisse* in ostio speluncæ; & *caput capillis inuoluisse*. 8.

9. *Sibilus* igitur *auræ leuis* quartum eſt ſignum, in quo Dominus ſe prodidit, non forma externa, ſed voce. In ſibilo auditus; non viſus: ſicut non viſus, ſed auditus à Moyſe, in *rubo*; à populo Iſraelitico in *igne*. Sonus autem hic eſt ex leuiter concuſſo aere excitatus. An alius aliquis ab ipſa Dei voce? an vox ipſe ſibilus auræ leuis? ita formatus, vt illa ipſa verba, quæ Deus locutus creditur, exhibuerit? Potuit poſterius hoc accidiſſe: prius factum eſſe, eſt veriſimilius; propterea; quod in *ſibilo* Dominus locutus dicatur: vt ob id ſibilus auræ leuis, quaſi vector vocis diuinæ fuerit: quemadmodum vocis noſtrę aer, in quo à loquente profecta vox ad aures, quaſi tranſportatur auditorum.

10. Quocirca duo ſoni hîc eodem tempore percipiebātur: ſibilus auræ leuis, & cum ſibilo *vox* Dei loquentis. ſed non vterque æquè intensè: intenſius ipſa vox loquentis Dei. Cum enim ſibilus præſentię Domini argumentum tantum eſſet, vt & auditu perciperetur, omnino neceſſarium non eſſet: vox autem Domini audiri & intelligi planè debuerit; ſi ſibulus ipſam grauitate vel claritate ſuperaſſet, audiri forſitan vox potuiſſet, intelligi non potuiſſet.

11. An verò *in ipſa aura leui* vox formata ſit, difficile dictu. Forſitan à vicino denſiori corpore formata; cum aura autem leui, quæ ſibilū quendam reddebat, ad Elię aures delata. Profectò, ſi in aura leui formata eſt, maius hic, vel Dei, vel Angeli opus agnoſcamus oportet, quam ſi alio in corpore pulſo atque pellente.

12. Sibilum triplex ſignū præceſsit. *quāto tempore*? Nouit, qui vtriuſque author eſt. Nouit, qui omnia notauit, & curioſè obſeruauit, Elias. Veriſimile eſt proxime ſibi ſucceſsiſſe. Hiſtoria Reg. id inſinuat. Omnia vero magna ſunt: non ob id ſolùm, quia inſolita illo loco, & tempore; aut quia præter cauſas naturales, diuiniorem quendam authorem haberunt, Spiritum, ſcilicet, cæleſtem: verùm etiam, quia rei magnæ indicia fuerunt; aduentus omnipotentis Dei. Dominus, inquiebat Angelus Eliæ, tranſit.

13. Quocirca quamuis illo loco, & tempore inſolita fuerunt, vt diximus: ratione tamen Dei, cuius aduentus prænuncia erant, inſolita non fuerunt. Nouum non eſt portentis atque prodigiis Deum teſtari ſuum aduentum. Sic ſuum aduentum teſtatus eſt filiis Iſrael, in monte Oreb; quando legem ipſe daturus deſcendit. Sic aduentum filij ſui, antequā in huncmundum prodiret verus homo. Sic aduentum Spiritus ſancti, ipſo Pentecoſtes die; quando & linguæ igneæ, & vehemens ventus perculit Ieroſolomitas.

14. Et hanc, ſuſpicor præcipuam *cauſam* ſignorum fuiſſe, quorum hîc

hîc historia meminit: quibus vtrum indiguerit vnus, cui illa exhibebatur, Elias, definire non audeo. hoc credo homini tristi, & abiecto, & qui quasi de diuino cultu conseruãdo, & restituendo desperabat, profuisse: quam etiam ob causam illa esse edita; nó obscurè insinuat, Regum historia.

At vtrunque autem, scilicet & Dei maiestatem demonstrandam, & Eliam erigendum atque confirmandum, tanta signorum faciebat diuersitas. Vnum potuisset sufficere: sed vt vir sanctus intelligeret, non de diuino cultu restituendo esse desperatum, in Dei quoq; manu esse hominem corda, & posse Deum omnia, voluit omnia elementa ipsi seruire, omnia conditoris aduentũ testari: ignẽ suo transitu; aerem excitato vento; terram insolito motu. 15.

In vno tamen signorum Dominus se prodere voluit: in vno vocem suam audiri: *suaui*, videlicet, *sibilo leuis aura*: an vt amico amicè se exhiberet? an vt à consueto sibi apparendi modo non discederet: vt principio terrorem incutiat, & hominum animos quasi excitet, postea quietos relinquat, & attentos habeat? Addit huius aliam causam Angelomus. *In spiritu*, inquit, *commotionis & ignis non esse Dominus dicitur: in sibilo autem leuis aura esse non negatur, quia nimirum, cum mens contemplationis sublimitate suspenditur; quidquid perfectè cõspicere praualet, Deus non est. Qui verò subtile aliquid conspicit, hoc est, quod de incomprehensibili substantia aternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis aura percipimus, cum saporem circumscripta veritatis contemplatione sub:ta subtiliter degustamus.* 16.

Procopius Gazeus, aliud his quatuor signis intelligit. Prioribus tribus docet Deum significare, quod facile sibi sit fulmina demittere; & terram concutere, eamque impijs repente sepulchrum ostendere; & spirituum vi omnia perdere: quarto autem declarare quod longanimitas ipsi placeat. 17.

Idem aliud mysterium in his ijsdem signis obseruat: *Quod Deus veteris legis nõ sit ignis*, inquit, *docetur Elias, & per ipsum nos omnes. Sed neque aura tenuis. per tenuem vero auram dicitur adesse. Cum enim in caliginosa nube, & igne filijs Israel apparuerit: inueniens Eliam sublimiorum capacem, eum in notitiam incorporei subduxit à terra motu, à spiritu & igne tenuem auram.* 18.

Et in *monte* audiri voluit, *loco deserto*. Delectatur, scilicet, Deus locis desertis; nó se propter; sed eos, cũ quibus acturus est. his potest ad cor ipsis loqui: quia his à rebus terrenis quasi, & tumultibus separati, se totos diuinæ disciplinæ, & institutioni tradere possunt. vbi tumultibus omnia plena: Dei vox difficulter percipitur, difficiliùs expenditur. 19.

20. Ex desertis verò locis, præ cæteris, *Oreb* electus est. eo excitatus ab Angelo contulit se Elias: non dubito, diuino ipsum impellente numine. Conueniebat Zelatori legis illo in mõte agere: vbi lex data & promulgata. Poterat quoq; hoc loco admoneri Deo prodigiorũ, quæ in eodem reuelata Moysi, Exo.3. reuelata populo Dei, Exo.20. Potuit facilius sic Angelo asserenti Deum sibi appariturum credere. Potuit intelligere, qua reuerentia eo loci agendum ipsi, quem præ cæteris sibi Deus delegerat ad magnas res perficiendas.

21. Et omnino hoc intellexisse videtur Elias. Optime siquidem se habuit erga sibi loquentem Deum, dum *caput pallio* inuoluit. Moyses nebula prohibitus est, Exod. cap. 33. ne transeuntem Dominum cerneret: hic pro nebula vsus pallio, quo caput inuoluit. *quia*, vt inquit Angelomus, in 19.3. Regum, *quia in ipsa subtilissima comtemplatione veritatis, quãta ignorantia homo tegatur, agnoscit. Vultu nãq; pallium superducere est: ne altiora mẽs quærere audeat, hãc cõsideratione propriæ infirmitatis velare; vt nequaquam intelligentiæ oculos vltra se præcipitanter aperiat; sed ad hoc, quod apprehendere non valet, reuerenter claudat.*

CAPVT VIII.

De Locutione Dei per turbinem, qualis perhibetur facta esse S. Iob.

1. TVRBO nunc ventum validisimum, & verticosum, obuia quæque deturbantem, & prosternentem significat; nunc genus instrumenti lusorij, quod à pueris scutica in gyrum circumagitur. Priori significatione à Vergilo Aeneid. 1.

Venti velut agmine facto
Quo data porta ruunt, & terras Turbine perflant. Posteriori à Tibullo, lib. 1. Eleg. 5.

Namq; agor vt per plana citus, sola verbere Turbo,
Quem celer assueta versat ab arte puer.

Posterior hæc significatio ab illa priore descendit; quemadmodum & alia, qua, per metaphoram, nomine Turbinis, tumultum significamus.

2. In *Turbine* etiam Deus locutus legitur, Iob. 38. & locutus non pauca. An in genere *instrumenti lusorij*? an in *tumultu*? an in *vento valido atque vehementi*? De instrumento lusorio non suspicor vlli cogitationem obrepere. de valido vento atque tumultu non idem sentiunt omnes.

Quidam *tumultum* siue *contentiosam disputationem* Elihu hîc intelligunt. Vehementiori enim spiritu ille Iob, virum sanctum, aggressus est;& acerrimè,pro diuina prouidentia,decertauit(quamuis in aliquibus hallucinaretur atque erraret; quamobrem etiam à Domino est reprehensus) Itaque quod de *Turbine* Dominus Iob dicitur locutus, idem esset; quasi,turbinem verborum, eiusque tumultuantem Disputationem Dominus discutiẽdam susceperit, & de eodem,cum Iob examen instituerit. Ita Turbinem exponit Albertus Magnus,teste Dionysio Carthusiano.

Qui hanc sententiam sequuntur non necesse habent hanc Dei Locutionem ad Iob factam, ad hoc genus diuinæ Locutionis, & Apparitionis referre. quia quod voce externa hæc sit facta,hinc non colligitur. Neque enim quotiescunque locutus Deus dicitur: humana,& externa, voce est locutus, quamuis etiam sub externa forma non sit visus. quemadmodum superius dictum est. 4.

Alij per *Turbinem* validissimum vẽtum intelligunt: atque in hoc, & cum hoc,Deũ volunt viro sancto esse locutum. Veruntamen non eodem modo omnes sentiunt locutionem esse peractam. Quidam volunt ventum validissimum obseruatum à Iob: post ventum verò ipsum diuinitus esse instructum,nõ *voce aliqua externa*, quæ ad corporis aures peruenerit;sed afflatu quodã interno: qualis vel in somno potuit viro sancto accidisse, vel in vigilia. Quidam, cum, in ipso, validissimo vento vocem externam asserunt auditam. 5.

Qui priorem illam sententiam sequuntur, non hoc loco Locutionem hanc debent constituere:qui posteriorem,alio,quam hoc loco, non possunt. Vtra verior sententia, difficile dictu. Neutra displicet S.Thomæ, teste Dionysio: probat posteriorem. Existimat per miraculum, vocem formatam in aere, cum quadam aeris turbatione, *sicuti*, inquit, *legitur factum in monte Sinai; vel, sicuti ad Christum vox facta est, quando nonnulli dixerunt, tonitruum factum esse.* Ioan. 12. Ita de Turbine Authores. Nos sequentibus sententiam nostram explicamus. 6.

Existimamus igitur per *Turbinem*, non tumultum, sed ventum intelligi: tum quod pro hac sententia sint non ignobiles Authores; tum quod hic credamus locum habere debere B. Augustini Regulam, quam 3. de Doctr. Christia. præscribit: quod *verba Scripturæ propriè intelligenda sint, & non per tropum; nisi, vbi vel euidens necessitas, vel Ecclesiæ authoritas aliud doceat.* Quid enim hic prohibet, cur minus in genuina propriaque significatione Turbo accipiatur. 7.

Veruntamẽ non nudus, simplexq; ventus fuisse videtur hic *Turbo*, 8.

 qualem

qualem solemus vocare concitatum aerem, qui audiatur quidem, non verò videatur. Existimamus sub aspectum venisse, ideoque non tam aerem, quam densiorem nubeculam fuisse. Confirmat hoc Septuaginta Interpretum versio, qui vbi nos *Turbinem* habemus, ipsi transferunt *procellas & nubes*. Et S. Augustinus ibidem legit *per turbinem nubis* Dominum locutum Iobo.

9. Nubecula igitur fuit, ex qua Deus audiebatur: veruntamen non quiescens, vt plerunque illa, ex qua loquebatur Moysi. hęc continuo motu agebatur, & in gyrum rapiebatur: ad eum (suspicor) modum, quo humus arida vortice torquetur, siue rotatur, & ab imo in summum erigitur. Non ineptè hoc dicitur, si & LXX. Interpretum lectio recipiatur, & teneatur vulgata, Ecclesiæ calculo, approbata. vt ob id in Græcor. Catena in Iob, Turbo bene definiatur. *Nubis conuersio & contorsio.*

10. Turbo hic, siue Nubes, altiori populo loco substitisse videtur, & non terræ prorsus affixus. Non affirmat hoc quidem Scriptura, sed tamen ratio suggerit: & probant aliæ nubes, ex quibus Deus aliquando locutus legitur. Omnino verò ita sensisse videtur Chrysostomus cuius hæc in Græcor. Catena, citatur oratio. *Cælum*, inquit, *symbolum & nata est Nubes. Quando igitur cælum ipsum vult Iobi vertici imminere, ferme solium suum prope Iobum admouet, quo mentem eius erigat: nec vocem ferri superne ambigat, quemadmodum etiam in arca Propitiatorio.*

11. Et non videbatur solum Turbo siue Nubes; verumetiam audiebatur sonus ipsius quædam, atque strepitus, quem edebat: quem idcirco nonnulli editum existimant, vt qui circumsistebant S. Iobum perterrerentur, atque hi vna cum sancto, ad audiendũ excitarentur. Accedit ad hæc, quod nouum non sit Deo præsentiam suã etiam hac ratione testari.

12. Sonus hic, siue strepitus, ab ipsa Dei voce & oratione, quæ ad Iob. habebatur, differebat. Omnino hoc certum. Quia vox & oratio Dei distincta erat & articulata: sonus confusus & indistinctus, non secus atque ille, qui festo Pentecostes Ierosolymis aliquando fuit auditus, quando diuinitus Apostoli repleti sunt spiritu sancto. Act. 2.

13. Oratio autem Dei, non *post* Turbinẽ percipiebatur, sed *cum* Turbine: imo *in* ipso Turbine. quemadmodum & Dei ad Moysen loquẽtis oratio ex nube, non post nubem. Id phrasis Scripturæ insinuat. Neque enim Dominus locutus dicitur *post* Turbinem sed *de* Turbine: eodam modo, quo locutus de cælo, de nube, de rubo, de propitiatorio, &c.

Itaque duo hic ſoni concurrebant. Alter erat ipſius Turbinis: alter Dei loquentis in Turbine. Ille ſolum ſe prodebat, Deique præſentiam: hic & ſe, & Dei præſentiam, & præterea res, quas Deus Iobũ voluit percipere. res quidem præcipuè, atque ex Dei intentione: ſe Deumque loquentem per accidens quaſi, & minus præcipuè. 14.

Non æqualis verò fuit vtriuſque ſoni quantitas. Multum ille, qui 15.
Dei loquentis fuit, ſuperauit alterum, qui fuit Turbinis. Et meritò, quia hic illi ſeruiebat. Et ille auditoris animũ quaſi excitabat ad attentionem, hic excitatum diuinis myſterijs imbuebat.

Quocirca non dubitamus, quin vocalis atque externa fuerit hic 16.
Dei cum Iobo loquentis oratio: non imaginaria, aut intellectualis. Et hoc phraſis Scripturæ præſens ſignificat, & ſimiles aliæ quibus aliàs Deus locutus dicitur, de cælo, de nube, de propitiatorio, & cetera. Profectò non de Turbine locutus Dominus diceretur, niſi vox Domini de Turbine prodire audita eſſet. quid enim ad vocem, quæ mente aut imaginatione cõcipitur, Turbo? Sed externa fuit Iobi ad Dominum: externa ſociorum ad Iobum, & Iobi ad ſocios: quidni, & Domini externa ad Iobum? *E nube ac Turbine*, inquit Iulianus, in Catena Græcor. citatus, *ſe Dominus Iobo oſtendit, ſicut olim Iſraeli in vocum ſonitu, Moyſi in columna nubis.*

Hinc non malè colligitur hanc Domini orationem de Turbine 17.
factam non à Iobo tantum, verumetiam à ſocijs præſentibus perceptam eſſe: quemadmodum & Turbine volunt omnes perterritos, & ad audiendum excitatos fuiſſe. Et fortè ita fieri conueniebat, ſi conſtituamus Deum quaſi ſe Iudicem hic conſtituiſſe, atque vltimam ſententiam, poſt longam contrariamque diſputationem protuliſſe, litemque compoſuiſſe.

Hinc quoque colligitur, cur orationem ſuam tamdiu diſtulerit 18.
Deus. Methodius aliam huius dilationis cauſam inſinuat. *Aduerte*, inquit, *haud à primo Deum loqui hominibus, verum vbi rebus pluribus præcultus fuèrit animus, atque exercitatione corroboratus, atq; in locum editum, quantum humanæ naturæ fert conditio, peruenerit: tunc demum hominibus loquitur Deus, atq; ijs, qui ſuperarunt ad ſenſum, ſuos retigit ſermones.* Hęc de oratione Dei per Turbinem.

Dictis ſi duo adiecerimus, Capiti finem imponemus. priori quæ- 19.
ritur, An in Turbine ſolum auditus Dominus, non etiam *viſus*: poſteriori, *cur* Turbinem elegerit præ ſimplici aut quieſcente nube, præ igne, præ ſibilo, præ propitiatorio & tabernaculo, præ Vrim & Thummim, quibus ferè apud Iudæos eſt vſus, quando externam ad ipſos orationem habuit.

Prius non ſine cauſa quæri videtur, propterea, quod non tantum legatur Iob audiuiſſe Dominum, verum etiam vidiſſe. Ita enim ipſemet Capite 44. ad Dominum loquitur. Auditu auris audiui te: nunc autem oculus meus videt te. quod ſi ita eſt, non in hoc ſecundo Diuinarum Apparitionum genere hæc erit, ſed omnino ad primum eſt reuocanda.

21. Verum, qui Iobum externa ſpecie Dominum in Turbine vidiſſe dicat, non inuenio quenquam; qui negent plures. Chryſoſtomus de hac viſione ſic loquitur: *Non quia oculus viderit, ſed quia clarius audiuerit*. Olymp. vero hæc habet, *Tanto de te inquit Iob nunc amplior a cognoui, quanto maior eſt oculorum quam aurium notitia*. Vterque in Græcorũ Catena profertur. Clarius hæc exponit Dionyſius Carth. docetque Iobum audiuiſſe Dominum in auditu auris, quando *ante flagellationem cognouit Deum ex aliorum relatione, ideoq; imperfectè. vidiſſe autem Deum, id eſt, clarius cognouiſſe poſt flagellationem, quia ex malis allatis, ex increpatione, ex allocutione, ex inſtructione Dei, plurimũ* profecit. Viſio igitur de qua Sanctus vir loquitur intellectus eſt, non ſenſus exterioris.

22. Ad alterum vero breuis, veraque reſponſio ex diuina voluntate eſt petenda. Quemadmodum enim ex Dei voluntate pendet, quod loquitur mortalibus: ita ex eadem pendet, quod nunc per Turbinẽ loquatur, nunc per quieſcentem nubem, nunc per ignem, nunc per ſibilum, &c.

23. Diuerſitas tamen hæc inſtrumentorum, per quæ Deus loquitur, poteſtatis ipſius atque maieſtatis haud leue ſit argumentum. Intelligunt hac ratione mortales vniuerſam Deo creaturam, ſuperam atq; inferam ſeruire: in manu eius poſitũ eſſe, vt qua velit, & quãdo velit, & quomodo velit, vtatur quauis.

24. Veruntamen licet hoc ita ſit, ratio nihilominus aſsignari poteſt, cur non *quoduis* inſtrumentũ, quod apud alios vſus eſt, hîc aſſumpſerit. Non aſſumpſit Propitiatorium: nõ Vrim atque Thummim. quid mirum? Ignota hæc erant Iobo. Nullus horum in terra. Huc vſus, Iudæis, in quorum numero non cenſebatur Iob, hæc tantum conceſſa. In templo atque tabernaculo, quod Iob nõ conſpexit, hæc reperiebantur.

25. In ſimplici nube igitur, igne, atque ſibilo autæ leuis locum habet, quod diximus à diuina voluntate pendere, quod quibuſdam per ignem locutus ſit, quibuſdam per nubẽ, quibuſdam per ſibilum leuis auræ; Iobo autem per *Turbinem*. Quod ſi illorum etiam nos alias atque alias cauſas aſsignauimus, diuinando potius, quid Deo propo-

ſitum

ſitum eſſe potuit, quàm quid propoſitum fuit, coniecimus.

Similiter & præſentis *Turbinis* cauſam coniectare poſſumus ex turbine verborum, quibus grauius Iobum perſtrinxerat Elihu; vt, ſcilicet turbatæ orationi ipſius Turbo, in quo Deus loquebatur, reſponderet. Familiariſsimum ſiquidem Deo eſt, vt ingenijs actionibuſque hominum ſe, actioneſque ſuas accommodet: cum *ſancto ſit ſanctus*; cum *peruerſo peruerſus*, vt Pſalmiſta loquitur, Pſal. 17 & cum peregrinis ſe ſimilet peregrinum, Lucæ 24. & in horto conſpiciatur, ſub ſpecie hortulani. Ioan. 20. 26.

Qui Turbinem diſcriminant & diſtinguunt in procellam atque nubem. Nubem voluit aſſumptam à Deo, ne Iob minus aliquid videretur habuiſſe, præ Moyſe & Aarone: procellam autem, vt horror incuteretur & Iob, & præſentibus amicis, compararenturque eorum animi ad vocem Dei percipiendam. Methodius vtriuſque rationem myſticam aſsignat. *Quoniam*, inquit, *turbo tempeſtatis eſt author, nec Iobi fides in tempeſtate malorum, vllum naufragium fecit, ſed multo magis eduxit; idcirco qui ei oracula dedit, ad ſuperioris ærumnæ procellam ſignificandam, procellam item dum loquitur aſſumit. Atque vt Iobi res à tempeſtate ad ſerenam tranquillitatem oſtenderet demigraſſe: non ſolum per procellam, ſed nubes etiam loquitur.* 27.

CAPVT IX.

De Locutione Dei, in veteri Teſtamento, facta ex Propitiatorio.

VNA eademque Dei Locutio intelligitur, ſiue ex *Propitiatorio*, ſiue ex *Oraculo* locutus dicatur Deus, ſiue ex *Operculo* atque *Opertorio*, ſiue ex *Tabernaculo*. Quia vel prorſus eadem res hæc ſunt; vel figura locutionis vna pro alia ſumitur. *Tabernaculum* quidem ſi proprie ſumatur, totum ſignificat ædificium, quod Deus ad ſui nominis cultum præcipuè exſtrui curauerat. veruntamen quoniam in hoc Propitiatorium, ſiue Arca erat, ex quo loquebatur Deus, ex *Tabernaculo* locutus dicitur. Eandemque ob cauſam, alia quoque, quæ Propitiatorio, ſiue Arcæ tribuuntur, tribuuntur etiam Tabernaculo. Hinc & Tabernaculum fæderis dicitur, & Tabernaculum Teſtimonij; quia, ſcilicet, Arcam continebat, quæ Arca fæderis, & Arca Teſtimonij dicitur. 1.

Arca verò, ſiue potius eius pars ſuperior. *Propitiatorium*, dicebatur & *Operculum*, & *Opertorium* atque *Oraculum*; tribus, apud Latinos, 2.

nos, distinctis nominibus, sed quorum priora duo originem, atque causam ex vna habuerunt radice hebraica, Caphar; quod & *propitiari* & *tegere* significat. Nec malè. quia duplex, duplici nomine, eius munus significatur, propitiari atque tegere. Nam & Arcæ superiorem partem tegebat; & ex eodem Deus propitiabatur. Vtrumque LXX. Interpretes eleganter expresserunt, vertentes ἱλαςήριον ἐπίθεμα.

3. *Oraculum* dicebatur idem propitiatorium, à tertio officio, quod sustinebat. hoc erat; quod Deus inde Oracula fundebat, & vel hominibus diuinam voluntatem sciscitantibus respondebat, vel vltro, suam mentem de agendis omittendisúe non interrogatus, patefaciebat. Huius ratione ex eo locutus Deus dici debet. Vnde & Oraculum dictum, quod Oris hîc Deus mentem declaret: vel, teste Cicerone in Topicis, *quod insit his Dei oratio.*

4. Quoniam verò Propitiatorium cum Operculo conuerti diximus, proprie ipsum non tota est Arca, sed coperculum, quod Arcam, quæ manna continebat, cum Moysis tabulis, atque virga Aaron tegebat, & quidem *idem* illud, quod arcam tegebat, vt volunt Aben Esra, Rabbi Salomon, & Abulensis, q. 17. atque Ribera, lib. 2. de Templo cap. 6. vel quod magis placet S. Thomæ, Lyræ & nobis, *aliud* ab ipso.

5. Coperculum hoc Duo Cherubim constituebant, de auro non fusili, sed malleolis ductuli: se mutuo aspicientes; & alas sibi mutuo tanquam manus præbentes, ita videlicet; vt dextra vnius tangeret sinistram alterius: & huius dextram illius sinistram. Quocirca sedem quandam quasi Deo præbuerunt, quemadmodum arcæ superior pars, scabellum quasi, vbi sedentis pedes conquiescerent. Hinc Regius Propheta, Psalm. 79. *Qui sedes super Cherubim, manifestare coram Ephraim.* & Psalm. 98. *Dominus regnauit, irascantur populi, qui sedes super Cherubim, moueatur terra.* & Isaias ca. 37. *Domine exercituum, Deus Israel, qui sedes super Cherubim.* Hinc quoque currum Deo præbere dicuntur. Ezech. 49. & Psalm. 17.

6. De forma horum Cherubim varia est sententia. Iosephus lib. 3. Antiq. cap. 6. putat retulisse *animantia volucria*, noua specie, nunquã alicui mortalium visa; quæ Moyses in Dei solio viderit figurata. Oleaster in Exodum dubitat, vtrum *humana forma* fuerint. Verùm humana extitisse docet Concilium Nicænum 2. Act 2. Et ratio è custodibus Paradisi petitur, atque ex cap. 25. tex. 20. Exodi. vbi enim nos legimus *versis vultibus*, hebraicè dicitur, *vir aspicere fratrem suum*, id est vnus Cherub alterum.

7. Sexu erant ambo masculi, vt ex eodem versu colligitur, contra Ariam Montanum, qui *vtrumq;* hîc sexum agnoscit. Et *iuuenili* erát

ætate,

ætate, quo pulchritudo maior significaretur, vt docet R. Kimchi. *Nudos* fuisse respuit loci rerumq; grauitas. Neque capite tantum, vel corpore medio, sed *integro* aureas illas statuas constituisse, colligitur ex 2. Paral. 3 vbi sic legitur. *Ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum versæ ad exteriorem domum.*

Ex hoc Propitiatorio Deus se locuturum promisit, Moysi, Exod. 25. *Inde* inquit, textu 22. *præcipiam, & loquar ad te supra Propitiatoriū de medio duorum Cherubim.* Locutum esse constat Numerorum 7. vbi sic habetur, text. 89. *Cumque ingrederetur Moyses Tabernaculum fœderis, vt consuleret Dominum, audiebat vocem loquentis ad se de Propitiatorio; quod erat super arcam testimonij, inter duos Cherubim, vnde & loquebatur ei.* Sed Locutionis huius circumstantias coniunctaque discutiamus. 8.

Primum igitur quærimus, *Quomodo* loquebatur? voxne visa est prodire ex Cherubim ore? & vnius aut vtriusque? an ex alis se mutuo complectibus? aut pedidus, vel aliqua alia corporis parte? an forte totum Propitiatorij corpus vocem reddebat? Nihil horum. Vt ex toto corpore prodiret, aut pedibus, non conueniebat, quemadmodum neque, vt alæ ipsam redderent. Os, quamuis voci commodius seruire potuit, seruire tamen non debuit, quod non Deus, sed Cherub locutus dictus fuisset. 9.

Supra Cherubim vox formabatur, & reddebatur. *Loquar ad te,* dicit Dominus, Exod. 25. *supra Propitiatorium.* Pulchrè profectò. quoniam Deus loqui dicebatur, quem non referebat Propitiatorium, sed ferebat. Propitiatorium Dei sedes fuit. iam verò non sedes est, quæ interrogantibus respondet: sed qui sede altior est; qui supra sedem sedet. 10.

Cur præ Seraphim elegit Deus *Cherubim,* tanquam solium, & sedē, vnde Oracula daturus? Ratio certa huius dari non potest. cum magno tamen consilio hoc factum esse coniectura est, quod *nunquam* super Seraphin, *semper* super Cherubim sedere dicatur. forsitan ex nomine, qualis qualis, ratio accipitur. *Cherub,* inquit B. Hieronymus in 10. Ezech. *multitudinem scientiæ significat.* vt igitur significetur Deum sapientissimum esse, & omnem scientiam, etiam altissimorum spirituum longè superare, & sua sapientia res hamanas disponere, meritò dicitur *sedere super Cherubim.* 11.

Et cur *supra Cherubim sedens voluit loqui?* An alius ipsi, vnde loqueretur, locus defuit? Suspicor ita voluisse, vt intelligeretur is esse, qui toties in Prophetis dictus est *Dominus exercituum,* id est, qui regnat in cælo; & omnibus cælestibus præest, etiam summis, vt sunt Cheru- 12.

bim. Ita Ribera lib. 2. de Templo, cap. 6. quamuis & hoc admoneri potuerunt diuina responsa petentes, nihil temerè à Deo dici: dici omnia magno cum consilio, ab eo, qui sedet *super Cherubim*, & præest, scientiæ flagrantibus, Spiritibus.

13. Et super Cherubim *se complectentia*, & quãuis mutuo sibi manus præbentia voluit sedere; inde apparere, loqui, propitiari. An forsitan hoc sine ratione? Et hoc magno cum consilio. Charitatis hoc simbolum aliquod est; quemadmodum & illud, quod mutuo sibi facies præbent. Et profectò charitatis tantus amator est Deus, vt in ijs, *qui in charitate manent, maneat ipse: & quicunque in charitate manent, in Deo maneant*; quemadmodum Apost. loquitur 1. Ioan. 4.

14. Quod super Cherubim, quę *genus masculinum* referant, sedeat, loquatur; forsitan Maiestas Dei postulat, cui præstantiora semper debentur. forsitan & fidem constantiamque dictorum eius arguit. Neque enim est Deus noster, vt homo, (mulier maximè) varium & mutabile. *Ego*, inquit, *sum Deus & non mutor*. Malach. 3. forsitan & masculum animum vult eos, qui sibi appropinquant, oracula postulari afferre.

15. *Iuuenilis ætas* ipsis cũ omnibus cælestibus Spiritibus est cõmunis. Nullus eorum senis specie pingitur, sculpitur, apparet. Meritò. Quia annorum numero non senescunt integræ semper ipsorũ vires. Quod si huius etiam in Propitiatorio ratio habenda, putarem illam, non tam Deo loquenti ex Propitiatorio; quam in Propitiatorio sedenti seruire. Delectatur Deus iuuenum pietate; & in his, quasi sedere, & quiescere dicitur. Singulariter, & præ cæteris, quidam dilectus dicitur, quia præ cæteris iuuenilem ætatem Deo consecrasse creditur.

16. Eandem ob causam dici posset *sedere super alas*: quod prompto, scilicet, hominum studio recreetur; detestetur tardos & ignauos. quamuis & alis, quibus insidet, admoneri possunt, qui ex Propitiatorio loquentem audiuit Deum, alias sibi assumendas, & magno cum studio Dei mandata perficienda. Placuit ille, qui dicebat: *Viam mãdatorum tuorum cucurri*. Psal. 118. & alibi. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*. Psal. 107.

17. Sic iustas ob causas voluit loqui ex Propitiatorio, non simpliciter, sed quod *Arca inniteretur*: quia & Arca ipsa, & res, quæ in Arca conseruabantur, de rebus magnis mortales, qui Deum loquentem audiebant, admonere potuerunt, & debuerunt: quemadmodum admonuerunt & Propitiatorium ipsum, & quę cum Propitiatorio fuerunt coniuncta.

18. *Arca* quidem duobus modis. Primo sua, qua constabat materia, auro

auro inquam purissimo:cuius vsum hîc quidam damnarent,& cum proditore Iuda clamarent, *Vt quid perditio hæc*, si non Deus ipse aurum pro construenda arca imperasset. Deinde egregia sua,perfectaque;& quam etiam Deus præscripserat forma. Prius monet splendidum,non & sordidum oportere esse Dei cultum, ipsique rebus præstantioribus deseruiendum: posterius, curandum, vt quam ordinatissimè decentissimeque in eo peragantur omnia.

Res in Arca cōtenta admonent,quarum rerum,vt ita dicam,Deus sit religiosus custos, quasque mortalibus velit esse commendatissimas. *Manna* hæ sunt,Exod.16. *Tabulæ Moysis*,Deut 32. *Virga Aaron*,Num.17.Hæc Arca continebat omnia. Vt ad Hębræos 9.dicitur. Manna postulat memoriam beneficiorum Dei. Tabulæ Moysis custodiam legis. Virga Aaron Magistratus obseruantiam. Qui Deum consulturus Propitiatorium accedit, meminisse debet ipsum insidere Arcæ,quæ suo,quem includit thesauro,vrget gratitudinem, diuinæ legis custodiam, & obseruantiam atque obedientiam Magistratus.Et hæc de ipso *Propitiatorio*,vnde vox Dei audiebatur. 19.

Quæstio verò est, Vtrum ex *nudo Propitiatorio* vox prodierit, & tantum audita sit,an etiam, præter vocem, corpus quoddam Propitiatorium ambiuerit,vel occuparit,quod vocem reddiderit:& quale illud fuerit.Curiosius forsitan hoc quæritur,sed tamen non male: cùm certum sit vel auditam tantum de nudo Propitiatorio vocem; vel,præter vocem,visum corpus, quod vocem ediderit. Si visum aliquod;certè humanam formam non habuit.Semper visum esse aliquod, dubito an doceri possit. Aliquando visam esse nubem, quæ Propitiatorium tegeret, credi debet. Sic enim legitur, Leuit. 18. *In nube apparebo super Oraculum*. Qui in Arca iacuisse corpus, quod vocem inde reddiderit,docent:nescio an dicti sui rationem dare valeant. 20.

An *omnibus locis* Propitiatorium Oracula reddebat?Nō reddebat. Non omnibus locis,ex ipso, loquebatur Deus. Nec mirum: quia nec omnibus locis oraculo petebatur:nec si petita,omnibus locis fuisset data. *Quibus igitur, & quibus non*?Non *profanis*:sed *sacris*.an omnibus? *incertum*.Explico obscurius dicta. 21.

Duplicia Propitiatorij loca distinguere possumus. quia duplicia habuit Arca:à qua Propitiatorium non fuit distinctum: *profana*, & *sacra*. Profana voco, quæ Arcæ conseruandæ destinata non fuerunt sacra,quæ vel Deus eidem destinauit,vel sancti Dei homines, diuini Spiritus impulsu,honoris causa eidem construxerunt. 22.

23. Et *profana* duplicia distinguemus. Apertè, videlicet profana, & inprimis ipsa vasta solitudo in qua Arca, cum propitiatorio Leuitarũ humeris portabatur: deinde templũ Dagon, in quod, quando à Philistæis capta est, magna cum Dei Iudaicique populi ignominia est trãslata. Sic *sacra* duplicia possunt distingui. Nam & Tabernaculum, & Templum Salomonis ipsam recepit.

24. Tabernaculum porrò non idem Arcæ fuit. Alterum à Moyse, iussu Dei, exstructum est; alterum à Diuide. Quæ diximus, ex sacra historia sunt clara. Moyses iussus est extruere Tabernaculum, postquam populo legem dedit Deus: illo pro templo in deserto vsi sunt Israelitæ: tandem verò iam pacata terra ipsum constituerunt in Silo (Iosue 18.) vrbe Ephratica; cui hoc donum videbatur deberi, tũ propter eius pulchritudinem: tũ propter Iosue, qui de tribu Ephraim erat, & Dux populi, auctoritatem. In Silo mansit vsque ad Sacerdotis Heli vltimum annum; quo grauissimo bello Philistinorum ingruente, misit populus in Silo, pro Arca, in castra deferenda. Capta tunc Arca, victis & captis Iudæis, (1. Reg. 4.) atque in Azotum adducta, 1. Reg. 5. mansit ibidem mensibus septem, 1. Reg. 7. Hinc missa in vrbẽ Bethsames, 1. Reg. 6. postea in Cariathiarim, 1. Reg. 7. Hinc in domum Obed Edam Gethei, *1.* Paral. 13. ibique tribus mensibus hæsit. Cui postquam vidit Dauid Deum benedixisse propter Arcam; adiecit animum; vt ad domum suam, in Hierusalem, illam adduceret, *Ædificauit igitur*, (ita dicitur 1. Paralip. 15.) *locum Arcæ tetenditq; illi Tabernaculum*, quod aliud erat ab illo Moysis. Atque de hoc intelligitur, quod *3.* Reg 1. dicitur Adoniam, cum timeret Salomonem fugisse in Tabernaculum, & apprehendisse cornu altaris. Porro edificato templo, à Salomone, vna cum Arca Tabernaculum illud Moysis transtulit Salomon in domum Domini, 3. Reg. *8.* Atq; ita alter locus sacer Propitiatorio & Arcæ seruiens, est templum. Hæc pro sacris, & profanis Locis Arcæ atque Propitiatorij.

25. Igitur profanis locis, ex Propitiatorio, à Deo responsum non accipiebatur. Accipiebatur sacris. An *omnibus*? In Tabernaculo illo à Moyse exstructo, quandiu in solitudine errabant Iudæi, accipiebatur. An quoque in illo, exstructo à Dauide? templo quoque Salomonis? Non ita certum hoc: Quod semper acceptum sit, vix creditur. Neque enim eandem rationem omnibus locis, & temporibus Deus tenuit.

26. Ex *quibus*, ex Propitiatorio respondebatur à Deo? Moysi, &, vt plurimũ, Sacerdotibus. An quoq; Prophetis? Nõ similiter. Omnibus fere locis Prophetas Spiritus Domini arripiebat. Non ad Templum

au-

aut Tabernaculum illi alligati. Atque hanc differentiam Deus fere inter Prophetas atque Sacerdotes obseruauit. Sunt & alię inter ipsos differentiæ, si quando Deus vtrisque loquebatur. Sacerdotibus respondebat solum interrogantibus, & diuinum oraculum consulentibus. Prophetis verò nūc consulentibus, nunc vltrò, antequam ipsi Deum cōsulturi, oraculum accederēt loquebatur. Rursus Sacerdotes Ephod induebantur: hoc carebant Prophetæ. Præterea, oratione ad Deum conuersi, responsum exspectabant Sacerdotes: Prophetæ, si aliquando orationem pręmitterent, certè non semper: Deus sæpissimè ipsos præueniebat.

CAPVT X.

De Dei Locutione, in veteri Testamento, quæ ex Cælo ad homines facta dicitur.

DEI Locutio de *Cælo*, vna celebris est, quæ facta est ad Iudæorum populum, quando primum legem suam Deus promulgauit. hæc de *cælo* facta dicitur, quia ex altissimo monte Sinai ad populum qui ad montis radices hærebat, peruenit. De hac in hunc modum, Exod. 20. Dominus: *Vos vidistis, quod de cælo locutus sim vobis*. Et Deut. 4. Moyses: *Deus*, inquit, *fecit te audire vocem suam de cælo; vt doceret te: & in terra ostendit tibi ignem suum maximum*. De hac nobis in præsenti Disputatio non est, quoniam ab illa, per *Ignem*, de qua cap. 6. non differt. 1.

Præter hanc aliæ sunt, quæ de *Cœlo* dicuntur factæ: in quibus neq; ignis, neque certa nubes, vt in alijs, obseruantur: sed vox vel tantum describitur de *Cœlo* facta, vel cælitus facta intelligitur. Huius generis in nouo Testamento plures accidisse dubium non est. Ter siquidem super Christum facta vox legitur: semel super Saulum Tharsensem, cum irarum plenus, spirans tendere Damascum. In veteri etiam, quæ huius sunt loci, obseruatas esse, ex historiarum narratione satis intelligitur. De his pręsens est inquisitio; sed admodum breuis; quod duo tantum vel tria sint, quæ difficultatem aliquam habeant: hæc scilicet: Principio, Quid intelligatur nomine *Cœli*, Vnde vox Dei audita dicitur: Secundò, quomodò ex illo vox prodire dici debeat. Tertiò, quanam ex Cæli regione vox prodierit. 2.

Cæli nomine in Scripturis tria significare alicubi in 12. Corinth. 2. indicat S. Thomas. Nobis alia triplex eius significatio seruit. quoniā vel ipsa corpora cælestia intelligimus: vel locum, qui supra hæc corpora est, vbi Deum cum sanctis regnare dicimus: vel aerem, qui infra spheram Lunæ sedem suam habet, totumque spacium inter ig- 3.

nem atque terram, complet. Corpora illa cęlestia, & quæ cum corporibus superiorem locum obtinent, cælum dici, vnus est omnium sensus: vnus consensus. Eodem nomine compellari aerem, pluribus Sacræ Scripturæ locis clarum est. Nam Matth. 6. vult nos Dominus respicere volatilia *cœli*, id est, aeris: eadem volucres *cœli*, quod in cælo, id est, aere, sub cælo degant, idem Dominus compellat: & Matth. 24. Dominus dicitur venire in nubibus *cœli*. & Luc. 9. Ignis dicitur descendere de *cœlo*, quemadmodum & Iob. 1. cap.

4. Cælum vnde vox Dei venire dicitur, non *corpora cœlestia* significat. Cum enim varia illa sint, ex omnibusne prodire vox Dei dici debet? an ex ipsorum aliquo? Cur hoc potius, quàm illud dici debeat, nulla ratio: cur neutrum magna. quia neque vocem formare apta sunt illa corpora: neque si formare possent, ad nostras aures illa perueniret, propter maximam illorum ab his inferioribus distantiam.

5. Multo minus ex eo, *qui cœlis superior est*, loco vox dici potest descendere. Hoc confirmant iam dictæ rationes. Sed nec cælos propter sui densitatem vox illa posset penetrare: & si posset, tardissimè ad mortalium aures perueniret. Vt taceam non improbabilem eorum esse opinionem; qui præter corpora ipsa cælestia, nullum alium, vbi Sancti, cum Deo, regnant, locum agnoscunt.

6. Cælum igitur, vbi vox formatur, atque vnde proficiscitur, *aer* est; qui cælum dicitur, vt notauit in 2. Corinth. 12. Damascenus, li. 2. Ortod. cap. 7. quod plurima cum cælo communia habeat. præter superum scilicet locum, etiam claritatem, atque subtilitatem. Nam & visus ipsum, vt cælos, penetrat: & lumen solis in se, quemadmodũ cæli, recipit.

7. Qui ex cælo vocem fortasse prodijsse inde colligunt; quod ipsi aliquando legantur fuisse aperti: & ex ipsis vox, vna cum columba, profecta, vt Matth. 3. errãt. Quemadmodum nec vox prodijt è cælo: ita nec *columba*. Sed nec verè fuerunt ipsi cæli aperti. De voce iam id demonstratum est. De *columba* res multò manifestior est. Vbi queso colũba generata, si ex cęlo prodijt? ex quo corpore generata? in quod corpus rursus conuersa? vbi ipsius reliquiæ?

8. In cęlis non datur generatio atque corruptio. Non igitur propriè in cælo generata. Non potuit ex ipso corpore cælesti produci; quia incorruptibile illud: & in nullius creatæ rei transit materiam. Sed neque si generata in cęlo (quomodocunque tandem, non disputo) ex cælo ipsa ad nos potuit peruenire: transire scilicet vastissima corpora cælestia, atque ignem, qui sub ijsdem sedem suam habere dicitur.

Adde,

Adde, quod nec verè *aperti* fuerint cæli. Diuidi non possunt. Ingenerabiles sunt, atque incorruptibiles. Diuisio atq; disruptio in ipsis loum non habent. Aperti ergo dicuntur; qui in cęlis, id est, aere superiore, nubes quædam sese apperuit, ex cuius hiatu & vox visa est prodire, & cum voce columba descendere. 9.

Quo modo verò vox ex aere formari atque prodire dicitur? Itane, vt solus Deus, aut, Dei personam gerẽs, Angelus, ipsam formet, nulla concurrente creatura corporea, præter illam, quæ vocem excipiat? an potius re corporea Deus hic vtitur? Et, si hoc, vtrum illa sit ipsusmet aer, aut præter aerem, nubes aliqua solidior? vt eodem modo hic vox formari dicatur, quomodo ca. 4. diximus, eandem formari in nube. 10.

Non ita Deus, aut Angelus vocem quæ auditur, format; quemadmodum nos, quando sermones cum alijs miscemus. Nulla Deus, aut Angelus, ad hoc instrumẽta idonea habet. Deus Spiritus est: Spiritus est Angelus: quæ vocem formant, res sunt corporeæ, & corporeis instrumentis, lingua, gutture, pulmone, faucibus, &c. instructæ, quæ in Spiritus conuenire non possunt. 11.

An fortè, quamuis his instrumentis non sit instructus Deus, aut Angelus, nec corpus habeat, quando tamen vocem edit in aere, *corpora, corporeaq; hæc instrumenta* assumit? Assumere potest, si volet: assumit quandoque, quando ita placet: vt tamen assumat, nulla necessitas vrget. quin verò cum de cælo loquitur, aut nunquam assumit: aut assumit rarissimè. Quid enim opus? Tam perfectè potest has voces formare sine corpore assumpto, quam cum corpore assumpto. Et cum hic velit audiri Deus, nõ videri; vt corpus assumat, & per hoc loquatur, credi non debet. 12.

Quamuis autem nec Deus assumat corpus, dum loquitur, nec Angelus: locutio tamen sine *corpore* non fit. forte nec potest fieri Ea vocum & sonorum omnium, quæ auditu percipiuntur est ratio, vt ex corporum collisione ipsa prouenire sit necesse. Vnde quoque Philosophi, præter *medium* corpus, quod sonum excipit; etiam *percutiẽs* atque *percussum*, quę sonum q. producant, requirunt. 13.

Et de *medio* corpore, in hac locutione, quod formatam vocẽ excipiat, difficultas hîc nulla est. Illud est ipse aer. In aere vox excipitur: per aerem vox ad audientium aures defertur: in aere, quandiu perseuerat, subsistit. De *percutiente* atque *percusso* quæritur; vtrum purus aer hîc vtriusque vices subeat: an solus aer per se sufficiens nõ sit; sed necesse sit, vel nubem aliquam ipsi succurrere, vel certè ita ipsum condensari, vt si nubem densitate non excedat, saltem adæquet. 14.

Nubem

15. Nubem sæpe succurrere, aut sine nube vocem non fieri, probabile sumitur argumentum ex eo; quo Noysi sæpissimè per nubem locutus sit Deus. Hoc confirmat, quod vox super Christum facta in transfiguratione per nubem sit facta. Ita enim scribit Euangelista Matth. 17. *Adhuc eo* (Petro) *loquente, nubes lucida adumbrauit eos: & ecce vox de nube dicens, Hic est filius meus dilectus.* Pro eodem videtur facere murmur populi, quando (Ioan. 12.) super Christum facta est vox Patris, testificantis; *quod & clarificasset filium, & esset clarificaturus.* Omnino enim, vt Euangelista testatur, putauit *tonitruum esse factum.* obseruauit igitur in cælo nubem aliquam, sine qua non est tonitruum: atque inde credidit vocem profectam. Magis ad rem facit, quod B. Petrus, illam ipsam nubem, quæ Dominum in transfiguratione excepisse dicitur (Matth. 17.) & ex qua vox prodijsse cælum appellet. Sic enim loquitur, cap. 1. Epist. suę 2. Canonicę: *Accipiens,* inquit, *Christus à Deo Patre honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum huiusmodi à magnifica gloria. Hic est filius meus dilectus; in quo mihi complacui; ipsum audite. Et hanc vocem nos audiuimus de cælo allatã, cum essemus cum ipso in monte sancto.*

16. An verò semper nubes succurrit? Admodum verisimile hoc. nisi dicamus aerem aliquando ad eam dẽsitatem cogi, vt voci formandæ posit sufficere: aut certè eo impetu hucq; illucq; impelli, retorqueri, vt quod facilius fieret per condensatam nubem, id, quamuis, difficilius per impulsum & concitatum aerem. Hoc fieri aliquando, inde coniectura est, quod quædam voces de cælo, non autem de nube dicantur factæ.

17. Cæterum, quando nubes succurrit, duorum corporum (vt est verisimile) sustinet officium percutientis & percussi: ad quæ tertium, aer, tanquam medium accedit, vocemque excipit. Quando verò nubes nulla succurrit, aer & percutientis, & percussi, & medij subit conditionem; sed tamen ratione diuersa, forsitan & diuersarum aeris partium ratione.

18. Præterea, quando vel aerem, vel nubem, percutientis corporis cõditionem subire dicimus, non volumus eam per nos aeri tributam potestatem, vt per se illud præstare posit. Nisi ipse percussus atque impulsus sit, percutientis rationem non sustinebit. percussus iam atque impulsus, vt fluctus fluctum; ita proximum aerem diuerberat, impellit, & sonum efficit.

19. Ex dictis, quid ad *tertium illorum,* quæ definienda diximus, respõdendum sit, colligitur. Ex ea cæli vel aeris regione, vbi nubes, in qua vox formatur, residet vox & oratio Dei proficiscitur: non loco ali-

quo

quo ipsa superiore: non loco aliquo ipsa inferiore: quid mirum? Nubes ipsius principiũ, sine nube non fit. Vbi igitur nubes, inde vox prodit.

Et quia quæ à nobis plurimũ distant, ad aures nostras aut non, aut ægrè admodum perueniunt: hinc & illud sequitur, proximas hominibus aportere esse nubes, vnde voces hæ proficiscuntur. Nisi fortè intensissimas semper voces in nubibus formari dicamus, quales fuisse Dei, quando legẽ populo Israelitico dedit, ipsemet populus insinuat, dum sic Moysi loquitur. *Non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.* Sed his vocibus non semper opus. 20

CAPVT XI.

De Dei, in veteri Testamento Locutione externa, per Vrim & Thũmim facta.

DVM locutum esse, & responsa dedisse per *Vrim* & *Thummim*, communis est omnium propemodum sententia. Dedisse quoque ita responsa, vt interim se sub externa forma videndum non præbuerit, nemo etiam dubitat. quomodo verò per illa responderit, & rogatus sit, *inuentu est difficile*, inquit B. Augustinus, q. 117. in Exodum: vtrum, scilicet, sono vacali, quem Angelorum aliquis excitarit; an interiore arcanoque affatu Sacerdotem erudierit Deus; ille deinde eruditus principem, vel qui interrogassent, certiores de omnibus fecerit. 1.

Difficile quoque modum interrogandi intelligere. Alij atq; alij, alium atque alium referunt. Quidam codicillos, in quibus, quæ interroganda essent, scriberentur, ipsis *Vrim* & *Thummim* applicari docueruut. Alij rem verbis & precibus volunt esse perfectam. 2.

Sic difficile dicere, Quidnam per *Vrim* & *Thummim* intelligatur: quidam etiam putãt impossibile. Certè Rabbinus Comius summam istorum ignorationem etiam apud ipsos Hebræos esse fatetur. & Caietanus, *Quid*, inquit, *intelligatur nominibus Vrim & Thummim, nullus, quantum nouimus, hactenus explicauit*. Nos quid de tribus hisce capitibus sentiamus, breuiter exponimus. Ab vltimo principium facimus. 3.

Et quidem de *significatione* nominum non est difficultas. Constat *Vrim* illuminationem significare, *Thummim* perfectionem: difficultas est de re ipsa per nomen significata, quidnam illud ipsum sit, quod *Illuminatio* dicitur atque *Perfectio*, vnde responsio à Deo exspectabatur, & accipiebatur ab hominibus. 4.

Et quoque aliquid certum de reipsa; videlicet, *Vrim* atq; *Thummim* 5.

rim aliquid esse *Rationalis* summi Sacerdotis. *Rationale* verò pars quædam est vestis est summo Sacerdoti propria, ex auro, hiacintho purpura, cocco bis tincto; quæ Ephad, epomis, super humerale dicitur; à Iosepho autem interdum diplois, interdum diplois hieratica. Huius pars quędam, quadrata, Sacerdotis pectus tegebat, ornata preciosissimus lapidibus duodecim; ordine quadruplici: ita, vt in quolibet eorum trias fuerit Hâc *Rationale* vocat Hieronymus: Hebræi, *Chosen*: Iosephus, *Essen*: LXX. *Logion*: alij *Oraculum*: quidam etiam *Iudicium*. Huius aliquid esse *Vrim* inde manifestum est; quod vbi nos legimus, Exod. 28. text. 30. *pones in Rationali iudicium, doctrinam & veritatem, quæ erunt in* pectore Aaron, Hebræi legant; *Pones Vrim* (id est, lumina siue illuminationes) *& Thummim* (id est, perfectiones).

6. Sed quidnam in ipso Rationali sit, incertum. Quidam existimant quendam lapidem esse, à duodecim ipsis distinctum, cuius color, intrante Sacerdote summo, adita interiora Tabernaculi, pro rerum, vel aduersarum, vel prosperarum, varietate immutaretur. Quidam sanctissimum Dei nomen tetragrammaton, lapidi inscriptum autumant Alij, inter quos philo, has ipsas voces *Vrim* & *Thummim*, quæ interpres noster vertit Doctrinam & Veritatem. Alij ipsasmet gemmas.

7. Postrema hæc sentẽtia probatur nobis. Si enim aliud, quam gemmæ ipsæ, forent; cur eorum materia, forma, qualitas, quantitas, locus non describitur? cum hæc, tantarum rerum, describi omnino debuerint; quando recularum etiam minimarum, & quæ longè *Vrim* & *Thummim* sunt inferiores, exacta descriptio habeatur.

8. Meritò verò hæ gemmę *Vrim* & *Thummim* dicuntur: *Vrim* quidem, quia lucebant, splendoremque à se maximum, cum essent nobilissimæ, diffundebant. *Thummim* verò, quia integritate perfectionemque maxima, cum è toto genere essent quam lectissimæ, pollebant.

9. Bene quoque illo Interpres vocat *Doctrinam*, & *Veritatem*. quia per eos lapides adeo lucentes & perfectos, lucis perfectionisque omnis author & regabatur, & respondebat; respondensque tam Sacerdotes, quam Principes, & populũ, *doctrina* & *veritate*, quasi luce spirituali complebat & perficiebat: dum obscuras res doceret, & de agendis, atque omittendis instrueret; simul & modum, & viam aliquid aggrediendi & perficiendi aperiret. Quamuis & dici possit *doctrinam* exponi, & *manifestationem* dici, quod futura manifestet: *Veri-*

Veritatem, vt intelligeretur Deum neminem fallere velle; sed quidquid eius sacerdos prædiceret, valde esse perfectum, id est, verum; neque quidquam habere falsi admixtum, sicut responsa, quæ dabant Oracula gentilium.

Et *Iudicium* quoque optimè dicuntur: quod Dei de re aliqua iudicium, per illa, demonstraretur: vel ipse propitiaretur: aut contra, quod hominum iudicium volūtas, desiderium, & causa, ipsi Deo hîc proponeretur. Hæc enim omnia facit Sacerdos: dum Rationali in pectore ornatus, diuina oracula poscit, accipit, hominibus enunciat; vel, eodem ornatu, eorū vota, quæstiones & preces diuinæ maiestati offert. Et hoc de primo cap. 10.

Modum interrogandi alij alium atque alium referunt, vt diximus. Non placet, quod *codicilli*, qui interrogata continerent, ipsis *Vrim* & *Thummim* applicentur: Non quod hac ratione veritas à Deo vero haberi nequeat. Potest haberi. habita est simili modo in nouo Testamento. (Leo pp. quandam Epistolam contra hęreticos scripsit, & illam D. Petri tumulo superposuit; petens, vt, si quid peccatum, illud Apostolica manus corrigeret: & factum est) sed quod vt hac ratione fiat, non sit opus. Propter abscentes sunt literæ. Deus est præsentissimus. Et quando *subito* consulendus fuit Deus; vt fuit aliquando: prius tempus scribendis codicillis consumi debuit? 11.

Consultus igitur fuit Deus à Sacerdotibus, assumpto gemmato Pectorali, *precibus & verbis*. Hæc Scripturæ verba haud obscurè indicāt. Ex multis locum vnum profecimus. 1. Reg. 33. sic dicitur: ***Cum Dauid rescisset, quia præpararet illi clam malum Saul; dixit ad Abiathar Sacerdotem; Applica Ephod. & ait: Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul, sicut audiuit seruus tuus? Domine Deus Israel, indica seruo tuo. Et ait Dominus: Descendet. Dixitque mox Dauid: Si tradent me viri Ceilæ, & viros, qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent.*** Quis hîc *codicillos* suspicabitur, aut chartam? quis non viuam orationem intelligit, aut *preces*. 12.

Ex modo interrogandi facile quis collegerit ***modum respondendi***. Et *viua voce*, qui responsum aliquando esse putauerit, dubito vtrum erroris arguendus sit: præsertim si præcedentis exempli rem gestam exactius secum expendet: vbi mox interrogantibus interrogatus responsa dat Dominus. Et quidem si hoc concedatur, nō malè hanc per *Vrim*, & *Thummim* Locutionem ad hoc genus diuinæ Apparitionis retulerimus: vt taceam excellentis doctrina homines hāc sententiam secutos esse. 13.

14. Sed tamen, si aliquando, *viua voce*, Deus respondit, certè nō semper respondisse videtur. Verisimile est sæpius interiore, arcanoque afflatu Sacerdotem erudiuisse: ille verò instructus à Deo, Principē, aut alios, qui interrogassent certiores, de omnibus alios fecisse. Sic enim in Prophetia Somnijsque diuinis fieri solet, vt rerum quæ nunciantur, simulachra quædam in hominum mentibus, & phantasia infigantur; hisque notis, & mutis quasi vocibus, cum homine diuinum Numen loquatur.

15. Cæterum, vt hic motus placet: & prior non displicet: ita non placet ille. quem asignat Iosephus. Hic, lib. 3. Antiq. cap. 11. à *gemmis docet emicuisse mirum quendam fulgorem*, quoties belli alicuius gerendi author, & adiutor Deus esse voluisset: adeo vt, ad Sacerdotis aspectum, vniuersæ statim multitudini constiterit, Deum affaturum. Sed, num de bello Deus tantum consulebatur? Num de solis quæstionibus, ad quas *Etiam*, & *Non* sufficiunt? Imo verò aliquando de *modo*, res quasdam agendi, interrogatio erat. Et aliquando etiam de eo interrogatio non erat; ipsum tamen responsio continebat. Exemplū huius habetur, 2. Reg. cap. 5. Dauidi ibi Dominum consulenti: an cōtra Philistæos ascensurus esset, responsum: *Non ascendas; sed gyra post tergum eorum: & venies ad eos, ex aduerso pyrorum: & cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum; tunc inibis prelium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, vt percutiat castra Philistim.* Qui hîc lapides tam multa, tam varia, tam noua, tam inopinata, tam peregrina indicare poterant? Quęsitum ab eodem; Quam *vrbem* ascenderet? responsumque fuit *Hebronem*. Quis fulgor hanc demonstrabat? Hęc de Dei locutione per *Vrim* & *Thummim*. sed admodū pauca. quia vtrum huius loci sit, non omnino certum. Plura qui volet, legat, Riberam de Templo, & ijs, quæ ad ipsum pertinent, lib. 3. cap. 12.

CAPVT XII.

De conditione & substantia vocis diuinæ, quæ Deo loquente à mortalibus audiebatur.

1. PRopria singularum Locutionum Diuinarum, vtcunque discusimus: restat inquiramus omnibus communia. Hæc ad tria causarum genera videntur reuocari: ad formam, efficientem causam, atque finem. Ad formam referimus vocem, quæ Locutionis est quasi formalis terminus. Circa causam efficientem quæritur author vocis. In fine, cur latere Deus

voluerit,& audiri tantum ſuam vocem;non vero ſub externa ſpecie ſe conſpici.

2. De *Voce* plura vocantur in quęſtionem;quorum quædam ad *ſubſtantiam* eius pertinent: quædam ad eius *quantitatem*: quædam ad *qualitatem*:quædam ad *materiam*.Circa ſubſtantiā quæritur. An vera fuerit vox,quæ,Deo loquente, percipiebatur. Circa quātitatem, An fuerit intenſa,an potius remiſſa.Circa qualitatem,Quo idiomate ſit vſus Deus loquens.Circa materiam,Quamnam potiſsimum rē tractauerit.Primum hoc cap.definimus.

3. *Veram* fuiſſe *Vocem*, quæ Deo loquente ſit percepta,dici non debet. Multa requirit vox,quæ in Dei locutionibus defuerunt. Requirit linguam,labia gurgulionem,pulmonem,arterias,&c.Omnia hęc hîc defuerunt. Vox ſolum auribus percepta eſt:corpus, quod his inſtrumentis eſſet inſtructum,& viuam vocem potuiſſet formare nullum viſu perceptum; nullum fuit,ſi quod ſub nube, vel igne, vnde vox prodire viſa eſt, latuit; nec illud vocem potuit edere: quemadmodum veram vocem nec Deus,nec Angeli ediderunt, quando ſub humana forma rebus viuentium interfuerunt, & cum illis ſermonē miſcuerunt.

4. Quemadmodum,verò vox vera non fuit, quæ percipiebatur:ita neque *vera Locutio*. Viuentium hæc eſt: & non omnium,ſed ratione præditorum. Duo ſiquidem ſunt, quibus animalia bruta mortales excedūt, mens atque oratio. Vbi oratio eſt atque Locutio homo oportet ſit,cuius ſolius eſt orationem habere & loqui.

5. Nihilominus quæ vera vox non fuit; *verus fuit ſonus*; & non minus,quam quicunque alius.propterea; quod quæ ad verum ſonum requiruntur,in ipſa inueniantur,& non minus aures,quam verus ſonus perculerit.

6. Vox tamen *dicitur*, analogia quadam ad vocem, quam viuentes homines formant. Analogia hæc, non in vocis principio conſiſtit, quaſi idem veræ vocis principium ſit, & illius, qua Deus locutus legitur: (diximus aliud hîc eſſe, aliud ibi:) ſed partim in conſonantia ſoni, partim in ſoni effectu. Vox Dei voci hominum reſpondebat. Vox Dei in eorum, qui Deum audiebant, animis idem efficiebat: quod verę hominum voces apud mortales,qui ſermones ſuos inter ſe conferunt.

7. Eadem analogia *locutus* dicitur Deus. Quamuis enim diuerſum Locutionis principium in ipſo fuerit, diuerſum in hominibus tantū tamen ſuo,quem formabat,ſono,efficiebat,quantum mortales,apud mortales,proprie loquēdo.Et quia ipſius vox differētia ſoni à mor-

 talium

talium non differebat; ipſe quoque, quemadmodum mortales, locu-
8. tus dicitur. Nec male.

Nouum ſiquidem non eſt vt res non proprijs tantum nominibus compellantur. Sæpiſsimè dicũtur, quod fuerunt, non quod ſunt: quemadmodum in Cana Galileæ *vinum aqua*. Sæpiſsimè etiam nominibus rerum, cum quibus ſimilitudinem quãdam habent: quemmodum *boues*, quos Pharao ſe vidiſſe dicebat, non boues erant, ſed imagines boum: ſic Imperatorem ſe videre dicit, qui imaginem Imperatoris videt. Eodem quoque & *vox*, & *locutio* Deo tribui-
9. tur.

Simili analogia & bruta animantia locuta leguntur: quia ſcilicet humanam locutionem, ſimilitudine quadam, aliquando effinxerunt: vt aſina Baal. Veruntamen, quæ impropriè dicuntur *locuta*, propriè *voces*, vt homines, formarunt: propterea, quòd quæ ad vocem requirũtur; in pleriſque ipſorum inueniantur; quę ad Locutio-
10. nem minimè.

Huic *tres loquentium gradus* non male diſtinxit alicubi Toſtatus, in *8*. Matth. quæſt. 114. *Vnus eſt* eorum, qui nec loqui propriè poſſunt nec organa locutionis habent. *Alter* eorum, qui loqui quidem non poſſunt; omnia tamen, aut certè plurima locutionis habent organa. *Tertius* eorum, qui loqui poſſunt, & locutionis habent organa. Tertius hic hominum eſt. ſecundus brutorũ animalium. primum Deus
11. atque Angeli habuerunt.

Ex eodem nos aliud colligimus: ſcilicet ex duplici cauſa contingere, vt quis loqui nequeat. primum ex eo, quod facultate loquendi deſtitutus ſit: deinde, quod organis careat, quibus formet vocem & cogitationes ſuas, per vocem, alijs prodat. Et quamuis vtrumq; Deo defuerit & Angelis, qui Dei perſonam ſuſtinuerunt, pro vtoque tamen aliud habere potuerunt, quod ad vocem formandũ, & loquen-
12. dum ſufficeret.

Pro facultate loquendi fuit vis intelligendi atque mouendi. Pro organis locutionis, corpora, in quibus vocem formabant. Vi intelligendi ſcire potuerunt, quæ corpora aptanda: & ad voces formandas idoneè componenda. Vi mouendi potuerunt, vt conueniebat, impellere, vt, quas vellent, voces atque ſonos redderent. In corporibus verò, quibus hîc illis opus, nulla reſiſtentia. ad quodcunque opus, quod motu peragitur, ſpirituali creaturæ ſeruiunt.

13. Rurſus, quemadmodum in perfecta locutione aliud eſt, quod loquitur, ipſe, ſcilicet, homo: aliud, quod loquitur, potentia, ſcilicet, loquendi, aliud inſtrumentum, per quod locutio fit: aliud medium, in

in quo vox recipitur, & per quod ad audientium aures desertur. ita, quodam modo, hæc in Dei locutione inueniuntur. Deus, siue Angelus est, qui loquitur: Potentiæ loquendi vices sustinent vis intelligendi & mouendi: Organorum loco sunt corpora, per quæ locutio fit: medium partim hæc corpora, partim his vicina.

CAPVT XIII.

De quantitate vocis externa, qua olim Deus loqui auditus est in veteri Testamento.

QVANTITAS orationis, & vocis Dei, duplex potest distingui. Alia potest dici *temporis:* alia *intensionis*, Ibi habetur ratio durationis vocis, & orationis diuinæ; longáne an breuis fuerit: hic, vtrum intensa siue alta, an remissa & depressa. Priorem quilibet obseruauit, qui, quæ Deus, varijs personis, locutus sit, volet attendere: posteriorem, quia aliquam difficultatem habet, propositum est hoc cap. discutere. 1.

Iudicium autem huius, vel ex sacris Scripturis petendum; vel ex ratione. Et ratio quidem in omni oratione, atque voce Domini locum habet. Scripturarum vero alicubi summum est silentium: quãuis aliquando *quanta* Dei oratio fuerit insinuent. Ex *ratione* igitur de *omni*: ex Scripturis, de *aliqua* potest constare. 2.

Et nunc quidem intensæ orationis meminit Scriptura, nunc modestioris. Intensæ, Exod. 19. quando dicitur clangor buccinæ *vehementius perstrepuisse*: & populus *terribili Domini voce* perterritus precatus, ne Deus, sed Moyses ipsi loqueretur; quod Dei vocem, non nisi cum præsenti vitæ periculo posset audire. Modestioris, Num. 12. quando ob id propius ad se audiendum voluit Deus accedere Aaronem, & Mariam sororem; ne à Moyse præsente, quæ ipsis diceret, audirentur. 3.

Ex *ratione* autem iudicium sumitur *quatuor* modis. quia ferè quatuor sunt, quæ, vt elatiori, atque intensiori voce quis loquatur, efficiunt. Vnum est, si longius distet ab auditore, qui orationem habet. Alterum, si idem motum quendam, maximè timorem, auditoris animo velit esse incussum. Tertium est, vehementia doloris, quem loquens patitur. Quartum, summum, quod quis oratione obtinere nititur, consequendi desiderium. 4.

In primo illo, intensa vox idcirco necessaria est; quod qui loquitur, mentis suæ cogitata alijs cupiat innotescere: cum verò 5.
hoc

hoc fieri nequeat, nisi, nuncia mentis, vox ad aures perueniat; necesse est, talis sit vox atque oratio; quæ ad audientium aures pertingat. At si remotior sit auditor, & remissa vox, fieri id nequit. Aut igitur necesse est auditorem loquenti magis coniugi, quod semper fieri nõ potest, aut certè intensione vocis maiores vires orationem accipere, vt vlterius progredi valeat.

6. Ad motum concitandum, atque timorem inprimis incutiendum eandem. Valere Rhetorum tradunt præcepta: quæ magnitudinem vocis maximè, vbi animi concitandi sunt, requirunt. Hinc ijdem in Exordijs leuiori voce sunt contenti: quod suauius Orator se hîc in animos insinuet. in alijs orationis partibus non item.

7. Vehementiam doloris intensiorem vocem atque clamorem extorquere obseruamus quotidie. Nec extorquet frustra: quoniam doloris magnitudinem haud parum minuit.

8. Intendit quoque vocem consequendi, quod petitur, desiderium. Quemadmodum enim mentis index vox est; ita intensioris mentis. intensior vox & oratio. Hinc non semel Regius Propheta, ad Dominum, cum tribularetur clamabat; quia vt à tribulatione liberaretur, summo flagrabat desiderio. Hæ ferè causæ intensioris elatiorisq; orationis. An hæ in Dei Locutione locum habeat?

9. Postrema locum non habuit. Neque enim quidquam oratione sua ab hominibus petijt Deus Opt. Max. Nulla re mortalium indiget. sibi est sufficientissimus. Nostrũ est, ab ipso petere: ipsius, nostris votis atque desiderio satisfacere.

10. Neque doloris vehementia clamorem aliquando, quando mortalibus locutus est, extorsit. Quid quod nullus in ipsum dolor cadat. Quod si quandoque doluisse dicitur; aliquando suspirasse, indicare voluit, Displicere sibi hominum peruersos mores, ingratam vitam ad malum omne studium propensum.

11. Timorem aliquando Auditoribus suis humana voce voluit incutere. Ipsius oratio testis est. Postquam enim Israelitas voce sua quondam intellexit attonitas; *Quis*, inquit Deut. 28. *det illos semper talem habere mentem, vt me timeant?* Quocirca & grauius intonuit, Exod. 19. vbi timor incutiendus. *Sonitus enim buccinæ*, vt ibidem dicitur, *paulatim crescebat in maius, & prolixius tendebatur.*

12. Sic Auditorum ab ipso distantia grauiorem orationem postulauit quandoque: & quidem illo ipso tempore, quo sua oratione Auditoribus, voluit incussum terrorem. Quoniam ipse ex altissimo monte loquebatur; & multitudo, ad quam sermo derigebatur, ad pedẽ montis hærebat; magnumque per spacium erat diffusa: & tamẽ vocem Domini audire omnes omnino oportebat.

Ex dictis concludimus duabus de causis, *grandiori voce*, Deo o- 13.
pus fuisse. quando, scilicet, vel vehemens motus Auditorum ani-
mis fuit afferendus: vel longius à loco, vnde vox oriebatur, ipsi di-
starent. Et quamuis in his casibus leuiori idem præstare potuisset;
quia tamen, quantum fieri potest, suas cupit saluas esse leges naturæ;
quod natura postulat, grandiori voce est vsus.

Cuncludimus & illud, *rarissimè* Deum intensiori voce vsum es- 14.
se; quando mortalibus est locutus. Meritò. Rarisimè ipsi proposi-
tum fuit timorem suis Auditoribus incutere. rarisimè longius ab
ijs, quibus locutus est destitit. Quod dicimus credet; qui singulas
quarum Capite secundo, meminimus Locutiones volet discute-
re.

Nec est, quod quis longè à nobis distantes *nubes*, & longius disi- 15.
tum cælum, vnde Deus locutus scitur, obijciat. quoniam vel nubes
veræ non fuerunt, ex quibus vox formata: vel non suis, vbi natura-
liter degere solent, locis constituerunt. Sic *cælum*, ex quo vox audita
dicitur, non vastisima illa fuerunt corpora cęlestia; sed aer superior,
non multum ab ijs, quibus Deus loquebatur, distans, quemadmodū
superius demonstratum est.

Pro eadem remisiore voce facit, quod, vt plurimum, quando 16.
humana voce Deus locutus dicitur, vni tantum legatur locutus, aut
certè paucisimis. Cum verò hi & audire & intelligere, etiam remissa
voce loquentē, optimè potuerint, quorsum erat necessaria grandior
atque intensior vox & oratio?

CAPVT XIIII.

De qualitate diuinæ vocis, siue quo ideomate vsus Deus, quando cum mortalibus externa voce locutus est.

EXISTIMANT quidam Apostolos olim, quando primum 1.
Christi Euangelium Hierosolymis, tum deinde apud dis-
persas, per totum orbem, gentes docuerunt, vno tantum
idiomate esse vsos: locutos vna lingua; quam quicunque
audirent, quamuis alia ipsi, tanquā sibi propria, vterentur, intellige-
rent. Hoc modo volunt intelligi, quod dicitur *varijs linguis* locutos
Apostolos. Quemadmodum hi vna aliqua lingua Apostolos locu-
tos asserunt: ita difficulter asignant, *quanam* sint locuti. Similiter
qui Deo, olim, etiam vnam linguam, atque idiomata fuisse vo-
lunt, difficulter dicere possunt, quod, illud idioma fuerit, quæ lin-
gua.

Displicet hæc opinio alijs, & meritò. Quoniam hac ratione non 2.
tam

tam Apostolis donum linguarum concessum fuisset; quam homini-bus infidelibus beneficium, vt peregrinum idioma, tanquam proprium, intelligerent. Sed & qui Apostolorum temporibus loquebantur linguis; ab his intelligebantur; ab illis non intelligebantur: quemadmodum D. Paulus alicubi insinuat 1. Corinth. 14. nõ igitur beneficium Auditorum fuit, vt peregrinum idioma intelligerent; sed priuilegium Apostolorum, vt quauis lingua loquerentur.

3. De Deo idem dicendum existimamus. vt non vna aliqua lingua vsus sit quando mortalibus est locutus. Quoniam vel loquẽtem omnes non intellexissent: vel Auditorum beneficium fuisset, quod peregrina loquentem non minus intellexissent, quam si propria singulis fuisset locutus.

4. Vt loquentem non omnes intellexerint, dici non debet. Cur loquebatur, si noluit intelligi? quid opus peregrino idiomate, quod vt intelligeretur, opus fuit singulari Dei beneficio? præsertim, cum tã facilè ipsi fuit, apud Hebręos hebraico, apud Aegyptios Aegyptiaco. &c. vti, quam apud omnes aut hebraico, aut Aegyptiaco? &c.

5. Omnino credendum est Deum, qui hominibus aliquando externa voce loqui dignitas est, ea lingua loqui voluisse, quę ipsorum, quibus loqueretur esset propria; qualiscunque etiam illa esset. Nisi forsitan Deum, vel Angelum, qui Dei hic personam sustinuit; idioma ipsorum quibus cum agebat, ignorasse, impiè vel imperitè quis dicat.

6. Ex dictis, quamuis nondum certò cõcludere posimus, quo idiomate Deus sit vsus: certiores tamen sumus, quam si vnam ipsi linguã, apud omnes, fuisse dicamus. Certiores, inquam sumus, propterea, quod vbi constiterit, qua lingua locuti fuerint illi, cum quibus sermonem miscuit Deus, mox definire posimus, qua locutus sit Deus Opt. Max.

7. Cogitatio igitur omnis eò conuertẽda, vt, qua lingua locuti sunt ad quos diuinus sermo factus est, inquiramus. Et quidem si eorum tantum vocem habeamus, quibus 1788. propemodum primis, à mũdo condito, annis locutus est; *hebraica* omnes locutos esse dubium non est.

8. Nam *vnam hebraicam* tantum in vsu fuisset, & præter hebraicam, nullam, ob orbe cõdito ad constructionem turris babilonicæ, id est per annos, circiter, 1788, docet B. Augustinus, lib. de Ciuit. Dei 16. ca. 11. & lib. 18 cap. 39. Hieronymus in 3. Saphoniæ, quorum verba citat Pererius, lib 16. in Genes. Augustinum atque Hieronymum antecessit Origenes, qui homil. 11. in Num. idem asserit. In eodem opinione

nione esse Hebræos præter R. Iuda (qui in Tra. Sanedrin Syriacum sermonem tribuit Adæ) refert Genebrardus, ad annum mundi 1788. Omitto recentiores.

Tostatus in 11. cap. Genes. q. 1. & 2. pro huius sententiæ confirmatione affert nomina, quæ Adamus imposuit rebus, secundam eam linguam, quæ tunc erat. Neque enim nomina, quæ rebus imposuit, in alia, quam hebraica lingua inueniuntur id significare, ad quod significandum imposita fuerunt ab Adamo: nomina inquam Adam, Eua, Cain, Abel, &c. Quod si eadem nomina idem, aut simile quid, in alijs quibusdam linguis significant, id accidit propterea, quod illæ, ꝓ quam similes sunt Hebraicæ, vt sunt Arabica, Syriaca, Galdaica. 9.

Caietanus cum Tostato consentit: sed alias duas, pro hac re coniecturas habet. Vnam ex Dei nomine *Tetragrammaton* accepit; hoc ante diluuium fuisse dubium nullum est; quemadmodum nec dubium, vnam linguam fuisse ante diluuium, & turrem Babilonicam. At nomen hoc hebraicũ esse norunt omnes: vna igitur hebraica lingua fuit apud omnes; ante exstructum turrim Babilonicam. Alteram accepit ex nomine *Babel*, quo compellata ciuitas, quæ diuersis linguis occasionem dedit. Nam & illud Hebraicum est; & confusionem, quod ibi linguarum confusio facta sit, significat. 10.

Nec est, quod hebraica ab *Heber* sit dicta, qui post 1758. annos à mundo condito, genuit Phaleg. Hebraica dicta est ab Heber, non quod per illam in mundum sit introducta; sed quod, quæ prioribus omnibus temporibus, in mundo fuerit, in ipso sit conseruata; & per ipsum in posteros certos sit transmissa. 11.

Hoc inter alios, his verbis testatur beatus Augustinus, superius à nobis citatus: *Quoniam*, inquit, *in familia Heber*, *communis antea omnium lingua remansit*; *diuisis per alias linguas*, *cæteris gentibus*, *ideo deinde hebræa est nuncupata. Tum enim opus erat eam distingui ab alijs, nomine proprio*: *sicuti aliæ quoque linguæ vocatæ sunt nominibus proprijs. Quando autem erat vna omnium*; *nihil aliud*, *quam humana lingua*, *vel humana locutio vocabatur*; *quòd ea solum vniuersum hominum genus loquebatur*. 12.

Quocirca non placet sententia Theodoreti; qui primam omnium linguarum docet fuisse Syriacam: hebraicam autem primum omnium Moysi esse traditam; ante Moysen non fuisse. Non placet Eupolemi: qui, teste Eusebio, li. 9. de Præparatione Euangelica, c. 4. 13.

 Moysen

Moysen primum Iudæis docet tradidisse literas: & eas à Iudæis ad Phænices peruenisse: à Phænicibus accepisse Græcos: Et lingua hebraica, & literæ hebraicæ Moysen præcesserunt.

14. Multo minus placet Philostratus, in Catalog. Hæreseon, cap. 106 qui ante Turris Babel edificationem diuersas hominum linguas fuisse & docet, & omnino credendum asserit. Quin potius contrarium credendum; propterea, quod disertis verbis, *vnius labij*, dicatur fuisse omnis terra, antequam de Babilonica turre construenda homines cogitarent. Scimus cap. 10. dici *filios Iaphet, & Sem*, qui ante Babel fuerunt, *diuisos in diuersas linguas*; sed id per anticipationem, figuram sacris literis vsitatam, dictū esse, optimè interpretatur Pererius, l. 16.

15. Quid verò ex dictis? Hoc scilicet, per annos 1788. Deum alia, quam *hebraica lingua*, mortalibus locutum non fuisse. Quid ita? quia hominibus nota lingua locutus est. nota, præter hebraicam, nulla fuit alia. Hac igitur fuit locutus. Verum eademne vsus sequentibus tēporibus? Omnino vsus videtur apud eos, quibus locutum esse, superius doctum est, Capite secundo huius libri.

16. Quamuis enim in constructione turris Babilonicæ confusio linguarum facta sit: & cum ante esset vna hebraica, pręter hanc, in mundum, hominum peccatis ita exigentibus, inuectæ sunt 71. (quemadmodum ex 72. stirpibus, quæ ex Iophe 15. ex Cham 30. ex Sem 27. descenderunt, colligunt Epiphanius, initio Panarij, & Augustinus, lib. 16. de Ciuit. cap. 3. & Prosper, lib 2. de Vocatione gentium) hebraica tamen integra, & incorrupta permansit in Heber, vt diximus; (quod is neque consilijs, neque operis eorum, quibus turrim in cælum erigere placebat, interfuisset:) & per hunc ad eius posteros transiuit; non quidem omnes, sed eos; qui vera religione Deum colerent & Christi futuri Messiæ essent progenitores. *Diuisis linguis*, inquit Tostatus, in cap. 11. Geneseos, *prima illa lingua mansit in sola stirpe Heber, vnde & vocata est Hebraica. Nec in omnes posteros Heber transfusa est; sed in eos solum; qui erant in linea recta. per quam descendit Christus. Mansit igitur in solo Phaleg.; & in huius tantum filio Reu; & sic deinceps vsque ad Abraham, & Isaac, & Iacob. Hic autem cum duodecim filios habuerit; omnes ea lingua vsi sunt; omnesque eorum posteri, id est, duodecim tribus Israel; non autem sola tribus Iuda; licet ex ea tantum originem, & genus duxerit Messias.* Ita Tostatus.

17. Nec est, quod dicatur intercidisse linguā hanc hebraicam, aut quo tempore seruierunt in Aegypto: aut peregrinati sunt in deserto. quoniam, vt habet Elias, præfatione in Methurgeniam è Talmad. in tam

diuturna

diuturna peregrinatione & exilio, *tria* cōstantiſsimè Iudæi retinuerunt; linguam hebraicam, ſuæ gentis habitum, & nomina.

Ex dictis concluditur apud omnes, quibus Deum locutum eſſe diximus, alia ipſum lingua vſum non fuiſſe, quam *hebraica*. quoniam quibuſcunque locutus legitur, poſteriori fuerunt ipſius Heber; & Chriſti, vel maiores, vel de tribuum populi Iſraeliciti aliqua. 18.

Vnum forſitan Iob (cum amicis) quis hic exceperit, quod ille ad Chriſti rectam lineam pertinere non videatur: ſed tamen quemadmodum inde certum argumentum ſumi non poteſt, quod alio, quā hebraico, idiomate vſus fuerit: ita quod hebraico vſus ſit, inde coniectura eſt; quod à B. Hieronymo, & R. Solomo dicatur eſſe ex poſteris Nahor, qui auus fuit Abrahami: quod à Philone dicatur gener Iacob, ex Dina vxore: & quartus putetur fuiſſe ab Eſau, quemadmodum refert Genebrardus circa annum mundi, 2239. 19.

CAPVT XV.

De proprio authore & efficiente cauſa vocis, ſiue orationis diuinæ externæ.

DE *quatuor*, forſitan, aliquis ambigat, quis ſit author orationis atque vocis diuinæ, de qua præſens noſtra diſputatio eſt: de filio Dei, de Patre cæleſti, de ipſo Deo ſimpliciter, de Angelicis mentibus beatis. ſed tamen *vnus* ex his, nobis in omni conſtituendus eſt author. Res, quoniam ex ijs, quæ Cap. 20. 21. lib. 1. dicta ſunt, clara eſt, longiorem ſermonem non poſtulat. 1.

Qui *Filium* Dei, olim, ſub ſpectabili forma, apparuiſſe antiquis Patribus volunt, eundem, haud dubium, volent, *per ſe*, locutum eſſe; propterea, quod quæ rationes ipſos mouerunt, cur illud aſtruxerunt, eædem mouere potuerunt, vt hoc fateantur. Pro *Patre* verò duo ſunt argumenta. Alterum eſt, quod pleraque eorum, quę in veteri Teſtamento, per Deum, fata leguntur, illi tribuantur; alterum, quod in Euangelio vox eius aliquoties de cęlo audita prohibeatur. Pro Deo abſolute illud eſt, quod ad omnes perſonas pertineat vox illa, Exod. 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus*. Sed *Angelus* fauet illud, quod vox quam Moyſes Deo tribuit, ab Angelo illam perfectam eſſe doceat Sanctiſsimus Apoſtolus, ad Hebræos primo capite. Quid veritas? Sequentibus docemus. 2.

Filius Dei, per ſe, immediatè, locutus non eſt, in veteri Teſtamento: nec olim immediatè, per ſeipſum, eſt viſus. Poſterius hoc demon- 3.

stratum est, cap.24.lib.1.Ex hoc prius illud confirmatum volumus. *Multifariam*, inquit Apostolus ad Hebręos 1. *multisq; modis, olim Deus locutus est Patribus in Prophetis* (Adde Angelis) *nouissimè diebus istis, locutus est in Filio.*

4. Nec *Pater* est, qui immediatè, in veteri Testamento locutus est. Cur enim Pater, & non Filius? Cur non & Spiritus Sanctus? *Indiuisa sunt opera Trinitatis ad extra*, vt Theologi loquuntur: Locutio externa est opus ad extra: Indiuisum est ergo opus: Non igitur potius Patri, quam filio, quam Spiritui sancto tribuendum.

5. Sed quemadmodum ratio nulla est; cur vel soli Patri; vel soli filio, vel etiam soli Spiritu sancto tribuenda locutio externa: ita neq; cur *Deo vni trinoq;*. Quamuis enim opus sit *ad extra*: & ob id toti Trinitati tribuendum potius, quam vni alicubi personarum; non tamen necessarium est tribuatur Trinitati indiuiduæ: quia alium authorem habere potest, & habet.

6. Ab eodem igitur vox atque oratio, quæ audiuntur, formantur, à quo nubes, ignis, nebula, quæ videtur, & vnde vox, atque oratio profecta: ab eodem, quo ipsa fuerunt corpora, sub quibus se Deus, sub spectabili forma olim exhibuit: ab ipsis *mentibus Angelicis*, Dei administratorijs Spiritibus.

6. Magnum huius rei argumentũ Thesi 2. huius cap. insinuauimus; quod quæ Deum locutum esse dixit Moyses, illa ab Angelo profecta esse referat Apostolus. Moysis hæc sunt verba: *Locutus est Deus, cunctos sermones hos: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Ægypto.* Apostolus hæc Angelis tribuit sequentibus verbis: *Si enim*, inquiens, *qui per Angelos dictus est sermo factus est firmus: & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus; si tantam neglexerimus salutem, quæ initium accepit enarrari per Dominum?* &c. Ad Hebræos 2. Sed clarius id sanctissimus Stephauus, Actu.7. *Accepistis*, inquit, *legem in dispositione Angelorum, & non custodiuistis*, &c.

7. Et si singulas diuinas Locutiones discutiamus, in plerisque etiam Angelorum expressam mentionem fieri repetimus: vt vel hoc ipso intelligatur eorum hic præcipuam occupationem fuisse. Argumentum hoc vrget B. Augustinus 3. de Trinitate cap. vltimo. *Et si nos latet*, addit, *quomodo ea ministris Angelis fecerit; per Angelos tamen esse facta, non ex nostro sensu dicimus; ne cuiquam videamur plus sapere, quã oportet sapere; sed sapere ad temperantiam; sicut Deus partitus est nobis mensuram fidei: sed credimus, propter quod & loquimur. Extat enim authoritas diuinarum Scripturarũ, vnde mens nostra deuiare non debet: nec*

relicto solidamento diuini eloquij, per suspitionum suarum abrupta praecipitari, vbi nec sensus corporis regit, nec perspicua ratio veritatis elucet. Ita Augustinus.

Quocirca & hic diuina prouidentia leges suas seruat, quas in rebus omnibus ipsam seruare docet Dionysius Areopagita, vt res singulas, non per se solam, sed per secundas, & proprias causas administret: vsibusque suis adhibeat sibi seruientes Angelos, qui ob hoc etiam nomen *Administratoriorum* Spirituum obtinuerunt. 8.

Quod diximus, vniuersè verum esse credimus, in diuinis Locutionibus omnibus: quibuscunque etiam temporibus illæ acciderunt. *Omnes* Angelorum opera perfectas credimus. Cur enim hanc, præ illa? cur hoc potius, quam illo tempore? hoc potius, quam illo loco? Nulla ratio hanc, præ illa, excepit. 9.

Quocirca & illæ noui Testamenti, quibus vox *Patri* tribuitur. Matth. 3 & 17. testimonium danti filio, Angelorum opera sunt perfectæ. Nec in illis plus Pater fecit, quàm aut Filius, aut Spiritus sanctus. Patri nihilominus tribuuntur: quia Patris, non filij: non Spiritus sancti personam sustinuit Angelus. Atque secundum hoc loqui dicendum est, Cypriamum, lib. de Baptismo, quando sic ait: *Hucusque Domine sancte Pater, non audiuimus te ita loquentem, vt personaliter tibi assignetur locutio, quam proferres. hanc vocem à tua paternitate delatam nemo est qui ambigat: non est, qui sibi hoc verbum audeat arrogare.* 10.

Sed causam quæris; Cur si Angelus semper locutus est, non dictũ sit ab Angelo: *Hac dicit Dominus: Ego sum* Dominus *Deus tuus: Non habebis* Deos *alienos.* Cur ipse Angelus, *Ego*, inquit, *sum Dominus Deus tuus*? Prophetam quis vnquam audiuit dicentem: *Ego sum Dominus Deus tuus*? qui tamen & ipsi Dei fuerunt ministri, non minus, quam Angeli? Respondetur mirum non esse, Angelos hoc orationis forma vsos fuisse. In Commedijs, atque Tragędijs, vbi res geste Principum virorum exhibentur, similes formæ probantur B. Augustinus, lib 3. de Trinit. cap. vltimo, eodem fere modo respondet. Ait aliquis, inquit, Cur ergo scriptum est, *Dixit Dominus ad Moysen*, & non potius, *Dixit Angelus ad Moysen? Quia*, inquit, *cum verba Iudicis praeco pronunciat: non scribitur in gestis: Ille praeco dixit; sed ille Iudex: sic etiam loquente Propheta sancto; & si dicamus Propheta dixit, nihil aliud, quàm Dominum dixisse intelligi volumus.* Ita Augustinus. qui etiam contra Adamantium cap. docet optimè dici *Deus dixit*, & *Angelus dixit*: cum illud dicatur ex persona *inhabitãtis Dei*, hoc ex persona *seruientis creaturæ*. 11.

Nec

13. Nec eodem est hic ratio Prophetarum, atque Angelorum. Non *Dei personam* sustinuerunt Prophetæ, vt Angeli. Dei tantum *nuncij* fuerunt. quæ à Deo ipsis, vt hominibus referrent, reuelata atq; mandata fuerunt, hæc ipsi bona fide reuelarunt. Quocirca conueniebat, vt alia ipsi, alia Angeli forma orationis vterentur: ipsi dicerent: *Hæc dicit Dominus*: non dicerent, *Ego sum Dominus*: quod optimè dicere potuerunt Angeli, qui Dei, apud homines personam sustinuerunt.

14. Potuissent nihilominus, & Angeli eadem, orationis forma, cum Prophetis, vti; sed vti noluit Deus. Ita voluit loqui, vt *Ipsum Deum* loqui Auditores existimare possent, idq; multis grauibusq; de causis. scilicet, ita dictis maior accedat authoritas: Sic intelligebatur Deum vitam otiosam non agere: non deposuisse hominum curam. Sic significabatur res esse magni momenti, quæ reuelabantur. Sic maiora diuinæ clementiæ atque bonitatis argumenta mortalibus exhibebantur.

15. Hæc longius paululum prosequitur doctissimus Tostatus, q. 77. in 17. Matth. quæ quoniam non huic solum locutioni, sed etiam alijs Dei Apparitionibus seruiunt, placet his, ipsius propemodum, verbis asscribere. *Non fuit conueniens*, inquit, *vt Angeli, qui apparebant, & loquebantur, tanquam Dei ministri, dicerent, se à Deo missos, & nomine Dei agere. Primò, quia, si populus Iudæorum nihil videret vnquam Deum suum agentem, neque loquentem; & per Angelos omnia fierent; conciperent de illo non bene, quod nihil ageret. Secundò, vt tota gratiarum actio populi redderetur sibi. Nam si omnia, quæ Deus per Angelos efficiebat circa Israelitas, scirent Israelitæ facta per Angelos; etiam ex mandato Dei putare possent se plurimum & nimis, teneri Angelis; & non tantum Deo, quantum alioqui debent, qui voluit se solum potentem haberi, secundum illud: Deut. 32. Videte, quod ego sim solus: & non sit alius, præter me, & illud Psal. 7. Tu es Deus, qui facis mirabilia magna solus. Tertiò, vt non esset occasio errandi circa Angelos. Si enim, quæ per Deũ dicuntur hic facta, dicta, dicerentur fecisse dixisse Angeli; nesciret Hebrei distinguere inter Dei, atque Angelorum potestatem: ideoq; vel colerent Angelos, vel certè Deum paulo maiorem Angelis existimarent. Quartò fuit hoc, vt Deus alliceret sibi populum; vt eum colere desiderarent: sicut famuli gaudent nimis, quando Dominus eis loqui dignatur. Si verò cognoscerent Deum per Angelos ipsis loqui & non per se. putarent se contemni, ideoq; in Dei cultu facti fuissent remissiores. Quintò fuit, vt Iudæi crederẽt se valde esse inclytos, habendo Deum talem, qui ipsis ita loquatur. Vnde non malè dixit Moyses, Deut. 4. Non est tam grandis natio sub cælo, quæ habet Deos appropin-*

propinquantes sibi, si ut adest Dominus Deus vester cunctis obsecrationibus vestris. Hæc Tostatus.

CAPVT XVI.

De fine, qui Deo propositus esse potuit; quando mortalibus externa voce est locutus, & se videndum non exhibuit.

TRIPLICIVM *rerum* fines, in *Vocalibus his Apparitionibus* siue *diuinis Locutionibus* inquiri possunt. Primo illarum, per quas vox, & oratio Dei, ad mortales peruenit. Deinde externæ vocis atque orationis: cur videlicet externa voce, apud homines, locutus sit Deus. Tertiò, cur quando humana voce vsus est Deus, sub humana forma oculis auditorum se non exhibuerit. 1.

Res illæ primæ, aliæ atque aliæ fuerunt. Nunc nubes, nunc rubus, nunc ignis, nunc sibilus, nunc turbo, nunc propitiatorium, nūc Vrim atque Thummim. Alij quoque atque alij fines Deo, in his, propositi fuerunt. Cum iudicio enim, & ratione agit omnia Dei sapientia. sed quoniam de his, & horum finibus, quod coniectura consequi potuimus superius explicauimus; duorum posteriorum, hoc cap. tantum fines inquirendi sunt. 2.

Voce igitur *externa* vsus est Deus, non quia alia ratione mentis suæ arcana reuelare nequiuit. Multi Deo sunt modi, quibus illa reuelare potest & solet. docent hoc, quæ superius cap. 3. ex BB. Gregorio, atque Augustino sunt allata. Vsus est externa voce, tum vt diuinæ erga genus humanum clementiæ maiora extarent argumenta; tum etiam, vt homines facilius quo liberet impelleret, arctiusq; sibi coniungeret. 3.

Clementiam & bonitatē testabatur, quod cordis sui consilia patefaceret: & aptefaceret ratione humano ingenio accōmodatissima. Quanta enim res est diuinorum secretorum esse conscium? & quidē talium esse conscium, à quibus felicitas ad quam conditus est homo, pendet? & fieri conscium per ipsum, qui fallere non potest, Deum Opt. Max. & eo modo conscium fieri, qui naturę mortalium est cōuenientissimus? 4.

Nihil horum in Dei Locutione hac externa desiderabatur. Quæ in corde fouebat, in apertum loquendo promebat: quoniam, vt Aristoteles inquit, *quæ sunt in voce, eorum*, quæ sunt in mente, sunt signa. Ad salutem mortalium pertinebant omnia: quoniam vt dicitur Isaiæ 48. *Ego sum Deus, docens te vtilia*. Ipsus erat, qui loquebatur: *Ego*, (loquebatur,) *sum Dominus Deus tuus*. Et ad ingeniū hominum se accommo- 5.

commodabat: quia doctrinam suam in mentem, per illum sensum inserebat, quem disciplinæ maximè seruire docent Theologi.

6. Potuit quoque hac externa Locutione facilius animos hominum, quo lubebat, impellere, quam si intellectum primo aggressu occupasset, aut etiam per imaginationem aditum sibi ad eundem parasset, spreto sensuum subsidio: quoniam vehementius mouent, quæ primum sensibus externis obiecta sunt, dehinc ad imaginationem transeunt, & postea mentem inuadunt; non solum idcirco, quod plures hîc homines potentiæ, & vires occupentur; verum etiam, quod quæ in sensus externos fiunt impresiiores admodum sint efficaces; præsertim si ab insolitis fiant obiectis, aut etiam nouo insolitoque modo afferantur: quæ vtraque in diuinis Locutionibus locum habent.

7. Sed cur ita loqui voluit Deus, vt tamen loquens sub externa aliqua certaque forma nolet conspici? Hoc *certum* est, cuius finis dandus, Sed quam hoc studiosè Deus curauerit docemus ante omnia verbis Tostati, q.77. in 17 Matthæi. *Quod Deus occultari voluerit, patet. Quia Deus*, inquit, *in duobus locis solebat regulariter loqui, aut in Tabernaculo aut extra. Si intra, habebat duo operimenta: primum, quod erat supra Propitiatorium, inter alas Cherubim, Num.7. inde eum communiter loquebatur, & tamen alæ Cherubim velabant expansæ ex opposito, ita vt extremitas alæ vnius Cherub contingeret extremitatem alæ alterius, Exod.25. & 27. & ita manebat inter alas quatuor ipsorum, vacuitas quædam occulta, in qua posset latere corpus. Secundum operimentum erat nubes. quia super Propitiatorium erat nubes, quæ amplius velabat illud, vt si aliquid maneret non opertum, quod videri posset inter contactum alarum Cherubim, illud operiretur nube. sic dicitur Leuit.16. In nube apparebo, super Oraculum quo tegitur arca. Tertium etiam operimentum addebatur ex parte sacerdotis. Nam quando sacerdos magnus, semel in anno, introibat in Sancta Sanctorum, Leuit 16. & ad Hebr.9. tenebatur implere thuribulũ prunis, & imponere thimiama, vt vapor grossus inde exhalãs obfuscaret oculos sacerdotis; ne videre posset, quid erat in Propitiatorio, quia alias moreretur. Vnde Leuit. dicitur 16. sumpto thuribulo intrauit vltra velum, hauriens manu compositum thimiama in incensum; vt positis super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat Oraculum, quod est super Testimonium, vt non moriatur. Cum autem Deus extra Tabernaculum loquebatur; faciebat hoc in nube: vt quando loquebatur Moysi, Exod.33. In datione autem legis erat maior occultatio, quia loquebatur Deus de medio caliginis & fumi, quæ vocatur nubes densissima Exod.19.* Hæc Tostatus.

Nunc

Nunc causam, cur loquens externa voce Deus, externa forma & effigie videri noluerit, asignemus. De hac sic Moyses, Deut. 4. *Non vidistis*, inquit, *aliquam similitudinem, in die, qua locutus est vobis Dominus, in Horeb, de medio ignis: ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem; aut imaginem masculi vel fœminæ: similitudinem omnium iumentorum, quæ sunt super terram; vel auium sub cœlo volantium; atque reptilium, quæ mouentur in terra; siue piscium, quæ sub terra morantur in aquis: ne fortè eleuatis oculis ad cœlum, videas solem & lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus, adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus, in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cœlo sunt.* 8.

Sed generalis non videtur hic finis esse. Hoc propositum videtur fuisse Deo in illa Locutione, qua cum populo egit, in monte Horeb. Id ipsa verba indicant. Quid de alijs? An idem quoq; propositum in alijs? Asserere id difficile de omnibus; si de quibusdã concedi potest. 9.

Quid enim? de omnibus, quibus Deus locutus tantum est, periculum fuit, quod imaginem similitudinemque Dei, si quam vidissent, effinxissent, illique diuinum honorem detulissent? Quis hoc suspicabitur de Moyse; cuius tantæ in Sacris Scripturis commendationes? Quis de Abrahamo, quẽ patrem credẽtium vocat Apostolus? Rom. 4. De Dauide: qui vir fuit secundum cor Dei? Act. 13. De Adamo: in quo tanti thesauri scientiæ, atque sapientiæ fuerunt recõditi? Omitto reliquos. 10.

Sed & plurimis, quibus Deus se voce tantum aliquando prodidit, etiam sub humana forma apparuit. Exemplorum loco sunt Adam, Abraham, Moyses. An fortè, quãdo his sub humana forma apparuit, occasionem Idololatriæ prębuit? Credi id non debet. Et omnino necesse fuit, vt sub nulla se forma exhiberet: si à vero veri Dei cultu ad superstitiosam Idololatriam hæc potuit mortales auocare. 11.

Quæ igitur Locutionis huius occultæ, siue externa loquentis forma, ratio? quis finis? Suspicor illam, quę ad omnes mortales pertinet, ex diuina prouidentia petendam esse. Propositum, scilicet, Deo fuit: vt in ratione agendi cum hominibus, primò se familiariorem exhiberet: postmodum succedentibus temporibus, de familiaritate prima aliquid remiteret; postremo homines nõ per se, sed per homines regeret & gubernaret. 12.

Quod dicimus, in quadruplici Apparitionis genere, de quibus capite 2. li. 1.) siue in quadruplici conuersandi modo, quem cum hominibus Deus obseruauit, licet colligere. Familiarissimus ille est, quo sub externa specie, se exhibuit, & cum hominibus sub humana forma egit. Ab hoc aliquid defecit, quo tantũ audiebatur, & no videbatur. 13.

batur. Vtroque inferior eſt, quo nec videbatur, nec audiebatur; ſed per ſomnum ſe inſinuabat, aut per phantaſiam. Poſtremum locum habet, quo intellectum hominis tantum occupabat. Hi in Apparitionibus, & modo conuerſandi gradus.

14. Vt hos Deus ſeruaret, omnino videbatur rationi conſentaneum. Neque enim vnus ſemper erat obſeruandus. quod ingenium hominum plures, imo omnes hos poſtularet. Neque videbatur initium à poſtremo ſumendum, atque ita ad primum aſcendendum. quod ſuauis Dei diſpoſitio, atque ingenium humanum potius primum poſtularet. Cum verò ab extremo ad extremum mutatio, nō niſi per medium fiat; conueniebat, vt Deus, qui primum ſe ſub humana forma exhibuiſſet, antequam ad illam conuerſandi, atque cum hominibus agendi rationem perueniret, qua ſe in intellectum tantum inſinuat aut imaginationem: ſecundam, qua auditur exterius, & non videtur, obſeruaret.

15. Et quod conuenienter fieri iam dictum eſt; id factum eſſe, *vt plurimum*, deprehendet, qui Dei Apparitiones percurrere, atque examinare omnes velit. Deprehēdet primis illis hominibus Deum ſæpius, ſub externa humanaque forma ſe exhibuiſſe. poſtea, cum poſterioribus ſermones miſcuiſſe, & formam externam occultaſſe: tertiò, nec viſum eſſe ſub aſpectabili ſpecie, nec vocem eius perceptam: ſed in ſomnis pleraque perfeciſſe. quartò mentem illuſtraſſe.

16. Veruntamen hanc legem non ita religiosè Deum obſeruaſſe exiſtimandum eſt, vt nunquam prætermiſerit: & hîc nulla detur exceptio. Quid *vt plurimum* factum eſt, referimus. Alioquin & quando ſub externa ſpecie videbatur, ſæpe etiam audiebatur, ſæpe in ſomnis apparebat, ſæpe intellectum illuſtrabat. Rurſus, poſterioribus quoque temporibus aliquando eſt viſus, aliquando auditus. ſed, vt diximus, quid *vt plurimum* accidat referimus.

17. Exercitatis iam hominum ingenijs: partim ſua, quam primum exhibuit præſentia: partim oraculis, quæ viua voce dedit: partim illuſtratione intellectus per ſe Angeloſque miniſtros facta, ſe quaſi ſubtraxit: & homines per homines, tanquam per ſuos vicarios rexit: & ſibi quaſi reliquit, quemadmodum & iam regit & ſibi quaſi relinquit.

CAPVT XVII.

Quæ materia potiſſima diuinæ Locutionis præſertim in veteri Teſtamento.

1. NON dubito mirum videri quibuſdam, quod Diuinæ vocis atque orationis materiam inquiramus, cum diſertis verbis Sa-

cra

cræ literæ illam contineant, & proponant: sed tamē, si quid est, quod vtiliter, in hoc de diuinis Locutionibus tractatu, quæritur, profectò est dictorum Dei series & materia.

Quantum studiū in hac cognoscenda, & scrutanda ponerent mortales, si sacris literis illa non contineretur? si nostra diligentia aliunde esset accipienda? Et quam summa diligentia inquirendam esse merito censent omnes: de hac intelligenda repetenda, & ad memoriā identidem reuocanda, frustra suscipitur cogitatio. 2.

Dei sunt verba, quæ quæruntur: nō hominum: non Angelorum. 3.
Dei sunt cogitationes & consilia: non hominum, non Angelorum. An à Deo profecta nullo loco possunt haberi? aut possunt non summa diligentia atque studio expendi.

Prętertim, cum singulariori quadam ratione, à Deo profecta sint, 4.
viua scilicet, Dei voce: præter naturalium rerum ordinem: tantum non, siue miraculo? voce nunc dilapsa de nube aut cælo; nunc prodeunte ex Propitiatorio aut rubo; nunc insinuante se cum turbine, aut sibilo auræ leuis?

Sed & inde colligitur maximam horum Dei verborum rationē 5.
esse habendam, quod ad ipsa primum audienda non imparatos Auditores voluit accedere, sed paratos maximè: huncque in finē quosdam iussit calceos de pedibus deponere: quosdam vestimenta lauare, & ab vxorum congressu abstinere.

Indigna res homine Christiano est, in Philosophorum placitis & 6.
sententia inuestiganda tempus & ætatem consumere; & existimare oleum operamque perditum iri, si quo Deus mortalium generi locutus est, quæ commendarit, & commendata esse voluerit, expendat.

Quæ Deus dixit; & pro hominum salute dixit; homo, si salutis suæ 7.
sit amans, contemnere nequaquam potest. Quocirca cum hæc & à Deo dicta esse; & hominum salutis causa dicta esse, dubitare non liceat; magno loco esse debent: vtiliter de illis quæritur.

Quæ igitur *materia* verborum Dei? quæ orationis leges? Varia 8.
profectò, quia variæ Dei Locutiones. Veruntamen ad vnum caput reuocari potest vniuersa. Quod illud? *vtilitas atque emolumentum generis humani.* Quoniam in omni Locutione Dei verum est, quod ipse apud Prophetam Isaiam, cap. 48. testatur: *Ego sum Dominus Deus tuus, docens te vtiliter: gubernans te in via hac, qua ambulas.*

Caput hoc vnum in membra quædam partitur Apostolus? ad Ti- 9.
moth. 3. dum Scripturę, quę verborum Dei est custos, explicat commoditates. *Omnis*, inquit, *Scriptura diuinitus inspirata, est vtilis ad docendum*

cendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia; vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.

10. Quatuor igitur, quemadmodum in Scriptura, quæ Dei vox mortua dici potest; ita in oratione, quæ eiusdem est viua vox, proposita fuerunt: docere doctrinam fidei: refellere errores fidei contrarios: tradere quæ ad bonos mores faciunt: corrigere in bonis moribus errantes. Ita sententiam sanctissimi Pauli explicat S. Thomas.

11. Et quatuor hæc Deo proposita fuisse, facilè deprehendet; qui quas diuersis temporibus atque locis, ad diuersos orationes habuerit, secum repetiuerit. Sed in vna illa terribili atque stupenda, quã in monte Sinai habuit, ad populum Iudæorum, oratione, complexus est omnia. Nam & vnum Deum docuit esse credendum, quod ad primum membrum pertinet: & nullos alienos esse habendos; quod pertinet ad secundùm: & quomodo Deus sit colendus proximusque diligendus; quod facit ad bonos mores: & denique, quam ab omni iniuria proximo inferenda cauere oporteat; quod malos tollit mores.

12. Vt hæc quatuor Deo fuerunt proposita; ita proposita docuisse, nemo dubitat. sed pulchrè insinuat Apostolus. Voluit enim mortales ad omne bonum opus esse instructos, *vt perfectus*, inquit, *sit homo Dei ad omne bonum opus instructus.* At quomodo instructi esse potuerunt, si in rebus fidei vel morum erraret? si in vtrisque non optimè exercitati?

13. Verùm, hæccine quatuor tantùm Deo proposita fuerunt? fuerũt præcipuè. Sed tamen alia, quæ ad hos fines obtinendos, & promouendos plurimum conducunt, non prætermisit: qualia sunt, afflictorum consolationes, ignorantium instructiones, virtutis præmia & commendationes, pœnarum minæ intentatæ, benefactorum laudes, reprehensiones erantium, atque his similia: quæ obuia sunt Dei orationes percurrentibus. Atque hæc de materia locutionis diuinæ.

CAPVT XVIII.

De vi atque efficacitate Diuinæ Orationis: & quæ illius causa.

1. V*Im & efficacitatem* orationis illam, hoc loco, vocamus, quę præterquam, quod audientium, aures diuerberat, etiam ipsorum animos penetrat; & vel intellectum ad assentiẽdum dictis trahit; vel cor, ad agendum omittendumúe proposita, vehementius impellit.

2. In *duobus* igitur vis hæc consistit: in mentis intelligentia, & cordis

dis affectu. Quoniam enim oratio animi nostri nuncius est ad animum, cui loquimur; sit, vt pro ratione potētiarum animi, (quæ duę sunt) vis hæc orationis sese extendat; & nunc illumet intellectum, qui animi quasi oculus est; nūc afficiat voluntatem, quam cor animi possumus dicere.

Et in intellectu vnum effecisse sat habet: in voluntate plura probanda sunt. quia vna & simplex est ratio veri, quæ intellectui est proposita: multiplex boni, quod in voluntate quæritur. Hoc, quoniam ad scholas pertinet hic pluribus non prosequendum. 3.

Porrò verùm non *simpliciter* hæc Orationis vis affert intellectui: sicut omnium oratio, dum veritatem proponit, veritatem intellectui affert: sed ita affert, vt simul lumen quoddam eidem intellectui addet, & ad intelligendum atque assentiendum virtutem aliquam largiatur. 4.

Sic nec *simpliciter* cor affecit hæc efficacitas orationis; quemadmodum omnis oratio, pro rerum propositarum conditione, alios atque alios motus efficit: afficit modo quodam singulari: ita, scilicet, vt animum quoque inflectat, ad se rapiat, & eidem vim quasi faciat. 5.

Quatuor verò modis vtrunque, sed inprimis motus, auditoribus afferri potest. videlicet, vel ipsius orationis gratia: vel non tam orationis gratia, quàm opinione, quam apud auditores habet is, qui loquitur: vel rebus quibusdam, quæ cum oratione à loquente assumuntur, & aptæ sunt ad monendum, & instruendum: vel denique *opera eius*, à quo oratio proficiscitur; qui animum, quasi illabitur, atque instruit & mouet interius, dum exterius verbis atque oratione aures occupat. 6.

Primi illius modi plurima exempla proferunt, qui de arte Rhetorica atque eloquentiæ viribus scripserunt. Inter alios excelluisse creduntur apud Græcos Demosthenes, & apud Latinos Tullius Cicero. Illo loquente, teste Sabellico, lib. 1. de Senect. cap. 6. tota Græcia bella & pacem suscipiebat, suscepta deponebat; fœdera cum Regibus iungebat, iuncta dissoluebat. per huius orationem maxima seditio, in principe vrbe, & mundi capite, propter interfectum Cæsarem excitata, est composita. 7.

Secundi exempla plura sunt. hoc enim modo etiam eorum oratio placet, quæ alioquin per se gratiæ & venustatis habet nihil. Cæcus est amor: efficitque vt probos amici omnia, quamuis etiam quædam non tam laudem, quàm vituperationem mereantur. 8.

9. Pro *tertio* seruit M. Antonius, qui hac ratione Romanum populum de libertate sibi, per mortem Iulij Cæsaris allata gratulantem, in contrarium sensum conuertit. Quando enim L. Pisonis opera intellexit Cæsaris corpus ad forum delatum; atque ad spectaculum accurre vniuersum populum, pro concione primum cœpit res gestas Cæsaris commemorare: tum deinde ad commiserationem conuersus, Cæsaris prætextam sanguine perfusam, vulnera quoque inflicta ostendere; rebus & verbis lachrymas adiungens; atque summam indignitatem asserere, quod tantus vir, tam indignè, à suis esset peremptus. Quid deinde? Mox adeò ad commiserandum populus commotus est, vt partæ libertatis oblitus, impetu facto, ad percussorum domos incendendas accurrerit.

10. Pro *quarto* potest seruire oratio Christi Domini: de quo sic Euangelista Matth. 9. cap. 7. *Erat docens, sicut potestatem habens, & non sicut & Scribæ & Pharisæi*: & Lucas cap. 4. *In potestate erat sermo eius.* Idem confirmat, qui ad eundem capiendum aliquando fuerunt missi, & oratione victi, cum à suis interrogarentur, cur vinctum (Dominum) non adducerent, responderunt: *Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo.* Ioan. 7. Idem indicat Apostolus Petrus: cuius hæc est oratio, Matth. 19. *Domine, quo ibimus,* Verba vitæ æternæ habes.

11. Nunc quæstio nostra est, *Utrum Dei, quæ audiebatur in veteri Testamento, oratio vim aliquam aliam habuerit præter communẽ, quæ in omni oratione inuenitur*, qua auditor instruitur & mouetur: an hanc habuerit solam. Rursus si, præter hanc, aliam habuit, an illam vel orationis ipsius attulerit *gratia*, an *opinio* auditorum; an *res* cum oratione coniuncta; an *ipse Deus*, intus in hominum animis loquens. Nos quod probabile iudicamus, sequentibus Pronunciatis aperimus.

12. Primum sit. Non de *omni oratione Dei* dici debet quod singularẽ quandam vim atque efficacitatem in hominum animis habuerit. Quædam enim ad quosdam subito facta est, in qua nihil eorum, per quæ vis hæc hominibus affertur potuit adesse. quales, si non alia, certè illa fuit, qua secundo, & tertio, à Domino vocatus est Samuel, quãdo ipse se ab Heli credidit esse vocatum, 1. Reg. cap. 3.

13. Secundum est. Nequaquam credi debet *omnem Dei* in veteri Testamento loquentis orationem caruisse illa singulari vi atque efficacitate quæ valet ad hominum animos informandos, atque mouendos. Quid si pro huius cõfirmatione adducatur illud ad Hebræos 4. *Viuus est Dei sermo & efficax: & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque & medullarum; & discretor cogitationum, & intentionum cordis?* Sed hoc

opus

opus non est: exemplorum vis magna est in promptu, tam eorum, qui solum externa voce loquentem, audiuerunt Deum, eundem tamen non viderunt: quam eorum etiam, qui viderunt simul & audiuerunt.

Dubium vero nullum, quin *opinio*, quam de loquente Deo Auditores habuerunt, multum hic effecerit, magnamque impresionem in animos fecerit. Atque hoc sit Assertorum tertium. Nam quia constabat, quod errare aut fallere non posset qui loquebatur Deus; ideo mox dictis fidem adhibebant. Et quia certi, quod esset bonus, & non nisi salutaria vrgeret, idcirco non tergiuersabantur, sed ad imperata perficienda erant promptissimi. Egregie hic seruiunt eorum exempla, qui Deum obseruabant & reuerebantur, inprimis autem Abrahami, tam arduum, de immolatione filij, mandatum, cum tanta animi alacritate, exequentis. 14.

Res quoque coniuncta cum oratione vires persæpe orationi addiderunt. Hoc quartum sit Assertorum. Oratio Dei in monte ad populum ex igne facta confirmat, quod dicimus. Quantam illa trepidationem atque timorem incussit? Nec mirum. quoniam vt Exo. 20. dicitur; *Cunctus populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem.* Nec hæc Dei tantum Locutio hic seruit. Omnis propemodum his rebus fuit terribilis & efficax: alia propter nubem obscuram, alia propter rubum incombustum, alia propter turbinem aut sibilum, &c. 15.

Verisimile etiam (hoc loco quinti Asserti sit) *singularem quandam gratiam* in Dei oratione persæpe fuisse, quæ plurimum in hominum animis perfecerit. Mirum hoc videri non debet. Etenim qui finem vult, media pro fine, quæ commodiora intelligit, assumit. Quis verò dubitabit talẽ orationem assumptam esse à Deo loquente, quæ & ad docendum & commouendum esset accommodatio? cum vt doceret & moueret omnis ab eo oratio susciperetur, & quæ ad vtrunque plurimum posset, ipse non ignoraret; talem etiam fingere posset? 16.

Hanc orationis gratiam in alijs nunc affert *pondus sententiarum*: nunc *dictionis & verborum elegantia*; nunc *grauitas actionis*, nunc *venustas pronunciationis*. In Dei vero oratione habueruntne hæc locum omnio? an ex his aliqua? & quæ? Certè *omnia locum nõ habuerunt*. Atque hoc sit sextum Assertorum. Neque enim vlli in mentem venit, vt *actionis grauitati* hanc vim atque efficacitatem tribuat, propterea quod visus subsidio illa nitatur, & per visum animos occupet præcipuè. at visus officium nullum habuit in hac Dei locutione apud auditores. omnis orationis vis per auditum se insinuauit. 17.

18. Nec puto hanc ſemper tribui poſſe aut debere *elegantia dictionis & verborum.* quin imo id Dei oratione conuenire credidero facilè, quod de ſua confitetur Apoſtolus 1. Corint. 4. quando *ſermo meus*, inquit, *& prædicatio nō in humana ſapientiæ perſuaſibilibus verbis*. & quod de vniuerſa Scriptura dicit ad B. Paulinum, epiſt. 103. Hieronymus: dum ipſum monet, *ne offendatur Scriptura ſimplicitate, & quaſi vilitate. multa enim de induſtria ſic ſcripta eſſe, vt ruſtica concio. ſic facilius inſtrueretur.* Hoc ſit loco ſeptimi Aſſerti & probatione non indiget, cum ipſa ſe prodat oratio.

19. Octauum Aſſertum eſto: quod nec vim hanc ſemper attulerit *ſententiarum pondus*. Breuiſsima quandoque fuit Dei oratio, in qua ſententias nullas deprehendas, quæ nihilominus auditorem plurimum conuenit. Propterea, plerunque illa à priuatorum hominum communi vſitatoque ſermone, vel nihil, vel parum diſtabat; in priuato verò vſitatoque ſermone quis ſemper ſententias requirat?

20. Gratia igitur hæc orationis præcipuè & maximè cōſtituta fuit *ne venuſtate pronunciationis*. hac fecit, quod efficit. Et hoc quidē neceſſe eſt conſtituamus, quādo cætera defuerunt, nec tamē ſuo diuinæ orationi defuit gratia, vis, & efficacitas. Sed idem inde etiam eſt clarum, quod tanta ſit venuſtæ pronunciationis vis, vt plurimum ſemper hoc apud auditores potuerint; quicunque in hac exelluerunt. Hoc nonum ſit Aſſertorum.

21. Vnum reſtat dictis addamus, Vtrum etiam cum ſua oratione animis hominum Deus *quaſi illapſus ſit*, & partim intellectum illuminarit, partim affectum inflammarit; atque ita dictis ſuis vim efficacitatemque addiderit, quemadmodum Chriſtum addidiſſe docuimus ſuperius? Nec in hoc admittendo ſumus difficiles: vel ob hoc ſolum; quod cur hic difficiles eſſe debeamus, nulla nos ratio cogat. Sit hoc vltimum Aſſertorum.

22. Interim tamen non eandem omnino orationis Dei in veteri Teſtamento hîc putamus rationem eſſe & Chriſti olim mortalibus loquentis. Chriſtus oratione ſua tanquam inſtrumento diuinitatis vtebatur Deus in veteri lege, quamuis oratione vteretur, non voluit tamen orationem inſtrumentum eſſe diuinitatis. Ipſe erat qui in hominum mentibus operabatur: oratio ob ipſo facta res intellectui proponebat, quem deinde ſequebatur affectus.

FINIS LIBRI SECVNDI DE DEI IN VETERI Teſtamento Apparitione & Locutione Auriculari ſiue Vocali.

LIBER TERTIVS, DE DIVINA, SIVE DEI, IN VETERI TESTAMENTO APPARITIONE ET LOCVTIONE Imaginaria.

CAPVT PRIMVM.

In quo propria ratio & conditio Apparitionis Imaginariæ explicatur.

IMAGINARIA Apparitio, Reuelatio, & Locutio, ab imaginatiua potentia nomen habet, quemadmodũ Intellectualis ab intellectu. Sicuti enim hîc Deus, & Dei vox percipitur intellectu, ita ibi potentia imaginatiua. 1.

Imaginatiuæ verò potentia non alia est à phantasia, vt inter Philosophos sentiunt doctiores. estque media inter illas, quas *cognoscitiuas* dicimus; prorsus scilicet corporales, & prorsus spirituales: siue inter sensus exteriores, atque intellectum. 2.

Et sensibus exterioribus *superior* est: non quod illi in corpore sedes suas habeant, hæc à corpore sit abstracta: hoc proprium sibi intellectus vendicat: sed quod in operatione sua, non ita ab obiecto, quemadmodum sensus dependeat. siquidem illud, quamuis præsens etiam non sit, valet percipere, quod nequeunt sensus. 3.

Inferior autem est intellectu. Quoniam quamuis, vt intellectus, absens obiectum percipiat, differt tamen subiecto. In corpore namque sedem habet suam, corporeaque eius est operatio. hoc intellectui non conuenit. Nec corpori infixus est; nec vt operationes suas exerat, corpore omnino indiget. 4.

Quia verò intellectu inferior est, hinc & eidem quasi famulatur, & quodam modo seruit, supeditat eidem materiam atque obiectum in quod vires atque operationes exercet, ipsa scilicet *phãtasmata*, quę vt Aristoteles loquitur, *necesse est intelligentem speculari*. Et quia est superior sensibus; hinc eorundem, quasi mysterio vtitur, quemadmodum ipsius ministerio intellectus: & vt ipsa intellectui, ita ipsi materiam subministrant sensus. 5.

Alia quoque ratione suum obiectum percipit potentia hæc, quam aut intellectus, aut sensus exterior. Percipit sensus per species, quas vocant *sensibiles*: intellectus per species *intelligibiles*: Imaginatiua vis per medias illas, quæ potentiæ respondent: ideoque intelligibilibus sunt inferiores, sensibilibus superiores. 6.

7. Per hanc igitur potentiam etiam ſe *Deus* hominibus quandoque offert; & non tantum per intellectũ, aut externos ſenſus, ſiue viſum, ſiue auditum. Et vt per intellectum perceptas *Intellectualis* Apparitionis eſt author; per viſum *Spectabilis*: per auditum *Vocalis*: ita per imaginationem, *Imaginaria*.

8. Veruntamen non *ſola* imaginaria potentia occupatur in hac Dei Apparitione, atque Locutione: nec idcirco vocatur *Imaginaria* Apparitio, atque Locutio; quod omnis occupatio ſit imaginationis. Occupatur quoque hîc perſæpe intellectus. quin imo ipſa hic operam ſuam intellectui præſtat. Nomẽ igitur habet à *prima*, & *præcipua* impreſsione, quam Deus homini affert, cum ſe, ſuaque vult hominibus innoteſcere. Prima hæc in imaginationem fit: non in ſenſum exteriorem; non in intellectum.

9. Quocirca ſicut in *Spectabili* Dei Apparitione, atque *Vocali*, non ſenſu tantum exteriori, viſu, vel auditu Deus percipitur: ſed his ſenſibus perceptus, per imaginationem, ad mentem atque intellectum, vt ita dicam, tranſit: & tamen Apparitio, vel à viſu *Spectabilis* dicitur, vel ab auditu *Vocalis*; quod in hos ſenſus *prima*, & *præcipua* fiat impreſsio: ita quamuis per imaginationem hîc Deus ad intellectum tranſeat, Imaginatiuæ tamen nomen obtinet; quia imaginationem primum, & præcipuè hîc Deus occupat.

10. Eadem ratione & ſuum nomen obtinet *Intellectualis*; quod in ea, Deus ſe in mentem primum omnium inſinuet; antequam vel imaginationem occupet, vel ſui ſpeciem atque ſimilitudinem, in externis ſenſibus exhibeat. quanquam in hac fere *ſolus* intellectus occupetur: in alijs non ſolæ ſemper potentiæ ſenſitiuæ aut exteriores, aut interiores.

11. Deus porro, dum vel ſe, vel ſua, in *Imaginaria* hac Apparitione offert; modo prorſus potentiæ conuenienti offert. Et hoc omnino neceſſe eſt, ſi ſuo officio potentia fungi debeat: & ſe ſuaque Deus velit hac ratione innoteſcere. Neque enim quidquam vltra ſuas vires poteſt hæc potentia: & ſi Deus ſe, ſuaque velit innoteſcere, omnino, vt ad conditionem potentiæ ſe accommodet, eſt neceſſe.

12. Non eidem ſe Deus offert *per ſe*. Spiritus enim eſt, cui in Imaginatione nullus eſt locus, potentia ſcilicet, vt corpori affixa, ita corporearum rerum tantum capace. Non ſe offert per aliquam *ſui ſpeciem*: quoniam quæ Deum exhibeat, nulla datur. Sed & ſi daretur, quia ſpiritualis eſſet, ad Imaginationem non pertineret. Non ſe offert *per Angelos*, eandem ob cauſam.

13. Offert ſe ſub *ſpeciebus intentionalibus*, vt vocamus, & ſimulachris

rerum

rerum corporalium, quarum tantum capax est Imaginatio: quemadmodum visui se sub forma spectabili, qualem ille potest capere: auditui sub voce, qua loquens auditur. Et illæ, quamuis infra spiritualium rerum (in quarum numero est Deus) sint conditionem: spirituales tamen res prodere possint; quemadmodum & ipsa corporalis externaque vox spirituales, spiritualis mentis cogitationes.

CAPVT II.

De varijs diuisionibus Apparitionis Imaginariæ, quarum præcipua ea, quæ diuiditur in illam, quæ in Vigilia, & quæ in somno accidit.

QVEMADMODVM sunt varia, quæ in Apparitione Dei *Imaginaria* concurrunt: ita variæ eius possunt assignari *diuisiones*. Ante omnia hîc ipse *Deus* est, qui sese insinuat. sunt *res*, quæ à Deo suggeruntur, & proponuntur. sunt *species*, & simulachra, per quæ res proponuntur. est *modus*, sine forma, quæ in rerum propositione obseruatur. sunt *homines*, quibus Deus Apparet. sunt *rationes operandi* ipsius Imaginationis. Ex his omnibus aliæ atque aliæ huius Imaginariæ Apparitionis possunt desumi distinctiones siue diuisiones. 1.

Ratione *Dei* distingui potest; prout sub alia atq; alia specie Deus hic percipitur. percipitur nunc sub hominis specie: nunc sub Angeli: nunc sub Dei; qualis qualis tandem illa esse potest. Huius distinctionis meminit S. Thomas, in *22*.q.174.art.*3*. docetque postremã hanc, qua sub sua specie apparet, præstare illi secundæ: & hanc præstare illi, qua sub specie humana videtur. 2.

Res, quæ suggeruntur, duplicis possunt esse generis: quædam esse in numero rerum supernaturalium: quædam naturalium. Rursus tam hæ, quam illæ, vel ad praxim referuntur, vel ad theoriam pertinent. Et hæ possunt has Apparitiones distinguere. Et huius meminit S. Thomas. Exempla plurima suppeditant Libri sacri. 3.

Pro ratione *specierum* atque simulachrorum, quibus Deus, resque diuinæ proponuntur, etiam duplex potest distingui Imaginaria Apparitio. & alia quidem dici, in qua nouæ rerum infunduntur. species; alia, in qua priorum, quæ iam habentur, nouus est vsus. 4.

Sic duplex *modus* in hac Apparitione à Deo obseruatus est; quemadmodum in supra dicto loco insinuat idem S. Thomas. Nam quandoque tantum audiri visa sunt verba quæ Deus suggerit: quandoque videri res quædam, quæ futurorum quorundam euentuum sint signa, & argumenta. Illius generis fuit Apparitio Iacob, in somnis fa- 5.

cta, dum iubetur tendere in Aegyptum, Genes. 46. huius septem spicæ, exhibitæ Pharaoni, futuræ annonæ indicia, Genes. 41.

6. Et varij possunt esse *homines*, quibus hæ Apparitiones fiunt? sed ipsorum sunt duo genera prima. Quidam fideles sunt; quidam infideles. Inter fideles fuerunt plures: inter infideles pauciores. In horum numero Pharao, atque Nabuchodonosor: quorum hic ex ingente arbore, quam conspexit præscindi; ille ex duplicibus spicis futurorum temporum conditionem, reuelante Deo, cognouerunt.

7. *Rationes operandi* Imaginationis duæ sunt. Nam & externis sensibus sopitis ipsa operationes suas potest habere: & potest suas, cum aliorum coniungere. Prius contingit in hominibus dormientibus: posterius in vigilantibus. Hinc alia Imaginariæ Apparitionis distinctio, vt alia dicatur contingere in vigilia, alia in somno.

8. Distinctio postrema hæc receptior est. & fortè illam insinuat Deus in veteri Testamento, quando sic loquitur ad Aaronem & Mariam: Num. 12. *Si quis* inquit, *fuerit inter vos Propheta Domini: in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad eum.* Certè D. Thomas, ar 3. q. 174. hanc hic haud obscurè significat: quamuis Tostatus, in 12. Num. q. 32. per *visionem*, illam Apparitionem intelligat, qua sub externa specie Deus percipitur, quam *visibilem*, siue *Ocularem* dicimus.

9. Sed forsitan hic quis de altero huius Apparitionis membro dubitat; propterea, quod cum Apparitionum diuinarum genera distinguit Tostatus, videatur docere *Imaginariam* illam tantum in somno accidere; Nam & huius tantum meminit: & exempla, quæ pro eadem profert, ab ijs sunt petita, quibus diuinæ Reuelationes tantũ in somno acciderunt. sic enim loquitur. 3. Reg. cap. 9. q. 2. *Tertiò apparet Deus hominibus per somnia. Sic patet Num. 12. Sic patet de Daniele, Daniel. 7. de Abimelech Rege Gerara, Gen. 20. de Iacob in Ægyptũ eunte, Gen. 46. de Ioseph viro Mariæ, Matth. 2.*

10. Verum hæc nihil Lectoris animum morari debent. Dubium non est, quis quemadmodum duplex est ratio operandi ipsius Imaginationis; (vna in somnis, alia in vigilia) ita ad vtramque se accommodet Deus: possit proinde apparere, atque de rebus diuinis instruere, nunc somno oppressos; nunc vigilantes.

11. Hinc & D. Thomas hanc Apparitionem distinguit, q. 174. ar. 3. 22. in corpore. docetque maiores vires esse oportere Spiritus diuini, in illa, quæ in vigilia accidit, quàm alia, quę accidit in somno: propterea quod difficilius sit occupatum circa sensibilia (vt in vigilia accidit) transferre se ad meditationem rerum supernaturalium, quam ab occupatione sensibilium liberum.

Sed

Sed,nec Tostatus ignorauit Visiones in *vigilia* accidere. Quoniã 12.
in cap.18.secundi Paralip.quæstione 35.visionem vtramq;, quæ Micheæ accidit(priorem, qua vidit vniuersum Israel dispersum in mõtibus, posteriorem, qua vidit Dominum sedentem in solio suo) vtramque inquam, visionem in classem refert Imaginariarum Apparitionum:& tamen in vigilia easdem accepit,nõ in somno. Vide Tostatum loco iam citato.

Quocirca dum solius illius,quæ in somno fit,meminit;non illam, 13.
quæ accidit in vigilia excludit;sed vel exemplo docere voluit certissimam Imaginariam Apparitionem,qualis est quę in somno accidit: vel ex illo genere aliquam asignare, quod in Scripturis plura sui potest suppeditare argumenta; vt suppeditat illius, quæ fit in somno.

Atque hæc de varijs huius Apparitionis *distinctionibus obiter*. Vna, 14.
eaque postrema,nobis est persequenda: tum quia quæ ad alias pertinent, ex supra dictis facilè colliguntur:tum etiam, quia illa ipsa quæ de postrema dicentur,alijs possunt seruire.

CAPVT III.

Varijs exemplis Imaginaria Dei Apparitio & Reuelatio probatur.

TOSTATVS Abulensis, quemadmodum diximus,capite 2. 1.
libri primi,pro hac re profert exempla Danielis,cap.7.Daniel.Regis Geraræ,Gene.20.& Iacob,tendentis in Aegyptum,Gene.*46*.Daniel per somniũ vidit quatuor ventos,inter se pugnãtes,in mari magno:quatuor item bestias egredientes de mari:quibus vicissitudo Monarchiarum orbis significabatur. Abimelech per somnium cognouit Saram; quam expetebat, esse vxorem Abrahæ, mandatumque accepit,vt viro restitueret,ni mori vellet. Iacob monetur,tendat in Aegyptum:futurum, vt in gentem magnam ibidem euadat.

His addo Isaac,cui Deus nocte apparuit (Gen. 26.) significauitque 2.
benedicendum ipsum:& semen suum multiplicandum, propter Abraham seruum suum. *In Bersabee*, dicitur ibidem, *apparuit ei Dominus,in ipsa nocte,dicens: Ego sum Deus Abraham, patris tui:noli timere: quia ego tecum sum. Benedicam tibi,& multiplicabo semen tuum, propter seruum meum Abraham.*

Addo Balaam, qui de nocte à Domino admonitus: vt si vocatus 3.
à Balac, Rege Moabitarum; iter ad eum suscipiat, non aliud,quàm à

Deo intelligeret dicat. Res his verbis describitur, Nu. 22. *Venit Deus ad Balaā, nocte, & ait ei: Si vocare te venerint homines isti, Surge & vade cum illis: ita duntaxat, vt quod tibi præcepero, facias.* Sed & alias eidem Balaam, simili modo apparuit locutusque est Dominus.

4. Addo Gedeonem: ad quem sic, nocte, locutus est Dominus. *Tolle taurum patris tui, et alterum taurum annorum septem: destruesq́; arā Baal, quæ est patris tui, & nemus, quod circa arā est succide: & ædificabis altare Domino Deo tuo, in summitate petræ huius, super quā ante sacrificium posuisti: tollesq́; taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorum, quæ de nemore succideris.* Hæc Iudic. 6. Idem Gedeon initurus bellum contra Madian, Deo de nocte percipiente, descendit in aduersariorum castra, magnamque stragem edidit: quemadmodum docet 7. caput Iudicum.

5. Addo cum quibusdam Samuelem, qui quæ, nocte, accepit à Deo, retulit Saul, futurum, scilicet, vt priuetur regno, quod prophetæ mandato non paruisset: & Amalacitarum Regi pepercisset. Historiam ad longum describit primus liber Regum, cap. 15. Sunt tamen qui hanc Apparitionem in secundo genere constituant.

6. Addo Salomonem, cui etiam per visum Dominus apparuit, votique compotem fecit. Sic de ipso legitur. 3. Reg. 3. *Apparuit Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula, quod vis, vt dem tibi. Et ait Salomon. Tu fecisti cum seruo tuo Dauid, patre meo, misericordiā magnam; sicut ambulauit in conspectu tuo, in veritate, & iustitia, & recto corde tecum, &c. Dabis ergo seruo tuo cor docile; vt populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum & malum, &c. Placuit sermo coram Domino, & dixit Salomoni: Quia postulasti verbum hoc: & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, nec animas inimicorum tuorum: ecce feci tibi secundum sermones tuos.*

7. Addo Mardochæum, cui, vt habetur, Esther, cap. 11. *per somnium apparuerunt voces, & tumultus, & tonitrua, & terræ motus, & conturbatio super terram: & præterea duo magni Dracones, paratiq́; contra se in prælium. ad quorum clamorem cuncta concitatæ sunt nationes, vt pugnarent contra gentem iustorum.* Quid visio portenderit eodem libro, sed præcedenti capite, explicat idem Mardochæus.

8. Et hæ quidem in *somno* factæ Apparitiones. Extra somnum quoque plurimas accidisse dubium non est. Et fortaßis quæ Prophetis acciderunt, pleræque in Imaginariarū numero reponuntur. quamuis de omnibus iudicium ferre, sit difficile, quemadmodum sequēti capite docebitur.

9. Et quid prohibet in *Vigilia* factas esse, quæ in somno accidere potuerunt?

fuerunt? Si ea Imaginationis esset conditio, vt officio suo tunc fungi posſit tantum, quando à suis functionibus externi sensus cessant; nulla inter imaginarias esset reponenda, quæ non sopitis sensibus accidisset. at multo alia ipsius est conditio. potest suo fungi & cum à suis vocant functionibus sensus externi; & cum suis functionibus insistunt.

Nec ex Dei apparentis, & sua reuelantis parte quidquam est, quod impediat, cur minus in *vigilia*, vt somno, appareat. Quemadmodum diuinam maiestatem non dedecet, quod somno oppressos accedat; ita quod sua communicet vigilantibus. sicut nec dedecere existimat quod etiam sensibus externis, visui atque auditui, sese offerat, & non tantum intellectu, quamuis spiritibus tantum, percipi velit. 10.

CAPVT IV.

Vnde cognoscatur Apparitionem aliquam, siue Locutionem Dei, pertinere ad classem Imaginariarum Apparitionum.

POSSE *esse* Imaginarias Dei Apparitiones demonstratum est. Demonstratum quoque est *esse*. & quidem demonstratum est ex Dei verbo: sequitur, ostendamus vndenam constare posſit, quæ ex Dei Apparitionibus Imaginariæ sint. Neq; enim minus interest nostra hoc, quam illa cognoscere. 1.

Quæstio vero non est de omnibus omnino Apparitionibus, & Locutionibus, quæ quibuscunque aut olim factæ sunt, aut iam fiunt; aut aliquando fieri possunt: sed de ijs tantum, quas iam constat esse *diuinas*. Prius illud definire immensi est operis: posterius, quamuis magni, non tamen tam immensi. 2.

Et quæstio est de vtrisque Imaginarijs; tā ijs, quę accidunt in somno, quam quæ in vigilia. Petitur ratio, & regula, ex qua constare potest Imaginarias esse, & illas, quæ accidunt in somno, & illas, quæ in vigilia. 3.

Ex *rebus*, quæ sub reuelationem cadunt, res definiri non potest; quasi illæ Imaginariæ sint, quæ res sensibiles, & quæ sub exterioribus sensibus, secundum se, non fuerunt, cogitationi hominum offerunt: illæ non Imaginariæ, quæ de rebus sunt prorsus à materia abstractis; aut prorsus materiæ immersis Regula hæc fallit. Nam etiam de rebus prorsus à materia separatis Imaginaria potest esse Apparitio, & reuelatio Imaginaria: & de rebus cum materia coniunctiſsimis Intellectualis, si non alia. 4.

Neque hoc deprehendi potest ex Imaginationis atque *phantasiæ occupatione*. Quoniam quamuis in Imaginaria Apparitione, vis imaginatiua 5.

ginatiua, (quam phantasiam vocamus) occupetur: non tamen occupatur in illa sola. Etiam tum aliquando occupatur, quando per externum sensum Deus se offert. Etiam tum aliquando, quando Apparitio est Intellectualis.

6. Fortè quis dixerit illam esse Imaginariam: cuius *in sensu externo* nullum est, vel præcessit indicium, & argumentum. Aliquando hoc in Imaginaria accidit. Veruntamen certum hoc satis argumentum non est, quoniam in Intellectuali Apparitione quoque accidit frequenter, vt nulla exteriorum sensuum præcesserit ipsam occupatio.

7. Signum autem primum, certumque, quod Imaginariam prodat, creditur esse, si in *somno* alicui reuelatio, & apparitio fiat. Certè talis Visibilis, siue Ocularis esse non potest, aut Vocalis: quod vtraq; sensuum exteriorum ministerium requirat: qui dum somnus nos occupat, officijs suis destituuntur. Nec erit Intellectualis, quod intellectus quoque excitatos sensus requirat, si suo munere bene fungi debeat.

8. Alterum signum, vnde Imaginaria cognoscetur, ex *nocte* petitur. Quibus enim de nocte Apparitio, in Scripturis, facta perhibitur, Imaginariam illos habuisse non temerè creditur. Notauit hoc Tostat. super 12. Num. Imaginariam hanc esse præsumitur, quod quæ *de nocte* accidit, verisimile sit somno oppresis accidere. Verum quoniã non semper necesse est *nocte* omnes summum capere, minus certum est hoc, quam præcedens indicium. quocirca contingere potest, vt ab hac regula quasdam liceat excipere, quemadmodum excipimus illã, quæ Samueli, puero adhuc, facta legitur, 1. Reg. cap. 3.

9. Quæ *interdiu*, & Vigilantibus fiunt, difficilius est discernere: non quidem à Vocalibus & Visibilibus; sed ab intellectualibus. Quãdocunque enim Deus, vel se oculis mortalium offert, sub specie aspectabili: quandocunque vox eius in auribus mortalium insonat: non est, quod de Imaginaria Apparitione suspicemur. Omnis illa, aut Visibiles atque Ocularis est, aut Vocalis, quemadmodum ex supra dictis est manifestum.

10. Et hoc quidem à Visibili, & Vocali separatur Imaginaria, quæ in *Vigilia* contingit: sed difficulter admodum distinxeris eandem ab Intellectuali, quæ & ipsa in Vigilia accidit. Neque enim, vt diximus, *rerum* quæ reuelantur, diuersitas hîc quidquam facit: neque *occupatio* imaginationis: cum in vtraque tam Imaginaria, quã Intellectuali, eædem res *possint* offerri; & in vtraque Imaginatio suum posit habere, quale quale exercitium.

11. Sed tamen non malè diximus, Imaginariam deprehendi ex Imagination-

gnationis operatione. Siquidem ab hac nomen habet; quod, scilicet, Deus, vel res diuinæ, per imaginationem hîc percipiantur. Quocirca quamuis etiam cum imaginationis operatione posit suas quandoq; habere intellectus, potest nihilominus ipsa ab illa separari: potest ipsa esse præcipua; intellectus quasi accessoria.

Quemadmodnm ergo Ocularis, siue Visibilis Apparitio est, vbi Deus videtur, & in oculos incurrit: & Vocalis, siue Auricularis, vbi vox Dei auribus percipitur: & Intellectualis, vbi intellectus præcipua est cum Deo occupatio: ita Imaginaria, vbi præcipua à Deo in Imaginetionem, siue phantasiam, fit impresio. 12.

Itaque errant, qui ex phantasmatibus, quæ in Imaginatiua potentia sedes suas habent; Imaginariam colligunt & definiunt: quasi Imaginaria sit omnis, vbicunque phantasmata interueniunt. In Intellectuali phantasmata interueniunt, quę tamen plurimum ab Imaginaria distat. aliud est phantasmata interuenire; aliud phantasiam, & Imaginationem operari. 13.

Neque enim existimandum est Intellectualem apparitionē omnino phātasmata excludere: *Illustratio diuini radij* (inquit S. Thomas in 22.q.174.ar.4.ad 4.) *in hac vita præsenti non fit sine velaminibus phātasmatum qualicunq; quia naturale est homini, secundū statum præsentis vitæ, vt non intelligat sine phantasmate.* 14.

Interim dubium non est, dari posse aliquam Intellectualem, ad quam nihil faciant phantasmata: nihil etiam cooperatio phantasiæ. Notauit hoc Cardinalis Caietanus in dictum D. Thomæ locum. & talis eorū est, qui in ecstasin rapti, ex se quasi constituuntur: & in rerū diuinarum contemplatione sunt toti. 15.

Potest quoque contingere, vt aliqua intellectualis sit sine ecstasi, quemadmodum posterius significabimus. Sicuti potest intellectus in diuinarum rerum contemplatione versari, absq; vlla ad phantasmata conuersione, cū extra se, quasi raptus est homo: ita potest, si ita Deus velit quasi sibi relinquitur, & extra se non rapitur. Sed de hoc alias. 16.

CAPVT V.

Non inconuenienter, sed magnis de causis fieri, quod Deus etiam somno oppressis appareat, & sua ipsis reuelet.

DVPLICEM distinximus Apparitionem Imaginariam: & altera quidem in somno accidit, altera in vigilia. Vtraque quāuis difficultates aliquas habeat, posterior tamē paucio-res, & no ita magnas: prior plures, maioris q; momēti. quocirca & de hac paulo plura in sequentibus. Et principio quidē discutiendum est 1.

conueniatne atq; decorum sit, vt in somno Deus arcana sua hominibus reuelet, ijsdemque appareat dormientibus.

2. Sunt, qui admodum censent indecorum; ideoque nullam censent hominibus, in somno à Deo reuelationem fieri Xenophonti Colophonio, & quibusdam Epicureis hæc sententia tribuitur. *Dei maiestate indignum*, dicebant, *obire lectos dormientium, concursare grabatos, & stertentibus inijcere somnia; quæ illi expergiscentes vel non recordentur, vel non intelligant, vel etiam contemnant: vel, si curanda sibi putent, stulta impleti superstitione, die noctuq; animi pendeant, aut inani impendentiũ malorum metu perterriti, aut fallaci futurorum exspectatione bonorum eluti.*

3. Alia non ita leuiter de omnibus somnijs senserunt: sed tamen, si quæ grauiora & diuina videntur, non illa à Deo voluerunt immitti; sed Dęmonibus, vt Plato, in Conuiuio. Negabat enim Deum humanis rebus immiscere se, nec proximè cum hominibus societatem aliquam & consuetudinem habere: sed comercia, atque colloquia inter Deum hominesque, siue vigilantes, siue dormientes, per Dęmones agitari & confici. Eadem cum Platone fuit mens Empedoclis. de qua, & contra quam, B. Augustinus, lib. 8. de Ciuit. ca. 20. 21. plura doctè, & acutè disputat.

4. Nos nullo modo aut dubitamus, aut dubitare debemus *diuina somnia dari*. In sacris literis non *diuina* solum referuntur, verum etiam diuinis rebus plenissima. Nota sunt quæ acciderunt Abrahæ, Abimelech, Iacob, Laban, Ioseph, Pharaoni, Salomoni, Nabuchodonosor, Danieli, &c. Pulchrè Sanctissimus Iob cap. 33. *Quando homines*, inquit, *dormiunt in lecto, tunc aperit* (Deus) *aures virorum, & erudiens eos, instruit disciplina*. Quin & solebat Deus olim Spiritum Propheticum nonnullis, *in somno*, largiri. Hinc Num. 12. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, apparebo illi in visione, aut per somnium loquar ad ipsum.*

5. Cognouerunt quoque Gentiles hanc rem Deo indignã non esse. Nam Hippocrates, lib. de Insomnijs. *duo* statuit somniorum, quæ non vana, sed vera sunt, genera. Alterum nominat *diuinum*, alterum *naturale*. Diuina dicit à Deo immitti, & semper memorabiles aliquos casus, insignesque euentus portendere. Naturalia prouenire ex causis fere intra hominis dormientis corpus latentibus: & his corporis aut bonas, aut malas affectiones indicari. Stoici quoque quædam à Deo esse fatebantur. Tres enim somniorum causas constituunt. Primam *Deum*; qui cum sit rerum omnium scientissimus, & prouidentissimus, hominibusque beneuolus & beneficus, quo sint

cautiores

cautiores, immittit ipsis somnia, quæ sint futurorum indicia, & eorum, quæ ipsis agenda cauendaque, documenta. Alteram causam *fatum* ponunt, quo cuncta sunt, veluti æterna quadam serie nexuque colligata. Tertiam faciunt *naturam animi nostri*, quæ diuina est. Animus enim hominis exterioribus sensibus per quietem sopitis, & ab omni actione vocantibus, & negotijs curisque solutus ac liber, vegetior fit, & habilior ad intelligendum. Ita Stoici.

Quidquid sit de Stoicorum aut Hippocratis sententia, nobis certum constitutumque esse debet somnia quædam diuinitus immitti. Quod ne videatur diuinæ Maiestati minus conuenire; expedit *causas* proponere, atque explicare; cur qui vigilantibus sua consilia pondere potest & potuit Deus, sæpissimè illa somno oppressis communicet: quod reliqua huius Capitis parte præstamus. 6.

Causas has quatuor enumerat Pererius noster, quæstione quarta, lib. I. in Danielem: illas ipsis Pererij verbis asscribimus. Primam tangit Hippocrates, principio lib. de insomniis. Docet ibi animam hominis in *vigilia* varijs distringi occupationibus: grauibus detineri negotiis, curisque distrahi: per sensus item exteriores auocari ad ea, quæ extra ipsum sunt, & per varia eorum sensuum spectacula diuagari: multiplicique rerum humanarum strepitu interpellari & à sui rerumque cælestium contemplatione auocari: incertis præterea fluctuare deliberationibus, varijsque studijs, & affectibus æstuare; qui non sinunt eum, quod verum & rectum est, id aut liquido cernere, aut incorruptè iudicare. Contra verò, in *quiete & somno*, ab eiusmodi omnibus interpellationibus & impedimētis vacuus & liber animus sibi totus præsens & præsto est, sibique attendit: in se suas omnes vires atque facultates collectas atque coniunctas habet: expeditus & acer ad intelligendum; atque omnium, quæ illi extrinsecus obiecta sunt, amplissimè atq; facilimè capax. 7.

Alteram eiusdem rei causam hanc ponere licet. Quæ *vigilantes* accepimus, ea solemus subtiliter ratiocinando discutere, & examinare: reuocare ad calculos, atque humanæ rationis trutina diligenter expendere ea: ad rationis enim normam exigimus omnia: cui si congruant, quæ nobis oblata sunt, à nobis approbantur si discrepent; adiudicantur & reijciuntur. In *somno* autem res sibi obiectas animus homini nis citra examen accipit; paratior promptiorque ad visis diuinitus datis credendum atq; obsequendum. Constat autem inter omnes, qui de rebus diuinis scripserunt, ad eas res non tantum intellectu, sed etiam affectu, & quodam animi quasi sensu, gustuque percipiendas, satius esse agi & regi hominem extrinsecus; quàm ipsum agere se: & 8.

auditorem esse potius, quam arbitrum & æstimatorem: denique simpliciter credere potius, quam causas credendi disquirere & expendere.

9. Tertia causa desumpta est ex Aristotelis libello, qui inscribitur de Diuinatione, quæ fit in somnijs. Ait ille, quemcunq; motum, quo animus *dormiētis* extrinsecus pulsatur & cietur, quamuis leuẽ & exiguum, magnam tamen habere vim commouendi animum, vehementerque in ipsum inprimi, atque altè in eo inhærere: id fieri propter noctis silentium, & sensuum exteriorum vacationem & quietem, atque omnium quæ animi intensionem remittere solent, vacuitatem: tunc enim sensibus somno sopitis, languenteque corpore, quæ extra sunt, nequaquam sentiuntur Quapropter oportunissimè Deũ eo tempore docere hominem, sine vlla eius perturbatione: sine aliorum hominum obseruatione: denique sine vllius rei interpellatione. præsertim autem, quia quo magis animus noster à sensuum consociatione, & corporis contagione abstrahitur, tanto videtur effici vegetior & acrior ad res diuinas intelligendas.

10. Quartam causam esse arbitror, vt ea re ostendatur, quanto sit Deus, potentior & efficacior, ad hominem docendum & erudiendum, quam sit alius quiuis homo. quippe homo hominem docere, nisi vigilantem, audientem, & attendentem, non potest: Deus autem altissimè dormientem atque somniantem. Quo satis declarat se in omnes animi vires atque facultates summum imperium, & efficacitatẽ habere.

11. Quintam causam equidem posuerim, inquit idem Pererius, ne, videlicet, quisquam existimaret mortem auferre homini omnem scientiam, aut non esse aliam viam rationemque comparandi scientias, quam per sensum, discursumque rationis, & ex antecedente aliarum rerum cognitione, quæ in somno scientia atque cognitio accipitur, contrarium persuadet.

CAPVT VI.

De duplicibus Apparitionibus diuinis Imaginarijs, quæ in somno accidunt claris & obscuris, quarum obiecta & subiecta explicantur, dum ostenditur quarum sit rerum, quibusue hominibus accidant, &c.

1. SVPERIVS totum Imaginariarum Apparitionũ genus distinximus; & quidem multifariam: quemadmodum docet secundum Caput, quod de his Apparitionibus dedimus: nunc postremæ diuisionis alterum membrũ dissoluimus, quod illarum est, quæ in somno accidunt.

Hoc

Hoc varium est. Quædam enim, hominibus contigerunt cum magna corporis & animi commotione & horrore; vt Abrahæ, & Nabuchodonosor: quædam sine vlla commotione. Rursus, in quibusdem datum est somnium, & non somnij intellectus: in quibusdam cum somnijs intelligentia quoque eius diuinitus suggerebatur. Præterea in quibusdam visus Deus loqui cum homine; vt in illa Iacob & Salomoni facta: in quibusdam Angelus, vt in illa facta Ioseph, Matth. 1. Item in somno quædam immittit Deus non rogatus, vt pluribus Scripturæ exemplis est clarum: quædam rogatus, quemadmodum quæ Nabuchodonosor acceperat, cognouit Daniel post præces ad Deum factas. Ad hæc quædam respondent antecedentibus hominum cogitationibus in vigilia: quædam videntur ex improuiso accidere. 2.

Est & alia varietas in his Apparitionibus, siue in somnijs. Alia enim somnia *clara* sunt, & *aperta*; euidenter res ipsas significantia: alia *inuoluta* & *obscura*; per varias similitudines tectè aliquid insinuantia. De his plura nobis in sequentibus dicenda sunt. 3.

Et principio dari hoc duplex Apparitionum, & Somniorum genus, nemo, in Sacris literis mediocriter versatus, ignorat. Nam & claras referunt plurimas; & plurimas obscuras. *Quatuor* verò sunt, quæ hîc non inutilem habent quæstionem. Primum est, Quænam sint clara, & quæ obscuræ. Alterum, An vtræque promiscuè omnibus hominibus factæ: an claræ certis, & certis obscuræ. Tertium, An quemadmodum claræ intelligebantur ab ijs, quibus fiebant; ita quoque intelligerentur obscuræ. Quartum, Quæ causæ, quod Deus quibusdam inuolucris quædam inuoluerit, nec ita, vt ab omnibus mox intelligerentur, proposuerit. Priora duo hoc capite: reliqua sequentibus absoluemus. 4.

Ad solutionem primi facere videtur diuisio harum Apparitionum siue Reuelationum, quæ ex forma sumitur. Diximus superius, capite 2. ex forma duplicem posse sumi: & in altera quidem audiri, quasi, quædam verba apparentis siue loquentis Dei: in altera nihil quasi audiri; sed res quasdam quasi oculis interioribus obijci. Quando igitur Deum *audire* contingit; clara, vt plurimum, est, quę fit Apparitio & Reuelatio: quando res tantum *videri*; vt plurimum, obscura. 5.

Quod dicimus, omnia propemodum probant exempla Reuelationum, quæ Scriptura in hoc genere suggerit. Visus est *audire* sibi loquentem Deum Isaac, Genes. 26. similiter Balaam, Num. 22. & Gedeon Iudicum 6. & Iacob, Genes. 46. 6.

Præte-

Præterea Rex Geraræ Abimelech, Genes. 20. omnesque, quæ his factæ sunt, fuerunt *clarissima* Reuelationes. Sic nulla ad Pharaonem facta *vox*: sed spicæ tantum exhibitæ & vaccæ: nulla vox ad Nabuchodonosor; arbor tantum proposita; visa tantum ingens statua: nulla vox facta ad Danielem; animalia tantum oculis obiecta; & pro *obscuris* habentur omnes ipsis factæ Reuelationes, & *obscura* sunt.

7. Et conueniebat priores illas *claras* esse. Cum enim, vt plurimum Deus locutus sit, vt vel à malo auocaret aliquem: quemadmodum locutus est Balaam vel ad bonum prouocaret; vt loquentem ipsum audiuit Gedeon: vel ob bene merita commendaret, atque promissionibus factis consolaretur; quod propositum fuit in sermone facto ad Isaac, Genes. 16. profectò, si bene hæc, atque cum audientium fructu fieri debuerunt, oportuit orationem *claram* esse atque apertam.

8. Verum hæc non semper proposita fuerunt, quando res nudis tãtum internis oculis obijciebat. Plerunque hîc, quæ futuris temporibus essent euentura, insinuabat: quæ quemadmodum necesse non erat, vel statim intelligere, vel non vos intelligere, quibus per somnium reuelationes fiebant; potuerunt ipsa quibusdam inuolucris tegi, & ab hominum intelligentia abscondi: donec illa Deus, per alios, vel ijsdem, vel etiam sequentibus temporibus vellet innotescere.

9. Atque ita quidem ad primum illud, vtcunque sit responsum. In secundo, *circa personas*, quæstio est: *Quibusnam hominibus* occultæ fiant Reuelationes, & quibus apertæ. Sunt qui claras *Sanctis*, probisq; hominibus tantum factas velint: *impijs* autem, & infidelibus obscuras. Nam præterquam, inquiunt, quod pro his Sacrararũ literarum præclara sint exempla; etiam ratio, vt ita esse credatur, omnino persuadere videtur. Amicorum est, vt amicos nihil velint latere; suam ipsis velint esse apertam conscientiam. *Vos*, inquit Dominus, *dixi amicos, quia quæcunq; audiui à Patre, nota feci vobis*. At amici Dei sunt viri probi, atq; sancti. inimici improbi & infideles. illis igitur volet nihil esse occultum; his nihil apertum.

10. Sed exempla pro hac assertione proferamus. Claræ igitur, factæ *sanctis hominibus* sunt sequentes: Illa, facta Abrahæ, quæ cognouit posteros suos seruitutem seruituros in Aegypto, Genes. 15. Illa, qua Isaac intellexit multiplicandum semen suum, propter patrem suum Abraham, Genes. 26. Illa, qua Gedeoni significatum, destrueret aras Baal; & contra, extrueret altare Deo Israelis, Iudicũ 6. Illa, qua edo-
ctus

ctus Samuel, priuandum esse regno Saul. 1. Regum 15. Claræ omnes hæ fuerunt. quocirca & earundem sententiam mox perceperunt, quibus eædem factæ, Abraham, Isaac, Gedeon, Samuel.

Obscuras & ænigmaticas habuerunt *Reges impij*: vnus AEgypti Pharao; alter Babilonis, Nabuchodonosor. De illo sic loquitur Moyses, Genes. 41. *Vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluuium; de quo ascendebant septem boues, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus, aliæ quoque septem emergebant de flumine, fœdæ confectæq; macie: & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus; deuoraruntq; eas, quorum mira species & habitudo corporum erat*, &c. De Nabuchodonosor ita Daniel, cap. 2. *Tu Rex videbas. & ecce quasi statua vna grandis. Statua illa magna & sublimis statura, stabat contra te, & intuitus eius erat terribilis, Huius statuæ caput ex auro optimo erat: pectus autem & brachia ex argento: porrò venter & fœmora ex ære: tibiæ autem ferreæ: pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis*, &c. Obscuras fuisse has, vtriusque Regis confessione est certum, quocirca & studiosè interpretes earum quæsiuerunt, & inuenerunt: ille Iosephum; hic Danielem. 11.

Verum quamuis claræ *plures* sanctis sint exhibitæ: & obscuræ *plures* impijs: ratio etiam insinuet *conuenienter* hoc fieri; non *solis* tamen sanctis illæ, nec hæ *solis* impijs sunt factæ. Et sanctis hominibus obscuræ acciderunt: & impijs claræ. nec sine *magno diuinæ prouidentiæ consilio*. 12.

Pro *impijs*, quibus sine inuolucris quibusdam Deus apparuit, suamque voluntatem reuelauit, est Abimelech, Rex Geraræ, qui Abrahæ vxorem tulerat. De eo sic Moyses, cap. 20. Genes. *Venit Deus ad Abimelech, per somnium, nocte & ait illi: En morieris, propter mulierem, quam tulisti. habet enim virum.* Et idem, cùm se excusaret Rex. Dominus rursum: *Ego scio, quod simplici corde feceris: & ideo custodiui te, ne peccares in me. Nunc ergo redde viro vxorem. & orabit pro te, quia Propheta est, & viues. Si autem nolueris reddere; scito, quod morieris tu, & omnia quæ tua sunt.* Quid hac oratione clarius? Adiungimus huic Idolorum cultorem Balaam; qui non minus clarè intellexit, quæcunque per somnium à Deo accepit; quando ad Balaac, Moabitarum Regem, accersitus est, vt malediceret Israel. Vide cap. Num. 22. Duobus addimus tertium Laban; qui cum fugientem persequeretur Iacob, *Vidit in somnis*, vt Moyses loquitur; *dicentem sibi Dominum; Caue, ne quidquam asperè loquaris contra Iacob*. Et hoc clarum. Consule cap 31. Genes. 13.

Pro *sanctis*, quibus per obscura ænigmata facta reuelatio est, Za- 14.
 charias,

charias, Propheta iustissimus. De se ille sic loquitur, cap 1. *Vidi per noctem: & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo: & post eum rufi, varij & albi, &c.* Obscuram Prophetæ fuisse visionem, sequens eiusdem probat oratio. *Quid enim*, inquit, *Domine mi sunt hi?* Sic pleraque quæ sanctissimo Danieli sunt reuelata; quam fuerũt, inuoluta? De quatuor ventis? de quatuor animalibus? alijsque rebus, quibus ipsius historia abundat. Vide cap. 7. Daniel. Addo his Iosephum, cui duplex reuelatio facta: Vtraque obscura; & quæ, non nisi rerum euentu, post aliquot annos, vlli mortalium innotuit. prior est de manipulis, posterior de sole, luna atque stellis Vide cap. 37. Genes.

15. Et hæc quoque *conuenientissimè* facta esse intelliget, qui, quæ initio huius Capitis diximus, secum repetet. Nam causæ ob quas Deus quædam voluit esse obscura & inuoluta, etiam apud *probos & iustos* habent, quandoque, locum: Et, rursus, habent locum, aliquando, apud *impios & infideles* illæ, ob quos quæ diceret & reuelaret, mox vellet esse intellecta, atque in opus venire. Potuit etiam *impios* Deus à malo auocare: vrgere ad bonum. Potuit etiam *iustos* de futuris rebus instruere, &c.

CAPVT VII.

An illi, quibus obscuræ Reuelationes fiunt, ipsorum, quæ sub ænigmatibus latent, aliquando sententiam percipiant: & quibusnam, præ cæteris, hoc conceditur, quouè tempore.

1. NON *semper* Dei mentem intelligi, si quando per ænigmata de occultis rebus mortales instruit, dubium est nullum. Mirum potius videri posset; quod quæ inuolucris tegeret, nota esse velit: & non potius eorum, cum quibus sic ageret, suspensos esse animos, cogitationes fluctuantes.

2. Sed tamen, quia etiam quæ sub ænigmatibus proponuntur, possunt ex ænigmatibus esse clara & aperta: & quæ reuelantur, idcirco reuelantur, vt percipiantur, & mortalibus proficiant, vel ad diuinarum rerum scientiam comparandam, vel ad vitam bene beateque transigendam; non immerito quis iudicauerit *omnia* esse oportere aperta & clara his, quibus reuelationes fiunt: nulla obscura atque ignota.

3. Quid hic constituendum sit, definiendum præsenti capite. Rem comple-

complectimur *quinque Assertis. Primum sit. Dubium non est, quin vna cum ænigmatibus res quoque, quarum ænigmata, quædam quasi imagines sunt, sæpe percipiant, quibus diuinæ fiunt Reuelationes.* Confirmat hoc exemplo Prophetarum sanctus Thomas art. 4. q. 174. 22. qui quas ænigmaticas Reuelationes habuerunt, populo, vt iussi fuerunt, proposuerunt & exposuerunt. Multus est in hoc genere Ezechiel.

Dubium item non est, quin plurimarum sententia aliquos latuit. Hoc secundum Assertum. Vidit Pharao (Genes. 14.) septem boues pulchras, & crassas nimis, quæ pascebantur in locis palustribus. Vidit alias septem fœdas, & macie confectas, quæ priores deuorarunt. Rursus similem visionem habuit de septē spicis plenis; & alijs septē tenuibus, quæ priores consumpserunt. Hæc, inquam, vidit: sed somniorum sententiam non intellexit. 4.

Certum hominum genus vix videmur posse assignare, quibus vna cum ænigmatibus eorundem mox sententia semper est reuelata. Hoc Assertorū tertium. Nam si qui essent; probi vtique essent, & quibus propter egregias virtutes familiaritatemque quam cum Deo haberent, tanquam amicis, Deus nihil vellet esse occultum. At inter sanctissimos fuit Daniel; à Deo atque Gabriele Archangelo commendatus; qui tamen non cum ænigmatibus ænigmatum sententiam mox intellexit. Argumentum huius, quod post ænigmaticam reuelationem à Deo factam, ad orationem conuersus, petierit & obtinuerit aliquando eiusdem intelligentiam. Vide caput decimum, & cætera. 5.

Sed tamen, quod quarto loco dictum volumus, *præ cæteris sancti, & pij homines fuerunt, quibus vna cum obscuris reuelationibus earundem quoque intelligentia est tributa.* Id quidem conueniens fuisse probant leges amicitiæ, quæ inter amicos omnia volunt esse aperta: reipsa vero perfectū esse, plurimæ, quæ sanctis Prophetis factæ sunt, Reuelationes. 6.

Et quandoque, mox, cum ipsis ænigmatibus, sententiam ænigmatum reuelata est, vt est Nathan Prophetæ, explicanti Dauidi, post adulterium, grauitatem peccati, per exemplum inhumani & auari diuitis: quandoque aliquanto post; vt Zachariæ, qui obscuræ Reuelationis intelligentiam prius petijt, postmodum accepit: quādoq; longius intelligentiam distulit Deus, voluitque eandem ipso euentu, rerumque vsū agnosci; sicut accidit in somnijs duobus Iosephi, promotionem eius ad summam dignitatem atque potentiam præsignificantibus. Genes. 37. 7.

8. Ex dictis colligitur quintum Assertum: quo definitur, *quibus aut nunquam, aut certè rarissimè obscura atque ænigmaticæ Reuelationes, vna cum ipsarum intelligentia factæ sint.* Quibus igitur? *Infidelibus*, scilicet, & *impijs hominibus*; quos quamuis Deus suo alloquio dignaretur, alloquij tamen sententiam ab alijs vellet exspectare; magnis, iustisque de causis, quemadmodum sequenti Capite erit explicandum.

9. Addo dictis illud, quod eorundem quidam aliquando cognouerint Reuelationes sibi diuinitus factas: sed tamen, quæ qualesue illæ fuerint ignorârunt; tantum abest, vt sententiam Reuelationum perceperint. Exemplo est Nabuchodonosor. Non ignorabat hic, quod reuelationem, atque terrens somnium habuisset. *Vidi*, inquit, *somnium*: sed tamen, quod illud fuisset, nesciebat, *Mente confusus*, inquit. *ignoro, quid viderim.* quo nomine etiam sapientes, qui somnium edicerent, conuocauit.

CAPVT VIII.

Assignantur variæ causæ, propter quas Deus sæpe obscurè, & sub quibusdam quasi ænigmatibus sua secreta hominibus, in somno reuelet.

1. DAEMONES, gentium Dij, quia certam futurorum euentuum scientiam non habebant, ad significandum futura, dabant illi quidem non raro somnia, sed tamen obscura & ambigua, quæque ad diuersos & contrarios euentus facile detorqueri, & applicari possent: vt ad quodcunque cecidisset, somnium quadrare videretur. Quod si somnia euentis minime responderent, id non falsitati somniorum sed interpretum inscitiæ adscriberetur.

2. At Deus noster, non, vt Dij gentium, futurorum euentuum est ignarus. futura non minus, quam præsentia, quam præterita cognoscit. Nuda & aperta sunt oculis eius omnia: ad quamcunque temporis differentiam illa pertineant. Quo fit, vt non, quam ob causam Dæmones, sed lõgè alias, ipse somnia obscura, & perplexa immittat: & quę alioquin distinctè & explicatè posset reuelare, aliarum rerum imaginibus inuoluat & occultet.

3. Quæ igitur *causæ* Deũ hic mouere possunt? Suspicor alias hîc propositas fuisse apud *infideles*; alias apud *fideles*, & viros sanctos; quasdã etiam *vtrisque* communes fuisse.

4. Apud *infideles* tres fuisse videntur præcipuæ. Prima ab *indignitate* ipsorum sumitur. Quamuis enim tam probi, quam improbi, diuinas Reuelationes non mereantur: si tamen ipsos his Deus Opt. Max. digna-

dignaretur; quemadmodum præ improbis probos eligeret: ita si alteris ipsorum; certè probis, non improbis, earundem intelligentiam communicaret. Hoc leges amicorum postulant, quemadmodum præcedenti cap. diximus.

Altera à *fine*, qui Deo propositus fuit, petitur. Voluit, scilicet, somniorum, quę obtulisset, intelligentiam ignorare; vt interpretationem ipsorum, cùm apud suos sapientes inuenire non possent, à veri Dei cultoribus, cogerentur petere: atque hac ratione verum Deum agnoscerent; & relictis Idolis, ipsius cultui se totos traderent & manciparent. Hoc assecutus fuisse videtur Deus in Nabuchodonosor Rege, vt notauit Theodoretus. Docet enim, quod cum Rex somnij interpretationem apud nullum suorum sapientum inueniret, inuenisset autem apud Danielem veri Dei cultorem; ad veri Dei fuerit prouocatus, & adductus cognitionem, admirationem, venerationem. Quid quod plurimi non ignobiles Scriptores hanc rem ad veram æternamque fælicitatem ipsi Regi profuisse credant? Profectò sic ex Hebræis sentit Iosephus, lib. 10. Antiq. Ex Græcis, Dorothæus in Synopsi, Epiphanius in vita Danielis: Ex Latinis, Hieronymus Epist. 7. ad Lætan. August. Epist. 122. ad Victorinum. 5.

Tertiam causam alius *finis*, etiam Deo propositus, suggerit. Voluit, videlicet, in honore haberi eos, qui sui essent veri adoratores, ipsumque, qua possent, religione reuerentiaque prosequerentur. Hoc in somniorum obscuriorum reuelatione probauit. Ad quantos enim honores prouecti sunt, qui quæ Deus obscurius reuelasset, somnia sunt interpretati. Exposuit obscurum somnium Pharaoni Ioseph, homo alioquin obscurus, & obscuro carcere, quasi infamis. Quid Pharao? *Tu eris,* loquitur Iosepho, *super domum meam: & ad oris tui imperium cunctus populus obediet. Vno tantum Regis solio te præcedam. Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius, Vestiuitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit. Fecitque eum ascendere super currum suum secum, clamante precone, vt omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent vniuersæ terræ Ægypti. Dixit quoque Rex Ægypti ad Ioseph: Ego sum Pharao. absque tuo imperio non mouebit quisquam manum aut pedem in terra Ægypti,* &c. Exposuit aliud Nabuchodonosori Daniel, exul à patria. Quid Nabuchodonosor? *Cecidit,* dicitur Daniel. 2. *in faciem suam, & Danielem adorauit: & hostias & incensum præcepit, vt sacrificarēt ei.* & paulo post. *Tunc Rex Danielem in sublime extulit: & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum Magistratuum super cunctos sapientes Babylonis,* &c. 6.

 Simi-

7. Similiter, vt *probis & fidelibus* quædam obſcurius, in ſomno reuelaret, tres cauſæ Deo propoſitæ eſſe potuerunt. Primam affert rerum *magnitudo & maieſtas*: reliquas duas *bonum ipſorum*, quibus reuelatio fiebat.

8. Et *maieſtas atque magnitudo* rerum idcirco obſcuritatem poſtulabat; ne ſi promiſcue omnia clare proponerentur, eodem omnia loco haberentur. dum verò quædam inuoluuntur, & ſub ænigmatibus proponuntur, cogitationem mortalibus, quibus reuelationes fiunt, ſuggerunt, arcana eſſe illa, quorum ad omnes notitiam peruenire nõ oporteat. Hoc argumẽtum ipſa confirmat natura, quæ præcioſa quęque recondit; aurum in viſceribus terræ, margaritas in profundo maris, &c.

9. Et quemadmodum ſanctis hominibus propter probitatem, vitęque innocentiam Deus apparere dignatus eſt: ita conueniebat, vt ita appareret, ne ex beneficio Apparitionis magnos ſpiritus ſumerent: potius de ſe, in *humilitate* ſentirent. Ad hoc porro obſcura Apparitio duobus modis faciebat. primo quòd hîc intelligerent ſe profectã diuinarum rerum contemplatione modum dignos eſſe. deindè, quòd cognoſcerent diuino adhuc auxilio, & gratia ſibi eſſe opus, ad Apparitionum intelligentiam, ſine qua parum Apparitiones ſunt, capiendam.

10. Poterat etiam hæc res *ſtudium orationis*, in probis, excitare; vt, ſcilicet, quam ex ſe non haberent, Reuelationum peterent intelligentiam. Quod quemadmodum plerique fecerunt; ita facere debuiſſe, inde collegerunt, quod non de leuibus, ſed grauibus rebus homines, hac ratione, inſtruere ſolet Deus Opt. Max; quas, ob id, omnino neceſſe eſt intelligere.

11. Cauſæ hæ, quæ pro *bonis* militant, etiam improbis communes eſſe poſſunt. Nam & materiæ grauitas etiam apud ipſos obſcuritatem poſtulabat: & ipſis humilitas debuit eſſe commendata: & ſtudium ad Deum confugiendi ipſis in his omnibus eſt neceſſarium. Sed tamen illas probis tribuimus, quia apud ipſos pręcipuum, & quaſi proprium locum habent. Cæterum, quę vtriſque ex ęquo ſunt communes, nec paucæ ſunt, nec paruæ. Nos ex multis *tres* ſubiungimus.

12. Prima ſit, *neceſſitas* res reuelatas intelligendi, obſeruandi, retinendi. Hæc obſcurum potius ænigmaticumque ſermonem, atq; viſionem; quam claram poſtulabat: Quamuis enim omnis, diuinitus facta reuelatio ſummopere mortalibus commendata eſſe debeat: eiuſque memoria non facile deponi: & intelligentia ſummo ſtudio perueſtigari: humani tamẽ ingenij ea eſt infirmitas, vt nõ facile quaſuis percipiat;

cipiat; perceptas etiã difficilius memoriæ retineat, nisi hic externis quibusdam quasi imaginibus & similitudinibus iuuetur : quæ cum rerum sint quędam simulachra, efficiunt, vt facilius intelligantur:& cũm sint noua, & quædam q. insolita monstra, maiorem admirationem excitent, fortius mentem feriant: ideoque & altiores in ipsa radices agunt, & difficilius excidunt, atque in obliuionem veniunt. vt ob id idem, in his Apparitionibus, ænigmatum atque simulachrorum, sub quibus res reuelantur, officium sit & munus; quod parabolarum, sub quibus Christus, diuinorum mysteriorum arcana olim proposuit.

Altera causa est, quod sub vno aliquando ænigmate *plurima* contineantur; quæ alioquin longissima oratione, (quæ Deum minimè decere videtur) essent persequenda. Vna Nabuchodonosor exhibita est statua: sed quot, & quanta in vna statua mysteria? Ortus atque occasus; statusque & conditio regnorum, atque Monarcharum omnium, vsque ad mundi consummationem, in ipsa demonstrantur : & vno intuitu capiuntur. 13.

Tertia causa est, quod sub his ænigmatibus præbeatur hominibus *honestissima occupatio*. Neque enim hic satis habent, nuda, quàm Deus suggerit expositione : sed multa suo ingenio, in ænigmatibus, putant relinqui: quæ facilius abundantiusq; percipiunt, postquam diuinitus de præcipuo officio, quod ænigma Deus voluit sustinere, sunt instituti. 14.

CAPVT IX.

Quorum sit, Reuelationum diuinarum, quæ in somnis accidunt, intelligentiam habere : eandemq; alijs reuelare. ostenditurq; solius esse Dei, & Gentiles ea caruisse.

DEum & naturam nihil frustra facere, vt tritissimum est, in scholis axioma, ita verissimum. Et quemadmodum hoc in aliis rebus omnibus, sic in Reuelationibus, quibus nobiscũ per somnum agit, extra omnem est controuersiam. Volet igitur & intelligentiam nos habere Reuelationum, quæ in somnis accidunt, ne & ipsæ sint factæ frustra. Neque enim nudis somniis nos fatigasse ipsi sufficit : propositum est, vt vel de occultis rebus instruamur, vel quid agendum omittendúmne, in vita intelligamus. 1.

Hęc cum ita sint, dubium non est, quin sicut hoc Dei est studium, ita partium nostrarum sit, si modo Dei voluntati satisfactum volumus, ad hoc incumbere, vt diuinarum Reuelationum, quæ obscuriores sunt; & in somnis acccidunt, intelligentiam assequamur. A quo verò petenda? Hoc præsenti capite discutiendum est. 2.

Chaldæi

3. Chaldæi, vt secundo Danielis capite videre est, putârunt se somniorum intelligētiam habere, & edicere posse; atque ob id à se ipsorum interpretationem petendam. Coacti enim à Rege Nabuchodonosor, vt simul & somnium, quod Regi acciderat, & somnij interpretationem indicarent: ad illud se vires habere negabant, in hoc admittebant. *Dic*, inquiunt Regi, *somnium seruis tuis, & interpretationem eius indicabimus*. Daniel vero ab eodem Nabuchodonosor interrogatus, docet neutrum esse in hominis potestate. sed inprimis illud, quod de se præsumebant Chaldæi. *Mysterium*, inquit, *quod Rex interrogat: sapientes, Magi, & arioli & aruspices nequeunt indicare Regi. Sed est Deus in cælo reuelans mysteria*. Moxque Regi Daniel & somnium & somnij interpretationem exposuit; quemadmodum docet secundum cap. Danielis.

4. Hic iam quæstio oritur, non simplex: sed multiplex. *Prima*. Fuerintne apud Gentiles aut infideles, olim, vel nunc quoque, veri somniorum interpretes, à quibus vera ipsorum intelligentia peti, & exspectari potuit. *Altera*, An solius sit Dei, somniorum intelligentia, ideoque à solo Deo petenda. *Tertia*, An hominibus quibusdam Dei beneficio communicetur. Duas hoc capite absoluemus: tertiam sequenti.

5. Omnis vero nostra quæstio est de *Diuinis* somnijs, quæ à Deo immittuntur: Non de ijs, quæ immuntur à Diabolis, quæ Diabolos, aut Diabolorum ministros possent interpretes habere. Non de ijs, quæ à certis sunt causis naturalibus, siue illæ extra hominem sint, siue in homine, (quæ naturalia dici possunt, quemadmodum priora Diabolica.) de quibus pleraque conijciunt Medici, naturæ Magistri. Non de humanis, quorum optimus est interpres, & idoneus coniector, qui fuerit rerum humanarum peritissimus: ingeniorum item, studiorum, morum, & propensionum, quæ in varijs hominibus magnam habeat varietatem, exquisitam, & multis experientijs habuerit confirmatam notitiam. De *diuinis* inquam, non *his*, est quæstio, atque ijs maximè, quibus Deus *futura*, quæ pro diuinæ suæ prouidentiæ dispositione statuere decreuit, mortalibus insinuat.

6. Et quæstio est non de somnijs, sed somniorum *intelligentia*. Quoniam aliud est somniorum intelligentiam habere, atque interpretationem eorundem dare posse: aliud somnia ipsa cognoscere. Hoc aliquibus conuenire potest, quibus prius illud negatur. quemadmodum me latine loquentem aliquis potest audire, orationemque repetere, & tamen ignorare, quis orationis sit sensus, quidne oratione velim. Et forte de Spiritibus creatis dici potest, quod somnia diuinitus

nitus hominibus immiſſa percipiant: at quod eorundem percipiant etiam intelligentiam, non item.

Ad primam igitur quæſtionem hoc dictum ſit. *Apud Gentiles nullum omnino fuiſſe, qui diuinorum ſomniorum interpretationem vel habere potuerit, vel eadem alijs reuelare*. Hoc probare videntur omnes Aegypti coniectores: omneſque ſapientes ſuo ſilentio: de quibus Moyſes (Geneſ 41.) *quod*, cum ipſis Pharao ſomnium expoſuiſſet, *nullus fuerit qui ſomnij interpretationē dederit*. Idem teſtimonium ipſis dat Pharao apud Ioſephum: *Narraui*, inquit, *coniectoribus ſomnium, & nemo eſt, qui ediſcerat*. Collegit idem Nabuchodonoſor Rex ex eo, quod ne ſomnia quidem, quæ habuiſſet, Chaldæi (qui aloquin de ſomniorum interpretatione gloriabantur) poſſent referre. Nec male colligit. Nam ſi non potuerunt ſcire ſomnium Regis præteritum, & quod iam erat peractum, nec poterat non fuiſſe: qua ratione ſcire potuiſſent res futuras, quæ illo ſomnio præſignificabantur? cum futura nec actu ſint, nec fuerint vnquã? & ex ſe ſint incerta, cauſaſque habeant inde terminatas? 7.

Atque hoc quidem bene, & verè colligebat Rex Nabuchodono- 8.
ſor: veruntamen non ex re omnino vera. Poſſunt ſiquidem ſomnia etiam diuinitus immiſſa quidam noſſe; & quidem noſſe viribus ſuis naturalibus: & nihilominus ſomniorum ſententiam ignorare. Somnia enim cum corporales quædã ſint affectiones, & in corporali ſubiecto inhæreant, ex ſe naturalem Spirituum Angelicorum cognitionem non refugiunt.

Quod igitur interpretationem ſomniorum nullus Gentilium 9.
habeat, ex *modo*, quo ſomnia, res, quę ſub ipſis latent ſignificant, pendet. Neque enim naturaliter res ſignificant, ſed ex Dei voluntate atq; beneplacito. Quocirca ipſe ſolus ſomniorum habet intelligentiam, qui quid per ſomnia mortalibus velit innoteſcere, ſolus nouit, & ſolus ſecreta cordis ſui nouit.

Somniorum igitur ſententiam & interpretationem ignorant ho- 10.
mines: quia Dei ignorant cogitationes & conſilia, quorum ſomnia, quæ diuinitus immittuntur, ſunt ſigna. *Quis enim cognouit ſenſum Domini?* Rom. 11. *Nemo nouit, quæ ſunt Dei, niſi Spiritus Dei*. 1. Corinth. 2. Quid mirum? Cognoſcent homines cõſilia voluntatemque Dei; qui nec hominum ſibi æqualium, cum quibus ipſis quotidie communicatio, cognoſcunt conſilia, cogitationes, voluntatem?

Tria ſunt rerum genera, quæ omnis creatæ naturæ, intelligenti- 11.
am excedunt. Hæc ſanctiſsimus Propheta Daniel, cap. 2. complexus videtur, cum ſic loquitur: *Ipſe reuelat profunda, & abſcondita, & in*

 tenebris

tenebris constituta. Horum vnum est, rerum supernaturalium; cuiusmodi sunt mysteria nostræ fidei, Trinitatis, Incarnationis, atque Eucharistiæ, quæ dicũtur hîc *profunda*. Alterum eorum, quæ vocantur arcana cordium, vt sunt propriè voluntatis & intellectus operationes: nominantur autem hoc loco *absconditta*. Tertium est eorum, quæ in scholis appellantur futura contingẽtia: quæ nec actu sunt, nec vnquam fuerunt, nec in suis caussis determinatè continentur: obidque certam cognitionem parere non possunt. Hæc vocantur *in tenebris constituta*.

Nec in his rebus præ infidelibus & gentilibus quidquam habent *fideles*. Quemadmodum illæ prorsus latent infideles, ita fideles: qualescunque illi sint, siue olim sub vetere lege, siue iam sub lege noua. Itaque & ipsi *cordium secreta* ignorant, & inprimis Dei Opt. Max. atque ob id somniorum intelligentiam, quæ Dei quædã cogitatio est, nec norunt, nec eorum alijs possunt dare interpretationem.

13. Eandem ob causam nec ipsi *Dæmones*, quamuis ingenio sagacissimi, horum somniorum sententiam assequũtur. Nihil ipsis præ mortalibus hic est communicatum: vt Dei consilia homines, ita Dæmones latent: quemadmodum & eosdem nostra quoque latent. *Solius* Dei est nostra; *Solius* Dei est sua propria consilia, cogitationesque nosse.

14. Quid quod credi etiam posit, plerunque Dæmones latere *ipsamet somnia*, quæ diuinitus immittuntur? Quamuis eum naturæ viribus hæc deprehendere valeant; ne tamen deprehendant & intelligãt, diuinitus videntur prohiberi aliquando, quemadmodum prohiberi possunt, ne naturalia quoque intelligant. Nouum non est à multorum cognitione arceri Diabolos; quæ, nisi arcerentur, per se facilimo negotio perciperent, sicut lib. 2. in ca. 2. Denielis docet Pererius, & B. Hieronimus super primum Matth.

15. Hinc iam ad alteram quæstionem, in promptu est responsio. *Solus Dei munus est interpretatio, illorum, scilicet, somniorum, quæ diuinitus immittuntur*. Ratio manifesta est. Somnia enim hæc nihil sunt aliud, quam Dei quædam vox & oratio: vox verò & oratio mentis & cogitationum cordis index. At cogitationes atque cor Dei non intelligit, nisi solus Deus: solus igitur Deus somnia mortalibus immissa intelligit.

16. Hoc cognouit innocens Ioseph, Gene. 40. qui Eunuchus somniorum suorum interpretationem quærentibus dixit: *Nunquid non Dei est interprntatio?* Idem cognouit S. Daniel. Solicitum enim & anxiũ Regem, quod nemo somnij sui, quo territus fuerat, interpretationẽ senten-

ſententiamque dari poſſet,ſic eſt affatus: *Myſterium,quod Rex interrogat, Magi,arioli,aruſpices,& ſapientes nequeunt indicare Regi:ſed eſt Deus,in cælis,reuelans omnia.* Quocirca bene idem Propheta pro ſomnij intelligentia ad Deum cõuertitur;& vna cum ſocijs, Anania, Miſaele, atque Azaria,petijt & obtinuit, vt ipſe loquitur, *miſericordiam Dei pro iſto Sacramẽto.* Idem bene, poſtquam myſterij reuelationem accepit, benedixit Deum cæli, publiceque profeſſus eſt Deum eſſe, *qui dat ſapientiam ſapientibus & ſcientiam intelligentibus diſciplinam.* Idem bene dixit, *Deũ reuelare profunda & abſcondita,& noſſe in tenebris conſtituta.* Idem bene pro intelligentia ſomnij. ſibi communicata Deo gratias agit, dicens: *Tibi Deus Patrum meorum confiteor, teq; laudo,quia ſapientiam & fortitudinẽ dediſti mihi:& nunc oſtendiſti mihi, quæ rogauimus te:quia ſermonem Regis aperuiſti nobis.*

Errarũt ergo in hoc Chaldæi turpiter,quod interpretationẽ ſomnij Regis pollicebantur,ſi ſomnium ſuum Rex poſſet referre. Etiãſi ſomnium expoſuiſſet Rex:necdum tamen ſomnij intelligentiam habuiſſent, aut interpretationem dediſſent; vt nec aliud exponere potuerunt,quod idem Rex ipſis expoſuit, de quo cap.4.apud Danielẽ. Quemadmodum ſomnium ipſis occultum;ita ſomnij intelligentia, quamuis intelligentia præ ſomnio magis. 17.

Atque vt in hoc errarunt,ita bene dixerunt.penes ſe non eſſe,*ſomnium ipſum cognoſcere, aut reuelare.* Verè ſomnium ſcire non potuerunt.Siquidem, vt aliquid naturaliter homini cognitum ſit; nõ ſatis eſt,ipſum eſſe rem corporalem, vel materialẽ:aut non excedere vim & poteſtatem humanæ intelligentiæ:ſed præterea neceſſarium eſt;vt ſi fuerit ſingulare,& extra eum,à quo intelligẽdum eſt,eiuſmodi ſit, vt moueat ſenſus exteriores, per quas omnis cognitio humana intrat,& penetrat vſque ad mentem;aut per ſe,vt ſunt obiecta ſenſuum exteriorum) aut per aliud, quod ſit cum re ſenſibili aliqua ex parte neceſſario coniunctum, ſitque certum eius ſignum: (qua ratione intelligẽtiam, quæ mouet cælum, cognoſcimus per motum cæleſtem; & animam, per operationes corporis externas, & ſenſibus manifeſtas).Somnia verò,ſi præterita ſint, vel futura,nec per ſe poſſunt mouere ſenſus;quia non exiſtunt actu:nec per aliud, quod certum ſit eorum indicium:non enim talia exſtant eorum ſigna.Præſentia ſomnia aliorum hominum, cum ſint interiores affectiones phantaſiæ, ſenſus noſtros latent, non minus, quam phantaſmata, & viſa brutorum: poteſt tamen, qualia ſint ea ſomnia, coniici, aut ex verbis dormientium,ſi quid loquantur;aut ex aliquo geſtu, vel motu corporis, quem dormientes edunt. 18.

CAPVT X.

Deum quibusdam hominibus conferre beneficium cognoscendi somniorum sententiam; eandemq; alijs communicandi: idq; graues ob causas facere.

1. Et priuilegium est somniorum diuinorum, quæ inuolucris quibusdam teguntur, & per se non intelliguntur, intelligentia. Doctum est hoc Capite præcedenti. Sed tamen quemadmodum quædam alia, quæ Deo sunt propria; Dei benignitate mortalibus communicantur; ita somniorum intelligentia atq; expositio; qui idcirco somnia interpretari valent.

2. Hoc beneficio atque facultate, inter alios, in veteri Testamento, *duos* scimus claruisse; Iosephum atque Danielem. Ille Pharaoni somnium, quod habuit, exposuit; hic Nabuchodonosori. Viderat Pharao boues septem pulchras primum, deinde alios septem macie cōfectas, quæ priores deuorarent: similis visio de spicis eidem obiecta. sed quod viderat, non intelligebat. somnium sic exponit Ioseph. *Somium*, inquit, *Regis vnum est. quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni. Septem boues pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem hubertatis anni sunt, eandemq; vim somnij comprehendunt. Septem quoque boues tenues, atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento vrente percussæ, septem anni venturæ sunt famis. qui hoc ordine complebuntur.* Ecce, *septem anni veniunt fertilitatis magnæ, in vniuersa terra Ægypti: quos sequentur septem anni alij, tantæ sterilitatis; vt obliuioni tradatur cuncta retro abundantia. consumptura est enim fames omnem terram: & hubertatis magnitudinem, perditura est inopiæ magnitudo. Quod autem vidisti secundo, ad eandem rem pertinens somnium, firmitatis indicium est; eo, quod fiat sermo Dei, & velocius impleatur.* Nabuchodonosor viderat ingentem statuam, Daniel. 2. cuius caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia ex argento: porro venter & fœmora ex ære: tibiæ autem ferreæ: pedum quædam pars ferrea, quædam autem fictilis. Nec hic Rex somnium intelligebat. Exponit Daniel in hunc modum. *Tu Rex Regum es. & Deus cœli regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi, & omnia in quibus habitant filij hominum, & bestiæ agri. Volucres quoque cœli dedit in manus tuas: & subditione tua vniuersa constituit. Tu es ergo caput aureum. Et post te consurgat Regnum aliud, minus te. Et Regnum tertium aliud. aereum, quod imperabit vniuersæ terræ. Et Regnum quartum erit, velut ferreum. quomodo ferrum comminuit & domat omnia; sic comminuet & conterit*

conteret omnia hæc. Porro quia vidisti pedum & digitorum partem testeam figuli, & partem ferream; Regnum diuisum erit, quod tamen de plantatio ferri oriretur. secundum quod vidisti ferrum mistum testa ex luto. Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte Regnum erit solidum, ex parte contritum. Quod autem vidisti ferrum mistum testa ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi; sicut ferrum misceri non potest testa. Ita Daniel. 2.

Necessitas huius beneficij non parua est. Cum enim Deus sua mysteria, quæ obscuris ænigmatibus proponit, hominibus velit innotescere: & ipsa in suis ænigmatibus non percipiantur, nec per Deum reuelentur, omnino conueniebat quosdam esse, qui illorum intelligentiam haberent, à quibus cæteri illa, tanquam à diuinorum eloquiorum interpretibus, peterent & acciperent. 3.

Neque enim par erat, vt obscurè proposita, obscura manerent, donec ipso rerum euentu innotescerent. Voluit hoc quidem Deus in illis, quæ Iosepho fuerunt immissa, de manipulis, & stellis, suum manipulum, seq; adorantibus. Genes. 37. in illo item de duobus draconibus, quod Mardochæus habuit, Esther 11. & voluit haud dubiũ, iustas ob causas; veruntamen non in omnibus hoc fieri debuisse, inde coniectura accipitur, quod pleraque mox hominibus, voluerit esse manifesta. 4.

Et huic causam præbere potuerunt, nunc Dei *honor*, nunc *vtilitas* ipsorum, quibus somnia exponerentur, nunc illorum, qui illa exponerent, *meritum* atque commendatio, nunc *alij*, in quorum notitiam res per somnum significatæ pernenire potuerunt; prout alia atque alia fuerunt, quæ per somnium Deus mortalibus reuelauit. 5.

Si enim quæ reuelaret, ad vniuersum terrarum orbem pertinerent, aut Regnorum orbis administrationem, aliasque publicas res: Dei *honor* ex horum intelligentia promouebatur, & maiestas agnoscebatur, hoc ipso; quod intelligeretur res nostras Deo cordi esse: Deum ipsas gubernare, nec, vt quidam dicebant (Iob. 22.) *cardines cœli obambulare*, deposita omni rerum humanarum cura. Hunc honorem consecutus est Deus, interpretatione somnij Nabuchodonosor, quo ingentis statuæ similitudine demonstrabat, quæ & qualis vniuersi vrbis futura esset administratio. 5.

Quod si vero per somnium obscurius reuelaret, quæ ad singulares personas pertinerent; potuerunt ex horum reuelatione, illi occasionem *vitæ in melius instituendæ* accipere: quemadmodum ex sua sibi in somno reuelatione facta accepit Nabuchodonosor, Da- 6.

 niel.

niel 4. quando per ingentem arborem se suumque casum intellexit, At quot enim, & quanta, visio Regi profuit? Intellexit hinc instabilitatem & breuitatem imperij sui, non multo post ad alium transferendi: deposuit exinde arrogantes & superbos spiritus: se submisit Deo, Deo in cuius manu & potestate cognouerat esse, Regna, quibuscunque vellet, tradere. Intellexit etiam non inhumanius tractandos captiuos Iudęos, qui sub ipsius tunc erant imperio: cum euenire posset, vt eædem, quæ iam ipsos, etiam se calamitatis inuoluerent.

8. Debebatur & beneficium hoc *quorundam virtuti*; qui quemadmodum ipsi fideliter Deo seruierant; ita seruitij huius mercedem aliquam (etiam in terra) reportare debuerunt. Debuerunt apud mortales innotescere, in honore haberi; celebrari etiam ab improbis, & perditæ vitæ hominibus. quæ sua interpretatione somniorum egregiè assecutus est Daniel apud Nabuchodonosor; & apud Pharaonem Ioseph, vt superius significatum est.

9. Similiter ad *alios* quoque ex declaratis somnijs fructus potuit peruenire. Atque vt in hoc ipso, cuius iam aliquoties mentionem fecimus Nabuchodonosor exhibito, somnio maneamus, an non potuerunt hinc cognoscere mortales, qui terrenorum Regnorum amplitudine & potentia subnixi, se in summa felicitate esse putant, esse aliud quoddam Regnum, diuinum & æternum, Dei veri & sanctorũ eius; tanto cæteris omnibus præstantibus, quantum cælum terræ, æternitas tempori, Deus homini præstat? An non ex eodẽ cunctis mundi huius principibus potuit innotescere omnem ipsorum potentiam & gloriam caducam esse, fluxam esse, & ad instar somni atque imaginis?

10. Omitto fructus similes plures eorum, ad quos somniorum expositio potuit peruenire. Duo iuuat hic quærere, antequam præsens caput concludatur. Prius est, *qualenam* hoc sit beneficium, & munus somniæ interpretandi: posterius *quibus hominibus* collatum. Reliqua quæ ad eandem materiam pertinent, sequentibus Capitibus persequemur.

11. Et prius quidem ad scholas, forsitan, magis pertinet, quàm ad pręsentem disputationem: explicandum tamen. Quæritur igitur, Vtrũ *habitus* quidam mentis sit, quo, quando, vbi, quomodo voluerit, possit vti, qui ipse est imbutus: an potius se habeat ad similitudinem cuiusdam *motionis diuinæ*, quæ in mentem faciat impressionem aliquã sed mox post impressionem factam, eandem sibi relinquat

12. Omnino posterius hoc est, facultas somnia interpretandi, non prius [illegible] suo exemplo egregiè demonstrat, in hac facultate bene in-

[illegible]

stitutus, Daniel. Petijt enim à Rege tempus ad somnij, quod ipsi, pro positum fuerat, expositionem: simulque cum socijs suis, diu constãterque Deo supplicauit, vt somnij interpretationem mereretur accipere. Profectò, si facultatem somnia interpretandi, veluti habitum quendam habuisset Daniel; statim, nulloque negotio, per se, quolibet somnium intelligere atque interpretari potuisset. Eadem oratione. vsus est in illo secundo, Regi Nabuchodonosor facto, somnio.

Hoc confirmat, quod donum somnia interpretandi pertineat ad donum Prophetiæ; habeanturq;, & sunt veri prophetæ, qui illo sunt instructi. At prophetiam non habitum, in Prophetis manentem esse docet B. Greg. homil. 1. in Ezechielem. *Aliquando*, inquit, *spiritus prophetiæ deest prophetis, nec semper eorum animis præsto est; vt, videlicet, cum ipsum, non habent, agnoscant se Dei dono habere, cum habent.* 13.

Pro eiusdem confirmatione idem B. Gregorius adducit exemplũ Elisæi, qui, vt est lib. 4. Regum, cap. 3. consultus à Regibus Iuda, & Israel, de belli, quod ambo inibant, euentu; iussit adduci ad se psalten, quo Psallente eum spiritus propheticus; atque ita prosperum belli exitum Regibus prænunciauit. Et cap. 4. eiusdem libri, dixit Elisæus puero suo de Suanmitide: *Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit me, & non indicauit mihi.* 14.

Eodem spectare videtur exemplum illud Nathan, relatum 2. Reg. 7. & quod memoratur lib. 3. Reg. cap. 13. illius Prophetæ, qui cũ Regi Ieroboam multis post seculis euentura prædixisset, mox à quodã Pseudopropheta deceptus est. 15.

Et diuina Scriptura, quo significaret spiritum prophetiæ contingere Prophetis per quandam motionem, & inspirationem diuinam, sic loqui solet. *factum est super Oseam, aut Isaiam verbum, seu manus* Domini, vel, *dixit*, *seu locutus est ad eum* Dominus: vel *suscitauit spiritum pueri Danielis Dominus.* 16.

Quocirca lumen propheticum simile est lumini solis, non quidem ei, quod in sole ipso inheret, idem perpetuo manens; sed ei, quod à sole variè infunditur aeri, & in eo mutabiliter inest, videlicet præsente duntaxat sole. Hocque præfiguratum videtur in illa visione atque manifestatione Dei, quasi per transennam, atque in transcursu facta primum Moysi, Exodi 33. deinde Eliæ, 3. Regum 19. 17.

Sed

18. Sed *quibusdam hominibus* hoc somnia interpretandi donum confertur? Illisúe, quos vitæ integritas atque innocentia Deo gratos,& acceptos reddidit? an quoque improbis, & quorum corrupti sunt mores? Si ex iis, quos sacræ literæ in hoc munere excelluisse commemorant, iudicium esset petendum; probis tantum, & iustis esset relinquendum, forsitan; quoniam vt Ioseph, ita Daniel, qui hîc excelluerunt, à probitate, atque integritate vitæ non parum sunt commendati.

19. At, si facultatis huius, atque beneficij conditio expendatur, non necessariò integritatem vitæ postulat. Inter illa beneficia, quæ *gratis data* dicimus, hoc refertur: quæ vt probis, ita improbis sunt cōmunia; adeoque vti isque à Deo Opt. Max. solent conferri.

Diximus, paulò ante, à Prophetiæ dono vix hoc munus differre. At inter Prophetas, etiam malos inueniri norunt omnes. probat Cayphas, qui Pontifex prophetauit. testabuntur suo exemplo, & malo, in extrema Die, illi, qui clamabunt: *Nonne in nomine tuo prophetauimus?* Matth. 7.

CAPVT XI.

An quibus facultas somnia obscura interpretandi concessa est, omnia eius generis exponere valeant, qualiacunque etiam illa sint.

1. VARIA somniorum sunt genera: sed omnia ad *quatuor* prima videntur posse reuocari. & alia dici possunt *Naturalia*, alia *Humana*, alia *Diabolica*, alia *Diuina*. Distinctio ex caussis, ex quibus somnia proficiscuntur, sumpta est.

2. *Naturalia* duplicem causam possunt habere. externam vnam, alteram internam. Externa est, vel cælum, vel somniantes circumstans corpus. Interna, corporis aliqua affectio, quæ in somniantibus præualet: vt si atra bilis, aut flaua; pituosus humor aut sanguis redundet, aliudúe aliquid vitiatum vel corruptum, immoderatè iactetur in corpore.

Humana actiones ferè, quibus homines incumbunt; & pasiones,
3. quæ in vigilia acciderunt, sequuntur. Nam qui frequenter amant, frequeuter amores suos somniant: qui timent, minacibus & terrificis in somno sæpe visis turbantur. Piscator somniat maria, pisces, retia: Venator saltus, montes, feras. Miles tubarum sonitus, fragores armarū, vulnera, cædes &c.

Dæmoniaca Dæmones habent authores. Dæmones enim, vt habet B. Gre-

B. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 48. *plerunque se somnijs immiscent, implentes noxia superstitione hominum animos: eosq́ non tantum vane deludentes, sed etiam perniciosè decipientes.* Sunt autem præcipuè horũ duo genera. Alterum pertinet ad occultarũ rerum demonstrationẽ & significationem. alterum vim habet concitandi perturbatione, animi, agitatis, turbatisque, quæ sunt in corpore humoribus, & spiritibus: quo nimirum inflammentur homines vel ad libidinem, vel ad odium, vel ad vindictam, &c.

Diuina à Deo immittuntur: vel immediate, per se; vel per Angelos Dei nomine. Horum plura præcedentibus Cap. repensuimus, Hæc cum ita sint, Quæstio nostra vel de his omnibus intelligi potest, vtrum videlicet illi, quos constat facultatem somnia interpretandi à Deo habere; omnia, qualiacunque illa sint, exponere posśint; vel de diuinis tantũ, vtrum omnia, quæ à Deo immittuntur, valeant interpretari. 5.

Et quidem non *omnium* posse interpretationes dari, nullum est dubium. Plurima enim, vana sunt, quæ ob id vel nihil pertendunt & significant: aut si quid significant, vt id cognoscamus, nostra nihil interest. Talia sunt, quæ singulis propemodum noctibus experimur, quæque ex commotione spirituum, & phantasiæ, in quibus rerum species latent, casu excitantur: variaque nostra mortalibus exhibent. Horum verò causa quid occupari necesse est. 6.

Sed & Scriptura horum obseruationes damnat, visuique exponit. *Vbi*, inquit Ecclesiastes, ca. 5. *multa sunt somnia; plurima sunt vanitates, & innumeri sermones.* Et Ecclesiasticus, cap. 34. *Somnia*, inquit, *extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit vmbram & persequitur ventum; sic & qui attendit ad somnia: Multos errare fecerunt somnia: & exciderunt sperantes in ijs.* 7.

Et quid attinet omnium somniorum sententiam habere eos, quibus Deus hanc facultatum, somnia interpretandi, largitus est? Non ipsi propositum est naturalibus, aut humanis somnijs (multo minus diabolicis) de diuinis arcanisque rebus mortales instruere, sed diuinis, quorum ipse est author. Pro his volet seruire donum facultatemque somnia interpretandi, si quando illa aliquem dignabitur. 8.

Nihilominus *vniuersim* negari non debet, rationes illorum somniorum ignorare eos, qui diuinorum à Deo facti sunt interpretes. Quid si in studio rerum naturalium probè sint exercitati? quid si rerum humanarum sint periti? morum item & propensionum, quæ in varijs hominibus magnam habent varietatem exquisitam 9.

habeant notitiam? Certè hæc plurimum valent ad multorum somniorum interpretationem.

10. Verum, quod hac ratione possunt, non Deo reuelante possunt: nō singulari Dei beneficio possunt; quod nos in facultate somnia interpretandi agnoscimus. Quocirca verè dici posse putamus, facultatem hanc, quę diuinitus confertur, *ad diuina somnia interpretanda tantum conferri, non ad quæcunq; alia.*

11. Nec est quod quis hic somnia producat, quæ pincernæ Regis Pharaonis, atque pistori sunt facta; quæ inter humana referri videntur, & tamen per Iosepho diuinitus collatam facultatem sunt exposita. Humana quidem illa videntur: veruntamen humana non sunt: sunt diuina, & à Deo immissa: quemadmodum & facultas, qua exposita, diuina. Ita Tostatus & bene.

12. Nam & hoc Deus in somnijs suis, id est, quæ ipse diuinitus immittit, obseruat; vt ijs quoque rebus vtatur, in quibus mens atque cogitationes hominum occupari solent. Pharaonem instruit per boues & spicas, de annona; qui de annona potuit fuisse solicitus. Nabuchodonosor instruit de futuris Regnis, qui & ipse prius in stratu suo, quid post se futurum esset, cogitabat, quemadmodum Cap. 2. testatur Daniel. Et in Nouo Testamento cogitabundo atque solicito. Iosepho, Virginis matris marito, quomodo ipsam dimitteret, eiusdem argumenti somnium immittit, præcepitque, ne Virginem dimittat.

13. Sed tamen naturalia aut humana ob id hæc somnia dici non debent; quamuis ex antecedentibus cogitationibus, & curis videantur profecta. Scire enim oportet cogitationes atque curas vigilantium aliquando esse causam subsequentium somniorum, cum illud ipsum somniatur, quod in vigilia, animo fuerat agitatum. atque tunc somnium signum est non quidem futuri, sed præteriti. Aliquando verò præcedens, in vigilia, cogitatio, non est, causa consequenntis somnij, sed tantum animi quędam pręparatio ad illud accipiendum, vel potius idonea quędam occasio, & oportunitas, vt somnium tunc homini detur. Atque hoc modo somnia ijs, quorum iam meminimus, sunt data.

14. Hoc ad priorem quæstionem sit dictum. scilicet non *omnium* somniorum, sed *diuinorum* tantum interpretationes dare posse illos, quibus diuinitus facultas somnia interpretandi concessa est. An porro diuinorum *omnium* possunt? Huic secundo loco respondendum est. Et quid respondetur? Non *omnium* po[...]

15. Non obscurè hoc insinuat Daniel, cum [...] Regis Nabuchodo-

chodonosor somnium expositurus esset. Neque enim mox narratum sibi à Rege somnium est interpretatus: quod profecto præstitisset, si, vt prius, ita hoc posterius interpretandi facultate fuisset præditus: Antequam somnium exponeret, cæpit prius, (vt dicitur cap. 4.) *intra semetipsum tacitus cogitare, quasi vna hora.* quia, vt inquit Theodoretus, *primo ostendenda erat humana imbecillitas, & deinde gratia inspirans accipienda.* Quod ita exponit Dionysius Carthusianus, quasi illo spacio temporis mentem collegerit Daniel, & interiori intensissima oratione, atque feruentissima affectu declarationem eius somnij petierit.

Quod dicimus, clarius suo exemplo probat Iosephus. Duplex ille somnium à Deo habuit: Altero vidit fratrum suorum manipulos, adorare suum: altero solem & lunam & vndecim stellas se adorare. Idem Iosephus facultatem somnia interpretãdi à Deo erat sortitus: edeoque insignia somnia famulorum. Pharaonis, & ipsiusmet Pharaonis egregie exposuerat; & tamen duplicis sui, quod habuerat, intelligentiam nondum obtinuerat. 16.

Ratio idem confirmat. Diximus superius Cap. 10. non per modum *habitus* hanc somnia interpretandi facultatem hominibus adesse: adesse velut diuinam quandam inspirationem, qua mens afflatur: aut veluti vocem quandam Dei, qua cordis aures feriuntur. Quemadmodum igitur diuinæ inspirationes non accipiuntur, nisi dum Deus inspirat; nec mentis aures feriũtur, nisi dum ipsa vox formatur; ita facultas interpretandi somnia non contingit; nisi dum noua illustratione somniorum intelligentiam Deus suggerit: & non ipsa semel collata semper adest, 17.

CAPVT XII.

Docetur difficilimum esse Diuina somnia distinguere à non diuinis.

QVAMVIS de toto Imaginariarũ Apparitionũ genere quæstio institui posit, & *vniuersim* quæri, Vude deprehendatur à Deo esse, quæ per illas reuelantur; de altero tamen membro tantum, illarum, quæ in somno accidunt, inquirimus: propterea, hoc forsitan plusculum habet difficultatis: prius etiam ex his, quæ hoc loco, & illis, quæ cap. 12. traduntur, posit cognosci. 1.

De *vniuerso* autem somniorum genere est quæstio: Non de illis tantum obscura sunt, quibus de futuris ferè instituuntur mortales 2.

tales; verum etiam de claris, & apertis, quibus quarundam rerum quidam admonentur: quamuis hæc facilius deprehendantur esse diuina, difficilius illa.

3. Iamblicus igitur *Diuina* à non Diuinis distinguit *tempore*, teste Pererio, in lib. 1. Danielis. Existimat enim somnia Diuina non contingere homini; nisi aut primo aut extremo somni tempore. Videlicet, quia tunc animus hominis, aut nondum est, cibi potusque vaporibus occupatus, & oppressus: aut iam euanescente somno, vaporumque discussa caligine, ex illis sordibus emersus, purior & acrior est ad Diuinas illustrationes accipiendas. Quocirca & Vates, & somniorum interpretes in more habebant, ex deferentibus ad ipsos somnia, sciscitari; *quo tempore ea ipsis contigissent*. Nam si profundo somno accidissent, ea planè abijciebant: rati non esse consentaneum, animo tunc obruto, & demerso dari cælitus somnia. Sin autem somnia illis accidissent, exeunte somno, & animo ad suas functiones propè iam expergiscente; tunc ea somnia diuinitus missa, Deoque auctore digna esse iudicantes, ponderanda sibi, & interpretanda suscipiebant. Hæc Iamblici documenta, ex superstitiosis Aegyptiorum Sacerdotum obseruationibus (vel dicam verius, figmentis) exprompta sunt. Quid vero? Deus istiusmodi temporum legibus non est alligatus: nec temporum oportunitate eget ad operandum. Vbicunque vult; quandocunque vult; & quibuscunque vult, sua inspirat somnia. Potest quouis tempore, imo etiam sine tempore sedare, subitò, agitationem humorum, tranquillore spirituum animalium iactationem, purgare phantasiam, mentem illustrare, animumque ad percipienda Diuina somnia idoneè comparare.

4. Alij *euentu rerum*, quæ in somno reuelantur, Diuina à non Diuinis distinguunt: censentque *Diuina*; quæ vera, suosque euentus sortiuntur: non diuina; quæ falsa, & vbi somnijs euentus non respondent. Hi quamuis non tantum, quantum Iamblicus; à veritate tamen aberrant; maximè in priori illa suæ Assertionis parte. Multa possunt Dæmones in dormientibus exprimere somnia non fallentia, præsignificantia res futuras; eas intellige, quæ vel ex certis caussis naturaliter euenturæ sunt; vel quas Dæmon ipse, aliquanto tempore post, facturus est; vel quas non certis argumentis, probabilibus tamen signis coniectat. Exempla horum suggerit Valerius Maximus. Nos omnium locum illud Cyri Maioris, qui Monarchiam Persarum condidit, proferimus. Ad huius pedes dormientis sol visus est; terque ab illo appetitus manibus, ter se conuoluens elapsus

ſus eſt. Quo ſomnio Magi, Perſarum ſapientes, ſignificari reſponderunt, eum triginta annos, (ita contigit) imperio potituros.

Hippocrates, lib. de Inſomnijs, duo verorum ſomniorum ponit genera. Vnum Diuinum, alterum Naturale. & hæc *ſignificatione* putat diſtingui. Illa eſſe Diuina, & à Deo immitti; quæ memorabiles caſus; inſigneſque, vel ad lætitiam, & triſtitiam: vel ad felicitatem & miſeriam, ſiue priuatam, ſiue publicam, euentus, pertenderent: Naturalia vero eſſe, quæ affectiones corporis bonas vel malas indicarent. Non errauerit Hippocrates in hoc poſteriori: in priori profectò multum hallucinatur. Vno id, Alexdro Magno exhibito, ſomno docemus, quod memorabilem caſum continet, nec tamen diuinum fuit, ſed Diabolicum. De eo refertur, quod dum in quodam prælio Ptolomeus, qui primus poſt Alexandrum Aegypti Rex fuit, venenato telo ictus, ſummo cum dolore, ex eo vulnere moreretur; aſsidens ei Alexander, ſomnoque ſopitus vidit in quiete draconem, radiculam ore ferentem, ſimulque commonſtrantem, quo illa loci naſceretur: quæ, ſcilicet, præſentiſsimam vim haberet Ptolomæum, multoſque milites eodem teli genere vulneratos, protinus ſanandi. Quæſita eſt herba, inuenta; adhibita, mox conſecuto, qui promiſſus fuerat effectu. 5.

Nec *perſonæ* diſtingunt Diuina à non diuinis. Quæ enim? An illuſtres? an fideles? an piæ? Vt diuina dicantur, quæ his acciderunt: non diuina, quæ contrarijs? Non dubium, quin illuſtribus Diuina acciderint. Nabuchodonoſor huius eſt teſtis. Sed humilibus quoque eadem acciderunt. Teſtis eſt, in obſcuro carcere conſtitutus, Ioſeph. Fidelibus Diuina exhibita. probat Mardochæus: veruntamen non ſolis his: docet hoc ſomnium quod habuit Pharao. Sic vt pijs, ita impijs conceſſa ſunt Diuina, impijs Nabuchodonoſori & Pharaoni: pijs Ioſepho & Danieli. *Deus noſter, qui*, vt dicitur Iob. cap. 33. *quando homines dormiunt in lecto, aures virorum aperit, & erudiens eos, inſtruit, diſciplina, non eſt perſonarum acceptor*, Act. 10. *Solem ſuum oriri facit ſuper iuſtos & iniuſtos*. Matth. 6. 6.

Rerum fortaſsis *grauitas, & magnitudo*, quæ per ſomnia innoteſcunt, Diuina prodit. Non dubium, quin grauiſsimas res per ſomnium reuelarit Deus: ſed graues quoque res atque excellentes poſſunt ſuggerere, atque adeo ſuggerunt Spiritus nequam. Exempla in promptu ſunt. Sed & de minimis rebus non raro, admoniti ſunt in ſomno, diuinitus, mortales, vt de miniſterio, quod Regi Pharaoni præſtiturus eſſet ipſius pincerna manifeſtum eſt. 7.

Eſt alia in rebus differentia, quam *qualitas* efficit. hac aliæ bonæ 8.

 dicuntur,

dicuntur, & vtiles mortalibus; aliæ malæ & nociuæ. Hæc quamuis prodat somnia non diuina: non tamen prodit diuina. Si castis hominibus & religiosis viris, tetra obscæna plenaque crudelitatis & impietatis somnia contingant, ea non à Deo, sed Dæmone proficisci non immeritò quis existimabit. Dæmon siquidem conatur impuris somniis polluere, ac fædare dormientium corpora, vt eius feditatis etiam animos expergiscentium quodammodo participes faciat. Quod si, non hoc quidem consequi potest; illud saltem curat; vt pios homines talibus, visis contristando, perturbando & affligendo, ad orationem & charitatis officia, ad diuinorum sacramentorum perceptionem segniores frigidioresque reddat. Veruntamen quamuis hæc constet non esse diuina: non tamen necesse est dicamus diuina esse, his contraria. Qui in Angelum lucis potest se transformare diabolus; lucis quoque potest negotia, causasque, res scilicet salutares, quamuis nequiter, per somnium suggerere.

9. Est tertia in rebus differentia, quæ ex *tempore* sumitur; qua quædam futuræ dicuntur, quædam præsentes, & præteritæ. De his non eadem habetur notitia. futurarum enim, præsertim contingentium, soli Deo, certa notitia reseruatur. vnde apud Prophetam; *Annunciate*, dicitur, *nobis futura, & dicemus, quoniam Dij estis vos*. Isaiæ, 44. Quid si igitur hæc per somnium reuelentur? somniumne erit diuinum? Erit persæpe; non erit semper. Nam si somnia accidant significantia res futuras aut occultas, quarum cognitio non ad vtilitatem, vel somniantis, vel aliorum; sed ad inanem curiosæ scientiæ ostentationem, vel etiam ad aliquid mali faciendum conferat; eorum somniorum authorem esse Dæmonem, non temere credetur: quippe, qui ea ratione tentet animos hominum vana imbuere superstitione, quin etiam crimine impietatis obstringere.

10. Quartam in rebus differentiam constituit *ordo ipsarum ad mentem siue cogitationem hominis*. De quibusdam enim nulla vnquam fuit cogitatio: aliæ memoria atque cogitatione sunt versæ Somnia, quæ de posterioribus sunt non esse diuina, facile quis dixerit. At priora nullam præter Deum, videntur habere causam. Sed tamen & hæc præter Deum possunt habere causam, & illa quoque possunt esse diuina. Prius illud manifestum est, tam in Diabolicis, quam Naturalibus illis, quæ vana sunt, & propter inordinatam spirituum iactationem, ex quibus oriuntur, valde sunt incomposita, valde turbulenta, valde distorta. Posterius docet

Scrip-

Scriptura, quæ somnia plura refert diuina: quæ antecedentibus, in vigilia hominum cogitationibus,& curis respondent. Ad quæ refero primum somnium Nabuchodonosor à Daniele, cap. 2. narratum: primum item B. Iosephi, quod primo cap. recitat Euangelista Matthæus. illud etiam Scipionis æmiliani, à Cicerone, vel acutè confictum, vel decertissimè narratum.

Modo, quo nos somnia inuadunt, forte aliquis distingui dixerit diuina à non diuinis. quod in his suauiter se Deus in hominum mentes cogitationesque insinuet: in illis, qui somnia patiuntur, terreantur & turbentur. Sed huic repugnant exempla sacrarum Scripturarum. Quoniam etiam Deus per somnia turbabat & terrebat Abimelech. Genes. 20. Abraham, Genes. 15.: Laban, Genes. 13. & Nabuchodonosor Daniel. 4. Repugnat sententia Iob. *Terrebris me*, inquit ille, cap. 7, *per somnia: & per visiones horrore concuties me.* 11.

Quid si *Deus vel Angelus videatur in somnio loqui*, nosque de rebus futuris instruere; an vel tum diuinum dicemus esse somnium? Si quidem certò constaret Deum esse, vel Angelum; qui apparet, posset dici diuinum somnium. Sed quis de illo mortales fecerit certiores? Quod si Diabolus Dei aut etiam Angeli personam suscipiat? Neque enim ignoramus, quod versipellis in Angelum lucis se posit transferre. 12.

Denique, quid si cum obscuro somnio *somnij quoque reueletur intelligentia*? an vel tunc Diuinum? Nouimus talia aliqua diuina esse; vt illud, quo Daniel, & somnium Nabuchodonosoris, & somnii intelligentiam accepit. Verum quemadmodum ex contrario, videlicet, si somnij intelligentia celetur, non rectè colligitur somnium diuinum non esse; ita neque recte esse diuinum, si cum obscuro somnio, somnij detur intelligentia. Etiam Hannibal somnij sui intelligentiam accepit: veruntamen vt non intelligentia, ita nec somnium à Deo. Somnium vero hoc erat. Ardebat Annibal insatiabili odio Romani nominis omnique cupiditate perdendi fonditus imperium Romanum flagrabat: quo autem facilius id perficeret, bellum ex Hispania transferre in Italiam cupiebat, arcem imperij Romani petiturus. Cum igitur varijs super ea re cogitationibus ac deliberationibus æstuaret, visum habuit in somnio, inire proposito suo, votoque respondens. Visus ipsi est iuuenis, specie supra humanã, qui se diceret à Ioue missum, ducẽ ei ad inuadendam Italiã, iussitq; ne respiceret, quid retro, & à tergo fieret. Pauidus primo Annibal, non est ausus oculos ab illo quoquam deflectere. 13.

flectere. Sed, vt prout est humanum ingenium ad vetita pronum, diu temperare oculis, non quiuit: respiciensque vidit horrendum non visu modo, sed etiam dictu ostentum, belluam vastam & immanem multis circumplicacitam serpentibus, quacunque incedebat, omnia proterentem, atque peruertétem: cælum item nigerrimis vndequaque occęcatum nubibus, densosque ab fulguribus mixtos præcipitare nimbos. Attonito Annibali, percontantique ex illo suo duce, quid illud monstri & portenti esset, respondit ille, vastitatem esse Italiæ: pergeret ipse porro ire, qua parabat, nec præterea quidquam inquireret, sineretque in occulto esse fata. Atque hoc quidem somnium: veritatem eius euentus satis superque probauit. plus enim mali Italiæ attulit Annibal, quam illo fuit viso demonstratum.

CAPVT XIII.

Ex quibusnam argumentis colligatur Somnia non esse diuina.

1. QVEMADMODVM rerum naturæ *duobus modis* deprehenduntur, negatione attributorum falsorum, & affirmatione verorum: ita duobus modis ad notitiam diuinorum somniorum, si non omnino, certè facilius, licebit peruenire. Hoc capite prius explicandum, & tradendæ notę, quæ somnia à diuinorum numero excludant: sequenti tradendæ, quæ diuina prodant.

2. Inter notas igitur quæ prodant somnia non esse diuina, *septem* prę cipuas: posuero 1. rerum quæ somniantibus occurrunt perturbationem. 2. earundem falsitatem. 3. leuitatem. 4. malitiam. 5. inutilitatem 6. superfluitatem. 7. somniantium impietatem.

4. Contingit persæpe somniantibus varias multasque formas occurrere; & veluti in nubibus *variè figurari* nunc animantium, nunc aliarum rerum similitudines, easdemque breuissimo tempore in alias atque alias commutari moxque dissolui, & euanescere; ita in hominis imaginatione res alias atque alias formas concipere, mutari, nihilque in ijs stabile consistere. Somnia hæc à Deo non esse ex duobus colligitur. primo, quod per se comotionem spirituum, in quibus rerum sunt imagines, sequantur: & ob id si non vana dici debent, certè non meliori loco quam Naturalia haberi. Deinde, quod quæ Deus somnia immittit; illa velut esse notas, & certa signa rerum significandarum, qualia hæc, propter summam eorum inconstantiam esse non possunt.

4. Sic si *falsa* quædam per somnia ingerantur, dubium non est, quin à diuinorum numero illa sint reijcienda: qualiacunque etiam illa sint,

ſiue ad religionis Chriſtianæ myſteria pertineant, ſiue ad rerum geſtarum hiſtoriam, ſiue ad res naturales, ſiue ad illa, quæ futuris aliquando temporibus ſunt euentura. Neque vlla ratione poteſt, vt quæ falſa ſunt, vlli mortalium reuelet Deus. Quomodo reuelabit? An quia aliqua in rerum natura ſunt, quæ ipſius notitiam latent? at nihil poteſt ignorare ille, in quo omnia ſunt, viuunt atque mouentur. An non hoc, ſed licet nihil, ignoret, libet tamen ipſi aliud, quam res eſt, dicere? at hoc alieniſsimum eſt ab eo, qui eſt ſumma bonitas.

Leuitatem pono in rebus parui, vel nullius momenti. Quamuis 5.
enim in manu Dei ſunt omnia: & nec folium quidem ex arbore cadat, ſine eius voluntate: capillos etiam capitis noſtri ille omnes numerarit: vt tamen de minimis, vt ad rem nihil pertinentibus nos, nouo inſolitoque modo, per ſomnium, inſtruat, quæ neceſsitas vrgere poteſt illum, qui quæ facit, magno maturoq; facit iudicio? quique inter beneficia ſua etiam illud reponit, quod per ſomnium homines de ſecretis edoceat?

Mala ſuggeri à Deo, nemo dixerit, qui quid Deus ſit, vtcunque 6.
nouit. Sommum eſt bonum. A ſummo perfectoque bono malum aliquod poteſt ſuggeri? Si digni ſunt morte, non ſolum, qui faciunt mala; verum etiam, qui conſentiunt facientibus, (Rom. 1.) quid de conſulentibus atq; ſuggerentibus, & quaſi impellentibus dicemus? Abſit à mortalibus iſta cogitatio, vt credant Deum mortales ad peccata inſtigare. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* optime dixit Propheta, Pſal. 5.

De eodem Deo altius Propheta, imo idem Deus apud alium 7.
Prophetam, ſic loquitur: *Ego ſum Dominus Deus tuus, docens te vtilia.* Atque hinc eſt, vt à Deo, aliena ſomnia exiſtimemus, quibus ſuggeruntur illa, quorum cognitio *ad nullam vtilitatem*, vel ipſius, qui ſomnia habet; vel aliorum etiam; ſed ad inanem tantum facit curioſæ ſcientiæ oſtentationem; quamuis etiam frequenter ſomnia hæc accidant; quamuis res etiam futuras ſignificent, & occultas.

Accedit quoque, vt per ſomnia mortalibus incidant res *omnino certa*, de quibus nec dubium vllum habetur, nec habere poſſumus. Nec horum authorem Deum dixero. Quemadmodum enim miracula atque prodigia, non temerè, ſed vel ſua ipſius gloria, vel hominum ſalute vrgente, operatur: ita niſi neceſsitas noſtra aliqua, vel ipſius honor poſtulet, ſomnia non immittit. *Nihil fecit fru-* 8.

sta Deus. Vt, quæ per se clara, notissimaque sunt, velit reuelare, nulla potest esse necessitas.

9. Sunt quidam, qui per somnia sibi quædam reuelari postulant à Deo: sed superstitiosè; atque modis, *omnibus modis damnatis.* An si hi voti fiant compotes, & per somnium quę cupiuerunt, intelligant, à Deo edocti credi possunt? Nequaquam Malitiæ atque peccatis hominum Deus seruire non potest.

CAPVT XIIII.

Ex quibus signis coniectura accipitur, quod diuina sint Somnia.

1. MVLTA prorsus sunt, quæ ad somnia *diuina* requirũtur: sed quæ ipsa prodant admodum pauca: eaque demonstrare difficilimum. Nos quod ingenio, atque ratione possumus, in medium proferimus, vnicuique interim suum ius, vt meliora proferat, relinquentes.

2. Et multa quidem ad ipsa requiri clarum est. Nam contraria illorum omnia, quæ præcedenti capite sunt dicta, probare somnia non esse Diuina, oporter adesse in *Diuinis.* Necesse est, vt si *Diuina* sint, non sint varia, & incomposita, sed ordinata & constantia: non contineant falsa, sed veritati maximè consentanea. Admoneant etiam mortales non leuium, sed grauium rerum: ad bonum inuitent, non ad malum; sint vtilia vel ijs quibus fiunt, vel alijs, in quorum gratiam fiunt. Non etiam res per se notas offerant, sed tales, de quibus contingit homines dubitare, aut ipsas ignorare. Denique nulla concurrat ad illa superstitio. Hæc omnia ad *Diuina* requiruntur.

3. Veruntamen necesse non est, vt si hæc omnia credamus adesse, mox *Diuina* esse somnia definiamus. Primum, quia vtrum *verè* adsint, licet dubitare. Deinde quamuis etiam omnia adsint, *alias* tamen *causas* & authores aliquando habere possunt, quam Deum: quemadmodum docere possunt somnia humana, de quibus superius: illa quoque quæ à bonis Angelis immittuntur, aut etiam hominibus quibusdam, ijs, qui somniant astantibus & salutaria suggerentibus.

4. Ex *duobus* verò; vt videtur, deprehendi potest, quęnam sint *Diuina:* conditione rerum, quæ suggeruntur: & motione hominis, cui in somno Reuelationes fiunt. Si enim res, quæ in somno reuelantur tales sint, quarum certa cognitio solius Dei concessu atque munere

hominibus

hominibus potest contingere: & talis mentis sit motio, qualem solus Deus potest efficere: somnia hæc *Diuina* esse omnino licebit existimare.

Et esse, quidem *tales res* aliquas, nemo dubitat: siquidem haud paucæ sunt, quas solus Deus nouit quod verò hæ mortalibus aliquando diuinitus *reuelentur*, mox intelliget, qui quæ harum rerum conditio sit, attendere velit. Multę in harum numero sunt, quæ scire nostra mortalium interest. 5.

Ad *tria* verò genera res hæc reuocantur. quædam sunt, quæ in scholis vocantur *futura contingentia*: quædam *arcana cordium*, quæque intimis animorum inclusa recessibus, omnem mortalium intelligentiam refugiunt. denique sunt *præcipua fidei nostræ mysteria*, nulli, nisi Deo docente, manifesta. De his Reuelationes factæ in somno, somnia arguunt Diuina. Et in vnoquoque genere sunt exempla. 6.

Futurorum contingentium fuerunt reuelationes factæ Abrahamo, & Pharaoni. Pharaoni fuit reuelata futura annona. Abrahamo, quid posteris suis euenturum Genes. 15. Vbi sic legitur: *Cum sol occubuisset, sopor irruit super Abraham, & hoc cor magnus & tenebricosus inuasit eum: dictumq; est ad eum. Scito prænoscens, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subijcient eam seruituti, & affligent quadringentis annis, &c.* 7.

Secreta cordium & cogitationum per somnium intellexit Daniel: quando quod Nabuchodonosor ignorabat sibi factum somnium, ipse, reuelante Deo, cognouit in somno. Nec hoc solum, verum etiam cogitationes, quas Rex habuit, antequam in somnium dilaberetur. *Tu Rex* (dicebat Daniel) *cogitare cæpisti,* (ecce cogitationes cordis) *in stratu tuo, quid esset futurum post hæc. & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ futura sunt.* 8.

De Religionis, & fidei mysterijs instituti sunt Iacob & Daniel. Iacob, Genes. 28. quãdo somnians vidit scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cælum: angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per illam. Daniel cap. 7. quando, post quatuor Regnorum occasum, intellexit quale futurum Mesiæ Regnum præsertim in quo ipse vna cum sancto suo populo, deletis iam quatuor Regnis, post mundi renouationem, sempiterno & felicissimo æuo regnaturus est. Atque hæc de rebus, ex quibus diuina innotescunt somnia. 9.

9. Altera ratio, vnde eadem cognoſcuntur, ex *interiori motione hominis*, cui eædem reuelationes fiunt, ſumitur. Singulari enim mentis illuminatione atque commotione, Deus ſeſe apud mortales inſinuat; tali ſcilicet; qua ſic mentem illuſtrat, ſic voluntatem afficit, ſic hominem de fide, & authoritate ſomnij certiorem facit; vt Deum eſſe ipſius authorem ipſe perſpicuè agnoſcat, & liquido indicet; vt id ſine dubitatione vlla credere, & velit, & debeat.

10. Huc ſpectat memorabilis illa B. Gregorij; lib. 4. Dialogorum, cap. 48. ſententia, *Sancti viri*, inquit vir ſanctus, *inter illuſiones atque reuelationes ipſas, viſionum voces & imagines, quodam intimo ſapore diſcernunt; vt ſciant, quid à bono ſpiritu percipiant, & quid ab illuſore patiantur. Nam ſi erga hæc mens hominis cauta non eſſet, per deceptorem ſpiritum, multis ſe vanitatibus immergeret, qui nonnunquam ſolet multa vera prædicere; vt ad extremum valeat animum ex vna aliqua falſitate laqueare*. Hactenus Gregorius: plura de hoc, cum de Apparitione Intellectuali.

CAPVT XV.

Quæ cauſæ efficientes Apparitionum Imaginariarum, earum maximè, quæ in ſomno accidunt.

1. CAVSAE Apparitionum Imaginariarum, de quibus vtiliter quæritur, propriè ſunt *efficiens* & *finis*. De alijs res non habet difficultatem magnam. cum quilibet, mediocriter doctus, illas poſsit aſsignare: vel ex ijs, quæ hactenus de Apparitionibus hiſce dicta ſunt facilis accipiatur coniectura.

2. Et *finalis* hîc inquirenda non eſt. Superius illa aſsignata; quando rationes datæ, Cur in *ſomno* hominibus adſit Deus, & ſua reuelet. Nam quæ cauſæ iuſtæ viſæ ſunt Deo, cur per *ſomnium* cum hominibus egerit, eędem ſunt cauſæ finales Apparitionum Imaginariarum, quæ in ſomno accidunt.

3. Vna igitur *Efficiens* cauſa reſtat. Explicandum, per *quem*, quæ olim factæ ſunt, ſunt factæ Apparitiones Imaginariæ. Et quidem non omnes; ſed illæ, quæ in *ſomno* acciderunt. Aliarum, quæ extra ſomnum accidunt: indicium ex ijs, quæ de his dicenda ſunt, facile colligetur.

De *duobus* verò est quæstio tantum, Deo & Angelis bonis. 4.
Hi siquidem soli *harum* Apparitionum causæ esse possunt. Apparitionum quæ in somno accidunt aliæ, & aliæ esse causæ, vt ex Capite quinto, huius libri clarum est; sed Diuinarum, non nisi Deus, aut Dei loco, Angelus. quod dicimus, ipsum nomen probat.

Quia vero in Imaginaria hæc Apparitione *duo* sunt; actus ipse 5.
imaginationis seu Phantasiæ, & obiectum siue phantasma, dum causa *efficiens* Imaginariæ Apparitionis inquiritur, de vtroque quæstio intelligi potest: vtrum, scilicet, & actus ipse, & obiectū ipsum, Deum habeat authorem, vel Angelum.

Et de actu difficultas magna non est. Cum enim vitalis sit, siue 6.
viuentis; omnino necesse est, vt in quo ipse est, idem, illud, eius sit principium atque causa efficiens. Hæc ratio est actuum vitalium, hoc postulant. At certum est in Phantasia, siue imaginatiua potentia ipsum esse. omnino igitur Phantasia siue Imaginatio causa ipsius sit efficiens.

Clarius hoc docet *somnium*. Hoc imaginatiuæ potentiæ esse 7.
actum constanter asserunt Philosophi: vt. quod & in illa sit, & ab illa producatur. Iam verò Imaginaria Apparitio, quæ in somno accidit, ab ipso somnio differt nihil. eiusdem igitur potentiæ, cum somnio, erit actus.

De *Phantasmatibus* vero, siue *obiectis*, quæ in hac Apparitione 8.
suggeruntur, & circa quæ omnis occupatio est Phantasiæ, quæstio est, Vtrumne Deum habeant authorem, an Angelum; præsertim tum, quando ex haud leuibus argumentis coniectura accipitur, Deum esse qui loquitur, qui apparet, qui mortalibus hic adest.

Pro *Deo* illud primum est argumentum, quod disertis verbis 9.
ipsum Scriptura nominet. Genesis 22. *Deus* dicitur tentasse Abraham, & hortatus de nocte, ad immolandum filium. Genesis 26. in Bersabee dicitur. *Deus* apparuisse Isaac; atque significasse multiplicandum semen suum, propter Abraham patrem eius. Genesis 28. Iacob videns in somno schalam, cuius cacumen pertingebat vsq; ad cælos, Angelos quidem conspexit ascendentes & descendentes: sed *Deum* schalæ innixum, sibi loquentem, & terram, in qua dormiebat promittentem Idem Iacob, Genesis, 46. à *Deo*, in somno admonetur, vt proficiscatur in Aegyptum. Sic 1. Regum, 15. quæ de nocte referenda Sauli acceperat Samuel, à *Deo* se accepisse

 pisse

pisse dicit. Sic 3 Regum 3 qui Salomoni in Gabaan apparuit; iussitque, quod vellet, postulare, dicitur esse *Dominus*. Sic *Deus* dicitur, de nocte apparuisse Gedeoni. Iudic. 6. atque iussisse; vt aram Baal destrueret. Sic, Daniel. 2. per visionem nocte, dicitur reuelata expositio somnij facta Nabuchodonosor: idque per *Deum*; vt ipsius oratio testatur, qua Deo, ob hoc beneficium gratias agit.

10. Et hæc quidem fidelium sunt exempla. Infidelium quoque sunt in promptu: quibus quæ ijsdem factæ sunt Apparitiones, & Reuelationes, Deum significatur habuisse authorem. Abimelech Rex Geraræ, Genesis, 20. *Deum* per somnium vidit ad se venientem, & vrgentem restitutionem vxoris Abraham. Laban, Genesis, 31. cum fugientem Iacob insequeretur, in somno admonetur à *Deo*, ne quid durius loquatur in Iacob. Balaam, Num. 22. & ipse admonetur à *Deo*, vt si vocetur, accedat Moabitarum Regem, verum nihil aliud, quam *Deus* suggesserit, loquatur. Pharao, Rex Aegypti, diuersa somnia habuit: sed *Deum* ipsorum fuisse authorem: hæc Iosephi probat oratio, Genesis, 41. *Quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.* Idem Iosephus ibidem somnium Pharaonis vocat *sermonem Dei*, Sic duplex somnium habuit Nabuchodonosor, alterum ingentem statuam offerebat, alterum proceram arborem. Vtrumque eundem authorem habuisse est verisimile; prioris fuisse *Deum* testatur Daniel his verbis, cap. 2. *Deus in cælis reuelans mysteria, ipse indicauit tibi Rex Nabubhodonosor, quæ ventura sunt nouissimis temporibus.*

11. Alterum argumentum pro *Deo ex opinione eorum* sumitur; quibus Apparitiones hæ factæ sunt, Has non Angelum, sed Deum sibi locutum esse atque apparuisse, credidisse, partim ipsorum verbis, partim rebus ab ipsis peractis clarum est. Verbis hoc testati sunt Abimelech, Genesis, 20. *Domine*, inquit, *num gentem ignorantem, & iustam interficies?* Iacob, Genes. 28. qui postquam à somno euigilauit, post Apparitionem, in hæc verba prorupit: *Verè Dominus est in loco isto; & ego nesciebam*. Idem, cum Ioseph filio, de hac Apparitione loquens, sic ait, Genes. 48. *Deus omnipotens apparuit mihi, in Luza.* Salomon; quando, 3. Regum 3. ad apparentem sic est locutus. *Tu fecisti cum seruo tuo, patre meo, misericordiam magnam; sicut ambulauit in conspectu tuo, in veritate, & iustitia, & recto corde tecum, &c.* Rebus demonstrarunt Abraham atque Isaac: Ille, quando ad primam momentis vocem paratus,

nocte surrexit, immolaturus filium illi, qui in somno immolādum præceperat, Genes. 22 hic, quando mox post apparitionem sibi in Bersabee factam ædificauit ibi Domino altare, nomenque Domini ibidem inuocauit, Genes. 28.

Tertium argumentum sumitur à *sacrificijs* oblatis illi, qui in somno apparuit. Hæc siquidem non nisi *Deo* rectè offerri, docent Theologi, & passim sacræ literæ confirmant. Duobus verò modis hæc produnt Deum harum Apparitionum authorem fuisse. primo, quod quædam ipse sibi offerri permisit, vt suo exemplo docent Isaac, Genes. 28. & Gedeon, Iudicum 6. Deinde, quod postquam hęc ipsi oblata fuissent; mox per somnium ijs, qui obtulissent, apparuerit; vt clarum est sacrificio, per Iacob oblato, Genes. 46. vbi sic legitur: *Profectus Israel cum omnibus; quæ habebat, venit ad puteum iuramenti; & mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, audiuit eum nocte per visum vocantem se, & dicentem sibi, Iacob, Iacob*, &c. 12.

Quartum suggerit ipsa *Dei confessio.* in hæc enim verba locutus est Iacob profecturo in Aegyptum, Genes. 46. *Ego sum fortissimus Deus patris tui. Noli timere, descende in Ægyptum. quia in gentem magnam faciam te ibi. Ego discedam tecum illinc. & ego illinc reducam te reuertentem. Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.* Eodem modo locutus est, ante aliquot annos, eidem Iacobo, cum egressus de Bersabee proficisceretur Haran, Genes. vigesimo octauo. *Ego*, inquit, *sum Dominus Deus Abraham, patris tui, & Deus Isaac.* 31.

Quinti argumenti loco sunt *res pleræque*, quæ in his Apparitionibus imaginarijs, sunt exhibitæ mortalibus. plures tales fuerunt, quæ non nisi *Deo* notæ esse potuerunt; & ob id non nisi, per *Deum* reuelari. In harum genere sunt *futura contingentia*, quæ à solius Dei pendent voluntatæ; vt conseruatio atque multiplicatio seminis Abraham, possessio Palestinæ, mors Iacob ante Ioseph, Monarchiarū translatio, &c. Hæc *Deum* prodere Isaias indicat, cap. 45. *Annunciate*, inquiens, *nobis futura: & dicemus, quia Dij estis vos.* Sunt quoque *secreta cordium*, de quibus ita, apud Hieremiam, Deus, cap. septimo. *Ego scrutans corda, & renes Deus*: Atqui hoc cognoscebat, qui per visum apparuit Abimelech Regi Geraræ, Genes. vigesimo. *Ego scio*, dicebat, *quod simplici corde feceris*. Hoc argumento vsus est Daniel; quando probauit à Domino Deo esse somnium immissum, 14.

quod

quod Nabuchodonosor habuit. *Ipse*, inquit cap. 2. *Deus reuelat profunda & abscondita: & nouit in tenebris constituta, & lux cum eo est.*

15. Accedit sextum, quod his Apparitionibus *quædam promissa* legantur, quæ conferre in sola Dei fuit potestate. Talis fuit scientia administrandi commissum sibi populum; quæ in somno oblata est Salomoni, atque eidem collata. Hanc porro solius Dei, siue diuinum esse beneficium norunt docti, & confirmat oratio Danielis, cap. 2. *Ipse Deus*, inquit, *dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam.* Sed promissionem audiamus. *Apparuit Dominus*, (dicitur 3. Regum 3.) *Salomoni per somnium nocte, dicens: postula quod vis, vt dem tibi. Et ait Salomon*, post alia: *Dabis seruo tuo cor docile: vt populum tuum iudicare possit: & discernere inter bonum & malum. Placuit sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiusmodi rem. Et dixit Dominus Salomoni. Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos; nec diuitias; nec animas inimicorum tuorum: sed postulasti tibi sapientiam, ad discernendum iudicium; ecce feci tibi secundum sermones tuos; & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum; vt nullus, ante te, similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.* An non *Deo* hæc conueniunt?

16. Sic (sit septimum hoc argumentum) quædam in his Apparitionibus *imperata* sunt, quæ quemadmodum non nisi *Deus* potuit, præcipere; ita homo sine crimine non exequi, nisi *Dei* imperio compulsus, Talis innocentis Isaac, à patre immolatio; quam Abrahamo his verbis imperauit, qui in somno apparuit, Deus: *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac; & vade in terram visionis; atque ibi offeres eum in holocaustum, super vnum montium, quem monstrauero tibi.* Necem hanc solus Deus imperare potuit; vt cuius *solius sunt omnes animæ*, Ezechiel. 18. Et *videte*, inquit ipsus, Deut. 32. *quod ego sum solus: & non sit alius Deus præter me. Ego occidam, & ego viuere faciam.* Et Sapient. 16. *Tu es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem.*

17. Magna sunt hæc pro *Deo* authore, in hisce Apparitionibus argumenta. Sed quoniam similia in alijs Apparitionibus afferri potuerunt, neque tamen concludunt ipsas esse *solius Dei*, non Angelorum, opus, idcirco nec hæc tanta esse existimanda sunt; vt propter illa Angelos ab his Apparitionibus excludere debeamus: & *solum Deum* authorem dare. Rectè & verè videmur dicere posse per *Angelos fieri*, quæcunque in his Apparitionibus fiunt. id est,

Angelos harum esse authores, *Angelos* Dei hic munere fungi, vices obire, personam sustinere.

Neque tamen negandum est Deum harum authorem esse *posse*, aut quod hic Angeli præstant, ipsum præstare *nequiuisse*. Quidni creaturarum Dominus posset, quod possunt creaturæ? *Qui alios parere facio, dicit Dominus, ipse non pariam? ego qui generationem alijs tribuo, ipse sterilis ero?* Isaiæ 66. *Qui plantauit aurem non audiet? qui finxit oculum, non considerat?* Psalm. 93. Sic, qui dat potestatem, & vires Angelis; vt somnia immittant; ipse somnia immittere non *possit*. 18.

Nec etiam idcirco à *Deo* ad *Angelos* somnia transferimus; quasi non *ita commodè* Deus, vt Angeli, illa possunt præstare, quæ hic sunt necessaria. Quemadmodum Deus præstare potest; ita commodè potest præstare, multoque commodius, expeditius, facilius; quam Angelorum quisque; quippe qui sua voluntate facit omnia; & cui voluisse, est fecisse. *Dixit enim, & facta sunt omnia.* Genes. 1. 19.

Forsitan, quod potest Deus, & commodè potest, *per se* non præstat; quòd, vt præstet, nequaquam diuinam ipsius Maiestatem deceat. At ad multò inferiora, & quasi indigniora se diuina Maiestas aliquando dimisit; quæ tantum abest, vt maculam aliquam affricuerint, vt multo etiam reddiderint illustriorem. 20.

Angelis igitur hic omnia tribuimus: quia suauis Dei prouidentia exigit, vt rebus à se creatis, vtatur: infimaque per media, & non suprema administret, si tamen mediorum viribus fieri posint, & superiorum potestatem non postulent: quemadmodum hos Apparitiones mediorum, id est, Angelorum viribus fieri posse, & Dei operam non postulare, clarum est. 21.

Et *Angelorum opera perfici* ipsas posse, Sacrarum Sctipturarum testimonijs clarum est. plurima grauissimaque somnia, per *Angelos* esse perfecta, disertis verbis testatur: *Angelus* in somnis apparuit Ioseph; eundemque primo monuit, ne coniugem dimitteret Mariam; deinde de augustissimo Christianæ religionis mysterio edocuit, Matth. 1. Idem *Angelus*, eidem Iosepho apparuit; atque vt in Aegyptum fugiens cum vxore & filio, declinaret furorem Herodis, suasit, Matth. 2. Idem tertio, Iesepho apparuit in somnis, post Herodis mortem; atque vt in terram Israel redire mandauit; Matth. 2. Et de seita Sanctus Paulus. Actuum 27. *Astitit mihi, hac nocte Angelus Dei, cuius ego sum, & cui deseruio,* 22.

dicens: Ne timeas Paule, Cæsari oportet te assistere, & cætera.

23. Verum hæc Noui Testamenti sunt: nostra, id est, quæ ad præsentem disputationem pertinent, Veteris Testamenti proferamus. Igitur *Angelus* in somnis apparuit Iacob, Genesis 31. iussitque relinqueret domũ Laban; & rediret in terram natiuitatis suæ. *Angelus* fuit, qui dormientem Eliam monuit surgere & commedere: quod grandis ipsi restaret via conficienda. 3. Regum 19. Et somnia de grauissimis altissmisque rebus habuisse Danielem, clarum est ex cap. 7. prophetiæ ipsius; eorundem verò authorem fuisse *Angelum* Gabrielem, insinuat Caput 9. eiusdem prophetiæ.

24. Sed & illa *ipsa somnia*, quæ superius *Deo* authori tribuimus, *Angelis* tribui posse, haud est obscurum. Ostendemus in aliquot, ne si singula reuocemus, molestior sit oratio. Dictum est *Deum* Abrahamo, Genes. 22. in somno suggessisse, vt immolaret filium: *Angelum* verò fuisse in persona Dei, docet idem Caput his verbis: *Ecce Angelus Domini de cælo clamauit, dicens: Abraham: Non extendas manum tuam, super puerum. Nunc cognoui, quod timeas Dominum, & non pepercisti vnigenito filio tuo, propter Me. Deus*, dicicitur, Genes. 28 apparuisse Iacob in somnis, & cum eodem locutus: & verisimile est alium non fuisse ab illo, qui eidem apparuit, Genes. 31. atqui idem ibidem dicitur & *Angelus* & *Deus*. Cum fugientem Iacobum insequeretur Laban; *Deus*, dicitur Genes. 31. Laban monuisse; caueret, ne quid asperè in Iacobum loquatur: & hunc *Angelum* vocat Iacobus, Gen. 48. *Angelus*, inquit, *qui me eruit, de cunctis malis*.

25. Nec obstant Assertioni nostræ contraria argumenta. Dicebatur primo, in Scriptura dici *Deum apparuisse* in somno: verum non plus illud probat, quam quod idem dicatur apparuisse & visus, in Ocularibus, aut Vocalibus Apparitionibus: in quibus tamen non *Dei*, sed *Angeli* opus erat quidquid conspiciebatur. Scripturæ mos est, diximus alias, vt *rerum imagines* iisdem nominibus insigniantur, quibus ipsæmet *res* appellari solent. Et quemadmodum Verbum Dei, quod est Christus, in propheta loquitur veritatem; sic in Angelo ipse loquitur, quando veritatem annunciat Angelus. Et *rectè dicitur* Deus *dixit*, & Deus *apparuit*; & *item rectè*, *Angelus dixit*, & *Angelus apparuit*: *cùm illud dicatur ex persona inhabitantis* Dei;

Dei; *hoc ex persona seruientis creaturæ*. Ita B. Augustinus cap. 9. lib. contra Adimantium Manichæi discipulum.

Dicebatur secundò, *rebus* atque *verbis* eos, quibus hæ apparitiones factæ sunt, *testatos esse, Deum* sibi apparuisse. Verum, si, (vt postea dicemus accidisse) se verè Deum potuit appellare Angelus, qui verè, & autoprosopos Deus non erat: quidni illi, quibus se sic Angelus exhibuit, ipsum potuerunt vocare Deum? eidemque exhibere, quemcunque exhibuissent vero Deo religionis cultum? Vtrum vero, quibuscunque hæc Apparitiones atque Reuelationes factæ sunt, omnes cognouerint *Angelos* esse, qui Dei personam exhiberent; Deum autem autoprosopos præsentem non fuisse; non nostrum est definire; sed illorum quibus ipsæ Apparitiones acciderunt. 26.

Oblata etiam eidem qui apparuit, dicuntur *sacrificia*. Verum hoc est. Sed sacrificia *soli Deo* offeruntur. Et hoc verum est. Ergo qui apparebat, non alius fuit, quam *Deus*. Hoc verum non est. Qui apparebat Angelus erat, sed Deum referebat. Sacrificiumque non illi qui apparebat; sed quem ille representabat offerebatur: si tamen, quibus Apparitiones fiebant, sciebant Angelum sibi præsentem esse, qui Dei personam sustinueret; non ipsum Deum. 27.

Nec obstat, quod qui apparebat: confiteatur se *Deum* esse; quod quarto argumento vrgebatur. Quoniam enim Angelus Dei personam sustinebat, rectè se *Deum* vocare potuit. Sic Angelus fuit, S. Stephano teste, Actuum 7. cap. qui Exod. 20. dicebat: *Ego sum Dominus Deus tuus*, &c. Sed & in hac ipsa, de qua noster sermo est, imaginaria Visione, huius exemplum Scriptura suggerit; sic enim legimus Genes. 31. *Dixit Angelus Dei* (loquitur Iacob) *ad me in somnis: Iacob? & ego respondi, Adsum. Qui ait, Vidi omnia, quæ fecit tibi Laban. Ego sum Deus Bethel, vbi vnxisti lapidem, & votum vouisti mihi. Nunc ergo, surge, & egredere de terra hac* Quid clarius? En ipse *Angelus* dicit se *Deum Bethel*: ipse *Angelus sibi dicit votum factum*. 28.

Similiter non obstat, quod *quod futurorum contingentium, atque secretorum cordium* scientiam habuerit is, qui apparuit. Quamuis enim hæc *soli Deo* tribuatur; eandem tamen possunt habere alij, quibus quilibet cor suum atque cogitationes voluerit aperire. quemadmodum meas cogitationes intelligit, qui hæc mea perlegerit scripta. Deus igitur *per se*, & *in se secreta* cordis, & cogitatio- 29.

num cognoſcit: alij *ex reuelatione* aliorum, & Dei; quomodo illa cognouerunt atque prædixerunt Angeli, qui Dei in his Apparitionibus perſonam ſuſtinuerunt. Hoc pro quinto argumento.

30. Nec obſtat, quod in his Apparitionibus *promiſſa*, per ſolùm Deum præſtari potuerunt. Non hæc ſolùm Deum authorem hîc arguunt. Etiam miniſtri pro ſuorum dominorum voluntate promittere poſſunt, quæ præſtare non ipſorum, ſed dominorum eſt poteſtatis: quæ tamen miniſtri dici poſſunt præſtitiſſe; quando, ipſorum miniſterio interueniente, Domini eadem prȩſtant.

31. Eadem ratio eſt de imperatis aliquando hîc factis. quale fuit illud de immolando Iſaac, quod mortalium nullus, niſi Deo iubente, potuit exequi. Quemamodum Dei perſonam in hoc negotio Angelus ſuſtinebat: ita quæ Deus potuit, potuit mandata dare: ita & mortales quibus mandata dabantur, & potuerunt & debuerunt illa accipere, atque adeo exequi; non minùs, quàm ſi ab ipſiuſmet Dei proprio ore fuiſſent profecta. Hoc docuit, qui dixit aliquando; *Qui vos audit, me audit*. Deus item apud Samuelem, 1. Reg. 8. *ſe* (Deum) *non Samuelem abiectum aſſeruit, in eo*, quod vocem Samuelis non audirent, nec dictis ipſius parerent. Ita ſeptimo argumento reſponſum ſit, conſiſtatque noſtra Aſſertio, *Angelorum*, ſcilicet, *opera*, Deum in his Apparitionibus vſum eſſe.

CAPVT XVI.

Quanam per Angelos, in hiſce Imaginarijs Apparitionibus, quando Deus apparere, videri, loqui, & audiri dicitur, fiant; & quomodo eadem per eoſdem perficiantur.

1. ANGELOS eorum, quæ in his Dei Apparitionibus imaginariis fiunt, authores eſſe; eoſdem Dei vices ſubire, & perſonam ſuſtinere, dictum eſt præcedenti capite: *quænam* vero illa ſint, *quomodoq;* eadem perficiant, duo hæc, præſenti explicanda ſunt. poſteriùs difficultatis habet aliquid; prius vix aliquid.

2. Nam (hoc de priori) cum in Apparitione imaginaria præter imaginationis actum nihil ſit, niſi *phantaſmata*, ſiue *obiecta*, circa quæ imaginatio occupatur: ipſe verò actus opus & exercitium ſit imaginationis; non Dei, vel Angeli: neceſſe eſt Angeli occupationem eſſe circa ipſa, quæ in ſomno verſantur *phantaſmata* atque obiecta

obiecta: & idcirco illa ipsa, quæ in somno conspiciuntur *phantasmata* opus hic esse(quale,dicetur postea) Angelorum.

Quocirca *aliter* se habent phantasmata hæc, ad Angelos; *aliter* ad homines, quibus in ipsis phantasmatibus fiunt diuinæ Reuelationes. Hic rationem obiectorum q. habent, in quæ imaginatio aciem intendit, & Deum, diuinasque res percipit: ibi effectus atq; operis. Ibi phantasmata quodam modo potentias mouent, actusque eliciunt: hîc mouentur ab Angelis. Ibi videntur agere: hîc q. agi & pati. Ibi prius esse operatione hominis: hic posterius operatione Angeli. 3.

Mota autem, & promota ab Angelis phantasmata; & mouentia hominis phantasiam, *varia officia* sustinent & exercent in Imaginariis Apparitionibus. Nam per illa atque in illis, nunc quædã tantum videri iudicantur: nunc quædam tantum audiri: nunc quædam simul audiri, & simul videri: Exempla offerunt ipsæ Apparitiones siue Visiones, quarum aliquoties hoc libro meminimus. 4.

In suo, quod Pharaoni offerebatur, somnio, res quædam tantùm *visui* offerebantur: Videbatur sibi videre, vt Scriptura loquitur, *de flumine ascendentes septem boues pulchras, & crassas nimis; quæ pascebantur in locis palustribus. Alias quoq; septem emergentes de flumine, fœdas confectasq; macie: quæ pascebantur in ipsa amnis ripa, in locis virentibus. deuorarunt que eas, quarum mira species, & habitudo corporum erat.* Vidit & alterum huius generis somnium. *Septem spicæ, pullulabant in vno culmo, plenæ atque formosæ. Aliæ quoque totidem spicæ, tenues & percussæ vredine oriebantur; deuorantes omnẽ priorum pulchritudinem.* Hæc Genes. 41. Huc refero somnium Ioseph i, Genes. *37*. atq; Mardochæi Esther. *11*. 5.

In ea quæ Abrahamo accidit Apparitione, *vox quasi loquentis Dei audita est: Dixit enim*, (vt dicitur Genes. 22.) *ad eum Deus, Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum. Ait illi: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac: & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum, in holocaustum, super vnum montium, quem monstrauero tibi.* Ecce, omnia verbis perficiuntur, & quasi auribus hauriuntur. Similes Apparitiones fuerunt illæ, exhibitæ Abimelech, Genes. 20. Isaac, Genes. 26. Balaam, Num. 22. Samueli, 1. Regum 15. 6.

At in illo, quod Nabuchonosor habuit, somnio, primum præcessit visio; deinde *vox* audita est. Visionem his verbis, apud 7.

Danielem, cap. 4. refert Rex ipse. *Videbam, & ecce arbor in medio terræ; & altitudo eius nimia. Magna arbor & fortis; & proceritas eius pertingens cælum: aspectus eius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ. folia eius pulcherrima: & fructus eius nimius: & esca vniuersorum in ea: subter eam habitabant animalia & bestiæ; & in ramis eius conuersabantur volucres cæli: & ex ea vescebatur omnis caro.* Porro vocem, quam sanctus & vigil, qui de cælo descendit, magno cum clamore edidit, sequentibus: *Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius. fugiant bestiæ, quæ subter eam sunt, & volucres de ramis eius. Veruntamen germen radicum eius in terra sinite, & alligetur vinculo ferreo, & æreo, in herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur; et cum feris pars eius in herba terræ. Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei, & septem tempora mutentur super eum.* &c.

8. Hæc officia phantasmatum, in hisce Apparitionihus. Omnia hæc per Angelos, quos harum Apparitionum, atque somniorum authores ponimus, perficiuntur. Quid mirum? Omnia ministerio phantasmatum, quorum Angeli hic vt ita dicam, rectores sunt, peraguntur. Ergo Angeli sunt, quorum *simulachra* conspiciuntur. Angeli sunt, qui *res miras* offerunt. Angeli sunt, quorum *voces*, à somniantibus, quasi, audiri creduntur.

9. Quomodo verò hæc perficiunt? An forte ipsi Angeli sunt, qui *per se* phantasmata hæc effingunt, & dormientibus immittunt? An non hoc, sed quæ in dormientibus deprehendunt, negotio suo accommodant, sibique in his Apparitionibus faciunt seruire? Hoc *alterum* eorum, quæ hoc Capite discutienda: & quod plus habet difficultatis. Nos, quod verisimile iudicamus, aliquot *Assertis* concludimus.

10. *Primum sit.* Non *per se* Angeli hæc phantasmata efficiunt. *Angeli* inquit S. Thomas 1. part. 111. art. 3. ad 2. *transmutant Phantasiam non imprimendo aliquam formam imaginariam.* Phantasmatum sibi aliquis, solus Deus, in hominibus *per se* author esse potest. Et quamuis hic personam Dei Angeli sustineant, & suppleant vices; diuina tamen virtute instructi non sunt, vt ob id *per se* possint, quod sua virtute atque potestate potest Deus.

11. Asserti huius hanc rationem assignant Doctores; quod *per se immediatè* nullarum formarum authores sint Angeli. ideoque nec phantasmatum, quas *formas imaginarias* vocat S. Thomas. Neque enim inter formas reponuntur illæ tantum, quibus res consti-

constituuntur, & Esse (nunc *substantiale*, nunc *accidentale*, vt in scholis loquimur) accipiunt: verum etiam species, quibus cognoscuntur: quarum genera tria sunt: quasdam *sensibiles* vocamus; per quas, sensuum obiecta à sensibus percipiuntur: quosdam *intentionales*, quæ sensibus interioribus seruiunt: quasdam *intentionales*, quæ sensibus interioribus seruiunt: quasdam intellectuales, quæ suas in intellectu sedes habent, atque intellectionem iuuant. Quales quales sint fomæ, immediatè Angelorum opera fieri nequeunt. 12.

Secundum Assertum sit. Quod *per se* atque *immediatè* Angeli non possunt; *subsidio natura corporea* possunt, adeoque perficiunt: & per varias formas atque Phantasmata, quæ in corpore resident; imaginationem hominum in somnis transmutant, mouentque. Sanctus Thomas his verbis, quod dicimus, explicat. *Illa*, inquit, *qua ex motu locali aliquorum corporum possunt causari, subsunt virtuti naturali Angelorum. Manifestum est autem quod Apparitiones imaginaria causantur interdum in nobis, ex locali mutatione corporalium spirituum & humorum. Vnde Aristoteles, in libro de somno & Vigilia, cap.2. assignans causam apparitionis somniorum, dicit, quod cum animal dormit, descendente plurimum sanguine ad principium sensitiuum, simul descendunt motus, id est, impressiones relicta ex sensibilium motionibus, qua in spiritibus sensualibus conseruantur, & monent principium sensitiuum: ita quod fit quadam apparitio, ac si tunc principium sensitiuum à rebus ipsis exterioribus mutaretur.* Ita Sanctus Thomas 1.p. q.11.art. 3. in corp. Quocirca in hac per Angelos facta imaginationis motione non noua phantasmata effinguntur; sed veterum solum *nouus est vsus* atque exercitium.

13. Duobus vero modis contingit, vt nouum vsum atque exercitium sortiantur phantasmata, in his diuinis Apparitionibus. Hoc *tertium* sit Assertorum. Vnus est, vt simpliciter, qualia inueniuntur, imaginationi obijciantur ab Angelis. aliter, vt diuersa inter se misceantur, illaque vnum quod representet, quale nunquam fuit in sensibus externis. Prioris exemplum præbent vaccæ Pharaoni exhibitæ: posterioris statua, quam vidit Nabuchodonosor, Danielis 2. *cuius caput ex auro optimo erat: pectus autem & brachia de argento: porro venter & famora ex are: tibia autem ferrea: pedum quadam pars ferrea, quadam fictilis.*

14. Quandocunque autem imaginationem immutant, aut mouent Angeli;

Angeli; *virtute naturali* vtuntur; & supra vires suæ naturæ agunt nihil, quamuis Dei etiam personam sustineant. ideoque in hoc negotio non minus possunt Nequam Angeli, quam boni; propterea, quod vt in his, ita illis natura manserit integra. Atque hoc *quartum* esto nostrorum Assertorum. quod etiam Sanctus Thomas superius à nobis citatus his verbis confirmat. *Angelus*, inquit, *tam bonus, quam malus, virtute natura sua, potest mouere imaginationem hominis.*

15. Ex dictis sequitur magna Angelos intelligendi & efficiendi vi pollere. Et intelligendi vis ex eo deprehenditur; quod in spiritibus atque humoribus latentes posint cognoscere atque discernere species & phantasmata; efficiendi; quod eosdem ita posint componere, vt quas ipsi velint, posint hominibus exhibere formas & simulachra.

16. Ad dictos iam duos modos, *fortè*, non malè *tertius* additur, quo Apparitiones imaginariæ Angelorum ministerio efficiuntur. Hic est per *externum susurrum & secretam* quasi *locutionem*: vbi non tam priorum & habitorum phantasmatum nouus est vsus, quam nouorum, quorum Angeli quodam modo causa dici possunt, productio, & ad imaginationem transmisio. Hunc modum in eo Apparitionum & somniorum genere obseruari aliquando crederem, quo non Deus, diuinæque res *videri* æstimantur; sed quo iudicatur & creditur *loqui & audiri*.

17. Quamuis enim in loquendo Deus (id est Angelus in Dei persona (dum à somniantibus loqui creditur, & iudicatur audiri; prioribus, & ante habitis phantasmatibus vti posit, *susurro* tamen quodam externo, sua cogitationi atque imaginationi aliquando insinuasse, & insinuare, admodum est verisimile. quod vbi fit, quemadmodum noua, & nunquam audita *vox* percipitur; ita *noua phantasmata* obiiciuntur: quæ, vt vox quæ percipitur, ita ipsa phantasmata circa quæ in somnis imaginatio versatur phantasmata, Angelos authores habere dici possunt.

18. Accidere vero hunc *susurrum* & *tantam locutionem* aliquando in his Apparitionibus, quæ in somno accidunt, inde fit verisimile: quod hic modus non modo Spiritibus non sit *impossibilis*; verum etiam ab ipsis sæpè in diuinis Apparitionibus *vsurpatus*, maximeque *conueniens*: hominum quoque conditioni *accommodatus*; & sibi admodum fauentes habeat *Scriptura loquendi modos*, si quan-

si quando harum Apparitionum meminerunt. vt taceam hominibus simile quid, quam sæpissimè accidere.

Spiritibus hic modus *impossibilis* non est. Qui possunt sua communicare intellectui, in Apparitione *Intellectuali*, quemadmodum lib. 4. demonstrandum erit: & insinuare se in sensus hominum exteriores, dum corpora assumunt in *Visibili* atque *Oculari* Apparitione; vt primo lib. ostensum est; quid in voce externa, atq; leuiori susurro possint agere cum dormientibus.

Etiam *vsurpatus* est hic modus frequentissimè ab ijs. Totum genus Apparitionum *Vocalium* hic seruit totum Angelorum opera perfectum est. In singulis Angelorum opera voces externæ formatæ sunt, quibus Deus diuinæque res innotuerunt. Nisi fortè frustra dormientibus quispiam hic dixerit admoueri voces externas. At non tam altus semper eorum, qui dormiunt, somnus est; vt externos sensus prorsus occupet, aliquando remissior est; possuntque cum eodem, si non perfectam, saltem aliquam ipsi habere operationem. probant hoc responsiones dormientium ad vigilantium interrogata factæ. 20.

Etiam *conueniens* est admondum his Apparitionibus modus iste. Cum enim quæ Deus reuelat per somnium, hominibus omnino velit esse commendatas; se prodet meritò, non per somnium tantum; verum etiam externa voce: vt ita dum pluribus modis de diuina præsentia certi sunt mortales, minus de diuina Reuelatione dubitent, maioremque fidem dictis adhibeant. 21.

Hominum conditioni quoque est *accommodatus*. Nam ad imaginationem res non transeunt, nisi prius in sensibus fuerint externis *Non possumus imaginari*, inquit S. Thomas, q. 111. art. 3. ad 1. in prima parte, *quæ nullo modo sentimus. Vnde & cæcus*, addit, *non potest imaginari colorem*, quocirca in Imaginarijs Apparitionibus, si voce (quamuis etiam leuiori) Deus, (siue Angelus in Dei persona) hominibus quædam insusurret; acommodatiori, sibique conuenientiori modo illa percipient; quàm si per alias iam habitas formas, atque phantasmata, adeoque per nudum somnium, offerat. 22.

Et profectò hunc modum haud obscurè insinuant quædam Apparitiones in *sacris Scripturis* allatæ. inter alias duæ maxime: prior est illa Abrahæ facta, qua, secundò, proprio nomine, 23.

compellatus; postquam respondisset (non dubito, *voce expressa*) *Adsum*; mox iubetur tollere filium, & offerre illum in holocaustum. Posterior illa, qua Samuel, 1. Regum 3. vocatus à Deo est tertiò. Profectò non alia voce à Deo est vocatus in somno, quàm qua audiuit Deum sibi dicentem, quæ facturus esset filijs Heli, cum omnium stupore: id est, *externa*.

24. Mortalibus vero similia aliquando *accidere* (vtrum per bonos, an malos Angelos, modo non disputo) multi possunt testari, edocti propria experientia. Certè huc conferre videtur exemplum, quod Valerius Maximus affert, libro 1. cap 7. *Duo familiares Arcades*, inquit, *iter vna facientes*, *Megaram venerunt. quorum alter ad hospitem se contulit*; *alter in tabernam meritoriam diuertit. is autem, qui in hospitio erat, vidit in somnis comitem suum orantem, vt sibi, cauponis insidijs circumuento, subueniret. Quo viso excitatus prosilijt, tabernamq́ue, in qua is diuersabatur, petere conatus est. Pestifero deinde fato, humanissimum propositum, tanquam superuacaneum, damnauit, idque visum pro nihilo ducens, lectum & somnum repetijt. Tunc idem illi saucius oblatus obsecrauit; vt qui auxilium vitæ suæ offerre neglexisset, necis saltem vltionem non negaret. Corpus enim suum a caupone trucidatum, tum maximo plaustro ad portam, ferri stercore coopertum. Tam constantibus familiaris precibus compulsus, protinus ad portam cucurrit; & plaustrum, quod in quiete demonstratum erat, deprehendit, cauponemq́ue ad capitale supplicium perduxit*. Ita Valerius.

CAPVT XVII.

Quorum nam Angelorum ministerio atque opera, Deus in Apparitionibus Imaginarijs, quæ in somno accidunt, vtatur; an bonorum solum, an etiam aliquando malorum, siue Dæmonum.

1. QVEMADMODVM in hoc Apparitionum Imaginariarū genere, ita in prioribus duobus. *Angelos* omnium propemodum, quæ fiunt, administros constituimus, qui Dei hic personam agant, & vices suppleant. Quocirca, quæ hoc, atque sequenti Capite, in genere Apparitionum Imaginarium de *Angelis* quærimus, etiam alijs Apparitionibus, Ocularibus & Vocalibus, seruire possunt. Sed tamen hoc potius loco, quam alibi libet illa discutere; quod in his Apparitionibus maior

videatur dari dubitandi occaſio, de vno quodam Spirituum genere.

Duo verò potiſsimum quæruntur. Altrum eſt, vtrum *omnes* Dei Imaginariæ Apparitiones, per *bonos* Angelos ſint administratæ: an potius quædam per bonos; quædam per malos. Alterum, Quorumnam *Ordinum* ſint Angeli, harum Apparitionum administri. Prius, hoc Capite definiendum, atque aliquot ſequentibus, alterum deinceps. 2.

In priori autem non de *potentia* eſt quæſtio. Dubium non eſt, quin *poſſit* Deus malorum ſpirituum opera, in hoc negotio vti; quemadmodum vti poteſt in alijs. Quidquid hic fit, Dæmonum vires non excedit. *Angelus tam bonus, quam malus*, inquit S. Thomas, *virtute naturæ ſuæ, poteſt mouere hominis imaginationem.* Et quamuis in his Apparitionibus quædam reuelentur, quæ ex ſolius pendent voluntate, atque ob id à Dæmonibus non cognoſcantur, ideoque ab ijs nec poſsint hominibus, per ſomnium, ſuggeri: quemadmodum tamen hæc Angelis bonis reuelantur, ita poſſunt reuelari malis: cum alia quoque ipſis reuelari non dubitent Theologi. 3.

De *facto* igitur quæſtio eſt: An, videlicet, quod potuit facere Deus, aliquando *fecerit*: An, quod potuerunt facere mali Spiritus, *fecerint* aliquando, & Dei nomine ſomnia immiſerint; aut diuinas res, per ſomnũ, mortalibus reuelarint: quemadmodũ Dei perſonã ſępe ſuſtinuerunt *boni*, & quas à Deo acceperunt reuelationes, mortalibus, ſomnio occupatis, ex Dei mandato tradiderunt. 4.

Et ſi exempla eorum, quibus diuinæ Reuelationes, per ſomnum, factæ ſunt, repetamus, & curioſius ſcrutemur; omnino quis in illam ſententiam deſcẽdet, vt credat *aliquãdo* contigiſſe. Quamuis enim de pluribus nulla ſit ſuſpitio; quin *bonos* Angelos habuerint authores: dubitari tamen poteſt de quibuſdam, quæ impijs, atque infidelibus hominibus acciderunt: quales ſunt, quas habuerunt Pharao Aegypti, atque Nabuchodonoſor Babylonis, Reges. 5.

Et ſomnia, quæ habuerunt duo Eunuchi Regis Aegypti: pincernarum Magiſter alter, alter Princeps piſtorum, Gene 41. à Deo videntur immiſſa; & immiſſa eſſe diſertis verbis teſtatur Toſtatus, *vt ex illis*, inquit, *manifeſtaretur Ioſeph, & exaltaretur.* quis verò credat hîc *malorum* Spirituum operam defuiſſe? neget per *malos* Angelos vni mortem, alteri libertatem, & in priſtinum officium reſtitutionem ſuggeſsiſſe. 6.

7. Magis forsitan vrget Apparitio de nocte facta Balaam (si tamen ad hoc genus pertinet) Illam *Diuinam* fuisse, siue *a Deo* factam, clarum est Scripturę verbis. Dicitur enim aliquoties, Num. 22. à Moyse, quod *Deus venerit ad Baalam*. Et ipse vocatus ad Balac, Regem Moabitarum, vt populo Dei maledicat; negat se profecturum, nisi post consultum *Dominum*, & cõsentientẽ. Cum iam adesset Balac Regi, sacrificiaque obtulisset, rursus negat se quidquam facturum, quod non prius intellexerit *Domini* voluntate, posse fieri. Vnde peracto sacrificio, *Sta*, inquit ad Regem, *paulisper, iuxta holocaustum tuum, donec vadam; si forte occurrat mihi, Dominus; & quodcunque imperauerit loquar tibi.* Idem cum populo benediceret, quem maledicendum ab ipso sperabat Balac, ita irato Regi respondit: *Num aliud possum loqui, quam Dominus iusserit.* Porro Dei personam apud hunc sustinuisse *malum* Angelum, ex eo accipitur coniectura, quod perditissimus homo fuerit Balaam, Hebræis author, vt commederent de immolatis Beelphegor, & fornicarentur cum alienigenis vxoribus, Num. 24. fuerit homo *ariolus*, vt dicitur cap. 22. *auguriys deditus*; vt dicitur cap. 24. homo idololatra, & cui maximum cum Dæmonibus commertium, quique Dæmonem, consulere plerunque sit solitus. vt ob id credi possit Deum, per familiarem *genium ipsius malum* eidem suggessisse, quæcunque in hac Diuina Apparitione intellexit, & fecit: Præterea eidem in itinere constituto *bonus* Angelus occurrit; dixitque venisse se, vt ipsi aduersaretur. *quia*, inquit, *peruersa est via tu, mihiq; contraria: & nisi*, addit, *asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem.* quomodo igitur bonus Angelus esse potuit, qui ex Dei voluntate prius facultatem fecit Balaam, vt Balac accederet? Idem *bonus* Angelus mox vbi facultatem iter prosequendi dedit: mandat, ne aliud dicat, quam ipsi eidem sit præcepturus, *in futuro*: at si idem hic Angelus fuisset cum illo, quo Deus prius fuit vsus; mandaret, vt quæ præcepta dedisset, *in præterito* exequeretur, quæ eadem fuerunt cum hoc postremo.

8. Ad exempla hæc accedit *ratio*. Supplicia, quæ de hominibus, per Angelos leguntur sumpta: per *malos* creduntur allata. Verum quemadmodum per hos afferuntur supplicia, ita per eosdem videntur eadem denunciari Vtrunque ad eosdem Spiritus creditur pertinere. At esse quædam in somnis denunciata, probat suo exemplo Abimelech, atque Nabuchodonosor. Abimelech dictum, Genes. 20. *En morieris, propter mulierem, quam tulisti; habet enim*

virum.

virum. Nabuchodonosor audiuit, quod ad se pertinebat, Daniel. 4. *Succidite arborem, & præcidite ramos eius, &c.*

Sed & *Deus* idẽ docere videtur, Ezechielis. 14. Docemus hac ratiocinatione. Dubium non est, quin falsi prophetæ, qui errores docent, populumq; decipiunt, Magistris vtantur malis Spiritibus, & Dæmonibus. At Deus ipsis hos errores, quibus populum decipiũt suggerit: Malis igitur Spiritibus & Dæmonibus vtitur quandoq; in suis Apparitionibus atque Reuelationibus. Hic solum Minor propositio dubia videtur: sed verbis Dei probatur, Ezechielis, vt dixi Cap. 14. Ita enim ibidem Deus: *Propheta, cum errauerit, & locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi Prophetam illum.* 9.

Nec idcirco ab Apparitionibus his Dæmones excludi debent, quod ipsæ Deo tribuantur: & conueniens non videatur, vt eædem & Deo, & Dæmonibus tribuantur. Multa Deo tribuuntur, quę per hos Spiritus facta sunt, ijsdemque authoribus tribuuntur. Quam multa sunt mala, quorum ipsi architecti? nec tamen errauit qui dixit. *Non est malum, quod non fecit Dominus*, Amos 3. Dæmone authore, vt alia omittam, Iob filijs & filiabus conuiuia, celebrantibus, *repente ventus vehemens irruit à regione deserti*, vt dicitur cap 1. *& concussit quatuor angelos domus: quæ corruens oppressit liberos eius:* & tamen Domino hæc tribuit Iob; ille, qui nõ peccauit labijs suis: *Dominus*, inquit, *dedit, Dominus abstulit.* Rursus Dæmon fuit, *qui*, vt dicitur, cap. 2. *Iob percussit vlcere pessimo, à planta pedis, vsque ad verticem eius*: & de hoc malo ita ad vxorem suam Iob: *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus.* Sic *Deus* fuit, qui afflixit Aegyptum, cum populum suum inde esset educturus, quemadmodum passim commemorant diuina eloquia & expressè docet cap. 12. Exod, quod *Dominus* percusserit omne primo genitum Aegypti. nihilominus idem dicuntur præstitisse *mali Spiritus*, secundum illud Psal 77. *Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & irã. & tribulationem, immissiones per angelos malos.* 10.

Duobus modis idem opus, & Deo, & malis Angelis tribui potest, (vt communem illum, quo cum omnibus rebus agere dicitur, omittam) primo, quia fit *permittente* Deo, non autem iubente & præcipiente: altero, quo fit etiam *præcipiente.* Priori modo vexatio Iob Deo, & Angelis malis communis est: posteriori vastitas ægypti: & forsitan mors allata septem viris, qui Sara abuti voluerunt, Tobiæ, 6. & pleraq; supplicia, quæ Deus, omni tempore, de improbis sumpsit. 11.

12. Excludentur forsitan Dæmones ab his Apparitionibus, quod per ipsos sint, & immittantur somnia *Diabolica*, quæ superius à *Diuinis* distinximus, hoc nomine; quod Diuina Deum, Diabolica Dæmones, siue Diabolos, habeant authores. At hæc, quamuis ministris diabolis fiant; non tamen sunt *Diabolica*, *sed Diuina*; quod Dei vices hîc Angeli mali sustineant, & munere fungantur; non minus, quam si bonorum Angelorum opera perficerentur.

13. Fortè idcircirco excludi debet hîc opera Dæmonum, quod minimè videatur decere vt *Dei personam* hîc Dæmones representent, & sustineant. Verum in his Imaginarijs, quæ in somno accidunt, Apparitionibus non semper exhibetur persona, quæ Deum represente t. sæpe aliarum rerum tantum simulachra conspiciuntur. Deinde non semper, quibus Apparitiones hæ fiunt, sciunt ipsas esse Diuinas, & Deum habere authorem. Præterea, quod peccatum est, si Dei personam quandoque dicantur sustinere Dæmones, dum Dei mandata exequuntur? Denique dato, quod Dæmonis etiam persona præsens esse credatur, atque per se immediatè somnia immittere; non tamen maius hic peccatum timendum est; quam si bonus Angelus adsit, somniaque immittat, & tamen credatur adesse Deus.

14. Hæc sunt, quæ pro Dæmonibus afferri possunt. Veruntamen *ne ipsos* in his Apparitionibus diuinis, Dei administros admittamus, omnesque *bonis* Angelis relinquamus, persuadent & *res*, in hisce Apparitionibus oblatæ: & *finis*, qui hic Deo fuit propositus: & *modus* agendi Dei: & *imperia* Spiritibus data à Deo: & personæ, quibus reuelationes diuinitus factæ: & ingenium atque studium prauorum Spirituum: & conditio operum eorundem: & *officia*, quæ per ipsos facta esse sacræ literæ commemorant: denique *illa* etiam, quæ per eosdem exequi solitus est Deus Opt. Max.

15. *Res* mortalibus in his Apparitionibus propositæ, pleræque admodum fuerunt *graues & præstantes*: quemadmodum, vt alias omittam, de quibus minor est difficultas, ill[illegible] ipsæ probant, quæ quod Dæmones ministros habuerint, sunt suspectæ. Quam admiranda sunt, per somnium, immissa Regi Nabuchodonosor? de Regnorum multorum conuersionibus & successibus? Vna visione cognouit conditionem regni Caldæorum, in *aureo capite*: regni Persarum in *pectore & brachijs argenteis*: regni Græcorum,

corum, in *ventre & femoribus areis* : regni Romanorum, in *pedibus partim ferreis, partim fictilibus.* Sic quæ per somnium intellexit Rex Pharao, ad totius Aegypti, & gentis Iudæorum pertinebant conseruationem. Et Balaam cognouit non solum, quam Deo fuerit gratus, populus, ad quem maledicendum vocabatur: verum etiam oriturum ex Iacob stellam; & dandam virgam ex Israel, quæ percussura sit duces Moab, & vastatura omnes filios Seth. An hæc, hisque similia per *malos Angelos* immissa? an non potius per *bonos*? per quos alioquin maiora mysteria reuelare solet Deus?

Sic *finis*, qui Deo in his Apparitionibus propositus esse solet, potius *bonorum*, quam *malorum* Spirituum operam requirit. 16.
Id quoque in iam recensitis, quæ suspectæ esse solent, est manifestum. Fuit propositum in illa Balaam facta, impedire malas imprecationes; adeoque semina iacere in hominum animis fidei de venturo Messia. In illa Pharaonica, quærebatur salus atque incolumitas populi; qui præ cæteris erat Deo dilectus; exaltatio quoque Ioseph; atque vt sua verbis Dei fides esset, qua dixerat (Genes. 15.) *semen Abraham peregrinaturum in terra non sua.* Cum Nabuchodonosore hoc agebatur; vt cum apud suos nec somnium, nec somnij interpretationem posset inuenire: à veri Dei cultoribus illam cogeretur petere; atque hac ratione verum Deum agnosceret & veneraretur; eiusque seruos in admiratione & honore haberet. Hæccine *malis* Spiritibus possunt esse proposita? Cum verò non aliud quærant *boni*, dubitabimus ijs ministris esse perfecta?

Modus agendi Dei, etiam ab his Apparitionibus *malorum* Spirituum operam reijcere videtur. Quamuis enim ad fines sibi 17.
propositos *fortiter pertingat diuina Sapientia*: positque quorumcunque Spirituum ministeria postulare: ideoque in hoc negotio, vbi contraria sunt studia, Dei atque Dæmonum, Dæmones ad sibi seruiendum inuitos cogere: quia tamen *suauiter disponit omnia*, & rebus, quibus vtitur, quodammodo se accommodet, singulaque per conuenientia sibi media, quantum fieri potest, administrat; etiam in his somnijs, quæ immittit, non *malorum*, inuitorum; sed *bonorum*, promptissimorum opera vtetur.

Si alicubi legeretur *imperasse* Deus *Spiritibus his*, quod speciem 18.
boni alicuius haberet, forsitan posset suspitio accipi, in aliqua, vel aliquibus harum Apparitionum ipsum vsum fuisse opera Dæmonum.

num. At quæcunque imperata data sunt Angelis à Deo, in veteri lege, vt facerent, *bonis* data sunt omnia: *malis*, quod sciam, imperatum nihil. Quocirca nec has Apparitiones, quas ex mandato Dei Angeli suscipiunt; non *mali*, sed *boni* administrauerint.

19. *Personæ*, quibus pleræque harum Apparitionum factæ sunt, tales fuerunt: vt quodam modo indignum iudicari debeat, eas per *Dæmones*, & *nequam spiritus* instrui. Tales fuerunt Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Gedeon, Samuel, Mardochæus; Sed & illæ, de quibus suspitio esse potest, magnum pro se argumẽtum habent, quod *bonos* Angelos magistros hic sint sortitæ. Balaam *Prophetam Dei* vocat Procopius & Origines: D. vero Petrus, 3. cap. 2. absolutè prophetam, qua loquendi forma verum vel Dei prophetam significat. An Dei, aut verus propheta instructorem habet *Diabolum*? Reliqui duo Reges fuerunt, quorum *corda* dicuntur *in manu Dei*, & quorum, præ cæteris ipse curam gerit. Si verò his etiam, quamuis infidelibus, proprios destinauit *tutelares Angelos*, de numero *bonorum*; quid mirum? si eosdem, per *bonos*, quandoque erudiat? Et si ipsorum Regnis perfecit *bonos*: quemadmodum Regno Persarum præfecit illum, qui Michaeli atque Grabrieli restitit, Daniel. 12. *non malum*, vt existimant Rupertus Tuitiensis, lib. 9. de victoria verbi Dei, & Cassianus Collat. 8. cap. 12. sed *bonum*, vt docet Theodoretus, in c. 12. Apocalyps. & Gregorius, lib. 17. Moral. cap. 8. cum S. Thoma 1. part. q. 113. a. 7. atque aliis, Regibus, per quos Regna administrat, negaturus est *bonum*, si quando de grauissimus rebus ipsos volet informare? & quidem tantis Regibus? De Nabuchodonosore (vt de Pharaone, quem D. Augustinus Epist. 122. ad victorianum in multis, cum hoc comparat, nihil dicam) sic Daniel: Tu inquit, *es Rex Regum; & sub ditione tua vniuersa constituit Deus*. cap. 2.. & infra cap. 4. *Magnitudo tua peruenit vsq; ad cælum; & potestas tua, in terminos vniuersæ terræ*. De eodem sequentia Hieremias, cap 27. ex sententia Domini. *Seruient ei gentes multæ, & Reges magni, gẽs autem & regnum, quod non seruierit ei, & non curauerit collum sub iugo eius; ego Dominus in gladio, fame, & peste visitabo ipsum.* Deo eodẽ sic Abacuc, cap 1. *Congregabit quasi arenam captiuitatem: Ipse de Regibus triumphabit, & Tyranni ridiculi eius erunt; ipse super omnium munitionem redibit, & comportabit aggeram, & capiet eam.* Non minora his ab Ethnicis Scriptoribus de hoc Rege prodita sunt; quos commemorant Iosephus priori libro, contra Appionem, & Eusebius, libro 9. de præp. Euang. cap. vltimo.

Scimus quod ſit *ingenium prauorum Spirituum*. Indicauit id DEVS 20.
à cõdito orbe, quando dixit ſerpentem inſidiaturum calcaneo mulieris, Geneſ. 3. Expreſſit S. Petrus, dum docet *diabolum circũire, tanquam leonem rugientem, & quærere, quem deuoret*. 1. Petri 5. Aperuit S. Ioannes, quando aſſerit, eundem habere *iram magnam erga mortalium genus*, Apocalyp. 12. ſentiunt vniuerſi homines, dum ex hac vita diſcedunt, & *mortem, quæ diaboli inuidia in mundum intrauit*, patiuntur, Sapientię, 2. At verò, cum hoc ingenio, & ſumma nocendi libidine quomodo conſiſtunt, quæ in his Apparitionibus diuinitus reuelantur?

Ex hoc ingenio Dæmonum, nocendique ſtudio, aliud, pro cau- 21.
ſa noſtra, argumentum ſumi poſſe videtur, quod *forſitan* diuinam Maieſtatem non deceat has Apparitiones per *malos Spiritus* exequi, vt quorum *operationum illa eſt conditio*, vt peccent ſemper, & benè faciant nihil; tum etiam, quando aliorum imperata exequuntur. An verò credi debet, quod imperaturus ſit DEVS, quod ſine peccato non facerent impoſtores? præſertim cum per *bonos* conuenientiſſimè omnia poſſit perficere?

Et *officia* malorum Spirituum, quæ aliquando ſubiiſſe leguntur; 22.
functiones, quas aliquando ſuſceperunt, etiam Apparitiones illis adimit. Et officia atque functiones ingenium eorum indicat: ſed tamen quædam Scripturæ loca clarius exprimunt: omnia vero nequitiam ipſorum produnt. nulla ſunt, quibus ſeruitum ſignificatur mortalibus; quemadmodum in his Apparitionibus ſeruiri, nemo ignorat. Quæ porro officia? Homines tentare, corporibus incommodare, fortunis detrimenta afferre, domos atque ædificia vaſtare, inferre mortem; atque his ſimilia, quæ paſſim occurrunt, ſi quando ipſorum opera in ſacris Scripturis deſcribuntur.

Denique ſi, quod probabile creditur, *Deus* nulla in re *alta*, malo- 23.
rum Spirituum *opera vtitur*, niſi in hominum peccatis vindicandis, & ſuppliciis ſumendis; hîc, vbi peccata non vindicantur, nec ſupplicia inferuntur, ſed beneficia quaſi conferuntur; *Dæmonum* operam, atque miniſterium adſciſcet?

Sed in re clara pluribus opus non eſt. argumenta, quibus contra- 24.
rium aſtrui videtur, diſcutiamus. Proferebantur in prima acie *exempla* hominum, non impiorum ſolùm; verum etiam infidelium: exempla, inquam, & Regum, & Ariolorum, & priuatorum hominum. Quid ad hæc? Hoc *in genere*. Apparitiones noſtras non in illarum rerum numero eſſe, quæ non niſi ſanctos homines requirunt,

 & fide-

& fideles. Quemadmodum *Deus solem suum oriri facit super bonos & malos; & pluit super iustos & iniustos*; Matthæi 5. ita secreta sua iisdem, & quidem quibus vult modis, reuelat. Qui aliquando, cum in carne nobiscum ageret, locutus est perditissimis, atque adeo deploratæ salutis hominibus proprio ore; quid mirum, si per Angelos *bonos* iisdem aliquando loquatur? Beneficium, quo DEVS ornat, quibus loquitur, non tam DEVM obligat hominibus; quam homines Deo: illudque non hominum meritis, sed Diuinæ tribuitur bonitati atque clementiæ. Hoc in genere ad exempla responsum sit.

25. Ad singula descendendo plusculum difficultatis parit Balaam, inter quem atque Dæmones maxima videtur fuisse familiaritas atque communio, vt ob id credi debeat per Dæmonem, ex Dei mandato atque voluntate, ipsum responsa accepisse. Quia vero multa hîc in quæstionem veniunt, ex quibus plena veritas pendet, illa sequentibus, & proponimus & definimus.

26. Queritur ergo primo, fueritne Balaam *falsorum Deorum cultor*, atque homo diuinationibus intentus? Omnino fuit. Docet id textus 5. cap. 22. vbi dicitur *Ariolus* & textus 1. cap. 24. vbi dicitur solitus *quærere Augurium*. Confirmant idem *sacrificia*, quæ in diuersis montibus, in diuersis aris obtulit. De eo sic Tostatus quæst. 3. in cap. 22. Numer. *Balaam erat magnus Astrologus in iudicialibus cognoscens, quantum ex astris cognosci datur, quid hominibus futurum esset. Ea autem, quæ per astra cognoscere non poterat, quadam Dæmonum familiaritate aliquando cognoscebat: vel Dæmonibus immolabat, vt ei veritatem demonstrarent, vel vt eos, per obsequia, ad nocendum aliis, quantũ posset, irritaret.* Ita Tostatus.

27. Quæritur secundo, An quamuis infidelis, Idololatra, atque diuinator fuerit; nihilominus *veri Dei*, quem non coluit, reuelatione quædam habuerit. Respondetur habuisse. quemadmodum & Sibyllæ quædam habuerunt; & Pharao, atque Nabuchodonosor, Reges. Hoc eius verba insinuant, textus 4. cap. 24. vbi se vocat *auditorem sermonum* DEI, *& qui visionem omnipotentis* DEI *sit intuitus*. deinde, quod aliquoties *Dominum* se consulturum dicat, antequam daret responsa. Verum quoniam propria confessio potest esse suspecta, confirmat idem testimonium Moysis, qui historiam Balaam describens, aliquoties dicit, *Deum* ad ipsum venisse. Idem affirmat *spiritum Dei* in ipsum irruisse, text. 2. cap. 24. Denique faciunt huc, quæ prædixit partim de felicitate populi Iudęorum, partim de CHRISTO, partim de gentium vastatione; quæ non nisi *Deo vero* reuelante potitu cognouisse.

Quæri-

Quæritur tertio, An *alia aliqua*, præter illa, quę Regi Balac reſpondit, veri DEI reuelatione cognouerit? Certi hîc vix poteſt quidquam dici; cognouiſſe tamen *alia*, admodum eſt veriſimile. Affirmat hæc primum doctiſſimus Toſtatus. confirmat, quod idem à S. Petro 2. cap. 2. vocetur *Propheta*, & à Procopio atque Origene *Propheta Dei*. iam verò Propheta quis non ex vna aliqua reuelatione diuinitus ſibi facta dicitur, quamuis dicatur propheta ſſe, quemadmodum Cayphas. Fortaſſe probat hoc opinio hominum illius temporis, qui pro Propheta eundem habuerunt; quam magnam fuiſſe, & ex rebus magnis, quæ reuelatione ſibi diuinitus facta, prædixit, indicat Balac legatio celebris ad eundem facta, munerum magnorum promiſſio, & ardens auxilij Balaam in tanto, quod regno ipſius imminebat, periculo, imploratio. Omitto confeſſionem Balaam, qua *Auditorem ſermonum Dei* ſe vocat. 28.

Quæritur quarto, An potuerit *diſtinguere*, quæ ex reuelatis ſibi *Deum verum* haberent authorem; quæ minimè? Credi id poteſt: ſi non ſemper, certè in reuelatione præſenti, quia aliter ipſum aggreſſus videtur Deus, aliter Dæmon. Duo huius ſunt argumenta: vnum, quod, textu 2. cap. 24. dicatur *irruiſſe in ipſum ſpiritus Domini*, illoque agitatus mox parabolam aſſumpſerit, atque prophetauerit. Alterum, quod nullis pollicitationibus, atque promiſſis, quamuis maximis, paſſus ſit ſe abduci ab imperatis, per diuinam reuelationem, ſibi factis. Profectò tantam vel talem vim mancipio ſuo Diabolus non attuliſſet: & homo cupidiſſimus pecuniæ, cuius etiam *auaritiam* taxant Apoſtoli, Petrus (2. cap. 2.) atque Iudas tam in ſua ſententia pertinax non perſtitiſſet, niſi alium Magiſtrum in diuinis Reuelationibus agnouiſſet, quam iis, quibus à Dæmone erudiebatur. 29.

Quæritur quinto, An per *Deum*, quem conſulturum ſe aſſerebat, priuſquam aut proficiſcatur cum legatis ſe vocantibus ad Balac: aut populum maledicat, intellexerit *verum Deum*, qui per ſomnium illi reſpondebat; aut potius *ſuorum falſorum aliquem*, quem colebat? Reſpondeo. Non *verum* Deum intelligebat homo idololatra; ſed illum, cui impia, præſente Balac, offerebat ſacrificia. probant hoc illa ipſa ſacrificia; probant profani ritus, & ſuperſtitioſæ ceremoniæ, quibus, ſi quando numen eſſet conſulturus, vtebatur. Quocirca, quem, ex reuelatione ſibi facta, *verum* Deum cognoſcere potuit, non vt verum Deum coluit; quemadmodum & Philoſophi, quorum impietatem damnat apud Romanos, cap. 1. 30.

Apoſtolus.. Interim qui Diabolum conſulturus diſcedebat, à vero Deo inſtructus redibat. Docet hoc Toſtatus.

31. Quæritur ſexto, An *per ſeipſum* Deus eidem apparuerit; mandataq;, quæ accepit, dederit: an potius, interueniente opera alicuius ſpiritus miniſtri? Quod ſuperiùs diximus, DEVM *per ſe, immediate* non ſolere apparere; ſed Spirituum miniſterio vſum, in diuinis Apparitionibus; id in hac, quæ Balaam eſt facta, etiam locum habere credimus. Cur aliàs Spirituum opera vſus ſit, hîc non ſit; nulla datur ratio.

32. Quæritur ſeptimo, An ſuam DEVS Balaam voluntatem reuelauerit per *malum*, quo familiariter vtebatur, Spiritum? Potuiſſe diximus ſuperius: reuelaſſe etiam, exiſtimant quidam, teſte Alphonſo Toſtato q. 5. in cap. 22. Num. ſed quas ſuperius rationes protulimus, contrarium nobis ſuadent. Per *bonum* igitur Angelum inſtruxit etiam Balaam, quemadmodum inſtruxit Pharaonem atq; Nabuchodonoſor. Nec obſtat eius impia & perdita vita. Etiam aliorum impia & perdita fuit vita, quibus tamen per *bonos Angelos* DEVS affuit. Nec quod familiariter Dæmone vti fuerit ſolitus: quoniam non neceſſe eſt, vt, qui familiares habent Spiritus nequam, aliorum Spirituum, id eſt, bonorum præſidio deſtituantur. Tutelares Angeli, & qui ad cuſtodiam hominibus, à DEO, ſunt deſtinati, nunquam ſuos, dum viuunt, deſerunt, quamuis etiam Dæmonibus ſe totos deuoueant. Et ſi DEVS Balaam ſecretorum cordis ſui fecit conſcium; magnum eſt, ſi ad eundem aliquem bonorum Angelorum deſtinet, qui eadem ipſi reuelet? Nec, quod dicebatur Theſi 7. Angelus, qui in itinere exiſtenti occurrit, priori, qui in patria adhuc conſtituto apparuit, contrarius eſt. vnus idemque vtrobique eſt. ſed quam prius admiſit, & quaſi probauit profectionem, poſtea improbat; non quaſi ſibi contrarius; ſed quia cognoſcebat mentem mutaſſe Balaam in itinere, & proficiſci ad maledicendum populum, quem DEVS mandauerat benedici. Atque hoc nomine dicitur *ipſius via eſſe peruerſa*: hoc nomine *Deo contraria*. Hęc de Balaam: atque adeo ad exempla, quæ pro *malis* Spiritibus allata fuerunt. Rationes, quæ pro iiſdem militant, ſequenti Cap. diſcutiemus.

33. Ex dictis autem facile eſt intelligere, quid ad Sibyllinas Reuelationes dicēdum ſit, quiſue earundem author & adminiſter ſit cōſtituendus. Nam plurima ipſas Chriſtianę Religionis myſteria cognouiſſe, dubium non eſt. Docet hoc Lactantius, lib. 4. Inſtitut. cap.

15. atque Augustinus lib. 18. de Ciuit. Dei, cap. 23. Cecinerunt enim fore, vt CHRISTVS in manus impiorum & infidelium veniret, vt colaphis cęderetur, vt conspueretur, vt flagellaretur, vt spinea corona coronaretur, vt in siti sua felle & aceto potaretur, vt tertia die, resurgeret, *primitiæ dormientium*; vt loquitur Apostolus, 1. Corinth. 15. Nec alterum Christi aduentum tacuerunt. Nam Sibylla Erythrea eundem non aliter versibus scripsit, quam nostri Prophetæ & Euangelistæ: & iis quidem versibus, quorum primæ literæ hanc sententiam efficiunt: *Iesus Christus Dei filius, saluator*. Quocirca veteres Ecclesiæ Doctores, aduersus Ethnicos, Sibyllarũ testimonijs, pro Christiana religione adeo libenter & frequenter vtebantur; vt ludibrij causa à Gentilibus *Sibyllistæ* appellarentur, sicut testatur Origenes contra Celsum, lib. 5.

Sic dubium non est, *diuinitus* ipsis horum mysteriorum Reuelationes esse factas. Cum enim à Dei voluntate ipsa penderent, non nisi Deo nota esse potuerunt; atque iis, quibus eadem Deus reuelaret. Atq; hanc ob causam existimo vnam illarum ab Alexandrino Clemente nomen Prophetissæ meruisse, atque *Hebræorum Prophetissam* esse appellatam. Vide Clement. lib. 5. Stromatum, cap. 6. 34.

Sed an quoque per *bonos* Angelos, an per malos; cum quibus ipsis magna familiaritas? Omnino per bonos Angelos dictæ ipsis factæ sunt Reuelationes, si tamen non tales fuerunt, quarum Deus immediatus author esse debuit. quales quasdam esse docetur lib. 4. cap. 12. Vt vt vero hoc sit, Diabolos authores non habuerunt. 35.

CAPVT XVIII.

An saltem per malos spiritus, illas Appari titiones Deus exequatur, quibus hominibus supplicia in somnis aut intentantur, aut inferuntur; quæritur etiam, per quos spiritus Deus supplicia hæc exercet, quando Deus illa de mortalibus dicitur sumere.

EXEMPLA, quæ pro *malis spiritibus* afferebantur, discussimus. Ostendimus, ēt *bonorum* opera Deum vsum esse, quando & impiis, & infidelibus, de nocte per somnium affuit. Hoc capite rationes sunt examinandæ, quæ superiori Thesi, 8. atque sequentibus, pro iisdem *malis spiritibus sunt allaatæ*. 1.

Et prima ex *suppliciis*, quæ nunc denunciantur in somno, nunc 2.

etiam afferuntur extra somnum, petita est. Hæc enim quemadmodum extra somnum allata, *malis spiritibus ministris* fieri creduntur; ita verisimile eadem per eosdem, in somno denunciari. Quid quod doceri possit, ēt quædam in somno esse allata? si nō per Deum, certe per Dei Sanctos? De Virgine Matre refert Nicephorus, lib. 18. cap. 33. quod impio cuidam hospiti dormienti astiterit, verbis primum perstrinxerit, deinde vimine eius genua, circum circa, velut exarans, circumscripserit: ille vero à somno excitatus, à reliquo corpore disrupta inuenerit; & iustum Dei iudicium, non oris solum testimonio, sed corporis quoque habitu promulgarit. Simile quid habet Beda lib. 2. Hist. Anglorum cap. 6.

3. Verum, quoniam, quæ de Sanctis afferuntur, ad præsentem disputationem non pertinent, nostra tantum prosequamur. Et quoniam exempla Vetus Testamētum non suppeditat Apparitionum, in quibus supplicium allatum, sed solum intentatum; quid probabilitatis habeat, quod ex intentatis suppliciis conficitur argumentum ad persuadendum, *Deum malorum spirituum opera* aliquando, in Imaginariis Apparitionibus, vsum fuisse, inquirendum est.

4. Duo porro necessario constituenda sunt fundamenta ad hanc rem ex hisce suppliciis persuadendam. Primum est, supplicia, quæ per Angelos leguntur mortalibus allata, per *malos*, non *bonos* esse allata. Alterum est, ad eosdem Angelos pertinere; supplicia denunciare, & afferre. Sed quid de vtroque?

5. Posterius fundamentum admodum est infirmum, & debile. Necesse non est, vt idem supplicia afferat, & denunciet. Potest Iudex denunciare & insinuare; potest afferre lictor. Etiam inter ipsos Angelorum ordines alij sunt, qui mandata dant, & diuinæ voluntatis sunt nuncij; alij qui exequuntur. Et Deus primis parentibus, si legem latam à se præuaricarentur, mortem denunciauit: non tamen Deus fuit, qui illam afferebat.

6. Sed vt hoc detur, *eosdem*, scilicet, Angelos suppliciorum esse denunciatores & exactores: prius, vtrum admitti debeat, vtrum dici supplicia, quæ de mortalibus per *Angelos* Deus sumit, vel sumpsit, sumi vel sumpta est, per *malos* in cōtrouersiam vocari potest. Quāuis enim de aliquibus, quæ in *præsenti vita* sumuntur, res sit certa, ex Psal. 77. vbi *ira & indignatio, per Angelos malos dicitur afferri,* de omnibus tamen id asserere temerarium est, aut difficile. Nos, quid vtrāque partem, cum Sacrarum Scripturarum, & Patrum authoritate, atque ratione, dici possit, inquiramus.

Et qui-

Et quidem supplicia quædam *bonis Angelis administris* Deum de 7.
mortalibus sumpsisse, docet doctissimus iuxta, & sanctissimus vir,
Augustinus lib.9. de Ciuit. Dei cap.5. verba eius hæc sunt. *Sancti Angeli*, inquit, *sine ira puniunt, quos æterna lege Dei accipiunt puniendos.*

Sed Scriptura rem *exemplis* confirmat, & quidem variis. Primo se 8.
offerunt Angeli, qui (Genes.9.) Sodomam, vt illam, vicinasque ciuitates deleret venerunt. Per hos ciuitatum illarum vastitatem esse allatam, insinuant hęc ipsorum verba, apud Loth, *delebimus locum istum*: & illa ad eundem, *Non potero quicquam facere, donec ingrediaris ciuitatem.* Rursus sequentia apud Abrahamum, cap.18. *Dimittam omni loco; non delebo: Non faciam, si iustos inueniam, &c.* Et hos *bonos* fuisse, primum probat nomen *Angeli*, quod, quoties in Scriptura per se, & *absolute* ponitur, non malos, sed *bonos* significat. Deinde, quod hi illi ipsi videãtur esse, quos Abraham adorauit, hospitioq; excepit. ita enim vnus ex ipsis: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* & mox, post sermonem, dicuntur se conuertisse atque abiisse Sodomam. Tertio, quod eosdem non alio, quam Angelorum loco habuerit Loth. Nam Principio, antequam in domum recipiat, adorauit eos pronus in terram: rogauit quoque, *Obsecro*, inquiens, *DOMINI, declinate in domum pueri vestri: manete ibi lauate pedes vestros.* Deinde, postquam eductus ex Sodomis, *Quæso*, inquit, *Domine mi: quia inuenit seruus tuus gratiam coram te; & magnificasti misericordiam tuam, quam fecisti mecum, vt saluares animam meam, &c.*

Deinde septuaginta millia virorum mors, de quibus 2. Reg.24. 9.
quos pestis sustulit à Dan vsque ad Bersabee, propter Regis Dauid peccatum, à *bonis* Angelis procurata est. Id probant sequentia verba: *Cumque extendisset manum suam Angelus Domini, super Ierusalem, vt disperderet eam; misertus est Dominus super afflictionem, & ait Angelo percutienti populum: Sufficit, nunc contine manum tuam, &c.* Ex quibus quod necis author fuerit *bonus* Angelus, id argumentum est, quod *Angelus Domini* dicitur, qui populum percussit; quod nomen *malis* nunquam tribuitur; sed quandoque *Dei* aut *Domini Angeli* dicuntur, aut *Spiritus*; ita depinguntur, aut notantur, vt Dæmones intelligi nemo possit dubitare; quemadmodum patet 1. Regum 18. & 19. Nam cap. 18. sic Dæmon proditur: *Post diem autem alterum inuasit Spiritus Dei malus Saul.* & cap. 19. *factus est spiritus Dei malus in Saul.*

Daniel cum causam Susannæ, ex Dei imperio, suscepisset, senes- 10.
que

quę mendacij conuicisset: *Ecce*, dicebat priori, *Angelus Dei, accepta sententia ab eo, scindet te medium.* Idem conuersus ad posteriorem, in eandem sententiam locutus est, dicens: *Manet Angelus Domini gladiũ habens, vt secet te mediũ, & interficiat vos.* Quibus verbis & supplicia sumpta esse de senibus, & per *bonos Angelos* sumpta esse colligitur, si vera est, quam dedimus, Regula.

11. Idem argumentum in supplicio Herodi allato valet, arguitque illud per *Angelos bonos* esse allatum. Sic enim de eo Actuũ 12. *Statuto autem die Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis. Confestim autem percussit eum Angelus Domini; eò quod non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus, expirauit.*

12. Videntur quoq; inter *bonos Angelos* numerandi, qui Helidorum flagellarunt. Textus historiæ haud obscure id indicat. *Heliodorus*, dicitur lib. 2. c. 3. *quod decreuerat perficiebat, eodem loco, ipse cum satellitibus circa ærarium, præsens. Sed Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit ostensionis suæ euidentiam; ita vt omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem conuerterentur. Apparuit enim illis quidam equus, terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus, isque cum impetu Heliodoro, priores calces elisit. qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea. Alii etiam apparuerunt duo iuuenes, virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu; qui circumsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.* Nec leues plagæ fuerunt. *Subito enim Heliodorus*, vt ibidem dicitur, *concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt.*

13. Et cæcitas, qua percussus est Elymas Magus, qui S. Paulo restitit, Actuum 13. à *bonis* forte *Angelis* allata esse, credi potest; propterea, quod ipsum dicatur tetigisse *manus Domini.* Ita enim ad eundem Apostolus. *Et nunc ecce manus Domini super te: & eris cæcus, non videns solem, vsque ad tempus.*

14. Multa sunt hæc, pro *bonis* Spiritibus, & Angelis, exempla, & argumẽta; sed, vt videtur, pleraq; non ita firma; nisi (quod quasi certum, constituitur) doceatur prius nomen Angeli *bonos* significare, quoties aut *absolute* in Scriptura ponitur, aut cum genitiuis *Dei* vel *Domini.* Hoc igitur doceatur. Docemus autem exemplis plurimis partim ex Veteri, partim ex Nouo Testamento desumptis.

15. Et quod cum Genitiuis *Dei* vel *Domini* significet *bonum*, probant, ille, qui Genes. 16. apparuit Agar ancille Abrahæ, eandemque iussit

redire ad dominam suam Saram: & ille, qui Abraham prohibuit manum extendere in puerum, Genes. 22. illi quoque, quos vidit Iacob ascendentes & descendentes schalas, Genes. 28. ille, qui præcedebat castra Iudæorum, Exod. 14. Item qui Balaam se opposuit, Num. 22. qui Gedeonem est consolatus, Iudic. 6. qui parentibus Samsonis prolem promisit, Iudic. 13. qui hortatus Eliam, vt comederet subcinericium panem, 3. Reg. 19. qui dux itineris fuit iuniori Tobiæ, Tob. 3. qui descendit cum Azaria, & sociis in fornacem, & excussit flammam ignis. Daniel. 3. Hos siquidem *bonos* fuisse nullus dubitat.

Hæc ex Veteri Testamento petita testimonia. Nouũ quoq; non 16.
pauca pro eodem argumenta suppeditat. Eadem enim, *Dei* vel *Domini* adiectione, confirmantur fuisse *boni*: ille, qui Iosepho apparuit, Matth. 1. & ne coniugem dimitteret, mandauit: illi, qui venturi cum Christo, in gloria Patris, quando redditurus vnicuique secundum opera sua, Matth. 16. illi, quibus similes dicuntur futuri, qui non nubunt, neque nubentur, Matth. 22. Ille, qui descendit de cœlo, & reuoluit lapidem ab ostio monumenti, Matth. 28. illi, *qui gaudent* super peccatore pœnitentiam agente, Lucæ 15. ille, qui solitus est descendere in piscinam, & mouere aquam, Ioan. 5. qui aperuit Petro ianuas carceris, Actu. 5. qui Cornelio suasit, vt Petrum vocaret, Act. 10. qui astitit Paulo, & eidem significauit, omnes animas ipsi datas, Act. 27.

Quod verò etiam *absolutè* positũ nomẽ *Angelus*, *bonũ* significet; non 17.
minus certum est, & Veteris & Noui testamenti testimoniis. Proferimus ex multis pauca. In Veteri, *boni* esse creduntur; ille, à quo Iacob dicit se ereptum à cunctis malis, quemque optauit benedicere filiis Ioseph, suis nepotibus, Gen. 48. ille, de quo Moyses, quod per ipsum educti de Ægypto, Num. 20. ille, quem vidit asina Balaam stantem in via, Num. 22. quem falsus Propheta dicebat sibi locutum in sermone Domini, 3. Reg. 13. illi præterea, de quibus Dauid Psalm. 77. *Panem Angelorum manducauit homo*. & Psal. 8. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis, &c.*

In Nouo *boni* fuerunt, qui eadem nominis notatione indigitan- 18.
tur, illi scilicet, qui post absolutam tentationem dicuntur ministrasse Christo, Matth. 4. & qui in extremo iudicio venturi sunt, veluti messores, Matth. 3. qui paruulorum curam gerunt, & faciem Patris semper vident, Matth. 18. quorum duodecim legiones putat se posse obtinere à Patre Christus, Matth. 26. Illi quoque, à quibus

bus Lazarus portatus est in sinum Abrahæ, Lucæ 16. Omitto reliquos, quorum alibi fit mentio.

19. Quid quod *Angelorum Dei* nomine intellexerit *bonos* non solum Sacrarum Scripturarum scriptores atq; sancti DEI homines, verum etiam alij, partim veri DEI cultores, partim homines infideles? Achis Rex Geth? mulier Thecuites, quam Ioab nomine Absolonis misit ad Dauidem? Mephiboseth filius Saul? Rex Assuerus? Nabuchodonosor? Nam 1. Regum 29. sic ad Dauidem, quem commendabat, loquitur Achis. *Scio, quia bonus es tu, in oculis meis; sicut Angelus* DEI. Ad eundem Regem sic mulier Thecuites 2. Regum 14. *Sicut enim Angelus Domini, sic Dominus meus Rex, vt nec maledictione, nec benedictione moueatur.* Ad eundem sic Mephiboseth, 2. Regum 19. *Tu autem domine mi Rex, sicut Angelus* DEI *est.* Et ex sententia Assueri ad Assuerum Esther loquuta, c. 15. *Vidi*, inquit, *te domine, quasi Angelũ* DEI, *& conturbatũ est cor meum, præ timore gloriæ tuæ.* Et Nabuchodonosor, Daniel. 3. *Benedictus*, inquit, DEVS, *qui misit Angelum suum, & eruit me.*

20. Addo quod non fideles solum, & infideles, vt demonstratum est; verum etiam ipse Angelus malus, siue Dæmõ intellexerit hanc *Angeli*, vel *Angeli Domini* esse notionem, *vt bonum* significet. Cum enim Dominum tentaret, suaderetque, vt præcipitem se daret de pinnaculo templi, idcirco quod nihil mali haberet timere; illo Psal. 90. vsus est, *Angelis suis mandauit de te.* Qui illi Angeli, nisi Angeli DEI? quasi dicat, Nequam spiritus; Nihil est, quod timeas; Angeli Domini, id est, *boni* te custodient, ne offendas ad lapidem pedem tuum.

21. Etiam, quod dicimus, ratione confirmatur. Nisi enim nomen *Angeli* vel *absolutè* positum, vel cum genituis *Dei* aut *Domini*, *bonos* significaret, ratio dari non posset; cur cum *malos* Scriptura velit denotare, semper aliquid, vnde deprehendantur, ad nomen simplex adiiciat. Sic non simpliciter, & absolutè *Angelus*, aut *Spiritus* dicitur, qui inuasit Saul; sed *Spiritus Domini malus*, vel *Spiritus nequam*; quia scilicet non *bonus*; sed peruersus erat Angelus. Eosdem peruersos designat Dauid, Psal. 77. quando dicit DEVM *immisisse iram per Angelos malos*; Et malum notat Apostolus fuisse illum, qui se colaphizabat; quia *Angelum Satanæ* vocat. 2. Corinth. 12.

22. Atque hæc copiosius paulo, pro argumento ex sacris literis desumpto. Pro iisdem *bonis Angelis*, quod DEO seruiant in peccatis hominum vindicandis, etiam sunt rationes. & prima sit, quod DEI *ministri* dicantur. Sic enim de ipsis Daniel, cap. 7. *Mille millia ministrabant ei*; & D. Paulus, ad Hebr. 1. *Omnes sunt administratorij spiritus.*

At mi-

At ministerium, quod Deo præstant, etiam in suppliciis, de reprobis sumendis exercetur. quocirca & supplicia, quæ de reprobis Devs sumit, per eosdem aliquando afferet.

Præterea, Sapientiæ 5. dicitur, quòd *accepturus sit armaturam Zelus* 23.
Dei, *& armaturus creaturam ad vltionem inimicorum.* Rursus, quod *pugnaturus pro eo orbis terrarum, contra insensatos.* An verò inter creaturas *Angeli boni* non sunt? non sunt pars orbis terrarum?

Sed & contra insensatos alias omnes creaturas aliquando sæuiisse 24.
se docent sacra eloquia. Sæuierunt *Dæmones* in cæde primogenitorum Ægypti, Exod. 12. Sæuiit *ignis*, quando descendit & deuorauit quinquagenarios, 4. Reg. 1. Sæuiit aër, quando per ventum vrentem, tota die ac nocte, aduexit locustas, super vniuersam terram Ægypti, Exod. 10. quæ depastæ sunt, quidquid residuum reliquerat præcedens grando. Sæuiit *aqua*, quæ inuoluit Ægyptios, Exod. 14. Sæuiit *terra*, quando aperuit os suum, & deuorauit Core Dathan & Abiron, cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum, Num. 16. Sæuierunt *bruta animantia*, quando egressi duo vrsi de saltu, lacerauerunt duos & quadraginta pueros, qui illuserant Eliseo, 4. Reg. 2. Sæuierunt *homines*, quando filij Leui consecrarunt manus suas in cæde triginta trium millium eorum, qui vitulum adorauerant, Exo. 32. & seruiisse sibi Regẽ Nabuchodonosor in Tyro vindicanda ipsemet Devs testatur, Ezechielis cap. 29. Quid ni igitur *boni Angeli* quoque aliquando in impios sæuierint?

Sancti Dei homines, quos *similes Angelis in cælo* futuros docet 25.
Dominus, Matt. 19. supplicia quandoque sumpserunt de reprobis. quid nouum, si bonos Angelos aliquando sumpsisse concedamus. Et pro Sanctis, dum viuerent, plura sunt exempla: pro iisdẽ defunctis est B. Virgo, cuius initio capitis meminimus. Est S. Petrus, qui Laurentium Cantuariensem Episcopũ, à grege tenero, & Christo recens initiato fugam meditantem, nocte flagellis cæcidit, teste Beda li. 2. c. 6. Hist. Angl. Est B. Tetricus, qui Pappolum, gregis commissi nullam curam gerentem, valido ictu ad mortem perduxit, quemadmodum refert Gregorius Turonensis li. 5. Historiæ franco. c. 5. Est B. Mauritius, qui creditur pugil fuisse, qui mortem attulit sacrilego Vdoni. de quo Nauclerus, generat. 34.

Quid quod Devs non existimet à se alienum hoc officij genus? 26.
Necem primogenitorum Ægypti à se patratam esse significat non semel. *Transibo*, inquit Exod. 12. *per terram Ægypti nocte illa*, qua Pascha sumebatur, *percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti*

ab homine vſque ad pecus. Et paulo poſt, in eodem capite. *factum eſt in noctis medio, percuſsit Dominus omne primogenitum, in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in ſolio eius ſedebat, vſque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum.* Atq; hęc pro bonis Angelis.

27. Verum enimuero, quamuis dictis videatur probari, *bonorum Angelorum* opera Deum in malis vindicandis aliquando vſum eſſe, & vti, in præſenti hac vita (de illa.n.tantũ quæſtio eſt) non deſunt tamen, qui contrarium cum ratione putent dici poſſe. tum quod nec hic deſint auctores graues; tum quod contrariæ huic ſententiæ etiam ſacræ literæ faueant, rationeſque eius probabiles dentur; tum quod, quæ pro priori ſententia allata ſunt, fundamenta non exiſtimentur adeo firma, quin diſſolui facile poſſint.

28. Et quidem idẽ Auguſtinus, qui pro priori productus eſt, etiam pro hac ſententia profertur. Sic enim loquitur libro 5. contra Iulianum cap.3. *Angeli mali, quamuis nõ ſint niſi præuaricatores, & impii; per ipſos tamen Deum, meritas pœnas irrogare peccantibus, ſacra Scriptura teſtatur, dicens: Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem & iram, & tribulationem, immiſsiones per Angelos malos*, Pſal. 77. Clarius in hac cauſa loquitur B. Hieronymus lib. 9. in Ezechielis cap. 30. *Neque enim*, inquit, *boni, ſed mali Angeli tormentis præpoſiti ſunt.* Idem docet Clemens Romanus, lib. 4. Recognitionum circa finem. Dicit.n. Deum præuidiſſe futuras culpas in creaturis: & iuſtitiæ eius rationem poſtulaſſe, vt, emendationis cauſa, pœna culpas ſequeretur; ideoque oportuiſſe quoque pœnarum habere miniſtros: atque hos vult eſſe malos Spiritus, ſiue Dæmones.

29. Et Scripturæ hoc ipſum inſinuare videntur, quando ingenium Dæmonum produnt eſſe hoc, quaſi natiuum, vt mortalibus incõmodent, & mala afferant, quẽadmodũ ſuperius Theſi 21. demonſtratum eſt; vt ob id ipſis, tanquam propriis miniſtris hoc officium relinqui debeat. Confirmat vero is egregie, qui 3. Regum, cap. 22. ſe offert, ad decipiendum Achab Regem Iſraël. Cum enim Dominus, *Quis decipiet Achab Regem Iſraël?* mox egreſſus eſt Spiritus, & ſtetit coram Domino, & ait: *Ego decipiam illum. Egrediar, & ero ſpiritus mendax, in ore omnium Prophetarum eius.*

30. Sed & pleraq; per eoſdem *malos* Spiritus allata eſſe docent. *Malus* fuit, qui B. Iob miris modis afflixit & perſecutus eſt, Iob. 1. & 2. cap. *Malus*, qui aliquoties inuaſit Saul Regem, & tantum non ad inſaniã redegit, 1. Regum 18. & 19. *Malus*, qui ſeptem viros apud Tobiam,

è medio

è medio ſuſtulit. Tob. 6. *Malus*, cui traditus in interitum carnis, à Sancto Paulo, inceſtuoſus Corinthius 1. Cor. 5. Sic veriſimile eſt, eum, qui plagarum Ægyptiacarum author fuit, fuiſſe *malum*: aut ſi in aliquibus leuioribus eſt dubium, de poſtrema res eſt clara, ex cap. 12. Exodi; vbi *percuſſor* vocatur, vel *exterminator*, qui illam attulit; quæ dictio non in bonum, ſed *malum* Angelum conuenit. Ibidem dicitur, quod Deus eundem percuſſorem *prohibuerit*, nec *ſiuerit* ingredi domus Iſraëlitarum; quod nõ de bono, ſed *malo* intelligi agnoſcit; qui Dęmonum effręnem nocendi libidinem, bonorum autem ſpirituum nouit mite & ſuaue ingenium.

Leguntur & alij diuinitus puniti; & quid prohibet, *ſi adminiſtris* 31.
Dæmonibus dicamus, quando bonorum Spirituum nulla ſit mentio? & Dæmonum proprium ſit perdere, graſſari, exterminare? Forte igitur Dæmonum opera *ignis* cœlitus demiſſus eſt, qui quinquagenarios aſſumpſit ad diram imprecationem Eliæ, 4. Reg. 1. Forte Dæmonum opera excitati atque impulſi *vrſi*, qui lacerarunt quadraginta duos pueros, 4. Reg. 2. Forte per eoſdem diſrupta eſt *terra*, quæ *abſumpſit* Core, Dathan, & Abiron, Num. 16. Forte per eoſdem percuſſit Dominus Ioram, qui *alui inſanabili languore, & longa tabe conſumptus* dicitur, *& viſcera ſua egeſſiſſe, atq; mortuus, infirmitate peſſima*; 2. Reg. 21. Forte per eoſdem partim *extincti*, partim *afflicti*, de quibus Apoſtolus apud Corinthios, 1. Corinth. 11. *Idcirco inter vos multi infirmi, & imbecilles; & dormiunt multi*; quia non probati dominicam menſam accedebant; forte per eoſdem *percuſſi* Ananias & Saphira, qui ante Apoſtolorum Principis pedes, ad grauem ipſius, ſed iuſtam reprehenſionem corruerunt.

Sed quicquid de his ſit, profecto multis modis conuenit; vt hoc 32.
officium à bonis Spiritibus transferamus ad *Spiritus nequam*, quod ſequentibus docemus; & quidem *rationibus*, quas partim ſuggerit *diuina prouidentia*: partim *conditio* tam bonorum, quam malorum Spirituum, de quibus eſt quæſtio: partim *peccata*, quæ vindicantur, & *homines*, de quibus ſupplicia ſumuntur.

Ordo atque diſpoſitio Reipub. quæ apud nos eſt, ex illa, cuius 33.
inter Angelos caput eſt *Deus*, deſumpta eſſe videtur: aut certe cum illa magnã affinitatem habere. At in Repub. bene cõſtituta, quemadmodum digniora officia dignioribus atque excellentioribus demandantur; ita ſordida indignioribus, & inferioribus relinquuntur; atq; inter alia illud, quo de malefactoribus ſupplicia ſumuntur. Ex vltimo hominum genere, & fere ſunt, qui poſtremi iuſtitiæ ſunt

executores, non alio, quam perditorum atque infamium, loco habentur. Itaque & Deus iustissimus Iudex, & scelerum vltor, vltimis suis ministris relinquet; vt quando de reprobis sumpturus est iustas pœnas; sumant easdem non excellentes illi beatique spiritus, qui vident sine intermissione cœlestis Patris faciem; sed infames, qui diuino cõspectu, atq; adeo bonorũ societate & consortio sunt indigni.

34. Confirmat hoc vasorum, quæ in vna aliqua ampla domo sunt (vt est Dei) diuersitas. Sicut enim *quædam aurea sunt atque argentea; quædam lignea & fictilia*: item *quædam in honorem; quædam in contumeliam*, vt ait Apostolus, 2. Timoth. 2. ita ex ministris Dei, qui cum his vasis conferri possunt, *boni* argenteis atque aureis comparantur; *mali* ligneis: Et illi dici possunt *facti in honorem*; quod diuina visione perfruantur, Deoque operas suas locent in hominum salute promouenda, & procuranda: hi dici *facti in contumeliam*, quod ad hominum peccata vindicanda assumantur, tanquam diuinæ iustitiæ lictores.

35. Et proborum Angelorũ hoc vel vnicum est studium, quod apud mortales exercent; hominum salutem propagare. *Administratorij*, inquit Apostolus, ad Hebr. 1. *sunt spiritus; in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capient salutis.* Quid vero ad salutem hæc, quæ de improbis sumuntur, supplicia? puniuntur miseri, & suppliciis subiiciuntur plerunque, quia nulla ipsis est spes salutis reliqua: & quia digni, qui à temporalibus sic ad æterna supplicia transeant.

36. Non sumit DEVS supplicia de peccatis hominum per *bonos* Angelos, in Purgatorio. Non sumet supplicia de peccatis hominum per *bonos* Angelos, in Inferno. Vtrumque docent Theologi. Non igitur per eosdem illa sumet in præsenti hac & mortali vita. Cur enim in hac, non in illa?

37. Atq; hinc pro *Dæmonibus* magnum argumentum sumitur: quod eadem relinquantur Dęmonibus exigenda, si quando illa DEVS de mortalibus volet sumere. Quamuis enim in purgatorio *peccata* per Dæmones non vindicentur: nec vlla ipsi purgandis animabus tormenta afferant; tortores tamen sunt miserorum in inferno, vsque ad iudicij extremum diem: vt ob id credi possit per eosdem in hac vita supplicia sumi, quia in futura sumunt; quemadmodum collegimus superius in hac vita per *bonos* non sumi, quia in futura vita nulla ipsi de mortalibus sumunt.

38. Profecto, sicuti Spirituum bonorum finis est nostra salus; ita peruersorum nostra miseria atque calamitas. Atque vt ex bonorum

fine,

fine, illa ipsis credimus, officia cõuenire, quibus salus hominũ promouetur; ita ex malorum fine, illa ipsis, quibus funera, cædes, nex, atque alia detrimenta afferuntur.

Præterea, non *leuia* esse peccata, quæ Deus in hac vita, his horrendis modis vindicare solet; Res ex iis clara est, quę aliquãdo diuinitus sunt vindicata. Conuenit ergo grauius vindicentur. Iam vero ad grauitatem supplicij, haud dubium, magis facit *Dæmonum* carnificina; quam à bonis Angelis allata supplicia. 39.

Et *perditissimi* sunt plerunque, quorum hîc peccata vindicantur, qui maiorem cum Dæmonibus, quam bonis Angelis habuerunt societatem; quique Dæmones potius, quam bonos Angelos secuti sunt magistros. experiantur igitur supplicia, non quæ boni, sed *mali* Angeli afferunt; vt ab iis corrigantur, quos habuerunt magistros & duces. 40.

Ad dicta accedit, quod non omnino videntur concludere, quæ pro *bonis Spiritibus* principio huius capitis sunt allata. Profertur Augustinus; sed Augustino Augustinum opponimus, atque Hieronymum & Clementem. Proferuntur rationes: sed forte non minus probabiles sunt, quæ contrarium suadent, & à nobis iam sunt allatæ. Proferuntur Scripturæ. Et hæ contrarium insinuant. Forte exempla vrgent: illa *igitur discutiamus*. 41.

Adducuntur igitur *bonorum Angelorum* nomine, quos hospitio exceperunt Abraham, atque Loth; qui Sodomitas dicũtur deleuisse, Thes. 8. Bonos illos fuisse, quos Abraham atque Loth exceperũt, non negatur: sed vtrum iidem *per se* Sodomitas deleuerint; quæri potest. Quid si iidem illi boni Angeli, per alios (*malos*) hanc vastitatem procurarint? Certe Scriptura hoc insinuat, vel non damnat. Sic enim loquitur, textu 14. cap. 19. *delebit Dominus ciuitatem hanc.* Idem haud obscurè indicat Moyses, textu 24. his verbis. *Igitur pluit super Sodomam, & Gomorram, sulphur & ignem à Domino de cœlo: & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem.* Sic de eadem vastitate apud Isaiam, cap. 13. *Sicut subuertit Dominus Sodomam & Gomorram.* De eadem eodem modo, Deut. 29. & Hierem. 50. scilicet, quod *Dominus* illas subuerterit. Quocirca *Dominus* dici posset ciuitates has deleuisse, atque subuertisse, quomodo deleuit primogenita Ægypti, quæ non ipse *per se*, aut etiam, per *bonos Angelos*, sed per *vastatores*, id est, *malos Angelos* sustulit. 42.

Proferũtur etiam septuaginta millia virorum, quos pestis sustulit, 2. Regũ. 24. Sed & hîc per eandem viam licet effugere. Dici potest, 43.

est, quod *Dominus* eosdem sustulerit è medio. Ita enim text. 15. c. 24. libro 2. *Immisit Dominus pestilentiam in Israël, de mane vsque ad constitutum tempus; & mortui sunt ex populo à Dan vsque Bersabee septuaginta millia virorum.* Et forte idem spiritus, qui pœnas sumpsit, ille fuit, qui autor fuit culpæ Regi. At is Satan fuit; non bonus, sed malus spiritus. Ita enim 1. Paralip. 21. *Consurrexit Satan contra Israël, & incitauit Dauid, vt numeraret Israël.*

44. Proferuntur præterea duo senes, de quibus Daniel, quod *Angelus steterit, qui secet eos.* Verum hi ad propositum non faciunt, quoniam non per Angelos, sed per populum illi deleti sunt. *Exclamauit* .n. dicitur Danielis 13. *omnis cœtus*, post detectum mendacium, & reprehensam calumniam *voce magna, & benedixerunt Deum, qui saluat sperantes in se. Et consurrexerunt aduersus duos presbyteros feceruntque iis, sicut male egerant aduersus proximum, vt facerent secundum legem Moysi, & interfecerunt eos.* *Angelus* igitur *stare ad interficiendum eos* dicitur, quia diuino oraculo, quod per Angelos reuelatum Danieli, rei inuenti sunt, qui interficerentur.

45. Profertur quarto loco Herodes: & hic per *Angelum Domini* pcussus dicitur; quia diuina vltio su pbũ secuta est. Malum vero, & mortem, opera Diaboli potius, quam boni Angeli allatam esse facile credet, qui Iosephum legerit, lib. 19. Antiq. c. 7. vbi sic de Herode. *Cum peruenit in vrbem Cæsaream, solemnes ludos celebrauit pro salute Cæsaris, ad quam festiuitatem magna multitudo nobilium ac procerum conuenerat ex prouincia tota. Eius celebritatis die secunda processit mane in theatrum, amictus veste, tota ex argento, mirabili opere contexta; quæ radiis orientis solis percussa, & diuinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat spectantibus: moxq; adulatores perniciosi alij aliunde acclamantes, Deum consalutabant; rogantes, vt faueret propitius: hactenus enim vt hominem reueritos, nunc agnoscere & fateri, in eo quiddam mortali natura excellentius. Hanc impiam adulationem nec ille castigauit, nec repulit: pauloque suspiciens, vidit supra caput suum bubonem funi extenso insidentem: moxq; vt sensit hunc esse calamitatis nuncium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit. secuta sunt ventris tormina statim à principio vehementia, & fatali necessitate vitam relinquere coactus est.*

46. Profertur Thesi 12. Heliodorus, *cui calces priores illisit equus terribilem habens sessorem, & quem duo iuuenes, virtute decori, & speciosi amictu, optimiq; gloria, multis plagis verberarunt.* Sed quis hic definiet, boniue, an mali Angeli hic fuerint? nõ multũ vrget splendor & decor: quoniam et Angeli Satanæ transfigurant se in Angelos lucis. 2. Cor. 11.

Profertur

Profertur deniq; Elymas, quẽ *manus Domini dicitur tetigisse.* Verũ 47.
manu Domini tangi dicuntur, qui per malos Spiritus vexantur. Ita enim Diabolus ad Deum, cum in Iob ipse desideraret sæuire: *Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet*; c.1. Et rursus cap. 2. *Mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem.* Et Iob ipse, eodem cap. de *manu Dei* dicit, se suscepisse, quæ patiebatur mala, per Dæmonem allata. Et c. 19. *Miseremini*, inquit, *mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* De *manu Domini* sunt bona, quæ immittit: de *manu Domini* mala, quæ vel immittit vel etiam permittit; per quoscunque etiam illa afferantur vel infligantur.

Vrgebatur autem Thesi 14. & sequentibus, illud maxime, quod 48.
Angeli & *Angeli Dei* vel *Domini*, dicantur supplicia sumpsisse de reprobis; *Angeli* vero simpliciter, vel *Angeli Dei* aut *Domini* non nisi *bonos* significent. Sumpsisse hos supplicia de peccatorib' clarum est. Constat quoq; sæpissime *bonos* significare: at quod *semper*, nescio, vtrum bene dicatur. Nam primo *Angeli Domini* dicuntur quosdam, in Scriptura ad maledicendum adhortari; quod impiorum & malorum, non bonorum est Angelorum. Et prius illud est certum. Quia Angelus Domini dicitur, qui, (vt Debora cecinit, Iudic. 5.) præcepit maledicendum terræ Meroz: *Maledicite*, dicitur; *terræ Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus eius; quia non venerunt ad auxilium Domini.* Quod vero à probris hoc sit alienũ; docet suo exemplo *Michaël Archangelus*; qui vt B. Iudas loquitur, *cum Diabolo disputans, cum altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudiciũ inferre blasphemiæ; sed dixit: Imperet tibi Dominus.*

Sic neq; omnino certum est, quod dictio *Angeli*, absolute pro- 49.
lata *bonum* significet; *Angelos* nos iudicaturos dicit Apostolus, 1. Corinth. 6. *Nescitis*, inquit, *quoniam Angelos iudicabimus?* An forte *bonos*, qui de salute sua sunt certissimi? & cum CHRISTO venturi non iudicandi, sed iudicaturi? Idem Apostolus dicit, quosdam *spectaculum factos & mundo, & Angelis*; an bonis? 1. Corint. 4. Sic qui Apoc. 7. prohibentur nocere terræ & mari, & arboribus, *Angeli* dicuntur simpliciter: & tamen non Angeli boni, sed *mali* fuerunt, quemadmodum in dictum locum commentatores. Et qui 3. Regum cap. 22. se obtulit, vt deciperet Achab Regem Israël, *Spiritus*, simpliciter dicitur: nec tamen dubium vllum, quin *malus* fuerit; quia idem profitetur, se futurum *Spiritum mendacem, in ore omnium Prophetarum.*

50. Præterea, quid si & *malos* Spiritus dicamus bene posse dici *Domini*, vel *Dei Spiritus*: Propterea quod omnia omnino *Dei* esse dicantur, & *Dei* sunt. Neque n. malè dixerit Dominus; Mea sunt omnia: sicut Psal. 49. dixit: *Meæ sunt omnes feræ syluarũ, &c.* Igitur & Dæmones *Dei* dici possent; quia à Deo creati; quia Dei opus; quia Deo seruiũt.

51. Vrgebatur & illud, Thesi. 21. quod frustra cum dictione *Angelus* poneretur hæc, vel *nequam*, vel *malus*; nisi absolute positum nomen bonum significaret. At si hoc verum, quid opus est, vt cum eodem nomine *Angelus*, in Scriptura ponatur *bonus? sanctus?* Et 2. Machab. 11. Machabæus pugnaturus contra hostes populi Iudæorum, Dominum rogauit, *vt bonum Angelum mitteret ad salutem Israël.* Eodem modo, 2. Machab. c. 15. bonum precatur, *Tu Domine*, inquit, *qui misisti Angelum tuum, sub Ezechia Rege Iuda, & interfecisti de castris Sennacherib cẽtum octoginta quinq; millia: & tunc dominator cœlorum mitte Angelum tuũ bonum, ante nos, in timore & tremore magnitudinis brachij tui.* Sic Tobiæ 10. optat Tobias senior, vt *Angelus Dei sanctus, sit in itinere cum filio, & socio. Angelus*, inquit, *Domini sanctus, sit in itinere vestro, perducatq; vos incolumes.* & Marci 8. sic Dominus. *Qui me confessus fuerit, & verba mea, in generatione ista adultera, & peccatrice: & filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria Patris sui, cum sanctis Angelis.* Ex quibus concludi videtur parum facere pro *bonis Angelis*, quod dictio, *malus*, aliquãdo dictioni, *Angelus*, adiiciatur, vt malus esse cognoscatur, cuius mentio fit. Imo potius dicendum nomen, Angelus, *absolute* positum indifferens esse ad *malum*, vel *bonum*; quod quando hic aut ille significetur, *malus* apponatur, aut *bonus*.

52. Atq; hęc in vtrãq; partẽ sint dicta. Forte non errauerit, qui dixerit, neces, mortes & quęcũq; aduersa, p Angelos legunt allata, quomodocunq; etiã Angeli in Scriptura vocentur, *per malos Spiritus, & non per bonos immediate, allata esse.* Bonis autem illa quandoq; tribui, ꝙ ipsi ex Dei voluntate peruersis imperent; peruersi deinde illa exequantur, tanquam proprij & immediati diuinę iustitiæ ministri, in præsenti hoc sæculo.

53. Atq; ita fiet, vt eadem ministeria & *bonis* bene tribuantur, & *malis*, atque adeo Deo ipsi. Deo, ex cuius authoritate mandantur; *Angelis bonis*, per quos diuina sententia Dæmonibus lictoribus innotescit, quiq; eandẽ fieri imperant; *Dæmonibus*, p quos supplicia sumuntur de peccatoribus. Sic ver. 9. eadem Ægyptiorum vastitas *Deo* tribuitur. Exod. 12. & *Angelis* malis, Psal. 77. & *bonis* quoq; , vt per quos diuina mandata ad malos Spiritus perueniunt.

Neque

Neque enim necesse est idcirco bonos Angelos *proximos* atq; immediatos authores atq; suppliciorum exactores dicamus, quod per illos dicantur allata. Multa multis tribuimus, quæ non ipsi, sed illorum ministri, ipsis tamen imperantibus sunt executi. *Flagellauit & apprehendit Iesum Pilatus*, inquit Sanctus Ioannes capite decimonono, veruntamen non per se, sed suos. *Decollauit Ioannem Herodes*, dicitur Matthæi 14. veruntamen per ministros suos, non per se. *Tres adhuc dies sunt*, dicebat Ioseph magistro pistorum, Genes. 40. *post quos auferet Pharao caput tuũ, & suspendet te in Cruce.* An per se Pharao? Et de Pharaone, qui tempore Salomonis præfuit Ægypto, dicitur 3. Reg. 9. *quod ascenderit & ceperit Gazer, succenderitq; eam igni, & Chananæũ, qui habitabat in ciuitate, interfecerit:* quis vero dubitat, quin per suos, non se? Eodẽ modo dici potest, & bene, & vere, per bonos Angelos nex, mors, crux allata, quamuis nõ *immediate* per ipsos, sed per subiectos ipsis malos spiritus sint *immediate* allata. 54.

Hocq; facilius sibi persuaderi patietur, qui meminisse velit, ad eã cõditionem *malos Spiritus*, peccato suo, peruenisse; vt quamuis naturę dignitate plurimi ipsorum, plurimis bonis Angelis præstent, omnes tamen omnibus bonis Angelis iam sint inferiores, iisque necesse habeãt parere, & mandata exequi, quemadmodum bene post S. Augustinum S. Thom. in 1. part. quæst. 109. artic. 4. Verba Augustini hæc sunt, lib. 3. de Trinitate ca. 4. *Spiritus vitæ desertor atq; peccator, regitur per spiritum vitæ rationalem, pium & iustum.* Thomas vero in solutione ad tertiũ, ita pulchre, *Angelus*, inquit, *inferior ordine naturæ, præest Dæmonibus, quãuis superioribus ordine naturæ: quia virt⁹ diuinæ iustitiæ, cui inhærent boni Angeli, potior est, quam virtus naturalis Angelorum. Vnde & apud homines spiritualis diiudicat omnia, vt dicitur 1. Corinth. 2. & Philosophus, dicit in lib. 3. Ethicorum, c. 4. quod virtuosus est regula, & mensura omnium actuum.* ita Thomas. 55.

Sed tamen quanquam vtraque sententia probabilis sit, si tamen ad alteram accedendum esset, illa magis ad se inuitaret, qua etiam per bonos spiritus *immediate* mala afferri, & supplicia de malis sumi, docetur: propterea ꝙ quæ ex Sacris Scripturis afferuntur præsidia, non parum roboris habere videantur: & dubitare vix liceat, bonos fuisse, qui flagellarunt Heliodorum, 2. Mach. 3. verisimile quoque admodum sit, quoties Scripturæ vel *Angelorum*, vel *Dei* atq; *Domini Angelorum* meminerunt, *bonos*, non *malos* intelligi. 56.

Nec quæ in contrarium ex iisdem Scripturis proferuntur loca, fundamentum hoc subuertunt. Quoniam quamuis absolute quan- 57.

 doque

doq; nomen *Angelus* ponatur, adiuncta tamen eidem, probant designari *malos*, quemadmodum, quod quidam Angeli dicuntur *iudicandi*, quod in bonos conuenire non potest, quod alius offert se, vt sit *spiritus mendax in ore Prophetarum*; quod etiam à bonis est alienum.

58. Quibus vero *Angelis sanctos homines* Apostolus dicit *factos spectaculum*, non mali illi sunt intelligendi, sed boni; vt communior habet opinio. His enim *spectaculum* sancti fiunt, dum Sanctorum vitam mirãtur; & quasi obstupescunt in hominum mortalibus corporibus clarere vitam angelicam, nisi forte hyperbolicôs hoc dictum velis; quasi significarit Apostolus, ita sanctos homines in hac vita tractari, vt ipsi etiam Angeli existimari possint, ipsorum esse hostes atque aduersarij. sicut & dici potest, quod à DEO quasi videantur deserti.

59. Reliqua, quæ pro *malis* afferũtur, difficultatem non habent. Nos ergo, vt ad nostra reuertamur, id cõclusum volumus, male colligi, *malos spiritus* locare operã Deo, in Apparitionibus hisce imaginarijs, ex *pœnis*, quæ vel hic denunciantur aliquando; vel aliquãdo sumuntur de hominibus. Quoniam vt diximus, nec necesse est dicere, quod iidem Spiritus denuntient, & sumant supplicia: nec quod *mali* semper sint, qui sumant. Nunc reliqua prosequamur.

CAPVT XIX.

Quorum ordinum Angeli sint, qui Dei personam sustinent in Apparitionibus tam imaginarijs, quam alijs.

1. VNIVERSOS cœlestes Angelicosque Spiritus in *duas classes* distribuisse videtur Sanctiss. Propheta Daniel, cap. 7. quosdã.n. facit *Ministrantes*, Tertu. in lib. contra Praxeã, vocat *Apparitores Dei*, quosdam *Assistentes*. Verba eius hæc sunt. *Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Vestimentum eius candidum, quasi nix: capilli capitis eius, quasi lana munda. Thronus eius flammæ; ignis rota eius ignis accẽsus; fluuius igneus, rapidusq; egrediebatur à facie eius; Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.*

2. Hoc cum ita sit, quæstio nostra est; Ex qua classe sint, qui Deo operam locãt in diuinis hisce Apparitionib. adeoq; Dei hic personam sustinent, atq; munere fungũtur. Atq; hoc alterum eorum est, ꝙ initio cap. 17. dicebamus definiendũ à nobis, quamquã non hoc tantum, sed etiã, quorum iidem Angeli sint *Ordinum* atq; *Chororum*.

Et prius

Et prius illud difficultatem non habet magnam. Ipsa, quæ Angeli in his Apparitionibus sustinent officia, produnt eos, non ad Assistentium, sed Ministrantium classem pertinere. cum ad illam pertineant, quicunq; in his rebus exterioribus occupantur, & non in vna sola Dei contemplatione conquiescunt: vt in hac non solum sunt, sed exterius occupantur, qui in Apparitionibus diuinis deseruiunt. 3.

Posterius difficilius constituitur. Quorumnã scilicet Chororum atque *Ordinum* sunt iidem hîc Ministrantes Angeli. Neque enim omnino certum definitumque videtur, qui ex Ordinibus nouem inter *Ministrantes* sint, qui *Assistentes*. Nam & ex supremis, quos inprimis dixeris *Assistentes*, quidã ministrare iudicari possunt ex eo; quod vnus de Seraphim missus legatur ad purganda labia Isaiæ prophetæ. *Volauit* inquit Isaias, cap. 6. *ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua.* Quid, quod Apostolus *omnes* inter Ministrantes referat? *Nonne Omnes sunt administratorij Spiritus*, inquit, *in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capient salutis?* 4.

Et inter *Apparitores*, vt loquitur Tertullianus, siue *Ministrantes* vtique ille habendus est, qui ad ministrandum Tobiæ missus fuit: & tamen ipse se inter *Assistentes* numerare videtur. Sic enim loquitur, Tob. 12. *Ego sum Raphaël Angelus, vnus ex septem, qui astamus ante Deum.* Et quibus hominum cura & tutela commissa est, *Ministrantes* sunt, & dicuntur. de quibus tamen Dominus, quod *Videant faciem Patris, qui in cœlis est,* Matt. 18. quod *Assistentibus* conuenit. 5.

Veruntamen classes hæ confusæ non sunt. Non ministrant, qui assistunt; Non assistunt, qui ministrant; *Apparitores* non sunt *Assistentes*; *Assistentes* non sunt *Apparitores* & Ministri. Qui assistunt; ad nulla externa negotia mittuntur. hæc commendantur & expediuntur ab *Apparitoribus*. Omnino hoc indicauit Daniel, quando millia *Assistentium* distinguit à millibus *Ministrantium*. 6.

Constituendum idcirco nobis initio est, qui ex nouem Ordinibus ad *Ministrantes* pertineant, quiúe ad *Assistentes*, antequam doceamus, quorum sint Ordinum, qui DEO in his Apparitionibus seruiunt. Qui igitur ad quas classes pertinent? Id tribus Assertis docemus. 7.

Primum sit: Inter *Ministrantes* siue *Apparitores* numerandos non esse *primæ Hierarchiæ* Spiritus; Seraphin, scilicet, Cherubin, Thronos. 8.

Hoc quemadmodum testantur, qui de cœlestibus Spiritibus doctè accuratèq; scripserunt, Sancti viri: ita confirmant ipsa, quibus compellantur, quæq; ipsorum conditionē officiumq; explicant, nomina. Quocirca & Sacrę literę, quotiescunq; eorundem meminerunt, nullum ipsis officium tribuunt, quod vllam in his inferioribus occupationem redoleat.

9. Hinc est, quod qui ad Isaiā volasse dicitur, quāuis *vnus esse* dicatur de *Seraphim*, & primę hierarchię videatur esse; reuera tamen primæ hierarchiæ nō sit, reuera vnus de Seraphim nō sit. Fuit ex inferiori ordine aliquis: qui vel ab officio, quod labia prophetæ incenderet, hoc nomen (quasi incendens) accepit; vel sic dictus est, quod virtute atque nomine Angeli supremæ hierarchiæ, hîc sit functus, vt, post Dionysium, c.13. Cœlest. Hier. habet S. Thom. q.112.a.2.1.p.

10. Similiter, quod ab Apostolo *Omnes* vocentur *Administratorij Spiritus*, non ad omnes omnino Spiritus cœlestes pertinet. Vnum ex omnibus ordinibus designat Apostolus, infimū inquam Angelorū. Hos solos, non omnes, *Administratorios Spiritus* vocat, quemadmodū bene S. Tho. ibid. in 1.p. Pererius tamen li. 8. in Danielem ad omnes omnino putat pertinere, quod *Administratorij* sint Spiritus; nō quod omnes per se expleant ministeria, quæ ad electorum salutem pertinent; sed quia Angelos, quorum interest eiusmodi ministeria exequi, docēt & erudiūt, diuinaq; mādata tradunt, ab ipsis cōficienda: vt *Administratorij* Spiritus sint omnes, vel mediatè, vel immediatè.

11. Alterum Assertum est: Ad *Ministrantium* & *Apparitorum* classem pertinere eos, qui sunt *infimæ hierarchiæ*, principatus scilicet; Archāgelos, Angelos. Et hoc tradunt, qui plura de Cœlestibus Spiritibus posteritati tradiderunt: & confirmant, quæ ipsi ex officiis sortita sunt nomina. Siquidem postremi illi, quia diuina nuncia ferunt hominibus, *Angeli* vocantur. Medij, horum principes, quia insignioribus nunciis sunt deputati, *Archangeli*. Primi *principatus*, quia regnis & prouinciis præsunt.

12. Tres hi chori, quoniam ad *Ministrantium* classem pertinent, Deo nequaquā *assistere* dici debent: nisi improprie hoc nomen accipias, vt *Deo assistere* dicantur, quicunq; diuinam faciem contemplantur: quomodo B. Greg. 2. Moral. cap. 3. docet assistere, atq; videre faciem Patris, etiam eos, qui ad ministerium exterius pro nostra salute mittuntur. Atq; ita locutus intelligi debet, qui B. Tobiæ dicebat *se vnum ex septem esse, qui astant ante* Devm.

13. Tertium Assertum sit: Qui *mediæ sunt hierarchiæ*, partim pertinere ad clas-

ad classem Ministrantium, partim ad Assistentium. ad illā pertinent Dominationes; ad hanc Virtutes atq; Potestates. Et hic nitimur authoritate Sapientiorum; & ratione, quā nomina, quibus Spiritus indigitāt, suppeditat. Etenim *Virtutes* vocantur, qui miracula atque prodigia patrant. *Potestates*, qui plurimū pollent potentia, eademq; in his inferioribus demōstrant. quales sunt qui cœlos mouēt; & creduntur esse, qui Ægyptiorū primogenita omnia, & centū octoginta quinq; millia Assyriorū, vna nocte, occiderunt. quæ quidē externa munia sunt omnia. At *Dominationes*, quas inter *Assistentes* ponimus, nullum ministerium immediatè exequuntur: solum vniuersalem cognitionem prouidentię atq; gubernationis hominum habent, & quę per inferiores Angelos agenda sunt, ipsi quasi disponunt, & ordinant.

Ex dictis primū infertur, in *Assistentiū* Spirituū classe esse Ordines 14.
quatuor; Seraphim, Cherubim, Thronos atq; Dominationes. in Ministrantiū reliquos *quinq*;: Potestates, Virtutes, Principatus, Archāgelos, Angelos. Atq; hoc post alios docet in Danielē lib. 8. Pererius.

Infertur secundò, *plures* Spiritus esse, qui Deo assistunt; quā qui 15.
eidem ministrant. quamuis enim, & horum incredibilis propemodum sit numerus: maior tamē est multis modis eorum, qui assistūt; ex sententia S. Thomæ maximè, qui post B. Dionysium tanto numerosiores arbitratur esse ordines, quanto sunt superiores. Contrarium tamen docet Rupertus li. Comment. in Daniel. cap. 13. Sed cum Thoma atq; Dionysio etiam Tertullianus sentit, qui, libro aduersus Praxeam, *Apparitorum* siue *Ministrantium* Angelorum numerat millies centena millia, Assistentium verò millies centies centena millia. Atque hoc forsitan insinuauit Daniel Propheta, secundum lectionem nostram, quæ & Hieronymi est, & quam in numeris sequuntur Iustinus in Dialogo cum Triphone habito, atque Gregorius hom. 34. in Euangelia.

Infertur quarto, facilè concludi, quo loco sint habendi, quos vt 16.
præcipuos celebrat Ecclesia, Michaël, Gabriel & Raphaël. Ad *Ministrantium* & *Apparitorum* classem pertinent; non *Assistentium*. Illa ipsa, quibus apud mortales perfuncti sunt, & obierunt, hoc probant officia & munia. quamuis S. Bernardus Hom. 1. de Annunciat. existimet Gabrielem non fuisse ex minoribus, & iis, qui plerumque mitti solent, sed maioribus & *Assistentibus*: qui etiam immediatè, (quod Ministrantibus non accidit) à Deo mysterium Incarnationis intellexerit.

Sunt ni-

17. Sunt nihilominus non leuiter docti quidam, qui quamuis *Assistentibus* hæc apud mortales officia *ordinariè* non permittant: in grauibus tamen negotiis concedunt: ideoque Gabrielem ex Assistentium classe vnum existimant; idcirco, quod grauissimum beneficium vniuerso hominum generi conferendum, scilicet dominicæ incarnationis, annunciarit. Imo sunt, qui ex Assistentium ordine non quemuis, sed omnium velint esse supremum. hancque ob caussam eundem credunt dictum *Archangelum* ab Irenæo, lib. 5. contra Hæres. cap. 25. *Angelorum principem*, ab Hesichio, hom. 2. de Deipara: *summum Angelorum*, à Gregorio, hom. 34. in Euang.

18. Verum quamuis DEVS legibus nullis alligatus sit: & possit per quoscunque Spiritus, quęcunque officia expedire. ideoque ex Assistentium numero etiam Gabrielem aliquem assumere; ordinis tamen est obseruantissimus, & quem semel rebus indidit, non facile, nisi forsitan ita necessitas cogat, immutat: & bene etiam Dionysius, li. Cœlest. Hier. cap. 3. *non est alicui fas*, inquit, *operari, nisi quod officij sui sanxit diuina institutio.*

19. Illud verò prorsus à vero est alienum, quod idem Gabriel omnium supremus dicitur. Nam de Michaële, quod Gabrielem præcedat, dubitare vix licet. Hoc siquidem colligitur ex Danielis octauo: vbi ille Gabrielem illuminat: quod vtique superioris est. Idem ibidem notauit Hieronymus: & clarius Rupertus, lib. 5. in Apocalyps. Pererius lib. 12. in Danielem docet, Theologorum sententiam esse, eundem ex supremo ordine infimæ hierarchiæ, qui nominatur Principatus, esse, atque adeo primum illius Ordinis. Ad quos accedit consensus Ecclesiæ, quæ tam in Officio S. Michaëlis, quàm quotidianis precibus & Litaniis, eundem aliis præfert. In Litaniis primum locum obtinet; in Officio S. Michaëlis sic legitur:

Collaudamus venerantes
Omnes cœli milites.
Sed præcipue primatem
Cœlestis exercitus
Michaëlem in virtute
Conterentem Zabulum.

20. Hinc iam (vt ad nostra redeamus) manifestum est, necesse non esse, vt ex *Assistentium* ordine assumamus Angelum, qui DEI in diuinis Apparitionibus personam sustineat. Quamuis enim non leuis res sit DEI personam sustinere; quia tamen in missionibus Angelorum, non tam ratio habetur aut rerum, quæ perficiuntur per

Angelos;

Angelos; aut *personarum*, quæ exhibentur; quàm conditionis ipsorum Angelorum; quæcunque in his inferioribus Angelorum opera administrantur, per Apparitores, siue Ministrantes, perfici credi debet, non Assistentes.

Confirmat hoc egregiè, cuius mentionem iam fecimus, Gabriel. 21.
Si enim *rerum*, quarum nomine Angeli mittuntur, ratio habenda, & maiores superioribus, siue *Assistentibus*; minores inferioribus, siue *Ministrantibus* committuntur, procul dubio non idem fuisset, qui supremum Christianæ Religionis Mysterium, Virgini Matri reuelauit Lucæ 1. cum illo, qui, eodem capite, Zachariæ significauit futurum, vt filium acciperet in senectute. At vnum eundemque fuisse hîc Gabrielem, non idem tantum nomen probat, verum etiam affirmant B. Hieronymus, in Danielem, cap. 8. Irenæus, lib. 5. contra Hæres. cap. 25. Ambros. serm. 63. Andreas Hieros. homil. de Annunt.

Sic si *personarum* ratio habenda, quemadmodum alij essent, qui 22.
aliquem de communi plebe referrent; alij his longe superiores, qui Reges & Principes viros: ita qui DEVM, nullus dari posset, quod non tanta distantia inter quoscunque mortales, quanta inter DEVM, atque mortalium omnium supremum.

Constitutum igitur hoc sit ex *Assistentium* classe non esse Ange- 23.
los, qui in diuinis Apparitionibus seruiunt. non esse Seraphinos, non Cherubinos, non Thronos, non Dominationes: Esse ex numero *Apparitorum*, & *Ministrantiũ*, vt diximus. Sed ex *quo horũ Ordine?*

Difficile est hoc constituere, tum quod varij sint Apparitorum 24.
Ordines, tum quod quæ DEVS munia, siue officia obiuit, si quando mortalibus apparuit, ad diuersos pertinere videantur. cum nunc de leuibus rebus homines instruxerit, quod per *Angelos* debuisse fieri videtur; nunc de grauioribus, in quibus vtitur opera *Archangelorum*; nunc etiam excellentia quædam patrarit, vbi *aliorum ordinum Angeli* operam suam locare potuerunt.

Sed tamen quamuis difficile sit hîc quidquam certi constituere, 25.
tria tamen probabiliter dici videntur. *Primum* est eos, qui *mediæ sunt Hierarchiæ*, hîc vel nunquam vel admodum rarò DEO seruiuisse. Neque enim quidquam in omnibus propemodum diuinis Apparitionibus est obseruare, quod ita ad eos, qui secundę sunt hierarchię, pertinet, vt non potius per alios, quàm ipsos perfici & administrari debeat. Miracula in quibus seruiunt DEO *Virtutes*, in Apparitionibus nulla patrata legimus, ad quæ Angelos concurrisse dici potest. Sic

test. Sic eximium nullum atq; excellens opus perfectum, vbi Deo seruiisse credi possent *Potestates*.

26. Vna *Fortassis* ex omnibus Apparitio *Potestatibus* tribui posset: illa videlicet, qua Devs Abrahamo apparuisse dicitur, in tribus viris, quorum duo Sodomam profecti, igne diuinitus misso, omnia deuastarunt. Siquidem opus hoc eiusdem generis & conditionis videtur fuisse cum deuastatione Ægyptica, atque internecione centum octoginta quinque millium Assyriorum, qui vna nocte ceciderunt: quæ vtraque *Potestatibus* asscribit in Danielem Pererius libro duodecimo.

27. *Secundum* est, eos, qui sunt *infimæ Hierarchiæ*, vt plurimum Deo in Apparitionibus diuinis operam locasse. Colligitur hoc, primò quidem ex iam dictis, tum deinde ex iis, quę in Apparitionibus vel perfecta sunt, vel accidisse leguntur; quæ quidem talia fuerunt, vt per huius Ordinis Spiritus optimè potuerint perfici. Vel enim diuina nuncia hîc innotuerũt: vel corpora quædam mouenda atque componenda fuerunt, quibus se mortalibus Devs obiecit, quando cum iisdem egit. Quid verò horum, aut ab horum Spirituum officio est alienum, aut virtutem eorum facultatemque excedit?

28. In corpora magna Spirituum cœlestium, non Superiorum tantum Ordinum, verum etiam *inferiorum* est potestas. Quod à Theologis dici solet *ad nutum parere Angelicis Spiritibus materiam corporalem*, omnibus est commune. Sic solertia eandem materiam suis vsibus accommodandi, nullis est negata. Quid in vtroque genere possint boni Spiritus, quod possunt peruersi & nequam?

29. Nuncia vero mortalibus deferre tam iis naturale & proprium, quam aliud quidquid. Ab his nomina habent, quod Angeli atque Archangeli illorum duo ordines dicantur. Atque horum præcipuam rationem in Diuinis Apparitionibus esse habitam, omnes propemodum Apparitiones confirmant, non hæ solum Imaginariæ, de quibus iam est nostra disputatio: verum etiam Intellectuales, de quibus in sequentibus; & Oculares atque Vocales, de quibus in præcedentibus. Res quia clara est, probari pluribus non debet.

30. *Tertium* hinc facile colligitur eorum, quæ dicenda: illud scilicet, vt plurimum *vltimæ huius Hierarchiæ* Spiritus fuisse, qui Deo hic seruierunt, *Angelos* inquam. Id ex nunciis & rebus, quæ mortalibus innotuerunt, coniicere licet. Siquidem pro rerum, siue nunciorum grauitate sunt Spiritus, qui nuncia deferunt. grauiora maiorisque momenti commendantur Archangelis; communia, aut minoris

momen-

momenti Angelis. At pleraq; quæ DEVS Apparens reuelauit communia, minorisque momenti fuerunt, admodum pauca maioris. Et hæc intelliget, qui & Apparitionum genera, & in singulis generibus singulas species voluerit percurrere.

CAPVT XX.

De terrore atque trepidatione, languore item animi & stupore, qui mortalibus sæpe in Apparitionibus, nunc Imaginariis, nunc aliis, allatus est. Ostenditur quod non omnibus communis fuerit.

VARIOS effectus Apparitiones DEI, partim Imaginariæ, 1.
partim aliæ, apud mortales habuerunt. Intelligit hoc, qui singulas, tam has, quam illas secum repetiuerit, & discusserit. *Vnus* verò, nobis est examinandus, qui plus difficultatis habet. Hic est *terror, trepidatio, & languor animi*, qui sæpe in Mortalibus, quibus Reuelationes factæ sunt, est obseruatus.

De hoc vero *duo* quæri possunt. Vnum est: Vtrum *omnes*, quibus 2.
Diuinæ Apparitiones factæ, tremor, siue animi languor occuparit: quod præsenti Capite examinabitur. Alterum, Quæ *causa* horum affectuum: quod Cap. sequenti. Nam quod hîc constituimus, tanquam horum fundamentum, in dubium venire non potest, *fuisse*, sc. *quos hi affectus inuaserint*. Exempla plurima suppeditant Scripturæ.

Et primo primũ parentem offerre videntur. hic cũ vocẽ DEI lo- 3.
quentis in paradiso audiisset, ad auram, post meridiem; primum abscondit se à facie Domini. Deinde, vbi compulsus comparere coram Domino; fugam suam his verbis, terrore plenis, excusat. *Vocem tuam*, inquit, *Domine audiui in paradiso, & timui, eò quod nudus essem, & abscondi me.*

Genesis decimoquinto Capite, factus dicitur sermo Domini ad 4.
Abraham: & facta ipsi promissio, quod DEVS *futurus ipsius protector, & merces magna nimis*: verum, quod non sine terrore Abrahami, inde colligitur; quod iubeatur nõ timere. Sic enim, ad ipsum loquẽs, DEVS: *Noli timere Abraham.* (quod dicitur) depone, quem concepisti, timorem. Eodem Capite, postquam DEVS promissionem suam vellet confirmare: iussissetque vaccam triennem, & capram trinam, & arietem annorum trium, turturem quoque, & columbam diuidi; per quæ ipse esset transiturus, dicitur Domino loquente *horror magnus, & tenebricosus* inuasisse Abrahamum.

Abrahami ancillæ Agar duplex Apparitio facta. vna Ocularis, 5.

altera Auricularis, siue Vocalis. In illa territa non est, quemadmodum constans eius, & promptus sermo declarat: in hac turbatam fuisse, oratio Angeli, qui audiebatur, non autem videbatur, probat. Ita enim ad eam Angelus de cœlo: *Quid agis Agar?* & mox, quasi territam volens sibi præsentem esse, subiungit: *Noli timere. Exaudiuit enim* DEVS *vocem pueri, de loco, in quo est.* Vide cap. 21. Genes.

6. Vidit aliquando Iacob in somnis scalam: & Dominum eidem innixum: Angelos verò Domini ascendentes, & descendentes. Audiuit quoque illud: *Ego sum Dominus* DEVS *Abraham, patris tui: &* DEVS *Isaac. Terram in qua dormis, tibi dabo & semini eius*; & excitatus à somno, dicitur *pauisse*, & dixisse; *Quam terribilis est locus iste. Non est hic aliud, nisi domus* DEI. Genes. 28.

7. De Israëlitis, à quibus vox Domini loquentis audiebatur, Exod. 20. dicitur, quod *territi, & pauore concussi* steterunt procul, dicentes: *Loquere tu nobis, & audiemus. Non loquatur nobis Dominus*; *ne fortè moriamur.*

8. Gedeon, Iudicum 5. postquam sacrificium Domino, qui apparuerat, obtulisset, & didicisset ipso eius discessu Angelū fuisse, quocum locutus erat, *Heu mi Domine* DEVS, inquit, *quia vidi Angelum Domini, faciè ad faciem. Dixitque ei Dominus: pax tecum. Ne timeas: non morieris.*

9. Obtulit & sacrificium Domino (siue Angelo, in persona Domini) Manue, Iudicum 13. cumq; ascenderet flamma altaris in cœlum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit: quod cum vidisset Manue, & vxor eius; *proni ceciderunt*, dicitur ibidem, *in terram*: & vltra non apparuit Angelus Domini: moxque Manue ad vxorem suam, *Morte*, inquit, *moriemur*, *quia vidimus Dominum.* Cui respondit mulier: *Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum, & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neque ea quæ sunt futura, dixisset.*

10. Danieli Prophetæ quoque, ex Apparitionibus, & Reuelationibus Angelorum ingens sæpius accidit terror, & animi deliquium. Capite septimo, post admirandum visum, in quiete, diuinitus obiectum, de quatuor principalium mundi Regnorum, sub imagine quatuor animalium, ortu & progressu; de regno item CHRISTI æterno; de extremo iudicio &c. *horruit*, inquit ipse, *spiritus meus: & ego Daniel territus sum in his: & visiones capitis mei conturbauerunt me.* Idem Daniel, cap. 8. cum assistentem sibi videret Angelum; *Pauens*, inquit, *corrui in faciem meam*: & paulo post, *Cum loqueretur*, inquit, *ad me, collapsus*

collapsus sum, pronus in terram. In extrema eiusdem Capitis parte sic dicitur. *Ego Daniel langui, & ægrotaui per tot dies; & stupebam de visione.* Porro Capite 10. vbi Gabriel admirabili ipsi visus fuit specie, & de rebus grauissimis, post 20. dierum orationem & ieiunium, eundem instruxit, sic loquitur: *Non remansit in me fortitudo; sed species mea immutata est in me: nec habui quidquam virium,* & paulo post ad Angelum, *Domine,* inquit, *mi, in visione tua dissoluta sunt compages meæ, & facies mea immutata est in me; sed & halitus meus intercluditur.*

Nec Ezechiel caruit his terroribus, quando Deus ipsi apparuit. 11.
Ad primam enim illam horrendam visionem, qua post ventum turbinis visus est sibi videre quatuor animalia, plena oculis; quorum similitudo erat leonis, hominis, bouis & aquilæ, dicitur, capite secundo prophetiæ eiusdem, *quod ceciderit in faciem.* quod verò propemodum defecerit, probat vox ad ipsum facta, qua iubetur *stare super pedes.* Ibidem dicitur, *ingressus esse in ipsum spiritus eius*; quasi ante in visione fuisset egressus.

Abacuc, capite tertio, idem de se confitetur, initio quidem capi- 12.
tis his verbis: *Domine audiui auditionem tuam, & timui:* in fine vero sequentibus: *Audiui & conturbatus est venter meus, à voce contremuerunt labia mea. Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, &c.*

Idem expertus Ieremias. Sic enim loquitur, cap. 23. *Contritum est* 13.
cor meum: contremuerunt omnia ossa mea, à facie Domini, à facie verborum sanctorum eius.

Pro eadem re sic loquitur, apud Iob (capite quarto) Eliphas: 14.
Cum spiritus, me præsente, transiret, horruerunt pili mei capitis, & pauor terruit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt; & facies mea immutata est in me. Idem Iob testatur, Deum solere homines per visiones nocturnas terrere. sic enim loquitur, ca. 7. *Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.*

Nabuchodonosor quoque bis in somno, diuinis apparitionibus 15.
& visionibus territus fuit: primum, *anno secundo regni eius,* inquit Daniel cap. 2. *vidit somnium, & territus est spiritus eius.* Deinde, cap. 4. ipse de se in hunc modum: *Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo. Somnium vidi, quod perterruit me, & cogitationes meæ in stratu meo: & visiones capitis mei conturbauerunt me.*

Denique ad aspectum & visionem Spirituum, atq; Angelorum 16.
homines timore concuti solitos docet oratio Esther, cap. 15. Histor. eiusdem. Cum enim ad regem ingressa vidisset solium regni, Regemque indutum vestibus regiis, auroque fulgentem, & preciosis

lapidibus terribileq; aspectu, *corruit, & in pallorē, colore mutato, lapsum super ancillulam reclinauit caput.* Ad se autem reuersa, sic ad regem: *Vidi,* inquit, *te Domine, quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum, præ timore gloriæ tuæ: Valde enim mirabilis es Domine, & facies tua plena est gratiarum. Cumque loqueretur, rursus corruit, & pene exanimata est.*

17. Si ad Noui historias licet transire, etiam nostrum argumentum illæ confirmant. *Cum sacerdotio,* inquit Sanctus Lucas capite primo, *fungeretur Zacharias, in ordine vicis suæ, ante Deum, secundum consuetudinē sacerdotij, sorte exiit, vt incensum poneret, ingressus in templum Domini, & omnis multitudo populi erat orans, foris hora incensi. Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi. Et Zacharias turbatus est, videns; & timor irruit super eum. Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia.* &c. ita Lucas.

18. Et custodes sepulchri Dominici, simul cum mulieribus, quæ ad vngendum Dominum venerant, visione Angelica plurimum sunt perterriti; ita vt etiam illi dicantur *facti, velut mortui,* cap. 28. Math. *Erat autem aspectus Angeli,* vt ibidem dicitur, *velut fulgur, vestimentum autem eius velut nix.* Cum his coniungo Cornelium Cēturionem cohortis, quæ dicitur Italica. *Hic vidit,* inquit Lucas Actorum decimo, *in visu manifeste Angelum Domini introëuntem ad se, & dicentem sibi; Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine?*

19. Sanctus Ioannes Euangelista, cum habuit visionem Angelicam, mox corruit in terram, tanquam mortuus. *Vidi,* inquit Apoca. 1. *septem candelabra aurea, & in medio candelabrorum aureorum, similem filio hominis, vestitum podere, & præcinctū ad mamillas zona aurea &c. Et cū vidissem eum, cecidi ad pedes eius, tanquam mortuus: & posuit dextram suam, super me, dicens: Noli timere, &c.*

20. Quidam etiam huc referunt Virginem Matrem, quæ ad salutationē Angeli Gabrielis *turbata* dicitur: vnde & ad eandem Angelus: *Ne timeas Maria: inuenisti enim gratiam apud Deum.* Verum *turbata* hæc fuit; non, vt alij, *perturbati.* & *turbata* nō ad *aspectū* Angeli, sed ad *insolitam salutationem.* vnde de eadem B. Lucas, *Cogitabat,* inquit, *qualis esset ista salutatio.* Hinc eleganter Sanctus Bernardus Homil. 3. *Turbata est, sed non perturbata. turbata est, & non est locuta; sed cogitabat qualis esset ista salutatio. Quod turbata est, verecundiæ fuit virginalis: quod non perturbata, fortitudinis: quod tacuit & cogitauit, prudentiæ.* Quanquam & ad aspectum Angeli possit dici turbata; non quod Angelum conspexerit tum primum, sed quod sub visibili viri specie conspexerit tunc, cuius ante spirituali colloquio & aspectu sæpius fruita fuerat. Hoc sensil-

ſenſiſſe videtur B. Ambroſ. vnde li.1. Offi. cap.18. *Salutata*, inquit, *ab Angelo tacet: & mota eſt ad introitũ eius, quia ad virilis ſexus ſpeciem peregrinam, turbatur aſpectus Virginis*. Idem Hiero. ſenſiſſe epi.7. ad Lętam, vbi ſic loquitur: *Ideo forſitan timore perterrita eſt; quia virum, quẽ non ſolebat, aſpexit*. Huic rationi fauet lectio græca, quæ habet verbum *vidiſſet*; vbi latina legit, *audiſſet*, ſcilicet, *Quæ cum vidiſſet, turbata eſt*.

Et diuinitus delapſa voce etiam quidam territi leguntur, in nouo teſtamento. Aſſumpſit aliquando Dominus Petrum, & Iacobũ, & Ioannem; duxitque eos in montem excelſum ſeorſum. Vbi cum Domino rapto in nubem, vox de nube audiretur, dicens: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui: audientes diſcipuli*, inquit S. Matth. c.17. *ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde*. Pręterea cum B. Paul. ſpirans adhuc minarũ & cædis, in diſcipulos Domini, pergeret Damaſcum, vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Ieruſalem, audiuit diuinitus vocẽ dicentis: *Saule Saule, quid me perſequeris? Et tremens ac ſtupens*, inquit S. Lucas, *dixit: Domine, quid me vis facere?* Sed & viri, qui comitabantur cũ eo, *ſtabant*, dicitur ibidem, cap.9. Actu. *ſtupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes*. 21.

Ex dictis conſtat, quod initio Capitis, fundamenti loco poſuimus, Diuinis Apparitionibus, atque Spirituum Viſionibus terrorem, ſtuporem atque trepidationem mortalibus incuti. Conſtat quoque nullum Diuinarum Apparitionum genus eſſe ex quatuor, quod non pro hoc argumẽto exempla ſuppeditet. *Oculari* ſiue Viſibili territi Gedeon, Iudicum quinto; Manue, Iudicum decimotertio; Zacharias, Lucæ primo; Mulieres, quæ ad vngendum Dominũ venerunt, & Dominici ſepulchri cuſtodes, Matth.28. *Vocali*, Adam, Geneſ.3. Agar, Geneſ.21. Iſraëlitæ, Exodi 20. *Imaginaria* Abraham, Gene.15. Iacob, Geneſ.28. Daniel atque Nabuchodonoſor, Daniel. 2.4.8. &c. *Intellectuali* Ezechiel, cap.1. Ierem. cap.23. aliique Prophetarum permulti. 22.

Cæterum quamuis Eſther Regina (capite decimoquinto) ſignificet conſpectum atque conuerſationem Spirituum mortales terrere atque turbare: & terrere atque turbare pluribus exemplis, tam noui, quam veteris teſtamenti, oſtenſum ſit: non tamen exiſtimandum eſt ſemper, aut ad Angelorum, aut DEI etiam præſentiam terrorem allatum eſſe: aut omnes DEI Apparitiones mortalibus terribiles fuiſſe, quę hoc Cap. ſunt demonſtranda. Demonſtramus verò breuiſſimè vtriuſque Teſtamenti exemplis. 23.

Primos

24. Primos parentes sæpissimè cum DEO egisse; ipsos DEVM, nunc interius nunc exterius loquentem audiuisse, res est omnium opinione certissima: quod verò absque vllo timore, aut trepidatione, vel etiam animi perturbatione, summa familiaritas, quę ipsos inter, & DEVM fuit, persuadet. Idem confirmat illa ipsorum oratio, qua ad loquẽtis DEI vocem in fugam conuersi, leguntur & timuisse. Neque enim fugæ suæ atque terroris causam in DEVM conferunt; quasi vel faciem, vel vocem loquentis nequiuerint sustinere, sed in suam nuditatem. *Timui enim*, inquit Adām, *eò, quod nudus essem, & abscondi me.*

25. Eadem, aut non multo minor fuit inter DEVM, atq; Noë familiaritas; eadem libertas. quocirca & omnis ab eodem videtur abfuisse trepidatio, quando cum DEO egit. Facilius hæc credet, qui attendet, quomodo eidem consilium suum, de vniuerso hominum genere tollendo DEVS aperuit: modum construendæ arcę tradidit; mandata de animalium introductione, eorundemq; conseruatione dedit: tandemque arcæ inclusit.

26. Abrahamo plurimas Apparitiones diuinitus factas esse docuimus lib. 1. c. 2. quod territus sit, aut deliquium animi passus, non nisi de vna, aut altera potest affirmari, illis scilicet quæ Genes. 15. describuntur; quamquã nec in his, si quis diligentius easdem excusserit, DEI aut vox aut conspectus, quocunque modo etiam perceptus timorem eidẽ attulisse credi possit. Idem de Loth dicere possumus.

27. De ancilla Abrahæ, Agar videtur res clarior. Bis illa diuinam Reuelationem habuit; primo iuxta fontem aquæ, in solitudine, quæ est in via Sur, Genes. 16. deinde in solitudine Bersabeæ, Genes. 21. In posteriori, quamuis territa fuerit, quod Angeli vocem non coram, sed de cœlo loquentis audiuerit; in priori tamẽ, vbi Angelum coram conspexit, nihil prorsus est mota, aut perturbata. Hoc ipsius promptus & constans sermo ostendit. Interrogata enim, *vnde veniret, & quo fugeret*; *A facie Dominæ meæ*, inquit, *ego fugio.*

28. Et Moyses sępissimè cum Domino egit, & Dominus ipsi locutus facie ad faciem, quomodo loqui cum aliis Prophetis DEVS non solet: & quamuis etiam admirabiles ipsi Apparitiones factæ, voxque DEI nunc de cœlo, nunc de nube, nunc de propitiatorio audiretur, nihil tamen commouebatur Moyses. sed neque in prima illa *magna*, vt vocatur, *visione*, quando rubus ardens, in deserto, visus; vox item DEI de rubo audita, & vox testificantis se DEVM Abraham, Deum Isaac, Deum Iacob, quando ad visionem appropinquare pro-

re prohibitus eſt, niſi ſolutis calceamentis. Solum dicitur, *quod abſconderit faciem ſuam* (paratiſſimus audire vocem Dei) *eo quod non auderet aſpicere contra Dominum.*

Terribiles etiam fuerunt Apparitiones, quas expertus eſt Elias. 29.
Inter omnes illa pręcipue, quæ c.19.lib.3.Reg.deſcribitur: qua ſecũdo monetur ab Angelo, *ſurgere & comedere, quod grandis ipſi via conficienda eſſet.* Deinde vbi iter compleuit, interrogatur, *quid ageret, cum, qua latebat, ſpelunca,* iubeturque inde *egredi, & in monte præſtolari aduentum Domini:* Deniq; & Dominum tranſeuntẽ obſeruauit, & mãdata ab eodem grauia, quæ exequeretur, accepit. Omnia vero ſine ipſius perturbatione ſunt peracta: ſolum legitur, *vultũ operuiſſe pallio.*

Ionas Propheta ſępius loquẽtem Deum audiuit. tantumq; abeſt, 30.
vt ad ipſius vocem perculſus ſit, vt cum eodem cõtendiſſe, & potius liberius locutus videri poſſit; arguiſſe etiam Dominum nimiæ clementiæ, iuſtamq; ſuã irã probaſſe. *Afflictus enim afflictione magna,* quãdo non vidit euerſam, quam euertendam exſpectabat, ciuitatem; *orauit ad Dominũ, inquiens: Numquid non hoc eſt verbũ meum, cũ adhuc eſſem in terra mea? Scio enim, quia tu Deus clemẽs, &c.* Cum vero poſt percuſſam hederam, petiuit animæ ſuæ, vt moreretur, dixiſſetque illi Dominus: *Putaſne bene, iraſceris tu ſuper hedera?* Ille, *Bene,* inquit, *iraſcor ego, vſq; ad mortem.* hic vbi trepidatio?

Plura exempla proferri poſſent: ſed pluribus opus non eſt. hæc 31.
abunde docent, non ſolum in præſentia Domini, aut Angelorum, terrorem mortalibus neceſſario afferri: verum etiam *nullum genus* Apparitionum eſſe, in quo omnino oporteat timorem incuti. Nã neq; omnis *Viſibilis & Ocularis* terruit; vt probãt primi parẽtes. Neq; omnis Vocalis; vt probat Moyſes. Neq; omnis *Imaginaria*; vt probat Elias. Neq; omnis *Intellectualis*; vt probant plerique prophetarum.

Et hæc quidẽ ex veteri teſtamento petita ſunt exempla. Nouum 32.
quoq; hic exceptiones ſuggerit, & quidem in *omni genere* Apparitionum, vt vetus. In Apparitione *Viſibili* magnum exemplum eſt B. Virgo: quemadmodum ex iis, quæ Theſi 20. dicta ſunt, haud obſcure colligitur. Ad quæ accedit B. Hieronymus, Epiſt. 22. ad Euſtochium his verbis: *Quæ hominem formidabat, cum Angelo loquebatur intrepida.* Quod vero Ocularis Apparitio fuerit, docent Ambroſ. lib. 1. Officio. cap. 8. Origenes Homil. 4. in Lucam, Petrus Chryſolo. ſermone 140. Auguſtinus ſermone 14. de Natiuitate, &c. Cum B. Virgine coniunxero S. Petrum, de quo ſic Lucas Actuum Apoſt. cap. 12. *Cum producturus eſſet Petrum Herodes; in ipſa nocte erat Petrus dormiens,*

miens, inter duos milites, vinctus catenis duabus; & custodes ante ostium custodiebant carcerem. Et ecce Angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo: percussoq; latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas; Et fecit sic. Et dixit illi; Circunda tibi vestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum: & nesciebat, quia verum est, quod fiebat per Angelum. existimabat autem se visum videre. Et quæ sequuntur.

33. Sic nec semper *diuinitus audita vox* terruit. Quando enim coram conferta Iudæorum turba, atq; aliquot Gentilibus, Christus mentem ad cœlestem Patrem eleuabat, & orabat, vt Pater nomen suum clarificaret, *vox de cœlo venit*, inquit S. Ioann. cap. 12. *dicens: Et clarificaui & clarificabo.* Quid vero? Terrore perculsos nullos obseruamus. *Turba ergo*, inquit Apostolus, *quæ stabat & audierat; dicebat, tonitruum esse factum. Alij dicebant: Angelus illi locutus est*, &c.. Idem de Ioanne Baptista suspicari licet: scilicet, non commotum fuisse, quando Matt. 3. audiuit vocem de cœlo, dicentem: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*

34. Nec in somnis factæ Reuelationes, siue Apparitiones, quas *Imaginarias* dicimus, semper terruerunt. Pluribus id exemplis doceri potest. nobis sufficit Ioseph sponsus Virginis Matris, qui aliquoties ab Angelis admonitus; nec tamen vnquam territus legitur, vt patet Matth. 1. & 2. cap. Cui adiungimus tres Magos, qui ab Oriente venerunt cum muneribus, ad adorandum natum Iudæorum Regem; & D. Paulum, qui familiares admodum videtur habuisse visiones Angelorum, nec tamen perturbatus, quemadmodum nec illi, quãdo ab Angelo admoniti fuerunt; *vt per aliam viam redirent in regionem suam.*

35. Denique nec cum *Intellectualibus*, semper coniunctus fuit, in nouo testamento, terror. Actuum Apostolicorum docet hoc historia in Petro. *Super hunc enim cecidit mentis excessus*, dicitur cap. 10. *viditque vas quoddam descendens de cœlo, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cœlo in terram; in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ & volatilia cœli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. Hoc autem factum est per ter*, &c. Nihil autem commotum esse Petrum, ipsius oratio probat. Mox enim ad loquentem sibi ait: *Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum.*

CAPVT

CAPVT XXI.

Quæ causæ terroris, trepidationis atque stuporis, qui mortalibus allatus, in Diuinis Angelicisque Apparitionibus; & cur quidam iisdem territi non fuerint.

CAVSÆ trepidationis, stuporis atque terroris, qui Mortalibus, in Diuinis Angelicisq; Apparitionibus, allatus est, hoc capite explicandæ sunt, quod præcedenti promisimus. Et aliæ quidem atque aliæ Apparitiones, alias atque alias causas habuerunt. Pererius verò, in Danielem, tres primas videtur assignare. Sic loquitur lib. 12. *Consternationis*, inquit, *& terroris, qui ex diuinis visionibus seruis Dei contigit, variæ sunt causæ. Primus enim inusitatus homini Angelorum aspectus, præsertim, sub specie habituq; terribili, merito terrorem homini incutit. Deinde solet idem accidere; cum in eiusmodi visionibus denunciantur aliqua iis, quibus visiones fiunt, tristißima & acerbißima. Adde quod sic natura est comparatum, vt cum quis omnem vim mentis in contemplationem diuinarum rerum intendit atque defixit, pariter quodam modo remittantur & debilitetur inferiores vires hominis, corporali vitæ inseruientes. Calore enim vitali ad supremas mentis visiones contracto, & sanguine ad cor ipsum coacto, necesse est corpus frigescere, & vultum pallescere: quin etiam nonnunquam & corporis languor, & debilitas, & grauis aliquis morbus contingit.* ita Pererius. 1.

Hîc iam tria quæruntur vtiliter. Primum est, An *veræ* hæ trepidationis, stuporis, atque timoris sint causæ. Alterum, An hæ *solæ* sint, vel præter has etiam aliæ. Tertium, Quomodo fiat, quod vbi harum causarum nunc vna, nunc plures fuerint, in Diuinis Apparitionibus, Angelicisque visionibus, nullus tamen aliquando, aut fuerit, aut obseruatus fuerit, in quibusdam terror & trepidatio. Hęc hoc capite definiamus. 2.

Quod ad primum attinet, non terroris tantum, stuporis & trepidationis, verum etiã deliquij atq; languoris animi causas dare videtur Pereri᾽: Et terroris quidem atq; trepidationis illas duas priores; animi autem languoris atq; deliquij tertiam. Vtrumq; vt breuiter, ita bene dictum à Pererio. 3.

Et vt à posteriori initium sumamus; Contemplatione rerum diuinarum animum languescere, ostendit ratione adiuncta, quia scil. accidit attentione, intentioneq; cogitationis ad res spirituales, vt calor vitalis cõtrahat, sanguis cogatur ad cor, ideoq; fit, vt exterius corp᾽ frigescat, vult᾽ pallescat, morbi accedãt. Hinc pulchre B. Gre. 4.

lib. 4. Moral. cap. 30. *Mens humana*, inquit, *dum occulta locutionis aspiratione tangitur, à statu suæ fortitudinis infirmata, ipso quo absorbetur desiderio, liquatur: & inde se apud semetipsam fessam inuenit.*

5. Addere his, & in horum confirmationem possumus, non solum corpus aliquando frigescere, vultumque pallescere, sed mortem quoque mortalibus afferri posse, quemadmodum & allatam esse ex similibus causis docent exempla eorum, quorum quidam *mœrore*, alij *gaudio*, alij *pudore* extincti sunt. Nos aliquot adiicimus.

6. *Mœrore* extinctus est Publius Rutilius: quoniam, vt habet Plinius lib. 7. cap. 36. mox vt intellexit fratrem in consulatus petitione repulsam passum, expirauit. Heli quoque Iudæorum Pontifex & Iudex, vt sacræ testantur literę, 1. Reg. 4. accepto tristi nuncio de clade, qua Palestini hostes, capta arca, occisisque ipsius filiis Iudaicum exercitum affecerant, magno subitoque mœrore oppressus, cum à regio solio supinus caderet, effracta ceruice statim periit. Sic tristitia obiisse Aristotelem, quod physicam rationem, ob quam Euripus septies die ac nocte reciprocaret, assequi non valeret, scripsit Iustinus Martyr, in sua Parænesi; & Nazianzenus, oratione prima in Iulianum.

7. Præ *gaudio* multos pusillanimes exspirasse variis authorum monumentis est proditum. Hoc modo Polycritam, nobilem è Naxo insula fœminam extinctam esse, refert Aristoteles. Postquam enim Diognito & Ericthonio persuasisset, vt Naxi obsidionem soluerent, ab exercitu in vrbem reuertens, vbi publico honore & lætitia excipitur, patriæque *Liberatrix* appellatur, repente mortua concidit. Diogoras item Rhodius, vt habet Gellius, lib. 3. cap. 15. qui tres filios adolescentes habuit; vnum pugilem, alterum pancealiasten, tertium luctatorem: eosque omnes eodem Olympiæ die vincere & coronari vidit: cumque eum tres filij amplexi, coronis suis in caput patris positis suauiarentur: & cum populus gratulabundus flore vndiq; in eum iaceret, ibi in stadio inspectante populo, in oculis & manibus filiorum animam efflauit.

8. Etiam literis mandatum, *pudore* quosdam esse extinctos. Plinius namq;, superius citatus, Diodorum quendam Dialecticæ professorem, quod lusoriam quæstionē à Stilbone propositam non protinus dissoluere potuerat, mortuum esse testatur. Simile quid Homero accidit. Nam cum in Io insula ad littus sedens, piscatores rogasset, num quid haberent, illi vero hoc ænigmate respondissent, *Quæcunq; cepimus, reliquimus: quæ nō cepimus, habem⁹*: summi ingenij vir, quod

quod horum dictorum perplexitatem explicare nequiret, pudore confectus diem obiit. Ita Plutarchus in vita Homeri.

Atque hæc quidem de *languore* animi. Terroris verò, stuporis, atque trepidationis duas causas assignat Pererius. Altera ex parte *personæ*, quę apparet, sumitur; altera ex parte *rei*, quæ in Apparitionibus reuelatur. Illa terret maxime, si sub terribili specie cõspiciatur: hæc, si tristia atq; acerba cõtineat. Et hoc bene à Pererio: non solũ, quia hic omnium sensus & consensus; verum etiam quia expressa vtriusque exempla superius allata sunt, & ratio nos, vt ita credamus, cogit. 9.

Terribili forma territus fuisse videtur Daniel. Sic enim loquitur cap. 10. ad Angelum: *Domine in Visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & facies mea mutata est in me.* Et ita omnino videtur se res habere. Terribilis enim Angeli fuit forma: *videbatur enim vir vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo: & corpus eius quasi crysolithus: & facies eius velut species fulguris; & oculi eius, vt lampas ardens: & brachia eius, & quæ deorsum sunt vsque ad pedes, quasi species æris candentis: & vox sermonum eius, vt vox multitudinis.* Eadem forma terruit Ioannem Euangelistam. *Vidi*, inquit cap. 1. *septem candelabra aurea: & in medio candelabrorum aureorum, similem filio hominis, vestitum podere; & præcinctum ad mamillas Zona aurea. Caput autem, & capilli eius erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix: & oculi eius tanquam flamma ignis: & pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti: & vox eius tanquam vox aquarum multarum: & habebat in dextra eius stellas septem: & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius, sicut sol lucet in virtute sua.* 10.

Res tristis atque acerba commouit Danielem, quando in visione Capitis octaui, & noni, intellexit extremam & funestam calamitatem populo Hebræorum euenturam; vt qui ob peccata sua regno & sacerdotio in omne tempus esset priuandus, perpetuoq; exilio, & miserrima seruitute, per omnem terrarum orbem, mulctandus. Simile malum effecit, vt *conturbaretur venter* Abacuc, cap. 3. *vt contremuerint omnia ossa Ieremiæ*, Ierem. 23. Et in somno *perturbatus* dicitur Nabuchodonosor, quia ad se pertinere suspicabatur malum, quod somnianti occurrebat. Sic visio dura facta est Isaiæ cap. 21. & *Propterea*, inquit, *repleti sunt lumbi mei dolore: angustia possedit me, sicut angustia parturientis: corrui cum audirem: conturbatus sum, cum viderem. Emarcuit cor meum; tenebræ stupefecerunt me.* 11.

Veruntamen non *solæ* iam assignatæ causæ terrorem attulerunt, in Diuinis Angelicisque Apparitionibus. Atque hoc *secundo loco* sit 12.

 dictum.

dictum: probatur vero sequentibus exemplis. Ad vocem loquentis DEI *trepidauit* Adam, vt dictum est Thesi 3. sed tamen nondum adhuc terribilis DEI vultus, visus, nec triste adhuc nunciũ allatum. *Horror* magnus & tenebricosus inuasit Abrahamum, Genes. 15. sed ad visam, per somnium, vaccam, capram, arietem, turturẽ, columbam, diuisas. Et Iacob Patriarcha *pauit*, Genes. 28. nec tamen aliquid aut audiuit triste, aut vidit terribile: sed solum Angelos ascendentes & descendentes schalam. Idem dixero de Agar ancilla Abraham; quæ quidem nihil vidit, vocem autem suo se nomine cõpellantem audiuit & tamen obstupuit: Genes. 21. Et Israëlitæ sunt *perturbati*, Exod. 20. solo tonitru audito, quod aduentum Domini antecedat. Sic clamat Gedeon: *Heu mihi quia vidi Angelum Domini*, Iudic. 5. & Manue, *Morte moriemur*, loquitur vxori, *quia vidimus Dominum*. Iudic. 13. quod vero nec res tristis ipsos turbarit, aut Spiritus terribilis vultus, inde est clarum, quod præsentissimi sibi fuerint, quando cum præsentibus sibi loquebantur Spiritibus; & eos tũ solum *trepidatio* inuaserit, quando Spiritus disparuerunt. Sed nec Daniel semper aut tristia audiuit, aut vultum Angeli conspexit terribilem, quando facies eius præ timore *immutata* est; Maiestas atque magnitudo rerum, quæ offerebantur, sæpe in stuporem rapuit; quemadmodum & Ezechielem. Denique vt finem faciam, Eliphas, apud Iob, nec Spiritum viderat, nec vllam eius vocem audierat, dicit tamen *pilos capitis sui horruisse*, cum, se præsente, Spiritus transitum suum proderet &c. Iob. c. 4.

13. Quia igitur non *sola* illæ causæ fuerunt, quibus terror, aut stupor, aut trepidatio in Diuinis Apparitionibus, Angelicisque visionibus allatus est, quas superius recensuimus; vniuersas, quantum coniectura consequi possumus, assignemus. Existimo vero omnes ad *quatuor* primas reuocari posse. Nam vel ex *personis*, quæ apparent, terror accidit: vel ex *rebus* quæ reuelantur, & in Apparitionibus innotescunt: vel ex *hominum* parte, qui Apparitiones, vel Reuelationes habent: vel ex Apparitionis *forma*. quemadmodum enim hæc omnia in Apparitionibus inueniuntur: ita ex his omnibus dicti motus aliquando excitantur.

14. *Persona*, seu Spiritus, qui apparet, duobus modis terrere solet, vt bene indicauit Pererius. Vnus est, si aspectus eius sit insolitus & inusitat⁹, alter si terribilis. Pro terribili sunt exẽpla data Danielis atq; Ioannis Euangelistæ. Pro insolito & inusitato, B. Virginis, quam turbatam quidam existimant, non tam conspectu, quam insolito

conspe-

conſpectu Angeli. Nam ante ſæpius putant habuiſſe Reuelationes & Apparitiones Angelorum Imaginarias: Ocularem autem atque Viſibilem tum primum, cum *turbata* dicitur, Lucæ 1.

Res quæ Apparitionum quaſi materia ſunt, etiam terrent & perturbant: primum quidem *triſtes & acerba*; vt probant exempla ſuperius data, Theſi 11. deinde etiam *magnæ & graues*, quamuis non triſtes; vt procul dubio pleræque fuerunt, quæ Danielem conturbarunt, atque Euangeliſtam Ioannem: quædam etiam hoc ipſo turbant, & terrorem afferunt, quod *inſolitæ ſunt*; *& quidnam ſint, aut ſignificent*, lateat mortales; quomodo expauit ad viſionem aſcendentium, & per ſchalam deſcendentium Angelorum Iacob: quædam denique propterea, quod neſcio quæ *ſpectra mortalium oculis* offerant; vt animalia illa Ezechielis, eorum forma, ſpecies, motus. 15.

Ex parte *hominum*, quibus vel Spiritus apparent, vel Reuelationes fiunt, quatuor modis accidit terror & trepidatio. *primo* ob malam ipſorum conſcientiam: *deinde* ex naturali, & quaſi ingenita naturæ infirmitate, qua plerique horrent quoſuis Spiritus. *tertio* ex perſuaſione, qua credunt ſibi moriendum, ſi DEVM vel Angelum videant. quarto ex opinione, qua cenſent indignum eſſe, vt mortales cum immortalibus diuiniſque mentibus conuerſentur. Primus modus locum habuit in Adam atque Eua, qui ad loquentis Domini vocem territi ſunt, vrgente ipſos peccati conſcientia. Idem locum habuit apud cuſtodes ſepulchri Dominici; qui quamuis viri, plus tamē, quam mulieres, percuſſi: *facti enim ſunt veluti mortui.* quod de mulieribus non dicitur, vt quos non, vt illos, conſcientia peccati arguebat. Ob ſecundum territus Eliphas, Iob. 4. Sed & mulieres piæ, quorum iam meminimus. Apoſtoli vero in primis hoc confirmant. hi enim timore perterriti, cum Dominum viderent nunc ſuper mare ambulantem, Marc. 6. nunc clauſis ianuis ad ſe intrantem, Ioan. 20. quod putarent ſe Spiritum & phantaſma videre. Tertius modus locum habuit etiam in Manue atq; Gedeone. perſuaſio vero hæc ex Domini oratione profecta videtur, qua ſic ad Moyſen Dominus Exod. 33. *Non videbit me homo & viuet.* quo fit, vt ante prolatam ſententiam quidam Dominum, nec tamen trepidauerint, aut ſibi moriēdum exiſtimauerint. Pro quarto modo eſt, quod docet B. Gregorius, homil. 8. in Ezechielem, *hominem comparatum* DEO *penitus deficere, propterea, quod ex diuina Viſione ſuam agnoſcat ignorantiam, infirmitatem, atque vilitatem*; Hinc bene Arethas in 1. Apoc. *Mo-* 16.

ris, in-

ris, inquit, *est sanctis Prophetis, vt cum visionem intuentur, obstupescant ob vehementem abiectionem conditionis humanæ; videntes quantum diuina humanis sint meliora, eaque præcellant & excedant.* Confirmant hoc exempla Abrahæ, Moysis, Isaiæ, Ieremię: primus, quanto familiarius cum Deo loquitur, tanto submissius de se sentit: *Loquar*, inquit Gen. 18. *ad Dominum, cum sim puluis & cinis.* Secundus, quamuis esset omni sapientia Ægyptiorum eruditus, se tamē fatetur esse impeditioris linguæ factum ex colloquio Dei. *Domine*, inquit Exod. 4. *non sum eloquens ab heri & nudiustertius. Ex quo enim locutus es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris sum linguæ.* Tertius ad insignem illam, capitis 6. visionem eleuatus, clamat, *se virum esse linguæ impeditioris.* Quartus loquente ad ipsum Domino, *A, a, a,* inquit, *Domine, nescio loqui, quia puer ego sum.*

17. *Forma, siue modus* Apparitionis, qui terret, in duobus maximè Apparitionum generibus accidit: *Ocularibus* & *Vocalibus*. Ibi contingit terreri, si species aliqua spiritus subito appareat, & quo modo apparuerit, aut vnde venerit, ignoretur; hoc modo ad conspectum Angeli territus est Zacharias. hîc, si vel grandior vox audiatur, quæ audientium aures percellat; vel vox audiatur, & quis eius author, siue vnde oriatur, non sciatur: posteriori modo turbata est Agar, ad vocem diuinitus missam; Gen. 21. quæ tamen nihil mouebatur, quando cum præsente Angelo loquebatur, Genes. 16. priori Israëlitæ, quando, vt loquitur Moyses, Exod. 20. *audiebant voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem. &c.*

18. Atque hæ fere *præcipuæ* causæ terroris, trepidationis, atque languoris animi. Et nunc quidem vna illarum hæc effecit; nunc illarum plures. Illa ipsa, quæ protulimus, hoc confirmant exempla. Præter has sunt quædam, quasi *accidentariæ*; quæ cum his coniunctę terrorem plerumque augent. Hæ fere sunt; *locus*, *tempus*, & *persona*, quæ Apparitiones Reuelationesque habet, *conditio*.

19. Ex *locis* solitaria, & vbi aut nulli, aut pauci præsentes, terrorem augent. Quemadmodum plurium societas animum confirmat, vt vel nō timeat, vel minus timeat; ita solitudo timorem excitat. Hinc est quod plerosque, quos territos & perculsos Spirituum visione legimus, solos fuisse deprehendamus.

20. Ex *temporibus* intempesta nox ad terrorem ciendum est accommodatior: alioquin per se apta huic negotio; vnde & mali Spiritus, quibus propositum est, vt mortalibus terrorem incutiant, noctem præ alio tempore deligunt.

Hominum

Hominum non eadem omnium est conditio. quidam sunt constātioris atque firmioris animi; quidam tenerioris & infirmioris. Illos difficilius terreri nemo dubitat; quemadmodū & hos citius. Quocirca, si quæ causę terrorem incutiunt, apud hos reperiantur, terrorem illæ procul dubio & citius excitabunt, & augebunt. 21.

Sed *extremum* demus. Assignemus causas, cur quidam *territi non fuerint*, quamuis etiam, quæ alios in Apparitionibus terruerunt, rationes magnæ & iustæ affuerint. Ego verò has nunc in *consuetudinē*, quam quidam cum DEO cœlestibusque Spiritibus habuerunt, referrem: nunc in hominum præsentium *frequentiam*: nunc in cogitationes *præcedentes*: nunc in ingenium *durius*: nunc in *desiderium* siue studium rem quampiam cognoscendi: nunc in *compositum*, & paratum, ad diuinas Reuelationes percipiendas, animum: nunc in *opinionem*, qua quæ vera est, non pro vera habetur Apparitio. 22.

Consuetudo atq; familiaritas videtur fuisse ratio, cur plerique initio conditi mundi, diuinis Apparitionibus territi non fuerint; in quorum numero sunt primi parentes, ipsorum filij & nepotes. Abraham quoque, eiusdemque vxor atq; ancilla. Coniungunt quidam cum his ex nouo Testamento B. Virginem vna cum sponso Iosepho. Hic locum habet, quod dicitur: *Assuetis non fit passio.* 23.

Præsentia multorum forsitan effecit, cur minus territi legantur illi, qui de cœlo audiuerunt vocem illam; *Et clarificaui & clarificabo iterum*, Ioan. 12. Neque enim leuis illa vox fuit, & minimè terribilis: cum quidam cum tonitru illam comparârint: & hoc nomine etiam potuerit terrere, quod audiretur, & author eius ignoraretur. Quēadmodum solitudo terrorem facile incutit: ita aliorum præsentia animum addit, & terrorem excludit. 24.

Ingenium etiā in quibusdam durius est & agrestius, qui nec grauissimis reb⁹ cōmouentur. hoc forte arcebat terrorē Ionæ. Neq; enim alias videtur fuisse possibile, vt ad tam nouam, magnam, horrēdam Reuelationem Propheta non sit commotus; imo cum DEO quasi disputationem susceperit, iustissimam suam iram existimauerit. 25.

Præcedens cogitatio eius, quod à reuelante DEO & Spiritu suggeritur, etiam terrorem adimit, pręsertim si non peregrina sed vsitata forma Spiritus appareat. Quocirca mirum non est, si non motus legatur Ioseph in somno, dum Angelum nunc audit monentem, ne coniugem dimittat; nunc fugam, nunc reditum consulentem. In his cogitationibus totus erat vir sanctus. Eædem cogitationes videntur prohibuisse terrorem in tribus Magis, quando ab 26.

Angelo moniti sunt redire in regionem suam per viam aliam.

27. Sciendi *desiderium* & studium, quemadmodum hominem ad ardua impellit, ita facit, vt rebus arduis & terribilibus non moueatur. Fortassis hoc effecit, vt Moyses in prima illa, quam habuit, magna visione, de qua Thes. 28. præced. Cap. intrepidus permanserit.

28. Eadem videtur esse ratio *compositi* ad DEI reuelationes percipiendas *animi*; quamuis hîc non tantum est desiderium rerum sciendarum, verum etiam confirmatus quasi animus ad visionem, magno studio capiendam. Quapropter vt improuisa terrent, ita hîc præuisa terrori aditum præcludunt. Hæc ratio videtur locum habuisse in Elia, 3. Reg. 19. quando aduentum Domini præstolabatur; & eodem transeunte motus non est, quamuis etiam transitus esset admodum admirabilis. Habuisse locum in Samuele, quãdo admonitus ab Heli, vt si vocetur quarto, dicat, *Loquere Domine, quia audit seruus tuus*, 1. Reg. 3. Similiter habuisse locum in Ioanne Baptista; qui quamuis videret cœlos apertos, atque inde descendentem Spiritum sanctum, in specie columbæ: audiret etiam diuinitus lapsam vocem, territus tamen nequaquam est, quia, vt ipse loquitur de se, *qui misit eum baptizare in aqua, ille iam ante dixerat: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.*

29. *Opinio* etiam, qua, quę reuera est Apparitio, pro Apparitione non habetur, terrorem adimit. Nec hoc mirum. Quid enim non facit opinio? vt timorem incutit, si vsitata res pro inusitata habeatur; ita adimit, si inusitata habeatur pro vsitata. Hinc est quod sanctissimus Petrus perculsus non sit, quãdo & lumen vidit in carcere, & ab Angelo excitatus iubetur se induere, & præcedentem sequi. *Nesciebat enim*, inquit S. Lucas, *quia verum est, quod per Angelum fiebat*, Act. 12. forte & hæc causa fuit, cur idem Petrus nihil trepidauit, quando Act. 10. vidit in linteo vase omnis generis animalia &c. Et hactenus de terrore, trepidatione, languore animi, quem Apparitiones quandoque afferunt.

Finis libri tertij, qui est de Apparitione DEI *Imaginaria.*

LIBER QVARTVS.

DE DIVINA, SIVE DEI IN VETERI TESTAMENTO APPARITIONE ET LOCVTIONE INTELLECTVALI.

CAPVT I.

In quo propria ratio Apparitionis Intellectualis explicatur.

QVARTVM genus Diuinarum Apparitionum, illarum est, quas *Intellectuales* dicimus; sic dictarum, quod in his in intellectum hominis se DEVS insinuet; ibi appareat, & mentis suæ secreta manifestet. 1.

Hæ *Apparitionis* nomen commune habẽt, cum aliis tribus: quemadmodum & *Locutionis*, & *Reuelationis*; quia vt in illis, ita his, DEVS quodã modo apparet, quodam modo loquitur, quodam modo secreta sua reuelat: sed vox *Intellectualis* ipsos ab aliis distinguit. Illæ non intellectu præcipue, vt hæ, perficiuntur: sed DEVS vel sub externa forma se exhibet visui: vel externa voce auditui: vel imaginationem hominis occupat. 2.

Hinc fit, vt Intellectualis in sui ratione quædam *excludat*, aut certè non necessariò postulet, quæ in aliis sunt necessaria: quædam omnino *requirat*, ac postulet. Excludit operationes duorum sensuum exteriorum, visus atque auditus; & vnius interioris, imaginationis scilicet: quoniam hæ aliarum sunt Apparitionum: requirit operationem intellectus; vt sine qua ipsa nequit esse: quemadmodum & ab ipsa ab *intellectu* nomen habet. 3.

Hinc quoque facilis coniectura sumitur de Apparitionibus Diuinis, vtrum ad hanc classem, vel aliam aliquam debeant referri. Etenim si DEVS sub humana forma se exterius exhibeat: si hominibus voce externa loquatur: si per somnium insinuet se: quamuis post hæc etiam mens hominis ab ipso occupetur; & in intellectu incipiant esse, quæ prius fuerunt in sensu: ad *Intellectualem* Apparitionem illa referri non debet: quod non solius, aut certè *prima* hîc intellectus sit occupatio. 4.

Necesse verò non est, vt sub aliqua *forma*, per intellectum, DEVS in hac Apparitione conspiciatur; quemadmodum ideas hominum plerumq; cõcipimus, quos nobis præsentes, vel loquẽtes fingimus. Quãuis enim hoc fieri possit; & factum fuerit aliquando, in iis, qui 5.

 corpo-

corporeis oculis DEVM conspexerunt; ; non tamen oportet, vt semper fiat. Apparuisse dici potest, quando *loqui* auditus est: eo, videlicet, modo, quo intellectus audire, & spiritus loqui dicitur.

6. *Forma* veruntamen semper aliqua est, qua intellectum instrui oportet, si DEVM percipere, vel loquentem audire, debeat: verum forma illa rerum est, quæ dicuntur; non DEI, qui dicit & loquitur. quam idcirco necesse est esse; quod sine hac intellectus operationem suam perficere nequeat: cum rebus intellectis, si quidem intelligere debeat, oporteat esse præsentem; & præsens sine hac esse nequeat.

7. Hanc formam dicimus esse *species* rerum intelligendarum: quæ non sunt ea, quæ intelliguntur, sed media, quibus res intelliguntur. quocirca nec se habent, vt obiecta, & fines, in quos intellectus fertur: sed tanquam principia & instrumenta, per quę in obiecta & fines fertur.

8. Species hæ in his Intellectualibus Apparitionibus *duplicis* sunt generis; quasdam DEVS intellectui subministrat, & quasi in eundem infundit; cum mentem occupat: & hæ de nouo creari ab ipso dicuntur: quasdam in intellectu inuenit, quæ vt hîc DEO possint seruire, noua quadam luce atque claritate afficiuntur; & in alium quasi statum transferuntur; quemadmodum posterius explicandum erit.

9. Ex dictis manifestum est: *multa* admodum esse, quæ ad hanc Intellectualem DEI Apparitionem concurrunt. Est *Deus*, qui se, vel res diuinas, quæ conspiciuntur, exhibet. Est *mens*, siue intellectus, qui res ipsas percipit. Sunt *res*, quæ intellectu percipiuntur. Sunt rerum *species*, per quas concipiuntur.

10. Rursus, ex his duo sunt quasi præcipua agentia: *Deus*, scilicet, qui res affecit; & *mens* siue intellectus, qui res percipit. Vnum quasi agens secundarium, & veluti instrumentum, *species* rerum, per quas res intelliguntur. Vnum quod se habet veluti subiectum, atque materia, in quam actio fertur; quod est *res*, quam intelligendam DEVS offert.

11. Sed tamen & hæc materia quandam agentis conditionem subire videtur: si non *Physici*, certè *moralis*: quemadmodum & quandam patientis intellectus. Nam & *intelligere quoddam pati* dicit Aristoteles, libro tertio de Anima; & communi Philosophorum sententia, *obiecta* dicuntur *mouere potentias*, atque in ipsas agere. Verum, quia hæç magis ad scholas pertinent, nostra prosequamur.

CAPVT

CAPVT II.

Dari aliquam Intellectualem Dei Apparitionem, Locutionem, siue Reuelationem, & conuenienter dari docetur.

DARI aliquam Intellectualem Dei Apparitionem siue Locutionem, communis est omnium Sanctorum Patrum sententia. Illam B. Augustinus, libro 16. de Ciuitate Dei, capite 6. his verbis complexus est. *Veritas*, inquit, *incommutabilis, aut per seipsam loquitur ineffabiliter irrationalis creaturæ mentibus; aut per mutabilem creaturam loquitur, siue spiritualibus imaginibus spiritui nostro, siue corporalibus vocibus nostri corporis sensibus.* Priori membro nostram Intellectualem indigitat Locutionem: posteriori duplicem, Imaginariam & Vocalem. 1.

Sententia hæc vana non est, nec sola Sanctorum nititur auctoritate, & sententia. Clarissimum eius exemplum deprehenditur in Spiritibus cœlestibus; non iis solum, qui cum corporibus nullam societatem habent, verum etiam iis, qui corpora semel deseruerũt, & olim illa in communi omnium hominum à mortuis resurrectione sunt resumptura. Omnibus his immutabilis Dei veritas iam per seipsam loquitur, loqueturq; in omnem æternitatem: omnibus his sese exhibet, exhibebitque in omnem æternitatem. 2.

Sed & *exempla* huius plura Sacræ Scripturæ commemorant. Pluribus locis insinuatur Deus loquutus, atque apparuisse, & cum certum sit sub externa specie visum non esse; & viua voce loqui non auditum; præsumatur quoque aut credatur per imaginationem secreta sua non reuelasse; colligitur haud obscure Intellectuali Apparitione, atq; Locutione mortalibus affuisse, cum iis egisse. Modum hunc cum Prophetis obseruauit persæpe. Nos eius aliquot exempla proferimus. 3.

Nouit Sanctissimus Paulus, hominem, qui, *in tertium cœlum raptus, audiuit* (vtique à Deo) *arcana verba, quæ non licet homini loqui*; quemadmodum ipse testatur, 2. Corinth. 12. verum, quomodo audiuit? An voce externa loquentem Deum? An per imaginationem insusurrantem hæc arcana? an sub externa, quæ in hominum oculos incurreret, forma dicentem? At dubitat Apostolus; Vtrum *in corpore fuerit, an extra corpus*. Scio & visum esse à Paulo CHRISTVM, & ab eodem auditum, quando, vt ad carceres raperet Christianos, Damascum, spirans minarum & cædis, tendebat; nunc etiã CHRISTVM in somno ipsi apparuisse: at quando *arcana, quæ loqui non licet, audiuit*; 4.

audiuit; nihil horum fuit. Exemplũ hoc refert Tostatus, 3. Reg. c. 9. q. 2.

5. Alterum ibidem refert de Eliseo Propheta. Historia describitur 4. Reg. c. 3. Tres Reges, Rex scilicet Israël, Rex Iuda, Rex Edom, cõtra Regem Moabitarum pugnaturi, cum penuria aquæ laborarent in deserto Idumeæ, & de voluntate Dei interrogaretur Eliseus, *Adducite ad me*, inquit, *Psalten. Cumque caneret Psaltes, facta est super eum manus Domini, & ait: Hæc dicit Dominus; facite alueum torrentis huius fossas & fossas. Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neq; pluuiam, & alueus iste replebitur aquis; & bibetis vos, & familiæ vestræ, & iumenta vestra. Parumq; est hoc in conspectu Domini: insuper tradet etiam Moab in manus vestras. Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem vrbem electam: & vniuersum lignum fructiferum succidetis, cũctosq; fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.* Locutus Eliseo hæc Deus, non somno occupato, aut in imaginatione: teste Tostato; nõ viua & externa voce, non sub spectabili forma. Locutus igitur est, vt B. August. loquitur *menti ineffabiliter.*

6. Per eandem Intellectualem Locutionem idem Propheta intellexit, quę reuelauit Ioas Regi Israël, 4. Reg. 13. Cum enim æger iam, & morti vicinus inuiseretur, iubet ipsum afferre arcum & sagittas. his allatis dixit ad Regem: *Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit Elisæus manus suas manibus Regis, & ait: Aperi fenestram Orientalem. Cumq; aperuisset, dixit Elisæus; Iace sagittam. Et iecit. Et ait Elisæus: Sagitta salutis Domini: & sagitta salutis contra Syriam: percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam. Et ait: Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursus dixit ei: percute iaculo terrã. Et cum percussisset tribus vicibus, & stetisset, iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinquies, aut sexies, aut septies, percussisses Syriam vsque ad consummationem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.* Futura hæc, quæ certissime Propheta prædixit, non nisi reuelante Deo cognouit. Et vt hoc certum, ita haud dubium, quin per Intellectualem Locutionem.

7. Per eandem intellexit Nathan Propheta, quod Dauidi indicauit, *translatum scilicet fuisse ipsius peccatum*, quãdo ille, corde compunctus, & pœnitentia ductus, in hanc vocem erupit: *Peccaui Domine.* 2. Reg. 12. Sed tamen, quia blasphemare fecisset inimicos nomen Domini, priuandum filio, quẽ vxor Vrię ipsi pepererat. Quamuis. n. alio modo, Propheta hęc, quam Intellectuali Locutione potuit cognouisse, intellectuali tamen intellexisse probant & loci & temporis cõditio, quibus dicta à Propheta fuerunt.

8. Cum Ezechias ægrotaret, missus ad ipsum est Isaias Propheta, cũ diuino mandato, quo pręsens mors indicebat. Quomodo Dei mã-

datũ Prophetę innotuerit, nõ laboro, hac, ſcil. vel illa locutione. Verũ quę Ezechię longiorẽ vitã cum lachrymis precanti, idẽ Propheta mox, ex Dñi ſententia, reſpondit; ſcilicet *exauditam eſſe ipſius orationẽ à Deo: & ad dies vitæ præteritos, quindecim annos adiectos: fore etiã, vt poſt triduum templum aſcenderet, & præterea liberandum de manu Aſſyriorum*; hęc omnia per Intellectualẽ Locutionem percepit. Vide 4. Reg. 20.

Ioſaphat, Iudę Rex, in extrema neceſſitate cõſtitutus, cũ, pręſente vniuerſo populo ſupplex Deũ in atrio domus Domini precaretur, auxiliũq; aduerſus ingruentes hoſtes poſtularet, factus eſt ſpiritus Dñi in medio turbæ ſuper Iahaziel, filiũ Zachariæ, 2. Para. 20. iſq; ex Domini ſententia in hæc verba prorupit: *Attendite omnis Iuda, & qui habitatis in Ieruſalem, & tu Rex Ioſaphat: hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paueatis hãc multitudinẽ. Non eſt. n. veſtra pugna, ſed Dei. Cras deſcendetis contra eos. Aſcenſuri. n. ſunt per cliuũ nomine Sis, & inuenietis illos, in ſummitate torrentis, qui eſt contra ſolitudinem Ieruel. Nõ eritis vos, qui dimicabitis: ſed tantummodo cõfidenter ſtate: & videbitis auxiliũ Domini ſuper vos. O Iuda & Ieruſalẽ, nolite timere, nec paueatis: cras egrediemini cõtra eos, & Dñus erit vobiſcũ.* Hæc Iahaziel. Sed vnde? Ex ore Dñi, *Hæc*, inquit, *dicit Dñus*. Sed quo modo? An ſub ſpectabili ſpecie ipſi exhibit⁹? Nihil minus. An externa voce audiuit loquẽtẽ? at in *medio turbæ* nõ ſol⁹ audiſſet. ſed nec ipſius tũc voce fuiſſet op⁹; cũ vna Dñi & ſuffeciſſet, & pſtitiſſet. An in ſõno, imaginariaq; auditione pcepit? At vigilabat cũ vniuerſo cœtu. *In ſe*, igitur, *in interiore mẽte* Dñm audiuit loquẽtẽ.

Eodem modo Deũ loquentẽ audiuit Moyſes, quando primum quidẽ cognouit mundi creationẽ; & quo modo idẽ mund⁹ partim diſtinctus, partim etiam fuit ornatus. deinde plurima, quæ de primis humani generis authoribus, primiſq; Patriarchis, literis conſignauit, & poſteritati tradidit. Eodẽ modo inſtitutus Daniel, quãdo iniquum iudiciũ reuocauit. Danie. 13. & caſtiſſimã Suſannã à morte liberauit. Deniq; , vt multa paucis concludam, familiariſſim⁹ hic agendi mod⁹ fuit Deo, apud Prophetas, teſte Toſtato. qui etiã Tõ. 1. in Exod. q. 2. ſuper cap. 11. putat *generalis regulæ* loco haberi poſſe, vt intelligatur ſemper Scriptura loqui de Apparitione, ſiue Locutione Dei Intellectuali, quotieſcunq; à Prophetis dicitur: *Hæc dicit Dñus*. 10.

Admodum vero *conuenienter* Deus quartum hoc Apparitionis & Locutionis genus admiſit; ſiue eius ratio petatur ex *Dei* loquentis & apparentis; ſiue ex *hominum*, quibus loquitur & apparet, conditione; ſiue etiam ex *rebus* ipſis, de quibus aliquando homines, per Deum, inſtrui potuerunt, atque debuerunt. 11.

Deus

12. *Deus* Spiritus est,& omnis corporis expers, quemadmodum norunt omnes.& si quãdoq; sub corporea conspicitur forma;& quãdoque voces sensibiles edere percipitur; si quandoque per corporeas rerum species se insinuat; peregrinum quasi quid assumit,& aliquid alienum à se pręstat. Tunc se, vt ita dicã,& suis vtitur; quando sine hisce sensibilibus rebus sese hominum mentibus communicat, iisdem illabitur, iisdem quæ vult reuelat.

13. Et *hominum* non ea conditio est, vt nisi rebus corporeis interuenientibus, mente percipere nõ possint quidquam. Quamuis enim, dum mortale hoc corpus circumferunt, & propriis naturæ viribus agunt, diuinitus non adiuti, opera sensuum, & interiorum,& exteriorum, in rerum cognitionem veniant: nihil tamẽ prohibet, quin, si diuinitus iuuentur; etiam absque sensuum horum subsidio, de rebus diuinis instrui,& instruentes se percipere valeant.

14. *Rerum* etiam quædam sunt, quæ sub sensum nõ cadunt; quarum propriè simulachra, per quæ intellectu capiantur, non sunt: de quibus tamen non vtiliter solùm, verum etiam necessario homines instituuntur. Quid vero prohibet de his ipsos à Deo instrui, pro rerũ ipsarum conditione? absque simulachris, quæ vel visu, vel auditu accipiuntur, vel in imaginatione suas habent sedes.

CAPVT III.

Explicantur variæ Intellectualis Apparitionis, siue Locutionis Dei, Diuisiones,& omnibus vna præfertur.

1. VARIÆ possunt dari Intellectualium Dei Apparitionum, siue Locutionum *Diuisiones*. Possunt enim distingui, vel ratione *obiectorum*, de quibus diuinitus mortales instruuntur: vel ratione *personarum*, quæ per se apparent, & loquuntur: vel ratione *temporis*, quo accidunt: vel ratione *modorum*, quibus vti contingit: vel ratione *hominum*, quibus fit Reuelatio: vel ratione *mediorum*, quorum est vsus: vel denique *formæ* Apparitionis, siue Locutionis.

2. *Obiectorum* ratione non malè distinguuntur dupliciter. Nam vel hæc sunt talia, ad quę alioquin naturalis ratio potest pertingere, quamuis hîc diuinitus reuelentur; *naturalia* dicere possumus: vel ingenij humani viribus sunt superiora; non malè dixerimus *transnaturalia*. Et vtraque, vel possunt esse rerum præsentium, vel præteritarum, vel futurarum. Cum enim eadem, quæ hîc reuelantur, materia sint

teria ſint Prophetiæ; quemadmodum Prophetia ratione *obiectorum* diſtinguitur bifariam; ita Dei hæ Apparitiones atq; Locutiones.

Ratione *perſonarum*, quæ loquuntur, ſimiliter bipartitò diſtinguuntur. Vel enim Deus immediatè, *per ſe*, hîc apparet, & loquitur: vel *Angeli*, in perſona Dei. Vtrumq; fieri poſſe dubitat nemo. Vtrũq; fieri, factumq; eſſe, poſtea docebitur. Quamuis vero Angeli, & apparere, & loqui hîc aliquando inueniantur, Deus tamen bene dicitur apparere & loqui; quia Angeli Dei vices ſuſtinent, & perſonã agunt, vt alias probatum eſt. 3.

Si *Temporis*, in hiſce Apparitionibus & Locutionib⁹, aliqua ratio habenda eſt, dicentur forte aliquæ fieri in vigilia, aliæ in ſomno. Rurſus, & melius, aliæ interdiu, aliæ de nocte. quibuſdam enim Deus in clara luce locutus eſt; quibuſdam nocte: & aliis horum vigilantibus, aliis dormientibus. 4.

Perſonæ, quibus Deus hîc ſe, ſuaq; reuelat, *præcipue* ſunt duplices: Prophetę, ſcil. & Sacerdotes. Hos idcirco diſtinguimus, quod non eandem Deus cum vtriſq; ſeruet rationem. Pręcipuas vero has eſſe dicimus, quod quamuis etiam aliis, rarius tamen, ſua iis Deus reuelare ſolitus ſit, in lege Veteri. 5.

Modus, quo fiũt, duplex eſt: Vel enim homo extra ſe quaſi rapitur; vel ſibi relinquitur. Hinc doctiſſimus Toſtatus duplicẽ diſtinguit Intellectualem Apparitionem ſeu Locutionẽ, q.2. ſuper 9.c.3. Reg. *Quartus*, inquit, *modus, quo Deus apparet & loquitur, eſt per immutationẽ intellectus: ſcilicet, quod Deus eleuet intellectum alicuius ad intelligendum aliquid ſupernaturaliter, quod aliter intelligere non poterat. Et iſtud fit dupliciter: aliquando cum ecſtaſi & raptu; ſicut fuit in B. Paulo 2. Cor. 12. aliquando ſine ecſtaſi; & ſic fuit in Eliſæo, & multis aliis Prophetis*. ita Toſtatus. 6.

Ratione *mediorum*, pro ſpeciebus intellectualibus, quarũ in Locutionibus his atq; Apparitionibus vſus eſt, diſtingui poſſunt ipſæ. Neq; enim vna, ſed duplex eſt harũ ſpecierum conditio. Quædã de nouo infunduntur, cum Reuelatio accidit: quædã prius habentur, ſed nouum vſum hîc accipiunt; per hoc, quod diuina virtute ad ſupernaturalem cognitionem eleuantur, & applicantur. vide Franciſ. Suarez Tom.3. in 3. par. D. Thom. Diſp.9. ſect.2. 7.

Deniq; ſi *formæ* Apparitionis ratio habenda, poteſt diſtingui Intellectualis Reuelatio, vt alia ſit, quæ ſine concurſu phantaſmatum & phantaſiæ perficitur: alia, quæ fit cum eorundem concurſu. Hæc naturalior eſt, & modo homini magis accommodato fit: illa rarior; &, vt loquitur Suarez, valde extraordinaria, nec accommodato ani- 8.

mæ vnita corpori passibili, ideoq; ex singulari priuilegio conceditur tantum.

9. Apparitiones siue Locutiones Dei has Intellectuales, modis dictis, commode distingui, ex se clarum est. Exempla partiũ omnium S. literæ suggerunt. In singulis nobis suffecerit subministrasse vnũ. De *rebus*, ad quas naturali sua industria potuit homo peruenire, instructus Ahias Propheta, 3. Reg. 14. quando cæcutiens intellexit esse vxorem Ieroboam, quæ pro vxore Ieroboam agnosci noluit. de *transnaturalibus* Elisæus, Nathan atque Moyses. Elisæus quidem de *futuris*; quando Ioas Regi, 3. Re. 13. prędixit fore; vt hostem suũ superet. Nathan de *præsentibus*; quando dimissum significauit peccatum, delictum agnoscenti, Dauidi, 2. Reg. 12. Moyses de *præteritis*; quãdo de conditione vniuersi, quam initio lib. Genes. descripsit, instructus est. Omnes vero hi in *vigilia* instituti sunt. In *somno* alios aliquot instructos esse non dubitabit, qui, quibus per somniũ Deus sua reuelare soleat, velit repetere. Quibus autẽ in somno se exhibuit Deus & locutus est, iis *nocte* potuit fuisse locutus: quamuis id omnino necesse nõ est. Quidquid sit, facile cognoscitur, si temporis ratio aliqua hic habenda, Locutionem siue Apparitionem Intellectualem, aliã dici posse *nocturnam*, aliam *diurnam*.

10. Sic *sine Ecstasi* Locutionẽ hanc accidere, ex iã dictis argumẽtis, si nõ omnib⁹ certe plurib. manifestũ est. an quoq; in veteri lege *Ecstasin* aliqui passi, forte difficultatem habet. potuisse nemo negat: sed & de quibusdã videtur res certa. De Balaã id testatur Tosta. q. 400. in 13. c. Gen. de Ezechiele D. Tho. q. 175. a. 1. in 22. adduct⁹ authoritate ipsiusmet Ezechielis, sic c. 8. loquentis: *Spiritus me eleuauit inter cœlum & terram; & adduxit in Ierusalem in visione Dei.*

11. Nec errare facile dixerim eos, qui Adamũ, primũ parentẽ, in *Ecstasi* intellexisse volunt, quando à somno excitatus, mulierẽ quã coram se vidit, dixit *carnẽ esse de carne sua, & os ex ossibus suis.* Neq; enim idcirco de *carne sua* vocauit, *suisq; ossibus*; quod eiusdẽ essẽt speciei illa cũ suis, sed quia reuera de suis sciebat esse sumpta. quocirca optime dixit: *vocabitur virago, quia de viro sumpta est.* Certe *Ecstasin* hic interuenisse, & soporem pro Ecstasi positum esse, haud infirmis rationibus ostendit Tostatus, q. 355. in 12. Genes.

12. Duplicium quoq; *personarum* meminerunt S. literæ. *Prophetæ* per se sibi ipsis dant testimonium. Omniũ propemodũ hęc vox: *Hæc dicit Dominus. Sacerdotibus* testimoniũ dat partim Deus, qui per hos suam voluntatem vult populum intelligere, Malac. 2. partim populus & Reges;

Reges; qui in dubiis rebus de diuina volũtate per Sacerdotes instituebantur: Cumq; Prophetis coniungo genus *fœmininum*. ex hoc 7. Prophetissas afferunt Hebræi: Mariã sororẽ Moysi, Deboram, Annã matrẽ Samuelis, Abigail, mulierẽ quę locuta est ad Ioab dicens: *Qui interrogant, interrogent in Abela*, Odolã vxorẽ Sallũ, & vxorẽ Isaię, de quibus vide Tostatũ, in 1.Reg.T.2.q.12.super c.25. Vtrũ omnib⁹ his locutus sit Deus, Intellectualisq; ipsis Apparitio facta, dici facile non potest, de Odola vix dubium est. Vide 4.Reg.cap.22.

Deniq; in his Reuelationibus nũc *nouas species* esse cõmunicatas, 13. atq; nulla à *phantasmatibus* subsidia interuenisse dubiũ nõ est. Et res potest doceri ex iis, quę de sciẽtia Christi infusa traduntur à Theol. ad q.10.S.Tho.in 3.p.tum ẽt ex maiestate atq; magnitudine rerum, quæ hîc sæpius sunt reuelatæ: nunc vero priorum siue habitarum nouum vsum fuisse, atque phantasmata cum phantasia ad intellectionem concurrisse, tam est certum, quam quod certissimum.

Hec de *diuisionibus* Intellectualis Apparitionis, & Locutionis breuiter. Vna nobis prosequenda est, & exactius discutienda: illa; quę ex 14. *modo* sumpta est, tũ quia receptior est, tũ quia plus, quam aliæ habet difficultatis, tum ẽt, ꝙ ex hac, quid de aliis iudicandũ, facile colligat.

CAPVT IV.

De Apparitione & Locutione Dei Intellectuali, quæ hominib. in Ecstasi accidit.

AD Ecstasin duo videntur requiri, teste Tostato, 3. Reg. q. 1. 18. super c.13. vnum est, vt res quædã homini diuinitus reuelentur: alterum, vt a suis operationibus cessent potentię sensitiuę. Si vel diuinitus nihil reueletur: vel reueletur quidẽ aliquid; potentię tamen sensitiuę suas operationes retineant, rapi non dicetur in Ecstasin homo. Hinc Dionys. Areopag. *Ecstasin* vocat *abstractionem mentis à corpore ad cœlestia contemplanda*.

Vtrũ vero *simul* vtrumq; concurrat; an vnum altero prius; & ꝙ 2. quo; difficulter dixeris. Verisimile est nunc mentẽ prius circa rẽ, quę obiicitur, occupari, ac vehementia cogitationis paulatim à corpore abstrahi: nunc prius abstrahi à corpore, & postmodum, totã meditationi diuinarũ rerũ tradi: nunc simul abstrahi, & simul occupari.

A corpore porro mẽs *abstrahi* non ita dicitur, quasi corpus ad tẽ- 3. pus relinquat; atq; alio loco sit ipsa, alio loco corp⁹; vt docere videtur Bodin⁹ l.2.c.4.de Dæmon. Non hæc Ecstasis esset, sed mors corporis: nec, nisi maximo miraculo, rursus corpori mẽs cõiungeretur. Abstrahi dicitur, quia operationes quasdã sine vllo corporis adminiculo exercet.

4. Itaq; naturalis mentis nostræ, seu intellectus, agendi modus in Ecstasi interturbatur. Postulat ille in sui subsidium, operam sensuũ, partim exteriorum, partim interiorum: in Ecstasi hi nihil iuuant, nihil promouent: ipsum intellectum & mentem sibi relinquunt: hæc vero non minus, quàm si extra corpus posita esset, operationes suas perficit.

5. Veruntamen ad Ecstasin hæc abstractio non sufficit. Possunt enim nihil ad intellectionem conferre sensus tam exteriores, quàm interiores; & tamen nondum in Ecstasi cõstitutus dici homo; quẽadmodum & nihil conferunt in altera illa intellectuali locutione, quam Ecstaticæ opposuimus. necesse præterea est, vt prorsus à suis functionibus vacent sensus; vt nullus sensus sit sensuum.

6. An animales quoq; operationes in Ecstasi conquiescunt? Conquiescere sentit Tostatus, in c.3. li.4. Reg. q.12. At S. Thõ. putat hoc ad Raptum siue Ecstasin nõ requiri. *Vires*, inquit, *animæ vegetabilis nõ operãtur ex intentione animæ, sicut vires sensitiuæ, sed per modum naturæ: & ideo non requiritur ad Raptum ab iis abstractio, sicut à potentiis sensitiuis, per quarũ operationes minueretur intentio animæ circa intellectiuam cognitionẽ.* Ita in sol. ad 3. q.175. a.5. 22. & Suarez Tom.2. disp.29. sect.2. Sed profecto si non prorsus, vt velle videtur Tostatus, tolluntur, vehementer infirmantur.

7. Porro propter hanc mẽtis abstractionem fit, vt homo in Ecstasi constitutus, dicatur nec prosperis rebus, quæ exterius afferuntur sensibus, affici; nec difficilibus, aut sensui contrariis cruciari: dicatur à mortuo non differre. Et profecto, si sensuum hic iudiciũ consulere velis, viuere non facile dixeris. Sed & ipsi, qui rapiuntur, cum ad se redeunt, ignorant, fuerintne in corpore, quo tẽpore rapti fuerunt, an extra corp⁹: quemadmodũ & Apostolus raptus ad tertium cœlum, ignorabat, vtrum simul cum corpore raptus fuisset, an, sine corpore, mens sola.

8. Et quemadmodũ à mortuis non differre videntur, quãuis differant, rapti: ita nõ videntur differre à dormientibus, & somno captis, quamuis & ab his reuera differãt. Hoc conuenire videntur, ꝙ vtrobiq; sensuum quoddã sit ligamen: differre, quod in somno suę operationes relinquãtur potentiis naturalibus, imo illę perficiantur: in Ecstasi hæ vehemẽter impediantur: vt ob id nõ male doceat doctissimus Tostat⁹, q.400. in 13. c. Gen. quantũ ad hoc, somnũ esse vtilẽ, & ad corporũ facere cõseruationẽ, adeoq; intentũ esse à natura; Ecstasin officere corporibus, & cum natura quodã modo pugnare.

9. Quocirca fit, vt etiam hęc abstractio longe differat ab illa, in qua rapi

rapi videntur Magi atque malefici: quamuis cum illa quandam habeat similitudinem. Refert Tostatus, super 13.cap.Genes.q.354.suo tempore fuisse lamiam, quæ affirmaret se varias terras peragraturam breuissimo tempore, si vellet. cumque eidem non crederetur, vt verbis fidem faceret, vnxisse se, & illicò corruisse in terram, veluti mortuam; ita, vt admotum ignem non senserit. postmodum ad se reuersam narrasse mirabilia se vidisse, fecisse. Similia exēpla plura habet Bodinus de Dæmonomachia lib.2.cap. 5. Ab hac abstractione, nostra differt. quoniam quamuis ibi sensibus exterioribus quidā quasi compedes iniecti sint, & à suis functionibus ipsi impediātur; in interiores tamē (phantasiā loquor) maxima fiebat impressio. In Ecstasi nostra, & exteriores & interiores sensus sunt suspensi.

Hinc est, quod in Ecstasi mens, siue animus hominis, duo tantum habeat officia: alterum est, quod det viuere, *in actu primo*, vt in scholis loquuntur: alterum, quod totus ad intellectus operationes attendat, & reliquarum potentiarum, ex Tostati sententia, nullam curam sustineat. 10.

Hinc item est, vt secundum eundem, vna tantum sit vitalis operatio in iis, qui Ecstasin patiuntur; illa scilicet, quæ partis est rationalis, & intellectum complectitur atque voluntatem, cæteris omnibus potentiis ab officio, functionibusque suspensis. 11.

Et quia vitalis hæc in Ecstasi est operatio, non ipsa DEO tantum tribuenda est. Mens verè eius principium est, & quidem actuum principium intrinsecum. Quidquid hîc DEI est, extrinsecum est, & ipse loquens siue illuminans: & lumen quo mentem illuminat: & res, quas menti obiicit, & reuelat. 12.

Totum igitur ligamen potentiarum sensibilium fit, vt alterum, quod in Ecstasi diximus esse necessarium, felicius peragatur: hoc est, reuelationi rerum diuinarum mens atque intellectus, totus incumbat, iis totum se tradat. Quemadmodum enim vires naturales perficiuntur, dum animus tantum ipsis intentus, ab operationibus mentis vacat: (vt in dormientibus est clarum) ita perficitur intellectus in suis, dum mens ab animalibus est libera. 13.

Abstractus igitur ab aliis functionibus animus, aurem DEO loquenti commodissimè præbet: loquentem in se, & sibi audit: audita in memoriam recolligit, expendit, ruminat: & quo modo hęc vel sibi, vel aliis, pro DEI voluntate accommodare debeat, tanto melius intelligit; quanto in paucioribus occupatur. 14.

Dum verò diuinis Locutionibus aures prębet, an quoque ad *alia* 15.

attendit? v.g. quid agat? quod intelligat? vbi agat? quomodo agat? Curiosius forsitan hæc quæruntur; veruntamen non frustra, propter sanctissimum Paulum; qui in Ecstasin raptus, ita diuinis rebus immersus est; vt vtrum mens in corpore fuerit, an à corpore separata, ignorarit. Quid igitur ad hoc dicimus? quod plerumq; solis diuinis rebus incumbat animus. Potest nihilominus simul ad se, suosque actus attendere, si ita velit, & non nimium à DEO occupetur.

16. Vtrum quoque hanc abstractionem mentis, de qua loquimur, res, quæ à DEO reuelantur, postulent; an pro DEI solum voluntate, non rerum grauitate ipsa accidat, difficile est definire. Scimus quosdam, in Raptu, de rebus grauissimis esse instructos, quemadmodum se instructum significat Apostolus de iis, *quæ non licet homini loqui*: sed tamen res adeo graues non fuisse videntur, quas in Ecstasi se percepisse insinuat Ezechiel.

17. Quocirca hoc rectè videtur posse dici, *plerumque* pro DEI voluntate homines in Ecstasin rapi: qui cur id fieri velit iustas causas habere potest, quas si mortales coniectura consequi possunt, certò non possunt intelligere.

18. Deinde & illud recte videtur dici, grauissima maximaq; mysteria admodum *conuenienter* in Ecstasi proponi, & intelligi. Cum enim mysteria hæc sub sensum nullum cadant, & solo intellectu percipiantur; & à mente, siue solo diuino spiritu offerantur; conuenit, vt à mente sibi tantum relicta, & ab omnibus aliis functionibus expedita (quemadmodum est mens in Ecstasi posita) percipiantur.

19. Sed tamen, vt conuenienter hæc in Ecstasi reuelantur; ita *necesse* non est reuelentur in Ecstasi. Nullum est mysterium veræ synceræque religionis, de quo mens à DEO instrui nequeat, & quod ipsa quoque non valeat percipere, quamuis etiam à functionibus sensibilibus abstracta non fuerit. Hoc quam verè dicatur; intelligetur, quando post resurrectionem illam communem mortuorum, mens nostra corpori vnita, DEO vno, trinoq; felicissimè perfruetur.

20. Quocirca non satis probatur, quod docet Tostatus, in 2. Paral. quæst. 18. in cap. 1. & quæst. 10. Resolutionum libri, Ecstasin propter *necessitatem tantum* accidere: tum videlicet, quando intellectui offertur res intelligenda talis, quam non possit percipere, nisi *totum se ad illam transferat, totum se in illa occupet*. Rursus, quod ibidem dicit, per Ecstasin non intelligi, *nisi clarè diuinam essentiam*. Rursus, paruos Prophetas non esse raptos in Ecstasin, quod DEVM *clarè non viderint*; magnos raptos esse, *quod viderint*.

Quæ

Quæ igitur pro DEI voluntate hominibus in Ecstasi diuinitus innotescunt, illa *sic* innotescere velle ob duas præcipue causas DEVS videri potest. altera ex parte sumitur eorum, quibus hæc reuelantur; altera eorum, in quorum gratiam reuelantur. In illis prioribus Ecstasis attentionis est causa, quam DEVS maxime requirit: in posterioribus his reuerentiæ; vt intelligant maxime sibi commendata esse oportere, quæ singulariori hoc modo DEVS ipsis per suos vult esse reuelata, & commendata. 21.

CAPVT V.

De Apparitione siue Locutione DEI *intellectuali facta sine Ecstasi, cuius exactè ratio & conditio explicatur.*

EX descriptioné Apparitionis illius, & Locutionis, quę in Ecstasi contingit, non est difficile intelligere conditionem eius, quę fit *extra Ecstasin*. quocirca hic multis haud opus. 1.

Duo in Ecstatica diximus esse necessaria: abstractionem mentis à functionibus externis; & occupationem eiusdem in rebus diuinitus reuelatis. Posterius quemadmodum non discernit intellectionem *hanc* ab Ecstatica; ita neque Locutionem siue Apparitionem: propterea, quod pro ratione intellectionis distinguatur Locutio & Apparitio Intellectualis: Prius distinguit. 2.

Quia vero ex posteriori distinctio non petenda, fit, vt quando DEVS, citra Ecstasin, in hominum mentes se insinuat, & cordibus mortalium tantum loquitur, ita tota mens iis, quæ reuelantur, attendat; quemadmodum attendit tota, quando extra se homo rapi dicitur, & in Ecstasi constitutus, diuinis inhæret. 3.

Abstractione autem non ita differt; vt *hîc* credi debeat corpus ipsam deserere, quod in Ecstatica illa fieri negauimus (quemadmodum ibi animus à corpore non auellitur; ita neque hîc separatur) sed quod non necesse sit hîc functionibus vitalibus, maximeq; potentiarum sensitiuarum, destitui, quibus destituitur in Ecstatica. 4.

Non *hîc* suspenduntur actiones *potentiarum vitalium*, nutritiuæ scilicet, & reliquarum, quæ nobis cum iis, quæ vegetantur, sunt communes, vt ob id non *hîc*, quemadmodum in Ecstatica intellectione, homines pro mortuis habeantur. Verè viuunt, quemadmodum & ibi. verè etiam percipiuntur viuere, quod ibi non item. 5.

Non

6. Non suspenduntur actiones *potentiarum sensitiuarum interiorum:* memoriæ intelligo, imaginationis, & sensus communis. Potest homo, dum in se loquentem DEVM audit, de diuinis rebus institui, secundum mentem: & suæ possunt his sensitiuis viribus, eodem tempore, esse operationes.

7. Non suspenduntur *exteriorum sensuum* officia. Qui DEVM interius loquentem audit, & videt; potest exterius loquentem audire, & videre hominem. quid quod *hîc* necesse sit hominem dolorem sentire, si, quod sensibus repugnet, ipsosque lædat, ipsi adhibeatur; quamuis etiam mens cum DEO occupatissima sit.

8. Sic necesse non est, *hîc*, virium illarum, quas *Motiuas* Philosophi vocant, actiones suspendi. Quemadmodum sedere homo potest, & tacita mẽte DEI sermones percipere: ita potest inambulans, & iter cõficiens. Deniq; possunt & *Appetitiuæ*, vt dicũtur, potẽtiæ suis officiis fungi, DEO cum hominis mente occupato. Et hoc quidẽ de illo appetitu certum est, quem *Rationalem* dicimus; qui ita cum occupationibus mentis cohęret, vt fructum semper ex illis aliquem percipiat: De alio autem, qui in *Irascibilem* diuiditur & *Concupiscibilem*, res non minus est certa: cum illius operationes sensum nunc externum, nunc internum sequantur, quem vtrumque cum hac Locutione atque Apparitione consistere posse diximus.

9. Veruntamen cum DEVM *extra Ecstasin* homo loquentem audit, ipsiusque verba percipit; quædam etiam est abstractio, siue distractio, huic intellectioni propria. Qualis verò? Talis, qua mens nullum necessarium subsidium à corpore, siue corporeis operationibus accipit, ad ea, quæ diuinitus reuelantur, intelligenda.

10. Ad intellectionem hanc nihil iuuat vis imaginandi; nihil sensuũ exteriorũ, qualiũ qualiũ, exercitia. Omnis occupatio hîc mentis est: sola mentis est. videat oculus, quæ velit; audiat auris, quæ lubet; & monstra & simulachra omnis generis formet imaginatio: ad mẽtis operationem hîc nihil faciunt omnia.

11. Nec hoc mirum. Quando enim sensus siue exteriores, siue interiores intellectioni seruiunt; prima ipsorum est occupatio; postrema mentis & intellectus. ipsique rem, quam necesse est ad intellectum venire, quibusdam quasi, vt ita dicã, modis disponunt prius, atq; aptant; quam ad intellectus officinam admittatur. At in spirituali, siue Intellectuali DEI Locutione, primam impressionem DEVS facit in intellectum, & cum vnico intellectu occupatur tantum.

12. Quocirca intellectio hæc quodam modo contraria est nostræ natura-

naturali, atque vſitatæ, de qua plurima Phyſici. In naturali atq; vſitata, gradibus quibuſdam ad ipſam venitur. Incurrit v. g. primum res in ſenſus exteriores: Deinde ſpecies ſui tranſmittit ad imaginationem; ex his intellectus, quem vocamus, *agens* alias abſtrahit, & illi, qui *poßibilis* dicitur, offert, fitque intellectio. In hac noſtra Intellectuali non hi gradus. prima & vltima, atque tota, eſt intellectus occupatio.

Habet igitur ſe intellectio, ſiue auditio, qua DEVS hîc loquens auditur, eô propemodum modo, ad potentias ſenſitiuas, quibus alioquin intellectioni ſeruire conuenit; quemadmodum ad eaſdem ſe habent potentiæ vegetatiuæ. Nam vt hæ operationes ſuas in humano corpore perſequuntur, & à ſenſibus ſubſidij habent nihil: ita intellectus hîc ſuis inſiſtit, abſque vllo ſenſuum miniſterio; quamuis cum intellectus atque vegetantium potentiarum functionibus ſenſuum ſimul operationes concurrant, vel concurrere poſſint. 13.

Porro, quamuis, vt dictum eſt, cum hac intellectione poſſint aliarum potentiarum exercitia conſiſtere, dubium tamen non eſt, quin ipſarum vires langueſcant, & infirmentur. Quemadmodum *pluribus intentus, minor eſt ad ſingula ſenſus*; ita animus diuinarum rerum contemplationi inhærens, minus ad aliarum potentiarum opera attendit. 14.

Et langueſcere veriſimile eſt, omnium aliarum potentiarum vires; minuſque perfectè operationes ſuas exercere: ſed tamen in primis illas, quas conſtat magis ex *animæ intentione*, vt S. Thom. loquitur, *operari*. cuius generis ſunt illæ ſentientis animæ, non vegetantis. hæ non tam ex *animæ intentione*; quam *officio naturæ* operationes ſuas exequuntur. 15.

CAPVT VI.

De variis perſonis, quibus DEVS *ſecundum intellectum apparuit, & locutus eſt, ſed præcipuè duobus generibus.*

DE *potentia* nobis hic quæſtio non eſt; ſed de *facto*. Non quærimus, quibus DEVS ſecundum intellectum tantum, *potuit* ſe communicare, & apparere: ſed quibus *apparuit*, & quibus cum egit, atque locutus eſt. Veruntamen, quia nec illud ſine fructu quæri poteſt, hoc quoque loco, cum altero, expediendum eſt: breuiſſime, pro ratione inſtituti. 1.

2. Quid igitur de *potentia*? Respondemus verbo: *Nullum hominum genus esse*, cui DEVS secundum intellectum apparere non potuerit: non potuerit loqui, & de diuinis rebus instruere. Nulla ex *parte Dei* hîc est difficultas. nulla ex *parte humani intellectus*, qui loquentem audit atque instruitur. nulla ex *parte rerum*, de quibus à DEO humanus intellectus informatur.

3. DEO non minus difficile est, sapientem atque insipientem illuminare: senem prouectæque ætatis, atque puerum aut iuuenem: virum atque mulierem: probum atque improbum. *In ditione eius cuncta sunt posita*, Esther. 13. *Potens est, etiam de lapidibus excitare filios Abrahæ*, Matth. 3. *Omnipotens est sermo* DEI, Sap. 8. *Dixit & facta sunt; mandauit & creata sunt omnia*, Psalm. 32. *Etiam corda Regum in manu eius sunt*, Prou. 21. Cui vult, ad cor loquitur.

4. Et quamuis *intellectus* omnium hominum non eædem vires: id tamen non tam ex intellectus, quam virium ipsi seruientium defectu accidit. At vt hîc DEVM loquentem audiat, nullarum inferiorum potentiarum opera indiget DEVS; per se, intellectum accedit; per se sua communicat consilia.

5. *Res* quoque, de quibus DEVS homines, in hisce Apparitionibus, instruit; nullæ tales sunt, vt ipsorum ingenium superent, & ab ipso percipi nequeant; si modo DEVS suo auxilio deesse nolit; quemadmodum deest nunquam. Quid maius atque excellentius diuina essentia? quis verò intellectus, qui eius, per DEI gratiam, non capax?

6. *Potest* igitur DEVS *omni* hominum generi apparere: omnium corda ingredi: cum omnibus loqui. Possunt omnes DEVM loquentem audire. Quid quod & *ex omni genere loquentem aliqui audierunt*? sapientes & nulla sapientia clari? prouectæ ætatis, & qui ætate sunt infirma? viri atque fœminæ? fideles atque infideles? Docemus rem certam subiectis exemplis.

7. Non *paruæ eruditionis* fuit Apostolus Paulus; eruditus, vt de se testatur, Act. 22. *secus pedes Gamalielis, iuxta veritatem paternæ legis*; & vt ad Gal. ca. 1. scribit, *proficiens super omnes coætaneos suos: & quamuis imperitus sermone; sed tamen non scientia*; vt loquitur, 2. Corinth. 11. & hic loquentem audiuit DEVM, *quæ non licet homini loqui*. Eundem loquentem audierunt plurimi Prophetarum, quorum aliqui arabant *in iugis boum duodecim*; vt Elisæus: aliqui *ruborum mora distringebant*, vt Amos pastor, & rusticus: alij non melioris conditionis.

8. *Prouectæ ætatis* fuerunt iam dicti. At loquentem DEVM audiuit quoque

quoque Daniel *puer.* Cum enim, vt dicitur, Daniel. 13. *duceretur ad mortem Susanna, suscitauit Dominus spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel, qui exclamans voce magna, Mundus, inquit, ego sum à sanguine huius &c.* Danielem vincit infantia Ioannes Baptista; qui in vtero materno adhuc conclusus *exultare præ gaudio* nō potuit, ad Virginis Matris aduentum, nisi loquentem in se DEVM prius audiuisset. pro Ioanne sunt plurimi Patres, quos citat Suarez in 3. partem D. Thomæ Tom. 2. disp. 3. sect. 7.

Et *probi*, vt putamus, ferè omnes, quos iam retulimus, ætate atque sapientia distinctos. Pro *improbis* sit Balaam, filius Beor, ariolus, Num. 22. Dæmonum socius, iisque sacrificia offerens, quemadmodum docet Tostatus, Tom. 2. Num. q. 3. super c. 22. 9.

Nec *sexus* rationem habuit DEVS, virorum mentibus sese exhibuit, iisque secreta sua reuelauit. Reuelauit quoque aliquibus de *sexu fœmineo*; ex quo superius, cum Hebræis, septem produximus, de quarum aliquibus (si non de omnibus) dubium non est, quin & ipsę DEVM loquentem interius audierint. Omitto Sibyllas, quarum Erithræa carmen reliquit, cuius initiales literæ faciūt hanc sētētiā: Iesus Christus Dei filius Saluator, crux. & cōcluditur hoc disticho: 10.

Vnus & æternus DEVS, *est seruator, & idem*
CHRISTVS *pro nobis passus quem carmina signant.*

Legi possunt hæc in Oratione Constantini Magni, ad Sanctorum cœtum; quæ habetur apud Eusebium, post vitam Constantini.

Quid quod nec *professionis, siue religionis* rationem habuisse videatur DEVS? & non fidelibus tantum, verum etiam *infidelibus* apparuerit? locutus sit? Et hîc nobis possunt fortè seruire Balaam, atque Erithręa Sibylla; vt nihil de aliis dicam, quarum testimonia citant Iustinus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Augustinus, &c. 11.

Conuenienter verò DEVS *neminem* hîc exclusit. Nā vel Apparitiones, atque Locutiones has voluit profuisse illis, quibus fiebant: vel non illis, sed aliis, quos per hos, quibus ipse loquebatur, voluit institui. Vtrobiq; conueniebat nulla haberetur ratio personæ, nulla integritatis, ætatis, sexus, conditionis, professionis. Cupit DEVS omnibus prodesse; omnes ad agnitionem veritatis venire; omnes saluos fieri. Nec certis hominibus indiget, dum per alios aliquos instruit. Qui per asinam, brutum animal, instruxit Balaam; per quoscunq;, cuiuscunq; etiam sint cōditionis, potest instituere quoscūq;. 12.

Cęterū, quamuis varia hominum genera distinxerimus, quorum 13.

mentibus DEVS se, atque sua obtulit: Omnia tamen ad *duas classes* reuocari posse, non incongrue, videntur. & in alia quidem *priuati* constituentur; in alia *publici*. Priuatos dicimus, quibus se, suaq; DEVS, propter priuatum ipsorum bonum, exhibuit. Publicos, quibus propter bonum, vel publicum, vel certè aliorum. Quocirca hi diuinas Reuelationes idcirco accipiunt, vt easdem aliis significent; illi, quamuis aliis significare possint, hoc fine tamen à DEO iisdem non communicantur.

14. Et publici non *vnius* fuerunt generis omnes. Alij fuerunt *Sacerdotes*; alij *Prophetæ*. Illi certo ritu atque consecratione, diuino cultui fuerunt deputati: hi à communi populo vix alio, quam sola prophetandi facultate, distincti. Veruntamen & hos Sacerdotes, etiam aliquando *Prophetas* vocari, quemadmodum & omnes priuatos homines, quibus DEVS loquitur, docet non malè Tostatus, in Exod. Tom. 1. q. 16. super c. 4. & pluribus locis.

CAPVT VII.

De Locutione, siue Reuelatione DEI *Intellectuali, Sacerdotibus in veteri Testamento facta.*

1. MAGNA Sacerdotum, in veteri Testamento, fuit *multitudo* &, si Iosepho, lib. 7. Antiq. cap. 11. fides habenda, illa aliquando numerum excessit *centum, & viginti millium*. Hæc de tribu Leui fuit: & ab Aaron, per duos eius filios, Eleazarum & Ithamar, est propagata: à Dauide verò, cum iam templum esset ædificatum, in 24. classes distributa (1. Para. cap. 24.) & sedecim quidem constituebant filij Eleazar, octo verò filij Ithamar. Omnes hi ad diuina mysteria peragenda nati: quamuis illa, nisi consecrati, administrarent.

2. Vnus erat in horum numero, potestate, & authoritate omnibus maior; qui nunc *Pontifex*, nunc *Sacerdos magnus*, nunc *summus Sacerdos*, nunc *Sacerdos maximus*, nunc *Princeps Sacerdotum* dicebatur, quẽadmodum notauit Tostatus, Tom. 1. q. 26. in Matthæum. Hic, vt quædam communia cum aliis habuit; ita quædam propria: quemadmodum & hoc, quod ad *diuinum colloquium* admittebatur.

3. *Communia* ipsi, cum cæteris, fuerunt *quatuor:* quæ Tostatus colligit, in 18. cap. Num. quę. 3. immolatio, scilicet, sacrificiorum; quæ fiebat, extra Tabernaculum, in altari holocaustorum: oblatio panum propositionis, super mensam; quæ fiebat in exteriori parte Taberna-

Tabernaculi, ad latus eius ſeptentrionale: Exod. 26. compoſitio lucernarum, in candelabro; quæ in eadem Tabernaculi parte fiebat, ad latus meridianum, contra menſam propoſitionis: Exod. 26. & oblatio thymiamatis; quæ quotidie fiebat, in altari aureo; quod erat ante Sancta Sanctorum, Exod. 30. Quatuor his addimus oblationem vaccæ rufæ, Num. 19. & expiationem leproſorum, Leuit. 13. & 14.

Proprium habuit, quod intraret in Sancta Sanctorũ, ad aſpergendum ſanguinem hirci: quod quidem ſemel in anno fiebat, in die expiationis, quæ erat decima menſis Septembris: Leuit. 16. Proprium & illud, quod ipſi Deus loqueretur; per ipſum populo reſponſa daret. 4.

Porro non vno, ſed *duobus modis* ipſi Deus loquebatur. quandoq; *externa* voce; quemadmodũ & plerunq; Moyſi: quandoq; voce *interna*, quæ mente tantum concipiebatur, quemadmodum perſæpe Prophetis. De priori ſuperius plura dicta ſunt, lib. 2. De poſteriori quatuor explicanda; hæc ſcilicet: An omnino his aliquando Spiritualis, ſiue Intellectualis Locutio facta. deinde, Quo loco facta. tertio, Quibus temporibus. quarto, Quomodo ad Deum audiendum ipſos comparatos eſſe oportebat. 5.

Principio Locutionem diuinam, ſiue Reuelationem aliquando *ipſis factã eſſe* ex duobus videmur poſſe cõiiere. Primum ex eo, quod in aliorum præſentia Dei voluntatem aliquando ſoli intellexerint, eandemque aliis *mox* indicauerint: tum deinde ex eo, quod plerunque inſtituti ſint per Vrim & Thummim, quod vt viua voce fieri potuit; ita & oratione, quæ mentis tantum aures pulſaret; quemadmodum viri docti tradunt, & nos inſinuauimus lib. 2. 6.

Locus præcipuus, vbi Sacerdotibus Deus loquebatur, erat Tabernaculum. Pulchre ſane ſcilicet, hic & loquenti Deo, & ei, cui Deus loquebatur, & rei de qua ſermo habebatur, conueniebat. facit huc, quod Exod. 25. dicitur: *Præcipiam, & loquar ad te, ſupra Propitiatorium & de medio duorum Cherubim, qui erunt ſuper arca Teſtimonij.* Hinc & Saul, conſulturus Dominum per Ahiam Prophetam, 1. Reg. 14. iuſſit applicari arcam, quæ erat in Tabernaculo. 7.

Veruntamen non ita *determinatus* erat hic locus, quin & alio, cõſultus Deus, reſponſa daret; modo Ephod induti eſſent. Docet hoc Toſtatus, quæſt. 29. in 1. Reg. 14. Atque idem (ſcribens ſuper cap. 23. Exod. quæſt. 28.) probat ex c. 23. Reg. 1. vbi Dauid, in Ceila conſtitutus (vbi nec arca, nec Tabernaculum erat) per Abiathar 8.

Sacerdotem, diuinitus institutum, intellexit, sibi fugam capessendam; si manus Saul velit effugere. Probat idem in septimo Iudicum, describens Ephod, quod Gedeon fecit, in quo fornicatus est omnis Israël.

9. Sic in Tabernaculo *duplex* potest distingui locus. Vnus ipsa Sancta Sanctorum: alter, alius quicunque ab hoc distinctus. Nam & in Sanctorum Sanctis, coram arca, Deum consultum esse, & responsa dedisse non male docet Tostatus, quæstione 11. super 14. primi Regum.

10. *Omni vero tempore* consultus Deus responsa dabat: siue extra Tabernaculum consuleretur; siue in Tabernaculo. sed tamen in Tabernaculo, nisi res vrgeret aliud, *certis temporibus* & rogabatur, & responsa dabat: iis scilicet, quibus Sacerdotes illud, pro consuetudine, ingrediebantur. Ingrediebantur vero, vt notauit Iosephus, lib. 6. de bello Iudaico, cap. 6. non quotidie, sed sabbatis tantum, & calendis & diebus festis. Atque his *ordinarie* Deus consulebatur: his respondebat. in Sanctis autem Sanctorum semel in anno: quemadmodum & semel, in anno, illa licebat ingredi, vt patet Leuitic. 16. Hebr. 9.

11. *Præparatio* Sacerdotum, ad diuinum responsum, necessaria; partim in *munditia* consistebat: partim in *corporis afflictione*: partim in *mentis exercitio*: partim in *decenti legeque diuinitus præscripto habitu*. Munditia externa erat. Ad afflictionem corporis pertinebat ieiunium: ad mentis exercitium oratio: ad habitum, præter alias vestes, Ephod.

12. *Externa*, inquam, *munditia* requirebatur: lotio, videlicet, manuum atque pedum, in labio æneo, quod ante altare holocaustorum constitutū erat. Hanc enim, vt necesse erat præmitti, antequam ad sacra ministeria accederent; ita antequam intrarent Tabernaculum, Deum consulturi. vide Tostatum Tom. 1. in Exodum, quæst. 20. super caput 28. & quæst. 9. super cap. 40.

13. Præter hanc, suspicor necessariam fuisse aliam quandam munditiam: continentiam, scilicet, omnem, quæ pollutione carnis potuit violari. Cum enim posteriore hanc in se desiderari intelligeret Matthias, quidā Sacerdos, Christi tempore, in die expiationis Tabernaculum intrare ausus non fuit; quemadmodū, post Iosephum, habet Tostatus. 1. Paralipom. quæst. 16. super cap. 9. & Leuit. super cap. 21. quæst. 20.

14. *Interna* munditia, & vitæ integritas necessaria non erat, poterat

hîc ser-

hic seruire populo, qui peruersis erat moribus. Sed tamen hăc Deo gratam fuisse, & sacerdotibus conuenientissimam insinuat lotio exterior.

In *oratione* & Deo res, de qua consulebatur, proponebatur; &, vt responsum daret, rogabatur. Patet id, primo Reg. 22. exemplo Dauidis. Vtrumque præstabant Sacerdotes. quamuis aliqui rem putent propositam ab iis, qui responsa exspectabant (vt notat Tostatus, quæst. 31. in 14. Cap. 1. Regum) responsum verò semper acceptum à Sacerdotibus. 15.

Conuenienter verò *oratio* adhibebatur. quia à Deo hîc beneficium & exspectabatur, & accipiebatur: ad quod obtinendum, si quid promouet, promouet oratio: præsentissimum, ad Devm flectendum, & quiduis impetrandum præsidium. 16.

Orationis ala *ieiunium* est. Citius ad cœlos mens transuolat, quando ieiunio carnis petulantia frangitur. Neque enim pinguis, & plenus venter generat sensum tenuem, qui in oratione plurimũ valet. Sed & ieiunij, per se, vires magnæ, ad Dei nobis misericordiam beneuolentiamque conciliandam. 17.

Cum ieiunio coniungo *abstinentiam à vino*: quod prohibitum erat sacris operaturis, Leuit. 10. *Vinum*, loquitur Dominus Aaroni, *& omne quod inebriare potest, non bibetis; tu, & filij tui, quando intrabitis in Tabernaculum testimonij; ne moriamini. quia præceptum sempiternum est in generationes vestras*. Coniungo & *continentiam* actus coniugalis; quẽadmodum probat Tostatus, Tom. 2. in Matthæum q. 238. super c. 5. & confirmat Capit. Connubia, 32. q. 2. 18.

Ephod hîc Sacerdotibus non quiuis seruiebat; sed certus tantum; ille, scilicet, qui summo Sacerdoti fuit proprius: non alter, *lineus*, qui ad similitudinem Ephod Pontificis fuit factus: quo vtebantur, non solum sacerdotes & Leuitæ; verum etiam Laici, si quando diuino cultui, quouis modo, deseruiebant. De posteriori hoc intelligitur quod legitur, 1. Reg. 2. *Samuel autem ministrabat ante faciem Domini puer, amictus Ephod lineo*: & illud, cap. 22. *Irruit in Sacerdotes, & trucidauit, in illa die, octoginta quinque viros, vestitos Ephod lineo*: & illud, 2. Reg. 6. *Dauid amictus erat Ephod lineo*. De priori illo, proprio Pontificis nos superius, li. 2. cũ de Vrim & Thummim. Hic multo erat ille lineo præstantior: siquidem auro constabat, hyacintho, purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta, opere polymito: lapidibus duobus onychinis, & in aliis, qui *Rationale* ornabant. Vide Riberam, li. 3. de Sacerdotio. c. 10. 19.

20. Ephod hoc non ornatus tantum causa vtebantur Sacerdotes; verum etiam, vt ex ipso diuinum responsum haberent, assumebant. siquidem in ipso Vrim erant, & Thummim, per quę de diuina voluntate certiores fiebant Sacerdotes: & sine quibus diuinum respõsum frustra exspectabatur, teste Tostato in 1. Regum. Hinc est, vt in Sacris literis, per Vrim & Thummim, responsa dicantur accepta, quæ per Sacerdotes habebantur. Exempli causa duo, vel tria loca afferimus. Numerorum 27. iubetur Iosue, successor Moysis, sisti coram Eleazaro Sacerdote, & omni multitudine. Deinde sequitur, *Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulet Dominũ.* Vbi textus Hebræus habet; *Et interrogauit illi* (h. e. pro illo) *in iudicio Vrim.* quasi dicat: cum aliquid erit agendum, Pontifex consulet Dominum per Vrim. Chaldæus ad idem alludit: *vt consulat,* inquit, *pro eo, in iudicio Illuminationis coram Domino.* Rursus, 1. Regum 28. dicitur: *consuluitque Dominum, & non respondit ei, neque per somnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas.* Vbi nos habemus *per Sacerdotes*, in Hebræo est, *per Vrim:* & LXX. legunt, *in manifestis, siue manifestantibus*, quod nomen Vrim significat. Rursus, Esdræ 2. sic legitur: *Hi quæsiuerunt Scripturam genealogiæ suæ, & non inuenerunt. & dixit Athersata iis, vt non comederent de Sanctis Sanctorum, donec surgeret Sacerdos doctus & perfectus.* In Hebræo habetur: *donec surgeret Sacerdos Leurun vel Thummim,* id est, ad Vrim & Thummim; quod LXX. vertunt, ad *Illuminationes & perfectiones.* Vide Riberam, lib. 3. cap. 12.

21. Hinc colligitur *extra* Tabernaculum Ephod huius vsum fuisse; propterea, quod non solum in Tabernaculo, quemadmodum superius diximus, Thes. 8. verum etiam extra Tabernaculum constitutus Sacerdos, de diuino responso fieret certior.

22. Colligitur præterea, *fornicationem,* quam populus Israëliticus dicitur *commisisse in Ephodi* Iudicum capite 8. non illam esse, quod extra diuinum Tabernaculum illo sit vsus, quemadmodum B. Augu. sensisse; quęst. 41. in lib. Iudicum testatur Gregorius de Valentia, in 22. D. Thomæ, disp. 6. de Idolo. quæst. 11. puncto 1. fol. 1932. quoniam etiam extra Tabernaculum, sine crimine, vsus erat Ephod: sed dicitur *fornicatus* populus; quia vel vere adorauit Ephod, tanquam Idolum, admiratus eius pulchritudinem, splendorem, & formam: (quoniam teste B. Augustino ibidem erat ex auro contextus, ita; vt erectus instar idoli staret) vel quia Ephod vsus est in cultu falsorum Deorum, quemadmodum colligitur ex cap. 8. Iudicum.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Locutione, siue Reuelatione Dei Intellectuali, Prophetis olim facta in veteri Testamento.

PROPHETIS Deum, per intellectus immutationem, *locutum, & apparuisse*, res doctorum virorum cõsensione est clarissima: & multo manifestior, quam quod, hoc modo, locutus sit summis illis, veteris legis, Sacerdotibus. His siquidem videri potest sæpius locutus viua externaq; voce; Prophetis sæpius, aut semper, voce interna; quæ mentis non corporis aures pulsaret, vt ob id, cum huius Apparitionis exemplum proferret Tostatus, non immerito Elisęum, aliosque Prophetas produxerit, quemadmodum clarum est, lib. 1. cap. 2. 1.

Magna est inter vtramq; Apparitionẽ siue Locutionem *affinitas*: magna quoq; *differentia*. Affinitas fere in *rebus ipsis*, quæ reuelantur, cernitur: *viq; intelligẽdi*; & *vitæ conditione*. *Differentia*, *in personarũ qualitate*; *loco, vbi Reuelatio fit*; *dispositione*, quæ alia in hac est, alia in illa; modoque loquendi. 2.

In omnibus rebus dubiis patebat Sacerdotibus accessus ad Deum, eiusque sententiam poterant exspectare, non in difficilibus solum, & arduis; verum etiam facilioribus, quæ momenti multũ non habebant. Et de *Omnibus* rebus diuinitus instituebantur Prophetæ. De magnis, difficilibusque dubium non est: pro paruis est primum Samuel, qui intellexit perditas asinas parentis Saul; & Saul easdem sollicite quærere, 2. Reg. 9. Deinde Abias Silonites, qui cæcutiens cognouit vxorem esse Ieroboam, quæ ad se mutato habitu ingrediebatur, 3. Reg. 14. De vtroque docet Scriptura, quod in *quibussuis* negotiis ad eos populus confluxerit; de verissimo responso, quod diuinitus illi accipiebant, certus. 3.

Vis intelligendi etiam, apud vtrosque eadem. Hoc nomen Intellectualis Locutionis insinuat. Vtrisque non per somnum, aut imaginationem: non per externam vocem hîc Deus respondebat: nec sub spectabili forma se exhibebat: ad mentem tantum, interna voce loquebatur. 4.

Et quemadmodum necesse non erat, vt integra esset, & inculpata *vita* Sacerdotum, qui Deum loquentem audirent: ita necesse non erat, vt crimine vacarẽt Prophetæ. vt illi, ita hi corruptis moribus esse poterant. Hinc quidam à regno cœlorum excluduntur, 5.

qui prophetiæ dono claruerunt: illi ſcilicet, qui in extremo iudicio ſic ad Deum: *Nonne in nomine tuo prophetauimus, & Dæmonia eiecimus?* Matth. 6.

6. Differentia, quę ex *perſonis* ſumitur, fere pręcipua eſt. Sacerdotes, quibus Deus loquebatur, de tribu *Leui* ſolum erant. Neque hi omnes Deum conſulebant; ſed ex omnibus ille tantum, qui *Summus* dicebatur: at non vna tribus Leui Prophetas miniſtrabat. Ex quacunque tribu Deo placitum erat, eoſdem ipſe ſibi deligebat. Oſee fuit de tribu Iſachar. Ioël de tribu Ruben. Amos de tribu Sabulon. Micheas de tribu Ephraim. Nahum & Sophonias de tribu Simeon. Daniel de tribu Iuda. Ieremias de tribu Leui, quemadmodum & Ezechiel.

7. Præterea nõ ex tribu ſolum Leui oportebat eſſe Sacerdotes, quibus Deus loquebatur: nec tantum in rebus diuinis bene inſtructos; oportebat quoque eſſe *Summos* Sacerdotes: oportebat ſacris eſſe initiatos, & conſecratione ſacra, ad diuina miniſteria deſtinatos, quis hæc in Prophetis requirat? De vno Eliſæo legitur 3. Regum 19. quod vnctus ſit, quamquam per hanc vnctionem non in Sacerdotum ordinem eſt aſcitus.

8. Et *vnus* vno eodemque tempore erat Sacerdos, cui Deus loquebatur: quia non niſi vnus Summus Sacerdos: at non vnus vno eodemque tempore Propheta. Eodem tempore prophetarunt Ieremias atque Ezechiel: eodem Ioël, Amos, Abdias, Ionas & Micheas, &c.

9. Et quemadmodum neceſſarium non erat; vt Sacerdotes eſſent Prophetæ; eſſent ſacris initiati; eſſent in lege bene inſtituti: ita neq; neceſſe erat, vt *virilis* eſſent ſexus; cuius omnino oportebat eſſe Sacerdotes. In Prophetarum ordine poſſunt eſſe mulieres, quemadmodum fuiſſe dictum eſt, c. 3. Th. 10.

10. Et *Pueri* poſſunt eſſe Prophetæ; veruntamen nõ Sacerdotes ſummi. Puer dicitur Daniel; quando ſpiritu Prophetæ fuit inſtructus. Et S. Ioannes Baptiſta in vtero matris adhuc exiſtens, ſi non verbis, certe rebus ipſis egit Prophetam, ſibique Deum locutum eſſe probauit: quemadmodum Num. Tom. 1. docet Toſtatus, quæſt. 39. ſuper ca. 11.

11. *Aliis* quoq; *locis* Deus apparebat & loquebatur Prophetis; aliis Sacerdotibus. Sacerdotibus plerunq; in Tabernaculo, ſiue tẽplo. Extra hæc loca rarius. Prophetis in Tabernaculo atq; tẽplo rariſſime: frequentiſſime locis aliis: vbi occaſio ſe offerebat, & iis ſuo ſpiritu Deus adeſſet.

Quocirca non probatur eorum ſententia, qui Septuaginta illos 12.
Prophetas (qui Num.11. *de ſpiritu Moyſi* dicuntur accepiſſe) docent
Deum conſuluiſſe, atq; ob eodem reſponſa accepiſſe, vel intra Sā-
cta Sanctorum, vel in Tabernaculo, quod Moyſi ſeruiebat, vel ex
Propitiatorio, vel ex oſtio Sanctuarij, quando illud nubes occupa-
bat. Nullus ipſis certus locus fuit: vbiuis locorum Deum conſu-
lebant: vbiuis diuinum reſponſum capiebant. docet hoc Toſtatus,
q.61.ſuper.11.Num.

De Moyſe alia ratio fuit. Illi & Sancta Sanctorum patebant, & 13.
Tabernaculum, & Propitiatorium, & oſtium Sanctuarij, & quiuis
locus alius. Quid mirum? Non Propheta ſolum erat: erat quoque
Sacerdos. *Aaron & Moyſes*, inquit Dauid Pſalmo nonageſimo octa-
uo, *in Sacerdotibus eius*. Et quia Propheta, quiuis locus: quia Sacer-
dos, locus ſacer. quamuis & ſingulari priuilegio illi Sancta Sancto-
rum patebant etiam præ ſummis Sacerdotibus, quoties illa ingredi
vellet, & hoc Toſtatus ſuprà.

Præterea non neceſſe erat Prophetas ea *Præparatione* ad Deum 14.
loquentem audiendum accedere, quanta oportebat accedere Sa-
cerdotes. Nullum ipſis ieiunium fuit ſuſcipiendum; nulla oratio
præmittenda; nullus ſingularis habitus aſſumendus; non manus
prius aut pedes lauandi. Ratio in promptu eſt. quoniam ſæpiſſime
eos ſpiritus Domini, nihil minus cogitantes, inuadebat, occupa-
bat, de variis rebus inſtruebat.

Atque vt hæc neceſſaria non erant, quando DEVS ipſos præ- 15.
ueniebat: ita horum quædam vtiliter aſſumebantur, quando ipſi
diuinum reſponſum exſpectaturi, DEVM conſulebant. Neque
enim eodem modo ſemper Deus ad Prophetas ſeſe habebat. A-
liquando ipſos ſua voce, & oratione præueniebat: aliquando roga-
tus prius, & præuentus reſpondebat. hîc, quia à Sacerdotibus non
differebant, cum Sacerdotibus vtiliter ieiunium, atque oratio-
nem aſſumebant. vide Toſtatum quæſtione decimatertia in 3. cap.
quarti Regum.

Sunt pro hac re clara in Scripturis exempla. Orationem cum 16.
ieiunio adhibuit Ieremias (cap. 42. Ieremiæ) quando poſt mortem
Bodoliæ, nomine Iudæorum, qui in Iudæa poſt captiuitatem Baby-
lonicam remanſerant, ex Deo quæſiuit, vtrum in Ægyptum eſſent
deſcenſuri; quidq; ipſis euenturum. Et Daniel tribus hebdomadib.
panem deſiderabilē non comedit, & ab omnibus deliciis abſtinuit,

orationique fuit intentus, quando cupiebat intelligere captiuitatis Babylonicæ finem, vt habetur, cap 9. & 10. Danielis.

17. Sed tamen *Ephod* Prophetarum nullus potuit induere, illum sci. qui proprius fuit summi Sacerdotis: alium, lineum illum, vt potuerunt sine crimine assumere cum laicis: ita sine crimine relinquere. quod hunc assumpserint aliquando (quãuis aliquando habuerint) vix creditur: quod illum nunquam, certum.

18. *Modus loquendi* Dei cum Prophetis, plurimum differt ab eo, quẽ obseruauit cum Sacerdotibus. Sacerdotibus loquebatur, vt ita dicam, per Ephod Vrim & Thummim: vnde & *Ephod applicare* iubebantur, si quando diuinam sententiam expeterent. At externa res nulla erat, cum qua, aut in qua, aut per quam Deum loquentẽ perciperent Prophetæ: in se loquentem tantum audiebant.

19 Rursus, non *comparabatur mens* Sacerdotum ad Deum audiendũ: comparabatur aliquando Prophetarum. Eliseus enim responsurus, ex Dei sententia, tribus Regibus, penuria aquæ laborantibus, Psaltẽ prius audire voluit, qui animum eius ad se quasi reuocaret: atque deinde, vt Scriptura loquitur, *facta est super eum manus Domini*, Regibusq; respondit: 4. Reg. 13. Vide Tostat. q. 3. super c. 3. quarti Regum.

20. Præterea, Sacerdotes videntur plerunq; à Deo *mox* instituti, vt sua negotia ipsi proposuerunt: Prophetæ diutius aliquando diuinam sententiam exspectarunt. Exspectauit quatuor diebus Ieremias (cap. 42.) antequam ad quæstionem Iudeorum de descensu in Ægyptum, responsum à DEO acciperet. Et Daniel post trium hebdomadarum ieiunium, primum factus est certior de fine captiuitatis Babylonicæ.

21. Et Sacerdotes instituebantur, *postquam* difficultates suas, & res, quas cognoscere cupiebant, Deo proposuissent: siquidem post orationem à Deo factam instituebantur: Prophetæ aliquando diuinum responsum exspectabant: aliquando etiam de variis rebus instituebantur, de quibus nulla præcessisset cogitatio. Exspectabat diuinum responsum Elisæus & Ieremias. ille 4. Reg. 3. cũ à Regibus Iuda, & Israël, & Amon interrogaretur de aqua: hic (Ierem. 42.) quando quarta die, postquam interrogatus, respondit Iudæis, num in Ægyptum ipsis descendendum. De rebus, quarum ne cogitationem prius habuissent, docebãtur Samuel & Abias Silonitas. Siquidẽ Samuel vno die ante, quã ad se veniret Saul & de asinabus patris sui quæreret, id cognouit, 1. Reg. 9. & Abias quod ad se ingressura esset vxor Ieroboam, 4 Reg. 3. Idem frequentissime accidisse Elisæo inde

clarum

clarum est; quod 4.Reg.4. miratus dicatur, ad se venire Sunamitidem; & causam, cur venerit, prius à Deo non intellexerit.

Notat quoque Tostatus, q.13.in 3.cap. 4.Regum, *tardius*, si secretò peterent; citius, si publicè, Prophetas diuinam sententiam accepisse: quemadmodum & tardius in aliis ipsorum desiderio satisfecit, si quid priuatim peteret; citius, si quid publicè. *Elias*, inquit, *suscitauit puerum mulieris Sareptanæ in occulto: & necesse fuit ter orare, ter super puerum prius incumbere.* 1.Reg.17. Petiuit idem, in occulto, à Deo pluuiam: & necesse fuit sæpius ad orationem reuerti. 3. Regum 18. Verum, quando coram populi multitudine copiosa, petiit ignem de cœlo descendere super sacrificium; ad primam orationem ille descendit. 3.Regum 18. Idem ignis ad primam eius vocem descendit super quinquaginta viros, quos miserat Rex Ochozias, 4. Regum 1. Similia habet de Elisæo: qui mox voti factus est compos; quando petiit aquas sanari; 4. Reg.2. multiplicari oleum, 4.Regum 4. mundari Naaman, 4. Reg. 5. quia scilicet publica hæc erant. at quando in secreto debuit sanare filium mulieris Sunamitidis; bis orabat, & per cœnaculum deambulat, 4.Reg.4. *Sic* Daniel interrogatus publicè à Nabuchodonosor, mox somnium exponit, & interpretationem; Daniel. 2. at quando secretò inquirit tempus libertatis à captiuitate, quæ ipsos premebat, trium septimanarum fatigatur ieiunio. c.10. 22.

Causam huius addit Tostatus. *Citius*, inquit, *satisfit, si publicè quid rogent, aut petant: tum vt* Dei *potentia innotescat; ne tempore, ad res perficiendas; aut consilio, ad prudenter respondendum indigere videatur. tum etiam, vt ostenderet, quo loco suos ministros habeat; eo, scilicet; vt ipsorum votis satisfacere sit paratissimus, & promptissimus. Tardius verò, si quid priuatim rogent aut petant; vt, scilicet, hac ratione eos in officio contineat: & nullam occasionem superbiendi, sed de se humiliter sentiendi, præbeat.* 23.

CAPVT IX.

De reuelatione, & Locutione* De[i]*, Intellectuali, priuatis olim hominibus facta.

QVi, quæ hactenus de Dei Locutione spirituali Sacerdotibus & Prophetis facta, sunt dicta, probè perspexerit; facile intelliget, quæ ad *priuatam* illam, priuatis hominibus factam pertinent. Vix hæc ab illa differt alio, quã *fine*: 1.

propterea, quod quæ in priuata reuelantur, in priuatum præcipuè, & proprium hominum bonum, quibus DEVS loquitur, cedant: quæ in publica, Prophetis, & Sacerdotibus, ad multorum commune, aut certè aliorum, commodum referantur.

2. Quocirca fit, vt illa ipsa Reuelatio, qua DEVS, vel Prophetis, vel Sacerdotibus, nunc rogatus, nunc vltrò locutus est, *priuata* quodã modo dici possit; cũ & fructum ex illa ij perceperint, quibus sua secreta DEVS reuelauit: & quæ alioquin est priuata, *publica* dici possit; eius, scilicet, voluntate, cui reuelatio facta est; si, quæ ipse à DEO didicit, in aliorum faciat peruenire notitiam.

3. Veruntamen quoniã non ex voluntate eorum, quibus DEVS loquitur; sed DEI, qui loquitur, Reuelationes has distinguimus: & aliud DEO in priuata (priuatum videlicet & proprium eius, cui DEVS loquitur, bonum) aliud in publica; (cõmune, inquam, aut aliorũ bonum) propositum est, priuatam meritò à publica distinguimus.

4. Hęc autẽ ex *fine* differentia aliam suggerit; quæ ex *re, materia, atque obiecto* sumitur Locutionis diuinæ. Quoniam enim bonum proprium, & priuatum, in priuata, propositum est; hinc omnis sermo in hac est de iis rebus, quibus bonum hoc fouetur. In publica verò, quia commune atq; aliorum quæritur, illæ res ibidem tractantur, quæ illud possunt promouere.

5. Ad bonum autem cuiusq; *priuatum*, duplicis generis res pertinent: aliæ in cognitione consistunt, aliæ in operatione. Ad priores pertinet. v.g. creatio mundi, & quæ cum illa sunt coniuncta. Ad posteriores occupatio in vnius alicuius virtutis studio. De vtrisq; contingit priuatos homines institui.

6. At res, de quibus à DEO instruuntur Sacerdotes & Prophetæ, ad diuinum ferè omnes cultum pertinent & religionem: ad bellum cũ hostibus suscipiendum: ad pacem ineundam: ad Rempub. gerendam, conseruandam, ornandam, &c. Quod si per hos priuata etiam quædam cognoscuntur, rarius id accidit, eòq; fere fine, vt, qui Prophetas atque Sacerdotes consulunt, de veritate grauiorum rerum, de quibus sententiam dicunt, non ambigant.

7. Hoc fere *discrimen* inter publicam priuatamque Locutionem. Sed tamen ita hanc ab illa distingui credimus; vt simul existimemus *conuenire* in pluribus, & maxime cum *illa*, quæ Prophetis solet fieri. quod in reliquo Capite breuissime ostenditur.

8. Conueniunt igitur primum; quod vt prophetica ad *certum genus* personarum astricta non fuit; ita neque hęc priuata. Nullum genus homi-

hominum, nullam ætatem, nullum sexum, ab hac excluseris. Potuit DEVS apparere, suaque reuelare gentibus, Iudæis: viris, fœminis: adultis, iuuenibus: doctis, indoctis.

Coueniunt deinde *loco*. Neq; enim certus fuit definitusq; locus, vbi diuina oracula percipere, & DEVM loquentem audire oportebat. Quemadmodum vbique DEVS, ita vbique poterat loqui; vbique audiri; non sacris tantum & cultis locis, verum etiam profanis & incultis. Quid quod his fortè commodius, quam illis? probat hoc quod dicitur, Osee 2. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor. &c.* 9.

Conueniunt quoque *tempore*. Vt prophetica ad certum tempus astricta non fuit; ita neque hæc priuata. quamuis hæc propheticam videatur anteuertisse, & vsum, post illam, apud multos retinuisse. Dubium non est, quin primis illis parentibus multa DEVS reuelauerit, de se, de suo, quod condiderat, opere, de mysteriis religionis, de rebus futuris &c. Dubium quoque nullum; quin postquam prophetæ in veteri lege desierunt (vt desiisse dubium nullum) de magnis rebus instructi sint diuinitus multi. 10.

Præterea, conueniunt, quod externis *rebus nullis* erat necesse, per quæ, siue coram quibus, DEVS homines erudiret, atque informaret: quemadmodum sacerdotibus assumendus Ephod; si DEVM sibi loquentem, & responsa dantem audire voluissent. clam se DEVS hîc, in mentem insinuabat, tam priuatorum hominum, quã Prophetarum: clam loquebatur, audiebatur, intelligebatur. 11.

Et *præparati* hîc, ferè, erant audientium animi: sicuti & tunc, apud Prophetas, quando à DEO non præueniebãtur; sed ipsi diuinum responsum exspectabant: præparati verò, si non ieiunio, atque oratione; certè studio placendi DEO, diuinamque voluntatem exequendi. 12.

Quid, quod in priuata nostra maior animi præparatio affuisse videtur? & apti magis ad DEVM audiendum plerumque fuerint, qui priuatim, vt ita dicam, cum DEO egerunt; quam plurimi, aut Sacerdotes, aut Prophetæ? Huius id argumentum est, quod integritas probitasque vitæ DEO occasionem præbuisse videatur, vt familiarius cum quibusdam ageret; & se suaque ipsis communicaret, qui iam se totos DEO, diuinisque obsequiis mancipassent. 13.

Hinc est, quod Sanctorum, & DEI amicorũ loco, etiã *nunc* habeantur; quib⁹ Deus Reuelationib⁹ suis, Locutionibusq; diuinis adest. & quas olim factas scimus, vix aliis, quam sanctis hominibus factas cre- 14.

ctas credamus. Ad hos pertinere existimamus, quod dicitur: *Cum simplicibus sermocinatio eius*, Prouerb. 3. & illud, Ioan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.*

15. Denique & hoc cum Prophetis, his, quibus priuata Reuelatio facta, commune videtur fuisse, quod à DEO aliquando fuerint *præuenti*; loquentemque in se prius audiuerint, quam, vt audire possent, precati sint, aut potuerint suspicari. Cum enim magni beneficij loco hæc diuina sermocinatio habeatur; & DEVS etiam non rogatus bene de se meritis sua beneficia offerre soleat; omnino quosdam de rebus magnis instituisse credi potest; qui tantum abest, vt diuinum colloquium expetierint, vt etiam se eodem indignos iudicarint.

CAPVT X.

Quomodo fiat Intellectualis DEI *Reuelatio, Locutio siue Apparitio; & maxime, quomodo* DEVS *loquatur.*

1. MODVM, quo fiat DEI Intellectualis Reuelatio, siue Locutio, vix intelligunt, qui sensuum iudicium, in rebus omnibus, sequuntur: propterea, quod cum DEVM spiritum credant, & animam carere carnibus atque ossibus; nec in DEO linguam inueniant, quę loquatur; nec in anima aures, quibus loquentis vox percipiatur.

2. Qui res ponderant mentis acumine, atque ratione; quamuis nec DEI linguam videant, nec animæ aures; DEVM tamen loqui animæ: & animam loquentem DEVM audire, alia quadam, altiori, ratione, quam qualis nobis cum brutis est communis, intelligunt. Quid enim, qui finxit aures, non audiet? Psal. 93.

3. Difficilis nihilominus est explicatu hic *modus*: tum, quod quamuis ratio sensus iudicium superet, & plus, quam sensus, percipiat; ministerio tamen sensuum in sua operatione, vt plurimum, vtatur: tum etiam, quod inter viros ingenio atque doctrina excellentes, non ita conueniat, quonam modo DEVS se suaque hominibus reuelet. Nos, quantum ingenio & industria assequimur, explicamus, & quomodo DEVS *loquatur*; & quomodo loquentem DEVM *homines audiant*: prius illud hoc Capite; posterius sequenti.

4. Vt igitur prius illud intelligatur, meminisse oportet *Locutionem* DEI, qua hominibus loquitur, aliquid habere, præter *simplicem* locutio-

cutionem, qua alioqui Spiritus spiritibus loqui dicuntur. quoniam ita DEVS menti loquitur, vt simul lumen quoddam, quo mens quę dicuntur facilius clariusque percipiat, afferat. Vnde & *Illuminatio* dicitur DEI locutio: & mens, quando DEI vocem percipit, non tantum loquentem DEVM audire; sed etiam ab eodem *illuminari.*

Neque enim *idem* est Illuminatio & Locutio. plus illud in sui ratione includit (quamuis etiam omnis, qui loquitur, lumen quoddam auditori attento dicatur afferre.) Quapropter fit, vt non omnes spiritus, qui loqui possunt, possint etiam alios illuminare. Loqui possunt pares paribus: inferiores superioribus: superiores quoque inferioribus: at *ordinarie* illuminare non possunt inferiores superiores, sed hi inferiores. 5.

Ex *duobus* igitur Locutio DEI innotescit: communi scilicet ratione *Locutionis*, & propria conditione *Illuminationis*. Prius illud omnibus Spiritibus est commune; posterius DEO conuenit comparatione ad creaturas omnes rationales: & superioribus Spiritibus comparatione ad inferiores. 6.

Et *rationem Locutionis* alij, atque alij, in alio, atque alio constituunt. Nos cum S. Thoma, quæst. 106. art. 1. 1. part. per hoc Spiritum cum Spiritu, DEVM cum mente loqui existimamus; quod propria voluntate cogitationes, atque conceptus suos ordinet loquens ad illum, cui eosdem volet innotescere & perspectum esse (quamquā si propriè loquaris, Locutio non sit ipse voluntatis actus ordinantis conceptum ad alterum: sed magis ipse conceptus, ex imperio voluntatis, ordinatus ad alterum. Neque enim actio voluntatis, sed intellectus est Locutio.) 7.

Sed & hic loquentis conceptus, pręter hoc, quod Locutio etiam spiritum siue mentem, cui loqui contingit, ad audiendum excitat: non secus, atque in rebus corporeis, per locutionem externam, & res, quæ dicitur, in audientis notitiam peruenit, atque audiens ad audiendum prouocatur. Quemadmodum hîc nullo alio opus est signo, quo auditor excitatur: ita in interna locutione nullo alio, præter conceptum ipsum. 8.

Duo igitur officia conceptus loquentis, quasi, sustinet. alterum est, quod auditorem excitat: alterum, quod loquentis mentem aperit. prius illud auditorem quodammodo præparat ad audiendum: posterius præparatum instruit. Vtrumque actionem quandam importat. quemadmodum Caietanus docet, q. 171. a. 1. ad 1. in 22. qui etiam prius, in hac diuina Locutione (de qua noster sermo) vocat 9.

diuinam inſpirationem (melius dixeris, forſitan, excitationem) poſterius *diuinam reuelationem*.

10. Duobus his, *duo* ex parte audientis reſpondent: quæ quemadmodum illa actionem, ita hæc paſſionem important. priori actioni reſpondet, vt idem Caietanus vocat, *eleuatio*, ſiue intentio ad percipienda diuina: poſteriori *reuelatorum* perceptio: & quemadmodum prioribus illis Locutio; ita his Auditio perficitur. Verum de Auditione poſtea. Atque hæc de Locutione breuiter. alia ad ſcholas magis pertinent.

11. *Illuminatio* Locutioni *lumen* quoddam addit; idque non in loquente, ſed audiente: qui propter hoc & *illuminari* dicitur, & *illuſtrari* à loquente. Sed *quale hoc lumen*, quod audientis menti affertur? ſpecieſúe eſt noua rei, quæ reuelatur? an ipſa veritatis, quam mens concipit, notitia? aut luminis naturalis, quod menti congenitum eſt, quoddam augmentum? aut præter hæc aliud quippiam? & quid illud?

12. Difficulter quid *horum* ſit dixeris. Non erraueris, ſi horum nihil admiſeris; maxime, ſi de illo illuminationis genere, quod ad Angelos pertinet, loquaris.

13. Non neceſſe eſt, in hoc *nouæ ſpecies* intellectui alicuius ſpiritus conferantur ab eo, qui illuminare alium dicitur. Illuminant ſuperiores Angeli illos, qui ſunt ordinum inferiorum; & quidem de rebus grauiſſimis: nec tamen rerum, de quibus illuminant, conferunt ſpecies. quid quod nec conferre valeant?

14. Nec *notitiam* veritatis in audiente hîc efficit loquens Spiritus illuminando. Notitia, qua res, de quibus inferior illuminatur, cognoſcuntur, non opus illuminantis, ſed illuminati eſt Spiritus. ab ipſo, quemadmodum omnes *immanentes*, vt vocamus, *actiones*; ita notitia, qua res diuinas percipit, producitur: ab illuminante ſolum, vt intelligere incipiat, adeoque intelligat excitatur.

15. Sic nec lumẽ hoc *naturalis luminis*, perfectioniſque mentis quoddam actuarium eſt. Illuminari mens optimè dici poteſt, atque adeo illuminatur ſæpiſſimè; quando nulla ad priorem perfectionem fit acceſſio. Sed neque Spirituum, qui illuminare dicuntur, eæ ſunt vires, vt naturalem intellectus aliorum perfectionem augere valeant.

16. *Modus* igitur illuminandi Angelorum in hoc conſiſtit: quod quemadmodum doctor oſtendens diſcipulo veritatem, à ſe clariori atque perfectiori modo cognitam, eamque ad captum diſcipuli

ſcipuli explicans, dicitur corroborare, atque illuminare diſcipuli intellectum, ad eandem veritatem recte intelligendam: ita Spiritus ſuperior manifeſtans inferiori veritatem aliquam, à ſe clare cognitam, accommodatè ad ſui ingenij vires, ſpecieſque rerum, quas habet, intellectum inferioris dicitur confortare, & illuminare.

Atque hic, quem expoſuimus, illuminandi modus, Angelis conuenit. Ex hoc quomodo *Deus*, vel nobis, vel etiam Angelis, cum intellectus quadam illuminatione loqui dicendus eſt, intelligemus. Et hoc quidem modo DEVM illuminare poſſe; vt, ſcilicet, nec ſpecies rerum, quæ reuelantur, afferat, nec nouum aliquod lumen infundat, dubium nullum eſt. Quidni DEVS poſſit, quod poteſt Angelus? 17.

Sed & hoc modo loquitur quandoque DEVS hominibus. Huius illud argumentum eſt: quod non per ſe; ſed per Angelos, aliquando, loquatur. *Diuinas Reuelationes*, inquit Dionyſius, capite quarto Cœleſt. Hierarch. *glorioſi Patres noſtri adepti ſunt per medias cœleſtes virtutes*. At verò Angeli, cum nec lumen externum menti valeant afferre: nec ſpecies communicare, aut notitiam veritatis in nobis efficere; non alio modo loqui, noſque illuminare dicendus eſt DEVS, quàm quo ſibi mutuo loquuntur, atque ſe illuminant Angeli. 18.

Præter hunc, quem diximus, alium illuminandi modum habet DEVS, *ſibi proprium*, illo multò ſuperiorem. hoc duplici ratione mentes hominum in diuinis rebus perſpiciendis iuuantur: & nunc quidem ex parte rerum, quæ intelliguntur: nunc verò ex parte potentiæ, ſiue virtutis, qua intelligunt. Ex parte rerum; quia illarum *ſpecies*, atque ſimulachra diuinitus communicantur. Ex parte potentiæ; quia ipſi *lumen* quoddam diuinitus additur. 19.

Vtrumque præſtare *ſolius Dei* eſt opus. Non ea vel Angelorum, vel alicuius mortalium vis eſt, atque poteſtas; vt vel *ſpecies* rerum intelligendarum poſſit communicare; vel naturali mentis lumini, *diuinius* aliquod ſuperaddere. Docet hoc cum doctiſſimo Thoma doctiſſimus Cardinalis Caietanus, ad artic. 2. quæſtione 172. 22. 20.

Vtrumq; etiam aliquãdo *fieri* neceſſe eſt. Et de *ſpeciebus* res eſt extra controuerſiam. quia ſæpiſſimè de diuinis tranſnaturalibuſq; rebus diuinitus inſtituuntur mortales, quas, niſi ipſarum ſpeciebus atque ſimulachris intellectus prius informetur, impoſſibile 21.

 eſt ca-

est capere. Et quia ad has, tanquam res ordinis altioris, percipiendas, naturale intellectus lumen nequaquam sufficit; oportet, vt superaddito quodam, & quod diuinioris sit ordinis, *lumine* iuuetur: vt hac ratione proportio quædam sit inter res, quæ intelliguntur, atque intellectum, qui intelligit: & intellectus per lumen altioris ordinis, ad quendã, quasi, digniorem statum eleuetur; in quo constitutus, res altioris ordinis percipiat.

22. *Lumen* hoc non mentis quædam permanens, atque *consistens est qualitas*; qualis, verbi gratia, est lumen gloriæ in beatis; quo, in cœlo, diuinas Reuelationes percipiunt: aut fidei, in viatoribus; quo reuelatis à DEO, & per Ecclesiam propositis assentimur: sed veluti *quædam transiens passio*, qua mens, dum Reuelationibus diuinis inhæret, afficitur. vt, ob id, non incongrue, à S. Thoma, 22. quæ. 171. a. 2. comparetur cum lumine solis, aut ignis non illo, quod in ipsis consistit; sed, quod est in aëre: quod aëris quędam affectio est, moxque subtracto sole euanescit.

23. Quo fit, vt lumen hoc non *semper* iis, qui diuinas Reuelationes aliquando acceperunt, adsit. Tunc tantum adest, quando res ipsæ reuelantur: Quoniam, vt illæ accipiantur, communicatur: mox vbi Reuelatio cessat; cessat & ipsum lumen. Hinc non male Caietanus, *Lumen hoc*, inquit, *ex natura sua forma est habens modum passionis: quemadmodum ex natura sua habent modum formæ permanentis lumen gloriæ atque fidei.* Addit ob id differre ab illis, non accidente, sed specie: præterea, si DEVS ipsum conseruaret in aliquo, non nisi per accidens permanere: cum secundum se, & ex se habeat conditionem formæ transeuntis. Ita Caietanus, in 22. q. 171. ar. 2.

24. *Specierum* verò, quarum in diuina hac Reuelatione est vsus, non eadem ratio est, quæ luminis. Non illæ cum lumine pereunt. manent cessante lumine. quo fit, vt quoque rerum reuelatarum recordentur, quicunque diuinitus sunt instituti, quamuis lumine sint destituti. Et hactenus de Locutione.

CAPVT XI.

Quomodo mente siue intelligentia contingat DEVM *loquentem audire.*

1. X modo loquendi DEI haud difficulter intelligitur, qua ratione contingat *loquentem audire*. Reciproca enim sunt, loqui, & audire. Et quemadmodum, verbi causa, ex modo infundendi aquam in vas aliquod, facilis coniectura accipitur; quomodo vas aquam recipiat: ita

piat: ita ex modo Dei cogitationes ſuas atque conceptus communicantis, facile deprehenditur, qua ratione eædem ab hominibus percipiantur.

Sicuti ergo in Dei locutione ſunt *duæ* quaſi actiones: vna, quæ mentem ad audiendum excitat: & altera, qua excitatæ diuinæ cogitationes, & oracula ſignificantur: ita in Auditione, quæ locutioni reſpondet, duæ ſunt paſſiones: quarum priori mens excitatur; poſteriori excitata loquentem Deum audit. Atque vt illa prior actio, quædam eſt ad poſteriorem præparatio: ita prior paſſio reſpectu poſterioris quædam eſt diſpoſitio: in eaque proprie Auditio; ſicut in illa actione proprie conſiſtit Locutio. 2.

Auditio hæc à *viſione*, vix alio quàm ratione, in vi intelligendi, differt. hoc, ſcilicet, quod viſio ſit abſolutior cognitio: eadem vero dicatur auditio, quatenus ordinem dicit ad loquentem. Nam, quæ corpora per varios diſtinctoſque ſenſus percipiunt; illa vnica intelligendi poteſtate mens noſtra. Et quæ in corporibus diſtinctis diuerſiſque pro ſenſuum differentia fiunt operationibus, illa mens corpore altior eodẽ ſimiliq; intellectus exercitio: vt ob id quamuis aliud in corporibus ſit videre, aliud audire: intellectus tamen & audire, & videre, dici poſſit & debeat, quando res percipit atque intelligit. 3.

Intelligere vero, cum actio quædã ſit; quod in omni actione eſt neceſſarium; rem ſiue ſubiectam *materiam*, in quam agat, requirit. Itaque & auditus ipſius mentis, non ſine re, quæ audiri dicatur, perficietur. 4.

Veruntamen res hæc, ſiue materia in his hominis actionibus lõge aliter ſe habet, quam in Phyſicis. In Phyſicis totam actionẽ materia ſuſcipit; atque in agens reagit nihil; quemadmodum v.g. fieri videmus, dum lapidem aliudue corpus mouet homo. In his ita agit mens, vt ſimul ipſa ab obiecto, ſiue materia, aliquid, quaſi, patiatur. Hinc Ariſto. 3. de Anima, *Intelligere*, inquit, *eſt quoddam pati*. 5.

Dupliciter vero intelligi poteſt *mens* atq; intellectus ab obiecto, ſiue re, quæ intelligitur, *pati*. Vno modo, vt ipſa res ſeipſã agat: altero, vt non tã ſeipſa, quam ſui ſpecie & imagine. Et ſeipſa quidem aget, ſi intellectui ſit præſens: ſui ſpecie atq; imagine, ſi ab intellectu ipſa interuallo aliquo diſtet. Cum n. *agens & patiens debeant eſſe ſimul*, teſte Ariſt. 7. Phyſ. c. 2. profecto ſi res ſiue obiectum, quod in intellectũ agere dicitur, nõ per ſe cũ intellectu cõiunctũ eſt, oportet ſui ſpeciẽ ad eundẽ tranſmittat atq; ita cũ intellectu coniunctum actionem producat. 6.

7. Species hæ, atque hæc simulachra rerum, nunc à rebus ipsis accipiuntur: nunc intellectui communicãtur aliunde. Accipiuntur vi intellectus agentis; cõmunicantur diuinitus à Deo Opt. Max. Atq; hinc celebris illa scientiæ distinctio in infusam & acquisitam. Infusa diuinitus habetur ratione specierum, quæ conferũtur. Acquisita vi intellectus ex rebus ipsis species rerum abstrahentis.

8. *Duobus* vero modis se species habere possunt: vel per modum habitus, vel per modum actus. Priori modo adsunt intellectui, etiã ab omni operatione cessanti. Posteriori non nisi operanti. Atque hoc posteriori oportet se habeant, si intellectus Deum loquentem audire dici debeat.

9. Hinc iam manifestum est, *duobus modis accidere*, vt mortalibus loquatur Deus, & sacra sua mysteria reuelet. Vno, vt rerum quoque, quæ reuelãtur, species cõmunicet: altero, vt nullas species communicet, sed eas, quæ intellectus agentis opera abstractæ, in mente cõsistunt, suis vsibus accommodet. Ibi species rerum nouæ creantur; hîc acquisitarum prius, nouus est vsus.

10. Vtrobique vero *illuminari* mens dicitur, siue loquentem Deum & sacra mysteria reuelantem audiat, per species de nouo productas: siue per propriarum, & priorum nouum vsum. quoniam, vt diximus, quamuis Spiritum Spiritui loqui mentetenus contingat, sine *illuminatione*: si tamen loquentem Deum audiat, necesse est lumine quodam illustretur.

11. Porro *illuminatio* hæc duob⁹ modis accidit. Vel enim nullum lumen, per quod sententiam Dei intelligat, menti communicatur; sed eo modo à Deo illuminari dicitur, quo à præceptore discipulus (cuius intellectui vel lumen afferre dicitur, quãdo quę ipse perspicit, ita discipulo ignorãti accommodate proponit, vt & illa eadem plene perspiciat) vel etiam lumine quodam mentẽ perfundit, quo ipsa illustrata reuelationum est capax. Hæc de Auditione breuiter.

CAPVT XII.

An in Dei Reuelatione, atq; Locutione Intellectuali Deus per se loquatur, an per alios.

1. ON quærimus, Vtrum Deo Locutio *tribui* debeat, & De' dicendus sit *loqui*, Deus à nobis *audiri*, quando diuina mysteria diuinitus intellectui reuelantur, atque ab eodem percipiuntur. Non hoc, inquam, quærimus, sed vtrum quæcun-

quæcunque in hac locutione accidunt, Deum *immediatum* authorem habeant; an quædam, vel omnia tribuenda sint Angelis.

Et nim qui quæ de aliis Dei Reuelationibus atque Apparitionibus à nobis sunt dicta, velit secum repetere, omnino in hanc descendet sententiam, vt omnia *Angelis* tribuat. propterea, quod Angelorum opera propemodum omnia perfecta sint, quæcunq; in iis tribuuntur Deo. 2.

Et B. Dionysius, capite. 4 de Cœlest. Hierarch. docet *diuinas visiones gloriosos Patres adeptos per medias cœlestes virtutes.* Hoc B. Thomas 22. quæstione 172. articulo secundo, ex eodem Dionysio, probat ratione, in Scholis omnium calculo approbata; scilicet, Deum *infima per media administrare.* Cum igitur Angeli sint medij inter Deũ & homines; vtpote plus participantes de perfectione bonitatis, quã homines; Illuminationes & Reuelationes diuinæ, à Deo, ad homines, per Angelos deferentur. 3.

Veruntamen non *omnia* per Angelos fieri, quæ in hac Locutione accidũt, credi debet. Neq; etiam dicendum est, *solum* Deum esse authorem omnium. Quædam hîc *solius* Dei sunt opera: quædam quãdoq; ministerio *Angelorum* perficiuntur; quamuis eadem Deo tribuantur. Hæc vt cognoscantur, quę in hac Locutione inueniuntur, inspicienda, & discutienda sunt. 4.

Duo sunt illa præcipue: species, quę rerum reuelatarum sunt imagines; & lumẽ, quo illustratus intellect⁹ res ipsas cognoscit. Species *duplicis* sunt generis: vel n. de nouo conferuntur; vel prius habentur, sed in Dei Intellectuali Locutione nouum vsum accipiunt. Lumen item vel nouum aliquod supernaturale ad naturale & congenitum accedit; vel nullum accedit, sed naturale quadam loquentis industria iuuatur. Hęc ex præcedentibus duobus capitibus credimus esse clara. Nunc quid hîc Angeli? quid Deus? 5.

Nouas species rerum, quæ reuelantur, *solus* DEVS *confert*, non Angeli: non solum quia sunt diuinioris, & supernaturalis ordinis, & longe Angelorum vires superantes; verum etiam, quia formas rerum, *per se*, nullas ipsi in quacunque re efficere valent. 6.

Eadem ratio de *lumine* est, quod de nouo intellectui, si quando Deum loquentem audire debet, communicatur. Non *Angelos*, sed *Deum* habet authorem. Nam & hoc ordinis est supernaturalis; & quamuis transiens, non permanens, vera tamen est forma atq; qualitas. Hæc igitur Deus *per se* efficit. 7.

Angelo-

8. Angelorum vero in hac Dei Locutione duo possunt esse officia; quę ipsi, quamuis Dei nomine, *per se* tamen exequantur, vt ob id & ipsis, & Deo vere possint tribui: alterum ipsas species respicit; alterũ illuminationem, quę intellectui audientis afferri dicitur.

9. Primum enim, si Locutio fiat, non nouarum specierum communicatione; sed habitarum *nouo vsu*, ipsa per eosdem fieri potest. Quamuis enim nouas producere non possint, possunt tamen habitis pro sua voluntate vti, quemadmodum & iis vti possunt, adeoque vtuntur quandoque Dæmones, quorum non superior est potestas.

10. Deinde si in Locutione nouum lumen non conferatur, sed ad *modum discipuli* discentis mens illustretur; non necesse est ad Deum authorem confugiamus. Quemadmodum hac ratione vere, & per se loqui, atq; illuminare dicitur Magister, qui discipulum instruit; ita qui de diuinis rebus mentes mortalium illuminat Angelus: vt qui quocunque Magistro est superior.

11. Vtraque hæc *fieri possunt*, per Angelos; vtraque quoque *fieri* admodum est verisimile. Quæ enim Deus per res alias commode potest perficere; illa vt plerunque per eas perficiat, suauis eius prouidentia, quæ cuncta disponit & gubernat, postulat. Atque ob hãc causam & Dionysius, & post Dionysium S. Thomas, cum vniuerso propemodum Scholasticorũ Doctorum collegio diuinas Reuelationes Angelis authoribus tribuunt.

12. Quid vero, si *nouæ species* conferantur, & non *nouum lumen*: & illuminatio se habeat eo modo, quo Magistri erga discipulum? cui tribuenda? An partim Deo, partim Angelo? Vix crediderim nouas species sine nouo lumine conferri. Quod si quandoque conferuntur, vt Deo nouarum specierum productionem, ita quæ accidere dicitur, tribuerem Illuminationem: propterea quod harum specierum productio prima, sine ipsarum vsu, in quo Illuminatio hæc cõsistit, non perficiatur.

13. Quid si *nouum lumen ad priores species* accedat? & hæ nouo tantum suo vsu Deo loquenti hic seruiant? An & tunc tota Illuminatio Dei solius erit opus? Et hoc admodum est verisimile. quamuis & lumen hoc potentiæ à Deo potest esse concessum, & circa species occupari Angelus: quemadmodum lumen fidei mortalibus à Deo potest infundi; & res, quæ creduntur, ab aliis suggeri.

14. Ex dictis concluditur duas maxime Illuminationes siue Locutiones intellectuales *Dei proprium esse opus*. primo illam, qua & lumen

nouum

nouum intellectui communicatur, & præterea nouæ species eidem afferuntur: Deinde eam, qua quamuis non nouæ species communicantur, nouo tamen mens illustratur lumine.

Veruntamen siue hic Dei opus admittamus, siue negemus, *Deo* & locutionẽ, & Illuminationẽ, recte tribui extra controuersiã est. Ille *loqui* dicitur à Prophetis. nec male. Ille *illuminare* mentes mortalium. Et bene. quod qua ratione fiat, quia satis explicatum superius, hic pluribus explicandum non est. 13.

CAPVT XIII.

An loquenti Deo potuerunt, atq; debuerunt firmam fidem adhibere, & nullatenus de dictis eius dubitare, omnes qui loquentem aliquando audiuerunt.

INTER eos, quibus Deus locutus est, fuerunt Prophetæ, 1.
quemadmodum cap. 6. dictum est. Quibusdam ex illis aliqua significauit, quæ effectus suos sortita non sunt. Res hæc occasionem præbet inquirendi; *Certáne fides dictis Dei semper sit adhibenda.*

Ex Prophetis autem, vt alios omittamus, duo nobis hic seruiunt. Alter fuit Isaias, qui missus ad Ezechiam Regem infirmum, ex Dei sententia, eidem significauit, disponeret suæ domui, fore, vt moriatur: & tamen mortuus ex illa infirmitate Ezechias non fuit. superuixit annis quindecim, 4. Reg. 20. Alter, Ionas, qui dicenti Deo credidit id, quod annunciauit; subuertendam, scilicet, ciuitatem Niniuem, post 40. dies: quæ tamen subuersa non fuit; & *malitiam*, vt Scriptura loquitur, *quam locutus fuerat Deus, vt faceret, non fecit.* 2.

Auget difficultatem illud, quod non *per se* semper loquatur Deus: loquatur sæpe per suos Angelos, qui quædam ignorare possunt; atque ob id male de quibusdam mortales informare. Possunt quoque, quæ ipsi non ignorant, aliter, quam se habent, referre. quocirca quamuis Deo *per se* loquenti fides adhibenda; de Angelis tamen dubium esse possit, an & ipsis, si Dei personam sustineant, nobisque loquantur, semper credendum sit. 3.

Ex *duobus* igitur pendet propositæ quæstionis solutio, quæ hoc capite breuiter sunt discutienda. Alterũ est, An Deo *per se* loquenti sit credendum. Alterum, an credendum loquenti per *Angelos*. 4.

Et de *Deo* res est omnium opinione certissima, *firmissimam ipsius* 5.

dictis fidem adhibendam esse: nec posse sine grauissima ipsius iniuria in dubiũ vocari, quę ab ipso reuelãtur. Huius assertionis duo sunt fundamenta æque certa. Alterũ est, quod ignorare nihil possit; alterũ, quod nec cuiquam possit imponere. Omnis enim deceptio, quæ ex alterius oratione proficiscitur, vel ex loquentis est ignorãtia, quod nõ omnia norit: vel ex eiusdem peruersa voluntate & malitia; quod quę cognoscit vt cognoscit, aliis nolit innotescere. Quocirca si horũ neutrum in Deum cadit, de dictis ipsius non licebit dubitare.

6. Et quidem Deum nihil latere; *nosse omnia*, sciunt omnes. Domine, loquitur Esther, cap. 14. *qui habes omnem scientiam. Numquid*, inquit Iob, cap. 21. *Deum docebit quisquam scientiam?* Et Ecclesiasticus, cap. 23. *Oculi Domini lucidiores sunt super solem; circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi.* & cap. 42. *Cognouit enim Dominus omnem scientiam.* & Apost. ad Rom. 11. *O altitudo*, inquit, *diuitiarum scientiæ & sapiẽtiæ Dei*, & ad Coloss. 1. *In ipso sunt omnes thesauri sciẽtiæ & sapiẽtiæ Dei.*

7. Sic non minus certum est, *nulli ipsum velle imponere*, nolle mentiri. Hoc summa ipsius postulat bonitas. Hinc toties in Scriptura à veritate commendatur. *Dominator Dominus Deus* (dicitur Exod. 34.) *misericors & clemens, patiens & multæ misericordiæ, & verax.* Et Num. 23. *Nõ est Deus, quasi homo, vt mentiatur.* & Ioan. 3. *Qui accepit eius testimoniũ, signauit, quia Deus verax est.* & Ioan. 8. *Qui me misit, verax est.* & ad Rom. 3. *Est autem Deus verax: omnis autem homo mendax.* & ad Tit. 3. *Vitam æternam promisit, qui non mentitur, Deus.*

8. Sed & pro vtroque sunt clarissima testimonia Patrum. Pro ipsius *scientia* sequentia. Beatus Augustinus libro de fide ad Petrum, capite trigesimotertio, *Firmissime*, inquit, *tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili non solum præterita & præsentia, sed etiam futura omnia incommutabiliter esse notissima: cui dicitur, Deus qui occultorum es cognitor, qui scis omnia antequam fiant.* Et Beatus Chrysostomus in Psalmum vigesimumnonũ: *Quid*, inquit, *est occultum illi, cui patet omne secretum?* Beatus Ambrosius vero sic loquitur, in caput vndecimũ Epist. ad Romanos: *Manifestum est solum Deum esse qui nouerit omnia cõsilia, & hunc vnum esse, qui nullius egeat.* Denique Beati Cyrilli hæc sunt verba libro secundo contra Iulianum. *Quod Dei cura vsque ad minima pertingat, docebit ipse, qui suum spiritum nouit Deus: Nonne, inquit, duo passeres asse venundantur: & vnus ex illis non cadet super terram absq; patre vestro, qui est in cœlis, &c.*

9. Pro *bonitate* vero, & quod *mentiri* nulla ratione possit, aut aliud, quam nouit dicere, non minus clara sunt Patrum testimonia.

Absur-

Absurdum est, inquit Athanasius, libro de Incarnatio. verbi, *Deum in suis verbis mentiri.* Chrysostomus homilia prima in Symbolum Apostolorum, *Creditis*, inquit, *Deo omnipotenti: quia posse ipsius non potest inuenire non posse, tamen aliqua non potest, vtpote falli, fallere, mentiri.* Cyrillus Alexandrinus libro secundo in Ioannem capite sexagesimonono: *Qui*, inquit, *verba eius accipit, qui de sursum venit, hic sapientia sua q. conclusum quoddam & certũ signauit: non posse diuinam naturã mentiri.* Ambrosius libro sexto Epistolarum, Epistola trigesimaseptima ad Chrematium, *Quid est Deo*, quærit, *impossibile?* Et respondet: *Non quod virtuti arduum, sed quod naturæ eius cõtrarium. Impossibile est*, inquit, *ei mẽtiri. Impossibile istud, non infirmitatis est; sed virtutis & maiestatis.* Deniq; B. August. li. 1. de Symbolo ad Catech. *Deus omnipotens est*, inquit, *& cũ sit omnipotens; mori non potest, falli non potest, mentiri non potest.*

Sunt pro vtroque fundamento firmæ rationes. Neque enim conuenit, vt qui prima summa, absolutaque veritas est, quidquam ignoret: & qui est summa bonitas, quidquam mali velit. 10.

Ipsius quoque omnipotentia idem arguit. Quomodo quidquam potest ignorare, qui potest omnia? Et si mentiri posset, profecto dignus non esset, qui sit omnipotens. Nam, vt bene B. Augu. lib. de Symbolo ad Catechu. *Si mori Deus posset, non esset omnipotens: Si mentiri, si falli, si fallere, si iniquè agere; non esset omnipotens: quia si hoc in eo esset, non fuisset dignus, qui esset omnipotens.* Ita Augustinus. 11.

Denique si aut ignorare quidquam Deus posset, aut mortalibus per mendacium imponere: omnino necesse esset, fidem nostrã Christianamque religionem concidere, cum de fundamento religionis nostræ, Dei in quã verbo, certi esse nequeamus; vtpote quod ab eo esset profectum, qui vel ignorare potuit quę dixit: vel si id nõ potuit, aliter de rebus, quam oportuit, potuit nos instruxisse. Quid vero absurdius dici potest?

Constitutum igitur sit *infallibilem veritatem* continere, quæcunque mortalibus à Deo *immediatè* reuelantur. An quoque idem de iis, quæ per *Angelos*, Dei ministros, traduntur, dicendum? Hoc plus habet difficultatis. Quod res est, sequentibus docemus. 12.

Primum omnium *non tanta* Angelorum est, quam Dei scientia. Nihil potest ignorare Deus: Angeli multa possunt ignorare. Argumentum huius in promptu est: quia in Scripturis quędam interrogare dicuntur, de quib9 instrui desiderare videntur. Angelorũ vox est illa, Isaiæ 63. *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?* & illa, Psal. 23. *Quis est iste Rex gloriæ?* 13.

14. Et quidem *tria* ſunt rerum genera, quæ ignorare poſſunt. In primo ſunt myſteria gratiæ: in altero cogitationes cordium: in tertio futura contingentia, quæ ſui certas definitaſq; cauſas non habent. Poſtrema hæc cum nec in ſe, nec in ſuis cauſis cognoſcantur certò, Angelorum ſcientiam fugiunt. Secundorũ cognitio ſoli Deo paſſim in ſcriptura tribuit, cuius eſt mentes & corda hominũ ſcrutari. Prima illa, quia à ſolius Dei pendẽt volũtate, ſoli quoq; Deo ſunt nota.

15. Rurſus quemadmodum à Dei ſcientia plurimum deficiunt Angeli: ita quoq; à Dei *bonitate*. Neque enim natura ſua ſunt boni; ſed Dei gratia. quo fit, vt quemadmodum plurima poſſint ignorare; ita ſi eoſdem in ſeipſis, vt Dei gratia deſtitutos, conſideres, poſſint aliis imponere; poſſint fallere; poſſint mentiri: quæ Deo conuenire nequaquam poſſint.

16. Duo igitur ſunt, quæ ipſorum orationẽ ſuſpectam reddunt. alterum, quarundam rerum ignorantia: alterum, peruerſa, quam poſſunt habere, voluntas.

17. Veruntamen non *omni tempore* vtriuſq; huius ratio habenda eſt, in oratione Angelorum. Quoddam tempus, Dei gratia, conſecuti ſunt, in quo, quamuis quædam poſſint ignorare, & ignorent; non tamen mortalibus volent, aut valent imponere. Illud eſt, quod à tempore, quo diuina gratia confirmati ſunt, ingreſſi fuerunt.

18. Hinc eſt, quod quæ aliquando, ob duas cauſas, de falſitate potuit eſſe ſuſpecta oratio; nunc hoc ſolo nomine in ſuſpicionem veniat, quod nõ omnia norint Angeli, & de his poſſint ſermonem habere; atque ita ignorantes ignorantiam; errantes errorem, in audientiũ animis generare. Sed tamen nec huius cauſa ſuſpecta debet ipſorũ nobis eſſe oratio: quoniam cum gratia, atque gloria, ad quam tranſlati ſunt, etiam hoc obtinuerunt, & obtinent; vt certo affirmare non velint, nec poſſint; quod certo non perſpiciunt & norunt.

19. Vt vt tamen hoc ſit, nihil de veritate orationis poſſumus, aut debemus dubitare, quando *Dei partes* agunt, & vt de diuinis rebus nos erudiant, à Deo Opt. Max. mittũtur. Docent Theologi, & bene docent, Deum neq; *per ſe* fallere poſſe aut decipere, neq: *per alios*.

20. Atq; hoc non minus certũ exiſtimauero, quã prius illud, videlic. quod *per ſe* nequeat decipere, aut in errorẽ inducere Deus. Quæ.n. Scriptura *ſimpliciter* aſſerit, *Deũ ſemper vera loqui*; eadẽ Scriptura aſſerit, *Deũ eſſe qui loquitur*: quãuis ẽt per Angelum loquatur, aut hominem, vt ob id non minus certũ ſit, vera loqui; quando per miniſtros loquitur Angelos, vel homines, quam quando *per ſe* loquitur.

Hæc cauſa eſt, quod eadem oratio nunc DEO tribuatur, nunc DEI miniſtris. *Deus* dicitur locutus, Exod.3. Moyſi, de rubo; & tamen Actuum.7. orationem hanc *Angelo* tribuit S. Stephanus. Sic omnes agnoſcunt DEI vocem illam: *Ego ſum Dominus* DEVS *tuus* &c. Exod. 20. & tamen Apoſtolus in *diſpoſitione Angelorum* docet, datam eſſe legem, Actuum 7. Et Prophetæ erant, qui à populo Iudæorum audiebantur; & tamen communis omnium oratio fuit: *Hæc dicit Dominus*. quia, ſcilicet, ipſe Dominus eſt, qui loquitur; quando per alium loquitur. vnde optimè Zacharias, Lucæ 1. *Locutus eſt Dominus per os ſanctorum, qui à ſæculo ſunt, Prophetarum eius*. 21.

Adde dictis, quod non minus in Diſputationem vocabuntur religionis noſtræ myſteria, atque adeo religio ipſa; ſi conſtituatur, *per alios* nos poſſe decipi; quam ſi admittatur, DEVM *ipſum* poſſe mortalibus imponere: tum quod ſæpe, *per ſuos*, DEVS homines de diuinis rebus inſtituat; tum, quod rariſſimè atque difficulter admodum cognoſcatur, quando vel, *immediatè*, ipſe *per ſe*, vel *per miniſtros Angelos* inſtituat. 22.

Quæ cum ita ſint; cum neque *per ſe* loquens DEVS, poſſit mortalibus imponere, neque loquens *per Angelos*: cumque omnis DEI Intellectualis locutio, de qua præſens eſt ſermo, vel ab ipſo DEO fiat *per ſe*; vel ab *Angelis* DEI miniſtris, DEIque nomine; quemadmodum probatum eſt cap.12. dubitare non licet, quin fidem dictis firmiſſimam adhibere debeant, quicunque loquentem DEVM, vel *per ſe*, vel *per Angelos*, audiunt. Atque hoc præſenti capite probatum volumus. 23.

Neque nos hic mouere debent, Iſaias atque Ionas Prophetæ. Quamuis enim à DEO decepti videantur; reuera tamen decepti non ſunt. quoniam, vt bene notauit Melchior Canus, de Locis Theolog. lib. 2. cap.4. *comminatoriæ* fuerunt illæ DEI locutiones; quæ iuxta communem loquendi conſuetudinem ita accipiuntur; vt tacita in ipſis ſemper conditio intelligatur; ſi nimirum, in quem comminatio fertur, non reſipiſcat. iam verò reſipuerunt Niniuitę atque Ezechias: quocirca in DEI, Prophetarumque oratione nulla fuit falſitas, cum conditio interuenerit, effectumque orationis impediuerit. 24.

CAPVT XIV.

Quænam ex orationibus atque reuelationibus diuinis immutabilem DEI *contineant sententiam, & quæ mutabilem.*

1. X iis, quæ præcedenti Cap. sunt dicta, haud difficulter colligitur, duplicis generis esse, quæ diuinitus mortalibus reuelantur: & alia quidem *absolutam* continere DEI sententiam, atque immutabilem; alia mutabilem, atque *conditionatam.* hoc (quoniam ad præsentem Disputationem pertinet) illa sunt distinguenda: Explicandum, quænam illa sint, quæ *absolutam* contineant; & quæ *conditionatam* atque mutabilem.

2. Ex *rerum* autem differentia, huius definitio petenda: quarum, vt non vna omnium conditio, ita non vna eademque ratione reuelantur omnes. Quæcunque igitur in DEI orationem cadunt, hominibusque reuelantur; vel *præteriti* sunt temporis, vel *præsentis*, vel *futuri*. Præteriti temporis v.g. fuit creatio mundi, quam DEVS Moysi reuelauit: præsentis forte postulatio pecuniæ, Giezi à Naaman; quam intellexit Elisæus: futuri excidium Niniuitarum, atque plurima religionis Christianæ mysteria, quæ Prophetis significata fuerunt. Non eadem horum omnium ratio. quocirca nec idem de omnibus, si quando reuelantur, faciendum iudicium.

3. Si quæ *præteriti* sunt temporis, doceantur mortales; infallibilem illa continent veritatem: neque de his, sine DEI iniuria dubitare licebit. Nam nec illa ignorare potest DEVS; nec si reuelat, aliter, quam acciderunt, potest reuelare: & res, cum factæ sunt, aliter se nullo modo habere possunt.

4. Eadem est ratio rerum, quæ eodem, *quo fiunt*, tempore reuelantur. Nam nec has potest ignorare DEVS: nec de his nos malè informare. Nec aliter se habere ipsæ possunt; propterea, quod, teste Aristotele, *vnumquodque necesse sit esse, quando est.* Quocirca & hic absolutè DEO dicenti necesse est credere.

5. Narratio *futurarum* rerum duplex est: quædam *comminatoriam* continet sententiam: quædam *simpliciter*, quid futurum est, enunciat. Ad priorem pertinent plurima, quæ olim Israëlitico populo, per Prophetas sunt dicta. Ad posteriorem multa, quæ iidem de CHRISTO intellexerunt. posteriora hæc *simpliciter* credere debuerunt futura, quicunque de his instruebantur: priora *sub conditione*, vt diximus.

6. Et posteriora, quibus simpliciter assentiri oportet, sunt plurima.

Nos,

Nos, post Tostatum, in 24. Numer. q. 9. Regulas aliquot, ex quibus pleraque deprehenduntur, assignamus.

Prima sit. Quæcunque reuelantur euentura in *creaturis non rationalibus*, absolutam illa veritatem habent: modo tamen hîc nulla hominum ratio habeatur; nec per has, de hominibus vindicta sumi credatur. Cum enim mutatio in DEI dictis, ex hominum merito pendeat; profectò, vbi nulla merita (vt nulla in his irrationabilibus) nulla mutatio. quocirca, quæ de his prædicuntur, vt absolutè sunt vera, ita absolutè creduntur. In horum genere est, quod Sanctus Petrus dixit, 1. cap. 3. fore, *vt elementa omnia per ignem purgentur:* & quod, 4. Reg. 21. *sol dicitur per decē lineas reuersurus in horologio Achaz.* 7.

Altera est. Quotiescunque reuelantur aliqua, quæ ad *totius huius vniuersi*, vel emolumentum, vel detrimentum pertinent; illis simpliciter assentiri oportet. Huc pertinent omnes prophetię de Christo; quibus vniuersum hominum genus dicitur liberaturus. Quæ enim pro totius vniuersi bono, vel detrimento DEVS disponit; illa nullis hominum meritis, demeritisque interuenientibus mutantur; propterea, quod vt omnium in vniuerso similia sint merita non contingat. Quocirca, vt hæc prædicuntur, eueniunt: & iis absolutè, rectè contingit fidem accommodare. 8.

Sic, Quæ *de statu alterius*, quę hanc sequitur, *vita* dicuntur, & reuelantur; talia sunt, vt mutari non possint. Et ob id his quoq;, sine conditione, creditur. Neq; enim in statu illo sunt merita aut demerita, propter quæ in hac vita, quæ futura prædixit DEVS, contingit mutari. Atq; hæc *tertiæ Regulæ* sint loco. Huius generis sunt, quæ de damnatorum pœnis, bonorumque præmiis plurima sanctis hominibus sunt reuelata. 9.

Quartæ Regulæ materiam præbent res, quæ *nec ad certam aliquam personam pertinent, nec gentem.* Nam in his quoq; meritorũ, quæ mutationis sunt causa, ratio haberi nequit. Huius generis sunt pleræq; propositiones, apud Prophetas, *indefinitæ*, vt in scholis vocantur: quæ *vniuersalibus* æquiualent. 10.

His adde *quintam*, quæ est; Quod etiam, quæ priuatis personis reuelantur, sine vllo *respectu ad ipsorum merita aut demerita*, immutabilem contineant veritatem, & absolutè credantur. qualia sunt, quę de B. Virgine Matre, atque S. Ioanne Baptista, diuinitus illustrati docuerunt, atq; prædixerunt Prophetæ. 11.

Ex dictis colligitur, quæ nõ *simpliciter*; sed *sub conditione*, suos effectus sortiuntur ex iis, quæ à DEO reuelantur: & de quorũ euentibus 12.

atque effectis dubitare, sine crimine, contingit. Talia sunt, quæcunque *ab hominum meritis pendent, vel demeritis.* Sic DEI verbo non absolutam fidem, sine crimine, accommodauit Moyses; quando intellexit se non ingressurum terram promissionis, illam, quæ vltra Iordanem esset. dubitauit enim, vtrum præsentia sua merita DEVS attenderet: vnde ad preces etiam conuersus, ad eandem sibi, cum aliis, petiit aditum fieri. Verum, vbi absolutum DEI decretum cognouit, sententiæ DEI acquieuit. Sic sine crimine fuit Ioël, postquã intellexit diuinitus locustam, bruchum, & æruginem, terram Iudæ deuastaturos, & dubitauit, populumque ad ieiunium, & orationem hortatus est, Ioël. 1. fuit inquam dubitans sine crimine: quia absolutum DEI ignorauit decretum. Et de excidio Niniuitarum, post dies 40. certus non fuit Ionas, quamuis diuino oraculo hoc esset edoctus: quia decretum DEI ab hominum meritis, demeritisque intelligebat pendere.

13. Porro horum *duo* genera possumus constituere. In aliis *dona promittuntur*; in aliis *mala ventura prænunciantur.* Priora habent orationem, tam in Deo, quam Prophetis, *promissoriam*: posteriora in vtrisque *comminatoriam.* In priorum genere est hæc: *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis*, Isaiæ 1. In posteriori, quæ subiungitur: *Si ad iracundiam me prouocaueritis, gladius deuorabit vos.* Ibidem & illa, Ierem 18. *Repente loquar ad gentes & regnum, & destruam. &c.*

14. Rursus, vtraque vel ad singulares homines possunt pertinere, vel ad populum aliquem, aut gentem. Illius exemplum præbet Nabuchodonosor, cui dictum: *fœnum, vt bos, comedes.* huius Niniuitæ, in quorum auribus hæc Ionæ vox insonuit: *adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.*

15. Addo dictis, quod illa quoque, quę ab hominum meritis pendere videntur, *absolutè* aliquando à DEO reuelentur: & *ita* reuelari prophetæ agnoscant; & ob id de his dubium animum nec habeant nec habere possint. Ita, vbi secundo à DEO admonitus Moyses, didicit sibi aditum ad promissam terram non patere; *absolutam* DEI voluntatem intellexit, dictisque Domini acquieuit. Sic Balaam *absolutam* omnimodamque DEI voluntatem cognouit, de benedictione Israëlitarum, nec maledictionem iis posse nocere. Vnde & subiunxit, Num. 23. *Non est* DEVS *quasi homo, vt mentiatur; nec, vt filius hominis, vt mutetur.* Idem Balaam intellexit *absolutam* DEI esse voluntatem, cap. 24. vt perdatur Cinus; veniatque in manus Assur. hoc

ipsius

ipſius teſtatur ſequens oratio. *Si etiam*, inquit, *poſueris iudicium tuum in petram, inde detraheris.*

Veruntamen non *omnes* Prophetæ cognoſcunt in ſimilibus rebus, quæ ab hominum meritis pendent, *abſolutam* DEI voluntatem: qui ob id quoque poſſunt & debent iudicium ſuum ſuſpendere. Et qui cognoſcunt; non *eodem* ſemper *modo* cognoſcunt; ſed alij alio atque alio. 16.

Quidam hoc cognoſcunt aliis; quam quæ Prophetæ, ex DEI ſententia habent, & proferunt, verbis: quemadmodum cognouerunt Balaã, atq; Moyſes. quidã illis ipſis, quib' futura bona, vel mala prędicuntur. Et priores non æqualiter illa accipiunt. Nam alij ex vnica reuelatione perfectè id colligunt, vt Moyſes: qui poſtquam firmam contra ſe DEI ſententiam intellexit; nunquã, vt in terram promiſſionis intromitteretur, amplius rogauit. alij ex pluribus, vt Samuel: qui Regnum auferendum à Saul quidem audiuit; ſed vltimam DEI ſententiam, non, niſi poſt tertiam reuelationem, intellexit. quocirca quamuis ex DEI ore audiſſet, Regnum ab ipſo auferendum; preces tamen pro Saul non intermiſit, ſed poſtquam audiſſet; *triumphatorem in Iſraël non flectendum pœnitudine; nec, vt hominem, pœnitentiam agere*; nec dum tamen ab oratione deſtitit: imo cum oratione coniũxit lachrymas; Saul Regem obnixè rogans regno ſeruari. Tandẽ, poſtquam à DEO eſt reprehenſus; atq;, vt pro Saul, Dauid in Regem vngeret, admonitus, abſolutum DEI obſeruauit decretum. 17.

CAPVT XV.

An qui DEVM *loquentem ſibi audire viſi ſunt; non ſolum firmam fidem dictis ipſius adhibuerunt; ſed etiam certò cognouerunt* DEVM *eſſe, qui ipſis loqueretur.*

DVBIVM non eſt, quin quæ à DEO, ſiue *per ſe*, ſiue *per miniſtros eius Angelos*, reuelantur, omnem fidem mereantur. demonſtratum eſt hoc cap. præcedenti. Dubium autem eſſe poteſt, vtrum ſemper quæ DEVM reuelaſſe creditum eſt; *ſemper* DEVS *reuelauerit*: & DEVM reuelaſſe, *cognouerint illi*, quibus reuelatio facta. Et quia priora illa in controuerſiam vocantur, niſi poſterius hoc conſtituatur, omnino oſtendendum eſt, vtrum etiam quicunque loquentem aliquando DEVM audiuerunt, *certò cognouerint* DEVM *eſſe*, qui ſibi loqueretur. 1.

Difficultatem hanc illud parit, quod illudi hominibus poſſit: & poſſint quidam putare ſe à DEO edoctos eſſe; quibus vel mali Angeli im- 2.

geli imposuerunt, vel suus priuatus propriusque spiritus quædam suggessit, non solum diuinis eloquiis non conformia; verum etiam ipsis prorsus contraria. Exemplis doceri potest, nouum non esse, q vel nos nobis, nescio quæ persuadeamus; vel à malignis spiritibus decipiamur. Etiam sacræ Scripturæ docent Prophetas quosdā deceptos esse, falsa docuisse, & sua sōnia, pro diuinis oraculis ꝓposuisse.

3. Sed tamen quotiescunque *manifesta* Reuelatio mortalibus, qualibus qualibus, facta est; *non minus* potuerunt, & debuerunt de dictorum, quam *dicentis* veritate esse certi. hoc est, non solum intellexerunt *certissima* esse, *quæ* dicerentur, verum etiam cognouerunt *certissimè*, DEVM esse, qui sibi loqueretur.

4. Atq; hoc omnino necessarium est constituamus, nisi omnē DEI verbo authoritatem abrogare velimus; & vniuersa Religionis nostræ mysteria in dubium vocare. Quomodo enim vel de DEI verbo, vel mysteriorum religionis veritate certò constabit; si, quod hæc *à Deo* habeantur, certò affirmari nequeat? &, quomodo hæc *à Deo* haberi certò affirmabitur; si quando hæc reuelantur, non certò constat *Deum* esse, qui reuelat?

5. Ex certissima igitur persuasione, quam de Verbi DEI authoritate, deque mysteriorum religionis nostræ veritate habemus, omnino, optimèque concluditur; non potuisse eos, qui per DEVM docentur, & DEVM loquentem audiunt, vllo modo dubitare, quin *Deus* esset, qui ipsis loqueretur.

6. Hinc Prophetæ, quibus DEVS locutus est, tam constanter, & DEVM sibi *locutum* esse, & DEVM se *audiuisse* testantur. *In veritate*, inquit Hieremias, cap. 28. *misit me Dominus ad vos*; *vt loquerer in aures vestras omnia verba hæc.* Hinc iidem idcirco de veritate dictorum non dubitarunt; quod certissimi essent DEVM fuisse, qui ipsis esset locutus. Hinc iidem, postquam DEVM loquentem audiuissent, mox ad DEI mandata exequenda promptissimi fuerunt; & pro veritate dictorum se & morti exposuerunt, & mille pericula adierunt.

7. Quocirca mirum non censet Beatus Thomas, 22. quæst. 171. artic. 5. quod Abraham admonitus à DEO, in visione prophetica, mox se accinxerit ad filium, quem vnicum habebat, DEO immolandum. quia scilicet, non dubitabat, fuisse *Deum*, à quo mandata acceperat. Si vel minimum dubium, de veritate DEI loquentis habuisset, profectò rem tam arduam, tam insolentem, tam, vt videtur, barbaram, ad primam loquentis vocem, aggressus non fuisset.

8. Itaque non minus certi sunt Prophetæ, atque omnes, quibus

DEVS

DEVS loquitur, hac spirituali, de qua nobis sermo est, locutione; nō minus, inquam, certi sunt, & cognoscunt *Deum* esse, qui ipsis diuina mysteria reuelat; quam certi sumus, atque videmus nos *prima scientiarum principia*, vt vocamus, per lumen naturale. Et quemadmodum ex iisdem nos certissimè conclusiones; ita illi ex certitudine reuelantis DEI certitudinem reuelatorum à DEO colligunt. Notauit hoc, & bene, Caietanus ad ar. 5. q. 151. 22. S. Thomæ.

Veruntamen *hanc certitudinem*, de DEO, sibi loquente, illos habuisse credendum est, qui per *expressam* Reuelationem diuinitus sunt instituti: non autem eos, qui se nescio, quos, diuinos instinctus in se quandoq; obseruare existimant. quemadmodum hi de dictorum veritate; ita de dicentis authoritate dubitare possunt, & debēt. 9.

Duobus igitur modis, vt bene obseruauit B. Augustinus, lib. 2. super Genes. cap. 15. contingit aliquos à DEO instrui: nempe aut per *expressam* reuelationem, aut per *instinctum* quendam, quem interdum, etiam nescientes, humanæ mentes patiuntur. In priori *illam*, quam astruximus, ponimus *certitudinem*. In posteriori falli contingit quandoque Prophetas, teste Gregor. homil. 1. in Ezechielem: quando videlicet, *diuinus* non est, quem ipsi credunt *diuinum* esse *instinctum*. 10.

CAPVT XVI.

Ex quibus indiciis, & argumentis colligatur, vel deprehendatur DEVM *esse qui loquitur; quando diuinæ Reuelationes accipiuntur.*

TRIA superius, Cap. 6. astruximus esse hominum genera; quibus DEVS aliquando locutus est: Prophetas, Sacerdotes, priuatos homines. Omnes de diuinis Reuelationibus fuisse *certos* certum est; An *iisdem*, omnes, *signis* atque argumentis moti, difficultatem habet *aliquam*: sed *maximam*, ostendere, *quænam illa signa*, atque argumenta fuerint, quibus omnino persuasi fuerunt *Deum esse*, qui ipsis loqueretur. Vtrumque hoc Capite inquiramus. 1.

Principio igitur, non omnes *iisdem argumentis* indiguisse; & vsi videntur. Alia potuerunt sufficere Sacerdotibus: alia postulare priuati homines, & Prophetæ. Ratio huius ex *diuina promissione* accipitur; quæ non his, sed illis facta. *Sacerdotibus*, vbi, & quomodo, diuina responsa acciperent, ratio erat præscripta; quemadmodum superius, Cap. 7. demonstratum est: hac caruerunt Prophetæ, & priuati homines. 2.

3. Quocirca, si quam DEVS præscripsisset rationem DEVM consulendi, Sacerdotes obseruarent, & ad interrogata responsum acciperent; non potuerunt dubitare *Deum* esse, qui loqueretur, & responsum daret: propterea, quod *fidelis sit Deus* in verbis suis; & *non, vt homo, mentiatur atque fallat.*

4. Neque verendum erat, ne quemadmodum se in Angelum lucis Dæmon transformare potest; ita hîc sese ingerat; DEVM anteuertat; sua, pro DEI verbo, consilia atque versutias offerat. Diuina id prouidentia nullo modo permittit: veluti nec multa alia, quæ, libro de Magia, fusius persequitur noster Pererius.

5. Cæterum de *Prophetis*, *atque priuatis* hominibus difficile est constituere, vnde hi *certò* deprehendant DEI loquentis vocem. Quid enim? An ex *forma*, qua loquentem conspexerunt? an ex *rerum*, quę dicerentur, *grauitate*, atq; maiestate? an ex *fine*, qui in oratione propositus visus est bonus? an ex *confeßione* loquentis DEI? an ex *modo*, quo loquentem audiendo, affecti fuerunt? an ex *certo*, rerum dictarum, vel aliarum aliquarum, *euentu*? an ex certo definitoque *loco*? an ex animi *præparatione* eorum, quibus reuelationes fiunt? an ex *nouarum specierum* collatione, ingenio hominis facta? an *nouo lumine* allato?

6. *Formam* DEVM prodidisse dici non debet. Quoniam nec sub forma semper intellectui exhibitus est: & si quando est exhibitus; illa potius creaturam, vt videtur, quam creatorem expressit. Quam etiam DEI formam fingemus?

7. Nec ex *maiestate*, atque grauitate rerum, quæ in sermonem veniebant, deprehendi potuit DEVS. Nam quemadmodum de grauissimis altissimisque rebus Prophetas, aliosque instruxit; ita de leuibus: de asinis, verbi causa, perditis. 1. Reg. 9. Sic quemadmodum Nequam spiritus de rebus leuibus; ita de grauissimis Christianæ religionis mysteriis, possunt sermonem instituere. Neque enim hęc ignorant Nequam.

8. Bonus quoq; *finis*, qui in oratione propositus videtur, non prodit DEI esse, siue ex DEI ore proficisci, orationem, quæ percipitur. A bonis Angelis, etiam DEI personam non sustinentibus hic intendi potest. Potest & à Dæmonibus res sub specie boni proponi. Quid quod à DEO quædam aliquando proposita sint; quę tantum abest, vt speciem boni habere viderentur; vt potius iura videri potuerint violare naturæ? quemadmodum illud Gen. 22. quod pater iubetur immolare filium.

Quod vero Deus ſemper *confeſſus* fuerit ſe eſſe, qui loqueretur, 9.
nec quiſquam facile dixerit: nec quiſquam facile ſibi aliiſque perſuaſerit. Neque nos, quando alicui loquimur, nos eſſe, qui loquimur, ſignificamus. Sed & Angelus tenebrarum, ſi ſe in lucis Angelum poteſt transformare, adeoque Deum ſimulare; cur, ſi quando loquitur, non poſſet ſe Deum eſſe aſſerere?

Modus, quo oratione affecti fuerunt, qui Deum loquentem au- 10.
diuerunt, forte hic Deum prodidit. Sed quis hic modus? quis ipsũ explicauerit? Dubium etiam, an eundem in hominum animis non poſſint excitare Dæmones. Neque enim parua ipſorum eſt, non in hominum ſolum corpora; verum etiam animos, vis & poteſtas: quamuis in corpora maior.

Certus rerum dictarum *euentus*, etſi aliquod, non tamen certum 11.
facit argumentum, quod Deum prodat. Poteſt quoque Dæmon hominum mentibus aliqua ſuggerere; atque illa ipſa vi virtuteque ſua effecta dare. Idem iudicium eſt de aliarum rerum euentu; quæ pro dicentis confirmatione afferri poſſunt.

Locus certus atque definitus multum valet apud Sacerdotes, qui- 12.
bus diuinæ reuelationes in templo, atque coram Tabernaculo fiebant. At Prophetis certus locus non fuit: non fuit certus hominibus priuatis; nunc inter parietes priuatos, nunc in locis deſertis, nunc in media hominum turba Spiritus Domini hos inuadebat, & de diuinis rebus inſtruebat.

Et in Sacerdotibus etiam multum iuuabat *animi diſpoſitio & præ-* 13.
paratio. Sed quemadmodum nullius loci rationem habebat plerunque Spiritus Domini, apud Prophetas priuatoſque homines; ita plerunque nec animi præparationis. vt ob id, quemadmodum non ex loco; ita neque ex animi præparatione argumentum petatur; quod demonſtret Deum eſſe, qui loquitur; ſi quando, in animo, loquentem Spiritum ſentimus.

Species rerum nouæ, per quas diuinæ Reuelationes, & locutiones 14.
percipiuntur, magnum argumentum videntur hic ſuppeditare: propterea, quod à ſolo Deo illæ conferantur, & ob id Deum loqui credi debeat, quando hæ communicantur. Sed primum, non ſemper nouæ conferuntur, quando tamen Deum contingit loqui, & audiri. Deinde quis deprehendit, quando nouæ conferuntur? Idem dixerim de lumine, quod nec ſemper nouum additur; nec, quando additur, addi ſemper obſeruari poſſe videtur.

Difficilimum igitur eſt docere, quænam ſigna Deum loquẽtem 15.

doceant: sed tamen quę difficilimum est dare; illa non leuia sed maxima fuisse, ex eo manifestum est; quod quibus Deus locutus est, *certissimi* de hoc fuerint; nec vtrum alius aliquis à Deo locutus sit, vel minimam quidem suspicionem habuerint, aut habere debuerint. Est & aliud huius argumentum, quod ab Angelorum sumitur auditione, quandocunq; hi alios sibi loquentes audiunt, non vocem solum loquentis, sed & ipsum loquentem percipiunt. Loquitur v.g. Michaël Gabrieli, Gabriel Michaëlem scit se audire loquentem, non Raphaëlem, aut ex toto numero alium aliquem. Et tamen quo id signo deprehendat; nobis, qui infra cœlestes spiritus sumus, assignare admodum est difficile.

16. Quæ cum ita sint, facilius *hæc signa*, atque indicia assignarēt prophetæ, & quicunq; Deum aliquando loquentem audiuerunt: Illi quoq; quibus donum discernendi spiritus diuinitus est collatum. Nos, quemadmodū non bene de colorib' cæcus, qui colores nunquam vidit, difficulter de his *certa* possumus astruere. Quod tamē coniectura assequimur, ex *tribus* existimamus diuinas Reuelationes & cognosci modo, & olim cognitas fuisse. ex mentis singulari *excitatione* & *illuminatione* & *sapore*. Omnino eos, quibus Deus locutus est, ita excitatos, & illuminatos & affectos credimus: vt hinc *Deum* esse, & non alium, qui loqueretur, non potuerint dubitare.

17. Et vehementior videtur fuisse illa *excitatio*, maxime in Prophetis: & quidem tum, quando *primum* DEVM loquentem audiuerunt, quam in aliis, qui DEVM sibi loqui credere potuerunt. Quoniam hoc fere discrimine, Diabolica ab Angelica, & diuina Locutione distinguitur: quod illa in principio quasi terreat, deinde quietum animum relinquat. contra Diabolica, in principio se leniter insinuet: in fine vero relinquat turbatum atque inquietum.

18. *Lumen* quoque, quo perstringuntur, singulare fuit, & quod non tantum ad rerum, quæ per locutionem accipiuntur, fecit intelligētiam, verum etiam ipsum loquentem manifestauit: quemadmodū apud nos vox ipsa & loquentem, & se, & rem ipsam, cuius quoddā quasi vehiculum est, manifestat.

19. Et alio quidem modo se habet, dum ad veram facit intelligentiam: alio, dum loquentem, & se manifestat. Ibi nullam vim mentis intelligentis videtur afferre: hic ipsam quasi ad rerum contemplationem, atque assensum rapere.

20. Pro *sapore*, quod tertium est, facit B. Augustini mater; quæ dicere se-

re solebat: *discernere se sapore, quem verbis explicare nequiret, quid interesset inter Deum reuelantem, & inter animam suam somniantem.* Vide Augustinum libro sexto confessionum, capite decimotertio. Eundem saporem ad discretionem spirituum facere docuit Catharina Senensis, in hoc diuinarum Reuelationum genere probe exercitata. Eodem intelligebat B. Bernardus; quando diuina sibi virtus adesset, ad patranda miracula, teste Medina Barthol. in 3. parte quæst. 25. art. 3.

Cæterum *tria* hęc non *æqualiter* Deum prodidisse crediderim: sed neque *semper*; aut promiscue *omnibus* affuisse; quibuscunque Deus est locutus: Nec si quando omnia simul affuerunt, *ordine suo* affuisse; vt primum mens fuerit excitata; mox illustrata; demum voluptate, ac spirituali sapore perfusa. 21.

De vehementi illa *excitatione*, quod non in *omnibus* necessaria fuerit, ex Prophetis cognoscitur. Esto hæc ipsis adhibita, quando *primum* diuinus sermo ad ipsos factus: & quando in aliis occupati, ne cogitare quidem potuerunt Deum sibi locuturum; at postquam diuinis colloquiis fuerunt assueti; quid illa fuit necesse? Quid quoque necesse in Sacerdotibus, quando, vt diuinum responsum expectarent, iam parati erant, adeoq; expectabant? quid in sanctis quibusque hominibus, quorũ cum Deo frequentes sermocinationes? 22.

Et *sapor ille*, quem diuinitus affatus in mentibus eorum, quibus loquebatur, solet relinquere, apud *priuatos* potius, quam *publicos* homines (Sacerdotes dico, & Prophetas) locum habuit. Huius illud haud leue argumentum; quod priuatis, pro suo solatio, diuinæ Reuelationes fierent: quæ ob id hoc sapore debebant mentem perfundere: publicis illis ea significarentur, quæ ad publicum, vel diuini cultus, vel Rerumpub. atque Regnorum, emolumentum facerent, & ex Reuelatione hoc solum illi habebant, vt sibi reuelata aliis communicarent. 23.

Ex dictis sequitur, secundum illud, *illuminationem*, inquam, *mentis* maxime esse, quæ Deum prodat. Nam duo alia, vel non *semper* inueniuntur, quando loquitur Deus; vel ipsam locutionem *antecedunt* & *sequuntur*. Et quoniam hæc à Locutione non differt, quin imo ipsa est locutio, ipsa Dei oratio est; quæ vt se, & Dei consilia; ita Deum loquentem prodit: quemadmodum vox omnis, & se, & dicentis mentem, & dicentem prodit. 24.

Nihilominus quamuis tantum *diuina vox* & se ipsam, & Deũ proprie prodat; multa tamen cum illa sunt coniuncta, quę eos, quibus 25.

Deus

Deus loquitur certiores de diuino verbo faciunt. Talia sunt dictorum & maiestas, & æquitas & altitudo; & certissimus euentus, hisque similia.

26. Existimarem quoq;, quod quando non solũ loqui auditur Deus, verum etiam sub specie aliqua cõspicitur, ex specie magnum argumentum diuinæ præsentiæ colligatur. Ea enim maiestate se mortalibus obiicere videtur, vt de Dei præsentia non possint dubitare. Hinc cum Deo Deique Angelis conferre solemus maiestatem regiam; quemadmodum & Esther, cap. 15. quæ Assuero dicebat; *Vidi te Domine, quasi Angelum Dei*, postquam eundem conspexit indutum vestibus regiis, auroque fulgentem, & lapidibus pretiosis.

CAPVT XVII.

An Prophetarum, & eorum, quibus diuinæ Reuelationes sunt factæ, dictis omnimoda fides sit adhibenda.

1. DVPLICIA sunt Prophetarum, & eorum, quibus diuinæ Reuelationes sunt factæ, dicta. Quædam ex diuina habẽt inspiratione: quædam ex priuato & proprio proficiscuntur spiritu. Priora illa eandem habent in ore Prophetarum veritatem, quam in mente, & ore loquentis Dei: posteriora aliam possunt in loquentis mente, & aliam habere in ore loquentis, & aure audientis.

2. *Distingui* hęc in Prophetis, aliisque, quibus diuinæ Reuelationes fiunt, inde manifestum est, quod non quæcunque illi loquuntur, diuinitus acceperunt; quemadmodum neque semper diuinas Inspirationes habent. Aliquando sibi relinquuntur, & diuinis illustrationibus destituuntur. tum, quemadmodum à reliquis hominibus non differunt; ita vt reliqui homines possunt & quædã ignorare, & quædam falsa, & contra mentem proferre.

3. Hinc facile colligitur, quid ad propositam quæstionem respõdendum sit. duo hæc. 1. *dictis Prophetarum, quæ ex Domini ore acceperunt, fidem esse adhibendam. 2. Si alia, quæ à Deo non habent, proferunt, non necesse est iis credamus.* Prius certũ est. Quidni infallibili veritati omnimoda fides adhibenda? Iam vero omnimodam veritatem continent, quæcunq; ex diuino ore accepta nobis reuelant Prophetæ. Omnimoda igitur ipsis fides adhibenda. Res hæc idcirco manifesta est: quod illud ipsum verbum; illa ipsa veritas; quæ in mente Dei residet, absque vlla sui mutatione, ex ore loquentis Dei transferatur in mentem

mentem audientium Prophetarum, & per os Prophetarum ad aures nostras. Quapropter, queadmodum in mente DEI, qui nec fallere, nec falli potest, omnimodam veritatem cōtinet, ita in Prophetarum: vt ob id Prophetas hanc proferentes audiens, non minus ipsi credere debeat, quam Prophetæ Deo reuelanti.

Atque hæc causa est, cur Prophetæ, quæ ipsi loquuntur, & proferunt verba; non sua, sed *DEI verba* vocitent. *Audite verbum Domini Principes Sodomorum*, dicitur Esaiæ, 1. *Quo mihi multitudo victimarum vestrarum?* Eodem modo loquitur Ieremias cap. 21. *Audite verbum Domini, Domus Dauid; hæc dicit Dominus.* Eodem modo Ezech. 6. *Montes Israël, audite verbum Domini.* Eodem modo Osee c. 4. *Audite verbum Domini filij Israël.* Eodem alij: Amos, 7. Sophon. 2. Aggæus 11. &c. 5.

Hæc causa est, cur *suum verbum, seque reiectum* conqueratur Deus Opt. Maximus; cum Prophetarum oratio, & sermo est reiectus. Huc facit illa Dei apud Ezechielem, oratio cap. 20. *Vnusquisque offensiones oculorum suorum obiiciat, & in Idolis Ægypti nolite pollui. Ego Dominus Deus vester. Et irritauerunt me, nolueruntque me audire, &c.* 6.

Hæc causa cur *vlciscatur* se de his, qui Prophetas audire noluerūt; non minus, quam si se audire noluissent. Atque hoc prædixit futurum, Deut. 18. *Ponam,* inquit, *verba mea in ore Prophetæ; loqueturque omnia, quæ præcepero ei: qui autem verba eius, quæ loquitur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existam.* 7.

Hæc causa est, cur *se* dicat *audiri*, quando audiuntur, quib. ipse, vt sua verba atq; voluntatē promulgent, mandauit. *Si audieritis me,* dicitur Isaiæ 1. *bona terræ comedetis.* Sic Dominus, Luc. 10. *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit. &c.* 8.

Hæc causa est, cur *sanctis Euangeliis, sacrisque Scripturis* non minorem fidem, reuerentiamq; habeamus; quam Dei viuæ voci. Quemadmodum enim, quæ veritas prius in mente fuit; eadem post ad os venit: ita quæ prius fuit in ore, postmodum literis atque chartæ commendatur. Et ob id quæ fides atque reuerentia tribuitur reconditæ adhuc in diuina mente, eadem deriuatæ ad loquentis os, eadem chartis, vt posteritati seruiat, commendatæ. 9.

In horum dictorum numero non illa tantum ponimus, quæ per *manifestam* diuinam Reuelationem habentur; verum etiam illa, quæ ex *instinctu* sunt diuino. Non minorem hæc, quam illa habent veritatem. Sicuti fallere non potest Deus, dum manifeste loquitur; ita non potest, dum obscure se insinuat. Semper verax est, semper Deus est. Nunquam, vt homo, potest mentiri, fallere nunquam. 10.

11. Sed tamen de horum *quibusdam* contingit dubitare (quod in manifeste reuelatis grauissimum esset crimen) contingit, inquam, dubitare, & quidem sine scelere. non quod Dei sermo suspectus de veritate esse possit; sed quod, vtrum Deus sit, qui suo instinctu homines afflarit, vel ignoremus, vel dubitemus.

12. In *manifestè* igitur reuelatis idcirco nulla est dubitatio; quia certissimus est homo de reuelāte Deo. hîc contingit dubitare; quia vtrum, qui reuelet, Deus sit, ignoratur. Omnis siquidem de reuelatis, ex reuelante pendet assensus: de quo, quia hîc, non ibi ambigitur; nulla de manifestè reuelatis est dubitatio; quam hîc sine peccato licet habere.

13. Atque vt hoc certū est, dubiam scilicet mētem nos habere non posse de iis, quæ à Deo prolata, atque dicta nobis per Prophetas, aliosq; diuinos, vt ita dicam, homines proponuntur: ita non minus certum, non necesse esse iis in *omnibus* assentiri, quæ proponūt, atque in medium afferunt. propterea, quod non quæcunque ab ipsis proponuntur, ex diuina sint accepta reuelatione.

14. Quocirca, quemadmodum in aliis hominibus accidit; vt quæ proprio spiritu proferunt nunc cum veritate consentiant, nunc ab eadem dissentiant; ita in his, qui aliquando diuinas habent reuelationes. atque vt illorum, ita horum oratio, ex duplici causa, possit esse suspecta: altera est, quod quædam possint ignorare: altera, quod etiam in iis, quæ nouerunt, fallere possint. In prioribus contingit illos falsum dicere: in posterioribus mentiri.

15. Non enim Prophetarum, atque aliorum, quibus Diuinæ Reuelationes fiunt, illa est conditio, quæ est hominum beatorum. Peccatum in hos non cadit: atque ideo mentiri nequeunt. Et quia status ille, in quo sunt, malum nullum admittit; idcirco nec falsum, aut quod non bene norint, proferent. Nōdum beati sunt, qui diuinitus illuminantur, nondum in eo statu sunt, qui omne malum excludit.

16. Et multa Prophetas, eosque quibus Deus quādoque locutus est, ignorasse clarum est. exemplo suo nos docet, vt alios omittam, Elisæus Propheta, qui quamuis in pluribus alioquin diuinitus institueretur; ignorabat tamen, quam ob causam mulier Sunamitis ad ipsum venisset. Vnde ad puerum suum Giezi, *Dominus*, inquit, *celauit à me & non indicauit mihi*, 4. Regum 4. Et quando Nathan Dauidi templi constructionem suadebat, non necesse fuit Dauidem ipsius verbis fidem accommodare; quamuis Domini Propheta Nathan esset,

esset, & Dauidem aliquando de Domini voluntate informasset: quia scilicet, non quę Domino sed sibi viderentur, suggerebat Nathan. Vnde etiam, quod Propheta suadebat, prohibuit Dominus 2. Regum, 7. &c.

Sic quoque cōtra mentem ipsos posse dicere, adeoque mortali- 17.
bus imponere, dubium non est. Neque enim per hoc, quod diuinæ Reuelationes ipsis fiunt, homines esse, & hominib. similes esse desierunt. Neque vel in beatorũ ordinem translati; vel ita in gratia confirmati, vt errare, si velint, nequeant. Probitas vitæ ad Prophetam diuinasque Reuelationes percipiendas necessaria non est, quemadmodum aliàs est demonstratum.

CAPVT XVIII.

Vnde possit cognosci Prophetas diuinosque homines proprio spiritu loqui, & non ex Dei sententia, atque voluntate.

QVONIAM dictũ est, *non semper* ex Dei sententia Prophe- 1.
tas, diuinosque homines loqui; sed quandoque priuatas suas cogitationes proponere: Et tamen necessarium est loquentibus assentiantur mortales, dictisque pareant, si quando Diuinorum mysteriorum atque consiliorum sunt nuncij: hinc prorsus expedit; vt rationem, qua *diuina oracula, à propriis dictis* distinguãt, teneant: vt in illis assensum suum mox præbeant & obsecundent; in his iudicio atque ratione, prius, quam assentiantur, singula expendant.

Et eò magis ratio hæc, atque method⁹ videtur necessaria; quod 2.
non *veri* solum Prophetæ; verum etiam, sub nomine verorum, *falsi* mortalibus possint imponere, grauissimaque detrimenta animabus miserorum afferre: quæ, vt cauere merito omnes debent; ita habere in promptu rationem, qua Dei hominumq; verba distinguant.

Sed & hoc nomine ratio hęc magis necessaria, quod omnib. pro 3.
pemodum temporib. *falsi* Prophetæ inueniantur, ẽt nostris in quos fines sæculorum peruenerunt, & non tantum prioribus, quando Idololatriæ plurimum orbis terrarum fuit deditus. Quid ꝙ nostris hi magis inualuerint? maiores vires habeant? incrementa maiora indies sumant? præsentiora maioraque detrimenta afferant?

Quæ cum ita sint, haud parum interest rationem, qua hæc ab il- 4.
lis distinguantur, tenere. *Quæ igitur illa?* respondeo, *facile esse, hanc in priorum temporum Prophetis, iis qui nos præcesserunt, vitaq; sunt functi, assi-*

gnare: difficilimũ aßignare in iis, quos præsentes audire contingit, vt nos nostros contingit, & olim prioribus temporibus maiores, suos.

5. *Priores quosdam* proprio spiritu locutos esse *multis modis* constat. Inter hos primus est, *clarum Dei testimonium*, diuinis literis expressum. In horum numero illi, de quibus apud Hieremiam DEVS in hæc verba. c.14. *Falsò Prophetæ vaticinantur in nomine meo. Non misi eos, & non præcepi iis, neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem, & diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetant vobis.* Et rursus, cap. 23. *Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant: & non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.* Et c.27. *Ipsi prophetant in nomine meo mẽdaciter, &c.*

6. Alter modus, quo produntur proprio spiritu esse locuti, est *sententia Ecclesiæ.* Quos ipsa spiritu proprio locutos fuisse asserit; de his, quod proprio spiritu locuti sint, & non ex Dei sententia, non possumus dubitare. Quemadmodũ quos ipsa pro scripto Dei verbo libros accipit, verum Dei scriptum verbum esse, citra salutis discrimen non possumus ambigere. *Columna & firmamentum est veritatis* Ecclesia. Eius in his rebus, aliisque ad salutem pertinentibus, vt tuto, ita necessariò sententiæ statur.

7. Tertius est *iniquitas orationis*; qua v. g. quæ bonis moribus, diuinisque præceptis contraria sunt, consuluntur. An quidquam potest Deus, aut præcipere, aut consulere; quod aut cum bonis moribus, quauis ratione repugnat; aut sibi suisque mandatis est contrarium? *Ego*, loquitur ipse, Isaię 48. *sum Dominus Deus tuus, docens te vtilia. Omnia mandata tua æquitas*, dicitur Psal. 118. quomodo igitur diuino spiritu afflatus dicetur Propheta, qui hæc vrget?

8. Quartus modus est, *orationis falsitas.* In quorum enim oratione falsitas deprehenditur; non Dei, qui falsum dicere non potest, sed hominum, qui loquuntur, illa oratio est. falsitas hæc multiplex est. Nam vel est contraria fidei: vel cum rerum gestarum pugnat historia, vel est promissionis, qua, quæ à Prophetis promittuntur, non eueniũt. Posteriori modo proditus est Sedecias quidam, 3. Regum 22. qui prædixit victoriam Regi Israëlis: qui, tantum abfuit, vt victoriam obtinuerit, vt regnum cum vita amiserit.

9. Quintus modus est, si Dei *sententiæ Prophetarum sit contraria*; quãuis Prophetarum nec iniqua sit, nec contineat falsitatem. Sic manifestum est Nathan priuato spiritu loquutum esse, quando consultus à Dauid, de construendo templo, templi ædificium suasit, quoniam mox, ex Dei sententia (qui sibi contrarius non est) iubetur cogitationem de extruendo templo deponere, eandemque filio suo Salomoni, relinquere.

Sextus

Sextus est, *rerum leuitas*. In rebus leuibus quis diuina oracula exspectat? Et hîc locum habet illud, quod dicitur: *Ego sum Dominus Deus tuus, docens te vtilia*. 10.

Hi modi proprium & priuatum spiritum Prophetarum prodeunt: & dicta Prophetarum non Dei; sed Prophetarum dicta esse insinuant. Et *omnes* quidem in *falsos* Prophetas cadere possunt, veruntamen non omnes in *veros*. Falsorum Prophetarum spiritum potest prodere Deus ipse, sententia Ecclesiæ, orationis & falsitas & iniquitas. Dei etiam sententia, Prophetarum sententiæ contraria. Sed verorum proprium spiritum non hæc omnia: aut si omnia; certe quædam ex his rarissimè produnt: præsertim si tales sint, per quos Deus *plerumque* loqui solet; aut qui ab hominibus (quemadmodum sunt Dei Prophetæ) pro *Dei Prophetis* habeantur. 11.

Rarissimè, si prodidit proprium spiritum *orationis falsitas*, aut *iniquitas*. Quoniam & tacuisse verisimile est; si veritatem ignorarunt: & iniqua non proposuisse atque vrsisse, probitas atque integritas vitæ, qua pleriq; claruerunt, persuadet. 12.

Atque hæc de *præteritis* Prophetis, iisque, qui Diuinorum mysteriorum *olim* apud mortales nuncij esse potuerunt, sint definita. Verum, quibus argumentis *præsentium*, quos loquentes audire contingit, proprius spiritus deprehenditur? *Difficile* hoc est constituere, tam in *veris*, quam *falsis* Prophetis: quamuis in falsis *facilius*, quam veris. 13.

Et *difficile* idcirco, quod hîc illis, quibus superius iuuamur, argumentis destituti videamur. Neque enim, subito, vt loquentes hi audiuntur, DEVS audientibus suo testimonio adest, & proprium Prophetarum à suo spiritu distinguit. Neque semper adest, aut adesse potest censura Ecclesiæ, alioqui certissimus Iudex: Neque ipsorum oratio semper, aut iniqua, aut falsa, aut à diuina voluntate dissentiens; quibus argumentis præcedentium temporum Prophetarum proprium spiritum deprehendimus. 14.

Sed *difficilimum* est in *veris* Prophetis, per quos alioquin Deus sua consilia hominibus solet manifestare; cum, vt superius diximus, probitas vitæ ipsorum (plerique enim integræ fuerunt vitę) non permittat, vt aut peruersa, aut falsa, Dei nomine, proponant. Et Deus atque Ecclesia nunquam referatur quædam ipsorum oracula, quasi ex proprio spiritu prodierint, damnasse. 15.

Præterea Dauid Rex, qui verum Dei Prophetam esse Nathan, haud obscuris argumentis deprehendit; quomodo potuit putare 16.

Prophetæ priuatam esse, & non Dei, per Prophetam loquẽtis, sententiam: quando de templo ædificando interrogatum, sic audiuit loquentem; 1. Par. 17. *Omnia, quæ in corde sunt tuo fac, Deus enim tecũ est.*

17. In *veris* igitur Prophetis, quorum opera Deus vti solet, vna ratio videtur esse, quæ proprium spiritũ arguit: si scilicet, quæ ipsi dicũt, *Deus improbat.* Hac deprehẽsum est, non Domini verbum fuisse, sed Nathan priuatum atque proprium illud, iam recitatum: *Omnia, quæ in corde sunt tuo, fac; Deus .n. tecum est.* quoniam quod Propheta suasit, mox dissuasit Deus, hac oratione: *Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum, &c.* Quocirca prius verbum solius erat Prophetæ: posterius Dei & Prophetæ, siue Dei, per Prophetam, loquentis.

18. In *falsis* autem pluribus argumentis proprius spiritus, & propriũ hominum, non Dei verbum deprehenditur: & duobus maxime, præter iam dictum: orationis, videlicet, *iniquitate* & *falsitate.* Quod si iniquum; quid oratio ipsorum suadeat: si falsum cõtineat; priuata est Prophetæ, aut qui de diuinis Reuelationibus sibi factis glorriatur; non Dei oratio. Vtrumque per se clarum est, & certum.

19. Sed & pro vtroq; Dei verbũ est. Pro oratione *iniqua* illud, Deut. 13. *Si surrexerit in medio tui Prophetes, & dixerit tibi: Eamus & sequamur Deos alienos, quos ignoras; & seruiamus eis: non audies verba Prophetæ illius, etiamsi prædixerit signum & portentum; & euenerit quod locutus est.* Pro oratione *falsa* illud eiusdem Deut. cap. 18. *Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus; hoc habebis signum: quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non euenerit; Dominus non est locutus, sed per tumorem animi Propheta confinxit.*

20. Porro ex oratione falsa multò *nobis* facilius est propriũ alicuius spiritum deprehẽdere, quam maioribus nostris; qui vel olim in veteri lege, vel primis Apostolorum temporibus falsos Prophetas audire potuerũt, propterea, quod plurima *iam* certò ab Ecclesia definita sunt & determinata, quæ olim vel ignorare, vel non credere, ẽt sine salutis dispendio licebat, & iam in disputationem vocari nequeũt.

21. Quocirca, si quando nouis spiritib⁹ pulsamur atque nostro nos iudicio ab iis expedire nequimus, tutissimè historiam priorum tẽporum ad memoriam reuocamus, quidque iis definitum & statutum, expendimus. Nam si dogma, quod offertur, prioribus temporibus damnatum est, dubitare non licet, quin ex priuato Prophetæ spiritu proficiscatur, & non sano cerebro sit confectum. Hac Regula Maiores nostros vsos fuisse, pluribus exemplis doceri potest.

CAPVT

CAPVT XIX.

Vnde cognosci poßit, Prophetas, aliosque, quibus Diuinæ Reuelationes sunt factæ, diuino spiritu, & non proprio esse locutos: id est, Dei oracula, non sua somnia, retulisse.

NON hîc quæritur, vnde veri Prophetæ, hominesque, qui Dei oracula, non sua somnia obtrudunt, cognoscantur: sed vnde cognoscatur, quod veri Prophetæ, & hominis, qui diuinis reuelationibus instruitur, *oratio, DEI sit*; *non propria hominis, aut Prophetæ*. Illud facilius cognoscitur; hoc difficilius. 1.

Sed tamen quæ de signis, quibus præsentes & præteriti; siue præsentium & præteritorum temporum Prophetæ distinguuntur, diximus præcedenti capite; faciliorem faciunt respōsionem, ad propositā quæstionem. Et aliis deprehenditur, *diuino spiritu* esse eos locutos, qui priorib. temporibus fuerunt: aliisquos coram audire, & videre contingit. veruntamen non tot & tantis; quot & quantis proprius spiritus. 2.

Proprium spiritum, in *præcedentium temporum* Prophetis, dictū est sex argumentis deprehendi: Dei voce, definitione Ecclesiæ, orationis iniquitate, eiusdem falsitate, dissentiente sententia Dei à sentētia Prophetæ, & rerum, quæ in sermonem veniunt, leuitate. Non omnibus his niti, possumus ad *diuinum spiritum* in Prophetarū, qualiūcunq;, etiam falsorum, voce cognoscendū, sed aliquib. tantum. 3.

Principio non est necesse Dei spiritu loqui dicamus; & diuina esse oracula, si quæ Prophetæ; diuiniq; homines loquantur, *vera sint*, omniq; careant suspicione falsi. Quamuis enim omnis oratio falsa hominum, non Dei spiritum prodat: non omnis tamen vera prodit Deū esse, qui in & per Prophetas loquitur. Plurima loquūtur & veri & falsi Prophetæ, quæ verissima sunt; quæ à se, aut aliunde, non vero à Deo reuelante habent. 4.

Sic necesse non est, vt pro DEI voce habeatur, si quæ ab iisdem consuluntur & præcipiuntur, *sint salutaria*, diuinis legibus conformia. Quemadmodum mortalium nulli tam sunt corrupti ingenij, quin scintillæ, atque semina aliqua probitatis in ipsorum animis resideant, quibus ad honestatem aliquando vrgentur: ita nullorum ita corrupta oratio, quin ad honestatem quandoque inuitet alios, quamuis etiam à Deo ad hoc non vrgeantur. 5.

Multo minus necesse est, vt omnis illa ipsorum oratio, pro Dei, habeatur, cui *contrarium non habet Deus*. Multa ēt salutaria cōsulunt 6.

Prophetæ; multa vera docent; ad quæ tacet Deus; quibus non tradit contraria: nec tamen necesse est dicamus hanc Dei esse in ore Prophetarum. Certum est Prophetarum, non Dei, esse orationem, qualiscunque illa sit, cuius contrarium vel suadet, vel docet Deus. Certum quoq; est Prophetarum esse posse, & non Dei; quam Deus nec damnat, nec probat.

7. *Grauitas* quoque, rerumque maiestas, quæ à Prophetis afferuntur, etiam certum argumentum non præbet orationi, quod Dei sit. Quemadmodum proprio spiritu certissima atque salutaria; ita grauissima proferri possunt.

8. Non igitur æquitas & iustitia orationis probet esse DEI, non Prophetarum, propriam: sicut iniquitas probat esse, non Dei, sed propriam Prophetarum. Non veritas; non Dei silentium. Quid igitur? *Confessio Prophetarum, Dei sententia, euentus rei, miracula, atque Ecclesiæ authoritas.*

9. *Confessionem Prophetarum* produnt hi modi loquendi, quos in sacris Scripturis obseruare facile est. *Hæc dicit Dominus. Verbum Domini quod factum est ad* N. N. *Verbum Dei mihi est ad te, &c.* Quæcunque enim post has similesque loquendi formulas, ex ore Prophetarum profluxit oratio; Dei illa fuit per Prophetas loquentis; non propria Prophetarum. Non de hoc minus possumus dubitare, quam quod Canonici sint, qui in sacrarum Scripturarum canone habentur, Libri Prophetarum.

10. Sic eorum, quibus Deus *testimonium perhibuit*; quod Dei, non sua referrent, suspecta nobis oratio non esse debet. In horum numero fuit Ezechiel, aliique permulti; in quibus se Deus nunc auditum esse, nunc esse reiectum disertis scripturæ verbis est testatus, illi quoque, quos in veteri testamento, Dominus noster sibi testimonium perhibuisse docet.

11. *Ecclesiæ authoritate* constare posse, aliquod Dei, non hominum esse verbum; inde certum est, quod iudicium ipsius sit infallibile: quod ipsam nos velit audire Deus: quod scientiam & legem velit ex ipsius ore requirendam: quod sententię ipsius non acquiescentes, ex decreto Iudicis velit mortem subire: Deut. 17. Huius auctoritate, quas habemus Scripturas, Dei, non proprio spiritu, scriptas esse credunt fideles omnes constantissimè.

12. *Ex euentu quoque rerum*, deprehendi potuit diuinitus inspiratos, aliquos fuisse locutos, Si tamen res, quæ prædicuntur futuræ, tales sint; vt non, nisi reuelante Deo, illarum notitia habeatur (quales

vt plu-

vt plurimum sunt, quę à solius Dei, hominumque pendēt voluntate). Quemadmodum solus DEVS has præscire potest; ita solus Deus prædicere; prędicitque in Prophetis. Quocirca & hinc verum Prophetam cognosci, Dominus insinuat; Deut. 18.

Sic qui orationem suam *editis miraculis confirmant*, illam Dei esse, non propriam Prophetarum, his ipsis fidem faciunt. quemadmodum & Moysen iussum esse facere atque fecisse, tribus signorum generibus docet cap. 4. liber Exodus. 13.

Cæterū duo in *his miraculis* sunt obseruanda. Alterum est, vt vera sint miracula: alterum, vt orationem non præcedant, sed sequantur. Falsa miracula, vt à Dæmone esse possunt; ita nobis per illa potest imponere Dæmon. Sic si orationem etiam vera pręcedant, non necesse est, mox sequentem orationem, pro qua miraculum producitur, esse Dei. Tum diuinum sermonem confirmant; quando post orationem, tanquam eius quoddam certum signum eduntur. Hinc optime, Deut. 13. Deus: *Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnium se vidisse dicat: & prædixerit signum, atque portentum; & euenerit quod locutus est, &c. non audies verba Prophetæ illius aut somniatoris, &c.* 14.

Atque ex his iudicium accipi potest de Prophetis, diuinisq; hominibus, qui *nos præcesserunt*. In iis, quos *coram esse*, & *præsentes audire* contingit, res est difficilis: vixque video, præter vnam, certam aliquam Regulam dari posse: *miraculi*, scilicet, *patrationem*, quod pro dictorum diuinorum confirmatione affertur. 15.

Neque enim alia, quæ pręteritorum Prophetarum orationi testimonium dant, mox præsto sunt subsidia, si quando diuinum hominem loquentem contingit audire: Diuinum scilicet testimonium, Ecclesiæ censura, rei quæ prædicitur euentus. Raro Deus auditur: Ecclesiæ maturo iudicio agit omnia, probatque spiritus, si ex Deo sint: & quæ prędicuntur, longo post tempore possunt accidere. 16.

Confessio quidem Prophetarum in *prioribus* fidem facit, sed *nobis*; postquam Ecclesiæ decreto confirmati sumus. *præsentes* vero etiam ex diuino spiritu se loqui, possunt credere, & asserere; & tamen proprium sequi. Non facile spiritus Dei deprehenditur. Non mox tenemur fidem accommodare dicentibus diuinas se Reuelationes afferre. 17.

Sed tamen, si qui essent, de quibus constaret, quod Prophetæ essent, quemadmodum de pluribus olim in Veteri testamento consta- 18.

bat; sine temeritate ipsorum oratio, tanquam priuata, reiici non posset. quocirca merito pro *Dei* haberetur, si Dei esse ipsi, eandem, *constanter assererent*.

19. Sic qui nostris temporibus diuinas Reuelationes afferrent; si cõstantes essent, quæ ipsis acciderent Reuelationes, fidem merentur: præsertim, si quæ proferunt, non vana sint; non curiosa, non ad rem parum pertinentia; sed talia quæ ad Dei faciant gloriam, aut proximorum salutem, commodumque spirituale: atq; illa vitæ ipsorum, morumque sit conditio, quam sequenti capite requiremus.

20. *Miracula* igitur præcipue sunt, quibus *diuinus sermo* demonstratur esse, qui ex Prophetarum, aliorumque diuinorum hominum ore procedit. Veruntamen miracula, vt diximus, non quæcunque, sed quæ sermonem sequuntur; & pro sermone, quod Dei sit, fieri dicuntur. His ergo, vt posteri de præcedentium; ita præsentes de præsentium, & coràm loquentium Prophetarum oratione instruuntur: & quod *Dei*, non Prophetarum sit, argumentum accipiunt.

CAPVT XX.

Quibus, referentibus diuinas Reuelationes, & inspirationes, facilius minoriq; cum periculo creditur.

1. NON minus necessarium est scire, *Quosnam* pro veris Prophetis, & iis, quibus diuinæ Reuelationes fiunt, habere debeamus; quam scire, *Quæ* verorum Prophetarum, & quibus diuinæ Reuelationes fiunt, sunt propria dicta; & quæ Dei. quin imo huius forsitan plus interest: quod à veris raro contingat decipi; quamuis etiam proprio, & non Dei, spiritu loquantur: illi, si veri non sint, vti decipi possunt, ita facilime possunt decipere, & in errorem inducere. Quocirca abs re non fecerimus, si, postquam docuimus quo modo diuina oracula, à priuatis sententiis distinguantur; *notas quoque atq; signa demus*, quæ *veros Prophetas*, atque eos, quibus *verè* diuinæ Reuelationes fieri possint, demonstrent.

2. Et de *præcedentium temporum* Prophetis, quos vel vetus Testamétum habet, vel nouum, res est clara, solo propemodum, aut cui securius acquiescitur, iudicio Ecclesiæ. De iis autem, qui *quotidie esse possunt*,

possunt; & forte sua somnia, pro Dei sentētia offerre, difficultas magna est. *Reiiere omnes* temerarium est; præsertim cum manus Dei breuiata non sit: & vt *olim*, ita *nunc* multa mortalibus possit reuelare: Apostolus etiam prohibeat, ne extinguamus spiritus, 1. Thes. 5. Nec minus temerarium est *omnes admittere*: cum nos leuiter credere prohibeat Eccle. 19. & Satanas possit se in Angelum lucis transferre, mortalibusque imponere.

Placet quod Apostolus monet faciendum, 1. Ioan. 4. vt *probemus, spiritus, si ex Deo sint*. Hoc faciemus, si non modo *quid* dicatur attendamus; verum etiam curiosius inspiciamus, *quales illi*, qui diuinas Reuelationes afferunt. Multa siquidem in his esse possunt, quæ suspectos ipsos faciant, fidemque detrahant. 3.

Quatuordecim verò Regulas in horum examine vtiliter obseruari posse docet Bartholomæus Medina, in 3. partem S. Thomæ, q. 25. ar. 3. quos ipsis Medinæ verbis ascribimus, vt Medinam non nostris, sed ipsius plumis proferamus. 4.

REGVLÆ QVIBVS PROBANTVR SPIRITVS.

PRIMA Regula. Ante omnia perspiciendum est, *vnius ne Dei cultor sit*. Nam si est Dæmonum cultui mancipatus, nullam fidem promeretur; vtpote, qui ex instinctu Dæmonum omnia loquetur. 5.

Secunda regula. Si vnius Dei cultor est, videndum protinus, an *Catholicæ Ecclesiæ* membrum sit, ne exēplo Montani, & Priscillæ decipiant. Fingebant enim se Prophetas, & magno fuère detrimento. Nam præter alia docebant solui nuptias: & Montanus se Paracletum asseuerabat; & alia cum affectatoribus agebat, quæ probatis Prophetis aduersabātur, vt Apollonius & Apollinaris probauêre, Hieronymo & Eusebio referentibus. 6.

Tertia Regula. Deinceps considerandi *mores, & vita*, si fidei, quam profitetur, rectè conueniant: si superbia soleat efferri, si voluptate detineri, si auaritiæ & cupiditati huius mundi deditus sit. Scificitandi amici, interrogandi familiares, obseruanda vita diligentissimè quantum datur & licet. Nam tametsi mali homines aliquando veris Reuelationibus, & illuminationibus illuminentur à Deo, vt in Balaam, & aliis vidimus; nihilominus raro id euenit: 7.

ſed fere ſemper, vel in doctrina, vel in moribus, falſitas & error immiſcetur.

8. Quarta regula. *Ingenium & iudicium hominis* diligentiſſimè penſandum eſt ex *aliis muneribus*, quæ fortè obierit; ſi recti iudicij fuerit, ſi prudenter ſe habuerit. Nam qui nimis auidus minuſq; conſideratus in aliqua re fuerit; verendum, ne ita in rebus quæ ad intellectum & diuina ſpectant pariter ruat, & ex imprudentia prolapſus offendat.

9. Quinta regula. Æſtimanda eſt quoque *corporis temperatura, ſanitas, ſtudium.* Cum & ægroti multi, & ipſi phrenetici ob intentionem animi nimiam exorbitantes, vidiſſe quandoque ſe putāt, & audiſſe, quæ nunquā aut oculis, aut auribus perceperunt. Igitur, & quo animi eius feratur impetus, & ardētine vel amore, vel odio incitatus fuerit, percontandum eſt. Siquidem in his, qui nouitio quodam feruore Deo famulantur ob fixas imagines rerum, quibus meditandis ad pietatem excitari cupiunt, vana pro veris oſtēdi poſſunt, & à Dæmone, & ſeipſis etiam illudi potiſſimè, cum præter magiſtrorum dogmata aliquid faciunt, ſinente Deo, & permittente; vt in poſterum cautiores euadant.

10. Sexta regula. In *ſomno* potiſſimum periculum eſt, ne his viſionibus decipiamur: tempore namque nocturno redit amica quies, & in amatoriis præſertim rebus id euenit, vt qui amant vehementius, aliquid ſibi ſomnia fingant. Quod quidem à ratione alienum non eſt. Cum enim nulla in animis noſtris regnat affectio impetuoſior amore, euenit, vt iis, qui feruentioris amoris impetu ferūtur, immineat periculum maximum, ne affectu nimio hallucinentur. Dum enim voluntas plus nimio propenſa eſt, aberrare iudicium facit.

11. Septima regula. Perſcrutari etiam conuenit, *qua de cauſa quis* ſuas viſiones patefaciat; leuitate an vtilitate: & hac ſpirituali, an temporali: ſua, an aliorum; an vtrorumque magis moueatur. Quod ſi finis bonus videbitur prima fronte; non ob id tamen pes figendus eſt; ſed de finibus ipſis habenda eſt quæſtio, cum non ſolum apertum, & proximum; ſed occultum atq; longinquum inſpiciendum ſit diligentiſſimè.

12. Octaua regula. Inſpiciendum eſt diligenter, an qui patitur Viſiones, *ſit nigro humore* affectus, id eſt, melancholico; vel nimia macie cōfectus. Nam qui cholera nigra laborant, & qui ſenio, aut nimia macie confecti ſunt, ſępenumero decipiūtur. Et hinc eſt, quod

ſenes

ſenes ad extremam decrepitam delirant. De his ergo ſupra dictis, ne delirent, maximè formidandum eſt.

Nona regula. Attendamus item *conuerſationem eius*, qui videt viſiones. Si communis, ſi priuata, ſi ſecreta, ſi publica: ſi in actiua, ſi in contemplatiua vita degit: ſi veſtimentis affectatis vtatur. Signũ autem humilitatis inaffectatæ eſt conuerſatio communis; quanquã in ſolitariis, & habitu quoque, & victu raris Dei virtus inhabitet; vt in Helia, Ioanne Baptiſta, & Ægyptiis illis Monachis ſanctiſſimis, Antonio, Paulo, Hilarione. Communem tamen conuerſationem Chriſtus homo & Deus elegit: ad eiuſque exempla plurima Monachorum turba Baſilius, Benedictus, Auguſtinus, Dominicus, Franciſcus. 13.

Decima regula. Videndum eſt inprimis ſi *maſculus*, ſi *fœmina*: ſi vaga, ſi garrula, ſi ſtabilis, & quieta. Nam *in pace factus eſt locus Dei*; cuius ſpiritus, vt docent ſacræ literæ, *non quieſcit, niſi ſuper quietum, & humilem, & trementem verba illius*. 14.

Vndecima regula. Cognoſcuntur vel hac ratione, nõ difficulter, qui vanis viſionib. ludificantur, ſi *aliorum ſpernunt conſilia*, ſi de quibuſcunque erudiri ſe à *Deo* per Reuelationes præſumunt. Nam & Moyſes crebris Dei colloquiis aſſuetus, quamuis de minutis etiam rebus ad populi gubernationem ſpectantibus, ſupernis illuſtrationibus clarebat, Ietro alienigenę viri conſilium ſumpſit: Sic Paulus, qui ad tertium vſque cœlum raptus fuerat; humana ope, humano etiam conſilio eſt quandoque vſus. 15.

Duodecima regula. Cognoſcuntur vtiq; viſiones à falſis, & diſcernuntur ex *fructibus ſubſequutis*; Sicut Dominus dicit: *Arbor ex fructibus cognoſcitur*. Præcipuum autem fructum eius, qui patitur diuinas viſiones, ego exiſtimo eſſe veritatem non fucatam, non adulteratam, ſed puram, ac nitidam, quam altiſſima gignat humilitas, quæ non meretur illudi, quæ non elata, non pertinax eſt, non inquieta, non garrula, non auri aut honoris ſitibunda; neque omnino ſapiens in oculis ſuis; ratione, autoritate honorum doctorumque virorum vtens. 16.

Tertiadecima regula. Perpendendum eſt diligenter, ſi qui videt Viſiones, cum *tribulationibus vexatur*; aut libenter patitur, aut certè deſperatus non furit. Vult enim Auguſtinus, vt aduerſitates amare non iubeamur, ſed tolerare. Hoc pacto ſi aliis Prophetis conformes ſint; dignoſcitur; quorum alij odio habiti, & vexati; alij 17.

quoque iniuriis affecti, alij etiam immani Regum, vel populorum suorũ rabie trucidati. Sic impius ille Ieroboam Prophetis insultauit: Sic Esaias sub Manasse Rege serra diuisus in partes: Ieremias à populo lapidibus interfectus: Amos fuste transfixus: Ezechiel occisus: Daniel leonibus in pabulum expositus: Helias, Heliseus, & alij ab Iezabel, ab Accabo, ab aliis persecutiones passi. Et in nouo Testamento Dominus IESVS, caput omnium, cuius membra sumus, acerrimè vexatus est, & crucifixus. Cuius precursor Ioannes plus quam Propheta capite truncatus. Sic Paulo caput abscissum: Petro crucis calix epotus. Sic alij penè innumeri, qui præter alia in se diuinitus collata dona, diuinas etiam Reuelationes hauserunt.

18. Quartadecima regula. Prænoscendum est, & quidem cautè si *verax* est, qui istas apparitiones de se narrat. Nam qui delectatur mẽdaciis, non Christo, qui veritas est, sed Diabolo, mendacij patri conformatur. Quare si mendax est; quæcunque dicit, aut falsa, aut de falsitate suspecta habeantur; præsertim vt diximus si fœmina fuerit, quæ min⁹ ratione pollet, vt Arist. asserit in Politicis. Quãobrem minus apta ad discernendum. Sed & humidioris naturæ cum sit, fluunt rerum species celerius. Anxiæ præterea fœminæ, & voti cupidæ plerumque sunt. Sunt præterea phantasiæ imbecillioris, cuius fatigatione facilè decipi possunt. Quæ omnia in vniuersum illis tribuuntur: tametsi aliquæ viris plurimis prudentia, & iudicio quandoque præstent. Illud etiam est præuidendum si ille qui visiones habet, aliquando deceptus fuerit, tentatus dæmone se trãsfigurante in Angelum lucis. Nam talis nullam fidem meretur. Percontandum etiam est, si dum visis exceptus, ad diuinorum amorem, & terrenorum contemptum excitetur: si pacem animi, & quietem nanciscitur. Diuini Spiritus proprietas est, vt à terrenis & temporalibus auocet animum, & ad cœlestia æternaque incendat, paceque & quiete perfundat; quam mundus dare non potest. Hactenus de Regulis, quæ deseruiunt ad discernendum veras Visiones à falsis ex parte personæ, quæ videt visiones. Ita Barthol. Medina.

Finis Libri quarti, qui est de Apparitione, & Locutione DEI Intellectuali.